

8276

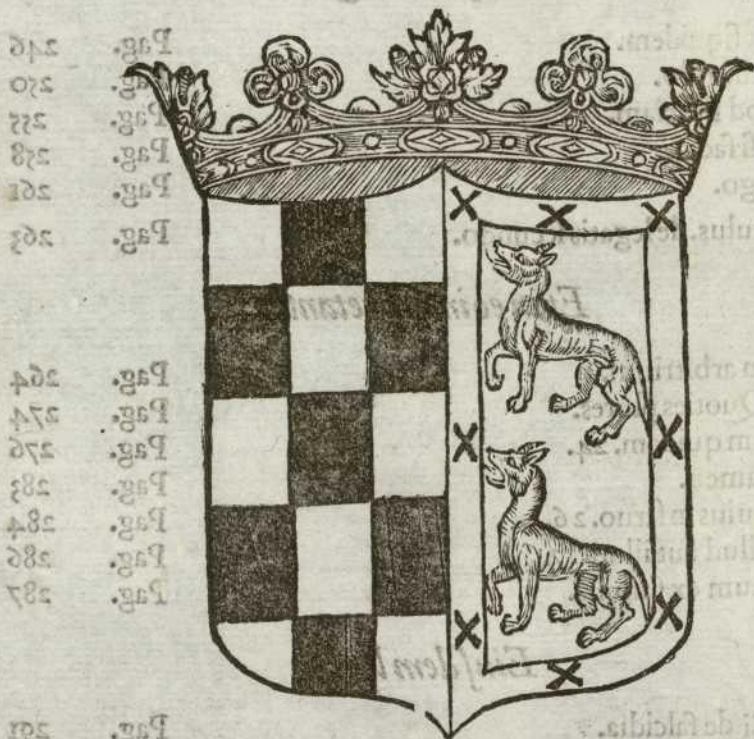
ANTONII DE PADILLA Y MENE-

ses in quædam Imperatorum Rescripta
& nonnulla Iurisconsultorum

Responſa

Commentaria.

*Accesseſit Index Rerum omnium locupletissi-
mus.*

Cum Priuilegio.

SALMANTICAE

Excudebat Mathias Gastius impensis honesti
viri Ioannis Moreni bibliopolæ

Anno. 1563

Esta tallado en

INDEX TITVLORVM,

ac legum omnium qui in hoc volumine
interpretantur.

T Itulus de iuris & facti ignor. C.	Pagina	1
De diuersis rescip. & prag. sanct. C.	Pag.	75
L. Transigere. C. de transaction.	Pag.	99
Titulus de seruit. & aqua. C.	Pag.	128
L. 2. Rem maioris. C. de rescind. vend.	Pag.	190
Auth. res quæ. C. commu. de legat.	Pag.	217
L. Naturalis. de præscript. verbis. ff.	Pag.	239

Eiusdem legis.

§. Et siquidem.	Pag.	246
§. At cùm do.	Pag.	250
§. Quod si faciam.	Pag.	255
§. Sed si facio.	Pag.	258
§. Si ergo.	Pag.	261
T Itulus. de legatis secundo.	Pag.	263

Et in eo interpretantur.

L. 1. In arbitrium.	Pag.	264
L. 2. Quoties plures.	Pag.	274
L. Cùm quidam. 24.	Pag.	276
L. Si tamen.	Pag.	283
L. Is cuius in seruo. 26.	Pag.	284
L. Si illud aut illud. 27.	Pag.	286
L. Vnum ex familia.	Pag.	287

Eiusdem legis.

§. Si de falcidia.	Pag.	291
§. Sed si vno.	Pag.	296
§. Si duos.	Pag.	297

El Rey.

POr quanto por parte de vos Don Antonio de Padilla y Meneses collegial del collegio q̄ el Arçobispo de Toledo fundo en la ciudad de Salamanca nos ha tido fecha relaciō q̄ teniades vn libro sobre ciertas leyes de la primera parte delCodigo y laauthetica Resq; cōia de legatis, y leyes principales d̄l titulo Digestis de legatis secūdo, y la ley Naturalis. de præscriptis verbis, el qual era muy vtil y provechoso, y nos suplicastes os diessemos licēcia y facultad para q̄ le pudieffedes imprimir y vender, mādando que por el tiempo que nuestra Merced y voluntad fuesse otra ninguna persona lo pudieffe imprimir ni vender so graues penas, ò como la nuestra Merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro cōsejo juntamente con el dicho libro que de sufo se hara mencion que por su mandado fue visto y examinado, fue acordado que deuamos mādardar esta nuestra cedula en la dicha razon. Por la qual por hazer bien y merced a vos el dicho Don Antonio de Padilla, vos damos licencia y facultad para que por tiempo de diez años primeros figuientes contados desde el dia de la fecha desta nuestra cedula en adelante vos, o quien vuestro poder houiere podays imprimir è vender el dicho libro, siēdo primeramēte tassado el molde del por los del nuestro consejo, e poniendose el traslado desta nuestra cedula con la tassacion al principio del dicho libro, y no en otra manera, y con que no se pueda vender ni venda sin que primero se trayga al nuestro consejo, juntamente con el original que en el se vio, que va rubricado, y firmado al fin de Rodrigo de Medina nuestro Secretario de camara, de los que residen en el nuestro consejo, para que se vea si la dicha impresion esta conforme al original. Y mandamos que durante el tiempo de los diez años, ninguna otra persona lo pueda imprimir ni vender, sin el dicho vuestro poder, so pena que pierda la impresion que asì hiziere, y mas incurra en pena de diez mill maravedis: los quales se repartan, la tertia parte

★ 2 para

para la persona que lo acusare, y la otra tercera parte para el juez que lo sentenciare, y la otra tercera parte para nuestra camara. Y por esta nuestra cedula mandamos a todas y qualesquier nuestras justicias, a cada vno en su jurisdiccion, que guarden y cumplan y executen lo en ella contenido: y contra el tenor y forma della no vayan, ni passen, ni consientan yr, ni passar en ninguna manera, so pena de la nuestra Merced y de diez mill maravedis para la nuestra camara a cada vno que lo contrario hiziere. Fecha en Alcala a diez y siete dias del mes de Mayo, de mill y quinientos y sesenta y dos años.

Yo el Rey.

*Por mandado de su Magestad
Francisco de Eraso.*

AD ILLVSTRIS- simum Dominum Fernandum

Alvarez de Toledo, y Ayala, Oropesæ

comitem atq; iterum Deleitofæ Antonij

de Padilla, y Meneses

Epistola.

Scio (Illustrissime Fernande) non defuturos, qui vitio mihi uersuri sint, quod tuam ipse præstantiâ perexiguob hoc munusculo ausus sim interpellare. Sed hi fortasse non nouerunt, quanta animi tui modestia sit, quanta ad omnes literarum studiosos humanitas, quanta in omnes necessarios familiaresq; tuos caritas. Quæ omnia cum iam mihi ab ineunte ætate satis perspecta notaq; sint, non dubitauit patrono te publicas facere primitias has laborum lucubrationumq; mearum: quas (septennium iam ferme agitur) dum Hispania, ac aliarum interdum prouinciarum florentissimam iuuentutem, Salmanticam (quæ hodie doctrinæ domus habitata est) confluentem instruimus, libentissimo animo suscepimus. Quas spero te pro tua in omnes qui literas amant benignitate, proq; antiqua illa animi tui in uniuersam familiam nostram propensione non omnino ingratas habiturum: rursum ipsas nominis tui authoritatem præseferentes, bonis omnibus, ac doctis placituras. Patebat hic quidem mihi lata dicendi materies, ut exteræ quoq; gentes (si ad quas fortè qualiacunque hæc scripta nostra deferri contigerit) certò cognoscerent non adulari me, non ad promerendum amplissimum tuum fauorem mentiri: sed autissima aliqua ac laudatissima, ingenij ac eloquentiæ culpa deterrere ac imminuere. Namq; apud nos ignorauit nemo, excellentiam ac magnitudinem illustrissimæ Toletorum familie (cuius tu primas es legitimumq; caput) quæ ab Imperatoribus Constantinopolitanis in urbem Toletum (quæ hac ratione familie vestræ nomen dedit) deriuata, multis præclaris facinoribus, domi militiæq; gestis, clarissima apud nos habetur, cuius gloria cotidie te uno superstitute coalescit. Huius rei fortissi-

mum argumentum est, quòd Franciscus Pachecus Villena Marchio,
Scalonaq; dux clarissimus cum uxore ducere statuisset, magno consi-
lio, non aliunde quàm è domo familiaq; tua ducendam curauit. Duxit
igitur ille Illustrissimam Ioannam filiam tuam, atq; Illustrissima Bea-
trix coniugis tua, quæ (quod fama pertulit ad nos) vestram amborum
et in Deum religionem, et in omnes mortales beneuolentiam multis
argumentis adolescens adhuc testata est. Tibi igitur (Princeps Illustris-
sime) commentaria hac nostra, in quadam Iurisconsultorum responsa,
et nonnulla Imperatorum rescripta, non sum veritus consecrare, mul-
torum exempla sequutus, qui summis principibus vigilas suas dedica-
runt. Neq; enim alij de juris rationibus scripta opportuniùs obla-
turum me, animum induxi, quàm tibi, qui iuris es cultor
eximius, boni æquiq; in oēs obseruantissimus. Quòd
si labores hos nostros tibi nō displicuisse cognoue-
ro, eodē ductu (auspice Christo Iesu) ope-
rā hanc ad calcē vsq; perducemus.

Ex celeberrimo Archiepisco-
pi collegio idibus No-
uembribus.

1562.

Ad Lectorem.

Quamquam materiæ ipsius quam agimus propositum (optime Lector) me tibi iure quidem suo redderet excusatum, quod quibusdam dictionibus usus in his commentarijs sim, quæ nouitate sua emunctissimas nares possunt offendere, huius tamen culpæ (si modò ea culpa est) veniam hic precari volui, illud admonens, nullam artem humanam esse, cui non concedere debeat vel censor dictionis acerrimus ius atq; potestatem vtendi suis vocabulis. Nam si nemo vnquam grammaticos reprehendit, q̃ gerundium ac supinum dicant, q̃ septimum casum effectiuum vocent, neque Mathematicos, sesquialteram dicentes & superbipartientem, neque Theologos, quod quibusdam notis relationes significantibus passim vtantur, cur etiam nobis dicere non liceat sultas, maioratus, vinculata bona, & si qua his similia sunt, cum aptiores his voces minimè sint ad res de quibus agitur explicandas? Nam quod verissimè scripsit optimus poëta, ornari res ipsa negat contenta doceri.

Sunt & in hoc opusculo erratula quædam, quæ vel diligentissimi typographi diligentia vitari non licuit, sed illa leuia sunt, quæq; diligentem Lectorem minimè remo-

ANTONII DE PA- DILLA Y MENESES

in titulum de iuris & facti igno-
rantia commentaria.

R V B R I C A.

Differentiam solere constitui inter ignorantiam,
errorem, ac titubationem.

Sed quoad praesens propositum nil inter haec inter-
esse.

Summa rerum. l. i.

Exceptiones peremptorias non nisi ante senten-
tiam opponi posse.

Et quae sit ratio huius regulae communis.

Singularis casus huius. l. in quo regula illi locus non
sit favore militum.

Pertinere. l. huius beneficium, etiam ad aduersarium
ipsius militis.

Procedit etiam in facti non iuris solum omissa alle-
gatione.

Procedere etiam privilegium huius legis i. milite actore.

Ad clericum an pertineat haec dispositio, et an par
sit causa militis et clerici.

Clericus iniurius an teneatur canere palynodiam.

Clericus torqueri potest, licet miles non possit.

Doctori legum an competat beneficium huius legis,
et an aduocato.

An tex. hic habeat locum solum in militibus eque-
stribus.

Et an habeat locum in militibus nostri temporis.

Exceptio quae non excluditur per sententiam, excla-
ditur per executionem.

Pro executione sententiae an oporteat praecedere
citationem.

Quando executio sit in ipsamet re petita, non requi-
ritur citatio.

Quando petitur executio propter desertam appel-
lationem, an requiratur citatio.

Et quid si executio petatur contra heredem con-
demnati.

An citatio requiratur cum non exequitur iudex
causa, sed eius successor.

Et quid in pignorum adiudicatione.

20 Et quid si executio petatur non ex sententia, sed ex
instrumento guarentigio.

21 An ex instrumento publico competat executio si
non habeat clausulam guarentigiam.

22 In hac executione an requiratur obatio libelli.

23 Expeditur gl. 1.

24 Expeditur glos. 2. et an legis huius beneficium ad
rusticos pertineat.

25 Non competit hoc beneficium militi agenti per
procuratorem, sed neque ipsi militi causam alio-
nam tractanti.

26 Expeditur gl. allegationes.

27 Expeditur gl. ipso iure, et an hoc privilegium com-
petat militi ipso iure, an per in integrum restitua-
tionem.

28 Verba praesentis temporis significant actum fieri
ipso iure.

29 Expeditur glo. in parte uti.

30 Exceptio nullitatis potest opponi quodcumque.

31 Etiam reiecta exceptione nullitatis opponi potest
illa, quae provenit ex defectu iurisdictionis.

32 Sententia nulla non meretur nomen sententiae.

33 Exceptio ineptitudinis libelli opponitur etiam post
rem iudicatam.

34 Sententia lata super libello inepto, est nulla.

35 Et quid hodie sit iure nostro.

36 Exceptiones quae sententiam non perimunt, sed re-
stringunt opponi etiam post rem iudicatam.

37 Exceptio impensarum opponitur post rem iudi-
catam.

38 Item exceptio compensationis.

39 Lex regia. 4. tit. 8. lib. 3. ordinament.

40 Exceptio confecti inventarij an post rem iudica-
tam opponatur.

41 Exceptio pretij non soluti an opponatur post rem
iudicatam.

42 Exceptio diuisionis et epistolae diui Adriani an
opponi possint in executione.

43 Exceptio ordinis et authentica praesente, an oppo-
ni possit post rem iudicatam.

A Exceptio

- 44 Exceptio cedendarum actionum an possit opponi post rem iudicatam.
 45 Exceptio orta post rem iudicatam, uel in ipsa sententia renouata opponi potest post sententiam.
 46 Exceptio odiosa potest opponi post rem iudicatam.
 47 Exceptio excommunicationis opponitur post rem iudicatam.
 48 Idem esse in exceptione exterminationis.
 49 Et in exceptione usurarii contractus.
 50 Remouente lege a persona potentiam contrahendi, exceptio potest opponi post sententiam, ut in muliere contrahente sine licentia mariti.
 51 Sententia lata a iudice excommunicato est ipso iure nulla.
 52 Et an idem sit etiam in iudice ordinario? Et quid in tutore excommunicato.
 53 Et an idem sit in tabellione excommunicato.
 54 Et in procuratore.
 55 Et in aduocato.
 56 Exceptio excommunicationis an opponatur coram iudice seculari.
 57 Quando non dubitatur de uiribus excommunicationis, opponitur coram seculari.
 58 An textus hic habeat locum in exceptionibus dilatorijs.
 59 Appellatione exceptionis proprie peremptoriam contineri.

EXorditur Barto. legem primam huius tituli, prefatus eum esse fortem & utilem. Glossa rubricae continuat titulum hunc ad praecedentes duobus modis, & potest uterque sustineri, nec est qui reprobet alterutrum. Est autem hic praemittendum, differentiam solere constitui inter ignorantiam, nescientiam, errorem, ac titubationem. gl. ordina. in rub. ff. de iuri & fact. igno. quae in ultima parte te subdit quo ad hunc tractatum pertinet, nil inter haec omnia interesse, cum omnia haec tam ad factum quam ad ius communiter referantur.

L. I. Quamuis.

NOtabilis est textus hic secundum Bar. col. 1. Atque singulare eum esse affirmant Paulus & Ias. Pro cuius intelligentia uulgaré regulam praemitti oportet, exceptiones peremptorias non nisi ante sententiam opponi in iudicio posse. l. praescriptione. C. de excep. l. peremptorias. C. sententiae rescind. non poss. Post sententiam autem opponi eas, iura illa cum alijs negat omnino. Cuius regulae ratio est ex Bal. in praesenti non in subtilis, quoniam ex sen-

tentia videtur ortum nouum ius ei, in cuius fauore calata est. l. si fundus. §. si pluris. ff. de pig. l. nepoti. ff. de fund. instruct. qui id probat in ratione dubitandi, & ad hoc ius nouum exceptiones non videntur pertinere. Ex quo infertur eleganter, quod si lata sententia super aliquo contractu formiter (quod aiunt) quo casu nascuntur duae actiones iudicati. ut in l. miles. §. iudicati. ff. de rei iudi. l. actori. C. de rebus credit. item utilis ex ipso contractu. ex doctrina Bart. communiter recepta in. l. Iulianus. nu. 28. ff. de condict. indebit. et agatur non actione iudicati, sed utili ex contractu, tunc adhuc obijci posse quolibet exceptionem peremptoriam, quod gl. singularis determinat in. l. duobus. in gloss. fin. ff. except. rei iudic. quam ibi sequitur Bart. dicens eam esse notabilem Dynus & Albericus, addentes gl. illius decisionem alibi non reperiri. Pau. de Castr. si. col. dicens fatuum esse hoc casu litigatore, qui non actione iudicati agat, sed utili ex contractu. Zasius ibi. nu. 9. Paul. de Cast. in. l. 4. §. praetor ait. nu. 2. in fine. ff. de rei iud. Ripa. in. l. intra dies. co. 2. eod. tit. Item Bart. in praes. nu. 8. Alberi. nu. 5. Ias. col. 2. in fin. quae cum ita se habeant, ponit modum text. hic mirabilem casum, in quo fauore militum hoc receptum est, ut exceptio etiam peremptoria possit opponi post latam sententiam, ante tamen executionem factam. In quo nimio fauore Imperator Antoninus prosequutus est causam eorum, qui propter simplicitatem armatae militiae iura ignorare praesumuntur. l. si. in prin. C. de iure de libe. in prin. Inst. de milit. test. in auth. quibus mod. natu. efficiant. legit. §. quisquis. coll. 7. Pertinet autem haec pulchra dispositio etiam ad aduersarium, cum quo miles ipse litigat. Ita enim voluit Bar. in. l. admonendi. col. 2. nu. 6. ff. de iure iur. ex regula textus in. l. petenda. C. de temp. in integr. rest. pet. in. l. si. C. de fruct. & lit. expens. Atque illam Bart. opinionem sequuntur ibi Paulus & Alex. & hos referens Ias. in repe. nume. 70. Purpurat. nume. 35. Secundum textum hunc intellige non solum procedere in allegatione exceptionis quae in facto consistit, sed etiam

C. de iuris & facti ignorant.

3

etiam in allegatione iuris. ut si in causa quā agebat miles, non fuerit allegata lex, quā militis causam in fauorē ipsius decidebat. Poterit namq; lex illa allegari lata sententia cui satisfactū nō fuit. ita enim legē hāc interpretatur in prae. Fulgo. nu. 2. Ias. n. 5. quorū opinionē iuuat tex. optim⁹ in l. minor viginti quinq; annis omīssam allegationem. ff. de minor. Quod iudicio quidē meo nō procederet in sententia, quē à principe lata fuit. argumē. text. in l. minor aut. §. si autem princeps. ff. de minor. Tertiō intelligē tex. hūc procedere nō tātū in milite reo, quo casu textus hic agere videtur in illis verbis, de defensionibus tuis, & iterū ibi, si nōdū satisfecisti atq; iterū ibi, ex sentētia cōueniri coepēris. sed & etiā in milite actore. Ita Bar. nu. 10. improbās sentētiā. gl. in parte ageres aliter sentientis. Mouetur Bar. cōtra Accursiū tribus rationib⁹. Primō ex verbo ageres, quod est in textu, qđ actori cōuenit. Secundō ex verbo. allegationes cōpetentes, quod etiam videtur actori cōuenire. Tertiō, qm̄ hāc prerogatiua nō tā quod reus hic miles sit, qđ propter generalē militiā fauorē cōcessa videri potest, vnde ad actorem quoq; militē debet pertinere. Adijcit quartā rationē Cinnus ex Petro: qm̄ cū beneficiū hoc principis sit, quā latissimē interpretari id oportet. l. beneficiū. de cōst. prin. l. ex facto. ff. de vulg. & pup. Neq; obstat huic sentētiā (Bartolus inquit) verbum illud textus, defensionibus tuis: nā & actor dicitur in sua aduersus exceptionē replicatione se defendere. l. 2. ff. de excep. Cui tu adde, interdū in iure nostro ipsam actoris allegationē defensionē dici. l. consentaneū. ibi, vel auditis defensionibus tuis. quo. & quā. iudex. l. diffamari. ibi, si defensionibus suis confideret. de ingenu. manum. His rationibus placuerat iā hęc sententia etiā Petro ac Cyno. i. quē. quā etiā sequuntur Faber in breuiario, in secunda additione. Ex quo constare posset, hanc fuisse cōmunē opinionē antiquiorū, quam Bald. etiā est sequut⁹. col. 2. Sali. & Ias. nu. 20. Atq; hanc esse opinionē doctorū omnium affirmat Fulgo. nu. 8. qui tamē cōtra oēs cōten-

dit meliorē esse sententiam glō. Tu cōmunem sequere, atq; ei da exemplum ex lege. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. Sed an ad clericū quoq; huius legis dispositio pertineat. Et ad hūc etiā pertinere videtur, cū & hic miles sit cālestis militiā. Et solet argumētū sumi in iure de vno milite ad alterius militiā militem. c. degradatio. §. 1. de poeni. lib. 6. & est gl. in l. sicut proponis. alia in l. stipendia. C. de execut. rei iudicat. alia in §. 1. in gl. adiuuatur. Inst. de mili. test. & scribit Panor. in c. 1. n. 8. de cleri. egro. hos milites pari semper passu ambulare, vbi speciali discrimine distincti nō fuerint. Quare priuilegium militis, qđ ille ex iure habet ne cōueniri possit ultra qđ facere possit. l. miles. in prin. cū alijs. ff. de re iudic. ad militem etiā cālestis militiā extēditur, quāuis exorbitās illud sit, ac deuiū à regulis cōmunib⁹. gl. in illa. l. miles. in parte facere potest. & tā et si gl. illius opinionē cōtradicat Oldral. & Alber. ibi, neq; seruari eā ex facto Paulus de Cast. affirmet, vera tñ est & cōmunis, & sequūtur eā Bar. nu. 3. qui eā signari mādāt, cōmunēq; esse testātur, eā sequuti Alex. nu. 3. Ias. nu. 11. Ripa. nu. 5. Et idē quoq; voluit gl. iuris Canonici. in c. studeant. in gl. Et sui. 50. distin. Et harū gl. opinionem prater ordinariorum doctores vtrobiq; testantur esse cōmunem eā sequuti, Lopus in repet. rub. de donat. inter vir. & vxor. §. 37. nu. 16. Gometius prin. de act. inst. nu. 65. Guillel. Maynerius in l. in omnibus causis id obseruatur. nu. 13. ff. de reg. iur. Bello. in rub. inst. de testa. nu. 4. Episcopus Ciuitatensis, vir me hercle & morū sanctimonia, & vtriusq; iuris cognitione preclarus, lib. 2. vari. reso. c. 1. nu. 9. atq; iuxta earū opinionē iudicauit olim capella Tholosana decis. 245. Quare Ioannes Faber in præsens. col. 1. Fulg. col. 2. textū hunc existimant habere locū etiā in clerico litiganti. Et hanc opinionē dicit communem Alex. in l. Centurio. nu. 1. iuncto. nu. 4. ff. de vul. & pupillar. Atq; communem esse innuit Felin. in c. quoniam. nume. 6. de symon. quoniā turpe sit clerico velle scire leges vel disceptationes ciuiles. l. repetita. C. de episc.

A 2 & cler.

Didacus
Covarru
uias.

& cler. cum diuinis officijs solum eos inter-
 tos esse oporteat. l. omnes. C. de Episcop. &
 cleric. maximè cum iure canonum leges
 audire sint illi prohibiti. c. super specula.
 de magistr. horum enim officium pro-
 prium ac peculiare esse videtur horarum
 canonicarum fidelis atque deuota recita-
 tio. c. i. c. Dolentes. de celebratione missar.
 Quæ omnia non me mouent, quin existi-
 mem textum hunc in clerico minimè ha-
 bere locum, sequutus Bartolum in præsen.
 nume. 15. & ante eum tenuerunt hanc opi-
 nionem Azo, Odofredus, & hos referens
 Albericus. col. i. quam & Cynus sequitur
 5. quæst. quam constat esse communem ex
 Fulgosio. col. 2. lafone. col. 3. qui eandem se-
 quitur. Quam etiam approbant Mathesa.
 sing. 61. Alexander in. l. miles. in prin. num.
 fi. de rei iudic. Imo. in. l. si verò. §. de viro. nu.
 23. ff. soluto matrimo. Ang. in. §. appellan-
 tur. col. 4. de excep. Inst. Felinus in. c. cum
 ex officij. nume. 2. de præscrip. Euerard. in
 centum locis loco. 22. fin. col. Cuius rei ra-
 tio est: quoniam cum hoc priuilegium sit
 concessum militibus propter præsumptā
 legum ignorantiam, ad clericos pertinere
 non debet, in quibus ignorantia admitten-
 da non est. c. si in laicis. 38. distinet. Cui simi-
 le & illud est, quod cum milites alicuius he-
 redes, etiam non confecto inuentario, mi-
 nimè teneantur ultra vires hereditarias. l. fi.
 in prin. C. de iur. delibe. quoniam id pri-
 uilegium fundatū est in præsumpta legum
 ignorantia, ad clericos minimè pertinet.
 ex tex. in authen. de hered. & falc. §. penul.
 in verbo. sacerdotali, collat. 1. Atque ex hac
 æquiparatione vtriusque militis inferri so-
 let decisio quæstionis cuiusdam quæ in
 iudicijs frequens est, præmissa, quod
 quinque verba iniuria sunt, quæ si quispiā
 alteri obiecerit, tenebitur recantare. l. 2. tit.
 9. libro. 8. ordinamē. quod si nobilis sit iniu-
 riator, quem in hoc castellano principatu
 fidalgum vocamus, non tenetur canere pa-
 lynodiam, sed poena pecuniaria plectendus
 erit. l. 13. fili. An idem in clerico iniurio di-
 cendum sit vt minimè teneatur recanta-

re. Et Ioannes quide Bernardus Episcopus ^{Bernardus}
 integerrimus Calagurritanus in practica ^{Diaz de}
 criminali. c. 60. malè dici. clericū etiā cogē ^{Luco,}
 dū recantare existimat, nec hoc casu æqua-
 erit militis ac clerici cōditio. Pro quo facit
 9. Et illud discriminē inter hos, qd cū miles
 minimè torturæ exponi possit. l. milites. l.
 diuo Marco. C. de quæst. quibus conuenit
 lex regia. 4. titu. 2. lib. 4. ordinamen. Etiam
 si in contrarium esset consuetudo. Bartol.
 per text. ibi. in. l. omnes. nume. 2. de Decu-
 rio. lib. 10. laf. in præsen. nu. 7. idem in. l.
 de quibus. nu. 66. ff. de legibus. Roman. sin-
 gul. 494. milites. Carrerius testatus eam es-
 se communem. in. l. 2. num. 180. C. quor. ap-
 pella. non recipi. atque alij quos diligenter
 congeffit Petrus Dueñas Salmā. regul. 190.
 ampliāt. 4. Tamen si id priuilegium in Frā-
 cia non seruari testetur illius regni incola,
 Andreas Tiraquell. de nobilita. c. 20. num.
 134. & in tractatu de poeni. temperan. cau-
 sa. 31. nume. 16. Sed neque apud Lombar-
 dos seruari affirmat Salicetus in. l. decurio-
 nes. 1. ex quibus caus. infam. irreg. Sed ne-
 que Romę seruari id priuilegium affirmat
 Paulus Grillandus in tract. de quæstio. &
 tortura. quæst. 6. nume. 2. Clericus tamen
 regulari iure torqueri potest. c. 1. de depo-
 sit. hoc adhibito temperamento, vt ultra
 indicia ordinaria ac communia quæ vt pri-
 uatus quispiam torqueatur, requiruntur,
 vt puta vnus testis vel similia, clericus sit
 de delicto illo de quo accusatur infamat?
 quod videtur innuere textus in illo. c. 1. ibi,
 audiuius. & fuit hic singularis intelle-
 ctus Abbatis antiqui ibi, quem refert al-
 ter Abbas. nume. 6. atque communem es-
 se affirmat Cardinalis ibi. nu. 4. atq; idē se-
 quuntur Barba. ibi col. 4. Felin. in. c. de
 hoc. nume. 2. de symo. Hippolytus singul.
 55. Boërius decif. 163. Chassenæus in cōfuet.
 Burgun. rub. 1. §. 5. nu. 6. Bernar. in practica.
 c. 117. col. 2. Iacobus Septimancensis, testa-
 tus communem traditionem Abbatis de
 institu. cathol. c. 62. nu. 27. quamuis id im-
 probet Panor. ibi. & Alciatus in. c. 1. de offi.
 ordina. nu. 43.

Verum

C. de iuris & facti ignorant.

5

Verum hæc nil me mouent, quin libenter existimè (quod olim iā publicè docui) pœnæ legis ordinamēti clericū non esse obnoxiiū: quoniā imprimis lex ordinamēti (meo quidem iudicio) iniusta esse videtur, cum si vera sit iniuria quam obieci, si inde cogor recantare, iam mentiri videor, quod quā graue sit homini iusto, ex eo patet, quod nec pro hac temporali vita licet mentiri. c. ne quis arbitretur. 22. quæst. 2. si igitur est iniusta lex, non erit ab ecclesiastico iudice admittenda. c. erit autem lex. 4. distinct. Præterea habent iam iura canonica sua de hac re stabilimenta, quibus statuunt, quānam pœna sit imponenda clerico maledico. c. clericus maledicus. 46. distinct. c. 1. de maledi. illis igitur pœnis clerici à suis prælatis castigantur. in. l. est enim cur pœnas extraordinarias ex alienis tribunalibus exquirant. Quod si hæc omnia cessarent, militis celestis tanta est & autoritas & dignitas, vt indignum sit nobili hoc priuilegium competere clerico denegari, cum nō solū huius dignitas illius superet dignitatē, verū regalē quoq; peruincat. c. duo sunt quippe. 96. distinct. Et quanta differentia est inter solem & lunam, tanta est aut certè maior inter imperium ac sacerdotium. c. solitæ. de maior. & obedient. Quare priuilegium legis stili existimo etiam clerico concedendum. Et quadriennio iam actō, ex quo hanc opinionē pluribus auditoribus tradiderā, inueni eā tenere doctorem Perez Salmaticensem in. l. fin. titu. 1. libro. 1. ordinamenti. fin. col.

10 Sed an doctōri & aduocato dari oporteat legis huius singulare beneficium. Et videtur, quoniam & hi militare videntur. l. aduocati. de aduoc. diuer. iudi. Sed contra verè determinant Cynus. Sali. Fulg. & Iass. num. 7. Quoniam cum textus hic propter ignorantiam hoc militibus permittat, non fuit rationi consentaneum idem in iuris aduocatis atq; doctōribus statuere, ne illis fortè accidat quod Scæuola olim Seruo Sulpitio obiecit, improbās illi viro Patricio ignorantiam iuris in quo versaretur. His proximè accedit, quod beneficium in integrum

restitutionis, quod solet ex iure competere minoribus, aut etiam ex clausula generali maioribus, doctōribus denegatur hoc ipso, quod doctōres iuris sint, quoniā nō deceat eos in integrum restitutionē petentes propriā imperitiā profiteri. gl. ordinaria. in. l. Professio tua. in. gl. 1. de mune. & hono. li. 10 Cui videtur & altera cōsentire. in. l. 1. in. gl. docuerit. C. qui & aduer. quos. quarū opinionem sequuntur ibi Bar. nu. 3. Bal. num. 3. Fulg. nu. 5. Sal. nu. 6. Paulus de Castro, & alij ibi. Et præterea Bart. in. l. sed et reprobari. in. primo. nu. 3. ff. de excus. tut. Iass. in. l. eam quā. nu. 15. C. de fideicōmis. Bolog. in. auth. habita. nu. 201. ne fili. pro pat. Euerardus in. topi. c. 22. in. fine. Tiraquellus de nobilitate. c. 20. n. 41. Mauriti⁹ de restitutione. c. 223. Curtius senior. in. l. si ex falsis. nu. 27. C. de transact. testantur gl. illius opinionem esse cōmuniter approbatā, eā sequenti Ioānes ab Anania. in. rub. de magis. nu. 12. Maynerius in. l. consensui. §. non capitur. nu. 5. ff. de reg. iur. Imò verò si in casu hui⁹ legis miles hic dedisset operā iuri ciuili per aliquod tēporis spatium, nō haberet in eo locum textus hic, qui ad militarem legū ignorantiam respexit. quod Bald. in. l. animaduertit. col. 3. vers. quid si miles. Iass. col. 2. ad finem. qui idem dicendum esse existimauit, postquā miles potuit consulere peritiores.

11 Sed an solū militibus equitibus hoc priuilegiū cōcedatur, an verò & peditibus. Et his etā cōpetere existimo ex tex. in. l. 2. vers. quantos. ibi, siue pedites siue equites. C. de off. præfec. Africæ. quē in hoc notat Philip. Decius in. rub. C. de test. milit. nu. 5. Et ratio illa præsumptæ ignoratiæ in his magis militare solet, quā in equitibus, qui (vt videmus) prudentiores esse solent, & ad nauales etiā milites priuilegium huius legis extendi oportet. l. 1. §. at in nauarchos. ff. de bonor. poss. ex testa. milit.

12 Sed an militib⁹ nostri tēporis cōpetat legis hui⁹ beneficium. Et in his nō habere locū pleriq; oēs existimarūt: qm̄ in eis pleraq; iuris solēnia quę ad militiam sunt necessaria considerātur. Neq; enim in numerum militarē

redacti sunt nomina sua profitentes, neque exercitijs occupantur militaribus. Quare Bar. nu. 14. existimat hoc priuilegiū ac cetera priuilegia militaria his non competere. Et ante Bar. hæc fuit sententia Cyni. in. 6. q. Et communem esse affirmat Iass. nu. 7. atque idem tenuit idem Bar. in. 1. militem. C. de procurat. idem in. 1. filius familiās. §. veterani. ff. de procurat. idem in. 1. si. de iuris. om. iudic. idē in tractatu de quæst. col. fin. Quā opinionem tenet allegans multos Alexā. in. 1. Centurio. nu. 23. ff. de vul. & pupill. Ripa. ibi nu. 9. testatus hæc esse magis cōmunem opinionem. & eam tenet Panor. in. c. Raynutius. nu. 16. de testam. vbi Augustinus Beroius eam sequutus. nu. 516. testatur esse communem. Fundarūt hi omnes causam suam in hoc, quod priuilegia hæc militib⁹ concessa veteranis non competūt. l. si post missionem. l. ad veterani. ff. ad legem falc. quasi exercitium militare requiratur vt hoc illis competat priuilegium. Existimo sanē ipse etiam hodie hoc idem priuilegiū militibus nostri tēporis cōpetere, si exercitijs militaribus occupētur. Atque ita allegās alios resoluit Philippus Decius in rub. 1. de testam. milit. nu. 5. Neque erit impedimento, quod in his desiderentur illē sex solennitates, quas oportet milites explere, vt priuilegijs militaribus perfruantur, quas accurate enumerauit gloss. ordinaria in l. penul. ff. ex qui. caus. maior. quæ in plerisq; probata est. l. regia. 14. tit. 21. par. 2. Non enim curatur hodiē de illa antiqua cēremonia quā scripsere præter alios Bald. in l. 1. nume. 21. C. qui bonis cedere poss. Paulus de Cast. in l. scriniarios. nu. 6. C. de testament. milit. & ita his etiam competere militaria priuilegia videntur insinuare pleriq; omnes scribentes in præsentī. Et esse communem opinionē eam sequutus, affirmat Gregorius Lopus in. l. 23. tit. 21. par. 2. in gl. 1. Sūt qui dicant huiusmodi priuilegia competere etiā militibus, qui regi in domo sua regia ministrant, quoniam & hi militare dicantur. l. 1. c. de comiti. & archiat. l. 1. de silentarijs in rub. & in. l. 1. de priuileg. eorum qui in sa-

cro pala. militant. lib. 12.

13. Secundò principaliter collige ex textu hoc ibi, si nondū satisfecisti quod ea exceptio quæ non excluditur per sententiā excluditur per executionem. Adde quod nō solum excluderetur hæc exceptio per executionē ipsam, sed etiā per petitionē termini ad soluendū, argumento est textus egregius in. l. ad solutionem. C. de re iudica. vbi remedium etiam appellationis, quod iure communi est innixum, tollitur si petatur terminus ad soluendam condemnationē. Si igitur ibi tollitur ius commune, tollitur multò facilius hoc militare priuilegium, quod ab hac lege proficiscitur. vulg. l. eius militis. §. militia missus. ff. de milit. testa.

14. Tertio collige ex textu ibi, cōperis ex sententia conueniri quod cum ille dicatur conueniri qui citatur ad iudicium. §. si. Inst. de pœna. temer. litigant. hic esse textū manifestè probantē in executione sententię requiri partis, contra quam illa mandatur executioni citationē. atque ita colligit Bal. in præ. si. col. Et idem videtur probare text. in. l. meminerint. C. vnde vi. & tenet hanc sententiam Cynus in. l. ab executore. 1. q. quor. appell. non recipiant. verioremq; videri scribit Imola, eam sequutus in. l. a dicto Pio. §. in venditione. nu. 13. ff. de re iudic. Contrarium tamen tenuit gl. ordinaria in l. 1. in gl. magna prope finē sup. de iudi. vbi gl. inquit sententiam mandari executioni sine causæ cognitione, manifestè his verbis insinuans, neque partis citationē requiri: quæ enim causæ cognitionem nullam desiderāt, sine partis citatione geri possunt. gl. si. in. l. si deserta. C. si propter publ. pēsit. quare dominus Innocentius in. c. ex ratione. de appell. censet necessariam hic minime esse citationem. Est igitur res hæc perplexa: quare quibusdam regulis completi eam oportet.

15. Esto igitur regula firmissima, & quasi murus quidam aheneus, quod si quidem executio facienda sit in re ipsa contenta in ipsamet sententia in actionibus personalibus ad speciem extantē, vel in realibus ad ipsam

- ipsam rem petitam, tunc non esse pro executione sententiæ necessariam partis citationem, sed poterit hoc casu iudex decernere mandatum executorium, in alijs autem casibus semper erit necessaria citatio. Propositio hæc deducitur ex textu in l. qui restituere. ff. de rei ven. vbi præscribens iurifconsultus modum executionis, nunquam in ea meminit citationis partis contra quā fit executio. Atq; ita ex illo tex. deduxit hæc sententiam Bart. in l. à diuo Pio. §. in venditione. col. 2. ff. de rei iudic. quo in loco Alexander nu. 31. in fine. Iasson. nu. 9. testantur Bart. opinionē esse cōmunē. Eā sequuti, idē affirmant Bal. in præ. col. fi. Bart. in illa l. me minerint. nu. 6. idem in extrauag. ad repri mendum. in parte executionem. quomodo proce. contr. rebell. in cri. l. æ. maiest. Et cōmunem esse testantur præterea Feli. nu. 9. Decius nu. 17. in c. ex ratione. de appella. Sequuntur eandem opinionem Bal. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. 10. quæst. ff. de pact. Imola in l. si filio. nu. 4. ff. soluto matri. idem in l. ab executione. col. 3. ff. de appellat. Maranta. de ordine iudic. 6. part. capit. de executione sententiæ. nu. 18. Atq; ita oportet intelligere legem. 3. tit. 27. in ver. si. par. 3. vbi quodāmodo videtur probari hæc opinio.
- 16 Limitabis tu tamen regulam hanc, vt nō procedat quoties mandatur executioni sententia propter desertam appellationem interpositam, quo casu oportebit semper partē citari, vt videat an aliquid opponere velit quare sententia non sit mādanda executioni. Limitationem hanc probat textus egregius in l. si contra maiorem. C. de appellat. vbi dicitur iudicē tunc demū mandaturum sententiā suam executioni propter desertam appellationē, quādo animaduertit tēpus appellationi præfixum præter lapsum fuisse: hoc autem animaduertere iudex non poterit, nisi demum parte citata. l. si. C. si per vim vel alio modo. atque ita ex tex. in illa l. si contra. colligit ibi Baldus. idem ex eodem textu notauit Bartolus in l. vnica. nu. 9. ff. nil nou. appell. pendet. atq;
- idem sequuntur Angel. in l. i. nu. 30. C. de iudi. Cardinalis in clem. sicut. de appellat. 2. q. nu. 4. Alexander in l. à diuo Pio. §. in venditione. nu. 32. de rei iud. Decius conf. 97. nu. 2. Maranta. vbi eum pauld antè citauit. nu. 16. Matthæus de Afflictis in constitu. vtriusque Siciliæ. lib. 2. rub. 17. nu. 13. vt non dubitem communem esse hanc traditionem.
- 17 Secundò limitabis regulam hanc, vt nō procedat in executione sententiæ quā fieri oportet aduersus heredem condemnati. Licet enim ius exequendi transeat contra heredem. l. ex contractu. ff. de rei iud. l. Postulante. vbi id notarunt Bar. Ange. Imola, & Alexan. ff. ad Trebell. oportet tamē semper præmittere citationem tanquam aduersum personam nouam. ita enim voluit eleganter vt cætera omnia Innocentius in l. quia v. de iudic. cuius opinionem sequitur Angel. in l. i. C. de iud. nu. 29. idē in l. oratione. ff. de ferijs. nu. 3. Alexander in præalleg. §. in venditione. nu. 34. idem in illa l. postulante. col. penul. versitem pro eo. Felin. in c. ex ratione. de appellat. nu. 10. atq; hanc traditionem in vfu forenfi esse receptam affirmat Fernandus Menchaca vir & vfu negotiorum & iuris peritia illustris. de successione. §. 6. nu. 48. quam etiam sequitur Rolandus à Valle consilio. 20. nu. 15.
- 18 Tertiò limitabis regulam superiorem nō procedere, quoties nō ipse idem iudex qui sententiam protulit, mandat eam executioni, sed eius successor, tunc enim oportebit semper præmittere citationem. argumento est tex. optimus in l. edictum. vers. planē. ff. de iudicijs. Ex quo textu limitationē hanc posuit Baldus in l. ordo. col. 2. nu. 12. vers. nota ex hac lege. C. de execut. rei iudic. sequitur idem Ange. de Perus. in illa l. i. num. 31. Alexan. in illo §. in venditione. nu. 35. atque communem esse Philippus Decius affirmat in illo. c. ex ratione. nu. 17. vers. prædicta conclusio.
- 19 Quartò limitabis superiorem regulam nō procedere quoad adiudicationē pignorum: nam quotiescunq; pignora capiuntur propter condemnationem alicuius quantitatis

titatis, licet non requiratur citatio pro facienda captura, requiritur tamen pro adiudicatione facienda creditori vel alteri in publica subhastatione, ac si apertius quidē dicamus citationem requiri *para el remate de las prendas*, ita enim dicit praticari in Neapolitano consistorio Matthæus de Afflictis decis. 358. & ita etiam seruant apud nos iudices ciuitatum.

- 20 Quintò limitabis superiorem regulam vt non procedat, quando petitur executio non ex sententia, sed ex virtute instrumēti guarētigij, q̄ ex natura sua paratam habet executionē. l. si. tit. 8. lib. 3. ordinamēt. tunc enim semper requiritur citatio partis contra quam petitur executio. Bald. eleganter in. l. ab executore. nu. 6. ver. Sed quid dices de executore. quor. appel. non recipiant. Iass. in præsent. nu. 5. & ante eum Salicet. 4. col. idē Salicet. in dicta. l. ab executore. nu. 9. In hoc tamē regno obtinuit praxis, vt nulla prorsus præcedēte citatiōe si iudici. ostēdatur instrumentum publicum ac guarētigium, statim decernit iudex suo ministro executori mandatum executorium, vt ille protinus exequatur cōtenta in illo instrumento, & nisi dentur fideiussores securitatis capiatur persona obligata. Et hanc praticam affirmat communem esse Rodericus Xuarez in. l. post rem iudicatam. in. 12. limitatione legis fori. co. 1. de re iudic. Atq; ita receptum esse affirmat Præsul Ciuitatis. lib. 2. variar. resolut. c. 11. num. 2. qui & illud admonet. nu. 3. non ex omnibus instrumentis publicis competere hanc executionem, sed solum ex illis, quæ clausulam illam guarētigiā habent, atque ita receptū esse affirmat. Quod ego verius esse existimo cum eo & Roderico quem ipse allegat. Tametsi vir doctissimus ciuis meus atq; olim præceptor, Antonius Gometius in. l. 64. Tauri. nu. 4. credat indistinctē quibuscunq; publicis instrumentis competere hanc executionē hodie, atq; ita praticari. Sed prior opinio & vsu receptior, & iure verior est, quoniam regulariter instrumenta publica hoc solo quod publica sunt, nō

Antonius
Gometius.

habent executionem paratam. l. minor viginti quinq; annis ceu fideicommissum. ff. de minor. l. 2. C. de execu. rei iud. l. si cui doctem. §. eo autem tēpore. ff. solut. matri. Sed in hac sententiæ executione opus sit ei, in cuius fauorem lata est, iterum iudicem per libellum interpellare. Et glos. in. l. qui de in officio. in glos. exercere ibi. Vel dic q̄ licet. ff. de in officio. test. satis videtur insinuare libellum minimē esse necessarium, sed statim committendam esse executioni sententiā. Idem quoque videtur præsensisse glos. in. l. minor viginti quinque annis. gl. restitui. ff. de minor. Verū in cōtrarium inducitur tex. in. l. intra dies. ff. de re iudic. in verb. agi. cū id verbum, iudicalem ordinem importet. l. licet. §. si plures. iuncta glos. agatur. ff. de procurat. Ad idē solent eodem argumento induci. tex. in. l. i. ff. de edendo. & in. l. i. C. quando ex facto tutoris. idem probat tex. in. l. item veniunt. §. idem recto. ibi, post susceptum iudicium. ff. de petitione hæredita. nam cū iudiciū suscipitur, litem oportet cōtestari. l. i. C. de iudic. iuncta glo. i. l. i. authē. offeratur. C. de lit. contest. Rapha. autē Cumanus in illa. l. intra dies. existimat libellum hīc minimē esse necessarium. Idem Imol. ibi. nu. 4. Alexan. col. 2. Iass. nu. 6. & seruari hanc opinionem de consuetudine affirmat Zaf. ibi. fi. col. quam opinionem & Baldo quidem referunt: illam enim ex illo retulit atque veram esse cōtēdit Rodericus Xuarez in. l. post rem iudicatā. 2. notab. nu. 9. ff. de re iudic. Et reuera fuit huius opinionis Bal. in. l. tale pactum. §. si. ff. de pact. Sequuntur eandem opinionem Anto. in. c. 1. de lit. contestatione. Marianus ibi. nu. 41. Felin. num. 7. qui post Marian. affirmat hanc esse cōmunem opinionem, quam sequitur Gregor. in. l. i. tit. 27. part. 3. qui hanc opinionem tenendam esse censet, maximē attenta. l. 5. tit. 8. lib. 3. ordi. Tu verò in hac controuersia eam opinionem sequere, quæ distinguit inter actionē iudicati, & officium iudicis. Nam si actione iudicati agatur, oportebit libellū iudici porrigere. iuxta tex. in authē. offera-

C. de iuris & facti ignorant.

9

offeratur. Si verò intēdatur iudicis officiū, minimē oportebit libellum dare, sed erit satis qualiquāli petitione agere. l. a diuo Pio. §. Si super rebus. de re iudica. Ita articulum hunc resoluit Bart. in illa. l. intra dies. vbi Cumanus. col. 2. Imol. nu. 4. Iass. col. 1. Ripa. nu. 3. testantur hanc esse cōmunem opinionem, eam sequuti. quam etiam sequuntur Bar. in. l. 2. C. de executione rei iudi. idē Bald. & Salice. ibi. ex quo nu. 2. constat hāc esse communem opinionem. Ias. in. l. 1. nu. 15. C. de iudicijs. Lanfr. in tracta. de interlocutionibus & appel. nu. 62. & testatur eam esse communem opinionem Vincentius de Hercula. eam sequutus in. d. l. a diuo Pio. §. sententiam Romae. nu. 10.

23 Glo. i. in parte ageres, intelligit tex. hūc in milite reo tantūm procedere, sed & in actore intelligi eum oportere in tertia ampliatione tex. supra admonuimus.

24 Glo. 2. in parte armate militiae, primò reddit rationem huius dispositionis: quoniam milites non oportet scire leges, sed armis exercitari. In. 2. parte. quārit glo. nunquid hāc dispositio ad rusticos pertineat. Et respondet pertinere, si modò illi non potuerint consulere peritiores: nam omnibus, quibus propria & naturalis prudentia satis esse non potest, vt instructi pro rerū gerendarum administratione videantur, succurritur etiam in lucro. l. in bonorum. ff. de bonorum posse. Glo. huius sententiā sequuntur Faber & Fulgosius. nu. 4. qui dicit, quod dd. non videtur rectē percepisse mentem huius glo. Bart. verò nu. 9. non solum opinionem glo. reprobāt, sed & communiter reprobari eā affirmat. Idē affirmat Bal. col. pen. versi. quāro vltimo. qui ex eo dicit glo. ab omnibus reprehendi, quoniam loquitur sine lege. Idē affirmant Salicet. & Ias. vterq. nu. 7. atq. communem esse hanc opinionem cōtra glo. affirmat Gregorius in. l. si. tit. i. par. i. glo. pen. Quorum omnium praeipua aduersus glo. ratio est, quod cū privilegium hāc. l. contineat, nihil est cur eam extēdamus. l. si verò. §. de viro. ff. solut. matril. quod verò. ff. de legibus, praeerea

inquiunt illi, rustico nō subuenitur nisi in casibus à iure expressis. l. si. §. eod. Tertia illa ratio induci posset, quod tex. hic cū in militibus agit, publicam continet vtilitatem, quā hoc casu in rusticis considerari vix posset, quā me ratio mouet magis q̄ communis. Si tamen inquit Barto. nume. 10. rusticus haberet iustam causam ignorā-
25 tia, restitui ille posset ex clausula generali. Est autem vsq. adeo personale hoc militare privilegium, vt non competat militibus agentibus causas suas per procuratorem. quod text. hic videtur insinuare ibi, causam tuam ageres. Idque notarunt in praesenti Faber. col. 2. Ias. num. 3. Sed nec ipsi militi causam alienam tractanti id privilegium concederetur. quod text. tacite nobis insinuat ibi, causam tuam. idq. notarūt in praesenti Cinus. 7. quāstione. Faber. & Salicet. Fulgosius & Ias. col. 2. & est cōmunis opinio.

26 Glo. parua in parte, allegationes, exponit tex. id est exceptiones peremptorias, quasi glo. innuat secus esse in dilatorijs, in quib. ex sententia glo. tex. hic locum habere non debet. quod an verum sit, in fine glos. magnā iterum explicabo.

27 Glo. in parte, ipso iure. intelligit privilegium hoc militare cōpetere militibus ipso iure. Tamen si alij (quod glo. refert) existimauerint necessariam hoc casu esse in integrum restitutionem. Sententiam glo. tenet Bart. nume. 7. dicens hoc interesse inter milites & ceteros: nam milites ipso quidē iure restituuntur, minores verò ac maiores ex clausula generali restituuntur, petita in integrum restitutione. Et hac opinio glos. communis est. ex Ias. nu. 9. Cuius rei ratio est, quod cū tex. hic vtatur verb. praesentis temporis, ibi, permitto, videtur ipso quidē
28 iure facta concessio. Glos. ordinaria in. l. in criminali, in parte habeatur. C. de iurisd. omni. iudi. alia in. l. 1. in parte afficeretur, ne liceat potentioribus. alia in. l. si. in parte minimē. C. de testa. milit. alia in. l. si quis in tantam. in glo. magna. versi. quartò quāro. C. vnde vi. quarum opinionem citatis pluribus

ribus affirmat esse communem Andre. Tiraquel. in l. si vnquam. in parte reuertatur. nu. 17. & nu. 20. de reuoc. donatio. vtilitas est maxima: nam cum militi dixerimus hoc priuilegium ipso iure competere, perpetua erit hæc prerogatiua. in principio de perpet. & tempor. actio. insti. l. omnes. l. si cut in rem. de prescriptione. 30. vel. 40. annorum. His verò, quibus restitutio conceditur, necesse est eam intra quadriennium impetrare. l. si. C. de tem. in integ. restit. c. 1. de in integrum restitutione. lib. 6. Glo. ex sententia, expositiua est, nihil prorsus continens difficultatis.

29 Glof. magna in parte vti. in principio iterum contendit tex. huc. in reo milite solum procedere: quod etsi quibusdā post glo. placuerit esse tñ ab omni veritatis specie alienissimum supra probaui. Deinde glof. enumerat casus aliquot, in quibus etiam post rem iudicatam possunt opponi exceptiones peremptoriae. Pro expeditione horum casuum Bart. constituit regulam trimembrem, omnia ferme cōplectentem, quam nos distinctis quibusdam assertionum articulis recte explicabimus.

30 Prima igitur constat ex Bart. propositio exceptio nullitatis sententiæ, vndeunque illa proueniat, semper potest opponi, etiā postquam sententia transiit in rem iudicatam. Hæc regula colligitur ex gl. nostra. versi. alius. ratio est, quoniam hæc exceptio non est propriè exceptio, cum non supponat validitatem actus contra quem opponitur. pro quo facit optimè text. in l. scire oportet. §. si. de excusatio. tut. vbi quando datio tutoris est nulla, etiam post transacta tempora excusationi præstituta, dicet tutor iure se non datum fuisse tutorem. quarelicet. l. aliqua. omnes exceptiones reiiciat semper tamen videbitur admittere velle eas, quæ nullitate sententiæ continent. qđ prodest pro intelligētia tex. in l. 4. tit. 8. lib. 3. ordi. vbi exclusis omnibus exceptionib⁹ quibusdā duntaxat admissis, non existimo exclusam exceptionem nullitatis. & ita ac si vidisset. l. regiam determinat Bar. in l. 1. §.

parui refert. ff. qđ vi aut clam. idem Bartol. in l. diuus. nu. 1. ff. de testamē. milit. Tu adde, quòd etiā si lex vltiùs progressa nullitatis quoq; exceptionem excludat, non videtur exclusisse illam, quæ prouenit ex defectu iurisdictionis. glo. ordi. in cle. vnica in parte, non obstante. in fine. de sequest. poss. & fruct. quam præter ordinarios ibi sequitur Bal. in l. exceptionē. si. col. de probatio. C. Abb. in c. licet de euitanda. nu. 11. de electione. Angel. in rub. de exceptio. Insti. nu. 11. Felinus in rub. num. 2. de foro comp. Roma. sing. 262. Hippolyt. in l. si. nu. 50. ff. de iur. omni iudi. idem sing. 10. Felin. & Deci. vterq; nu. 11. in c. pastoralis. de exceptio. idē Felin. in c. ex parte. in. 2. nu. 16. Deci. ibi. col. pen. ad fi. de officio de leg. Curti⁹ in l. 2. nu. 34. ff. de iur. omni. iudi. & in l. 2. nu. 30. ff. si quis in ius vocatus non ierit. Ripa. in l. 4. §. cōdemnatum. nu. 23. de re iudi. Bernar. reg. 251. atq; eius glo. opinionem communem esse testantur Corne. conf. 144. vol. 1. & cōf. 203. col. penul. lib. 2. Socin. conf. 83. col. si. in principio. lib. 4. Quare etiam si iure regio de nullitate sententiæ intra sexaginta dies agendum sit. l. 2. tit. 15. lib. 3. ordi. si nullitas allegetur ex defectu iurisdictionis, post illū terminū agi poterit. Episco. Ciuit. in pract. c. 25. num. 4. Præterea cum sententia nulla sententiæ nomen minimè mereatur, quando exceptiones proponuntur, sententiam ipsam tanquam nullam infringentes, ante sententiam propositæ esse videntur. vulgata. l. 4. §. cōdemnatum. ff. de re iudi. Ex hac 33 regula Bart. infertur, exceptionem ineptitudinis libelli posse opponi etiam post sententiam lapsam iam in rem iudicatam. ita enim probat text. egregius in. c. cū dilecti. de emptione & vēdi. vbi emptor deceptus vltra dimidiam, petebat rem sibi restitui, & ita fuit pronuntiatum. Fuit deinde reuocata sententia, quæ tamen transierat in ré iudicatam, quoniam libellus ineptè conceptus fuit, debuit enim concipi pro re restituenda, vel iusto pretio supplendo. Iuxta tex. in l. 2. C. de rescin. vendi. & text. in. d. c. cū dilecti. notat ibi in hoc Anchar. nu. 5.

Item

Item Ioannes Imol. nu. 10. qui refert An-
 charanum dicentem sepius audiuisse Bal-
 dum in scholis expendentem illum textū
 in hanc propositionem, quam firmarunt
 etiam expressius Bal. ipse in l. edita. nu. 44.
 in repet. de eden. & in authen. si quis litiga-
 tium. 2. notabili. de epis. audient. idem in l.
 1. col. penul. C. ut quæ defuncti aduocat. tam
 et si contrarium idem Bal. in pelus senten-
 tiam suam mutas firmaverit in l. exceptio-
 nem. col. 3. de probat. & in l. licet. fi. col. de
 procurat. C. Verū fallitur ille ex eo, quod
 34 etiam si iudex admiserit ineptum libellū
 (quod minimè facere eum vniquam oport-
 rebat) & super eo sententiam tulerit, senten-
 tia erit propter ineptitudinem libelli ipso
 iure nulla. glos. vnica in princi. de obligat.
 Inst. in parte secundum, prope finem. ibi,
 per competentes actiones quam præter
 ordinarios. ibi. sequuntur Bald. in l. actori.
 nu. 3. C. de reb. cred. dicens nō esse eam ali-
 bi in mundo. idem Bald. in l. ius pluribus.
 1. lectione. nu. 2. ff. de iust. & iur. vbi tamen
 hoc restringit ad ineptitudinē expressam
 in libello. Ias. in præsen. nu. 14. Soci. reg. 368
 in paruis. Iacobinus. in l. 1. nu. 4. ff. de inter-
 rogat. act. Ias. eleganter, vbi multa iura dili-
 genter expendit pro gl. illa. in l. vinū. nu.
 36. ff. si cer. pet. idem Ias. in l. fi. nu. 8. ff. de li-
 be. & posthum. & glo. illam ad hoc cōmu-
 niter allegari per doctores affirmat Barba.
 in c. examinata. nu. 29. de iud. vbi adducit
 ille præterea textū pro gl. in l. fideiussor
 ff. de neg. gest. & in l. nisi. ff. de tut. & ratio
 distrahen. & vera est gl. illa, etiam si agatur
 iudicio summano. Purpuratus. in l. edita.
 nu. 109. de eden. reprehendens Corneū cō-
 trarium tenentem. & solet pro glo. illa alle-
 gari præterea textus in l. si libertus patro-
 num. ff. de in ius. voc. quem pro gl. illa cōsi-
 derauit Ias. in l. eleganter. §. si quis post. nu.
 7. ff. de condict. indebit. eam ipse sequutus.
 & eam etiam sequitur idem Ias. in l. 1. nu. 5.
 ff. de off. assess. Et eam ipse sequor tanquā
 veram & communem, licet suspecta eius
 traditionem fecerit vir & diligentia & iu-
 ris arte clarissimus, Arius Pinelus. in l. 2. de

rescin. vendit. 3. part. c. 3. nu. 25.
 35 Hec tamen omnia cessare iam videtur;
 cum ineptitudo libelli non vitiet iudi-
 cium, sed comperta veritate, atq; comper-
 to quid actor intenderit, sententia proferē-
 da est. l. in tit. 1. lib. 3. ordi.

36 Secunda regula gl. ac Bartoli est, quod
 exceptiones quæ non infirmant sententiā,
 sed effectum earum restringunt, execu-
 tionem ipsam duntaxat infringentes, pos-
 sunt opponi etiam post rem iudicatam in
 ipsa executione sententiæ. text. est. in l. Nen-
 senius. §. fi. ff. de rei iudicat. l. si fideiussores.
 §. idem respondit. ff. de fideiuss. l. ex diuer-
 so. §. fi. ff. solut. matrimo. vbi exceptio ne
 quis conueniatur ultra quā facere pos-
 sit, etiam post sententiam opponi potest in
 ipsa executione.

37 Ex quo primū illud infertur, quod
 exceptio expensarum quæ rem vendican-
 ti obijci potest. in l. domum. C. de rei ven.
 §. ex diuerso. de rer. diuisi. potest opponi
 etiam in ipsa executione sententiæ, cū per
 hanc exceptionem valor sententiæ non in-
 fringatur, sed restringatur duntaxat. Ita de
 terminat Bar. eleganter. in l. in fundo. nu.
 16. ff. de rei ven. idem in l. Paulus. ff. de dot.
 except.

38 Secundò infertur, exceptionem cōpen-
 sationis opponi posse etiam post rem iudi-
 catam in executione sententiæ. l. 2. C. de
 comp. l. si cum militi. §. 1. ff. de comp. atque
 se ita pridie iudicasse affirmat Imola. in c.
 cum Ioannes Eremita. nu. 15. de fide instr.
 admonens tamen hoc casu intra breuem
 terminum oportere probari exceptionem
 compensationis. Rolandus à Valla consi-
 28. nume. 3.

39 Tertiò infertur, quod etiam si lex regia.
 4. tit. 8. lib. 3. ordinament. prohibeat vllam
 opponi exceptionē cōtra sententiā quæ iā
 transijt in rem iudicatam, adhuc tamē pos-
 se obijci exceptionem sententiæ limitato-
 riam. Bar. in l. si filius. ff. quod cum eo. Ias.
 in præ. col. 5.

40 Quartò infertur hinc esse terminandā
 quæstionem perdifficilem, qua quæsitum
 est;

est, an exceptio inuentarij confecti si haeres conueniatur in solidum, possit opponi in ipsa executione sententię, post rem iudicatam. Nam sunt qui dicant ante ipsam sententię huiusmodi exceptione premitte oportere, neque in executione opponi eam posse. Ita enim arbitrati sunt Ioannes de Imola in l. rei iudicata. §. si in iudicio. num. 6. ff. de solut. mat. Zasius in l. Nensenius. §. si. nu. fin. ff. de rei iudic. idem lib. 2. singula. respon. for. c. 1. num. 12. Et esse eam opinionem communem affirmat Albericus in l. si. nu. 18. C. de iure delib. nam ex superioribus constat, hanc propositionem falsam quidem esse: nam cum exceptio illa non perimat sententię, sed eam intra certos limites contineat poterit in ipsa executione deduci, atq; ita Bartolus censuit nominatim. in l. cum fidei commissum. nu. 1. ff. de confess. Baldus in present. col. 2. versi. ex hoc nota quandam regulam. Paulus de Castro. col. 2. versi. item sequitur ex predictis. licet dicat se semper super hoc dubitasse, innuit tamen esse hanc opinionem communem. communemque eam esse expressim testatur Ias. eam sequutus. nu. 17. & communem esse affirmat Zasius in illa. cum fideicommissum. nu. 9. sequuntur eam de eius veritate optimè disputantes Paulus & Corneus. in l. si. §. donec. de iure deliber. Gregorius. in l. 8. titu. 7. partit. 6. in gloss. *quanto montaren*. Et communem esse affirmat Bartholomęus Socinus eam sequutus. conf. 242. col. 3. num. 6. vol. 1. & eam sequor.

41 Quintò infertur ex hac regula, quòd exceptio pretij non soluti, de quo agit text. in l. Iulianus. §. offerri. de acti. empt. poterit obijci per venditorem in ipsa executione sententię, cum exceptio hac peremptoria licet sit, non tam perimat sententię, quàm intra rationis modum restringat. Quamuis contrarium in hoc tenuerit Bart. in l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. in primo. col. fin. versi. iuxta hoc quæto ff. de iureiur. cui consensit Bald. ibi. col. 2. versi. consuevit quæri. nu. 2. in fine, dicens verioremi videri opinionem hanc, quam etiam sequuntur Angel. ibi,

col. 1. nu. 1. Paulus de Castro in presenti. fin. col. dicens verioremi esse Barto. opinionem in hoc, verum ex supradicta regula constat falsam esse. Et ita contra Bart. tenent Bal. in present. idē Bal. in authē presente. §. de fidei iuss. idem in l. ex prædijs. C. de euiet. Salicet. & Fulg. in dicto. §. si quis iurauerit. vbi idē tenet Paulus de Cast. nu. 8. qui dicit semper se tenuisse in hoc contra Bartolū, immemor sui ipsius, qui in presenti Bartolo consenserat. Idem sequuntur contra Bartol. ibi Romanus. nu. 12. Aretinus. fi. col. testantur hanc esse communem opinionem contra Bart. Alexan. ibi. nu. 4. Ias. nu. 5. eam sequuti asserunt præterea hanc esse opinionem communem contra Bart. Decius conf. 119. col. 2. Pro qua ultra rationem superius ex regula, quā tractamus notatam allegari solet text. in l. fundus qui Lucij Titij. ff. de rescin. vendi. qui id minimè probat, licet eum ibi in hoc notet Bal. in. 2. notabili. Tertio aduersum Bartolum eadem ratio notari solet, quoniā sententia non videntur exclusæ exceptiones ex natura contractus provenientes, sicut nec iuramentum illas excludit. l. eum qui. §. si. ff. de iureiuran. Quarta aduersum Bart. ratio est, quòd cum venditor conuentus ad rei traditionem possit rei venditæ incumbere quasi iure pignoris pretio non soluto. l. Iulianus. §. offerri. sup. alleg. potest iure pignoris se defendere, cum de causa pignoris non fuerit actum in hoc iudicio, ex textu elegant. in l. ex sextate. §. Latinus largus. ff. de excep. rei iud. nam & exceptio rei nō traditæ potest contra executionem opponi. Bald. in l. ex prædijs. C. de euiet. Rodericus in l. post rem iudicatam. in declaratione legis regię. §. sed pro euidencia. nu. 38. de rei iudicata.

42 Sexto loco ex superioribus infertur, exceptionem diuisionis competentem fideiussoribus ac alijs ex epistola diui Adriani, iuxta textum in l. si. cum similibus. C. de constitutu. pecu. opponi posse etiam post rem iudicatam in ipsa executione sententię, quæ opinio Iacobi Butricarij est. in l. fin. C. de fidei iuss. vbi inquit ille, si auderet loqui, libet

ter se hanc opinionem probaturum, secundum quam dicit fuisse in Francia iudicatum Boërius. decis. 59. nu. 9. tametsi contrarium videatur tenere Bart. in l. si dubitet. in principio. nu. 4. ff. de fideiuss. dicens post Dynum & Speculatorem, quos allegat, hanc exceptionem diuisionis non posse opponi post sententiam, nisi sit appellatum. Sequuntur eandem opinionem Faber. in §. si plures. n. 6. de fideiuss. Insti. Christophorus ibi. 2. col. atque esse communem affirmat Ange. ibi. num. 7. quæ videtur probari ex tex. eleganti. in l. fideiussor. vers. ut autem. ibi, ante condemnationem ex ordine postulari solet. C. de fideiuss. ubi expressim iubet lex hanc diuisionis exceptionem ante latam sententiam proponi. & ex hoc tex. testatur hanc opinionem veriorē esse Ioannes de Imo. eam sequutus in c. peruenit. nu. 27. de fideiuss. Mihi verò opinio Butricarij placet magis. Cui non obstat tex. in vers. ut autem. quoniam respondet illi gl. si ibidem supplendum esse ad verba illius tex. aduerbiū, maximē, quasi innuat gl. in hoc opinionem illā Iacobi Butricarij, à qua tamen statim incōstans recedere videtur. Sed quoniā his suppletionibus interdum verba textuū magis violantur quā interpretentur, respondēdo textū illum non precipere, ut huiusmodi exceptio sententiæ atque condemnationi præmittatur, sed inquit id fieri solere. Hæc autē opinio, quam aduersum communē hinc ipse sustineo, iure nostro probabilior adhuc esse videtur, quo iure etiā citra beneficiū epistolæ iure comuni competit fideiussoribus beneficiū diuisionis, quare etiā non opposita exceptione obligatio inter eos diuiditur. l. 8. tit. 12. par. 5. ubi id Gregorius expendit. gl. magna. col. 1. Beneficiū autē ordinis, atque beneficiū authenticæ. præsentē. de fideiuss. exceptionem continent merè dilatoriā, quare opponi illa non potest post rem iudicatā, sed neque post litē cōtestatam, ut de primo est textus in l. si maritus. §. præscriptiones. ff. de adult. atque vtrumque tenuit Cynus, allegans Iacobū de Rauenis in auth. præsentē. 8. q. C. de fideiuss. idē Cynus allegans Petrum in

l. exceptionē. 7. q. C. de probat. Bald. ibi. nu. 10. in fine. Paulus de Cast. in l. si. in prin. nu. 9. ff. si cer. pet. ubi idē sequitur las. nu. 1. idē las. in l. naturaliter. §. nil. cōmune. n. 138. ff. de ac. pos. dicens habuisse se iā de facto. idē in l. decē stipulatus. nu. 9. ff. de verb. obligat. Nebusant. in tract. de pignor. 8. parte. membro. 1. nu. 34. Exceptio autē cedendarū actiōnū, quæ vulgo dicitur, *carta de lasto*, etiā post latā sententiā in ipsa sententiæ executione opponi potest. l. alterius. §. si. ff. de tut. & ration. distrahen. ubi hoc notat Bal. Aretin⁹ in l. ex duob⁹, col. pe. ff. de duobus reis. Purpurat. in l. 1. nu. 68. C. de transact.

45 Tertia constat ex Barto. in præsentī regulā in materia exceptionum peremptoriarū in hunc modum. Quādo exceptio oritur post rem iudicatā, vel in ipsa sententiā renouatur, tūc potest huiusmodi exceptio obijci etiā post sententiā. Exemplū in exceptione senatusconsulti. Velleiani, quæ etiam si per mulierem non fuerit opposita in iudicio, potest opponi post rem iudicatam. l. 4. §. si ex conuentione. ff. de re iudica. Deinde colligit Bar. regulam generalem, exceptiones peremptorias non nisi ante rem iudicatam opponi posse, præter quā in casibus quibusdā hinc enumeratis, quos iā superius percurrimus. Ex quibus vnus est à nobis prætermisus, quod quando exceptio est odiosa, etiā post rem iudicatā opponi potest. l. tametsi. ff. ad Macedo. ubi exceptio Macedoniani, quæ quidē odio constat creditorū filijs familiās pecunias mutuantiū etiā post condemnationem opponi potest.

47 Ex hac regula tria inferuntur. Primum exceptionem excommunicationis etiam post latam sententiam opponi posse. c. 1. de except. lib. 6. quanquam reuera hæc exceptio non omnino sit odiosa, sed potius fauorabilis atque (ut verbo pontificum utar) medicinalis. c. 1. de senten. ex cōmu. in. 6.

48 Secundò infertur, quod exceptio exterminationis capitis à republica (quod banū nostri vocāt) cū mero odio cōstet eius, contra quē proponitur, posse opponi etiā post rem iudicatā. Bar. in l. eleganter. §. si quis

B

post

Lex par-
tita.

post. nu. 6. ff. de condict. indebit. vbi Alex. num. 5. Ias. nu. 6. testantur eā esse cōmunem opinionem eam sequuti licet contrariū velit ipse Bar. bene lectus in l. vranus. num. 12.

49 ff. de fideiuss. Tertiō infertur, exceptionē vsurarij contractus etiam post latam sententiam opponi posse, cūm odij plenissima sit hęc exceptio. Ita etiam voluit Ias. in præfenti. nu. 21. bene notans Ancharanū & Alexandrū, quod contrariū cōsuluerint, qui & hoc argumento vitur cōtra eos. Quod cū id hic permittatur fauore militum, & fauore animæ multo magis permitti debet, quæ rebus omnibus est præferenda. l. sancimus. C. de sacrosan. eccl. Postremò iuuatur optimè hęc opinio lege regia. 4. tit. 8. lib. 3. ordinamenti, vbi exceptio vsurarij opponi potest instrumento guarentigio, at illud vim sententiæ obtinet, licet instrumenti guarentigij executionem obiecta vsurarum exceptione minimè retardari scripserint Angelus. nume. 4. Imola. col. 2. vers. & per prædicta dicit hic Angelus notabiliter in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudic. Barbat. conf. 18. col. pen. vol. 1. contrarium melius tenente Andrea Tiraquel. de retract. conuen. §. 1. glos. 2. nu. 36. & huius vt vides opinio lege

50 nostra probata est. Colligitur præterea ex dicta lege, tametsi regula notabilis in hac materia, quod quando lex remouet potentiam à persona contrahentis, tunc exceptio vel defensio potest opponi etiam post re iudicatam. ita enim ex illa. l. colligit eleganter Bal. in l. fi. nu. 7. ad Macedo. C. in vers. et scias in ista materia. Quare si mulier (quam leges huius regni prohibent contrahere sine licentia mariti. l. 55. Tauri. contractū fecisset sine mariti sui autoritate, poterit etiā lata sententia allegare hanc exceptionem, quod sine marito suo contraxerit. Quod nominatim notauit Rodericus Xuarez in l. fin. tit. de las deudas. lib. 3. foro legum in fine.

51 Deinde collige tu ex glos. in illis verbis, quoniam iudex erat incompetens vel excommunicatus. quod sententia lata à iudice excommunicato, est ipso iure nulla. Quod probat textus vulgar. in c. ad probā

dum de senten. & re iudic. quod accipi debet de publicè excommunicato, quod ex eodem textu constat. Verū textus ille in iudice delegato agit, cuius iurisdictio facilius expirat, quā ordinaria. l. 1. §. qui mandatum. ff. de officio eius cui mand. est iuris.

52 Iudicium soluitur. ff. de iudi. Sed an in iudice ordinario idem probandum sit. Et palatium auditorum Rotæ olim conclusit non habere locum textum illum in iudice ordinario, cuius iurisdictio firmior sit. de cis. antiqua. nu. 24. sub rub. de officio ordi. & de sent. excōmu. Lex tamē stili. 177. vers. saluo. idē determinat in iudice ordinario. Et hoc rationē habet, cūm ab omnibus actibus legitimis excōmunicatus repellatur. c. licet. de sent. excōmu. in. 6. & à iure dicendo debet repelli. nam & agere in iudicio nominatim est prohibitus. c. intelleximus. de iud. Idē existimat Bal. in præfenti col. penul. vers. vnū tamē. in tutore excōmunicato, vt non possit ille autoritatē præstare in rebus pupilli. Sed & in tutore occultè excōicato idē existimat Feli. in c. ad probandū. nu. 4. de re iud. Me Baldi opinio delectat magis.

53 Atq; idē in tabellione dicēdū, vt si publicè excōmunicatus sit, nō valeant instrumenta ab eo confecta. Secūs si occultè sit ille excōmunicatus. gl. ordina. in c. decernimus. de sent. excō. in. 6. in gl. fi. in vers. alij. vt Hostiēsis. cuius opinionē sequuntur oēs ibi. & esse cōmunē approbatā affirmat Ripa. lib. 3. respon. c. 9. nu. 1. Sed neq; procurator in iudicio excōmunicatus esse potest. c. post celsionē. de probat. ibi excōmunicatus erat cūm

54 procuracionis officiū assumpsit. Sed neque aduocationis officium exercere, vsq; adeo vt salarium etiā inde perceptū teneatur restituere. Hostiensis in c. pia. de excep. in. 6. Dominicus allegās Ioannem And. in illo c. decernimus. nu. 5. Collige tu vlteriū ex glo. hac, quod exceptio excommunicationis potest etiā in foro seculari opponi. quare gl. hanc multū commendat Ias. post

55 alios. nu. 29. atque idem voluit gl. in c. pia. in glo. opponit. de excep. lib. 6. alia. in c. præceptum. in gl. dignitatis. 32. q. 5. quarum opinionem

nionem sequuntur infiniti propè auctores allegati per Tiraquell. de vtr. retract. §. 1. gl. 9. nu. 275. probat hanc sententiam text. in. c. postulasti. de homicid. vbi coram rege Franciæ fuit opposita exceptio excommunicationis, at ille secularis iudex erat. & in hanc sententiam notant textum illū Anania. vbi col. 1. Felin. nu. 3. Et hoc verum est, quoniam non dubitatur hīc de viribus excommunicationis, nam tunc ad iudicem qui de ecclesiasticum oportet remittere exceptionem huius criminis, secus tamen si quæstio solum facti sit: vt si queratur an aliquis sit excommunicatus vel non. Hęc fuit enim elegans distinctio Bartoli in hac materia. in. l. 2. col. 2. ff. de iuri. om. iudic. quo in loco Curtius. nu. 48. testatur eam esse communiter approbatam. communem ac consuetudine receptam affirmat esse Orosius ibi. nu. 17. & idem quoque tenuit Bartolus in. l. Titia. col. 2. vers. sed dubitatur. ff. solut. mat. vbi Alexan. nu. 7. post Roman. num. 5. testatur hanc esse cōmunem opinionē idē Bart. in. l. omni nouatione cessante. col. 1. vers. ego dico sic. C. de sacrosanct. eccl. Paulus de Cast. ibi. nu. 2. testatur esse cōmunem opinionē Alcia. ibi. col. 1. idemq; tenuit idē Bart. in. l. quoties. C. de iudi. col. 1. vers. tamē ego consueui. vbi Alexan. nu. 4. las. nu. 6. testantur hanc esse cōmuntm opinionē, quā etiā Bald. probauit in authen. ei qui iurat. n. 41. C. de bon. aut. iud. poss. testatur hanc opinionē esse cōmunem, eam sequutus Panor. in. c. cū sit generale. nu. 17. de for. cōpet. vbi idem sequitur Felin. col. 3. vers. in quibus collige. atq; ante Bart. fuit hęc opinio Archidiaconi in. c. bene quidem. nu. 8. 96. distinctione. quā esse cōmunē testatur Decius in. c. decernimus. nu. 27. de iudi. vbi eā optimē defendit Ripa eā sequutus. nu. 17 & cōmunem esse affirmat idē Ripa. libro respons. 2. c. 35. nu. 25. atq; eam etiam sequitur Feli. in. c. fi. co. penul. vers. nihilominus dicas. de exceptio. atq; cōmunem esse hāc opinionē testatur Alciat. in. c. 1. num. 77. de offi. ordina. Bernar. Diaz de Luco. reg. 459. Episcopus Ciuitatis in epito. de sponsal.

2. part. c. 8. §. 12. num. 5. quin & ex Theologis affirmāt hāc opinionē cōmunem esse eam sequuti Angelus in parte. iudicare. §. 9. Syluester in parte. iudex. quæst. 6. quæ probari videtur ex text. in. c. post miserabilem. de vsur. quē ibi in hoc expendunt Abbas. 1. notabili. Anania. co. 3. vers. vltimò iste textus. Quæ omnia loca nō otiose allegauī, sed vt verē cōstare posset hanc esse cōmunem opinionem cū Bart. Quauis Cumanus, Ioannes de Imo. & quidā alij in. d. l. Titia. indistinctē contra Bar. asseuerent, siue facti quæstio vertatur, siue iuris ad ecclesiasticū semper iudicē pertinere. & horum opinionem cōmunē esse cōtra Bart. testatur Franciscus de Aretio. in. l. omni nouatiōe cessante. col. 2. nu. 3. C. de sacrosanct. eccl. Sed Bar. opinio & vera est & cōmunis, vt vides. atq; eam ex cōsuetudine seruari in mūdo affirmat Bal. in. l. filiū eū diffinim⁹. nu. 13. ff. de ijs qui sunt sui vel alien. iur. Ex vltima parte gl. tu collige text. hunc minimē habere locū in exceptionibus dilatorijs. atq; ita tenere doctores affirmat las. in presenti nu. 30. qui aduersus cōmunē opinionē nititur. Ego credere dilatorias post rē iudicatā opponi nō posse, post litē verò cōtestatā à milite opponi posse libenter defenderē, vt & hoc casu priuilegiū militis versetur cōtra regulas cōmunes
59 j. Vltimò tu notabis, appellatione exceptionis propriē eā exceptionē cōtineri, quæ potest opponi post litē contestatā. v. peremptoriā, & propriissimē eā dici, quæ rei iudicatę potest opponi, de qua loquitur text. hic, quod las. optimē obseruauit in. l. 4. §. Cato. super. 3. quæstionē Bart. ff. de verb. obligat.

¶ Summarerum. l. Cū ignorantia.

- 1 Filio repudianti maternam hereditatem nō licet pœnitere.
- 2 Quod tamen licet illi in paterna hereditate.
- 3 Filio abstinenti superesse reliquias quasdam suitis.
- 4 Suias quædam semiplena, quædam plena, quædam plenissima.
- 5 Filio cui pater dedit cohæredē extraneum an liceat abstentionem reuocare.
- 6 In his quæ aguntur extra testamentum, nil obesse suodationem cohæredis extranei.

- 7 Filius habens substitutum an possit abstentionem reuocare.
- 8 Qui se abstinet à maioratu patris, an possit abstentionem reuocare.
- 9 Facultatem reuocandæ abstentionis an filius transmittat ad heredem.
- 10 Filius emancipatus an iam iure nouiori reuocet abstentionem.
- 11 An per illa uerba, nolo esse hæres, inducatur repudiatio.
- 12 Declaratur tex. in. l. filij matrem. §. i. ff. ad Tertull.
- 13 Idem textus iterum explicatur, ne huic nostro dissideat.
- 14 Legitimus post mortem patris, an auferat hereditatem legitimis.

L. Cum ignorantia.

Non diuiditur text. hic propter sui breuitatem. Summatim hoc continet, Filius qui repudiavit hereditatem maternam, non potest iterum illam adire. Quare textus illi generales in. l. sicut. j. de repu. hæred. & in. l. i. de rep. bono. poss. quibus cõuenit. l. 18. tit. 6. par. 6. qui disponunt non admitti poenitentiam hæredis post repudiationem, sunt intelligendi etiã in materna hereditate. Verum cõtra tex. hunc urget tex. in. l. si quis suus. ff. de iure de liber. in. l. si j. de repudian. hære. quibus conuenit. l. si. tit. 6. par. 6. vbi filio repudiati licet quidam abstentionem suam intra triennium reuocare. Gl. in præsentia mouet hanc difficultatem quæ eam soluit, dicens textum illum agere in paterna hereditate, hunc in materna, & est verus ac cõmunis omnibus intellectus. Ratio differentie est manifestissima: quoniam cum filius excluditur à bonis paternis, quasi à proprijs bonis exclusus videtur. l. i. §. largius ff. de succes. edict. quare mirum videri non debet, si intra breue tempus permittatur illi reuocare abstentionem suam. Præterea in filio abstinentem se à paterna hereditate adhuc superferunt reliquæ quædam suitatis, quæ & filio abstinenti adest. l. cum quasi. §. sed si suus. ff. de fideicõ. liber. l. 2. §. sed si sunt sui. ff. ad Tertul. l. sciendum. ff. de manu. test. l. i. §. qui sunt in potestate. ff. si quis omi. caus. testament. quam Bald. suitatem semiplenam vocat, plenam eam appellans, quæ est in filio,

qui neque se immiscuit neque se abstenuit, plenissimam in filio immiscete se. Ita enim hæc ille distinxit in. l. quidam elogio. num. 18. de iure deliberã. Et procedit quidem textus in dicta. l. fin. etiam si filio suo datus fuerit cohæres extraneus, quo casu cessare solent iura atque priuilegia sui hæredis. l. apud Iulianum. §. idem Iulianus. ff. ad Trebellian. l. si filius. ff. de liber. & posthum. gl. ordinaria atque in mille locis receptissima in. l. Papinianus. §. quarta. in glos. ad substitutum. ff. de inof. testa. adhuc tamen durabit hoc casu facultas reuocandæ abstentionis competes filio. ex illa. l. si. quod videtur probare tex. egregius. in. l. pro hærede. §. Papinianus. ff. de acqui. hẽ. vbi in vers. ceterum. probatur dato etiam cohærede extraneo su peresse filio ius reuocandæ abstentionis. Ex quo tex. hoc ibi notarunt Bart. nu. 7. & ceteri post eum usque ad Iasonem. Ex quo. nu. 4. constare potest hanc esse cõmunem opinionem, licet, contrariam nonnulli tenuerint, atque cõmunem esse falso existimauerit Guill. Maynerius in. l. nemo potest mutare. nu. 114. ff. de reg. iu. Sed superior opinio verior est, quoniam in his quæ extra testamentum aguntur, nil auferit suo hæredi datio cohæredis extranei. l. si fratris. C. de iure deliber. vbi transmissio quæ fit hereditatis non aditæ ex potentia suitatis, iuxta text. in. l. apud hostes. C. de suis & legi. liber. non cessat, etiam dato cohærede extraneo. Et idem probat text. optimus in. l. i. §. ibidem. vers. quod si ante. ff. de collat. bonor. Et hanc opinionem sequor. Quam etiam tenet Guillelmus Benedictus. in. l. c. Raynuntius. in parte, mortuo itaque testatore. 2. nu. 130. de testamen. Licet glos. referuetur. in dicta. l. fin. velit textum illum minimè habere locum dato cohærede extraneo. Sed eam temperari oportet, ut solū habeat locum, si filium poeniteat antequam cohæres adierit. Quod satis aptè insinuat oēs, quos supra citavi. Sed & eadem ratione habebit locum tex. ille, etiã si filius habuisset substitutum, quod Fulgo. & Paulus ibi censuerunt. nu. 5. Mẽcha. §. 21. nu. 187. Sed verius est tex. illius decisionem dato substituto vulgari non

non procedere, quod hæc datio substituti
vulgaris omnino fuitatem substulit. dicta
l. si filius hæres. & ita dictam l. finalem in-
terpretatur ibi gl. referretur. quam ibi Bal.
Angel. Alexan. Corneus & Ias. sequuntur.
Et voluit idem Barto. in l. quandiu. i. ff. de
acqui. hæ. in fine. idē in l. si quis suus. nu. 2.
ff. de iure delibe. & testatur hanc opinionē
esse communem eam sequutus Guillel. Be-
nedict⁹. vbi supra eū allegauit. nu. 139. Vnde
illud in praxi apud nos inferri potest, quod
si filius institutus à patre suo in aliquo ma-
ioratu cum repudiet, non poterit reuocare
repudiationem beneficio illius. l. fin. quo-
niam semper in maioratus successione
solet dari substitutus. ita enim tenuit Gre-
gorius in l. fin. titu. 6. par. 6. in glo. penul. &
mihi placet, iuuaturq; hæc opinio ex text. in
l. quod si minor. §. Scæuola. ff. de minor. Sūt
tamē vix certi casus, in quibus datio substi-
tuti vulgaris non tollit iura sui hæredis, in
quibus opinio Fulgosij & Pauli posset pro-
cedere: quod Alexan. notauit. in l. illa. l. fin.
9 nume. 6. Sed ad hæredem filij abstinentis
an transeat facultas illa reuocandæ absten-
sionis. Et videtur quidem & ad hæredē per-
tinere ex text. eleganti. in l. si quis filium. §.
i. ff. de acqui. hæ. ibi, quia & patri eius idē
tribueretur. atque ita tenuerunt Fulgo. in
l. qui se patris. n. 8. C. vnde liber. per illū tex.
qui tamen facit nil. Idem sequuntur Ro-
manus. ibi. nu. 30. Decius. nu. 21. & eam opi-
nionem pluribus defendit Gozadinus, ibi
nu. 117. Sed verū est beneficiū illius legis ad
hæredē nō transire, cū in eo non inueniatur
vestigia illa fuitatis quæ aderant in filio, cui
pretextu cōcedit ibi lex hæc abstentionis re-
uocationē. atq; huius opinionis sunt Ange.
in l. ventre. in repet. de ac. hæ. & esse comu-
nem opinionē, eā sequutus affirmat Areti.
ibi. 12. col. quam Alex. & Ias. sequitur in d.
l. si. Idē voluit etiā Barto. in l. ex militari. §. i.
nu. 3. ff. de testamēt. milit. Alexan. nu. 18. Ias.
nu. 44. in dicta l. qui se patris. vbi Gozadi-
nus. nu. 112. Sapia. nu. 54. testantur eā opinio-
nē cōmunem esse, & verior est: neque enim
hæreditas repudiata vnquam transmitti po-

tuit.

tuit. l. vnica ibi, si non recusauit. j. de ijs
qui ante aper. tabul. & in l. si quis filiū. §. i. il-
le pater non repudiauerat hæreditatē sui pa-
rentis, & ideo transmisit illā ex potētia sui
hæredis ad filiū cū sua qualitate. Atq; ideo
ab hac opinione nō esse recedendum neq;
iudicando neq; cōsulendo affirmat Alexā.
in l. si filius qui patri. nu. 23. ff. de acqui. hæ.
Solet præterea dubitari, an text. ille sit acci-
piendus hodie etiam in filio emancipato,
10 sublata iam differentia emancipationis ac
patriæ potestatis. quod gl. in l. proxima tra-
ctat, vbi videbimus. Verū hæc solutio gl.
nostræ vt hic textus loquatur in materna
hæreditate, ille in paterna, confunditur ex-
pressim per textum in l. filij matrem. §. i. ff.
ad Tertullian. vbi filius matris hæreditatē
repudiavit, atque subinde repudiationis
ipsum poenituit, & Paulus respondit admit-
tendam poenitentiam hic esse, vt saltem in-
tra annum ille possit suam abstensionem re-
uocare. gl. in præsentī mouet hanc diffi-
cultatem, & primò respondet illi, quod in l.
filij matrem. filius dixit se nolle adire, qua-
re verba illa non inducunt repudiationem,
nisi postea annus labatur: at in præsen-
ti fuit expressim repudiata hæreditas, quod
textus hic satis significat, ibi, hæreditati ma-
tris tuæ renuntiasti. Hunc gloss. intelle-
ctum probat in præsentī Bartolus. idem
Barto. in l. si. i. quæst. C. de repud. hæredit.
idem Bart. in l. si quis suus. num. 5. ff. de iur.
delibe. Paulus de Castro. ibi. nume. 5. Ange.
in l. qui se patris. nu. 3. vnde liber. in repet.
11 Atque hanc opinionem, quod per illa ver-
ba minimè inducatur perfecta repudia-
tio hæreditatis, tenuit in illa. l. qui se pa-
tris. Iacobus Butricarius, quem refert atque
in effectū sequitur Baldus ibi. col. 2. qui sub-
dit hanc opinionem seruari in palatijs.
quod idem saltem de palatij Bononien-
sis consuetudine affirmat ibi Cynus. i. op-
positio. Albericus nume. 2. & testantur
hanc oppinionem communem esse Cur-
tius ibi. nu. 27. Fabius à Coromboni. nu. 64.
Sebastianus Sapia. n. 16. Verū hic intellect⁹
ex eo malè habet, q̃ frequētius ea apud om-

nes increbuerit opinio, quod per verba illa nolo esse hæres, inducatur repudiatio propter textum in illa. l. filij matrem. ibi. antequam consanguineus vel agnatus adierit, nam nisi ex illis verbis esset ibi inducta repudiatio, non admitterentur sequentes in gradu. l. i. §. quibus. ff. de successor. edict. l. si filius. §. cum filius. ibi, quod sine dubio. ff. de boni. libert. & tenuit hanc opinionem glo. à paucissimis expensa. in. l. 2. in glo. r. C. de repud. hære. Barto. sibi in hac difficultate præter morem malè constans in præalle. l. filij matrem. Petrus, Cynus. Bald. ac Fulg. nume. 2. in præsent. Iacobus de Raue. Petrus Cynus & Alber. in illa. l. qui se patris. Alexan. ibi, nume. 7. Ias. nume. 41. Et videtur communis ex Philippo Decio ibi, nu. 17. dum dicit in ea residere Iasonem ac modernos, & communem esse constat ex Paulo de mote Pico. ibi. nu. 41. & comúnē esse testatur Claudius. in. l. sed si alio. in principio. ff. ad trebel. mihi verò prior opinio placet magis. pro qua facit optimè textus in. l. nonnunquam. ff. de collat. bon. vbi is qui dixit se nolle conferre, non videtur possessionem bonorum repudiasse si post cautionem de conferendo offerre velit. præterea est textus pulcher in. l. Titius. ff. de actioni. empt. statim in principi. iuncta glo. noluisse. vbi ex eo quod quis dixerit nolle legatum ad se pertinere nisi hæredem quoq; legati petitione liberauerit, nō censetur repudiare legatum. Neq; me hinc dimouere poterit text. in. l. filij matrem. §. i. nam ilico respōdet Salice. in illa. l. qui se patris. num. 10. verba illa si agnatus. & c. enuntiatiua esse legis non dispositiua, non igitur quicquam probant. vulg. l. ex hac scriptura. ff. de donatione. Secundus intellectus ad illum textū est Philippi Decij. ibi. num. 17. dicētis quod ibi agitur in casu claro quando constabat expressim iam repudiasse filium. Et questio formatur à iuris consulto per illa verba, filium noluisse adire. Tertiū intellectus ad illum text. est cuiusdam Fabij à Corombo ni. nu. 73. in dicta. l. qui se patris. qui corrūpens textum illum, respondet in quibusdā

exemplaribus legi loco particulæ ante dictionem quam. Hanc lectionem si admittas, omnia sunt planissima, sed illa neuti-quam est admittenda, interim magis mihi placet intellectus Salice. Secūdo modo tollit gloss. hanc difficultatem, dicens quod hic iam præterierat annus, ex quo poterat filius reuocare suam abstensionem ex beneficio legis. filij matrem. Et ideò dicit imperator in præsent. sera prece, & hic intellectus placet Iacobo de Rauē. quod ex Cyno cōstat. r. col. prope finem. Eumque ex nouioribus probauit Beroius in. c. Raynuntius de testamen. num. 361. Tertiò soluit glo. quod hic iam alius adiuerat. in. l. filij matrem. nemo adiuerat, quare admittitur renuntiatio intra annum. Hæc solutio diuinat licet eam communiter teneri affirmet Ias. col. 2. Quartum addit intellectum Ias. ex Bald. in præsent. quod hic fuit facta renuntiatio in iudicio. in. l. filij matrem, extra iudicium quare hic nō licet reuocare repudiationē. argumento tex. in. l. pacta nouissima. C. de pact. sed hæc iudicio meo nec Bald. opinio est pro intelligentia huius text. nec si esset propter maximam diuinationem sustineri vnquam posset. Præterea quo casu filio abstinenti licet reuocare abstensionem, licebit etiam si repudiatio sit facta in iudicio. vt in casu. l. si. de repu. hæ. qd Fulgo. in præsen. bene notat. nume. 6. atque Guillel. Benedictus alios allegans, huius immemor in verbo, mortuo. 2. num. 132. Quintus igitur ad hanc difficultatem intellectus est Fulgosij in præsen. existimantis textū hunc agere in hæreditate delata ex testamento l. filij matrem. in hæreditate delata ab intestato. Differētie ratio hæc est, quoniam hæreditas materna legitimo iure defertur filiis per verba illa senatus cōsulti Orficiani, quæ sunt extēsiua si nemo filiorum volet suscipere hæreditatem, & ex virtute horum verborum. nil mirum est si dicamus admitti re integra poenitentiam saltem ad annum, secus est in hæreditate testamentaria, in qua defertur hæreditas ex expressa testantis voluntate, in qua huiusmodi extēsiō nō admittitur

titur, & hic intellectus mihi placet, licet quoad huc tex. etiam diuinet in vltimis verbis. notat gl. tria hic facere contra hunc renuntiantem, vt renuntiatione hereditatis reuocare non possit, q̃a maior erat & quia ius ignorauit, & quia de lucro certat. Vltimo hoc in loco Bald. post quosdam antiquos doctores repetit illam veterem questionem an legitimatus post mortem patris sui quod fieri potest. authenticè si quis. C. de natur. lib. auferat hereditatem heredibus legitimis. Et Bald. in præsen. fi. col. vers. & ista verba sunt
 14 notatu digna, determinat quod si legitimatio fiat ante aditam hereditatem à legitimis ad legitimatum successionem pertinere, si verò post aditam hereditatem ad ipsos qui iam adiuuerant. idem Fulgo. nume. 7. qui pulchram cautionem adhibet legitimis contra legitimandum, atq; opinio horum communis videri potest ex las. col. 2. & idem tenet las. allegans alios. in. l. Gallus. §. & quid sit tantum. num. 121. ff. de libe. & ibi alia allegant recentiores. quæ opinio probari videtur ex tex. eleganti. in. l. i. vers. filio. ff. ad Terullian. vbi restituit princeps damnato ius adeundi quod ille amiserat & erat iam alteri delatum. & existimat quidem Paulus de Castro. in. l. cum heredes. in. principi. ff. de acquir. ren. poss. idem in. l. 3. nu. 3. ff. de testamen. idem esse si fiat legitimatio adita iam hereditate à legitimis si nondum possessionem rerum hereditariarum apprehenderint.

Summarerū. l. Si emancipata.

- 1 Iuris ignorantia non prodest in lucro uel quasi, & hereditatem opulentam ac lucratiuam in dubio presumi. & nume. 2.
- 2 Minori repudianti hereditatem in dubio concedendum esse in integrum restitutionem.
- 3 Legati causam lucratiuam & ideo in illa non prodesse iuris ignorantiam.
- 4 Declaratur tex. in. l. si partem. vers. si per fundum ff. quemad. seruit. amittatur.
- 5 Declaratur tex. in. l. que fideicommissum. ff. de leg. 2.
- 6 Qui amittit lucrum iam radicatum damnum uidetur pati.
- 7 Nisi ad eum lucrum reuertatur à quo processerat.
- 8 Vel ad eum qui id dederat.

- 10 Beneficium reuocandæ abstentionis an emancipato etiam competat.
- 11 Emancipationis & patriæ potestatis differentia in quibus hodie est sublata.
- 12 Filius emancipatus etiam hodie non transmittit ex
- 13 Filius uxoratus hodie non transmittit hereditatem. potentia suitatis hereditatem.
- 14 Sed neque illi pater pupillariter substituit.
- 15 An saltem intra annum emancipato liceat reuocare abstentionem.
- 16 Et an saltem liceat pro legitima.
- 17 Text. in. l. si. de repu. here. non habet locum in tacita repudiatione.
- 18 Iuris ignorantia ita demum nocet si ignorans potuit consulere peritiores.
- 19 Et an eadem distinctio sit adhibenda in expressa repudiatione.
- 20 Sed hanc distinctionem non admitti pro excusando aliquo à delicto.
- 21 An mulier teneatur consulere peritiores longè distantes.
- 22 Propter bella, discordiam, aeris pestilentiam, atque insidias, castitatis excusatur mulier quæ non consuluit peritiores.
- 23 Quot peritos consulere sat sit.
- 24 An in dubio presumatur peritorum copia uel inopia.
- 25 Satis erit ab uno consilium petiisse si ille sit præstantissimus.
- 26 Vel publicè pro dirimendis questionibus deputatus.
- 27 Malos doctores nec plures consuluisse sat est.
- 28 Favorabiliorem esse in hac parte causam rusticorum quam mulierum. & declaratur tex. in. l. quicunque. C. qui admit.
- 29 In causa damni cuitandi nemini nocet iuris error.
- 30 Filius in legitima parentis agit causam damni cuitandi.
- 31 Filius legitima non priuatur quod non consecerit inuentarium.
- 32 Legitimam filiis in uita parentum non esse debitam, sed quasi debitam.
- 33 Filio pro maleficio condemnato patrem non teneri pro eo soluere condemnationem.
- 34 Sed statutum ualere quod contrarium disponat & quomodo id statutum accipiendum.
- 35 Filius non acceptat legitimam solum ex bonis patris.
- 36 Sed unicuique casum esse in quo filio id facere liceat.
- 37 Bona patris non esse filio obligata pro legitima.
- 38 Exclusus ab uno capite successionis an à ceteris quibus potuit admitti exclusus uideatur.
- 39 Facultas prætorie successionis anno finitur.
- 40 Ius adeundi de iure civili quanto tempore prescribatur.

- 41 Ius immiscendi competens suis heredibus quanto tempore præscribatur.
 42 Filia exclusa ex testamento lapsu. 30. annorum. an habeat alios triginta ad adeundum ab intestato.
 43 Iudici an liceat abbreviare tempora iure data ad adeundam hereditatem.
 44 Et an testator illa possit abbreviare.

Non diuiditur text. hic, quoniã vnico contextu circumscribitur. Hoc continet in summa, Ignorantia iuris non prodest in lucro vel quasi. Idem probat tex. in l. iuris ignorantiam. j. qui admit. l. i. l. iuris ignorantia. ff. de iur. & fact. ignoran. Titulus enim hæreditarius licet onera plerunq; contineat. l. si hæreditatem. ff. mādāt. l. more. ff. de acqui. hære. §. i. de auc. tut. Instit. origine lucratius esse cēsetur. l. i. §. lucratias. de imponen. lucra. descrip. lib. 10. in authē. de nupt. §. Si verò expectet. coll. 4. l. inter stipulantem. §. Si rem. ff. de verb. oblig. quod de ea solum hæreditate accipi oportet, quæ soluendo est: quæ enim non est soluendo, non dicitur habere titulum lucratium. l. si seruus legatus. §. Stichum. vers. item si domino. ff. de legatis. 1. Ex quo textu ita colligunt Dynus in illo. §. si rem. Alex. ibi. 2. notabili. l. a. n. 2. Decius. in l. in eo quod vel is. nu. 3. ff. de regu. iur. soluendo autē ea hæreditas esse dicitur, quæ inuenit emptorē. l. 2. penult. ff. de boni. libert. In dubio autem semper præsumitur lucratius titulus hæreditarius, vt qui à lucro originem ducat. glos. ordinaria in l. si duo sint hæredes. in glos. scire. ff. de acqui. hæredi. quam ibi in hoc sequuntur Imol. Roman. & posteriores, atque alij non pauci, quos Andreas Tiraquell. allegauit. in l. si vnquam. in gl. donatione largitus. nu. 174. secundum priorē impressionem. C. de reuo. donat. Quare cū minori non sit facilè concedenda in integrum restitutio nisi læsionē ille probet. l. nam & postea. §. si minor. ff. de iure iur. l. nō omnia. ff. de minor. minori tamen probanti renuntiasse se alicui hæreditati, statim cōcedi restitutionem in integrum oportet tāquam læso, præsumitur enim lucrum repu-

diasse, quod glo. notabilis determinauit in l. i. in gl. impertiri. C. de in integr. resti. quā ibi sequuntur Bal. Paulus & Alexan. nu. 3.
 4 Item adde idem dicendum esse in causa legati, cū & illud ex lucratia causa acquiratur: tametsi glo. ordinaria in l. non amplius. §. i. in glo. legatarij. ff. de legat. 1. arbitretur legatarium etiam ante agnitū legatū in ea esse causa constituendum, ac si damnum patiatur: quoniam lex ipsa suo ministerio statim operata fuerit acquisitionem in persona legatarij. l. cū pater. §. surdo. ff. de legat. 2. l. à Titio. ff. de furt. l. i. §. vtrum. ff. si quid in frau. patro. quare statim aduersum eum præscriptio rei legata percurrit. l. si partem. vers. si per fundum. ff. quēadmo. feruit. amittatur. Et videtur opinio gloss. illius iure optimo probari ex textu eleganti in l. quæ fideicommissum. ff. de legat. 2. vbi error iuris non præiudicat in legato quærendo. quem text. ita induxit Bartol. in l. Cloodius. fin. col. vers. secundo casu. ff. de acqui. hæredi. atque glos. illius opinionē affirmat esse communiter approbatam Decius in l. iuris ignorantiam. 2. lectio. nu. 4. de iur. & facti ignoran. j. qui tamen contrarium tenet. Et huius opinio mihi placet aduersus communem, ex eo quod legatarius merū lucrum persequatur. ministerio etenim legis duntaxat illud est acquisitum, vt autē damnum pati videatur, oportet acquisitionem factō aliquo hominis fuisse confirmatam. Neq; versiculus ille. si per fundum. obstat: quoniam agit ille textus de iuris ciuilis rigore, ex quo præscribitur illi domino reuocabili, quæ præscriptio ita gracilis est, vt contra eam ex ignorantia legatarij facillimè concedatur restitutio. quod text. ipse demonstrat. Rursus text. in l. quæ fideicommissum. existimo à domino Bartolo (quod cum tanti viri venia dictum esse velim) malè allegari in hoc. Nam ibi non nocuit libertis legatarijs iuris error in legato, non quidem quod ex testamento testatricis ibi deberetur illis, sed quod ex causa fideicommissi ex testamento patroni persequerentur, quo casu illi liberti creditores,

ditores, non legatarij dicendi sunt, quod imperatoris Antonini ad Atticam elegans responsum nos docet in l. i. C. de boni. aut. iudi. ab ipso Bartolo in hoc expensum. in l. vnum ex familia. in principi. nu. 4. ff. de legat. 2. rursum aliud Alexandri ad Antiochum. in l. C. qui manu. non possunt. Quare mirum videri non debet, si in re sibi debita non noceat iuris error, cum damnum hinc errantibus posset imminere. Illud ego non negarem, lucrum iam radicatum si amittas, censeri te damnum pati. gl. ordinaria. in l. i. §. si quis propter. in glos. per in integrum restitutionem. ff. de iur. act. q. priuat. quæ tenet, quod etiam si ex clausula generali non detur restitutio ad lucrum cum alterius iactura. l. sciendum. cum duabus sequentibus. ff. ex qui. caus. maior. bene tamen illa dabitur ad consequendum lucrum iam radicatum. In eandem sententiam solent allegari glos. consimiles. in l. 3. in §. Labeo. in glos. i. ff. de acqui. poss. in l. si cum dotem. §. eo autem tempore. in glos. mutauerit. ff. solut. matri. in l. non amplius. §. i. in glo. legatarij. ff. de legat. 1. Pro quibus solent allegari tex. in l. liberto octoginta. ff. de boni. liberto. in l. 2. §. si. cum lege sequenti. ff. qui sat. dare cogant. Et ibi notat Paulus de Castro. ultimo notabili. nu. 3. dicens, quod lucrum, quod actor consequitur actione pœnali, venit appellatione interesse, & amittens illud, pati damnum censendus est, cum fuerit radicatum. Ad idem allegat ibi Paulus ipse textum. in l. 2. §. merito. ff. ne quid in loco publico. vbi damnum patitur, qui lucrum, seu commodum radicatum amittit. Idem probat tex. pulcher in l. reprehendenda. C. de institut. & substitut. vbi amittens hereditatem sibi delatam, modò lucrum amittere, modò damnum pati dicitur: lucrum amittere, si nondum hereditas erat quæsitæ: damnum pati, si iam quæsitæ fuerat. atq; ibi notat Ias. col. fi. testatus communem esse hanc resolutionem, quam etiam sequuntur Alexan. nu. 6. Ias. nu. 8. in l. si. §. in computatione. C. de iure de liber. Decius. in l. iuris ignorantiam. 2. lect. nu. 6. qui admit. Ripa. in l. 2. n. 13. ff. de dam.

infect. Tiraquell. in l. si vnquam. verb. donatione largitus. nu. 156. C. de reuoc. donat. & in legibus connubial. primò impressis post leges ipsas. gl. 3. nu. 49. Chasseneus in consuet. Burgundiæ. rub. 6. §. 5. in fin. nu. 17. Quam tu tamen limitabis, vt non procedat, si lucrum illud iam quæsitum reuertatur ad eum, à quo processerat, quo casu amittens illud, non dicitur damnum pati. glos. notabilis. in l. si ita stipulatio. in glos. fin. ibi. sed ibi processerat pecunia ab stipulatore. ff. de verb. obligat. quæ ibi ordinariè notat Ias. & Tiraquellus, quibus locis eum paulo antè allegauit.

9 Secundò opinionem communem tu limitabis non procedere, si quis priuetur lucro iam quæsitò ab eo qui id lucrum dederat sub modo aliquo vel conditione, quam ille non seruauit. ita enim videtur voluisse glo. in l. libera. in gl. constat. C. de inuti. stipul. dum respondet ad textum. in l. ea quæ. ff. de donat. inter vir. & uxorem. quam sequitur allegans alios episcopus Ciuitatensis in epitome de sponsal. 2. part. c. 3. §. 3. nu. 8. 10 Sed contra textum hunc oppono ipse textum in l. si. de repudi. hære. vbi filius exclusus à paterna successione, potest intra triennium abstensionem reuocare, sed in presenti postquam filia hæc vnus anni spatio exclusæ est, non admittitur ad paternam successionem. Gl. i. in presenti respondet huic difficultati, dicens textum illum agere in filio suo, hunc in emancipato. Vult igitur gl. clarissimè textum in illa. l. fin. minimè habere locum in filio emancipato. Verum glos. in dict. l. fin. in gl. paternam. contrarium censet, imò q. & in emancipato habeat locum textus ille, cum sublata sit iam hodie differentia emancipationis atq; patriæ potestatis. l. meminimus. C. de legiti. hæred. in authen. de her. ab intest. venient. §. nullam verò. ibi, siue per emancipationem. coll. 9. Et hæc opinionem tenet Paulus in presenti. cum glo. in dicta. l. fin. quam communiter teneri affirmat Ias. in presenti. Verum enim uero gl. nostra rectius sentit, vt etià hodie minimè competat beneficium legis illius filio emancipato,

cipato, quod præter glo. tenet Barto. in præ-
 senti. idem Bar. in dicta. l. fi. nu. 2. dicēs hanc
 esse veritatem contra glo. ibi, vbi ceteri eā-
 dem opinionem sequuntur. & communē
 esse affirmat Alexā. ibi. nu. 4. idem Barto.
 in. l. nonnunquam. nume. 2. ff. de collat.
 bon. atque expreſſius idem Barto. in. l. si
 quis suus. nume. 4. ff. de iur. de liber. atque
 communem esse hanc opinionem testan-
 tur Romanus. nu. 8. Alexan. nu. 4. in. l. pro
 hærede. §. Papinianus. ff. de acq. hære. eam se-
 quuti, cōmunemq; esse testantur Guillel.
 Benedictus in. c. Raynūtius. de testa. in par-
 te, mortuo. 2. n. 135. Maynerius in. l. nemo po-
 test mutare. nu. 110. ff. de regu. iur. Gregori⁹
 in. l. fin. tit. 6. part. 6. in gl. 2. qui eam sequun-
 tur. cui minimè refragatur textus. in dict. l.
 nonnunquam. cui glo. in illa. l. fi. inniteba-
 tur, quoniam ibi emācipatus non repudia-
 uit, sed conferre noluit, sed hæc dissimilia
 II sunt. Neq; obstat tex. in. l. meminimus. quo-
 niam regula illius textus solū est accipien-
 da respectu successioneum quæ deferuntur
 ab intestato, non verò quoad alias qualita-
 tes, quæ hodie filiis suis adsunt, & adhuc de-
 siderantur in emancipatis. ita enim voluit
 glos. ordinaria in authen. ex causa. in parte
 irritum. C. de liber. præterit. vel ex hære. alia
 in. l. si emancipati. in glos. venientem. C. de
 collat. alia in. l. Gallus. §. Et quid si tantum.
 in glos. emancipatus. ff. de liber. & posthu.
 quas doctores omnes in suis locis sequun-
 tur. & testatur præterea cōmunem esse ea-
 rum opinionem Corneus. in. l. si fratris. nu.
 4. C. de iur. delibe. Ias. in. l. posthumo nato.
 nu. 12. C. de bonor. poss. contra tabul. Fernā-
 dus Menchaca. cæteris diligentius. de suc-
 cess. creat. §. 10. nume. 596. Quare nec hodie
 transmittet emancipatus hæreditatem nō
 12 aditam ex potentia sunitatis. Quāquam hoc
 non audeat Barto. decidere in. l. ventre præ-
 terito. nu. 24. de acqui. hæred. atque contra-
 rium innuat ipse Barto. in. l. cū quidam. §.
 suum hæredem. vers. vltimò nota. ff. de ac-
 qui. hæredit. idem Barto. in authen. si qua
 mulier. nume. 5. de sacro eccle. Ita enim vo-
 luit Bal. in. l. si fratris. nu. 5. C. de iure delib.

dicens eam legem, qua cauetur filium emā-
 cipatum non transmittere hæreditatem nō
 aditam, etiam hodie esse incorrectam. & ibi
 hanc opinionem testantur esse communē
 Alexan. & Corneus. vterq; num. 4. eam se-
 quuti. & eam tenet Ange. in. l. illud. num. 2.
 ff. si pars hæredi. petā. & tenent eam Paulus
 & cæteri in illo. §. Et quid si tantum. vbi te-
 statur eam esse communem Crotus. nu. 98
 Fortunius. nu. 224. communem esse testan-
 tur, eam sequuti Alexan. in. l. si emancipati.
 nu. 10. C. de collat. idem in. l. sub cōditione.
 ff. de liber. & posthum. Aretinus in. l. vetre.
 nu. 9. ff. de acqu. her. Ias. in. l. emācipata. col.
 2. C. qui admit. idem in. l. si filius qui patri.
 num. 16. ff. de vulg. & pup. idē. in. l. filio pa-
 ter. nu. 18. ff. de legat. 1. Iacobinus. in. l. fi. col.
 2. C. de repu. hære. Decius consilio. 250. Qua-
 re cū hodie filius per contractum matri-
 monij ipso iure sit emācipatus. l. 47. Tauri.
 filius vxoratus nunquam transmittet hære-
 ditatem non aditam ex potentia sunitatis.
 Quod expreſſim adnotavit Antonius Go-
 metius (cuius auditores & nos fuimus ali-
 quando) 1. tomo. variar. resolut. c. 9. nume.
 14 24. in fine. Sed neque pupillariter substituere
 poterit hodie pater filio emancipato. qđ
 Bart. notavit in. l. 2. nu. 7. ff. de vulg. & pup.
 quem ibi omnes sequuntur. & testatur eius
 traditionem in hoc esse cōmuniter appro-
 batam Diegus à Segura. in. l. cohæredi. §. cū
 filia. num. 6. ff. de vulg. & pupil. Superest
 15 igitur tex. in præallegata. l. fin. agere in filio
 suo, hunc in emancipato. Sunt tamen qui
 dicant, filio emancipato saltem intra annū
 licere reuocare suam abstentionem, cū et
 id liceat in materna hæreditate. l. filij ma-
 tris. §. 1. ff. ad Tertullia. habet enim hæc opi-
 nio suos authores Cynum, ac Raynerium
 in dicta. l. fi. Alexan. ibi. col. 2. Ias. nu. 3. Bald.
 in. l. 2. col. fi. supra isto titu. Atque horū opi-
 16 nio mihi non displicet. Sed an saltem pro
 sua legitima portione emancipato liceat
 pœnitere si eam semel repudiasset, & cū pa-
 trono repudianti legitimam sibi debitam à
 liberto liceat repudiationē pœnitentia re-
 uocare. l. ita tamē. §. si patronus. ff. ad Tertu-
 vide-

videbitur multò fortius idem iuris filio esse concedendum, magis enim huic quàm patrono legitima debetur. l. si quis legatum. §. ff. de falsis. Quare Ioannes de Imola in illo. §. si patronus. existimat reuocare emancipatum posse repudiatam semel legitimā beneficium. l. si. de repu. hared. idem tenet idem Imola. in. l. quia poterat. nu. 6. eo tit. Verum Ange. ibi contrarium censet, cui aduersum Imolam consenserunt Alexan. ibi. colum. penult. idem Alexand. in illo. §. si patronus. num. 4. Idem Alexand. in dict. l. fin. num. 4. Iacobinus ibi. nu. 3. & horum contra Imolam opinio, cum verior tum etiam communior est: quoniam tex. in dicta. l. fin. præcisè agit in suo, & oportet cum ibi excludatur emancipatus, ut intelligamus eum exclusum esse & à tota hæreditate reuocanda, & à parte legitimæ. vulg. l. quæ de tota. ff. de rei. vendic. Et tex. in. §. si patronus. non vrget: quoniam etiam si de portione legitimæ eum accipiamus, non repudiavit ibi patronus, sed suspectam liberti hæreditatem sibi esse dixit. Bartolus verò in præsentī aliter soluit difficultatem illius legis fin. dicens, quòd in illa. l. si. adfuit expressa renuntiatio, in hac lege fuit tacita resultans ex lapsu dierum legitimorum qui dantur ad adeundam hæreditatē, quo casu magis præiudicat tacita quàm expressa renuntiatio. quòd probat tex. in. l. si. C. de bon. quæ liber. iuncta. l. i. C. qui admitt. nam cum pater non possit expressa filij repudiatione ab hæreditate delata ipso filio excludi, ut in dicta. l. fin. potest excludi per tacitam. Ex hoc intellectu Bart. tu subinde collige textum in illa. l. fin. solum habere locum in repudiatione expressa, nō etiā in tacita. Et idem tenet Ias. in præsentī. Paulus, Alexan. & Ias. in illa. l. fin. Benedictus in parte, mortuo. 2. nu. 138. Tiraquellus post leges connubiales. glo. 5. num. 73. & est communis opinio. Nec nouum in iure est, ut plus operetur tacita renuntiatio, quàm expressa. l. filiusfamiliās. §. vetera ni. ff. de procurat. fortiorq; est interdum tacita, quàm expressa prohibito. l. vero procuratori. ff. de solut.

18 Secundo loco contra textum hunc op-

pono text. in. l. in bonorum. ff. de bonor. possess. vbi ita demum iuris ignorantia præiudicat, si potuerit quis cōsulere peritiores, at verò in præsentī indistinctè statuit Philippus imperator, iuris ignorantiam Marcelle paternam hæreditatem persequenti ob futuram. gl. 2. tollit hanc difficultatem, dicens legem hanc iuxta legem contrariam esse declarandam, ut & hic eadem distinctio adhibeatur, an Marcella potuerit cōsulere peritiores, vel non. Sed an hæc distinctio locum habeat etiam in expressa hæreditatis repudiatione facta per errorem. tex. enim noster de tacita repudiatione agit pro uenienti ex lapsu dierum legitimorum. Et videtur non admittendam propter textum in. l. i. C. de repudian. bono. possess. vbi non infringitur repudiatio ex eo, quòd sine patroni aduocatione facta sit. quare Paulus de Castro notat hoc in illo textu decidi, ut in expressa renuntiatione hæreditatis minimè admittatur illa distinctio, an potuerit cōsulere peritiores. Bartolus verò in. l. Clodius. ff. de acqui. hared. satis significasse videtur distinctionem hanc etiam in expressa hæreditatis repudiatione admittendam esse. Et hanc opinionem testatur esse communem Alexan. in dicta. l. i. eam sequutus, qui illi textui respondet, non hoc solo probari iuris errorem, quòd quis sine consilio aduocati hæreditatem repudiauerit, oportuit enim hanc erroris probationem alijs quoque ad miniculis adiuuari. atque hanc opinionem etiam tenet Ias. in præallegata. l. iuris ignorantiam. num. 6. & mihi placet. Illud autem est in confesso apud omnes, quòd in excusando aliquem à delicto, semper obest illi iuris error, non admissa distinctione potuerit cōsulere peritiores, vel non. l. si. C. qui pet. tut. ex quo tex. ita colligit Bart. in illa. l. Clodius. col. 1. cuius opinionem communem esse affirmat Decius in dicta. l. iuris ignorantiam. 2. lect. nu. 10. Tenetur autem mulier cōsulere peritiores, modò illi sint in illa ciuitate, vbi illa degit. Bart. in dicta. l. in bonorum. idem Bartolus. in. l. idemq; . ff. pro socio. Et videtur eiusdem sententiæ esse idem

Bart.

Bart. dum agit de medico. in. l. si ab hostib⁹.
 §. i. nu. 4. ff. soluto matri. quasi innuat Bar-
 tolus non teneri hoc casu mulierem foris
 quenquam consulere. Contrarium apertif-
 simè insinuat idem Bartolus. in. l. cōtinuus.
 §. item qui infulam. num. 4. ff. de verb. obli-
 gat. vbi in hoc citat textum elegantem in
 l. diuus. ff. de tut. & curat. dati. ab his. vbi
 magistratus, quorum partes sunt pupillis
 non habentibus tutores constituere, si illi
 desint in ciuitate, ex qua pupilli oriundi
 sunt, ad vicinas ciuitates ire oportet, vt in-
 quirant honestissimos quosque, qui pupil-
 lorum personas atque rem familiarem ad-
 ministrant. Et idem probat text. in. l. i. §. si
 quando. ff. de magist. conuenien. Breuissi-
 mè huius controuersie cōcordia sit, quòd
 si periti sint in loco propinquo, teneantur
 quidē mulieres illos consulere. Quemad-
 modum enim (quidam dicunt) mulieres
 ipsæ sese conferunt in frequentes ciuitates
 indulgentiarum ac remissionum compen-
 dia facturæ, & sicuti rustici pro lignis feren-
 dis in nemora concedunt, ita tenentur
 etiam extra propriam patriam ire vt consu-
 lant peritiores. ita enim hæc cōposuit Bald.
 in illa. l. iuris ignorātia. col. i. vers. tu dic. vbi
 addit præterea text. in. l. 4. §. si tam vicinū.
 ff. de damn. infecto. idem Salicet. ibi. num. 3
 Paulus de Cast. num. 2. Roman. nu. 1. Alex.
 col. 1. Ias. col. 2. Decius. 2. lectione. num. 6.
 idem sequuntur Ripa. in. c. sæpe. nu. 92. de
 rest. spoliat. Tiraquell. de retract. conuent.
 §. 4. glof. 7. num. 20. & est dubio procul opi-
 nio communis. Quam tu limitabis, vt non
 procedat, si bella hinc inde immineant, tūc
 enim propter iustum metum bellorū im-
 punè licebit mulieri non consulere peritio-
 res etiam in loco propinquo præsentis. ita
 enim voluit Romanus ex quadam glo. ibi.
 in. l. si duo sint hæredes. num. 4. ff. de acqui.
 hæred. quoniam nemo accedere debeat ad
 locum sibi non tutum. Clement. Pastora-
 lis. de rei iudic. quod Franciscus Curtius in
 additionibus ad Alexandrum in dicta. l. iuris
 ignorantiam. in additione. 2. signata lite-
 ra. b. intelligit verum esse, præterquam si

saluus conductus (quod vocant) facilè à
 principe exorari posset, tunc enim existi-
 mat ille etiam belli prætextu non excusari
 mulierem quæ etiam extra ciuitatem non
 consuluerit peritiores. Idemque est, si à iu-
 dice immunitas impetrari posset. quod
 Aretinus respondit consilio. 16. num. 4. Itē
 adde, quòd etiam si non sint bella, si tamē
 ciuitates sunt discordes, atque malè sibi cō-
 uenientes, non tenebitur mulier exire suā
 ciuitatem vt in altera consulat peritiores.
 argumento textus optimi in. c. cum R. ca-
 nonicus. de offi. delegat. Item adde, quòd
 nec ad locum pestilentem teneretur mu-
 lier pergere in hac specie. c. ad supplicatio-
 nem. de renuntiat. l. sed sciendum. ibi, sed &
 salutis ac dignitatis ratio habēda erit. ff. ad
 Trebelli. Quòd si procuratori saltem locus
 ille esset tutus, eò teneretur mulier mittere
 procuratorem consulturum peritiores. c.
 cum olim. de testibus. ibi, vel procuratori-
 bus earum. vbi Felin. col. 1. dicit id non ef-
 se expressum alibi. Idem censo ipse, si mu-
 lieres ad illum locum vbi sunt peritiores
 accedere non possunt sine honestatis suæ
 periculo: nam si ad locum inhonestum ne-
 que viri ipsi accedere tenētur. l. si cum dies.
 §. si arbiter. vers. sed si in aliquem. ff. de arbi.
 quantomagis mulieres id obseruare decet,
 quas diligentius honestatis causam colere
 obseruareq; oportet. c. mulieres. de iudi.
 lib. 6. Sed quot sint periti consulendi, quo
 mulier possit se propter consilium excusa-
 re? Et videtur satis esse, si vel vnum consu-
 lat, cuius consilio excusari possit. argumē-
 to textus optimi. in. l. regula. §. sed iuris. ibi,
 si iurisconsulti copiam haberet. ff. de iuris
 & facti ignorātia. Rursus videtur plures ef-
 se peritos consulendos. argumento est tex.
 notabilis in. l. si auiam. j. de ingen. manu-
 miss. ibi, si cum prudentioribus tractatum
 habuisses, facilè cognosceres. & in dicta. l.
 in bonorum. ibi, aut consulendo prudētio-
 res. Ad idē est textus, qui eadē inductione
 cōstat in. l. 2. §. si. ff. quis ordo in bono. poss.
 seruet. in. l. vtiq; §. culpa. ff. de rei vendicat.
 in. l. semel. ibi, medicis denuntiantibus. de
 re milit.

re milit. lib. 12. in. c. non omnis. 37. distinct. ibi, qui habentes à quibus discerent, operā non dederunt. Horum textuum contrarietatem mirè componere videtur textus illustris in authen. de non alienan. aut permu. rebus ecclēs. §. quod autem. collat. 1. Ex quo constat manifestè hīc esse distinguendum, ut si quidem copia sit peritorum in ciuitate, duo saltem consulendi sint: si verò sit inopia, ut quia vnus solus sit peritus in ciuitate, vnum solum modò consulere sit satis in re etiā grauissima. Atq; ita ex illo textu colligit eleganter Bartolus in proœmio. ff. veteris. nume. 9. vbi textum illum notabilem esse dicit idem Bartolus in. l. 1. in prin. nu. 5. ff. de ventre inspiciendo. idem Bartolus in. l. si. ff. ad leg. Corne. de sicarij. Hippolytus ibi. nu. 60. Bartolus in. l. 1. §. fin. ff. de verbo. obligat. quo in loco Alexan. nu. 4. Ias. nu. 11. testantur hanc esse cōmunem distinctionem eam sequuti. quam etiam probarunt Roman. in dicta. l. iuris ignorantiam. nu. 3. Alexan. ibi. nu. 3. Ias. nu. 9. dicit eam opinionem communē esse Decius ibi. 2. lect. nu. 21. atq; communē esse testatur idē Decius in. c. proposuisti. num. 10. de probat. Iam si quis dubitet, an præsumptio sit quòd fuerit frequentia peritorum in aliquo loco? Dicendum est in loco aliquo celebri vel insigni ciuitate semper præsumentum esse copiam esse peritorum. l. si duas. §. decet. ff. de excusat. tuto. c. statutum. §. 1. de rescrip. libro. 6.

25 Oportet tamen superiorem cōmunem distinctionem limitari, ut non procedat, si ab vno, qui homo præstantissimus sit, cōsiliū petatur, tūc enim etiam in loco vbi est maxima celebritas peritorum, satis erit vel illum consulere. argumēto textus in. l. septimo mense. ff. de statu. homi. vbi vnus Hippocratis auctoritate probat Paulus septimo mense legitimum partum nasci posse. est autem locus ille Hippocratis in libello, quem vir eruditissimus scripsit, de septimestri partu. Ad idem est textus in. l. si pater meus. ff. de solutio. vbi soli⁹ Aristotelis auctoritate Iulianus rem penè incredibi-

lem affirmat, quinque pueros eodem conceptu ab vna muliere nasci posse. est autem locus ille Aristotelis libro. 7. de natura animalium. c. 4. colum. 2. Illud equidem ipse habeo compertissimum, si quando vnus testimonium pro pluribus cedere possit, id maximè in Aristotelis auctoritate recipiendum, quid iuino illi suo præceptori multorum discipulorum instar erat. Et scribit Hieronymus presbyter ille sanctissimus ac religiosissimus ab ecclesia appellatus in regula sanctimonialium. c. 11. videri Aristoteli infusum quicquid naturaliter pectus humanum capere posset. atque ex dicta. l. septimo mense. hanc limitationem deduxit Decius in dicta. l. iuris ignorantia. nume. 26. quæ iuuatur ex textu vulgar. in. l. sed & reprobari. §. amplius. ibi, valde tamen disciplinis instructos. ff. de excusat. tuto. & ex textu. in. l. ad bestias. ff. de pœnis. Oporteret autem præstantiam huius hominis quàm optimè probari. Et ego existimo non min⁹ quàm quindecim testiū testimonio probandam esse. Mouet me textus elegans in. l. vnicuique. de proximi. sacro. scri. libro. 12. verb. nisi fortè.

26 Secundò limitabis communem opinionem non procedere in eo, qui publica auctoritate est deputatus pro dirimendis questionibus alicuius artificij, tunc enim ab eo solum sufficeret consiliū petere. l. 2. C. de ponderat. auri. lib. 10. vbi hoc notauit Bartolus & Alexander ad ipsum. & ita ex eodem textu hanc limitationem colligunt Felinus in. c. proposuisti. nume. 7. de probatio. idem in. c. significasti. 2. nume. 5. de homicid. Decius in illa. l. iuris ignorantiam. nume. 25.

27 Tertiò communem distinctionem tu limitabis non procedere, si mali doctores consulantur, tunc enim nec plures consuluisse satis erit, oportet enim consulere peritiores. Quod satis apertè glossa insinauit in. l. quod si nolit. §. si plures. verb. adhibuit medicū. ff. de adilit. edict. atq; ita tenuit Ang. in. l. q. luminibus. n. 1. ff. de feruit. vrbā. prædior. idē sequitur Ful. & recē

C tiores

Maxima
Aristotelis
ex beatissi
mo Hiero
nymo com
mendatio.

tiores. in illa. l. iuris ignorantiam. vbi etiam idem tenuere Ias. nu. 9. Decius. 2. lect. nume. 28. quorum opinio elegans argumentum habet ex textu in. l. vtiq. §. culpa. ibi. minùs idoneis hominibus cõmiserit. ff. de rei vèdi. Et vt scribit eleganter idẽ Ange. in. l. plagij. C. ad. l. Flau. de plagiar. col. 1. consiliũ aduocati imperiti licet excuset à dolo, nunquam excusare à quadã culpa temeritatis: quòd si mulier iurisconsultos adeat, vel vnũ præstantissimũ, iure optimo excusabitur, propter eorum malum consilium. quod Bart. in dicta. l. in bonorum. adseuerat, & admittunt omnes. Vltimò adde hĩc notari oportere fauorabiliore esse in iure causam rustici, quàm mulieris: illi enim succurrit lex, cõseruans illi tempus agnoscendæ bonorũ possessionis, siue ille potuerit cõsultare peritiores, siue non. l. quicunq. §. qui ad mitti. & ita per eũ tex. hanc differentiam videtur constituturẽ. ibi. in parte, aliam. Odofredus. nu. 1. Fulg. Roman. & Aret. in illa. l. iuris ignorantia. atq; idẽ Are. in illa. l. quicunq. quoniam semper leges voluerunt consultum esse rusticitati. l. si. C. de testam. Hæc tamen differentia ex eo confundi videtur, quòd soleat regulariter in iure æquiparari mulier ac rusticus. l. 1. §. si. ff. de eden. l. 2. §. si. ff. de iure fil. quare Albericus, Salicet. Fulg. & Alexan. in dicta. l. quicunq. eũ textum interpretantur sub eadem distinctione, si modò rusticus ipse non potuit consulere peritiores. & idẽ sequuntur ibi Ias. ac Decius. è quibus posterior. 1. lect. col. 1. affirmat hanc esse cõmunem intelligentiã tex. illius. idẽ Bal. ac ceteri in dicta. l. iuris ignorantia. Et ad tex. in illa. l. quicunq. respondent ipsi debere eũ intelligi per tex. in. l. in bonorum. argu. legis. sed si posteriores. ff. de legib. Secundò respõdet Salice. in. d. l. quicunq. col. 2. vers. vel fortẽ dicendum. quòd si rusticus sciat sibi deferri bonorũ possessionẽ, sed ignorat intra quantum tẽpus liceat ei eã agnoscere, tũc admittendam illam distinctionẽ, an potuerit consulere peritiores. Sed hic intellectus Saliceti potius casus diuersos constituit, quàm rationem asserat differentia. Quare tertium

intellectum profert Ias. in. d. l. quicunq. nu. 4. dicens, quòd si constet mulierem ac rusticum potuisse consulere peritiores, vtrique præiudiciũ afferet iuris ignorantia, si simus in dubio, mulieri præiudicabit, rustico nõ, quoniam non præsumetur illum potuisse consulere peritiores. Sed hic intellectus Ias. sonis ex eo malè habet, quoniã videtur ex eo fauor non personæ impendi, sed loco, quod videtur refragari textui in dicta. l. quicunq. Vnde quartum intellectum accommodat Philippus Decius. ibi. 1. lect. num. 3. & in. 2. num. 14. dicens existimare se nil cõcedi rusticitati, sed solũ consuetudinem ibi reprobari, qua generaliter receptũ erat, vt tempus curreret etiam ignoranti, quod corrigit ibi imperator, & ita rustico subueniri iubet: intelligere tamen oportebit, si modò potuerit consulere peritiores.

29 Tertiò principaliter contra textum hunc 3. Opp. oppono. In causa damni euitandi excusatur quis propter iuris errorem. l. error. vers. ceterum. l. iuris ignorantia. ff. de iuris & fact. ignorant. nisi is error iuris naturalis sit qui nunquam excusat. l. venia. C. de in ius vocan. at verò filij dum agunt de persequenda legitima suorum parentum, videtur agere causam damni euitandi, quoniam rem sibi iam debitam persequuntur. l. fin. vers. penulti. C. de codicill. l. cum in adoptiuis. vers. omnia igitur. ibi, naturalia debita percipere. C. de adop. l. Papinianus. §. si quis impubes. ff. de inof. testam. l. & quia. ff. pro socio. vsque adeò vt viuo quoq; parente dicatur legitima iam debita ipsis filijs. glos. ordina. in authen. de hæredi. & falcidi. §. si quis verò non implens. in glo. auferri. colla. 1. alia in authen. de trien. & semisse. in prin. in parte, debitum. coll. 3. quare etiam si filius intra annum non exequatur parentis sui voluntatem, legitimã sibi debitã non amittet, qd Iustinianus statuit in illo. §. si quis verò non implēs. & transtulit Irnerius in authen. hoc amplius. C. de fideicõmis. vbi gl. in parte, naturale. in fi. neq; etiã si filius omiserit inuẽtarij cõfectionẽ amissurũ legitimã sibi debitã arbitratur. quã ibi sequuntur Albe. n. 10 Ang. nu. 4.

num. 4. & testatur glo. opinionem esse cōmunem eam sequutus Fulg. ibi. nu. 5. Corneus col. pen. & idē quoq; voluit gl. sacramento. in l. si. §. penul. C. de iure deliber. vbi eam sequuntur omnes. ex quibus Alexā. nu. 8. Corneus in finalibus verbis. Ias. nu. 2. testantur cōmunem esse gl. opinionē eam sequuti. tamen si cōtrariū censuerit Oldral. quem ibi retulit Albericus. verū eādē opinionem tenuit etiā gl. ordinaria in authen. sed cū testator. in parte, excedant ad l. fal. alia in authen. de hære. & falcidi. §. si verò non fecerit. in parte, lucrari. coll. i. quarū opinionē dicunt præterea esse cōmunem Calcanē conf. 37. nu. 6. Corneus cōfi. 180. col. 7. vol. 4. Guido papæ. decis. 53. Porcellinus in tractatu de inuētario. c. 5. fi. col. Corneus in illa. l. fin. de iure delib. §. si verò postquam. nu. 2. Et hanc opinionē esse omniū consensu receptā, testatur Episcopus Ciuitatensis. in c. si hæredes. de testamen. nu. 9. & cōmunem esse eam optimē defensans testatur Menchaca lib. de succes. creat. §. 8. nu. 15. quæ probari iure optimo videtur ex tex. in authen. de hære. & fal. §. pupillis. vers. non autem excipimus. coll. i. vbi patronus non conficiens inuētariū minimē amittit legitimam in bonis liberti sibi debitam, igitur multò minùs filius suam amittet. Postremò probata est hæc opinio lege regia. 7² tit. ii. part. 6. Huic difficultati respondet gl. fi. in præsen. dicens legitimam non esse debitam ipsis filiis, sed quasi debitam, cū lucri etiā hic odor quidam inueniri possit. & in hoc allegat gl. tex. in l. si. §. penul. C. de curat. furio. ibi, quæ quasi debita ad posteritatem suā deuoluitur. ad idē est text. in l. vnica. ibi, tanquā debita. C. de ijs qui ante aper. tabul. & gl. huius intellectū sequūtur in præ. Bar. qui multū gl. notari mandat in hoc. qd idē iudicamus de quasi lucro quod de lucro ipso. atq; idē sequuntur Bal. Sal. & Ful. & Ias. atq; huius etiā gl. meminit Bar. in l. si quis legatū. §. fi. ff. ad l. Cornel. de falsis. idē Bart. in l. si. nu. 2. ff. de libe. agnos. vbi in hoc allegat Bart. text. vulgare & ordinariū in l. i. §. si impuberi. ff. de collat. bono. glossæ

præterea opinionem testatur esse communē Aret. in l. Titia. in principi. nu. 3. ff. de verb. oblig. Socinus. num. 31. Ias. nu. 160. in l. i. ff. de vulg. & pupilla. testantur esse communem Ias. in l. si post diuisionem. nu. 3. j. eo. & in l. is potest. nu. 19. ff. de acqu. hære. Segura in l. 3. §. fi. ff. de liber. & posthum. nu. 115. Et ita non obstat iam obiecta difficultas. Iam verò opinio gl. in authen. de hære. & falcid. verbo, auferri. & in authē. de trien. & semisse. in parte, debitū, existimantiū legitimam verē esse debitā filiis in vita parentū, est magis cōmuniter improbata, testibus Ioan. de Imola. in l. cū filius. in prin. nu. 5. ff. de verb. oblig. Ias. in d. l. is potest. nu. 15. Cepola cōfi. 33 58. num. 29. Vnde aliqua, quæ in praxi sunt vitia subsequuntur. Atq; illud primū, qd cū legitima in vita parentum nō sit filiis ipsis debita, sed quasi debita. iuxta traditionē huius glos. filio pro maleficio commissio condemnato non teneri patrē satisfacere condensationi, etiā pro parte legitima, quæ ipsi filio obtingere posset. Quod Barto. ex superioribus deduxit in præallegato. §. si impuberi. vers. vltimò facit. Bal. in l. omnimodo. §. imputari. col. 3. vers. an autē pater. C. de inof. testa. Ias. allegans alios in l. lex Cornelia. nu. 6. ff. de vulg. & pupil. idem in glo. actionis autem. de peculio. nu. 91. de act. inst. idē in authen. nouissima. nu. 7. C. de inof. test. innuens hanc opinionem esse cōmunem Ripa in l. qui Romæ. §. duo fratres. nu. 10. ff. de ver. obli. Vnde existimo ego grauiter errasse Martinū Laud. qui in tractatu de crimine lēse maiestatis. vers. 24. scripsit filium cōmittentem crimen lēse maiestatis perdere legitimam à patre sibi obuenturam, id enim ex superioribus constat falsum esse. Quoniam licet hoc crimen grauissimum sit, quodque plenissimam inducat bonorū confiscationem. l. quisquis. in princ. C. ad l. Iul. maiest. c. cū secundū leges. de hære. in. 6 quibus & lex regia cōuenit. 2. tit. 2. par. 7. nō tamē legitimā auferri patri oportebit, quā ille verē filio non debet, neque etiam confiscatio ad bona futura delinquentis pertinet, sed ad præsentia tantū. l. eius qui. §.

1. ff. de testam. l. si mandauero tibi. §. is cuius. ff. mandat. sed neque valeret statutum precipiens patrem teneri pro delicto filij, contrarium enim videtur esse naturali æquitati. quod Baldus constanter affirmat in l. si filius. num. 2. vers. item aduerte. C. de bon. proscip. idem in l. si qua poena. 2. lectione. versic. & per hoc patet. ff. de ijs qui sunt sui vel alien. iur. Tamen si & verius sit & receptius valere huiusmodi statutum. gl. ordinaria in rub. de decret. decur. lib. 10. quam ibi doctores omnes ordinariè notant. & præterea Bal. in l. i. C. ne fili. pro pat. nu. 3. Alex. in l. lex Cornelia. nu. 7. ff. de vul. & pup. testatus cõmunem esse gl. opinionem. & cõmunem esse præterea testantur las. in auth. nouissima. nu. 8. C. de inof. testam. episcopus Ciuitaten sis lib. 2. variat. reso. c. 8. nu. 7. videturq; glo. illius opinio probari ex tex. in c. 2. de delict. puero. vbi valet consuetudo, vt pater pro filio teneatur, valebit igitur statutum: qm̄ consuetudo ac statutum non differunt nisi sicut tacitum ab expresso differre solet. §. ex nõ scripto. de iure nat. gent. & ciui. l. de quibus. ff. de leg. atq; ita eam decretalem pro glossa illa expendunt ibi Anchar. nu. 6. atque melius Anania. nu. 8. Est tamen huiusmodi statutum primò intelligendũ, vt pater solũ obligetur ad poenã pecuniariam, non etiam ad corporalem. ita enim glo. illam interpretatur Bal. in illa. l. i. ne filius pro pat. las. in l. de quibus nu. 57. ff. de legib. atq; cõmunem esse hanc intelligentiã ad gl. illã affirmat Gome. in illo. §. actiones autẽ. de pecul. de act. nu. 24. & esse huiusmodi statutum Perusij constat ex Bar. q. 3. & posset quidem statuto hoc pater obligari vltra legitimam filij ipsius, qd̄ Franciscus Tigrinus & eũ referens Bartho. Socinus censuerunt. in l. cum filius. in princ. nu. 8. vers. Et per has rationes. ff. de ver. obliga. Est tamen huiusmodi statutum intelligendum de filiis legitimis tantum. quod scripsit Martinus Lau. nil prorsus allegans in tract. de legiti. nu. 142. & idem voluit Bal. in l. generaliter. §. cum autem. nu. 5. C. de insti. & subst. Imola in l. ex facto. §. si quis rogatus. nume. 17. ff. ad Trebellian. vbi idem se-

quantur Alexan. nume. 30. Ripa. nume. 70. sed notante Barbatio in illo. §. cum autem. in his quæ ad Baldi scripta addidit. Et in naturalibus procedere posset statutum, saltem in portione alimentorum, quam semper pater illis debet. c. cum haberet. de eo qui duxit in vxor. quam poll. per adult. 35. Secundò ex hac etiam gl. infertur, quòd cum legitima non sit verè debita filio, sed quasi debita, non posse ipsum filium à patre hæredem institutum acceptare legitimam, & repudiare reliquam hæreditatem. Licet enim hoc facere posset verus creditor. l. vt debitum. C. de hæred. actio. filius non potest, qui verus creditor ex hac gl. dici nõ potest. & ita tenuit illationem hanc Bart. in l. gerit. nu. 22. ff. de acqui. hære. idem Bar. in l. quia poterat. nu. 5. ff. ad Trebe. quo in loco Alex. num. 12. vers. sed non recedo. testatur hanc esse cõmunem opinionem eam sequutus, atq; eam sequuntur Bal. Ful. ac ceteri. in l. 3. C. de impuber. & alij subst. vbi Alexan. iterum. num. 2. testatur hanc esse cõmunem opinionem. atq; idem affirmant ibi Decius. nu. 5. Curtius iunior. nu. 8. Corrasius. nu. 11. & eam sequuntur præterea Ange. de Peru. in auth. hoc amplius. nu. 4. C. de fideicommiss. Franciscus de Aretio. in l. i. nu. 10. vers. sed tu aduerte. ff. de vulga. & pupil. vbi Socinus. nu. 31. qui pluribus articulũ hunc disputat. in 4. columna eius numeri, affirmat hanc esse cõmunem opinionem eã sequutus, quam etiã dicit esse cõmunem Ripa ibi. nu. 159. vers. non discedas. cõmunem esse testantur Orosius in l. si arrogator. nu. 122. ff. de adoptionibus. Mécha. §. 20. nu. 212. Quæ sententia vera est, siue ex testamento deferatur filio hæreditas, siue ab intestato. secũdũ Panor. in c. Raynútius. nu. 28. de testament. Guillelm. Benedict. ibi. in verb. si absque liberis moreretur. 2. in materia vulg. substitut. num. 48. tamen si Roma. in l. i. ff. de acqui. hæred. nume. 12. idem in l. vnica. C. quando non pet. par. num. 11. & ante eum Bal. in l. 3. ff. de ac. hæ. itẽ Ang. de Aret. in §. fi. Inst. de hæ. qual. & diff. Corra. in illa. l. 3. cõtrariũ censuerint, aduersus quos fortissimum

fortissimum argumentum est, quod cum legitima etiam sit relinquenda filio titulo institutionis in authent. vt cum de appe. cogn. §. aliud. coll. 8. quoniam honorabilior ille sit. l. filius. §. sed si portio. ff. de legat. prest. non potest filius eam adire reliquum repudiare hereditatis. l. 1. & 2. l. si ex asse. l. si solus. in prin. ff. de acqui. hære. l. quidam elogio. C. de iure delib. quod si verus creditor esset filius, hoc ei iure optimo licet. ex tex. in dicta

36 l. vt debitum. Est tamen casus, in quo liceret filio separare legitimam à cætera hereditate, si in illa haberet vulgarem substitutum, atq; ipsius portio esset valde grauata legatis, cum & hoc patrono facere liceat. l. si libertus patrono. vers. quid ergo. ff. de boni. liber. ex quo textu ita voluerunt Bar. in dicta. l. gerit. tit. 23. idem in. l. 1. ff. de vulg. & pup. nu. 27. vbi eum cæteri sequuntur, et præterea Decius in. l. Ius nostrum. vers. tertio ampliatur. ff. de reg. iur. Villalonga in. l. re coniuncti. folio. 50. col. 3. ff. de lega. 3. atq; communem esse hanc opinionem constat ex Episcopo Ciuitatis in illo. c. Raynūtius §. 10. si. col. & ita quoq; Paulus respondit cōf. 222. vol. 2. Vltimò adde, quod cum pater non sit filij sui debitor respectu legitimæ, dicendum est, bona ipsius patris non esse tacite in fauorem ipsius filij obligata pro legitima illius. quod Alexan. obseruauit. in. l. in quartam. num. 16. ff. ad. l. fal. Et tamen si illi cōtra dicat Picus ibi. nu. 117. opinio Alex. ex superioribus rector est. atq; veriorē esse affirmate eam sequutus Decius. cōf. 235. col. si. cōmunē esse scribit Nebusantius in tract. de pignor. 4. membro. 2. partis principalis. n. 164. vers. vigesimus quartus, eam sequutus.

38 Quartò principaliter contra textum hūc ita oppono. Textus hic simpliciter excludit filiam hanc emancipatam à successionē paternā, quoniam annus elapsus fuerat, intra quem oportebat agnitā fuisse bonorum possessionem. Sed videtur quod adhuc debeat admitti: licet enim sit exclusa ab edicto vnde liberi, admittenda videtur per caput vnde cognati, cum soleat vnusquisq; in gradu sibi succedere. l. 1. §. sed vidē

dum. ff. de success. edict. Odofredus in præsent. num. 1. vers. Velesto quod iste. quem ex posterioribus nemo vidit. Respondet ideo filiam hanc emancipatam ex inferioribus capitibus non admitti, quoniam habuerit fortē fratrem, qui cum bonorum possessionē & ipse ex primo capite vellet agnoscere, exclusit sororē volentem ex inferioribus capitibus admitti ex tex. eleganti in. §. admonēdi. vers. ex qua parte. Insti. de here. quæ. ab intest. deferunt. Sed hic intellectus planissimè diuinat. Quis enim probare posset fuisse fratrem huic Marcellæ? Quare melius glo. nostra in finalibus verbis cōfessa Marcellam hic iure optimo ex inferioribus capitibus successuram. Et glo. intellectū sequuntur omnes, ex qua tu collige exclusum ab vno capite, ex alijs posse succedere. Sed glo. tu accipe in casu, in quo agit, cum tacite quis excluditur vt hic Marcella ex lapsu dierū legitimorū: namq; si expressim fuisset Marcella exclusa à primo gradu vnde liberi quoniam hereditatem repudiasset, generaliter ab omnibus capitibus exclusa censeretur. gl. singularis in illo. §. nunc vidē dum. in glof. succedat. quam singularem esse ac semper allegari affirmat Paulus de Cast. in præsent. fin. verbis. atq; eam sequitur idē Paulus in. l. 3. nu. 3. ff. de acqui. hære. vbi singularem illam dicit, nec esse alibi idē Paulus de Cast. in. l. 1. nu. 6. C. qui admit. dicens iterū eam esse singularem ac semper allegari. Et glo. opinionem tenet Bart. in. l. nec is. §. 1. ff. de acqui. hære. vbi Ias. nu. 17. dicit cōmunem esse Bar. opinionē, qui paulò antè glo. illā solennē esse prædixerat. atq; eam sequitur ibi Pau. Alex. & alij. Ias. in. l. si creditori. nu. 2. ff. de leg. 1. Guillel. Benedict. in. c. Raynūtius. de test. in parte, mortuo. 2. nu. 156. Tiraquell. post. ll. connubiales. gl. 5. nu. 78. cōmunē esse gl. opinionem testatur eam sequutus episcopus Ciuitatis in reg. possessor. de reg. iur. in. 6. 2. parte. §. 5. nu. 5. col. eius numeri. 2. Quare limitanda erit hoc casu regula tex. in. l. 2. §. expectandi. ff. de bon. pos. secun. tabel. vbi probatur paria esse aliquē excludi tempore vel renuntiatione.

39 Quinto loco contra textum hunc oppo-
 ipse textum in l. licet. j. de iure deliberā. vbi
 etiam longi temporis spatio nō potest quis
 excludi quo minus adire possit hēredita-
 tem sibi delatam, quare igitur in præsenti
 lapsus vnius anni exclusit Marcellam à per-
 sequenda paterna hēreditate? Sed tu respō-
 de textum hunc nostrum agere de iure præ-
 torio, cuius iuris remedia plerunque intra
 annum duntaxat viuunt, nam & ipsius præ-
 toris intra annum erat imperium. in princi-
 pio Instit. de perp. & tempor. action. quare
 cū Marcella hęc emancipata iam à patre,
 ac proinde hoc tempore incognita à iure ci-
 uili non posset ad paternam successione[m]
 aspirare nisi ex prætoris beneficio & intra
 annum, eius remedio vt eam oportuit. Sed
 tex. in l. licet. etiam longo tempore non ex-
 cludit facultatem adeundæ hēreditatis
 40 cuicunq; delatæ. Sed an & iure ciuili aliquo
 tempore quis excludatur ne adire possit hæ-
 reditatem sibi delatam. Et tempore longissi-
 mo ius adeundi perire. 30. ad minus annis
 existimat glos. longi. in illa. l. licet. vbi eius
 opinionem sequuntur Ricardus, Petrus, &
 Cynus. Barto. & posteriores communem-
 que esse glo. traditionem affirmat Bal. eam
 sequutus. num. 5. communem esse testan-
 tur eam probantes Fulgo. Corneus, & Ias. &
 idem quoque voluit glos. in l. 3. in glos. po-
 test. ff. de acqui. hared. vbi eam sequitur Bar-
 to. & communem esse testantur Roman.
 num. 3. idem fatentur ibi Alexan. Aretinus,
 & Ias. atque præter hos testantur hanc opi-
 nionem communem esse hi præter alios,
 Corneus consilio. 305. num. 6. volu. 3. Barth.
 Socinus cōsilio. 81. vol. 1. in finalibus verbis.
 Francis. Balbus de præscript. 4. part. 4. part.
 principalis. q. 19. Rodericus Xuarez in l. 1.
 titu. de hēreditatibus. num. 44. lib. 3. for. le-
 gum. Parisius consilio. 32. num. 16. vol. 3. Ias.
 in l. fi. C. de repud. hared. col. 2. vers. Sexto li-
 mita. Decius in l. 2. num. 3. C. qui admit. Ber-
 nar. Diaz regu. 21. Adeundi. quoniam licet
 ius adeundi consistat in facultate quare vi-
 debatur præscribi illi minimè posse. l. viam
 publicam. ff. de via pub. illa facultas priua-

ta est, non publica. de qua propriè loquitur
 tex. in illa. l. viam publicam. vt eā interpreta-
 tur Ias. post alios ibi in l. 3. num. 15. ff. de acq.
 41 hared. Sed & ius immiscendi competens
 suis haredibus eodem tempore lōgissimo
 triginta annorum excluditur. tametsi glos.
 ordinaria in l. vnica. C. quan. non petent.
 part. in glos. magna. vers. vel pone secundo.
 velit perpetuū illud ius durare. quam dicit
 esse diligenter notandam Ange. ibi, & eam
 notat Alexan. num. 7. qui tamen post alios
 quos ibi allegat triginta annis & suis hoc
 ius perire existimat. Et hanc opinionem te-
 stantur esse communem Ias. in dicta. l. licet.
 Alexan. in l. 3. ff. de acqui. haredita. col. 2. So-
 cinus cons. 63. col. 2. vol. 1. Curt. in illa. l. vni-
 ca. num. 28. tametsi. gl. opinionem commu-
 nem esse incurius hic Ias. sibi dixerit. nu. 26.
 Et huic iuri adeundi hēreditatem ideo præ-
 scribitur, quoniam à principio nascitur ex
 eo ius quoddam deducibile in iudicium.
 quod Aymon Craueta. obseruauit de anti-
 42 quit. tempor. folio paruo. 182. num. 37. Ex su-
 perioribus fertur aliquando Bartolum con-
 suluisse filiam, cui triginta anni lapsi sunt,
 vt iam non possit adire hēreditatem, posse
 petere, vt ab intestato decernantur sibi alij
 triginta per caput. vnde liberi. totidemq;
 pro inferioribus capitibus. atque ita vide-
 tur voluisse ipse consilio. 129. num. 3. & se-
 quuntur eius opinionem Bal. Paul. Alexā.
 Corneus, & Ias. in dicta. l. licet. atq; alij mul-
 ti, quos allegat Tiraquell. de retract. con-
 uent. §. 2. glos. vnica. num. 20. & communē
 esse testantur Carolus Ruinus consilio. 24.
 nume. 1. vol. 1. & cons. 162. nume. 8. volu. 3.
 Marant. in l. is potest. num. 96. ff. de acquir.
 hære. Quanquam nonnulli hanc Bartoli
 decisionem improbare contenderint, cau-
 santes illam gradus successionē, qua vnus-
 quisq; potest sibi succedere, de qua agit tex.
 in illo. §. nunc videndum. tantūm proce-
 dere in suis haredibus, idq; in successio-
 nibus prætorijs duntaxat. ita enim voluit
 quidam Franciscus Tigrinus, consilio. 158.
 incipienti. Prædictæ rationes quantumcun-
 que sint decore. num. 4. vers. secunda ratio.
 inter

inter consilia Bartoli. cuius opinionem sequuntur Fulgo. & Salicet. in illa. l. licet. atq; hanc contra Barto. opinionem seruari communiter affirmat Carolus Moli. ad Alexan. consilio. 87. num. 7. volum. 2. Verum Bartoli opinionem ipse sequor, quā etiam approbarunt Sapia. nu. 70. Iacobus de nigris. nu. 74. in. l. i. C. qui admit.

43 Sed anni tempus datum ex hac lege ad agnoscendam bonorum possessionem, vel triginta annorum tempus, quod ius civile impendit ad adeundam hereditatem, an iudex abbreviare possit, instantibus creditoribus? Et videtur hoc iudici non licere. ex tex. eleganti. in. l. i. vers. sanè. ff. de success. edict. ibi, precipitandi non sunt. & videtur idem probare text. in. l. si quis instituatur. §. sed si bonorum, ibi, erunt partes prætoris ut imiteretur edictum suum. ff. de hære. instituen. atq; ita colligit Bartol. ibi, dicens fecisse se ex hoc irritari multos processus, in quibus iudices abbreviauerant hæredibus hæc tempora. Idem tenuit Imola ibi. num. i. idē Bartolus ipse obseruauit in. l. i. §. ait prætor. nu. 8 ff. de iure delib. idem Bart. nu. i. in. l. si diu. ff. ex qui. caus. in poss. eatur. Et probata videtur hæc Bart. doctrina ex tex. eleganti. in. l. 2. tit. 6. par. 6. ibi. *cien dias alomenos*. contrarium videtur probare tex. in. l. si curatoris. ibi, modertum tempus statuet. C. de iure delib. vbi hoc videtur iudici permissum. & ita tenet glos. in rub. C. de success. edict. Breuis tamen est huius controuersie diffinitio. Nam iudici quidem licet abbreviare hoc tempus in hoc, ut si intra tempus à se datum hæres nō adierit hereditatem, possit ipse bonis ipsis hæreditarijs curatorem constituere, quem creditores possint conuenire. Sed abbreviare hæc tempora iudici non licet, ut hæredem excludat à facultate adeundæ hereditatis. Autor huius resolutionis primus (quod ipse sciam) fuit Iacobus Butricarius, quem refert ac sequitur Alexander in illa rub. de success. edict. nu. i. vbi hanc resolutionem testantur esse communem Ias. & Decius, vterq; nu. 4. & communem esse affirmant Curtius ibi nu. 6. Sebastianus Sapia. nu. 3. Gregorius in

l. partitæ. in glos. incipienti *alomenos*. quam etiam sequuntur Ripa. in. l. 2. ff. de re iudica. num. 22. Franciscus Marcus. decis. 26.

44 Testatori tamen liberum erit huiusmodi tempora data ad adeundam hereditatem abbreviare, præfigereq; potest hæredi tempus intra quod adeat hereditatem. l. si quis hæres ita scriptus. ff. de acqui. hæred. Ex quo tex. ita colligit Ange. ibi, dicens ita se ex facto Florentiæ consultum respondisse. Angeli opinionem sequuntur ibi Imola nu. i. Paulus de Castro. nu. 3. Aretinus in. i. notabili. Alexan. in. l. nemo potest. nume. 31. ff. de legat. i. Ias. ibi. l. lectione. num. ii. Ripa. nu. 16. professus veriorē esse Angeli opinionē quam etiam sequuntur Crotus ibi. nume. 25. Ioannes Annibal. num. 101. & testatur esse communem Alciat. ibi. nume. 4. Et ipse eam sequor, reclamante licet Ias. in repetitione. num. 17.

Summarerum. l. Si post diuisionem.

- 1 Diuisio facta cum hærede putatio, non nocet uero hæredi propter ignorantiam facti.
- 2 Prætores clarissimi essent an spectabiles?
- 3 Testamentum præsumi in dubio: solenne & uerum.
- 4 Declaratur text. in. l. cum putarem. ff. fami. Erisc.
- 5 Non tenetur quis exequi minus solennem uoluntatē, quam errans approbavit.
- 6 Debiti naturaliter non est repetitio.
- 7 Hereditas relicta in minus solenni uoluntate: an debeat naturaliter.
- 8 Declaratur glos. difficilis.

L. 4. Si post diuisionem.

Negem hanc esse pulchram ac subtilem Iasson in præsentī testatur. Diuiditur secund. Barto. in duas partes, in prima ponitur iuris doctrina, in secunda doctrinae praxis. Secunda ibi, ostende, igitur, in textu ibi per ignorantiam facti: quæ nota Odofredi est, & cæteris non displicet. Summatim hoc continet.

1 Diuisio facta per hæredem putatiuum non

non nocet vero heredi propter interuenientem ignorantiam.

Collige primò extex. ibi Rectorem virum clarissimum, Rectores viros clarissimos esse, qui & iidem prætores sunt nuncupati. Sunt enim quinque magistratuū ordines, quos gloss. sigillatim enumerauit in authen. vt ab illust. & qui sup. ea sunt. coll. 5. adde textum in l. 1. §. 1. vers. quod si fortè. ff. de reb. eorum. vbi etiam clarissimus prætor dicitur. Ad idem est text. in authen. de leno. §. præconisanus. vbi dicitur spectabilis. Et clarissimum esse prætorem probat textus in authen. vt sine prohib. matre. ibi. & clarissimi prætoris. in l. 1. C. de tuto. & cura. Illustr. personar. Sed quid est quod tex. in illo. §. præconisanus. & præterea tex. in authen. de appell. & intra quæ temp. §. illud. vers. similiq; modo. coll. 4. spectabilem prætorē esse dicant, cum clarissimus ille sit. atq; huius tex. posterioris meminit gloss. ordinaria in rub. ff. de offi. prætor. Ad hoc facilis est responsio, si dixerimus textum hunc nō agere de prætore, sed de rectore, quod si hæc sunt synonyma, dicemus cum Odofredo in præsentī virum clarissimum, hoc est clarissimę dignitatis. Tertio respondeo cum Iassone in l. 1. in princi. num. 14. ff. de offic. eius. quod cum prætor clarissimus nominatur, ex eo est, quod qui spectabilis est, quę est superior dignitas, clarissimus quoq; dicitur. l. cum furti. ff. de milite. iuran.

Ex superioribus infertur, quod cum spectabilis sit prætor, & clarissimus, competere ei ex iure merum imperium. l. illicitas. §. qui vniuersas. ff. de offi. præ. vbi præses provincię habet ius gladij, quod merum imperium appellamus: at præses provincię solū clarissimus est. l. vnica. C. de priuat. carcer. l. vnica. C. de raptu virgin. Quare malè Fulg. ac Romanus, qui in l. 1. in princi. ff. de offi. eius. existimarunt prætori ex iure non competere merum imperium, sed tantū volūtariam iurisdictionem. Sed contra hos sunt iura apertissima. in l. 2. ff. de in ius. voc. in l. nec magistratib⁹. ff. de iniur. in l. libellorū. in princi. ff. de accus. vbi cognoscit prætor

de causa adulterij. in l. sed & si per prætorē. §. hæc clausula. ff. ex qui. caus. maior. quare hanc opinionem contra Fulg. ac Roma. tenet Alexander in dicta. l. 1. in princi. nu. 13. cuius opinionem affirmat esse magis communem Gaspar Valascus. in l. imperiū. nu. 108. ff. de iuris. om. iudi. vers. defendēdo tñ.

3 Secundò principaliter collige ex litera huius textus ibi. ostende igitur, testamentū in dubio præsumi solēne ac validum: quod si quis inuvalidum illud esse contenderit, probare eum id oportere, sed & in quacunque publica scriptura idem esse probat tex. in l. cum precibus. C. de probat. in l. optimam. C. de contr. & commit. stipulat. l. fin. vers. si autem. C. arbit. tut. quare eleganter Bal. in c. 1. §. si instrumentum. num. 2. de notis feud. scribit, ex quocunque instrumento publico oriri duas præsumptiones, & quod verum illud sit, & quod solēne, imò inquit Baldus, oriuntur duę probationes. Adde quod instrumentum publicum dicitur probatio probata. quod idem Baldus scripsit in l. licet. in fine. C. de iudi. etiam si testes eo contenti dicant non recordari se, quod illi instrumento interfuerint. Innocētius in c. cum Ioannes. num. 2. de fide. instrument. Faber. in §. item verborum. num. 14. de inuti. stipu. quod accipi debet testib⁹ hoc dicentibus post multū tēporis ab instrumento confecto, nā si statim id dicant, suspectum est proculdubio instrumentum. hoc ita obseruante Paulo de Castro in l. 1. in exercendis. num. 4. vers. sed si non tantū tempus trāsiuit. C. de fide instrument. Quod si testes instrumentales quos vocant, negarent se instrumento interfuisse, vacillaret fānē fides instrumenti. l. 1. §. si. ff. quemadmo. test. aper. quo in loco Barto. plenius profequitur partes huius argumenti Paulus de Castro in illa. l. in exercendis. Innocētius & posteriores in illo. c. cum Ioannes. Panor. in c. ad audientiam. §. notabili. de præsump. Hippolyt. singul. 61. Alciatus. 13. præsump. 3. regu. Boër. decis. 118. Episcopus Ciuitaten sis in pract. quæst. c. 20. Ex quorum scriptis facillè constare poterit doctrina ac praxis. l. cum

2. Opp.

4 cum precibus. sup. allegat. Sed vt peculiare huius responsi difficultatem ingrediamur, aduersus decisionem ipsius oppono textu. in. l. cum putarem. ff. famil. ercisc. vbi diuisio hæreditatis facta cum hærede putatiuo, nõ retractatur, etiam comperta veritate, quod ille hæres non sit. glos. magna in præsentem non prætermisit hanc difficultatem, ei satisfaciens, ex eo quod hic facta fuerit diuisio si ne iudice. in. l. cum putarem. fuerit facta cū iudicis autoritate, quod ex vtriusq; legis serie satis constare potest. & glossæ intellectu tenent in præsentem Odofred. col. 1. ad finem vers. Orsignori. Odral. & Cynus. 1. oppositione, & omnium antiquorum fuit hic intellectus, vt non immerito Barto. 1. opposit. Albericus paulo ante numerum primum communem esse hunc harum legum intellectum tradiderint, quem & posteriores omnes probarunt. sed & eum repetit glo. nõ semel in. l. cõtraria. quoniam autoritas rei iudicatæ, quæ pro veritate accipitur, impedit hoc casu repetitionem. l. 1. C. de condic. indebit. l. si fideiussor. §. in omnibus. ff. mandat. l. ex causa. C. de compens. sic in hoc iudicio diuidendæ hæreditatis sententia facit, ne denuò illud intentari possit. l. si filia. §. familia. ff. fam. ercisc. nam si sine iudice facta diuisio esset, posset iterum intentari. l. 1. §. fam. ercisc. secundum vltimum intellectum gl. magis communiter approbatu. Adde quod etiam diuisio facta ex iudicis autoritate in terminis dicte. l. cum putare. adhuc retractari posset beneficio restitutionis in integrum. l. diuus. ff. de re iudic. l. si. §. si ex fal. instrumen. Si testamentum itaque falsum fuisset, non procederet lex cõtraria. Sed an idem dicendum sit si testamentum solennitate esset defectum? Et idem esse dicendum Ricardus Malumbre hic scripsit, cui & Cynus videtur astipulari. contra Bartolus. num. 3. cuius opinio obtinuit, quoniã minus solenne testamentum licet falsi gerat imaginem. in authen. de Tabellio. §. fin. coll. 4. l. nulli. de numer. lib. 11. in vers. si quid autẽ sine hanc obseruatione. id solum procedit quoad imponendam poenam ipsita-

bellioni. l. iubemus. in fine. C. de testamen. non quoad alios effectus. Item adde, quod idem operaretur iuramentum additum diuisioni, quod operatur res iudicata in casu l. cum putarem. vel etiam transactio facta Guillelmi de Cugno. opinio est. cui & Bal. se subscripsit. in. l. 1. 3. opposit. C. plus valet. quod agit. quod & las. sequitur in præsentem. nume. 4. Nam iuramentum atq; transactio vicem rei iudicatæ ex iure obtinent. l. 2. ff. de iur. iur. l. non minorem. C. de transact.

5 Secundo contra textum hunc oppono 2. Opp. textu in. l. nõ dubiu. vers. si. §. de testam. vbi si quis gesta in minus solenni voluntate approbavit, cogitur deinde stare dispositioni approbatæ. glo. in. l. contraria. respõdet, qd hic extra iudicium processerat approbatio, ibi in iudicio. Tu verò dic, quod in lege contraria. fuit approbata minus solennis testantis voluntas à sciente, hic ab ignorante, imò potius ab errante. Item adde, quod minus solennis voluntas approbata non censetur simpliciter approbata, sed in eo solum, in quo approbatur nominatim. glo. ordinaria in dicta. l. non dubium. Cuius opinionem sequuntur ibi antiquiores. & esse communẽ testantur Alexan. ibi. nu. 3. las. col. 2. & idem quoq; voluit glos. in. l. 2. in gl. præstiterunt. C. de fideicommiss. vbi ipse dicam latius aliquanto. Quæ opinio probari videtur ex text. eleganti in. l. Lucius. §. testator, secundum intellectum Bart. ff. de legat. 2.

6 Tertiò contra textum hunc ita argumẽ 3. Opp. tor. Solutu nõ repetitur si naturaliter debeatur. l. fideicommissum. §. de cõdi. indeb. multa videbimus in. l. cū quis. §. eodẽ. sed cū hic sumus in causa testamẽti imperfecti, videtur orta saltẽ naturalis obligatio, quæ videtur impedire repetitionẽ, nõ igitur verus hæres 7 à cohærede putatiuo quicquã repetet. Glo. si. intelligens hanc difficultatem primò soluit, dicens quod obligatio illa naturalis orta ex testamento minus solenni, locum habet quoad legatarios, quibus debent hæredes legitimi ad quos peruenit hæreditas relicta in minus solenni testamento, nõ verò adinuenitur obligatio illa naturalis inter ipsos

ipso coheredes iure directo succedentes: quoniam coheres non damnatur coheredi quicquid dare, cum à seipso capiat vnusquisq; .l. in singulis. ff. ad. l. falcid. l. sed si sub conditione. §. si ibi, seruus enim hæres institutus à seipso libertatem accipit. ff. de here. instituen. quare cum hic nulla reperiatur naturalis obligatio, nil est quod impediat repetitio. Hic intellectus glossatoris & subtilis est, & Bartolo placet, cui & ceteri consentire videntur. Ex quo tu collige glo. hic apertissime insinuare hereditatem relictam in testamento imperfecto non debere ei cui relicta est naturaliter. Et hanc opinionem per textum hunc tenet Imola. nu. 8. Alexan. nu. 23. in. l. nemo potest. ff. de leg. 1. vbi Ias. l. lectione. nu. 75. testatur hanc opinionem communem esse eam secutus. eandem fatetur esse communem plures allegans Ripa ibi. num. 102. qui eam tenet. suntq; pro hac opinione non parum vrgentia fundamenta vltra tex. hunc. Et primò, quoniam licet legata ex aliquorum opinione quam nos diligentius examinabimus in. l. cum quis. j. eodem. debeantur naturaliter, hæreditas tamen non debetur: quoniam sicut legata facilius conseruantur quam hæreditas, ita etiam facilius debentur. l. ex parte. ff. de adimen. lega. Quare per edictum, si quis omissa. cau. testamenti. licet conseruentur legata, hæreditas non conseruatur. l. si. in testamento. in prin. ff. si quis. om. cau. testament. vbi Bal. vt primò eum textum redegit in compendiu, addit hæc verba. Probatur hic apertè, quòd inter coheredes nulla est naturalis obligatio. & idem colligit ibi Angelus. præterea hoc probat tex. in. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testamēt. vbi hæreditas relicta in testamento inter liberos alicui extraneo, cuius respectu testamentum illud est imperfectum & minus solenne, iure accrescendi deuoluitur ad ipsos liberos: nam si extraneo deberetur saltem naturaliter, non accresceret liberis. Quoniam notissima regula est in materia iuris accrescendi, portionem vt accrescat, omni iure & ciuili & naturali vacare oportere. l.

planè. §. si coniunctim. ff. de leg. 1. gloss. ordinaria in. l. si duo patroni. in prin. gloss. iurasset. ff. de iure iur. quam ibi sequuntur Barto. & alij. & testatur esse communem Ias. in. l. vnica. nu. 34. C. quan. non pet. idem in. l. re coniuncti. num. 201. de leg. 3. Curtius in illo §. ex imperfecto. col. pen. & alibi plura addenda, quoniam non id modò agimus ex proposito. Gloss. tamen nostra cum rectè soluisset hanc difficultatem, in peius sententiã suam reformans, fatetur non posse procedere iã datam solutionem, quoniam oriatur etiam inter ipsos coheredes naturalis obligatio ex minus solenni testamento, sicuti ex sententiã ipsius oriretur naturalis ac ciuilis, si rectè conditum fuisset, in quo gloss. toto iuris cælo aberrasse videtur. Quoniam (vt iã probaui) priorem opinionem huius gloss. sequutus, verè inter ipsos coheredes nõ oritur obligatio illa naturalis. & ita tenuit præterea glo. in. l. vnum ex familia. §. sed si vno. in glo. quia ratio. ff. de leg. 2. vbi eam in hoc excludit Bal. in finalibus verbis. Imol. super glo. si. & vterq; eorum nominatim hanc gloss. nostram reprehendit. Nam & in exemplo quod statim gloss. subiicit de stipulatione in ualida, errauit, quoniam existimat ex ea oriri naturalem obligationem, quod est cõtra textum. in. l. 1. §. si quis ita interroget. ff. de verb. oblig. in. l. 1. §. eum qui. ff. de consti. pecu. Quare gloss. soluit quòd hic errauit in facto verus hæres existimans testamentum fuisse subscriptum septem testibus, cum sex duntaxat sigilla contineret, quasi innuat gloss. textum hunc accipi oportere de errore facti duntaxat. quod & Odofredus contendit, quorum opinionem communiter à doctoribus reprehendi Paulus de Castro affirmavit, quoniam & de iuris errore posset tex. hic accipi, iuxta primum gloss. intellectum. Iam verò exemplum de sex testu sigillis tolerari vix potest, esset enim crassa nimis ignorantia, & quæ fortè etiam si in facto consisteret, minimè excusaret errantem. l. nec supina. ff. de iuri. & facti ignoran. Quare commodius exemplum erit, si dixeris septem quidem sigilla impressa fuisse testamento, vnũ tamen

amen eundemq; testem sigillum suum bis
8 impressisse. Vltimò quærit glos. qua actio-
ne repetet hæres verus à cohærede partem
quam ille obtinet propter diuisionē. Et glo.
respondet, quòd medietatem medietatis re-
petet rei vèdicatione, quoniā errans transtu-
lit illam partem in illum, credens esse suum
cohæredē, & hic error dominij causam mu-
tare non potuit. l. 3. §. subtilius. ff. de condict.
ob caus. aliam dimidiam quam transtulit
in eum tanquam propriam, vtpote cohære-
dem repetet condictione sine causa. l. 1. ff. de
condict. sine caus. Nam cum causa diuision-
is transferat factæ veluti cum hærede, & il-
le hæres non sit, repetet per hanc condictio-
nem illam dimidiam. glos. opinio commu-
nis est, Fulgo. id ita affirmante col. fi. Addit
Cynus & Paulus condictionem indebiti ra-
tione possessionis pro vtraq; portione intē-
di posse. l. indebiti. §. sed si nummi. ff. de con-
dict. indebit. Placentinus verò, quem glos.
refert, existimabat nil in præsentī traditum
fuisse hæreditatis hæredi putatiuo. quare
dicit ille obtineas. id est retineas. Sed prior
glos. intellectus & verus & communis est,
& ego eum sequor. Tamen si lōgè aliter hæc
explicet Alcia. lib. dispunct. l. c. 8.

Summarerum. l. cum falsa.

- 1 **V**eritatis atque rerum substantia non immuta-
tur hominum denominatione.
- 2 Erronea confessio non præiudicat confitenti quo mi-
nus ex veritate se iuuare possit.
- 3 Declaratur tex. in l. non fatetur. ff. de confess.
- 4 Alia causa liberationis, alia obligationis.
- 5 Si ego confiteor fundum qui meus est tuum esse, an
præiudicet confessio?
- 6 Textus in l. interrogatam. & l. iubemus. C. de lib.
caus. nouè conciliantur.

L. Cum falsa.

Potest diuidi in duas partes. In
prima ponitur quedam regula.
In secunda ex regula deducitur
quedam illatio. Secunda est ibi,
1 respondeo id quod. Collige primò ex text.

hoc, veritatem atque rerum substantiā non
immutari hominum denominatione. Idē
probat tex. in l. si fortè. ff. de castren. pecul.
vbi sua denominatione non potest quis ca-
strensia bona facere ea quæ castrensia non
sunt. l. infulam. ff. de præf. verb. l. assumptio
ff. ad municip. c. constitutus. de relig. domi-
clem. fi. in. 2. respon. de sent. excommuni.

2 Deinde collige ex textu, quòd erronea
confessio non præiudicat confitenti quo
minus ex rei veritate iuuare se possit. Quare
non potest quis sola sua cōfessione se homi-
cidam constituere. l. 1. §. si quis vltro. ff. de
quæst. l. inde Neratius. §. 1. ff. ad legem Aquil.

3 Sed contra tex. hunc oppono textum in l.
non fatetur. ff. de confess. posset dici tex. hūc
accipi oportere de errore facti, & ita intelle-
cto non obstabit tex. ille, qui de errore iuris
agit: quòd si textum hunc de errore iuris
intelligamus, dicere oportebit ideo hic iuris
errorem non obfuisse confitenti, quoniam
extra iudicium confessio illa emanauerit,
sed in lege contraria confessio fuit in iure fa-
cta, & ita textus hic in errante est intelligen-

4 dus. Sed si in sciente textum hunc accipias,
obstabit statim textus in l. tale pactum. in
princi. ff. de pact. vbi confessio facta à scien-
te extra iudicium statim præiudicat confi-
tenti. Glos. finalis in prin. respondet text. il-
lum constare fauore liberationis, sed in præ-
senti ideo confessionem non præiudicare,
quoniā obligatio hinc nasceretur. Sed hæc
dissimilia sunt. l. Arrianus. ff. de act. & obli-
cum alijs. Ratio differentie est in promptu:
nam confessio facta à sciente præiudicat il-
li in his, quæ sola voluntate effici possunt
eius qui confitetur, sed perdere vel mutare
dominium non potest quis sola voluntate.
l. si quis vi. §. differētia. ff. de acqu. poss. quod
secus accidit in liberatione ac possessione.
quod gl. fi. aduertit in præsentī. & Bar. rectè
explicauit, qui subdit vtrunq; intellectum
pro textu hoc sustineri posse, quòd in erran-
te & quòd in sciente loquatur. Hinc sumpta
occasione opportunè satis quærit Bartolus.
Finge ego confiteor fundum qui meus est
tuum esse, an præiudicet huiusmodi con-
fessio?

fessio? Et primam conclusionem ponit Bartolus, quod si ista confessio fiat extra ius siue à sciente siue ab ignorante, non præiudicat confitenti quantum ad dominij translationem, quoniam illud non potest induci sola partium voluntate absque traditione. l. traditionibus. de pact. j. l. si ager. ff. de rei vendicat. quæ iura Bart. allegat. melior textus est in l. non statim. ff. de pecul. Secunda conclusio Bartoli est. Ex huiusmodi confessione infertur præiudicium confitenti in fauorem ecclesiæ, cum in illam transferatur dominium sine traditione. l. si. sup. de sacro. eccle. cui conuenit lex. i. titu. i. par. i. Tertia conclusio. Etiam si huiusmodi confessioni adderetur clausula constituti, non transferretur ex hoc dominium, quoniam fictus titulus, ac traditio ficta non soleant dominium transferre. l. qui rem. C. locat. l. si aliquam rem. ff. de acqui. possess. Quarta conclusio. Proderit hæc confessio ad præsumptionem inducendam pro eo, in cuius facta fuit fauorem, nam donec contrarium probetur, præsumptio erit fundum esse tui iuris. argumen. tex. in l. Publia. §. si. ff. de posit. l. generaliter. C. de non nume. pecun. Et hanc quartam conclusionem sequitur De cius in l. traditionibus. C. de pact. nu. 6. Ex qua existimo ipse concilianda esse duo iura, quæ maximè dissentire sibi videtur in l. interrogatam. & in l. iubemus. C. de libe. caus. nam cum in l. interrogatam. dicatur nil obesse ei quæ pro libertate litigabat, quæ apud acta se ancillam fuerit confessa, namque ex huiusmodi facto defensio libertatis non excluditur. rursus in l. iubemus. dicitur AElum quendam sibi præiudicasse, quod se seruum fuerit professus. & statim glos. in vtraque lege mouet hanc difficultatem, dicens confessionem, de qua in l. interrogatam. fuisse apud acta, verum in alio iudicio quam liberali, sed in l. iubemus. in iudicio liberali emanasse confessionem. Quæ solutio diuinationem continet manifestā, imò est contra textus illos: nam in lege interrogatam. non constat fuisse factam confessio nem in alio iudicio, imò in dubio præsumē

dum erit in eodem iudicio confitentem respondisse, cum pluralitas iudiciorum in dubio præsumenda non sit. & in l. iubemus. constat in alio iudicio quam liberalis causæ AElum confessionem illam emisisse ex illis verbis textus. Verum etiam voce propria eiusdem AElum apud aliud iudicium patuerat, quod conditionis seruilis videretur. Est igitur (aut ego fallor) verus intellectus, quod confessio de qua in l. interrogatam. non præiudicat confitenti, ut ex hoc solo serua constituitur, sed poterit se à seruitute defendere. Atque ita eam legem interpretatus est Iasson in l. decem stipulatus. num. 46. ff. de verborum obligat. sed in l. iubemus. præiudicat, quoniam præsumptioni ex huiusmodi confessione resultanti iunguntur aliæ duæ præsumptiones (imò probationes dixerim). v. testium professio, qui eum seruilis conditionis esse adseuerarunt, & cognatio eius tota seruilis, quæ præsumptio est & eum quoque seruum esse. Quinta constat ex Bart. conclusio. Si huiusmodi confessio fiat in iudicio, si ab errante in iure, fieret confitenti præiudicium, si ab errante in facto, minimè præiudicaret, si error ante sententiā reuocaretur. iuxta l. error. j. eo. si verò à sciente fiat in iudicio, perinde est, ac si in rei vendicatione esset is qui confitetur, eodem natus. l. certum. vers. sed si fundum. ff. de confes.

¶ Summa rerum. l. Si non transactionis.

- 1** Romissum indebitè potest condici.
- 2** Si obligatio ipsa principalis sit indebita, non si accessoria.
- 3** Minimum damnum esse, si debitor quod debet promittat sub hypotheca bonorum.
- 4** Potest fideiussor sub hypotheca promittere quod simpliciter debet principalis.
- 5** Nam. ex poenam promittit, quam non debet principalis.
- 6** Solutum ex causa transactionis, non potest repeti tanquam indebitum.
- 7** Non prius condicatur liberatio, quam debitum soluat.

Exceptio

8 Exceptio pretij non soluti obstat emptori, etiā stan-
te lege ordinamenti. 4. tit. 8. lib. 3.

9 Oppositio respiciens partem libelli, non uitiat to-
tum processum.

10 Gl. omnes expediuntur.

L. Sinon transactionis.

Non diuiditur textus hic, quo-
niā vnico contextu clauditur.
Sūmatim hoc cōtinet. Promis-
sum propter errorē facti cōdici-
tur, nisi sit promissum ex causa trāsfactionis.

- 1 Collige primò, quod non solum datum
indebitè, sed promissum quoq; condici po-
test. Idè probant iura ordinaria in. l. si quasi.
C. de non num. pecu. in. l. indebita. C. de fi-
deius. in. l. si. C. de solut. in. l. fin. C. de cōdict.
ex leg. in. l. qui sine. ff. de cōdict. caus. dat.
in. l. penul. §. si mulier. ff. sol. ma. Cuius ratio
esse videtur, quoniam in toto pene iure pa-
res soleant esse dati ac promissirationes. l. si.
C. ad. l. falci. l. si patronus. ff. de donat. atque
hanc rationem designauit ad hanc iuris
partem Philippus Decius in. l. vnica. nu. 5. C.
de error. calcul. Quam regulam tu limita-
bis eleganter solum procedere, quādo obli-
gatio principalis est indebita, nam si princi-
palis debita sit, etiam si accessoria sit indebi-
tè promissa, non condiceretur obligatio,
ut puta si quis cum verè centū deberet, exi-
stimaret se cum hypotheca bonorum tene-
ri ad illa centum hypothecam promissit per
errorem, illam quidè non cōdicet. Ita enim
egregiè Bal. determinauit in. l. si veritas. col.
2. nu. 9. vers. sed quid si cū essem verus debi-
tor. C. de fideicomis. l. si in. l. si qui plus. ff. de
cōdict. indebit. Cuius rei rationem sumit
3 acutè (quod ille solet) ex glos. in. l. si. C. de
pignoribus. vbi dicitur minimū damnum
esse, si verus debitor sub hypotheca promit-
tat. Vnde illud notare soleo, fideiussorem,
qui in duriorē causam nō potest intercede-
re q̄ principalis. §. fideiussores. de fideiuss. l.
Grēcè. §. illud. ff. de fideius. posse eandē quā
titatem quam principalis simpliciter debet
sub hypotheca bonorum promittere, neq;
videri hic in duriorē cōditionem obliga-
tum: nam & poenam promittere potest, ad

quam principalis nō tenebatur. gl. celebris.
in. l. sicut reus. in gl. maiuscula. ff. de fidei-
iuss. quam ibi sequuntur Ange. ac Imo. tam
etsi gl. opinioni obuiare videatur Fabri au-
thoritas, quæ nō ita vulgaris est in illo. §. fi-
deiussores. nu. 8. Gl. tamen opinionē præ-
ter ordinarios ibi, ex quibus eā reprobat ne-
mo, sequuntur Bart. in. l. hi qui accessionis.
nu. 12. ff. de fideiuss. atq; idè Bar. in. l. centum
Capue. nu. 6. ff. de eo. quod cert. loc. vbi l. as-
col. 4. affirmat neminē ab hac opinione di-
scerepare. quā etiā sequuntur Bal. in. l. tā mā
datori. nu. 10. de nō nu. pec. j. Christophor^o
in prin. de fideiuss. Inst. col. 2. Soci. regu. 146
Fideiussor in duriorē. Hippoly. in rub. ff.
de fideiuss. nu. 291. asserit præterea esse cōmu-
nem opinionem l. as. eam sequutus in. l. 2. §.
fi. nu. 6. ff. qui sat. dar. cogant.

- 6 Secundò collige ex tex. solutum ex cau-
sa transactionis non posse repeti tanquam
indebitum. Ratio est, quoniā etiam si antea
non esset debitum, iam propter nouā cau-
sam incipit esse debitum. Idem probat tex.
in. l. 2. j. de cōdict. indeb. quibus & optima
lex regia suffragatur. 34. tit. 14. part. 5. Nam
hoc ipso quòd propter transactionem à li-
te receditur, videtur ob causam datum. l. in
summa. in prin. ff. de cōdict. indeb. quod
fauore litium sopiendarū, qui semper ma-
ximus in iure fuit, statutum videri potest:
nullus enim erit litii finis imperator Ale-
xander Apollo Phaniērescripsit, si à trans-
actionibus faciliè cœperit discedi.

- 7 Tertiò nota ex tex. ibi. Reddito qđ debes.
q̄ prius condicatur liberatio promissæ quā
titatis indebitæ, qđ debitum ipsum soluatur.
Ratio est in promptu: nā cū hinc inde ex ali-
quo negotio oritur obligatio, volēs conse-
qui sibi debitum, debet prius qđ ipse debet
exoluere. l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. emp.
vbi agens ex empto actione, debet offerre
pretiū, quod est partium suarum munus,
tamen si ante pretium oblatum cōpetat ex
contractu ipsi emptori actio directā, quod
Petrus de Bellapertica nominatim obserua-
uit in. l. si pater. C. de act. emp. cui fidē suā in
hoc adhibuerūt ibi Cynus & Bal. vterq; 3. q.

- 8 Imò verò obstat illa pretij non soluti exceptio emptori, etiā stante lege, quæ exceptio nes omnes exclusit, quod Roma. per tex. ibi obseruauit in. l. eū qui. §. si. ff. de iureiur. Ias. in. l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. 2. nu. 5. ff. de iureiur. & testatur esse cōmunem opinionē, eam sequutus Aretinus in. l. filia licet. col. i. C. de collu. vbi idē sequitur Curtius nu. 14. Quare stante lege regia. 4. tit. 8. lib. 3. ordinament. quæ contra instrumenta publica habetia executionem paratam vix certas quasdas exceptiones admittit, adhuc erit locus huic exceptioni pretij non soluti. atq; ita nominatim tenet Gregorius in. l. 32. in glof. i. tit. 5. part. 5.
- 9 Quartò collige, quodd si contra petitionē porrectam in libello opponatur, & oppositio solū respiciat partem quantitatis petitionis, huiusmodi oppositio nō vitiabit iudicij processum in alia parte, quā oppositio nō respicit. quare inferūt Bal. ac Ias. in p̄sen. litis contestationē in parte fieri posse. quæ materia nō conuenit titulo de iuris & fact. igno.
- 10 Glo. in parte, si non transactionis, colligit vnum argumentū ex hac. l. & illud alterius textus testimonio confirmat. Gl. errore, ad monet tex. hunc & de errore iuris, de errore facti accipi posse. Nam cū hic de damno euitando agamus, iuris error nō debuit nocere. Præterea inquit gl. vt cōpetat cōdictio, oportet indebitum esse naturaliter ac ciuilit̄, vel saltem naturaliter: nam si naturaliter sit debitū, vix est vt cōpetat repetitio. Quæ materia aliquāto profusior est, relucebūtq; difficultates eius omnes in. l. eū qui. §. eodē.

¶ Summa rerum. l. Error.

- 1 Confessio in iudicio facta, errore probato, ad sententiam usque reuocatur.
- 2 Vfus falso instrumento usq; ad sententiā erroneam probare potest.
- 3 Dubitans sicut & errans confessionem reuocat.
- 4 Verba illa, Petrus ex certa scientia iuris. & facti ita confessus est, an auferant facultatem reuocandæ confessionis.
- 5 Verba illa soluentis, Renuntio conditioni indebiti. an impediunt repetitionem.
- 6 Non solū propriam, sed procuratoris etiam confessionem ut erroneam potest dominus reuocare.

- 7 Si in continenti fiat reuocatio, non est necesse errorem probare.
- 8 Quando uideatur testis incontinenti se corrigere.
- 9 Potest quis errorē sui aduocati usq; ad sententiā reuocare.
- 10 Declaratur tex. in. l. si. C. de error. aduocat.
- 11 Etiā geminata cōfessio ut erronea potest reuocari.
- 12 Imò & iurata.
- 13 Declaratur tex. in. c. cū dilecti. de accus.
- 14 Hæres errantis reuocat eius confessionem.
- 15 Confessus per errorem, reuocat confessionē, etiam si dato termino responderit.
- 16 Item etiam si confessionem fuerit sequutum præceptum de soluendo.
- 17 Executioni an hodie exceptio erroris opponi possit.
- 18 Confessio etiam ficta ueluti erronea reuocatur.
- 19 Serui etiam confessionem erroneā licet reuocare.
- 20 Filij confessionem reuocat etiā pater si sit erronea.
- 21 Confessionem erroneam potest quis reuocare, etiā si cum illa concurrant aliqua indicia.
- 22 Confessionem resultantem ex positione libelli licet reuocare.
- 23 Nō tamē eā quæ resultat ex instrumēto guarētigio.
- 24 Sed nō nisi semel licet confessionem hāc reuocare.
- 25 Declaratur glo. magna in parte, error.
- 26 Declaratur tex. in. l. de etate. §. si. ff. de interro. act.
- 27 Quibus casibus confessio ut erronea reuocatur, in p̄se aduersario rescinduntur.
- 28 Declaratur tex. in. l. si is cum quo. ff. de confess.
- 29 Minor an restituatur contra confessionem, ex qua sola constat de delicto contra eum.
- 30 Declaratur lex partita. 4. tit. 19. part. 6.
- 31 Declaratur tex. in. l. si mulier in iure. in prin. ff. ad Velleia.
- 32 Declaratur tex. in. l. iubemus. C. de lib. caus.
- 33 Contra presumptionem iuris & de iure admittitur probatio per confessionem aduersarij.
- 34 Declaratur gl. facti. & examinatur an exceptio dilatoria omissa per errorem facti possit opponi post litem contestatam.
- 35 A sententia quæ infert perpetuū grauamen semper potest appellari.
- 36 Exceptio spoliationis non proponitur post litē contestatam, si spoliatus scisset illam sibi competere.
- 37 Declaratur tex. in. c. 1. de resti. spoliat.
- 38 Lata sententia, non reuocatur confessio erronea.
- 39 Sed neque post conclusionem causæ.
- 40 Conclusio est terminus disceparationum litigantiū.
- 41 Si sit a sententiā appellatū, iā licebit errorē corrigere.
- 42 Item si sit magna erroris probabilitas. (re
- 43 Declaratur tex. in. l. 1. C. de error. calcul.
- 44 Declaratur tex. in. l. si. C. de reb. credit. & an sententia lata ex probationibus priuilegiatis transeat in rem iudicatam.
- 45 Declaratur tex. in. l. 2. C. si aduer. rem iudicat.
- Declaratur

46 Declaratur tex. in. l. si. §. si autem nesciens & dubitans. C. de furt.

47 Tex. in. l. i. §. si. ff. quando act. de pecul. est annal. quatuor modis declaratur.

48 Dolo aduersarij inductus ad confitendum quocunque tempore reuocat confessionem.

49 Bono uiro esse credendum.

50 Declaratur tex. in. l. habebat. ff. de institor.

51 Facti proprii quando sit error tolerabilis.

52 Presumitur unumquodque scire quod publice fertur.

53 Error quo pacto sit probandus.

L. Error.

Ext. hic (quod Paulus de Cast. eum interpretaturus prefatur) habet difficilem materiam. Addit Iasson habere eum materiam utilem ac quotidianam, ac scholasticis communiter incognitam. Deducuntur autem ex eo duae regulae, una affirmatiua, negatiua altera. Examinabimus unamquamque sigillatim.

- 1 Ex prima regula tu collige confessionem in iudicio factam, errore probato, ad sententiam usque posse reuocari. Idem probant iura ordinaria in. l. de etate. §. si. ff. de interrogat. actioni. in. c. fin. de confess. l. 5. tit. 13. vers. Otrosi dezimo. part. 3. Quare cum is qui falso aliquo iumento usus est non puniatur, si errore aliquo ductum doceat se iumento illo usum fuisse. l. diuus Pius. ff. de falsis. obseruauit ibi Bartolus num. 1. usque ad sententiam de errore illo doceri posse, idque Bar. ex regula huius tex. determinauit.
- 3 Quam tu intellige procedere non solum in errante, quo casu text. hic loquitur, sed etiam in dubitante, nam & hic poterit confessionem suam reuocare praetextu erroris, quoniam soleat erranti equiparari. l. si. §. si autem. vbi hoc notarunt nominatim Cynus
- 4 & Bald. num. 8. C. de furt. Sed an verba illa quae notarij ex praescripta consuetudine instrumentis inferunt, Petrus ex certa scientia iuris & facti huiusmodi verba emisit, auferant reuocandae confessionis facultatem, ac legis huius singulare beneficium cessare faciant? Et ex hoc cessare Bal. existimauit in. l. matertua. col. 3. vers. quid ergo si tabel-

lio dicit. C. de rei vendic. atque huius opinionem sequitur Iassin. l. si dari. nu. 5. ff. de verb. obligat. Ego vero contrarium libenter sequor: nam idem error qui versatur circa principalem confessionem, videtur etiam actui accessorio inesse. argu. est tex. vul. in. l. doli mali. vers. diuersum. ff. de nouat. in. l. si mulier. 2. ibi, & ex consequentia sua fragilitatis in secundam iacturam inciderit. C. ad Velleian. Quare melius idem Bal. qui contra riam sententiam asseruit in. l. sed & si quis. §. si. col. fin. ff. si quis caut. vbi idem sequitur Ange. & Paulus, & hos referens Ias. col. fin. idemque voluit Bal. ipse in. l. vnica. col. 9. nu. 41. vers. modò sequitur alia questio. C. de confessione. dicens non magis aggruari confitentem ex his verbis, quod si illa prolata non fuissent, idem sequitur Ias. in presen. col. 1. Claudius de Seyfel. in. l. interpositas. nu. 11. C. de transfact. Decius cõsi. 408. nu. 7. Cui proximè ac quasi cognatum illud esse videtur, quod si quis soluat indebitam quantitatem, dicens renuntiare se cõditioni indebiti, minimè ex his verbis impeditur repetitio, si constet illam iuris rationibus cõpetere. Quod Bar. eleganter scripsit in. l. si. §. idem quasiuit. col. 1. vers. & per hoc puto. ff. de cõdict. indebit. vbi idem sequuntur Ange. & Pau. de Cast. asserit esse cõmunè opinionè Ias. eam sequutus ibi. col. 2. Sed & ante Bar. tenuerat eam opinionè Guillelmus de Cugno. celebratissimus ille iuris interpres in. l. i. ff. de cõdict. indebit. Butricarius & Albericus ibi. nu. 12. quae etiam sequuntur Aretinus. in. l. i. §. si vir uxori. col. 3. vers. vbi dicit per illum tex. ff. de acq. poss. Ias. in authen. Sacramenta pueri. nu. 59. C. si aduer. vedit. Et testatur praeterea hac Bar. de cõsione esse cõmunem Socin. cõsi. 126. nu. 4. vol. 3. Gomecius in. c. 2. nu. 49. de cõsti. lib. 6 sequitur idem Tiraq. in. l. si vnquam. in principi. nu. 108. de reuo. donat. Quanquam eam improbet Ioannes de Imola in. c. cum contingat. num. 54. col. eius numeri. 4. vers. & plus notabiliter dixit Bar. de iureiur. dicens duram sibi videri Bart. opinionem. idem in. c. cum causam. de emp. & ven. nu. 22. vers. & plus dixit Bar. vbi dicit Bar. opinionem minimè sibi ver-

ram videri. Ego cōmunem sequor in hoc.
 6 Secundò ampliabis regulam huius text.
 vt procedat non solū in propria cōfessione,
 sed in ea etiā, quę fuit facta per procurato-
 rem, quam dominus propter errorē potest
 reuocare. tex. est in. c. fi. de confes. vbi notat
 Panor. nu. 3. quod reuocatur confessio pro-
 curatoris ibi sicut propria in hac. l. Cui tu
 adde longē facilius reuocari confessionem
 procuratoris quā propriā: nam licet dñs
 non possit reuocare propriā confessionem
 propter errorē iuris. l. 2. ff. de confess. procura-
 toris confessio potest reuocari, si vel iuris
 errorem contineat Cynus elegāter in. l. vn.
 14. q. C. de confes. idē sequitur Antonius de
 Butri. in. c. 1. col. 4. vers. hęc omnia vera. vt
 lite nō cōtest. Panor. ibi. nu. 31. Feli. nu. 18. qđ
 ex eo confirmatur, qm̄ min⁹ semper confi-
 tēti pręiudicet cōfessio procuratoris, qđ pro-
 pria: nā propria nocet quidē cōfidenti etiā in
 alio iudicio inter easdē partes ac personas.
 Bal. in. l. is apud quē. penul. col. vers. fallit in
 confessione. C. de edendo. confessio tamen
 procuratoris nō nocet dño in alia causa etiā
 inter easdem personas. ita enim voluit ele-
 ganter Ioannes Andre. & Compostella. in
 c. per inquisitionem. ac ibi etiā Antonius. fi.
 col. de elect. Imo. Panor. & Feli. in illo. c. 1. vt
 lit. non contestat. Alex. in illa. l. is apud quē
 nu. 26. Decius in. c. ad hęc. nu. 11. de postul.
 pręlat. Hippoly. sing. 290. Quanquā reuera
 cū procurator habet mādātū ad cōfistendū,
 eius cōfessio propria dñi esse videtur. l. certē.
 ibi. ego propriē possidere videor. ff. d. preca.

7 Tertiò ampliabis regulā huius tex. pro-
 cedere, etiā si de errore nō doceatur, modò
 errans incontinenti reuocet confessionē. ar-
 gu. tex. optimi in. c. pręterea. de test. cogen.
 vbi testis, qui se incōtinenti correxerit, excu-
 satur à periurio. & idē notauerant gl. nō ha-
 bebit. in authē. de testibus. §. quia verò. col. 7.
 Bar. in. l. repeti. in princ. ff. de quęst. atque ita
 ex tex. in illo. c. pręterea. ponit hanc tertiam
 ampliationē gl. ordinaria. in. c. fi. in gl. iusta.
 ad finē. de iure iu. lib. 6. & ante gl. idē voluit
 ibi Archidiaconus nu. 1. in gl. sua incipietī,
 Excuset. & gl. opinionē sequuntur ibi Ioan-

nes Andre. Ioan. Monachus. & hos referēs
 Gemi. ibi. nu. 14. Frācus. nu. 6. id bene decla-
 rans. atq; eandē opinionē sequuntur Panor.
 nu. 4. Feli. nu. 4. in illo. c. pręterea Bald. in. l.
 edita. C. de edē. nu. 102. idem. Bald. conf. 41.
 nu. 1. vol. 1. idē Bal. in. l. 1. nu. 18. C. de furt. vbi
 tamen non meminit glo. in illo. c. fi. adijcit
 ille tamē rationē quandā ex illo. c. pręterea.
 qđ cū hoc liceat testi, debet etiā licere con-
 fidenti, qui testis imaginem gerere videtur.
 pro quo allegat ille tex. nō multū faciētem
 in. l. fi. C. de fideius. atq; opinionē glo. illius
 sequuntur pręterea Panor. nu. 8. Decius nu.
 2. in. c. cū causam. de appella. vbi vterq; eorū
 notabilē gl. illā esse dicit. Ias. in pręsen. nu. 9.
 Roma. in. l. si verò. §. de viro. n. 58. ff. sol. mat.
 Ias. in. l. quicquid astringendæ. nu. 10. ff. de
 ver. obli. vbi dicit qđ doctores sequuntur gl.
 atq; eā pręterea sequuntur multi quos alle-
 gat Tiraquel. de retra. cōventionali. §. 1. gl. 5.
 nu. 15. qui & illam sequutus est in. l. boues. §.
 hoc sermone. nu. 99. ff. de ver. signi. Sed quā-
 do reuocatio cōfessionis videatur facta in-
 continenti. & in specie tex. in. d. c. pręterea.
 8 Sunt qui existiment incontinenti videri te-
 stem se corrigere, si id faciat vsq; ad publi-
 cationē attestationū, modò ne interim cum
 partibus fuerit loquutus. ita enim voluit gl.
 in illo. §. quia verò multi. in gl. non habebit.
 alia in illo. c. pręterea. in glo. fi. vbi eam opi-
 nionē sequuntur pleriq; omnes. atq; cōmu-
 niter seruari testantur ibi Ioannes de Imola
 num. 8. Feli. nu. 10. atq; cōmunē esse affir-
 mat Tindarus in tract. de testibus. c. 4. nu. 3.
 quam sequitur Alciat. in. 29. pręsum. 3. reg.
 nume. 2. tametsi aliam opinionem referat
 gl. in illo. c. pręterea. vt in cōtinenti testis se
 corrigere videatur, si corrigat dictum suum
 antequam sit dimissus à cōspectu examina-
 toris. atq; hanc sequuntur Bal. in. l. lecta. ff. si
 cer. peta. col. penul. vers. vltimò nota. Ias. in
 liuris gentium. §. quinimo. nu. 7. ff. de pact.
 Tertia fuit etiam opinio gl. illius, vt hoc ex
 qualitate personarū statuere iudex debeat,
 cū cert⁹ modus pro omnib⁹, qđ examinātur,
 statui nō possit. Atq; hęc opinionem sequū-
 tur ibi Hostiē. & Panor. n. 12. & mihi placet.

Et

Et in reuocanda confessione emissa à parte, idem mihi dicendum videtur, vt arbitrio iudicis committatur, quando ille dicatur confessionem suam incontinenti reuocare, sunt enim innumerae causarum circūstatiæ, ex quibus is qui iurisdictioni præest rem hanc estimare debeat, & cum possit dominus confessionem suam prætextu erroris reuocare incontinenti, etiam si non doceat de errore, poterit idem facere in confessione sui procuratoris. *glos. reuocatum. in. c. scriptum. de electio.* Quod tamē duo recipit necessaria temperamenta. Prius est, vt huiusmodi confessio non fuerit à parte acceptata, nam si esset, oporteret iam erroris causam probare. quod Bald. dicitur tenuisse in *l. Gallus. §. quidam rectè. col. 2. ff. de liber. & posthum. cuius opinionem sequuntur Roma. Aret. Barb. & Alciat. in l. §. si quis ita interroget. ff. de verb. oblig. Tiraquel allegans plurimos vbi sup. nu. 16. Posterius temperamentum est, vt id procedat, modò ne confessio illa fuerit in scriptis redacta, quò casu oporteret etiam erroris causam allegari. *glos. vnica atq; communiter recepta in. c. apud misericordem. in parte. reuertitur. 32. q. 1.**

9 Quartò principaliter ampliabis regulam huius textus procedere etiam in errore aduocati, qui potest ante sententiam per partē reuocari. *gl. non reuocata. in. c. olim. de censibus. quam optimè probat tex. in. l. si. C. de erro. aduocat.* Nec obstat quòd ibi dicitur intra triduum reuocari oportere huiusmodi confessionem: nam *gl. ibi. nominatim* suffulit hanc difficultatē, dicens facti accidētiam ibi poni, non iuris mysteriū. Durauit enim causa ibi solum tribus diebus, nam si plus durasset, posset semper error ille reuocari vsq; ad sententiam per text. nostræ legis. atq; *gl. intellectu sequitur ibi Odofred. & Bal. quē dicit sequi doctores ibi. Aret. col. 1. licet ipse post Fulgo. text. illum nouiter interpretetur. Sed gl. antellectū testatur esse cōmunē Bal. & las. in præsen. ille. col. 1. vers. op. pono contra primā regulā. hīc verò nu. 15. itaq; non est priuilegiū rustici ac aliorum*

iura ignorantium vt perpetuò possint, hoc est vsq; ad sententiam aduocati sui cōfessionem reuocare. quod Bald. existimabat in. c. si. de confes. col. antepenul. vers. item quod dixi. Ripa de peste. c. de præseruat. reme. cōtra pestem. nume. 239.

11 Quintò principaliter textum hunc ampliabis, vt habeat locū etiā in cōfessione geminata, quæ simplici fortior est. *l. ballista. ad Trebel. nā & illa potest reuocari argu. text. optimi in. l. 1. C. de error. calcul. vbi ratio sepius etiā calculata reuocatur prætextu erroris. Ex quo textu hanc quintam ampliationem tenent Bal. & Aret. ibi vterque. 1. notabili. Alexan. num. 2. & testantur eam esse cōmunem las. nu. 9. Decius nu. 7. eam sequuti. & eam tenet las. in præsen. col. si. tā. et si contrarium teneat Alexander conf. 102 col. si. vol. 1. ego cōmunem sequor.*

12 Sextò ampliabis textum hunc, vt procedat etiam in cōfessione iurata, quam etiam veluti erroneam licebit confessio ad sententiam vsq; reuocare. quod Bald. & las. in præsent. tenuerunt vterq; fin. col. Baldus in. l. de tutela. col. 1. C. de in integ. rest. Antonius de But. in. c. fin. col. antepenult. vers. item ex hoc habes quòd confessio iurata. de confes. vbi existimat hoc esse concedendum cum magna causæ cognitione. Roman. in. l. si vero. §. de viro. nu. 59. ff. sol. mat. las. in. l. vn. C. de err. calcul. num. 9. Anania num. 7. Felinus nume. 4. in. c. cū dilecti. de accusat. atq; hanc opinionē ipse sequor. Tā. et si contrarium magna autoritate hīc censuerit Faber in breuiario col. penul. vers. item si iurauit. videturq; opinio cōmunis instrui posse vulgari fundamento. ex. l. si. C. de non num. pecu.

13 Neq; ei obstat tex. in. c. cū dilecti. de accusat. nanq; ibi nō contendebat episcopus ille, confessionē suā veluti erroneam reuocare, sed eam aliquo colore excusare. Sed hæc dissimilia sunt.

14 Septimò ampliabis textum hunc, vt habeat locum etiam in hærede confitentis, in quem transit instantia cōcepta cum de functo. *l. si eum hominem. ff. de fide iusso.*

D 3 nam

nam & ille poterit ante finitam causam confessionem erroneam eius, cui successit, reuocare. l. non idcirco. vbi dicam. j. eodem.

15 Octauo ampliabis textum hunc ut procedat, etiam si parti esset datus terminus ad respondendum, nam & eo casu licebit confessionem reuocare, quoniam & in deliberando posset quis decipi ac errare. ita Baldus in presenti col. fi. Ias. in penul. col. Bal. in l. i. iurandum & ad pecunias. in princ. vers. & nota argumentum. ff. de iureiuran. Glos. tam ordinaria in. c. ex literis. in parte, admonita. de diuort. tenet deliberatam confessionem reuocari minimè posse. vbi eius opinionem sequitur Prepositus. col. 3. vers. circa tertium notabile. & idem sequitur Cepola. cautela. 69. Confessio. & iterum cautela. 163. Cautela quod confessio. Vitalis de Campa. in tract. clausul. folio magno. 38. col. 4. vers. Et quia ego alias consului. & esse gl. opinionem communiter approbatam affirmat Monachus in. c. cum contumacia. nu. 7. de hære. lib. 6. Verum ego superiorem opinionem contra gl. libenter sequor, quoniam gl. opinio vel ex eo falsa esse videtur, quod nulla confessio iudicialis si vera esset sententia gl. reuocari posset, quoniam semper in iudicio dantur dilationes ad respondendum. l. i. in princ. ff. de eden. l. i. de dilat. cum alijs. quæ ratione glo. improbat Roma. in. l. si verò. §. de viro. nu. 39. ff. solu. ma. & gl. illius opinio nem reprobant Alexan. nu. 2. Ias. num. 8. in l. i. C. de erro. calcul. vbi Ias. gl. esse communiter reprobata affirmat & esse communiter reprobata affirmat Felin. in. c. fin. in princ. col. i. vers. tertio facit. de offi. delega.

16 Nonò tu ampliabis textum hunc procedere, etiam si postquam erroneam quis emisit confessionem, sequutum fuerit præceptum de soluendo. iuxta textum in. l. si debitori. ff. de iudi. ita enim voluit Bartolus in presenti. nume. 9. Fulg. nu. 6. Ias. nu. 26. idè Barto. in. l. non fatetur. ff. de confess. num. 3. Ange. in. §. si minus. nume. 15. de actio. insti. tametsi contrarium teneant Bald. & Paulus nume. 9. Neque obstat tex. in. l. vnica. C. de confess. nam confessus habetur pro iudica-

to, quando scienter fuit confessus, nò quando erranter. addit Barto. idem esse dicendum in instrumentis guarentigijs, nam & in illis confessus potest confessionem suam veluti erroneam reuocare.

17 Hodie verò cum vix certis casibus contra instrumenta guarentigia exceptiones admittantur. l. 4. tit. 8. lib. 3. ordinament. videtur ut nec exceptio erroris admitti debeat, sed confessus soluet imprimis acturus, dein de conditione indebiti, & ex facto agitatum meminì, an contra instrumentum guarentigium exceptio erroris calculi sit admitenda? Ego verò nisi de malitia constare posset contra executionem vel ex sententia, vel ex publico instrumento petitam exceptionem hanc intra breue tempus expediendam admitterem. Quod in effectu tenet Beroius in quæst. 105. nisi iam super calculo sententia lata fuisset. l. i. C. de erro. calcul.

18 Decimò tu ampliabis legem hanc, ut procedat non solum in confessione vera, sed etiam in ficta: ut si non respondentem intra certos dies iuberet lex haberi pro confesso, nam & tunc posset ille confessionem illam tacitam prætextu erroris reuocare, ita enim videtur voluisse glos. ordinaria in. l. quoniam. ff. de his qui nota. infam. quam & allegant & sequuntur canonistæ prope omnes in. c. fin. de confess. idem sequuntur Bald. in præsen. fi. col. Ias. num. 24. Imola in l. fi. §. Iustus. ff. de appell. recep. Angel. Salice. & Paulus in. l. 2. C. qui testa. facer. possunt. Alexan. ibi. nume. 5. & testatur esse communem opinionem eam sequutus Ias. ibi. col. 3. vers. stat igitur. Ex eplumq; huius rei fingi potest in specie tex. in. c. si post præstitum. de confess. lib. 6. vbi contumax in respondendo positionibus, habetur pro confesso, nam & ille posset confessionem suam veluti erroneam reuocare. Simile exemplum est in lege vndecima, facta Mantue Carpetanorum, vbi non respondens positionibus simpliciter habetur pro confesso. & hæc opinio mihi verior est, tametsi contrariam aliqui tenuerint, & esse opinionem communem existimet Aretinus consilio. 42. Quæ notari oportet

oportet pro lege regia, ad quam hæc bene refert Loazes in. §. his itaque. colu. 5. de iust. & iur. quibusdamque in iusticia.

19 Undecimò ampliabis legem hæc ut procedat etiam in domino serui confessionem reuocare volente, nam hoc ei licet, si error illa contineat. glos. vnica in. l. 2. ff. si ex nox. caus. agat. quam ibi notant Paulus & ceteri.

20 Duodecimò ampliabis legem hanc, ut habeat locum etiam in patre filij sui confessione prætextu erroris reuocante, hoc enim ei licet. quod Baldus in præsentis notauit fin. col. qui in hoc inducit glos. in illa. l. 2. subdit Bal. licere etiam procuratori confessionem domini errore laborantem reuocare.

21 Decimotertio ampliabis legem hanc, ut habeat locum, etiam si cum confessione concurrant aliqua indicia, nam adhuc licebit confessionem prætextu erroris reuocare. Bald. eleganter in. l. si. num. 2. vers. ex quibus verbis habes. C. de probat. Gregorius in. l. partita, quam supra allegauimus in glo. maiuscula.

22 Decimoquarto ampliabis legem hanc, ut habeat locum etiam in confessione resultante ex propositionibus quas quis fecit in libello: licet enim ponens confiteri eas videatur l. cum precum. C. de liber. cau. potest confessionem illam prætextu erroris reuocare probando errorem. Bald. in. l. edita. 2. lectione. num. 105. C. de edend. quod sequitur Gregorius in. l. partite. Quorum opinio ut mihi placeat, ita quoque lectorem admonendum censui non idem esse in confessione resultante ex instrumento præsentato in iudicio, hanc enim præsentans non potest prætextu erroris reuocare. quæ doctrina Innocentij est in c. cum olim. nu. 6. de censib. vbi idem sequitur Antonius num. 20. cum quadam declaratione.

24 Vltimò superioribus adde, quod quibus casibus diximus licere confesso confessionem suam reuocare, id semel tantum licet, non iterum. argu. est tex. optimus in. l. si quis iussu randu. C. de reb. credit. ex qua constat, quod quibus casibus licet alicui variare, semel tantum variare permittitur, non ultra. Atque

cum textum notarunt ibi antiqui omnes, & præterea Ias. allegans alia. in. l. quicquid astringendæ. num. 9. ff. de verbo. obligat. Et ex illa lege colligit nominatim Barto. in. l. post legatum. in. principi. fin. col. ff. de his qui ut indigni. quod quibus casibus licet confessionem suam alicui reuocare, id licet semel tantum. atque idem ex eadem lege notauit Bald. in. l. i. ff. col. vers. quartus casus. C. de furt. quorum opinionem sequitur etiam Tiraquellus in. l. boues. §. hoc sermone. nu. 26. ff. de verb. signi. Glo. magna in parte, error. quod à maioribus nostris Cyno, Bar. ac alijs memoriæ proditum est, non est Accursij, sed additio viri alicuius perquam docti. Diuiditur communiter additio hæc in septem partes principales. In prima textum declarat. In sex posterioribus totidem aduersus textum hunc mouet oppositiones, & patet vnaquæque particula per se, quare signari eas sigillatim non oportet. Ex prima particula tu collige textum hunc esse intelligendum & in iudiciali & in extraiudiciali confessione, vtraque enim erroris prætextu reuocari potest. Hoc tamen inquit glos. inter est inter confessionem extraiudicialem erroneam & eam quæ in iudicio facta est, quod prior illa poterit indistinctè reuocari, etiam si de errore minimè doceatur, præsumetur enim semper erronea, altera hæc præsumitur semper esse vera, nisi erroneam esse probetur. Salice. in præsen. nu. 8. non facile existimat glos. huius opinionem esse admittendam, credit enim ille quantum ad extraiudicialem attinet confessionem limitandam esse glos. propositionem, ut non procedat in his, quæ à sola voluntate confitentis dependent, tunc enim etiam extraiudicialem veram esse præsumendam, nisi de errore doceatur. Nam si quis confessus fuerit se esse heredem Titij debitoris mei, cum iam solo animo adierit. l. si auia. C. de iur. delib. §. si de hære. qual. & different. præsumetur enim eum adisse, nisi error probetur. Sed neque in alijs quæ ex solo animo non dependent conclusio glo. potest iure procedere, nam confessioni semper statur, vel extraiudiciali

nisi contrarium probetur. l. Publia. §. fin. ff. deposit. Bart. & omnes. in. l. cum falsa. supra eodem. quare inquit Fulgosius col. 1. glossa hæc posset trahere scholasticos in magnum errorē, nisi ad eam aduerterimus. Vnde Fulgosius ipse col. 1. Ias. nu. 12. ita interpretantur glos. hanc, quod si sit emissā confessio extraiudicialis super actione personali sine causa, tunc illa præsumetur indiscreta ac erronea. argumen. textus generalis in. l. 2. §. circa. ff. de doli. except. in. l. cum de indebito. §. 1. ff. de probat. si verò cū causa sit emissā confessio, non sit constituenda differentia inter extraiudicialem ac iudicialem confessionem, cū semper utriusque standum sit.

26 In secunda parte glos. opponit aduersus primam regulam huius textus, textum in l. de ætate. §. si. ff. de interrogat. actio. vbi ita demum licet reuocare confessionem erroneam, si nulla sit ex poenitentia captio actoris, hic autem indistinctè videtur permissa reuocatio confessionis, non igitur hæc iura sibi conueniunt. Gl. ponit primum intellectum ad textum illum: dicens ibi confitenti dixisse confiteri se ex certa scientia, hic autem nil dixit: hunc intellectum Cynus probauit. col. 1. Sed tribus nominibus non potest procedere. Primò, quia diuinat. Secundò, quia in lege contraria ponitur dictio, maximè, idem implicans in casu contrario. Tertiò, quoniam (vt in superioribus admonui) etiam si dicatur ex certa scientia emissā confessio, adhuc potest prætextu erroris reuocari. Quare secundum intellectum posuit ad text. illum Bart. in præsen. col. 1. dicēs textum illum agere in confessione facta in preparatoris iudiciorum, non in decisorijs causæ ipsius principalis: & cū eo casu versetur confessio circa ea quæ sunt parui præiudicii, non est ita facilè reuocatio concedenda. intellectum hunc videtur etiam agnouisse Bald. 2. opposit. & eum tenet Salicet. col. 1. allegans Butricarium atque Bartholomæum de Saliceto eiusdem intellectus fautores. quem etiam tenet Ias. nume. 12. Et non dubito, quin hic sit communis illius

legis intellectus, qui tamen morbo laborat & ipse diuinationis. Quare mea quidē sententia ne nimium restringamus dispositionem textus huius, quæ videtur generalis, possemus dicere reuocationem confessionis non impediri, etiam si sit facta circa ea quæ ad litis preparatoria spectāt, modò captio aliqua, hoc est damnum reo hoc est ei, contra quem emanauerat confessio, non inferatur, quasi dicat text. ille apertius aliquanto impēdas, quæ inde factæ sunt, quod confessio illa facta fuerit in ipsa reuocanda refici oportere, non tamen reuocationem ipsam impediri.

27 Quare probat ille textus ita intellectus, sententiā singularem Bartoli in. l. rura. nu. 4. C. de omni agro defer. lib. 11. dicentis, quibus casibus licet erroneam confessionem reuocare, sunt semper aduersario impensæ reficiendæ, quarū taxationem iudicis arbitrio ibi Bart. committit. Bart. opinionem in hoc sequuntur Ias. nume. 37. Decius. nu. 94. in. l. edita. C. de edendo. Et hoc vtile est scire, quoniam hæc ratio reficiendarum impensarum, est maximi momēti, quoniam ex ea prouenit exceptio impediēs litis ingressum vsq; ad eò, vt si iudex reiecta illa procederet ad vltiora, processus corrueret ipso iure, quod in illa lege. edita. tāquam notabile tradiderunt Bald. & Salicet. & se secundum eorum opinionem obtinuisse in causa ardua affirmat Curtius iunior ibi. nu. 237.

28 Secundò opponit gl. textum in. l. si is cū quo. ff. de confess. vbi confessus quis est se seruum occidisse, deinde vult reuocare confessionem, minimè ad hoc admittitur. Glo. primò soluit, quod ibi fuit facta confessio ex certa scientia, quæ solutio vel propter diuinationem sustineri minimè potest, secundò respondet glos. quod text. ille loquitur in confessione facta super actione, quæ potuit crescere per inficiationem, quare cōfessus veluti metu poenæ videtur transgressisse, & ideo non admittitur volens confessionem suam reuocare. Hunc glo. intellectum sequitur in præsen. Barto. nu. 3. Cynus ante eum 3. opposit. Bald. col. 1. vers. tertiò oppono

pono. dicens fuisse hunc intellectum etiam Petri, quem etiam sequuntur Fulgo. col. 1. Salicet. num. 4. Paulus de Cast. col. 2. Ias. nu. 13. ut hinc constare possit communem eum esse. In iudicio autem criminali textus ille minimè procederet. Nā si quis confiteretur se hominem occidisse, si compertum sit ab alio hominem illum fuisse occisum, nō est confessus condemnandus. l. i. versi. fin. ff. de quæst. l. diui fratres. ff. de poenis. atq; ita tenuerunt Iacobus de Aretio & Angel. in dicta. l. si is cum quo. è quibus posterior refert ita fuisse iudicatum, tamen si referat omnes doctores collegij Bergomensis in cōtrariam sententiam conuenisse. quibus respondēt superiores textum in dicta. l. si is cum quo. in causa civili agere, secus tamen esse statuendum in criminali. Horum opinionē probauit Ias. allegans alios in præsen. nu. 13. Hoc amplius notauit Angel. de Perusio in l. certum. in princi. col. 2. nu. 2. versi. veluti si corpus. ff. de confess. quōd si quis confiteretur se hominem occidisse, nisi tamen cōstet de corpore occiso, non est confessus corripendus pœna ordinaria. & ita oportet latrūculatores obseruare. tāetsi Angelus referat vidisse se cōtrarium obtinere. His adde, quōd si quis confessus sit se hominē occidisse, ac propterea sit capite percussus, si postea cōstet de vero occisore, oportebit eum furca suspendere. tex. pulcher est in l. qui seruum alienum. versi. at qui confitetur. ff. de interrog. actio. quem textum in hoc notauit Bald. in l. 2. num. 17. C. quibus res iudic. non noceat. idem in c. 1. §. iniuria. nume. 19. versi. quæro duo sunt Titij. de pace iur. firman.

29 Quōd si minor sit annis is qui confitetur se delictum aliquod perpetrasse, si de delicto illo aliunde nō constet quā per ipsius cōfessionē, hoc ipso poterit se aduersum eam in integrum restituere, etiam si neq; sui facilitate neque ex dolo aduersarij promanasse eam probet. arg. est textus generalis in l. certum. §. in pupillo. versi. minorem. ff. de confess. vbi hanc opinionem tenuit Angel. de Perusio. num. 2. vbi inquit ille hoc fuisse de mente Ioannis Andreæ in c. 2. de in inte-

grum rest. lib. 6. atque idem sequuntur Ias. in præsen. nu. 10. qui id commendat idem consilio. 188. num. 1. vol. 2. Alexander & Ias. num. 7. in l. nam & postea. §. si minor. ff. de iureiur. Curt. ibi. num. 3. Angelus in tract. malef. in parte. Et comparuerunt dicti inquisiti. nu. 8. Fulgo. in l. auxilium. num. 4. ff. de minor. Alex. cōf. 116. nu. 6. vol. 3. & consilio. 80. nu. 2. vol. 7. Decius in l. nil consensui. §. si. ff. de regu. iur. Thomas Grammaticus voto. 7. num. 4. Mattheus de Afflictis. decis. Neapolit. 208. idem in constituto. vtriusq; Siciliæ. lib. 2. rub. 38. nu. 12. & rub. 40. nume. 6. Hippoly. in l. 1. in princi. nu. 12. & in §. 1. nu. 17. ff. de quæst. & sing. 445. idem, cons. 130. vol. 2. Mauritius de restitu. c. 158. & c. 227. & 328. Carrerius in præct. §. homicidium. 6. nu. 9. Alciatus. 1. regula præsump. 42. nume. 10. Rolandus à Valle cons. 51. nu. 38. allegans alios, qui idem sequuntur. Aegidius Boscius in præct. crim. tit. de confessis. nume. 67. Petrus Dueñas Salmanti. regu. 259. §. ampliati. Sunt enim paucissimi qui eam Angeli determinationem non sequantur, ut Boërius decis. 63. nu. 7. Est tamen contra hanc Angeli, ac aliorum determinationem pulcherri-
ma lex partita. 4. tit. 19. p. 6. vbi serenissimus idemq; sapientissimus rex statuit, ut si minor annis. 25. maior. 14. fuerit de adulterio accusatus, & ille fuerit confessus se adulterium illud cōmisisse, præiudicaturā esse cōfessionem. Gregorius Lopus ibi, vir equidem iuris arte præclarus, atq; in negotiorum usu iudex regius exercitissimus in gl. 1. expendit textum illum contra Angeli sententiā, & pro Ange. respōdet textum illū nō excludere beneficium in integrum restitutionis quod minori aduersus illam confessionem potest competere, sed tunc confessionem illam minori nociturā si in ea perseueret. Ego verò existimo legem illam hoc voluisse statuere, ne in causa adulterij minor possit confessionem suam reuocare, etiam si ex illa sola constet contra minorem de delicto. Et ratio est, cū odium adulterij ipse ex his quæ ego posui in l. transigere. §. de transact. tum etiam quia cū adulterium difficile

Gregorius
Lopez

cilè probari possit. c. literis. de præsumpt. si iam constet de illo per confessionem, nõ est cur aduersus eam concedatur restitutio: nõ concessa raro aliæ inuenirentur probationes, & ita crimen illud reipublice perniciosissimum remaneret impunitum. Amplius autem Angeli sententiam vt procedat etiam in confessione minoris iurata, quod allegans alios tenet Nonius de Auendaño responso. 11. nume. 6. Ego verò in contrariam sententiam procliuior sum cum Fabro in l. clarum. col. 2. vers. si tamen confiteretur. C. de aut. præstan. Nam cum in contractibus iuramentum excludat minorem ab integrum restitutione, authen. sacramenta puberum. C. si aduer. vendi. idem iuramentum in iudicio præstitum operari debet, quod veluti quidam contractus est. l. omnem. ff. de iudi. l. 3. §. idè scribit. ff. de pecu. ex quo raro poterit minor confessione reuocare, raro enim est vt iurati non deponant. & ita est expedita oppositio hac secunda. de l. si is cū quo. ad quam tamè tu si bene aduertas, nullum verbum est de reuocanda confessione.

31 Tertiò opponit glo. contra textum hunc textum in l. si mulier in iure. 2. respon. ff. ad Velleian. vbi mulier errauit in confessione iudiciali, dicens se heredem esse, & tamè ne illi obstat confessio, necesse habet se defendere exceptione Velleiani, quasi errorem suum corrigere non valeat. Gl. primò respòdet, quòd ibi non excluditur facultas reuocandæ confessionis beneficio huius legis, sed cum hac concurrit etiam exceptio Velleiani. Hunc intellectum sequuntur in præsententi Petrus & Cynus. 4. opposit. Bart. nu. 3. Verum horum ad text. illum intelligentia sustineri ex eo non potest, quòd si in casu illius legis competeret facultas reuocandæ confessionis, minimè mulier Velleiano, quod extraordinarium remediū est, iuuaretur. l. in causæ. 1. in principi. ff. de minor. l. cū sine. ff. de carbo. edict. Quare tenenda est tertia solutio gl. in præsen. q̄ ideo ibi non permittitur mulieri confessionem reuocare, quoniam lata fuerit contra eam sententia. Atque hunc intellectum sequuntur in præ-

sen. Fulg. Salice. Paul. & Ias. 32 Quarto opponit glo. textum in l. iubemus. C. de liber. caus. vbi Aelius quidam fuerat in iure confessus se seruum esse, nec dicitur ibi posse eum confessionem suam reuocare. Ad quod glo. facile respondet ibi, Aeliū illum admittendum esse ad reuocandam confessionem suam beneficio singulari legis huius, quare text. ille huic minimè obstat. Quinto loco extra glos. oppono ipse textum in l. si. C. arbit. tut. vbi si tutor velit probare errasse se in conscribenda quantitate rerum pupillarium in inuētario, non admittitur ad hoc probandum. Tu dic speciale ibi esse propter præsumptionem iuris & de iure, quæ resultat ex illa confessione, contra quam regulariter non admittitur probatio in contrarium. l. vnica. §. 1. de rei vxo. act. c. is qui fidè. de spons. & inquit Salicet. in præsen. nu. 5. quòd ita transeunt doctores circa intellectum legis illius si. Existimat tamen, quòd si probatio erroris preterderetur ibi ex confessione aduersarij, quòd esset admittenda, cum per confessione aduersarij admittatur probatio etiam contra præsumptionem iuris & de iure. glo. vnica. in authen. de æqualit. dot. §. aliud quoq; verbo, scribat. coll. 7. quam ibi multum notauit Bart. idem sequutus nu. 13. idem Bart. in authen. sed iam necesse. nu. 3. C. de donat. ant. nup. qui refert Azonem doctrine huius parentem, quam sequuntur multi allegati per Euerardum in topicis iuris ciuili. c. 5. in fine. atq; communem esse acceptione hanc testatur Episcopus Ciuitatensis in epit. de spons. l. par. c. 4. §. 1. num. 3. 34 Glo. verbo. facti, ponit tria exempla ad textum hunc. Primum ex lege cum putarem. ff. fami. ercis. Secundum in exceptionibus omisis per ignorantiam facti. Tertium in indebito soluto. Collige igitur ex hac glo. quòd exceptio dilatoria omissa per facti errorem, potest opponi post litem contestatam. Contrariā huic glo. opinionē tenuit glo. singularis in l. qui procuratorem. verbo. si quis omiserit. ff. de procura. quam ibi sequutus est Bald. vers. quæro utrū. Paulus

Ius de Cast. in l. ita demum. num. 4. de procurat. C. ubi dicit huic opinioni non obesse textum in c. pastoralis. de except. quoniam textus ille (inquit Paulus) loquitur de termino dato à iudice ad opponendas exceptiones dilatorias, cuius lapsus non excludit omittas per ignorantiam. Nos autem non eo casu agimus, sed cum propositione exceptionum præterlabitur tempus datum à lege ad eas ponendas, quod est litis contestata. sequitur eandem opinionem Aretinus in c. 1. col. 2. de accus. qui in hoc inducit textum in l. filius familiæ. §. veterani. ff. de procur. in illis verbis Ulpiani. nisi hoc tempore litis contestatae quocunque casu prætermittum est. quæ verba cum generalia præcisamque sint, videntur excludere eum, qui per ignorantiam facti etiam exceptionem dilatoriam omisit. sequuntur eandem opinionem Ang. & Paul. in l. de die. §. si seruus. ff. qui sat. dare cogant. & videtur opinio hæc placuisse gl. in illo. c. pastoralis. in glo. fin. Tu verò sequere sententiam gl. nostræ. Nam cum hoc Papa concedat in illo. c. pastoralis. in termino dato ab homine, cur non idem videatur concessisse in eo, qui lege à partibus indulgetur? mitius enim cum hac quam cum illo agi solet. l. Celsus. in princi. ff. de arbit. gl. in l. si quis rem. §. voto. ff. de pollicit. quare glo. huius opinionem tenet Bart. in præsen. fin. col. Fulgo. col. 1. qui allegat. text. in l. videamus. §. penul. ff. de in lit. iur. Salic. num. 10. & esse communem affirmat Ias. eam sequutus. num. 16. eandem quoque videtur quasi pertransennam alia gl. significasse. in l. exceptionem. in glo. magna in fine. C. de probat. & sequuntur hanc opinionem Ange. in l. Pomponius. §. ratihabitionis. ff. de procurat. Iacobus de Aretio & Albericus in l. de die. §. si seruus. ff. qui sat. dare cogant. ubi Orosius num. 1. affirmat approbatam esse glo. huius opinionem. Roman. in l. si verò. §. de viro. num. 83. vers. octauo probatur. ff. solumat. testantur hanc esse communem opinionem Felinus num. 20. Decius num. 18. in illo c. pastoralis. de except. & eam esse magis communem affirmat Alexan. in l. ita demum. C.

de procur. num. 5. ubi eam sequitur Ias. col. 2. vers. Tertio limita. & testatur ibi Curt. iun. num. 25. eam esse veriore & magis communem opinionem. tenet præterea eandem opinionem gl. ordinaria in c. si quis episcoporum. in parte, exceptio. 3. q. 6. & ibi etiam Archidiaconus num. 4. qui eiusdem sententiæ authores allegat Gofredum & Hostiensem. Habet autem opinio hæc gl. nostræ & communis elegans fundamentum, cui contra aduersarios niti possit: namque exceptio dilatoria opponi potest post litem contestatam, si post orta esse dicatur. c. insinuante. de offi. delegat. sed recens ortam esse vel recens ad memoriam peruenisse sunt æqualia. c. nulli. c. vt circa. de elec. admittetur igitur is qui iudici fidem fecerit post litem contestatam ad ipsum peruenisse notitiam exceptionis illius. præterea text. in c. pastoralis. in probabili ignorantia fundari videtur eius cui competebant exceptiones. hæc igitur eadem ratio admittet exclusum per legis terminum à propositione exceptionum illarum. Oportebit tamen animaduertere vt primo quoque tempore hæ exceptiones opponantur, ex quo ad memoriam peruenerunt: namque si postea sit gestus actus aliquis in iudicio veluti lite in hoc iterum contestata, amplius illæ obijci non poterunt. ex text. eleganti in l. 2. ubi id notat Barto. in fine. C. de consor. eius lit. idem Bart. ipse obseruauit in l. Pomponius. §. ratihabitionis. t. oppo. ff. de procur. & est text. egregius de hoc in c. insinuante. vers. nisi postquam. de offi. deleg. quæ in hoc notarunt ibi Barto. & Felin. num. 11. atque hanc opinionem testatur esse communem Felin. in c. cum. M. Ferrariensis. num. 9. de consti. itaque in casu huius gl. nostræ non ita simpliciter est admittendum exceptiones dilatorias, quæ per errorem omittæ fuere vsque ad sententiam, opponi posse, sed vsque ad primū actū, qui postquam in aperto fuit partem eas competere, gestus fuit in iudicio, nisi exceptio illa, quæ proponitur haberet tractum successuum, vt est exceptio loci non tuti, ad quæ accedere nemo litigantium tenetur. Clement. pastoralis. de re iudic. item loci in honesti

neſti, quem virum probum adire non de-
ceat. l. ſi cūm dies. §. ſi arbit. verſ. ſed ſi in
aliquem locum. ff. de arbit. hæc enim exce-
ptio etiam poſt actus aliquos geſtos in iu-
dicio proponi poterit. ex text. qui in hoc
elegans eſt in. c. ex parte. 1. de appellat. ibi.
quoties ad illos iudices vos euocari conti-
gerit. vbi eum textum ad hoc notant An-
tonius & Ioannes de Imol. & videtur idem
tenere Panor. ibi. 3. notab. Peruſ. §. illat. atq;
communem opinionem eſſe Decius affir-
mat. num. 3. & idem ſequuntur præterea Ar-
35 chidiaconus in. §. exceptio. 3. quæſt. 6. Imola
poſt alios in. c. dilectus. 2. nu. 14. de reſcrip.
quam ex eo confirmat Iaſ. in præſen. nu. 17.
quod licet à ſentētia ſemper appellare quæ
infer perpetuum grauamē, quare à captu-
ra ſemper poteſt appellari, etiam poſt decē
dies datos ad appellandum. authen. hodie.
C. de appell. hodie quinque. l. 1. tit. 16. lib. 3.
ordinament. quod Bal. more ſuo eleganter
notauit in. l. 1. 2. quæſt. C. de epiſc. audi. idē
Bal. in. l. 1. prope finem. C. ſent. reſ. non poſ-
ſe. idem Bal. in tractatu de carceribus. nu. 5.
Balb. allegās alia de præſcrip. 4. par. 4. par.
princip. quæſt. 30. num. 4. Superiora omnia
tu intellige, niſi volenti poſt litem conte-
ſtatam exceptionem dilatoriam proponere
quam omiſit iuris errore, negligentia poſ-
ſit imputari, quod non diſquiſierit diligen-
ter quæ ſibi exceptiones poſſent ſubuenire,
tunc enim ius illi non ſuccurrit tanquam
dormienti, quod vigilantibus ſubuenire ſo-
let. l. pupillus. ff. quæ in frau. credit. l. non
enim. ff. ex qui. cauſ. maior. ita enim creden-
dum eſt ſenſiſſe gloſſam ordinariam in. c.
paſtoralis. de exceptio. in gloſ. fin. quam ibi
ita interpretatur Panor. num. 23. ne obuiet
huius noſtræ, ac proinde reprobanda ſit. idē
Iaſ. in præſen. num. 16. referuntq; ipſi Panor.
& Iaſ. Calderinum in. c. ſi. de ordi. cogniti. li-
mitationis huius autorem. atq; idem ſequi-
tur Alexan. in. l. ſi mulier. nu. 8. ff. ſol. matri.
Quæ ſententia vera mihi eſt, atq; ex eo opti-
mè confirmatur, quod cūm reus hic ſit in
culpa, eaq; non leui, par eſt, vt illi reuocan-
di erroris venia minimè permittatur. l. de

ætate. §. qui iuſto. ff. de interrogat. act.

36 Ex hac vltima conſuſione deducitur
præterea ſpoliatum, cuius exceptio fauora-
bilis multum in iure noſtro fuit, quæq; ſile
refacit cauſam dominij ab altera parte intē-
tatam, non poſſe exceptionem ſuam ſpolij
proponere poſt litē conteſtatā, ſi vel ſciuit,
vel ſcire potuit diligenti inquiſitioni exce-
ptionē illā ſibi cōpetere, imputet enim ſibi
ſpoliator, q̄ hāc exceptionē negligēter omi-
ſerit. Ita enim eleganter Bartolus determi-
nauit in. l. naturaliter. §. nil cōmune. 3. limita-
tione. 4. combinationis. nu. 24. ff. de acqui.
poſſ. atque eius opinionem ſequitur Alex.
poſt alios. ibi. nu. 85. & communem eſſe te-
ſtatur Iaſ. nu. 137. & cum Bartolo tranſire o-
mnes affirmat Bologninus. num. 86. cōmu-
nem eſſe teſtatur Mermerius ibi. num. 168.
quam & Rubeus ſequitur num. 315. & præ-
terea Iaſ. in. l. 1. in principi. num. 3. verſ. quartō
notabiliter limita. ff. de nou. oper. nuntiat.
tameſi Bartoli opinioni obſtare videatur
tex. in. c. ex conqueſtione. de reſt. ſpoliar.
vbi vxor à qua maritus petebat tori ſepara-
tionem lite iam ſuper hoc conteſtata, petijt
ſe ad poſſeſſionem ſui viri reſtitui, & fuit au-
dita ſuper hoc. Quare Panormi. ibi. num. 8.
tenet hanc opinionem contra Bart. licet eū
non alleget, exiſtimans textum illum nil
ſtatuer ſpeciale in cauſa matrimoniali. &
videtur idem probare tex. in clem. vnica de
cauſa poſſeſſ. & prop. tameſi ſint qui dicāt
priuato iure eum conſtare in beneficialibus
cauſis, neq; extra ſuum caſum eſſe trahen-
dum. Horum igitur textuum argumento à
Bartoli opinione deceſſerunt Cumanus in
proprio loco, Iacobus Putei & quidam alij
antiquiores. item Paulus de Caſt. ibid. nu-
me. 8. dicens habuiſſe ſe caſum hunc in cau-
ſa arduiſſima, quod ille inquit communem
eſſe canonistarum opinionem contra Bart.
teſtantur ibi. Romanus nu. 16. Ripa nu. 106.
veriore affirmt Iaſ. nu. 138. Hermanotus
Detus nu. 101. eam ſequuti. Ego cum ſciam
odij pleniffimam eſſe exceptionem hanc. l.
ſi quis ad ſe fundum. C. ad. l. lul. de vi. liben-
ter admitto hanc opinionem contra Barto.
Neq;

Neq; illi patrocinator textus, qui solet à quibusdam pro eius sententia ponderari in. c. i. de restitu. spoliat. vbi si spoliatus super petitorio litem contestetur, non poterit postea petere se restitui. quoniam text. ille hoc solum probat agentem interdicto. unde vi, si consentiat excipere spoliatorem de dominio, ac eius probationem offerri, videri consentire, vt causa dominij ac proprietatis discutatur. ita enim illi respondet Episcopus Ciuitatensis libro pract. quæst. c. 23. nume. 3. vers. Sed textus ille. vbi alteram illam opinionem quæ fuit Barto. admodum dubiam ac denique falsam esse arbitratur. Ethanc opinionem sequitur Diego Perez allegans Gregorium in l. i. tit. 8. lib. 3. ord. col. 14. vers. præterea.

38 Ex secunda regula tex. nostri collige, causam sententia decisa reuocari non posse confessionem prætextu erroris: neq; enim causas semel sopitas amplius suscitari oportet. l. causas vel lites. C. de transact. l. sub specie. de regu. iur. j. tanta est autoritas rei iudicatæ. Ampliabis regulam hanc, vt procedat non solum si sententia sit iam probata, sed si fuerit iam conclusum in causa. Ita enim legem hanc interpretantur Bald. in præsen. 2. quæst. vers. aduerte licet ac iterum ex professo. in. 4. quæstione. Iasson nume. 11. Antonius, Dominicus, & hos referens Felinus in. c. cum dilectus. nume. 9. de fide instrumentorum. Vitalis de Campanis in tract. clausularum. folio magno. 40. col. i. vbi hanc dicit esse conclusionem Raynerij in præsen. pro qua ille expedit textum qui id minimè probat. in authen. vt cum de appell. cogno. §. sed & hoc præsen. ibi. modis omnibus sententiam proferat. collat. 8. idem sequitur Marcus Antonius Blanez in tractatu de compromis. §. q. vers. conclusio in causa. nu. 4. Conclusio enim est terminus disceptationis inter litigantes. l. si rem. §. quolibet tempore. ff. de euiet. Ex quo ita colligit Bartolus in. l. si mater. §. eandem. in fine. ff. de except. rei iudic. & regulariter æquiparatur status causæ post conclusionem, & post latam sententiã. authen. qui se-

41 mel. C. de probat. Limitabis tu tamè hanc secundam regulam huius text. vt minimè habeat locum, si appellatum sit à sententia: nã & causa appellationis licebit reuocare erroneam confessionem quam quis emiserat in secunda instantia. Ita enim voluit eleganter Barto. in l. fina. §. iussus. nume. 2. ff. de appellat. Faber in præsen. in fina. col. allegans Speculatorem. Gregorius in l. partite. in gl. iuxta. vbi cum text. expendit pro hac opinione, quæ ex eo probari videtur, quòd appellatione extinctum sit pronuntiatum. l. f. in fine. ff. ad Turpillian. & appellatio reducit causam ad tempus lites contestatæ. l. ita demum. C. de procurat. Si tamen maxima sit erroris probabilitas, quam quis allegat, etiam lata sententia licebit ei errorè reuocare ex clausula generali. Alex. col. 47. nu. 16. vol. 1. Gl. in parte tali. diuiditur in plures partes, prout plures proponit aduersus legem hanc difficultates. Potest diuidi in octo partes. In prioribus septem format totidem oppositiones. In vltima proponit glo. quandam ampliationem ad regulam huius textus. Primò igitur opponit gl. text. in l. i. de erro. calculi. §. vbi licet reuocare errorè etiam lata sententia. Et gl. respondet textum illum potius huic còuenire, quàm ab eo dissideat. Barto. verò nu. 4. ideo existimat textum illum procedere, quoniã ibi sententia fuerit nulla, quoniã error fuit in ea expressus. Secundo opponit gl. text. in l. si. §. de reb. credi. & titulum vniuersum, si ex fal. instru. & text. in l. diuus. ff. de re iudicat. text. in l. admonendi. ff. de iure iur. Glo. soluit quòd propter dolum aduersarij allegabatur ibi error. Tu dic sequutus Iassonem in hoc. nume. 18. ideo ibi post sententiam admitti reuocationem erroris facti, quoniam lata illa fuerit ex probationibus priuilegiatis, quo casu nunquã trãsit illa in rem iudicatam, quin errore còperto semper possit retractari. pro quo adest optimus tex. in authen. nouo iure. in duobus versiculis finalibus. C. de pœna iud. qui malè iudic. vbi lata sententiã per iuramentum refutatur còperta veritate. quare sententiã lata super etate iuxta textum in l. minor. 25. annis.

adito præsidente. ff. de minor. retractatur com-
perta veritate. Antonius in. c. fraternitatis.
nu. 19. de frig. & malef. ad idem est text. in. l.
si quis adulterij. C. de adult. vbi sententia la-
ta in causa criminali ex violentis præsump-
tionibus & sic ex probatione privilegiata
retractatur cōperta veritate. atq; multa hu-
iusmodi exēpla cumularūt Roma. & Alex.
in. l. admonendi. ff. de iureiur. vbi omnium la-
tissimè Ias. num. 38. & dicitur hanc fuisse do-
ctrinā Bart. ibi, quā testatur esse cōmunem
Ripa. nu. 42. cōmunemq; esse affirmat Pan-
thaleon de Crema. in. l. 2. C. de rescind. vēdi.
nu. 299. tamen si falsam eam esse contendat
45 Pinelus ibi. 3. parte. c. 4. nu. 6. Deinde glo. op-
ponit tex. in. l. 2. §. si aduer. rem iudi. & soluit
dicens, quod error ibi retractatur non pro-
pter errorē, sed propter auxiliū etatis. quē so-
46 lutio vera est. Deinde opponit glo. tex. in. l.
fi. §. si autē nesciens & dubitans. C. de furt.
vbi reuocat quis errorē suū sententia iam la-
ta: nā qui primò agere incepit contra cōmo-
datariū, postea in furē actionē suā instituit.
gl. ac Bar. soluit, q̄ ibi mutatur error contra
aliū, hīc contra eundē. & in hac solūtionē
tenent indifferenter oēs secūndū Ias. nu. 18.
qui tamen melius soluit, q̄ ibi nondum fue-
rat causa decisa, neq; enim lata fuerat senten-
47 tia contra cōmodatariū. Deinde gl. oppo-
nit text. difficilem quidem intellectu in. l.
1. §. fin. ff. quando actio de pecul. est annalis.
& est in meo codice. l. 2. incipit, Quæ sitū est
si cū filius. vbi egit aliquis actionē de pecu-
lio cōtra patrē, existimans filium iā decessis-
se, & quoniam tempus actionis illius iā præ-
terierat, repulsus fuit actor. Deinde cōperto
errorē suo, ac certò sciens filiū non decessis-
se, iterum egit, quasi viuo filio errorem hic
suum corrigens, & dicitur ibi admittendū
esse eū de peculio, nō etiā de in rem verso.
actionem intendere, & tamen causa ibi iam
fuerat decisa. Gl. in. l. cōtraria. sentiens quā-
ta esset hac difficultas, primò eam soluit, di-
cens text. hunc agere de rigōre, quo attēto
corrigere errorē non liceat illū de æquitate.
Qui intellectus nil valet prorsus. Perinde
enim est, ac si diceret glossator hūc text. cor-

rigi per illum, quod minimè dicendū est ra-
tione vulgari, ne inducatur legum corre-
ctio, ac etiā priuata, qm̄ text. hic sit longē il-
lo posterior. Quare glo. in præsenti secundo
soluit, q̄ in lege contraria error communis
erat ille quē ibi actor vult retractare, hīc au-
tem error priuatus duntaxat. Solutio hac
elegans est, eamq; tenet Bar. in præsenti nu.
7. nec eam improbat Bald. col. 1. versi. tertio
oppono. Tenent eā Salice. nu. 6. Ful. nu. 3. te-
status esse cōmunem atq; eā ab omnibus te-
neri Ias. affirmat. n. 18. Rationē subdit statim
gl. qm̄ error ille cōmunis excusabilis proba-
bilisq; sit. l. 2. §. de sen. & interloqu. om. iudi.
l. 1. §. de test. vul. l. Barbarius Philippus. ff. de of-
fi. prator. & dicit Salicetus in. l. 1. contraria.
nume. 3. quod hanc solutionem tenent gl.
& doctores in præsenti. Ex eo autem colligit
Salicetus errorē illum fuisse cōmunem, q̄
sibi eum persuaerint actor, reus, ac iudex,
quiq; fortassis multorum testimonio fuit
probat. Verū hic intellectus licet cōmu-
nis ille sit, verusq; apparere possit, quoad
causam illius text. attinet, diuinat ille maxi-
mè. Quare iterū (& hic est tertius intellectus
illius legis) soluit gl. in præsenti, q̄ in lege cō-
traria. propter dolum fraudemue aduersa-
rij credidit actor mortuū esse ipsum filium
familiās, de cuius ibi peculio agebatur,
quare restituitur illi actio petita in integrū
restitutione ex clausula generali. Hunc in-
tellectum sequuntur in præsenti Bartolus
48 & ceteri. Hinc Bartolus eleganter infert in
praxi, quod quando quis respōdet positio-
nibus, & inducitur dolo aduersarij ad con-
fitendum, putā quia ipse aduersarius pro-
prio iuramento positiones illas firmauerit,
posse hanc cōfessionem quocunq; tempo-
re reuocari. Idem sequuntur Bald. ad finē. i.
col. Fulgo. col. 2. quid dicit hoc esse vtile in
praxi. Ias. num. 19. Idemq; voluit idē Barto-
lus in. l. 1. in principi. nu. 2. versi. & pro hoc dico. ff.
de eo per quem fact. erit. vbi idem sequun-
tur Fulgo. & Paulus de Castro. & esse com-
munem assertionem hanc testatur Alexā.
ibi eam sequutus. nume. 3. & eam tenet So-
cinus nu. 8. communem esse affirmat Oro-
scius

sciusibi.num.4.eam sequutus.idem quoq;
tenet Barto.in.l.non fatetur.num.6.verf.Et
pone exemplum.ff.de confes.vbi in hoc
expendit Barto.in hanc sententiam glos.in
l.1.&ceterum.verbo,illuxerit.ff.de vent.in-
spiciend.atq;idem tenuit idem Barto.in.l.
post legatum.in prin.num.11.verf.& econ-
uerso.ff.de ijs quib.vt indig.& idem Barto.
consilio.90.Dilecto domino.nu.13.vbi alle-
gat glo.illam verb.illuxerit.& idem sequi-
tur Alexan.consi.47.num.16.verf.& maxi-
mè in errante.vol.1.idem cons.80.num.14.
vol.2.Bald.in.l.Celfus.ff.de vsucap.nu.36.
testatus communem esse Bart. doctrinam.
Et mihi vera hæc Bartoli doctrina est ita in-
distinctè accepta, etiã si Bal.& Ias.eã limita-
uerint. Oportebit tamen eam restringere,
modò talis aduersarius meus sit, cui opor-
tuerit me fidem adhibere: neque enim ali-
ter illius positiones me redderent excusa-
tum. Bal.& Ange.col.1.in.l.super longi.C.
de longi temp.prescript.quoniam si bonus
49 vir ille sit, oportuit me illi credere. gl. vulg.
in.l.Titio fundus.ff.de condi. & demonst.
in illis verbis glo.respondeo promisit se cau-
turum, & erat homo cui videbatur creden-
dum. quam ibi sequuntur omnes. & præ-
terea Alber. Ange. Roma. Alex. & Ias. nu.17
in.l.1.ff.de eo per quem fact. erit. idem Ias.
in.l.de pupillo. §. si quis ipsi prætori. nu. 10.
ff.de noui. oper. nunt. Lopus in rep. rub. de
donatio. inter vi. & vxor. §. 9. nu. 15. Ripa in. c.
cũ ecclesia. n. 96. de caus. pos. & propriet. Za-
sius cõs. 12. nu. 41. vol. 2. vbi inquit glo. illam
esse ab omnibus cõmendatam. Tiraq. in. 9.
lege cõnubiali. nu. 41. secundum priorẽ im-
pressionem. idem de poenis temperan. c. 51.
nu. 27. Alciatus in tract. præsump. 3. regula
præsum. 2. limitatione. 1. Balb. in. l. Celfus. ff.
de vsucap. 1. p. nu. 45. & est tex. pro gl. illa in
c. cū in tua. de sponsa. ibi. quod si persona
grauis, cui fides sit adhibenda, tibi denūtiat.
quem textum pro gl. allegauit Cepola, vbi
& alia addit in. l. venditioni. nume. 30. C. de
vsucap. pro empt. Quartus intellectus ad te-
xtum in illa. l. 2. fuit Iacobi de Rauenis, Petri
ac Cyni in præsen. col. 2. dicentiu ibi cõcedi

facultatẽ reuocandi erroris post latam sen-
tentiam, nõ quod error cõmunis fuerit, sed
saltem probabilis, ex iusta enim causa existi-
mauit ibi actor decessisse suum debitorem,
& hic error præstare potuit causam reuoca-
tioni: ex clausula generali. l. 1. ff. ex quibus
caus. maio. Quintũ intellectũ ad illã legem
posuit Bal. in præsen. 3. opposit. verf. ego re-
spõdeo tertio modo, dicens quod in lege cõ-
traria creditor ille peculiaris intendit per er-
rorẽ actionem de peculio annalẽ, existimãs
filium mortuum esse, datur enim actio illa
ad annũ mortuo filio: at verò errore cõper-
to (viuebat enim adhuc filius) rursus inten-
dit actionẽ personallẽ perpetuam, quasi vi-
uo filio, quẽ actiones diuersæ sunt, quare er-
ror in vna non debet alteri præiudicium
inferre. vulg. l. Papianus. ff. de minor. qui in-
tellectus tolerari satis potest.

50 Opponit deinde gl. cõtra tex. hunc tex.
in. l. habebat. in prin. ff. de institor. actio. vbi
dñs seruũ præposuerat merci oleariæ, item
præfecerat illũ mutuis pecunijs accipiẽdis,
idq; Arelatq; seruus ille accepit à Titio cen-
tum mutuo, Titius hic existimans ad nego-
tiũ mercis oleariæ pecunias seruũ accepisse,
certi conditione ex mutuo institoria actio-
ne egit contra dñm, cumq; nõ probasset in
mercẽ oleariã pecuniã seruo datam fuisse,
errorem suum luit condemnatione iudicis.
Deinde errorẽ suũ corrigẽs, egit pro mutua
pecunia aduersum dñm. dicitur ibi permit-
tẽdum esse creditori hunc errorẽ etiã causa
decisa retractare. Gl. primò soluit q̃ ex asser-
tione aduersarij fuit ibi intentata actio illa
cũ sua qualitate. Sed hæc solutio diuinat, pr-
sus, quare secundò soluit gl. q̃ in. l. qui habe-
bat. actor nõ agit ex prima causa in qua suc-
cubuit, sed ex alia, sed in effectu eadẽ causa
esse videtur. Bart. verò num. 8. post Cynum
existimat quod ibi permittatur reuocatio
erroris ex clausula generali. si qua mihi iu-
sta causa videbitur. Bal. verò in. 4. oppositio-
ne ceteris diligẽtius videtur difficultatem
hanc introspectisse, dicẽs quod licet prioris
iudicij videretur eadem actio, reuera est di-
uersa numero ac specie, quoniã ex differẽti

ac diuerso fonte originem ducūt illa enim trahit originem à mādato, quo dñs seruū prapōsuerat mercedi olearia: altera illa à mādato, quo dñs seruū prapōsuerat mutuis pecunijs accipiendis: quare ex æquitate nō debet ibi obesse. exceptior ei iudicata, sed quoniam æquitatis beneficio id admittitur, vtilē actionē competiturā ibi esse dicitur.

1 Subiungit vltimò glo. regulam priorem huius tex. habere non solum locū in errore facti alieni, sed etiam proprii, ille enim necdū finito negotio poterit reuocari. Quoad causam facti proprii attinet, tu intellige gl. procedere in his casibus, in quibus error facti proprii probabilis esse videtur, regulariter enim intolerabilis esse videtur error in facto proprio. l. quanquam. ff. ad Velleian. l. fin. ff. pro suo. l. si quis delegauerit. ff. de nouat. l. si. C. de hære. instituen. Exemplum fingi posset, quando factum proprium esset de longinquo, vt iam obliuionem præsumere possemus. l. peregre. in princip. ff. de acquir. poss. Item si esset factum nimis intricatum. l. penul. ff. de confess. l. emptor. §. Lucius. ff. de pactis. Quoad factum alienū attinet tu intellige, nisi facili inuestigatione cognosceri illud potuisset, quo casu non excusatur quis etiam ab ignorantia facti alieni. c. innotuit. de electio. vbi Papa non admittit excusationem facti alieni, quoniam illud potuit nec difficili inuestigatione comperiri.

2 Secundò intellige, nisi facti illius alieni publica fama increbuisse, tunc enim eius error ac ignorantia non præstarent excusationem, præsumitur enim vnusquisq; scire quod publicè fertur in ciuitate. gl. ordinaria in l. si tutor petitus in gl. ostenderis. C. de peric. tuto. quam ibi sequuntur omnes, atq; esse cōmuniter approbatam affirmat Curtius iunior in l. l. num. 40. ff. si cert. petatur. Tertiò intellige, nisi factum alienū esset pluries discussum cum eo, qui illius facti ignorantia se contendit excusare. l. Procula. ff. de probat. l. si patronus. ff. de cōfirm. tut. ex quibus ita colligit Bal. in l. cum rem alienam. num. 12. C. de legat. & plura his addi possent ex commentarijs Alexan-

dri. & Ias. in l. si res obligata. ff. de legat. Frā cisci Balbi in l. Celsus. num. 38. ff. de vlucap. Vltimò in dubium reuoco ipse, error quo pacto sit probandus. Et Iacobus de Rauenis, quem Bal. allegauit in presen. col. pen. vers. deinde queritur. in quodā tractatu suo existimauit proprio iuramento errasse se dicētis errorem probari oportere arg. tex. in l. si. C. de his qui ad eccles. confuge. Verū opinio hæc periculosa admodum esse videtur: nam esset iam in potestate cuiusq; dicere se errasse, idq; iureiurando affirmare, quare error tūc cēlebitur rectè probari, si probetur re ipsam aliter se habere. ita enim videtur tenuisse gl. in l. de ætate. §. qui iusto. ff. de inter rog. act. in l. non fatetur. ff. de confess. & in l. cū de indebito. ff. de probat. pro quibus solet notari text. in l. si post diuisionē. vbi notant omnes sup. eodē. Sed hic ego iudicātis & arbitrio & religiōi plurimū deferri oportere autumo, ille enim ex personæ ac rei (de qua agitur) qualitate æstimabit, an erroris probatio admittenda sit.

Summarum. l. Cum testamentum.

- 1** Ex testamento imperfecto non debetur libertas.
- 2** Declaratur tex. in l. in testamento. ff. de fideicommiss. libert.
- 3** Confessio erronea non præiudicat etiam in fauore libertatis. Et declaratur tex. in l. si legatarius. ff. ad l. falcid.
- 4** Glos. obscura Irnerij declaratur.

L. 8. Cum testamentum.

Posset textus hic diuidi in duas partes. In prima ponitur dispositio. In secunda dispositionis ratio. Secunda ibi, cum errantus voluntas. Collige primò libertatem non deberi ex testamento imperfecto. Idē probant textus in l. ex testamento. & in l. si iure. C. de testamen. manumiss. Sed text. huic in hac parte videtur obstare textus in l. in testamento. ff. de fideicommiss. libert. vbi is qui intestato succedit, compellitur præstare libertates in testamento relictas. Glos. in illa l. si iu-

l. si iure. sentiens hanc difficultatem, respon-
det ideo in lege contraria deberi libertatē,
quoniam fuerit repetita ab his, qui legiti-
mo iure essent successuri, quo casu legiti-
mi etiam tenentur. l. ex ea scriptura. §. 1. ff.
de testament. l. cum pater. §. filius matrem.
ff. de leg. 2. Hic intellectus gl. & si verosimi-
le sit simpliciter acceptus quoad illum te-
xtum maximè diuinat. Nam vnde (quæso).
aut ex quibus verbis legis illius colligere po-
terit glossator adiectā ibi fuisse clausulam
codicillarem? Quare glo. iterū respōdet ibi
& in dicta. l. in testamēto. nimiam affectio-
nē ac dilectionē, qua testator ibi alumnā
suā prosequēbatur, produxisse illā mirabilē
clausulam codicillarem. quod videtur tex.
ipse ibi insinuare, cū nō sine mysterio in alū
na testatoris casus ibi constituatur, atq; ite-
rum in illis verbis, quā pater dilexisset. Qua-
re est ibi textus vnice probans, maximā
amicitiā ac charitatem circa personā le-
gatarij operari clausulam codicillārē, sicut
coniunctio propinquitatis hoc operatur,
quæ inter patrem ac liberos est. gl. vulga.
in. l. cohæredi. §. cū filiā. in gl. non valuit. ff.
de vulg. & pupill. de iuris veritate ipse dicā
alibi. Quare gl. in dicta. l. in testamento.
in hoc commendatū multi, & inter cate-
ros Mathesalanus sing. 41. cuius initium est,
Nota mirabilem doctrinam. las. in. l. cū
alienam rem. col. 2. C. de legat. Alciatus in
28. præsump. 3. regul. nu. 28. Andreas Tira-
quell. in. l. si vnquam. in parte, libertis. nu.
86. C. de reuo. donat. Ripa in. l. 3. nu. 22. ff. de
leg. 1. atq; hi allegant alios. Quare Bald. in il-
la. l. si iure. inquit, quod ardor liciti amoris
operatur clausulam codicillarem.

3 Secundò collige ex text. quod erronea
confessio non præiudicat consentientiam
in fauorem libertatis. Sed contra tex. hunc
allegat gl. in præsen. textum in. l. 1. §. si lega-
tarius. ff. ad. l. falci. vbi cōfessio erronea præ-
iudicat hæredi. Glo. in præsen. soluit in le-
ge contraria errorem præiudicare in pos-
sessione, hīc minimè præiudicare in pro-
prietate. Hic intellectus glo. malè potest su-
sineri, nam & possessionis causam error

vitiare debet. l. cū in corpus. ff. de acquir.
rer. domi. quare meliūs gl. errantis. in le-
ge contraria, dicens ibi heredem consensisse
in solutione qui integrum legatum per-
soluit, ex quo ille quartam falcidiam potuit
retinere, & quoniam cōsensit in solutione,
denegatur illi interdictum quorū legato-
rum, sed quoniā errauit in patrimonij quā-
titate, datur illi condictio indebiti, per quā
id quod supra dodrantem est, auferat lega-
tario. Glo. intellectum tenet Bar. in proprio
loco, dicens eum esse memoria dignū: atq;
eum etiam probauit idem Barto. in. l. si per
errorem. col. 1. vers. item oppono. ff. de iuris.
om. iudic. vbi eundem intellectum sequun-
tur Albericus col. 1. Ange. nu. 7. las. innuens
esse communem col. 3. communem esse af-
firmat Curtius num. 13. eum sequutus. Dein
de gl. nostra refert verba quædam obscura
satis Irnerij glossatoris antiqui super hāc le-
gem. Verba sunt hæc, cū ex ignoratā de-
ficit id quod fieret à sciente vt hīc fuit factū
aliās delictum. quod gl. ita exponit, quasi
voluerit dicere Irnerius, quod confessio de
qua in textu hoc facta à sciente induceret da-
tionem libertatis. Ioannes verò contrā sen-
sisse fertur, imò quod adhuc libertas mini-
mè competat. Sed gl. nostra quanquam
Ioannis semper soleat fauere opinionibus,
Irnerij hīc sententiam approbat. Nam cū
naturaliter seruus sit in hac specie debita li-
bertas, verba illa potentia sunt ad inducen-
dam præstationem libertatis. gl. opinionē
sequuntur Iacob. Butri. Fran. Accur. & hos
referens Albericus Cynus Barto. Bald. Ful.
Pau. & las. & est communis opinio, tametsi
nō videatur Odofredo satisfacere. Sed ego
communem sequor.

¶ Summarerum. l. Non idcirco.

- 1 Hæres reuocat confessionem erroneam defuncti.
- 2 Hæres libellum obscurum à defuncto oblatū non declarat.
- 3 Ratio quædam præter communes, quare hereditas non transmittatur.
- 4 Et inde egregia quædam Barto. determinatio notata.
- 5 Facultas uariandi concessa patrono laico an ad hæres des transmittatur.

L. Non idcirco.

Non diuiditur, quoniam brevis est. Summatim hoc continet. Qui recipit aliquid ab aliquo tanquam à tali, non videtur confiteri eum esse talem. Exemplum ponit Baldus in abbate recipiente pensionem ab aliquo veluti emphyteuta, nam non ex hoc emphyteutam illum videtur confiteri.

¹ Collige deinde hinc esse tex. egregiū probantem heredem posse iure optimo reuocare confessionem defuncti cui successit, & in hoc dicunt esse textum hunc notabilem interpretum aliquot in præsentia. & præterea Bald. in l. error. prope finem sup. co. las. in l. si quis à filio. §. si quis plures. nume. 6. ff. de lega. 1. Et hoc rationem habet, quoniam ex regula iuris eadē persona esse videtur cum defuncto. in authen. de iureiu. à mori. præst. in princip. col. 5. l. cum à matre. sup. de rei vēdic. ac proinde eiusdem iuris & potestatis cuius defunctus fuit esse cōstat. l. heredem cum alijs. ff. de regul. iur.

² Sed licet erroneam confessionem defuncti hæres reuocare possit, libellum ambiguum à defuncto in iudicio oblatū declarare heredem non permittitur. glos. ordinaria in l. idem Pomponius scribit si frumētum. §. fin. ff. de rei vendic. in verbo. appareat. Cuius opinionem sequuntur ibi Barto. & omnes. & tenuit idem Bar. in l. naturaliter. §. nil commune. §. lectione illius. §. nume. 13. ff. de acqui. poss. quo in loco Alexan. num. 52. testatur glo. illius opinionem esse communiter approbatam, quam sequitur allegans alios las. ibi. num. 96. & communem esse testatur Franciscus Ripa nu. 139. dicit Barto. opinionem communem ibi Fabius num. 96. atque communem esse testantur Bologninus nume. 69. Claudius. Mermerius nu. 140. & præter hos Hermanotus. ibi. nu. 78. & glos. illius opinionem probauit etiam Barto. in l. edita. num. 9. C. de edend. vbi id sequitur las. nu. 26. tamet si Decius nu. 50. cōtrarium probare frustra nitatur. dicit tamē

glos. opinionem communem ibi Curtius iunior nume. 140. & idem ibi sequuntur alter Curt. num. 61. Corneus nume. 20. Ioānes de Vico mercato. num. 94. tamet si contrarium teneat Purpurat. nume. 81. & est eiusdem sententiæ cum glos. illa Bart. in l. si quis intentione ambigua. num. 3. ff. de iudi. vbi idem sequuntur Angelus & Curt. nu. 15 addentes idem esse in procuratore generali, vt libellum domini sui minimè possit declarare. quod ante eos Bart. tradiderat in illo. §. si Stichum. nume. 9. vbi id sequuntur Angelus & Alexā. num. 9. las. nu. 9. ex quo constare potest hanc esse communem opinionem. Cuius rei ea ratio esse videtur, quoniam ea quæ in animo consistunt, non solent ad heredem causam pertinere, expirat enim voluntas morte. l. 4. ff. locat.

³ Vnde fortassis cum hereditatis aditio in animo consistat, quem tamen oporteat facto aliquo declarari. §. si. de hæ. qual. & diff. l. si auia. C. de iur. delib. ius declarandi an defunctus voluerit esse hæres vel non, ad heredem minimè pertinet, ac proinde hereditas non adita non transmittitur. l. vnica. §. in nouissimo. C. de cadu. toll. quod obiter annotaui.

⁴ Quare fortassis malè Barto. qui in lege. gerit. num. 17. ff. de acquiren. hered. inquit, quod si quis dicat alicui, Talis hereditas tibi delata est, & ille respondeat, bene volo, vel bene contentor, cum in dubio hic nos testator reliquerit an voluerit adire hereditatem vel non, stabitur heredis declarationi. Quod ex superioribus falsum esse videtur, nisi ex probabilibus coniecturis probet hæres defunctum voluisse adire hereditatē.

⁵ Vltimò tu ex hac lege collige argumētum, vt facultas variandi in præsentatione quam iura canonica patrono laico concesserunt. c. quod autem. c. pastoralis de iur. pat. ad heredem etiam patroni intra quadri mēstre deferatur.

Summarerum. l. Cum quis.

¹ Solutum per ignorantiam iuris non repetitur. scilicet si per ignorantiam facti.

Fala

- 2 Falcidia an sit debita ipsis legatarijs, quibus detrahitur naturaliter.
- 3 Remissio falcidie non exigit insinuationem.
- 4 Trebellianica fideicommissario an naturaliter debeat.
- 5 Quarta patroni uel filij nemini alij debetur naturaliter.
- 6 Falcidiam in foro animæ an recte hæres excipiat.
- 7 Relicta in minus solēni uoluntate, an naturaliter debeat.
- 8 Et an in foro animæ a legitimo præstari debeant & nume. 9. 10. 11. 12.
- 9 Ex iuris rigore nemini testari licet.
- 10 Sola æquitate morali impediri datorū repetitionē.
- 11 Remedium euangelicæ denuntiationis non competere legatarijs imperfecti testamenti.
- 12 Neq; licere illis occupare rem sibi legatam.
- 13 Non potenti consequi rem suam opera iudicis, propria autoritate licere eam occupare.
- 14 Debitum naturaliter ciuilitur indebitum quo pacto ex errore repeti possit.
- 15 Declaratur tex. in l. si. §. 1. ff. rem rat. habe.
- 16 Antidotalis obligatio an impediat repetitionem.
- 17 Debitum ciuilitur & indebitum naturaliter quo pacto repetatur.
- 18 Obligatus ex solo chirographo tenetur tantum ciuilitur.
- 19 Soluens utroq; iure indebitum semper repetit.
- 20 Tutus exceptione temporali fauorabili si soluat an possit repetere soluta.
- 21 Tutus exceptione fauorabili perpetua soluens, an repetat.
- 22 Tutus exceptione epistolæ diui Adriani an repetat.
- 23 Tutus exceptione authenticæ. præsentis. C. de fideiuss. soluens an repetat.
- 24 Tutus exceptione authenticæ. hoc ita. de duob. reis soluens an repetat.
- 25 Tutus exceptione perpetua soluens an repetat.
- 26 Filium familias teneri naturaliter soluere mutuas pecunias sibi datas in uita patris.
- 27 In foro conscientie quoque filium familias tetteri creditoribus satisfacere.
- 28 Tutus exceptione partim odiosa partim fauorabili soluens an repetat.
- 29 In dubio exceptio censenda sit perpetua, uel fauorabilis.
- 30 Officialis ad beneplacitum præscientis renocadus censetur perpetuus.
- 31 In exceptionibus inuentis ad iuris rigorem conseruandum non conceditur repetitio.
- 32 Prædictas distinctiones in maioribus procedere, minores enim semper repetituros.

¶ L. Cum quis.

Duiditur textus hic in duas partes. In prima ponitur de eo qui iuris ignorantia ductus soluit. In secunda de eo qui soluit per ignorantiam facti. Secunda ibi, per ignorantiam enim facti.

1 Summatim hoc continet. Solutum per ignorantiam iuris non repetitur, sed solutum per ignorantiam facti repetitur. Sed quero ego imprimis de exēplo prioris partis, quando quis videatur soluere indebitum per ignorantiam iuris. Et glos. quidē ponit exēplum in indebito ciuilitur, debito tamen naturaliter, putā in quarta falcidia quam quis soluit, existimans se illa uti non posse, nam cessat hoc casu repetitio.

2 Collige tu ex hac particula glos. quod quarta falcidia quam hæres detrahare potest, est debita legatarijs naturaliter, licet ex iuris ciuilis dispositione hæres possit eā retinere. Sed contra, quod nec naturaliter legatarijs illa debeat, tenet in præsentis Petrus & Cynus col. 1. Albericus col. 1. Bald. & Fulgo. num. 4. Cumanus in l. 1. in princip. nu. 5. ff. ad l. falc. Roma. in l. 1. nu. 9. ff. de codict. indebit. ubi dicit hāc esse ueriorē opinionē. Ioannes de Imola in c. fin. num. 7. de solut. aduocant hi pro sua opinione contra glos. textum in l. lineam margaritarum. ff. ad l. falcidiam. ubi dicitur legata ipso quidem iure rescari. textum in l. in quantitate. §. fina. eiusdem tituli, ubi dicitur legata initio rescari. idem probant text. in l. Plautius. ff. eo tit. in l. 1. §. si quis ex mortis. ff. quor. legat. nullo igitur iure illa debentur legatarijs. Præterea lex ipsa resistit legato ne dodrantē illud excedat. l. 1. in prin. ff. ad l. falcid. l. uerbis legis. ff. de verb. signifi. l. quod de bonis. §. frater. ad l. falc. igitur nec naturaliter illa debetur propter legis resistantiam. l. nō dubium. C. de legib. l. si non sortem. in prin. ff. de codict. indebit. l. 1. §. si quis ita interroget. ff. de verbo. obligat. l. cum lex. ff. de fideiuss. Tu uero horū omnium facillē securus se quere sententiam glos. est enim & uera & communis, quam in præsentis sequuntur Guillelmus de Cugno, Iacob. de Bellouiso.

Et hos referens Bartolus col. 2. vers. ego dico asseuerans glo. huius opinionem esse verissimam. idem sequuntur Salicet. col. 2. dicensita tenuisse dominum suum. idē Pau. col. 1. & testatur hanc esse communem opinionem Ias. num. 5. tenet eandem opinionē glo. ordinaria in. l. 1. in glo. 1. ibi, item in legato. ff. de condiēt. indebit. vbi idem sequuntur Guillelmus & Bart. num. 3. Ange. & Salicet. num. 8. Alexan. col. 2. & testatur esse communem opinionē eam sequutus Ias. ibi. num. 19. & fuit eiusdem opinionis glof. ordinaria in. l. cuius per errorem. ff. de reg. iur. Bart. in. l. si patronus. col. 2. ff. de donat. & huc se remittens idem Bar. in. l. 1. §. si quis ex mortis. ff. quor. legat. quo in loco Ripa num. 9. testatur hanc esse communē gl. & vltromontanorum opinionem. idē Bart. in. l. 1. in principi. vers. secundo capite. num. 2. ff. ad. l. falcid. Alexan. ibi. num. 27. Socin. fin. col. atque hanc opinionem testatur esse communem, & ideo in praxi esse seruandam affirmat Ioannes de Imola in. c. fi. nu. 10. de solut. allegans Antonium & Cardinalem eiusdem opinionis authores. quam & Ancharanus ibi sequitur num. 5. Communem præterea esse hanc opinionem glof. & vltromontanorum hi testantur præter alios Cumanus in illa. l. 1. in princ. ad. l. falcid. nu. 4. Panormi. in. c. quia pleriq. num. 16. de immuni. ecclesi. Ias. in. l. si pacto quo poenam. num. 4. C. de pact. Rubeus consi. 107. num. 3. & communem esse affirmateam sequutus Alexan. in. l. si legatus. §. si princeps. nu. 1. ff. ad Trebellian. Pro qua inducitur imprimis textus in. l. 1. C. ad. l. falcid. vbi non videtur plus debito soluisse, qui integra legata persoluit: apparet igitur quartam illam aliquo iure fuisse debitam, sed ciuiliternon fuit debita propter legem falcidiam, est igitur debita naturaliter. Præterea si omni iure esset indebita, remissio ipsius censeretur donatio. l. donari. ff. de reg. iur. sed non dicitur donatio, vt in illa. l. 1. quoniam obligatio naturalis facit vt donationis nomen amittat. l. hoc iure. §. penul. ff. de donat.

2 Vnde superest, quod etiam si quarta de

tractio excederet quingētos solidos, adhuc eius remissio minimè egeret insinuatione, quod Bald. & eum referens Alexan. defendunt in. l. Modestinus. in additionibus ad Bart. col. 1. ff. de donat. Præterea hæc opinio glo. & comu. probari videtur ex tex. in. l. fi. C. ad. l. fal. intelligendo verbū textus illius, cautionem fecerit, de pacto nudo, prout reuera textus ille cōmuniter intelligitur ab his qui eum notant in hoc, quod naturalis obligatio geminata producit efficacē actionem, nam ibi hæres pacto nudo dicitur promississe integra legata persolvere, & quoniam iam ipse ante hanc pactionem naturaliter tenebatur, inducta fuit efficax obligatio. Neq; obstat superioribus qđ Barto. inquit, quod falcidia refecat legata ipso iure: quoniam id accipi debet quoad dominij translationem, nam transfert quidem lex dominium quartæ in hæredem scriptū ipso quidem iure, non tamen tollit obligationē naturalem. Neq; obstat rursus secundum argumentum vltromontanorum, dicentium impediri hoc casu ortum naturalis obligationis ex legis prohibitione: neq; enim lex prohibet legare testatorem vltra dodrantē, sed præcipit quadrantem remanere penes hæredem. Et ita ab vltromontanorum difficultatib⁹ Bart. se rectè explicauit, qui oppor-

4 tunè satis quærit, an idem dicendum sit in quarta Trebellianica, vt. f. naturaliter debeatur illa fideicommissarijs. Et Barto. idem esse dicendum existimat, allegans text. quem dicit esse rotundum in. l. debitorem. ff. quæ in fraud. credit. & facit optimè textus in. l. si sponsus. §. si maritus. ff. de donat. inter vi. & vxor. Et hoc rationem habet, quoniam prope omnia statuta in falcidia habent etiā locū in Trebellianica. l. Marcellus. vers. quod autem. ff. ad Trebellian. Et tenet hanc Barto. opinionem Riminaldus in principi. de dona. instit. nu. 68.

5 Id autem quod detrahatur propter legitimam debitam filio vel patrono, nō est vlli debitum. quod colligit Barto. ex tex. in. l. si patronus. ff. de donat.

6 Ex superioribus inferri videtur, qđ cum legata,

legatarius debeat quarta falcidia naturaliter, heredem in foro conscientie retinere eam minimè posse: nam quos naturaliter, conscientia obligat. Bald. in l. 2. in fine. C. de vecti. & commiss. Contrarium tamen verosimilius est, imò quòd hæres citra vllum animi periculum quartam falcidiam auferre possit, quod Bald. in presenti nominatim determinauit. coll. 2. vers. ex prædictis apparet. Panormi. in c. quia pleriq; num. 17. de immu. eccles. Atq; huius rei fortissimè argumentum est, quòd ius ipsum Canonicum quod nil permittere solet cum detrimento salutis æternæ. c. fin. de præscript. quartæ de tractionem agnoscit. c. Raynuntius. de testament. vbi quartæ detractio Trebellianicè permittitur. c. Raynaldus. eiusdem tituli. vbi falcidiæ quarta toleratur. Episcopus præterea iure illo habet quartam canonicam bonorum omnium, quæ ecclesijs relinquuntur c. requisisti. c. officij. de testament. c. certificari. de sepult. clem. dudum. §. verum. de sepult. Naturalis autem obligatio nõ obstat animæ in hac parte, quoniam peruenitur illa atque superatur ab alia naturali, ex qua quo hominum iudicia conseruentur, quo morientium postremæ voluntates effectum fortiantur, oportuit aliquod præmium hæredibus institutis decerni, quo illecti, illi defunctorum hereditatibus vellent implicari: solet enim interdum naturalis ratio ex bono & æquo cessare. glos. in §. sed naturalia. in glos. maiuscula. ibi, sed dic. de iur. natur. gent. & civili.

7 Secundum exemplum quod glos. nostra textui huic accommodat, est in hærede solute legatū relictū in minùs solenni voluntate; illud enim si per ignorantiam iuris soluat, nõ repetit, quoniam naturaliter erit debitum. Collige tu ex hac particula glos. relictæ in minùs solenni voluntate deberi naturaliter ijs, quibus testator ea præstari voluit, tenebuntur igitur hæredes legitimi ad earum solutionem naturaliter. hanc glos. opinionem sequuntur prope omnes in presenti atque communè esse affirmat Iason num. 13. communem esse eam prædixerat Bal. in l. si post diuisionem.

in finalibus verb. sup. eo. communem esse testantur Iason. l. si veritas. C. de fideicomis. & idem in l. si pacto. num. 6. de pact. Gregorius in l. 31. tit. 14. par. 3. Fernandus Menchaca de success. creat. §. 1. num. 22. & hi allegant alios. Quæ opinio illo fundamento instructa videtur, quòd ex minùs solenni testamento, cui duo saltem testes interfuerint, videtur constare iam de defuncti voluntate volentis legata illa præstari: nam & ex inutili dispositione de defuncti voluntate constare potest. l. si ff. de rebus eorum. l. peto. §. matre. ff. de legat. 2. Cum igitur iam constet de defuncti voluntate, voluntas illa atq; consensus videtur obligare legitimum heredem, vt teneatur ad relictorum præstationem. Præterea opinio hæc glos. nostræ atq; communis probari videtur ex text. in l. si §. illo. C. de necessar. serui. hære. instituen. vbi impius hæres esse videtur, si non præstet legatum relictum seruo sine libertate: at illud iure nõ debetur, vt exigi ab heredem possit. l. seruis. C. de leg. §. an seruo. de leg. inst. sed quoniam saltem naturaliter videtur deberi, impius videtur hæres, si id non persoluat. Tertiò hæc opinio probari videtur ex text. in l. fideicommissum. C. de condict. indebi. vbi si fideicommissum vel legatum non solenne soluatur, per errorem facti repeti potest: si igitur solueretur, per errorem iuris nõ repeteretur. quod glos. fin. ibi notat & sequuntur omnes. Quod ideo est, quia naturaliter debeantur, quo casu cessat repetitio. l. naturaliter. ff. de condict. indebit.

8 Hinc & illud consequitur planissimè teneri legitimum heredem in foro (quod conscientie vocant) persolvere huiusmodi legata ac fideicommissa. Quod videtur quodammodo Imperator insinuare in l. & si inutiliter. ibi, sed ex conscientia relictæ. C. de fideicommiss. atq; hanc opinionem tenet Bartolus in tractatu minoritarum. lib. 1. c. 3. sequuntur eandem opinionem Antonius in c. quia pleriq; num. 9. vers. ex his patet. de immu. eccles. Panor. ibi. num. 43. atque idem Panormi. in c. cum esses. num. 10. de testa. Quo in loco præful Ciuitatensis num. 5. testatur hanc esse

esse communem opinionem. atq; communem esse præterea testatur Corneus confi. 119. num. 34. vol. 2. cōmunem testatur Ioannes Oroscius eam sequutus in. l. omnes populi. num. 65. ff. de iust. & iur. communem esse testatur Fernandus Menchaca allegans alios de suc. creat. §. 1. num. 23. atq; ex Theologis multi idem censuerunt. Nanq; refert Petrus de Ancharrano in. c. possessor. de reg. iur. lib. 6. num. 20. cōsuluisse se quatuor peritissimos in sacra Theologia magistros, atq; inter eos præstantissimum quendam Carmelitam, qui omnes huic opinioni consenserunt. quam etiam sequuntur Archiepiscopus Florentinus, & cum referens Syluester in summa. verb. hæreditas. 3. quest. 7. Adrianus quodlibeto. 6. articulo. 1. q. 2. atq; cōmunem apud eos esse testatur dominus Soto Segobiensis, vir nunquam satis laudatus, de iust. & iur. lib. 4. q. 5. articu. 3. col. 318.

9 Quibus & illa ratio non parum patrocinator, quod quando lex civilis requirit aliquā solennitatem pro actu aliquo explicando, idq; propter suspicionem fraudis, quæ in illo actu posset interuenire, si actus ille explicetur sine illa solennitate, sine fraude tamē, actus valebit in foro saltem iudicij interioris. ita enim voluit eleganter Innocentius in. c. quod sicut. num. 8. de elect. testes autē atque cetera testamentorum solennitates, quod ad euitandas fraudes adhibeantur, plus quā manifestum est ex. l. fin. C. de fideicommiss. obligabit igitur hæc legatorū causa heredem ipsum legitimum saltem

10 in foro interiori. Contraria tamen sentētia, quæ aduersus glos. nostram est, imō quod ex huiusmodi testamentis imperfectis non oriatur naturalis obligatio, mihi iure superiore est. Nam vt partes huius causæ sufficēter enumeremus: aut testamentum de quo agitur est falsum, & nemo vnquam dubitabit minimē ex eo oriri naturalem hanc (de qua agimus) obligationem. Si verō non cōpletum neq; exactum ab ipso qui testabatur, idem est ex defectu voluntatis ipsius. l. si quis cūm testamentum. l. ex ea scriptura. ff. de testam. l. fideicommissa. in prin. versi.

quoties. ff. de legat. 3. Superest igitur dubitatio in testamento, in quo hæres scriptus nō est, vel testibus defecto, vel cui tabellionis authoritas nō intercessit, vbi hæres scriptus nō fuit, iure communi nemo dubitat testamentum esse imperfectissimū, ac quasi mēbra sine capite esse. §. ante hæredis. delegat. instit. l. proximē. cum alijs. ff. de ijs quæ in testam. delent. in quo nō videtur testator animum habuisse vt legata præstarentur, cūm heredem non instituerit, à quo illa peti possent. Hodie tamen apud nos dubium non est, quin huiusmodi testamētum efficacem ciuilem ac naturalem relictorum actionē pariat. ex. l. 1. de testamentis. lib. 3. ordinamēti. Tota igitur moles dubij restat in testamēto, in quo iuris solennia defuerunt, vt quia non sufficienti testium numero vallatum sit. Et in hoc idē dicendum est, quoniam testes in testamentis necessarij ex iure sint, nō tantūm ad formam probatoriā, sed ad substantiam etiam: cōsistit enim in illis substantia atq; vigor ipsius testamenti. quod videtur probare text. in. l. dictantibus. vers. fina. C. de testamen. ibi. testibus ad efficiendam voluntatem adhibitis. Idem videtur probare text. in. l. si vnus. C. de testamen. ibi. iure deficit testamentum. Tertiō idem videtur insinuasse tex. pulcher. in. l. si quis legatum. §. fin. ff. ad leg. Cornel. de falsis. vers. ceterū. vbi si quis ascripserit sibi legatum in testamento quod septem testium signis signatum non sit, poena senatus non coërcetur, quasi in non testamento sibi ascripserit, qui in testamento testibus defecto legatum sibi ascripisset. Hanc igitur opinionem & si hæc tria iura non expenderint, tenuerūt gl. ordinaria in. l. nemo potest. in glos. ff. de legat. 1. quam ibi sequitur Bart. 1. oppo. idem Cumanus ibi. 2. lect. num. 3. Lancellotus & Ias. num. 17. & in. 2. lectio. nume. 27. testatur esse communem opinionem Ripa. nu. 27. & eam tenet Bald. in præsen. Alexan. & Ias. num. 17. in. l. 1. ff. de condict. indebit. l. fin. l. si vnus. num. 5. C. de testament. & in. l. 2. nu. 10. C. de bono. poss. secundū tabul. dicens hanc esse veritatem. quam etiā tenet Decius ibi. nu. 5.

ibi. num. 5. atque communem esse testatur Alciatus libro paradox. 5. c. 17. Episcopus Ciuitatensis in illo. c. cum esses. nu. 8. tametsi contra teneat Bartolus in præsenti. num. 11. atq; idem Bart. in l. 1. num. 10. versi. & per hoc apparet. ff. de condict. indeb. Cū igitur substantia hic deficiat, nec naturalis obligatio iam oriatur. l. 1. §. si quis ita interroget. ff. de verbo. obligat. Eadem opinionem videtur probare tex. in l. si creditoris. C. de fideicommissi. ibi. iure subnixi. vbi vt exceptio paretur fideicommissario vel legatario contra heredem, oportet defuncti voluntatem iure subnixam fuisse, hoc est iuris solennitibus minimè deficientem: nam si imperfecta voluntas ex testamento minùs solenni pareret naturalem hanc obligationem, ex ea competeret legatarijs ac fideicommissarijs exceptio. l. iuris gentium. §. igitur nuda. ff. de pact. Idem videtur probare text. in l. si veritas. C. eodem tit. ibi. stipulatibus spondisti. vbi videtur necessaria esse stipulatio, vt relictæ in minùs solenni voluntate ab herede legitimo debeantur, sed si ià orta fuisset hæc naturalis obligatio vel pactio nuda sufficeret ad producendam efficacem obligationem, nam obligatio naturalis geminata actionem efficacem producit. l. fin. C. ad leg. fal. Ex quo textu propositionem hanc deduxerunt ibi Iacobus de Raue. Alber. Bal. Ange. & Salicet. & ceteri. ibi. Raphael Cumanus in rub. num. 8. ff. de verb. obligat. vbi Ias. num. 11. Ripa. num. 30. testantur hanc esse communem opinionem, quam sequuntur Paulus de Castro in l. 1. in princi. num. 2. ff. de constitu. pecu. vbi expendit textum pro hac sententia. Alexan. in l. iuris gentium. §. sed cum nulla. num. 9. ff. de pact. vbi Ioannes Orosius num. 7. testatur eam esse communem. licet Ias. dubitet ibi. num. 17. Fel. in. c. 1. col. 3. de pact. ex quo etiam constare potest hanc esse communem opinionem. idem in. c. si cautio. num. 40. de fide. instr. atq; ita tenere omnes affirmat Ias. in l. lecta. 8. col. in princi. ff. si cert. petat. communem esse affirmat Curtius eam sequutus in l. si poenam. col. 1. C. de pact. Sed & idem eadē

l. 1. in

inductione probat text. in l. fideicommissum. ff. de condict. indebit. ibi, in stipulationem deductum. quasi iterum ibi Metianus insinuet fideicommissum indebitum nõ nisi ministerio stipulationis posse conualescere. Præterea rogo ego te, vbi nã naturalis hæc obligatio radices egerit? nam in testatore ipso minimè, quod est manifestissimum, & expressim notauit Baldus in l. eã quam. nu. 5. C. de fideicommissi. sed neq; in herede legitimo, quoniam hic non succedit ex defuncti voluntate, qui voluit scriptum primò vocare, vel si idem ipse legitimus fuit scriptus, iã non succedit vt scriptus, sed vt legitimus, & veluti alius quidã, quàm is, quem testator legatorum nomine pregrauauit, potest enim idem tanquam alius admitti. l. si pater. §. qui duos. ff. de adopt. non est igitur in hac parte vlla naturalis obligatio. quã opinionem Fulgo. ac Paulus de Castro in præfenti videntur tenuisse. quam verissimam ipse esse reor. Vnde & illud consequitur, nõ deberi legata relictæ in minùs solenni testamento in foro animæ à legitimis heredibus. Quam opinionem Bald. videtur tenere in præfenti col. 4. idem Bald. in l. 1. num. 55. C. de sacros. eccles. atq; esse hanc opinionem communem affirmat Ias. in l. si post diuisionem. nu. 5. sup. eodem. quam Episcopus Ciuitatensis, & Fernandus Menchaca, quos paulò antè allegaui, veluti veriores sequuti sunt. & præterea Antonius Gomecius in l. tertia Tauri. num. 123. Dominicus de Soto, quem supra allegaui, qui eam optimis (vt solet) instruit fundamentis. & ita consuluuit vir illustris ingenij Bartholomeus Socius consilio. 97. num. 2. vol. 1. Atque secundum hæc fertur non semel respondisse Fr̃ F. Franciscum Victoriam ex instituto sancti Dominici virum præstantissimum, qui virtute magis atq; morum sanctimonia claruerit, an sacrarum literarum cognitione, inter multos sæpe dubitatum est, atq; huius solius autoritas potuit rem hanc reddere compertissimam. Huius igitur autoritate frangi omnes oportet, vt huic consentiant opinioni. Quod autem de testamento testibus de-

F. Franciscus Victoriam.

bus defecto tradidi, & in eo existimo procedere, cui tabellionis autoritas, quam iura hinc etiam exigunt, non adfuerit. Neque obstat superioribus, quod ex minus solennitamento constet de defuncti voluntate: nam hæc voluntas etiam certissima non est sufficiens ad inducendam ullam obligationem. Nam reuera si penitus rem hanc contem-
 13 plemur, nulli mortalium licet de rebus suis testari, quoniam disponunt quidem testatores de rebus in id tempus, quo suæ futuræ illæ non sunt, videlicet post mortem suam, quare eorum dispositio nil valere debuit. l. quod sponsæ. C. de donat. ante nup. quare veluti ex gratia quadam ac priuilegio homines habent à iure ciuili vt de rebus suis testari possint. glos. ordinaria in l. illa institutio. in glos. pendere. ff. de hæred. instituē. & tametsi Bal. Ange. & Imola ibi. nume. 2. glo. illi non consentiant, causantes iacētē hereditatem subire personam defuncti, atque eius vice dominam post mortē ipsius defuncti remanere. Traditio gl. verior atque communis magis esse videtur. quam sequitur Panor. in rub. de testamen. num. 2. dicēs eam esse notabilem Iasson. in titu. de testament. inst. in his quæ ad Christophorū adiecit. num. 6. Philippus Decius vbi eam optimè defendit in l. eum qui. nume. 4. ff. de iuris. om. iudic. Bellonus in §. 1. Inst. de testa. 2. quæst. Hoc igitur ius ciuile non aliter vult testatorem vti posse hoc priuilegio testandi, quàm si id fecerit cum ea solennitate ac forma, quam illud in hoc actu interuenire mandat: quod si testator fines huius mandati excesserit, veluti abusus priuilegio sibi concessio, est illo priuatus, neque ex defectu potestatis quicquam valet amplius præcipere. Sed neque obstat textus in illo. §. illo. quoniam ibi perfectum erat testamentum, licet non valeret legatum propter seruorum incapacitatem, quibus nil sine libertate legari potest. Tertio. l. fideicommissum. hanc quam teneo opinionem non offendit, fateor enim soluta per iuris ignorantiam ex minus solenni testamento non repeti, non tamen hinc consequitur naturalem obliga-

tionem inde oriri, cùm id alicubi non probetur: nam impeditur quidem in hac parte repetitio non virtute alicuius naturalis obligationis, sed ex eadem equitate morali, quæ ex honestate quadam profecta impedit hic
 14 datorum iam repetitionem. Impediri autē ex æquitate morali repetitionem etiam sine naturali aliqua obligatione, probat text. pulcherrimus Iuliani in l. cùm is. §. si in ea opinione. ff. de condict. indebit. ibi, relinquitur pietatis causa ex qua solutum repeti non potest. Neque obstat doctrina elegans Innocentij in illo. c. quod si cui. quoniam illa non procedit, quando agitur de præiudicio pecuniario tertiæ personæ, vt in hac causa, in qua volumus obligare legitimos ad solutionem relictorum. Vel verius respondeo vt paulò antè dicebam, quod obligatio hinc impeditur, non ex defectu probationis, sed ex defectu solennitatis, & quod testes adhibeantur ad euitandas fraudes, & quod si certò sciamus omnem fraudem abfuisse, nil obstitit, quoniam causa illa euitandi fraudes impulsua videtur, non finalis, quare licet cesset, non cessat intentio legem ferentis. l. 2. §. fin. ff. de don. l. 1. §. si sexum. ff. de postula. Superest igitur ex superioribus, neque obligationem ex testamento imperfecto naturalem oriri, neque legata ac fideicommissa ibi relictā deberi à legitimis hæredibus ca-
 15 pientibus hereditatem in foro animæ. Ex quo duo inferuntur necessariò. Prius est, legatarijs minimè competere remedium denuntiationis euāgelicæ aduersus legitimos hæredes, vt relictā in minus solenni voluntate ab illis consequantur. quod Baldus in præsent. notauit, cuius opinio verior mihi est. tametsi Ias. num. 14. contrarium teneat, cuius opinionem eum minimè allegans tenet Alciatus, allegās Corneum in. c. nouit. nume. 30. & iterum num. 43. ex tra. de iudicijs. atque horum opinionem tenuerat Panor. in illo. c. cùm esses. num. 10. vbi Bald. sequutus eum notat Episcopus Ciuitatensis vers. Octaud constat.

16 Secundò infertur errasse eundem Iassonem num. 14. qui sequutus Bal. autoritatē in l. 5.

in. l. i. col. 2. num. 5. C. de testamen. scribit
posse legatarium propria auctoritate occu-
pare rem sibi legatam in testamento mi-
nùs solenni, si aliter rem illam assequi mi-
nimè possit. propter celebrem glos. opinio-
nem in. c. ius gentium. 1. distinct. quæ de-
fert creditori facultatem occupandi rem
sibi debitam propria auctoritate, si ex iudi-
cis manu habere eam non possit. suntque
eiusdem opinionis cum glos. illa Innocen-
tius in. c. olim. 1. nu. 8. de restit. spoliat. & ibi
etiam Panor. si. col. Bart. in. l. si alius. §. bellif-
simè. ff. quod vi aut clam. Decius allegans
alios in. l. non est singulis. col. 1. ff. de reg. iur.
Lopius in rep. c. per vestras. de donat. inter
vir. & vxor. 1. nota. §. 1. nu. 14. Ripa in. c. 1. nu.
89. de iudi. Episcopus Ciuitatensis lib. 1. va-
riar. resolut. c. 2. nu. 15. & esse cōmunē hanc
opinionem testatur Adrianus Papa in. 4. de
sacramento poenitentiae. tit. de restitutione.
§. sed dubiū videtur. col. 1. folio magno. 48.
quæ opinio probari videtur ex tex. vulg. in
l. ait pretor. §. si debitorē. ff. quæ in frau. cred.
in. l. nullus. C. de iudicis. vsq; adeò, vt non te-
neatur occupator hic rem ita ablatam resti-
tuere ad literas episcopi monitorias. quod
optimè probat Martinus Nauarrus in. c. in-
ter verba. nu. 792. 11. q. 3. Imò si rem meam
consequi non possim, equiualem illi li-
cebit mihi auferre. quod Antonius & Ab-
bas obseruarunt in illo. c. olim. Ias. in. l. 1. nu.
8. §. de testa. nā id quidem accipi debet in re
verè debita, nō in indebita, qualis est ea, quæ
in testamento imperfecto relicta fuit.

18 Vtteriùs tu collige ex glo. nostra, quòd si
quid est debitum naturaliter indebitum ci-
uilitè, si illud soluat, nunquā repetitur
secundū opinionē Placēt. secundū verò gl.
opinionē distingui oportet, vt si quidē sol-
uatur propter iuris errorē, cesset repetitio,
quæ competit erranti in facto. fundat glos.
causam suā in tex. nostro, & in. l. error. §. ad. l.
falci. in. l. fideicommissum. ff. de condi. indeb.
in. l. si. ff. ad Macedo. Quæ distinctio fallit, in
quit gl. minore soluente, qui quocunq; er-
rore ductus soluat, semper repetet. l. inter-
dū. ff. de cōdi. indeb. Itē in muliere. l. quāuis.

§. interdū. ff. ad Velleian. Inter has Placētini
& Accursij opiniones refert Bar. tertiam ex
Guillelmo de Cugno, ac deniq; Barto. ipse
nu. 18. glo. opinionē tenendā esse existimat.
& eam sequuntur Bald. Pau. & Salice. col. 4
qui affirmat quòd eā sequūtur doctores no-
stri. itē Ias. nu. 14. & idem quoq; voluit gl. in
l. in glo. mag. prope finē. ff. de condi. inde.
vbi idem sequuntur Iacobus Butric. & hūc
referens Alber. col. 2. item dominus Barto.
nu. 17. Ang. & ceteri. atq; cōmunem esse te-
statur eam opinionē Salice. ibi. nu. 9. quā se-
quuntur ibi Alex. & Ias. nu. 23. & idē quoq;
tenuit gl. in. l. cuius per errorē. ff. de reg. iur.
gl. in. c. si. de solut. alia in. c. turbatur. in glos.
iure naturali. 4. q. 1. quæ semper de errore
probabili agunt, nā alter ille supinus, iuris
errori solet æquiparari. l. nec supina. ff. eo.
19 Sec contra hanc communem gl. atq; do-
ctorum distinctionem est tex. in. l. fin. §. 1. ff.
rem. rat. hab. vbi qui ab actione qua teneba-
tur præscriptione liberatus est, si soluat, re-
petit solutum, & tamen præscriptio natura-
lem obligationem sufferre minimè potuit.
l. obligationum fere. §. placet. ff. de act. &
oblig. l. vbicunque. vbi notat glo. ff. de fidei-
iuss. l. at qui natura. in princip. de neg. gest.
neque enim civilis hæc præscriptionum
inuentio naturalem potuit tollere obliga-
tionem. Solet quidem textus ille difficilis re-
putari, quem Bartolus post Dylum in pro-
prio loco ita interpretatur, ideo ibi concedi
repetitionem debiti naturaliter, quoniam
per præscriptionem obligatio civilis fuit
prorsus sublata, naturalis autem veluti ob-
truncata atque elisa remansit, quare illa nō
est potens ad impediendam repetitionem.
Et ita quoq; eum textum declarauit idem
Barto. in. l. Iulianus verum debitorem. col.
7. ff. de condi. indebit. Bald. & Ange. in. l.
sicut. C. de præs. 30. vel. 40. ann. Imola in. c.
fin. num. 17. de præscrip. Ias. in præs. nu. 14.
& esse hanc cōmunē resolutionem testatur
Alciatus in rub. de præscrip. nu. 44. & hanc
naturalis obligationis, quæ post præscrip-
tionem remansit lationem satis significans
textus in. l. fin. C. de edict. diui Adri. tollen.

F prope

prope finem ibi, nisi tantum temporis profluxerit, quod possit possessor plenissime securitate super dominio prestare. & in l. omnes. in fine. de prescrip. 30. vel. 40. annorum. ibi. & presentis saluberrimæ legis plenissima munitione securus, indeq; adiuuatur, quod soleat is qui prescripsit, similis esse soluenti. l. si pupillus. ff. de admi. tut. Superi-
 20 ribus tu adde, qd sicut obligatio naturalis impedit repetitionē si per errorē iuris solutio facta sit, ita etiam obligatio ad antidora, repetitionem impedit. argu. tex. in. l. sed si lege. §. consuluit. ff. de pet. hære. l. idemq; ff. mandat. atq; hanc opinionem tenet Fortunius in. l. i. §. ius naturale. 10. illat. ff. de ius. & iur. Sed contrarium in hac specie verius est, cū obligatio illa longè differat à naturali. atq; ita tenet glo. in. l. ex hoc iure. in gl. obligationes. de iust. & iur. quam ibi sequuti omnes esse videntur, & omniū latissimè Iass. ibi. nu. 74. Orosius nu. 31. atque idem videtur tenere gl. in illo. §. consuluit. Barto. in. l. si testamento. §. i. nu. 1. id limitans. ff. de fideiuss. atq; communem esse hanc opinionem cōtrariam ipse sequutus testatur Episcopus Ciuitatensis in. c. cū in officijs. nu. 10. de testament. quam sequitur etiā Riminaldus
 21 in rub. de dona. instit. num. 20. Vtteriùs collige ex glo. in vers. item e contra. quod si debitum ciuilitè, indebitū tamē naturaliter, soluatur, quocunq; errore id fiat, semper cōpetit repetitio. allegat gl. textum in. l. si non fortem. §. indebitum. & in. §. adeo. ff. de condict. indebit. tametsi dicat id non procedere in. §. fina. Instit. de obli. quæ ex qual. cōt. nascū. & in. l. si fideiussor. §. in omnibus. ff. mandat. Pro hac gl. opinione est tex. in. c. fi. §. si. i. q. 4. Exemplū autem huius rei posuit glo. in. l. i. ff. de condict. indebit. in obligato ex chirographo ante biennium, ille enim ciuilitè tenetur non naturaliter. l. qui pecuniam. ff. si cer. pet. vbi in potestate habet ille ne accipiendo pecuniam se obliget, naturaliter intellige, nam ciuilitè, iam erat antea obligatus. Ad idem est textus in. l. Titius. ff. quæ res pign. obli. poss. in fine. in. l. i. in fine.
 22 ff. qui pot. in pigno. habeant. Collige tu ex

hac particula glo. ex chirographo ante biennium oriri solum ciuilem obligationem. Et hanc opinionem testantur esse communē Fulgo. num. 20. Ias. nu. 5. atq; idē glo. in alijs locis censuere, quarum opinionem cōmunem esse testantur Emmanuel ab Acoستا in. l. si ex cautione. i. notabil. nu. 7. C. de non num. pec. Fernandus Menchaca de success. crea. §. 12. nu. 49. qui vrgentibus fundamentis eam impugnās, alteram reddit probabiliore, vt neq; naturalis neq; ciuilis hic obligatio oriatur. Vtteriùs collige ex gl. nostra, quod si quis vtroq; iure indebitum soluat, semper repetat, quocunq; errore fuerit deceptus, præterq; in certis quibusdā casibus.
 23 Vtteriùs collige ex gl. in vers. si autem est vtroq; iure. quod quādo quis est obligatus ciuilitè & naturaliter, potest tamen exceptione se tueri, tūc plures oportet cōstituere cōclusiones, ex quibus prima colligitur ex glo. quod tutus exceptione tēporali, vtputais qui ad diem tenetur, si ante diem soluat, si quidem facti errore ductus id fecerit, repetet, secūs si iuris errore, sicut in debito naturali superiùs dicebamus. Bartolus verò in presen. nu. 29. contrariū censet, imò quod quocunq; errore soluatur, siue iuris, siue facti, nunquā cōpetat repetitio. & hæc fuit opinio Azonis, quā gl. refert, camq; placuisse etiā glo. Bar. in presen. intentio testatur. idē Salice. nu. 8. referens eā tenuisse etiā Ricardū de Saliceto. pro qua videtur tex. in lin diem. & in. l. nam si cū moriar. ff. de condict. indebit. vbi indistinctè in hac specie leges illæ negant repetitionem. atque hanc opinionem sequuntur Bald. & Ange. in illa. l. in diē. Et referunt antiquiores hanc opinionem dixisse communem Iacobus Butricarius in presenti. quam etiam tenet Bart. in. l. i. nu. 30. ff. de condict. indebit. quo in loco Alexander fin. col. non semel testatur hanc esse communem opinionem. quā etiam testantur esse communem hi præter alios Fulg. in presen. nu. 23. Alber. in. l. in diē. sup. allegat. Alexā. in. l. si focer. §. Lucius. nu. 3. ff. solu. matri. Ioannes de Imola in. c. fi. nu. 24. de solu. pro qua ego allego tex. elegantē in. l.

in. l. sed & si vir. vers. quod vir vxori. ff. de donat. inter vir. & vxor. Ego verò sententiā
 27 glos. sequi malo, vt concedatur in hoc casu repetitio, si per ignorantiam facti fiat solutio, nō quidem totius solutę quantitatis, sed interusurij mediij temporis duntaxat. Mouet me, qđ cū dies pars obligationis esse videatur. l. i. §. dies. ff. de edē. l. minus. l. sicut. §. minus. ff. de verbo. signifi. l. solidum. ff. de solut. nil est quod summę huius repetitio denegetur, nam in ea factum esse creditorem locupletiorē negabit nemo. quare glo. opinionem sequuntur in præsē. Bal. si. col. Fulgo. nu. 22. Ias. nu. 19. glo. in. l. si fideiussor. §. quanuis. ff. mandat. quinimō Bar. ipse sibi in hac re pręter morem contrarius in. l. si ficer. §. Lucius. ff. solu. mat. Hanc opinionē sequi maluit Ias. in. l. in diem. ff. de con. indeb. & hac opinio magis mihi placet. Neq; obstant tres illę leges, quas pro altera allegaui, quoniam concedo non dari repetitionē totius debiti, sed solū interusurij, cuius semper in iure nostro ratio haberi solet. l. si constante. §. quoties. ff. solu. mat. l. i. §. si quis creditori. ff. ad. l. fal. Deinde collige ex gl. 2. cōclusionem, quōd debitum vtroq; iure (cui tamen exceptio perpetua fauorabilis opponi potuit) semper repetitur, quocunq; errore fiat solutio. Exemplū ponit gl. in exceptione Velleiani, nā mulier ex intercessionē soluens, semper repetit. l. qui exceptionē. ff. de condict. inde. Cōtra hanc gl. opinionē, quę videtur omnibus esse in cōfesso, adest text. in. l. si testamēto. §. qđ si duo. vers. qđ si epistola. ff. de fideiuss. vbi tutus exceptione epistolę diui Adriani si soluit, non repetit, at illa perpetua exceptio est, quod illi cōmune est cum ceteris exceptionibus. l. purē. §. si. ff. de dol. excep. l. licet. C. de except. Itē est fauorabilis, cōstat enim mero fideiussorum fauore: quod ex eo constat, quōd liberē potest huic exceptioni per partes renuntiari. glos. in. §. si plures. de fideiuss. inst. negat fauorabilem esse hanc exceptionem. Bart. verò in præsē. rectē considerat ideo hīc negari repetitionem in exceptione fauorabili, quoniam illa non respicit obligationē, sed mo-

dum exigendi, quare equum fuit ex ea non oriri indebiti repetitionem. Vnde similis argumento inferri potest, idem esse dicendum in exceptione authen. præsente. de fideiussor. nam etiam si exceptio illa sit fauorabilis, cū non respiciat obligationem, sed modum exigendi, si soluat fideiussor, etiam reo præsente, repetere non poterit. quod Bartolus eleganter determinauit in. l. qui exceptionem. nume. 5. ff. de condict. indebit. tametsi contrarium sentiat glos. licet. in. l. si reus. ff. eo. titu. quam ibi sequuntur Barto. Salice. & Pau. Sed esse cōmuniter reprobata affirmat Alber. ibi, & eū reprehendunt Bal. Ang. Alexan. & Ias. qui duo posteriores legunt. l. illam sub lege. si pœnę causa. idem quoq; in exceptione competēti alteri correorū ex authen. hoc ita. de duob. reis. dicēdum est ex superioribus qui idem notant. Collige vltēr ius tertiam conclusionem ex hac particula glos. quōd tutus exceptione perpetua odiosa si soluit per ignorantiam iuris, non repetet, secūs si per ignorantiam facti probabilem. quod probant text. in dicta. l. qui exceptionem. & in. l. fin. ff. ad Mace. vbi filius familiās si soluat mutuum, à cuius actione poterat se defendere exceptione senatusconsulti Macedoniani, non potest solutū repetere. Ex hac particula gl. tu collige, quōd cū exceptio hęc Macedoniani sit odiosa, atque semel solutum ex ea minimē repetatur, teneri filiū familiās naturaliter soluere pecuniam mutuū acceptam in vita patris, nam si non teneretur naturaliter, competeret illi repetitio quocunq; errore ductus soluisset.

31 Vnde & in foro conscientię tenebitur quidem filius familiās soluere eā pecuniā, quam mutuū accepit viuo patre. Quā opinionem tenet Ias. in. §. actiones autem de peculio. n. 35. de act. instit. & ibi. in hoc allegat Innocētiū in. c. quia pleriq; de immu. eccl. vbi ille cōtrariū tenet. vbi Hostiē. Anton. & Abbas nu. 26. Innocētiij opinionē sequūtur. Sed superior opinio ex his quę suprā dixi, verior est, quā sequitur Ias. in. l. si filius fami. nu. 1. vers. & multū singulariter. ff. si cer. pet.

sequuntur etiam Segura in .l. si ex legati causa. nume. 9. ff. de verbo. obligat. vbi falso allegat Innocetium huius opinionis auctorem. Episcopus Ciuitatensis in .c. quauis pactum. de pact. lib. 6. 2. par. §. 3. num. 4. atq; communem esse hanc opinionem eam sequutus testatur Menchaca. de successio. creat. §. 28. num. 55. tametsi opinionem Innocentij videatur tenere Barto. in extrauag. Ad reprimendum. verbo. ad denuntiationem. & eam sequuntur Panormi. in .c. fina. nu. 29. de præscrip. Antonius Gomecius in l. 3. Tauri. nu. 124. & 2. tomo. variar. resolut. c. 6. nu. 2. & c. 15. num. 11. id limitans, si filius familiars esset factus locupletior. Ego communi in hoc accedo. 7.

32 Superioribus tu adde, qd si exceptio nõ sit simpliciter odiosa, vt est Macedoniani, sed partim odiosa, partim fauorabilis, vt est exceptio quod metus causa. solutum per errorem iuris iure optimo repeti poterit. quod Bar. eleganter notauit in .l. 2. num. 4. C. de ijs quæ vi metusue cau. quæ ibi sequuntur oēs. Idem est in doli mali exceptione, quæ cū & ipsa partim odiosa sit, partim fauorabilis, solutū ex ea, iure optimo repetitur. l. qui se debere. vers. Nerua. ff. de condict. caus. data.

33 Vltius collige ex gl. quod si dubitemus an exceptio sit tēporalis vel perpetua, in dubio iudicamus eam perpetuam. l. sufficit. ff. de condict. indebit. quoniā semper idem iudicium sit de dubio, quod de perpetuo. l. iuris peritos. in prin. ff. de excu. tut. l. si. C. eo tit. c. si gratiose. de rescrip. lib. 6.

34 Nam & officialis præpositus alicui provincie vt ad beneplacitum præficientis reuocetur, censetur perpetuus esse. quod Bar. eleganter notauit in .l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. 3. q. ff. de noui. oper. nunt. Atq; idē prænotauit Petrus & Cyn. in .l. quisquis. C. si cer. pet. vbi eos refert Bal. idē sequutus. nu. 1. qui non meminerunt gl. hoc determinantem in .c. fin. in gl. perpetuis. de except. lib. 6. & idem voluit gl. expressior in cle. 2. in parte, per electionem. de referi. quam esse cōmuniter approbatam testatur Gomecius in .c. 2. nu. 64. de const. lib. 6.

35 Vltius collige ex gl. quod in exceptionibus omnibus inuentis ad iuris rigorem cōseruandā, nunquā conceditur repetitio, per leges, quas gl. allegat. Vltius gl. opponit aduersus tex. hunc considerationem quandam. Cui gl. ipsa facillē respondet, professā vltimo loco hæc omnia in maiore solvente procedere, secus esse in minore. l. 2. C. si aduer. rem iudicat.

Summa rerū. l. Quauis in lucro.

- 1 In iuris ignorantia magis fauetur ætati quā sexui.
- 2 Maiores ad lucra quoq; restituuntur.
- 3 Minoribus etiam pro re minima cōcedi in integrum restitutionem.
- 4 Declaratur tex. in .l. scio. ff. de in integ. rest.

L. Quauis in lucro.

Non diuiditur, nec legitur à doctoribus. Hoc continet in summa. In iuris ignorantia magis fauetur ætati, quā sexui. Licet enim mulier & minor sint in iure æquiparati. l. 1. §. fin. ff. de deci. l. 2. §. fin. ff. de iur. fis. ac mulierem non excuset iuris ignorantia. l. 3. sup. eo. minorem tamē excusat, ne lucrum ille amittat: quoniam ætas illa mille est supposita captionibus. l. 1. ff. de minor. vbi hoc eleganter notat Iurisconsultus. Et necessario hic accipere debemus minorem hoc casu ad lucrum restitui quod amiserat lapsus iuris ignorantia: nam ne damnum patetur, necessum non habuit ætatis auxilium, quoniam nec maioribus iuris error vnquā obfuit, vt propterea damnum paterentur. l. iuris ignorantia. l. error. vers. ceterum. ff. de iuri. & fact. ignoran.

2 Quare colligitur ex textu hoc minorem ad lucra quoque deperdita restitui. idē probant text. in .l. 3. §. si quid minori. l. & si sine. §. 1. ff. de minor. vbi aduersus omissam hæreditatis additionem restituuntur minores, quæ tamen in lucro consistat. l. qui autem. ff. quæ in fraud. credit. Sed & maiores, quos prætor ipse ex clausula generali, si qua

qua sibi iusta causa videbitur in integrum restitutum esse pollicetur, ad lucra etiam solet reparare. l. Iulianus. ff. ex qui. caus. mai. quo magis iuris regula elucescat, quæ docuit absentiam eius, qui reipublicæ causa abest, neq; ei, neque alij damnosam esse debere.

- 3 Hæc enim omnia eò pertinent, ut si modò id potis sim, reddam persuasum contra cōmuniōres iuris utriusq; doctorū sententias in hac parte minores aduersus rei minimæ captionem esse restituendos, qui ad lucra per prætorem restituantur, cū magis lēsi illi esse videantur, si rem quamlibet minimam ex suo patrimonio deperdant, q̄ si pluris valentem non acquirant. l. si. C. de codicill. Habet & hæc opinio suos authores. Bal. in. c. cū adeo. extra. de rescript. Deciū in. c. maioribus. col. 1. de præben. & in. c. de appellationibus. col. 3. vers. pro cōclusionē. de appell. Gomeci. in. §. poenales. num. 4. de acti. instit. Et horum opinio mihi magis placet, quanquā sciam in contrariam opinionem solere indies allegari tex. in. l. scio. ff. de in integrum rest. per quē tenent omnes ibi propter minimam rem restitutionem in integrū non esse concedendam. Quæ fuit etiā sententia Bart. in. l. si proprietarius. in finali bus verbis. ff. de dāno infect. vbi ille distinguit inter remedia quæ competunt de iure communi, ut hæc etiam largiantur pro re minima, & ea quæ competunt ex iure speciali, ut hæc minimè competant pro re minima. Quam distinctionem sequuntur omnes. Atq; cōmunem esse testatur Andreas Tiraquel. in. l. si vnquam. verbo. omnia vel partem aliquam. nu. 15. C. de reuoc. dona. & eam sequitur Antonius Corsetus in tractatu de minimis. nu. 21. & cōmunē esse præterea testantur Claudius de Sayfel. in. l. ut vim. nu. 60. ff. de iust. & iur. Curtius iun. in authen. præterea. nu. 8. C. unde vir. & vxor. Verū prior opinio mihi magis placet, maximè cū videam aduersus solam litium molestiam minoribus concedi in integrum restitutionē. l. minoribus. ff. de minor. Tex. autē in. d. l. scio. tunc locū sibi vendicabit, si ex
- 4

huiusmodi pro re minima restitutione maiori rei vel summa præiudicetur. quod verba ipsa Consulti satis significare videntur. Atq; esse hunc intellectū ad illum textum veriore & receptiore esse affirmat Pinellus in. l. 2. c. de resc. vend. 1. parte. nu. 26. neq; placet mihi suppletio gl. finalis ibidem.

¶ Ex. l. Constitutiones.

- 1 Iuris ignorantia excusat aliquando, ut si merè positum illud sit.
- 2 Ignorantia iuris municipalis promulgati non excusat.
- 3 Ignorantia priuati iuris excusat alienigenam.
- 4 Alienigena potest restitui aduersus ignorantiam iuris municipalis.
- 5 In ciue nouiter recepto est tolerabilis ignorantia iuris priuati.
- 6 Legis ignorantia excusat ante duos menses promulgationis.
- 7 Leges ligant scientes etiam ante illos duos menses.
- 8 Et hoc habere locum etiam in foro conscientie.
- 9 Senator ex senatu cognoscens certum pretium tritico præscribendum, non potest iam carius uendere.
- 10 Personas ecclesiasticas excusat ignorantia iuris civilis.
- 11 Ignorantia constitutionū extrauagantiū an excuset.
- 12 Sententia lata contra extreuagantem, an sit ipso iure nulla.
- 13 Legum ignorantia dolus sit, an lata culpa.
- 14 Ignorantia legum respectu casuum specialium an sit lata culpa.
- 15 Ignorantia legum difficilium præ ceteris non est lata culpa.
- 16 Error iuris obscurissimi non impedit usucapionem.
- 17 An valeat statutum, ne quis eius ignorantiam possit allegare.
- 18 An pro substantia legis sit necessaria scriptura.
- 19 Iuris consuetudinarij ignorantia neminem excusat.

¶ L. Constitutiones.

Non diuiditur textus hic. Summatim hoc continet. Leges oportet ab omnibus sciri, neque potest quispiam ignorantiam legum prætere. Idem in. l. leges sacratissimæ. supra de legi. l. 3. titu. 4. lib. 1. ordinament.

- 1 Sed contra text. hunc oppono textum in l. si adulterium cum incestu. §. stuprum. vers. nam si sola. ff. de adulte. vbi mulier ab incestus crimine excusatur propter iuris ignorantiam. Sed dicendum generalem tex. huius regulam ibi non procedere, quoniam ius illud civile est, cuius ignorantia mulierem ibi excusat, quod nullam à iure gentium vel naturali habuit originem, quare mirum non est si eius ignorantia mulieri permittatur, quæ tamen non hoc remanet impunita, quæ adulterij poena notatur.
- 2 Secundo loco oppono textum in l. si. ff. de decret. ab ordi. facien. vbi ignorantia iuris excusat generaliter omnes. Posset quidè dici textum illum agere in iure municipali, cuius ignorantia faciliùs quidem excusat, quàm iuris communis. Verùm neq; municipalis iuris ignorantia quenquam excusare posse videtur, si ius illud publicè promulgatum sit. c. 1. de postul. pralat. Facit optimè textus in l. sed & si quis. §. proscribere. ff. de instito. action.
- 3 Quare Bal. & Ful. in l. leges sacratissimæ. de legi. super textum illum interpretantur in homine aliquo extero, quem nostri forenses appellitant, ad quem priuati iuris scientia non peruenerit.
- 4 Quibus tu addes alienigenam posse petere in integrum restitutionem ex clausula generali aduersus ignorantiam iuris municipalis, quod ille probabiliter ignorabat. Innocentius in rub. de cõsue. nu. 6. vers. sed dic meliùs. Faber. in l. 1. col. 7. vers. item dic. de summ. Trini. & fid. catho. Ias. in l. quandiu. num. 12. C. qui admit.
- 5 Item adde, quòd non solum iuris ignorantia tolerabilis est in alienigena, sed etiam in ciue nouiter recepto. ex textu eleganti in l. qui cum vno. §. si. ff. de re milit. ex quo hanc propositionem deduxerunt Bald. in l. data opera. num. 25. C. qui accusar. non poss. Roma. cõf. 228. num. 8. Ioannes à canibus qui alios allegat de execut. vltima. volunt. 3. p. quest. 3. num. 13.
- 6 Tertiò contra text. hunc oppono textum in authen. vt factæ nouæ. const. collat. 5. vbi ignorantia iuris etiam generalis & communis excusat quemlibet. Tu dic quòd excusat intra duos menses publicationis iuris illius, nam post neminem excusabit, quoniam ante duos menses præsumitur ignorantia promulgationis, atq; ita procedit tex. ille.
- 7 Si tamen ante illos duos menses adesset alicui legis scientia, ligaretur certè legis illius constitutione. ita enim voluit glos. in c. 2. in glos. hætenus. de reb. eccl. non alienan. lib. 6. quam ibi ordinariè notant canonistæ. addit Francus in §. contractus. num. 5. esse mē te tenendam, atq; semper ad hoc allegari. idemq; voluit gl. eiusdem Ioannis Andreæ in c. cum singula. in glo. peruenerit. de præben. in. 6. quam notant ibi in hoc Geminianus num. 10. Francus num. 6. idem sequuti. atq; idem tenuit Bar. in l. omnes populi. nu. 37. ff. de iust. & iur. Panor. in. c. 1. num. 11. de post. pralat. vbi expendit eum textum pro hac opinione: idem Panor. in. c. 2. de constit. num. 7. vbi Ioannes de Imola num. 5. vers. & aduerte. testatur hanc esse communem opinionem, & eam tenet Felin. ibi. nu. 7. tametsi Paulus de Eleazar. in procemio. Clement. in verbo. de cætero, teneat neque scientes ligari ante duos menses. cuius opinionem sequutus est Anto. de But. in illo. c. 2. vbi Decius. l. lect. num. 16. dicit videri sibi eam opinionem sustentabilem. quam etiam videtur sequutus Philippus Francus in data sexti lib. num. 11. Mihi opinio glo. & communis magis placet. pro qua est textus pulcher Innocentij quarti in. c. 1. vers. nec obstar. de concess. præben. lib. 6. ibi, nisi postquā ad notitiam peruenerint eorundem, vbi alternatiuè Papa loquitur de duobus mensibus elapsis, aut de scientia legis habita ante ipsos. licet causari emuncte naris lector possit verba illa Innocentij narratiua esse, à quibus frustra argumentū sumi soleat. cle. 1. de probat. nisi cum ex illis fundatur intentio legislatoris. Præterea hic terminus duorum mensium pro habenda scientia legis datur, quare si ante illos iam scientiam quis habeat, nil est cur illum terminum expectemus. l. si quis hæres ita scriptus. ff. de acqui. hære. & cum iam

iam certus sit, nihil est quod amplius certioreretur. l. i. ff. de actio. empt. c. eum qui certus. 8 de regu. iur. in. 6. sed & quoad forum conscientie attinet ligaretur quis lege lata ante duos menses, si iam legis facte notitiam haberet. quod Dominicus Sotus obseruauit de iust. & iure. lib. i. quaest. i. articul. 4. col. 3. Quibus non obstat text. in authen. vt facte no. const. vbi requiruntur duo menses. nam debet accipi textus ille nisi aliunde notitia haberetur ante illos duos menses.

9 Vnde illud inferitur, quod si senator, qui ex concilio senatorio cognouit certum pretium praescribendum esse tritico vendendo, si ante promulgationem sanctionis vedat triticum maiori pretio, ad excessum pretij emptori esse obligatum. quod Bartolus nominatim determinauit in. l. i. quero. ff. de act. empt. idem in. l. contra legem. ff. de legi. quo in loco ex Zasio nu. 3. Ioanne Oroscio num. 2. constat hanc esse communem opinionem. sequuntur Bald. in. l. cum conueniet. num. i. C. de peri. & comm. rei ven. Felin. in. c. 2. de constitu. num. 7. vers. & pro hac limitatione. Ripa testatus se ita ex facto consultum respondisse in rub. de constitu. num. 47. Sed hoc non vno modo temperari oportet. Nam non procederet, nisi lex intra breuem terminum proferenda esset, nam si esset in longius tempus dilata, non censeretur fraudem legi illi factam fuisse. quod Pinelus allegans alios notauit in. l. 2. de rescind. vendit. 3. p. c. 2. num. 22. Item debet accipi, vt vendendi facultati aliquid decrescat propter nondum latam legem, non tamen vt senator integrum excessum pretij veluti iam perlata lege reddere cogendus sit. quod Ioannes Medina vir doctissimus probauit de restitutione. c. 35. In iure sane raro contingente, & in statuto veruisto atq; in iustato facile iudices admittent iuris ignorantiam. Anchar. in. cl. i. nu. 13. de reb. eccle. no alien. idem per text. ibi. in. c. vbi periculum. §. fin. Francus ibi. num. 10. de elect. in. 6. Hippolyt. consilio. 49. num. 49.

10 Quarto loco oppono textum in. l. repetita. supra de episco. & cler. Sed ille textus in

personis ecclesiasticis agit, qui postquam ex iure dedicerint quae sequenda fugiendaue sint, reliquas iuris partes possunt impunè ignorare, nam & idem in militibus est. l. si. in princi. C. de iure deliber. Sed an extrauagantium ignorantia excuset? Et si illae notae sint, nemine excusabit earum ignorantia, vt si sint insertae corpori iuris. Quod si sint illae incognitae, earum ignorantia facile excusabit. quod Bald. animaduertit in illa. l. leges. 12 col. 2. vers. quero an liceat. nam & sententia lata contra extrauagantem incognitam, neque insertam corpori iuris, non est ipso iure nulla. quod Barto. rectè obseruauit in. l. cum prolatis. nume. i. ff. de rei iudi. vbi Alexander num. 9. laff. nume. 6. eam opinionem communem esse testantur. Sunt tamen extrauagantes aliquot constitutiones, quas etiam si summi pontifices corpori iuris non inseruerint, adeo notae compertaeque omnibus sunt, vt earum ignorantiam neminem deceat allegare. Qualis est illa Martini quinti. Ad euitanda scandala. & si quae sunt 13 similes. Sed iuris ignorantia an dolum arguat, videamus. Et cum text. hic dicat leges ab omnibus sciri debere, reliquum est, vt earum ignorantiam latae culpae ascribendam esse censeamus. latae enim culpae finis est, non intelligere quod omnes intelligunt. l. late culpae. l. cedere diem. §. fin. ff. de verb. signi. atq; ita nominatim notauit glos. non iuris. in. l. liberorum. vers. non solum. ff. de his qui notan. infam. alia in. §. suspectus in parte non aequae. de suspect. tut. inst. quarum opinionem tenet Bart. in illa. l. leges sacratissimae. idem Bart. in. l. quod Nerua. nume. 7. ff. de posir. atq; communem esse hanc opinionem testatur Alciatus in. 31. praesumpt. 3. regule. nume. 6.

14 Quod tamen tu intellige de iuris ignorantia respectu casuum communium & generalium. nam casus speciales ignorare qui ad regulas communes adaptantur, non dicitur lata culpa. quod ex quadam glos. ibi colligit Salicetus in. l. quod te mihi. ff. si cerpet. num. 27. Antonius & Imola num. 19. in. c. 2. de constitut. In iurisperito autem legu

ignorantia turpitudine esse videtur. l. 2. §. Seruius autē Sulpitius. ff. de orig. iur. vbi Orosius notat nu. 117. ex Bald. doli quoque esse.

15 Sed hæc in iure ordinario procedere videntur: nam ignorantia legum, quæ sunt supra omnes intellectu difficiles, non videtur lata culpa esse: nam & difficultatis videtur ipsi iurisconsulti etiam rationem habuisse. l. Gallus. §. ille casus. ff. de libe. & posthum. & iudicem errantem in intellectu. l. Gallus. mitius esse in syndicato corripiendum existimavit glo. videbitur. in principio Inst. de oblig. quæ ex quasi delict. nascunt. cuius in optimo proposito meminit Iacobus Septimancensis de institu. cathol. c. 53. num. 7.

16 Atque cum iuris error vsucapionem semper impediatur. l. nūquam in vsucapionibus. l. si fur. §. l. ff. de vsu. l. 2. §. si à pupillo. ff. de vsu cap. pro empt. si error ille sit iuris alicuius obscurissimi, vsucapionem non impedit. quod Antonius & Imola nu. 20. tenuerunt in. c. cum dilectus. de consuet. idem sequuntur Abbas & Felin. nu. 27. in. c. de quarta. de præscript. Felin. in. c. i. num. 18. de re iudicat. Episcopus Ciuitaten. in. c. possessor. de reg. iur. in. 6. 2. p. §. 7. num. 9. & ante omnes id voluit Faber in. l. venditioni. ad finem. r. colū. C. de vsucap. pro empt. Cepola ibi. num. 32.

17 Quæ cum ita se habeant, nil est quod mireretur Bartolum in. l. diuus. in principi. argumento tex. ibi. ff. de falsi. scripsisse valere statutum disponens, ne quis eius statuti ignorantiam possit allegare. Atque idem voluit etiam Bald. in. l. i. ff. de legib. num. 6. Claudius ibi. num. 27. ut tamen solum statutum ignorantiam iniustam videatur exclusisse: nam eam, quæ iusta est, exclusam non videri. argumento text. optimi in. l. nulli. ibi, ex sua scientia. C. de epis. & cler. ex quo ita colligit Bald. in. l. vnica. in principi. num. 11. vers. item dicta constitutio. de caduci. tollen. idē sequitur Iass. allegans Salicet. & Roma. qui tamen Bald. non meminit in. l. quādiu. nu. 11. C. qui admit. Feli. qui Salicet. solum allegat in. c. per tuas. 3. num. 3. de symo.

18 Vltimo loco cum hic præcipiatur leges ab omnibus esse scitas, consequitur necessa-

riò legem esse in scripturam redigendam, neque enim illa aliter omnibus posset innotescere: requiretur igitur scriptura pro substantia cuiusque legis. Atque ita videtur voluisse gloss. in. l. i. in glo. i. C. de legib. ibi, & in scriptis redigenda. quam opinionem videtur tenere Albericus in rub. C. de legib. num. 5. atque communem esse testatur Salicet. in l. humanū. eo. titu. quam & Antonius Gomecius probauit in. l. i. Tauri. num. 5. Quæ hac ratione præterea iuuatur, quæ lex à legendo dicta sit, si credimus diuo Isidoro lib. 5. Etymolog. c. 4. legi autē nil potest nisi scribatur. l. i. §. legi. ff. de ijs quæ in testa. delent. Tametsi contrariam opinionē, imò quòd scriptura hic minimè sit necessaria, videtur probare tex. in. l. i. ff. de const. principi. ibi, vel de plano interloquutus est. & text. iuris Canonici in. c. i. vers. nos igitur. de renunt. in. 6. vbi in hoc solum redigitur lex in scripturam, ne obliuioni illa tradatur, nō vt ex scriptura legi valor vllus accedat. & tenet hanc opinionem Ioannes Andree in. c. nemo ad impossibile. de reg. iur. in. 6. vbi eam optimis argumentis confirmat. sequuntur eam Antonius & alij in rub. de constitut. vbi eam sequitur Panormita. num. 3. dicens varias fuisse in hoc opiniones. Imol. ibi. nu. 4. testatus hanc esse communem opinionem, quam & communem esse affirmat Felin. ibi. num. 3. sequitur eam Decius, qui nō pauca in vtrāque partem confert argumenta. l. lect. num. 3. communem esse testatur Andreas ab Exea ibi. nu. 199. Antonius Gomecius in. l. 41. Tauri. num. 2. vers. confirmatur etiam. & communem esse testatur Ripa in. l. 2. num. 13. ff. de vulg. & pupill. Gregorius vnum Felin. allegans in. l. 4. tit. i. p. i. eam sequuti. & hanc sequor. potest enim & si non scripta sit lex omnibus innotescere.

19 Vltimò adde, quòd cum ius partim scriptum sit, partim moribus receptum. §. constat. de iure natu. gen. & ciuil. sicut iuris scripti ignorantia neminem excusat vt hic, ita nec iuris consuetudinarij quenuquam excusabit: quoniam locales consuetudines veluti ius commune sunt illius loci, in quo illæ vigent

vigent. c. cum venissent. de eo qui mit. in poss. cau. rei ser. Atque ita expressim notauit Philippus Francus allegans alia in .c. i. nume. 14. de constitu. in. 6.

J Summarerum. l. Nepassim.

- 1 **M**ulieres ligari statutis terrarum nisi sint exceptae specialiter.
- 2 Mulier tenetur refundere expensas propter mutationem libelli.
- 3 Mulier haeres tenetur in solidum non confecto inuentario.
- 4 Rustico sicut & mulieri non prodest iuris error, nisi in casibus in iure expressis.
- 5 Lege regia partita correctae communis opinio.
- 6 Rustico sagaci non subuenitur.
- 7 Mulier Velleiano an possit renuntiare.
- 8 Minor non potest renuntiare in integrum restitutioni.
- 9 Filius familias non potest renuntiare Macedoniano.
- 10 Mulier ut renuntiet Velleiano, est certioranda quid sit Velleianum.
- 11 Mulier renuntians Velleiano in dubio non praesumitur certiorata.
- 12 Mulier si iurat fideiussionem, an sit certioranda.
- 13 Si in instrumento dicatur mulierem fuisse certioratam, an sit standum illi.
- 14 Si in instrumento dicatur mulierem renuntiasse Velleiano, an ualiet renuntiationem.
- 15 Si notarius rogatus quid sit Velleianum, nesciat an ualeat renuntiatio.
- 16 Mulier haeretica non potitur exceptione Velleiani.
- 17 Mulier haeretica non habet tacitam hypothecam.
- 18 Declaratur gloss. uerbo. autoritas.
- 19 Mulieri contraria deponenti non subuenitur.
- 20 Mulier occupans propria auctoritate rem sibi legatam incidit in poenam legis.
- 21 Si mulier clam aliquid facit, praesumitur dolosa & fraudulenta, sicut & mas.
- 22 Mulier delinquens mitius est punienda, quam masculus.

L. Nepassim.

On diuiditur text. hic. Summatim hoc continet, Mulier redigitur ad ius commune, nisi in casibus à iure expressis. Et dicit Bald. textum hunc esse notabilem.

- 1 Ex eo quoq; notat ille mulieres ligari statutis terrarum, nisi illae specialiter sint exceptae.

pta. Barto. inquit legem hanc esse subtilem ac difficilem.

- 2 Atq; ex ea colligit ille in .l. edita. num. 35. vers. mulierem autem puto. j. de edend. q. cum actor qui libellum mutauit, soleat in impensis quas propter hanc mutationem rei passus fuit, condemnari, mulierem quoq; libellum mutantem eadem poena esse afficiendam. Quoniam inquit Barto. non inuenire se hunc casum lege expressum, in quo mulierem iuari oporteat. Et tamen si contra Bartolum ibi nitantur Bald. in rep. Paduana. col. i. vers. item in eo. & quidam alij, atq; horum opinionem videantur sequuti ibi esse Corneus num. 40. Purp. nume. 252. Bartoli opinio mihi per hunc textum vera est. quam ibi sequuntur Salicet. nu. 15. Alex. num. 23. Decius nu. 96. Aretius senior nu. 91. Ioannes de Vicomercato. num. 59.

- 3 Secundo hinc infertur, quod si mulier adeat hereditatem non confecto inuentario, teneri eam in solidum creditoribus hereditarijs, cum iure expressum non sit, ut mulier in hac parte adiuuetur. Atq; ita ex facto consultus respondit Bart. consil. 154. Martinus fecit heredem. num. 2. Idem sequuntur Bald. in .l. fin. in princip. 3. q. C. de iure delib. Ias. ibi. num. 1. Alexan. in .l. iuris ignorantia. num. 6. C. qui admit. Decius ibi. num. 14. lectionis. 2. atque communem esse existimo. Quae ratione eleganter Bald. obseruauit in rub. de cohabit. cleri. & muli. num. 3. mulieri hoc solo quod mulier sit, non esse concedendam in integrum restitutionem, cum id lege vlla expressum non sit. moueturque Bald. ex hac .l. quam allegat.

- 4 Ampliabis tu modo textum hunc habere locum etiam in rustico, cui minime sicuti & mulieri subueniri oportet, nisi in casibus à iure expressis. Ita enim voluit gloss. singularis in .c. fin. in gloss. omnis ignorantia. in vers. & nota differentiam. i. q. 4. Cuius opinionem sequitur Ias. in praesen. allegans Antonium. & praeterea Alexander allegans Fulgo. & Roma. in .l. iuris ignorantiam. nu. 67. qui admit. Ias. ibi. num. 3. Alexan. in .l. si quis ad quod. num. 8. ff. de iuris. om. iudic. vbi

vbi hanc opinionem communem esse affirmat Decius num. 34. & eam sequitur Tiraquell. de poen. temp. caus. ii. num. 23. Cōtra quam tamen induci solet text. in l. fin. C. de testament. vbi dicitur semper rusticitati cōsultum fuisse. dictio enim, semper, regulam ac perpetuitatem quandam videtur constituere. l. i. ff. solut. matri. Nisi respondeamus interdum dictione illa interuallum significari, quod Albericus ibi respondet. Lege tamen partita vltima. titu. i. p. i. statutum generaliter est, vt rusticis sicut & militibus succurratur, neq; generalitas illius legis ad casus solum lege expressos pertinere videtur. Quare ego, qui communes opiniones sustinēdas semper esse cōsui, corrui apud nos hanc communem traditionem existimo, neq; admittendæ sunt subauditiones Gregorij ibi, commentitiæ enim esse videntur.

6 Quibus autem casibus rustico fauetur, id accipi debet, præterquam si rusticus ille sagax sit, cui minimè faueri iam oportebit. gl. singularis, licet omnibus nota in l. athletæ. §. de rusticis. in parte, interdum. ff. de excus. tut. vbi eam sequuntur antiquiores, & præterea Bal. in l. ex quacunque. ff. si quis in ius voca. nō ierit. in aliquibus libris, sed in meo Bald. de hoc non meminit. vbi idem probant Paulus de Castro nume. 7. Alexander num. 4. Ias. num. 11. & communem esse affirmat eam sequutus Curtius ibi. num. 7. & eiusdem gl. sententiā probauerunt Alex. nume. 10. Socin. num. 11. Ias. num. 32. Zasius num. 17. in l. si quis id quod. ff. de iuris. om. iudi. vbi iterum Curtius nu. 36. testatur hanc esse communem. Dicit eam ab omnibus admissam Ioannes Oroscius ibi. nu. 39. atq; eam sequuntur nil de eius veritate dubitantes, Socinus regu. 349. in paruis. 2. fallent. Ripa in tract. de peste. folio. 20. num. 249. Curtius senior in l. venia. num. 3. C. de in ius vocan. ponens exemplum in rusticis Papiensibus (quos fertur esse perquā sagaces.) Curtius iunior in l. si quis maior. C. de transact. num. 20. Thomas Parpal. ibi. num. 2. Gomecius in §. item Seruiana. num. 30. de act. inst. Tiraquellus de poen. tem. caus. ii. nu. 17. Sed

& in causa hæresis (quæ omnium grauissima est) gl. illius distinctionem inter rusticum sagacem ac non sagacem admittit Iacobus Septimancensis de institut. cathol. c. 26. num. 14. & videtur gl. illius opinio probari lege regia. 29. tit. 14. par. 5. ibi, *en el labrador simple.* & in l. 13. tit. 7. pa. 6. ibi, *o fuesse aldeano nescio.* Quanquā huic quoq; tam certæ opinioni scrupulum nescio quē iniecerit Philippus Decius in dicta. l. si quis id quod. nu. 34. affirmans iuris constitutiones rusticitatis causæ indulgentes ad rusticos etiam sagaces pertinere. Imò huius opinionem aduersus glo. ac cæterorum receptissimā sententiam dicit nescio quo omine ductus cōmunem Mauricius in tract. de restitu. c. 89. Vltimò sunt qui literam huius textus inducant ad probandum mulierem etiam non certioratam posse renunciare senatuscōsulto Velleiano, cū iure expressum non sit, vt eius iuris ignorantia mulieribus impunè remittatur. ita enim per hunc textum tenuit Ricardus Malumbre relatus ab Alberico in l. si. §. penul. ff. ad Velleian. & in l. 2. num. 2. C. de heret. Cuius articuli resolutio quotidiana est, & huic loco quā optimè cōuenit, ne quis cū Ricardo Malumbre ad hanc opinionem firmandam argumento

7 nostri textus facillè perquinci possit. Præmitto igitur ego hīc multis iam retro annis agitari, an mulier possit senatuscōsulti Velleiani exceptioni renunciare. Et eam nō posse existimarunt ex antiquioribus nonnulli. Et hanc opinionem sequutus est Bart. in l. si. §. si. ff. ad Velleia. dicens hanc esse veritatē. Idem Barto. in l. fin. num. 3. C. ad Velleian. vbi hanc opinionem tenuerunt Iacobus de Aretio, Petrus & Cynus, & qui hos tres refert Salicetus num. 4. quam etiam sequuntur Bald. in l. i. nu. 4. C. ad Velleian. vbi eleganter hoc disputat. & videtur eiusdem sententiæ fuisse Bart. in l. si quis in conscribendo. C. de pact. in sua eleganti distinctione. in vers. Tertio casu. ibi. primo casu. vbi dicit Bartolus, quod nemo potest renunciare iuri introducto ob suam imbecillitatem, nā videtur sentire de renuntiatione Velleiani.

Atq;

Atq; ita verba hęc Bart. pro hac sentētia expēdit Fulgofius ibi. nu. 5. qui tamen ipse nil determinat in hoc, sed aliō remittit. atque hanc opinionem testatur esse communem eam sequutus Ioannes de Imola in. c. ex rescripto. num. 8. de iur. iur. Sequuntur eandē opinionem Antonius nume. 18. Panor. nu. 9. Felin. num. 14. in. c. si diligenti. de foro cōpet. Claudius de Sayfel. in. l. sciendum. nu. 17. ff. de verb. obliga. vbi inquit, quōd ita cōcluditur per Romanum & modernos in. l. in repudianda. ff. de acqui. hær. quasi dicat hanc esse communem opinionē, quam sequitur etiam Antonius Gomecius lib. 2. varia. resolut. c. 13. nu. 17. pro qua opinione est text. pulcher in. l. si mulier. 2. C. ad Velleia. ibi. ex consequentia suæ fragilitatis in secundam iacturam inciderit. Nam prima iactura esse videtur, cū mulier pro aliquo intercedit, secunda si renuntiet. Secundo loco illud pro hac opinione argumentum induci solet, quōd qua facilitate mulier inducitur ad fideiubendum, eadem inducitur ad renuntiandum, quare nil debet valere renuntiatio. l. doli mali. verfi. diuersum. ff. de noua.

8 **ua.** Qua ratione minor renuntiare non potest beneficio in integrum restitutionis. gl. in. l. si iudex circumuento. in. gl. quia vni cuiq; ff. de minor. alia in. l. si intra. in gl. renuntiatum. C. de in integr. resti. Barto. in. l. ius publicum. ff. de pact. atque ita tenere Ioannem Andreæ, & omnes ibi affirmat Felin. idem sequutus in. c. si diligenti. nu. 15. de for. compet. & tenet idem Baldus in practica. rub. quęstiones circa sententiā. quęst. 14. num. 4.

9 Tertiō videtur mulierem non posse renuntiare Velleiano, cū nec filius familiās posset Macedoniano renuntiare. gl. in. l. si. §. 1. in gl. 1. ff. ad Velleian. alia in. l. tametsi. ff. ad Macedo. vbi eam sequuntur Barto. & Salicet. num. 4. gl. in. l. fina. verbo. ex pręsumptione. C. ad Macedo. quam ibi sequuntur Cynus. §. quęst. Bart. & Salicet. nume. 4. alia in. c. diligenti. de foro compet. Bar. in. l. si testamento. §. penul. ff. de fideiuss. idem in l. ius publicum. num. 6. ff. de pact. atque esse

communem hanc opinionē testantur Zafius lib. singu. intellect. 2. capit. 28. Episcopus Ciuita. in. c. quāuis pactū. de pact. in. 6. 2. part. §. 3. nu. 4. Quōd si post factam hanc renuntiationem à muliere iuge biennium labatur, existimat Barto. & quieius factionis sunt, renuntiationem conualescere. l. si mulier perfectæ. C. ad Velleian. Sed valere renuntiationem Velleiani, probat textus in l. fin. §. fin. ff. ad Velleianum ibi, cauere debet exceptione se non vsuram. Neq; obstat quod quidam causantur in iudicio ibi mulierem renuntiasse, contrarium enim probat text. ibi. & sic ad iudicē ire, neq; omni tēpore renuntiationis iuerat ad iudicē. Atq; hanc opinionē tenet gl. si ibi, vbi Bar. affirmat, quōd cōmuniter aduocati tenēt hanc opinionem. idem Alber. ibi. num. 6. dicens quōd hanc opinionem seruat totus mundus. atq; idem tenuit gl. in. l. si quis in cōscribendo. in gl. antiqui. C. de pact. vbi testatur hanc opinionem communem esse Iaffi. num. 18. Decius. num. 30. tenet eam Curtius Iun. ibi. num. 19. testatus eam communiter seruari. & idem voluit gl. ordinaria in. l. si verbo, cessante. C. ad Velleian. vbi Angelus num. 2. affirmat hanc esse communem opinionem glossarum & seruari ex consuetudine. & voluit idem gl. in. l. tametsi. ff. ad Velleia. & gl. iuris Canonici in illo. c. si diligenti. vbi eam sequuntur omnes. quā esse communem affirmat Albericus eā sequutus in. l. 2. num. 3. C. de hæret. quam Fulgo. optimē defendit in illa. l. si. & communem esse pręterea testantur eam sequentes Vitalis de Campan. in tract. clausula. folio magno. 107. col. 1. verfi. in Velleiano autē. Episcopus Ciuitatenfis in. c. quāuis pactum. de pact. in. 6. 2. p. §. 3. num. 5. fuitq; opinio hęc Azonis in summa. C. ad Velleian. nu. 3. quę probari videtur ex textu, licet specialē casum contineat in authen. matri & auia. C. quan. mul. tut. offi. fung. poss. & expressim probata est lege regia. 3. tit. 12. p. 5. vbi Gregorius in gl. renunciando. dicit non inueniri de iure communi legem ita expressam de hoc. Neq; obstat text. in. l. si mulier. 2. quoniam

niam ibi non agit Imperator de renuntiatione Velleiani, neq; inducitur mulier eadē facultate ad renuntiandum, quā ad fidei iudendum, cū super renuntiatione magis soleat deliberare, maximē cū certiorari eam oporteat, vt iam dicam. Neq; par est, quōd minor non renuntiet in integrum restitutioni, id enim propter imbecillitatem ætatis receptū videtur, quē maior est, quā sexus. Nā quod diximus in Macedoniano, non obstat: quoniam ideo eius exceptioni non renuntiat filiusfamiliās, quoniam non est in fauorem eius introducta, sed in odiū creditorum. Est tamen hæc communis conclusio ab aliquot declarationibus explicanda, quarum est prima. Oportet vt valeat huiusmodi renuntiatio mulierem renuntiantem fuisse certioratam de beneficio Velleiani. glo. in illa. l. si. verbo, non vsuram. vers. & hoc accipe. vbi affirmat Alber. colū. fin. ita tenere omnes. Tametsi Ricardus, quem ibi refert, teneret per hanc nostram legē certiorationem non requiri, quoniam lege id expressum non sit. & tenuit hanc primam declarationē glo. in authen. quomod. oport. epif. §. sed etiam. verbo, interroget. collat. i. Atq; hāc opinionem communem esse, nec ab ea recedendum affirmat Fulgo. in. l. fin. C. ad Velleia. num. 4. testantur esse communem Crotus num. 41. Butigella num. 46. in l. sciendum. ff. de verbo. obligat. & fuit opinio hæc Azonis, vbi iam eum allegaui. quā esse communiter approbatam testatur Andreas Tiraquell. in. l. si vnquam. in princip. num. 96. C. de reuo. donat. quæ & egregiē probata est: quoniam non valeat regulariter renuntiatio eius iuris, quod quis ignorat sibi competere. l. mater decedens. ff. de inof. testamen. l. cū Aquiliana. ff. de transact. l. legitimam. ff. de pet. hære. l. in. repudiāda. ff. de acqui. hæred. & potest quidem contingere, vt quæ iam erat renuntiatura Velleiano, si certior fiat Velleianum quid inducat, iam non velit illi renuntiare.

II Secunda declaratio est, Mulier in dubio non præsumitur certiorata. Quæ propositio vel ex eo constat, quōd cū certioratio

in facto consistat, non præsumitur præcessisse, nisi probetur. l. in bello. §. factæ. ff. de capti. & postli. reuer. l. si emancipati. C. de collat. l. quicunq;. §. à pupillo. ff. de publicia. mulierum autem est leges ignorare, nisi de earum beneficio certiorescentur. l. cū de indebito. vers. si autem. ff. de probat. l. 2. §. si. ff. de iure fisci. Hanc igitur secundam declarationem tenet glos. ordinaria. in. l. sciendum. in glos. solenniter. prope finem. ff. de verbo. obliga. vbi eam sequūtur antiquiores. item dominus Bart. num. 7. & esse communem opinionem testatur Alexander eam sequutus num. 29. sequuntur eam Iasibi. num. 31. Cepola cautel. 196. Hippolyt. in rub. de fideiuss. num. 28. testantur eam esse cōmunem, idem sequuti, Franciscus Ripa in. l. si. nu. 121 C. de reuoc. dona. Aufrerius decisione Tholosana. 37.

12 Tertia declaratio, Muliere iurāte fideiussionem, necessaria nō est certioratio. Text. est. in. c. ex rescripto. de iureiur. vbi hoc tenet gl. verbo. & vxorē. quam ibi sequūtur omnes & plures quos allegat præterea Andreas Tiraquell. in. l. si vnquam. in princip. num. 131. de reuoc. donat. quam esse cōmunem testantur Alexander consilio. 27. vol. 1. Imola num. 18. Burgenfis num. 36. in. c. cū causam. de empt. & vendit. Marcus Antonius de vi. iura. num. 29. tametsi contrariū tenuerit Dynus consilio. 5. Questio talis est. quam esse cōmunem affirmat eam sequutus Bald. consilio. 47. vol. 1. eamq; sequūtur multi apud Tiraquellum vbi sup. nu. 146. Si tamen mulier aliquando iurasset se minimē fideiussuram, si ex post facto fideiuberet cum iuramento, fideiussio etiam iurata nil valeret. quæ opinio licet sit nouissima, vera mihi est, atq; ex legitimis iuris vtriusq; principijs rectē deriuata, cuius author est Fernandus Menchaca de success. creatio. §. 18. num. 158.

13 Quarta conclusionis principalis declaratio est, quōd si in instrumento dicatur mulierem fuisse certioratam, præsumendū in dubio erit pro instrumento, quasi reuera certiorata illa sit. argu. text. in. l. cū precibus. C. de

19 sibus à iure expressis. Ex quo & illud subse-
quitur, vt mulier contraria deponenti mi-
nimè subueniatur. Quod in persona abba-
tissæ cuiusdam Ioannes Andreæ observa-
uit in. c. cum Ioannes. de fid. instrum. & ve-
luti nota dignum allegauit Bald. in. l. scri-
ptura. num. 8. vers. quærent doctores. C. de
20 fide instrum. Quare cum mulier quædam
propria authoritate occupasset rem sibi le-
gatam, quo casu ante aditam hæreditatem
tenetur interdicto quorum legatorum. l. 1.
§. rediguntur. ff. quor. legat. post aditam au-
tem hæreditatem & apprehensam ab hære-
de possessionem occupator priuatur com-
modo rei legatæ. l. non dubium. C. de lega-
& iuris ignorantiam illa allegaret, respôdit

ex facto Franciscus Ripa, quod ipse refert in
c. saxe. num. 92. de rest. spoli. mulierem non
21 esse excusandam. Vnde etiam est, vt actus
qui propter clandestinitatem fraudem ac
dolum arguere solet. l. fina. de ritu nupt. in
fœminâ quoq; idem probet. quod gl. sing.
22 obseruauit in. l. 1. C. de interdict. matris vbi
eam notat Baldus nu. 2. Quoad punitione
sanè delictorû, hoc ipso quod fœminæ sint,
subueniri illis semper oportet, vt mitius q̃
masculi corripiantur. l. quisquis. §. ad filias.
ibi (mitior circa eas debet esse sententia). C.
ad. l. Iuliam. maiest. l. sacrilegij pœnam. in
prin. ff. ad. l. Iul. peculatus. & congeſsit plu-
ra Andreas Tiraquellus de pœnis temper.
causa. 9.

75

ANTONII DE PADILLA

Y MENESES IN TITVLVM DE DI- VERSIS RESCRIPTIS ET PRAG- maticis sanctionibus. C.

Commentaria.

Summarerum rubrica de diuersis rescriptis.

- 1 *R*ubrica continuatur.
- 2 *R*escriptum quid sit, & quomodo à priuilegio distinguatur.
- 3 *L*argo modo quicquid emanat à principe priuilegiū dici potest.
- 4 *S*anctio pragmatica quid sit, & unde dicta.

Lossa rubricæ continuat titulū hunc ad præcedentes in hunc modum. Supra visum est de rescriptis impetratis contra ius; nunc oportet tractare generaliter de omnib⁹ pragmaticis factis. Vel alio modo. Dictū est in superiorib⁹ de rescriptis cōtra ius, nūc inspiciendū est de diuersis ab his. i. contrarijs, hoc est, de his quæ sunt secundū ius. Vel tertio. Superius visum est de rescriptis in specie, nunc videre oportet de rescriptis in genere. Neq; enim alienum vnquam à nobis fuit, post enumeratas sigillatim species, subiungere clausulam generalem. I. si seruus seruū. §. inquit lex. ff. ad. l. Aquil. Et ponitur in rub. de diuersis rescriptis: hoc est de varijs rescriptis. Sicuti in rub. consultorū de diuersis & temporalibus præscript. Rescriptū autem propriè sumptū est id, quod princeps rescribit ad iuris obseruationē. Priuilegium verò est, cum princeps rescribit, iuri cōmuni in alicuius gratiam derogans, quasi pro eo legem priuatam statuens. Quæ differentia ex Claudij Imperatoris ad Epagatum responso colligi videtur in. l. falsō. j. eo. ibi. cū ea quæ ad ius rescribuntur. Quæ tex. in hac differentiā expendit Bald. ibi. col. i. quæ etiā videtur insinuare tex. in. l. rescripta. §. de pre-

cibus Im. offerē. in. c. rescripta. 25. q. 2. Quare hoc discrimine distinxerunt rescriptū à priuilegio gl. in rub. de rescriptis. lib. 6. quā ibi sunt sequuti Canonistæ omnes. & esse cōmuniter approbatam Gom. testatur nu. 10. Bar. in. l. pen. ff. de const. prin. nu. 3. vbi allegat ille tex. in. d. l. falsō. seq. eandē differentiā Hostien. in summa de rescriptis. §. i. nu. 1. Panor. in rub. de rescriptis. nu. 2. Barb. ibi. nu. 7. Feli. nu. 3. Decius. nu. 1. Vnde si rescripto aliquid cōcedatur cōtra ius, iam id priuilegiū dici oportebit. Gl. notabilis. c. i. vers. noscatur. de constitu. lib. 6. quam ibi sequitur Dominicus nu. 27. atq; esse cōmuniter approbatā affirmat Gome. nu. 203. licet largo modo quicquid emanat à principe, priuilegiū dici possit. quod Bal. allegans Ioan. Andre. obseruauit in præludijs feu. n. 18. Pragmatica autē sanctio est cōstitutio per principē edita ex procerū suorū consilio. quod videtur sensisse gl. 3. l. fi. j. eo. atq; præ ceteris diligentius examinat Ripa in rub. de constitution. nu. 33. Dicitur autem sanctio pragmatica à *πράγμα*, quod Latinè negotium est. Illud autē hic memineris, Imperatores Romanos de singulis rerū speciebus rogatos, per epistolas solitos fuisse respondere, quæ nos rescripta appellamus. Sic Romani pontifices per epistolas quoq; iura cōstituerunt, quas quoniā cum maxima decreti deliberatione ab illis edūtur, decretales appellarūt. Philosophi præterea sancti quoque ecclesiæ patres res grauissimas ex epistolis docere nō sunt veriti. Quod vir diuinarū atq; humanarū rerū scientissimus obseruauit I. Gensius Sepulveda Cordubensis lib. i. epist. epistola omnium prima.

Ioan. Gensius Sepulveda.

Summa. l. Silibellum.

- ¹ **L** ibellus quid sit.
- ² Expeditur oppositio. l. i. ut li. pend. atq; communis huius text. intellectus traditur.
- ³ Expeditur oppositio ex. l. quod si minor. §. si seruus. ff. de minor.
- ⁴ Beneficium porrigitur ad eum qui non est expressus in beneficio. propter communionem causæ.
- ⁵ Priuilegium socij unius uacationis munerū, an prosit alteri socio.
- ⁶ Si clericus & laicus simul delinquant, an laicus etiā sit à iudice ecclesiastico iudicandus.
- ⁷ Declaratur tex. in. l. si. C. de accus. quo sententia Antonij de Prato probata uidebatur.
- ⁸ In atrocissimis socij criminis punitur poena quæ principalis.
- ⁹ Tex. hic in libello cōventionali an possit procedere.
- ¹⁰ Et an in priuilegio.
- ¹¹ Priuilegia stricti iuris esse, nec posse in illis argumentum à similibus procedere.
- ¹² Inhibitio principalis non pertinet ad fideiussorem.
- ¹³ Responso simplex interpretanda iuxta interrogationē
- ¹⁴ Frater fratri an querat ex stipulatione.

L. Prima. Silibellum.

- N**on diuiditur text. hic per scribentes, quoniā breuis est. Summatim hoc cōtinet. Rescriptū simpliciter impetratum, præsumitur utriq; supplicantium concessum. In tex. ibi. si libellum. libelli vox licet generalis sit, & dū absolutē posita est, scripturā quāuis paruā significet, ex adiunctis tñ distinguitur. ut in presenti. Estq; libell' simplex scheda, qua desideria nostra à principibus, seu magistratibus explicari poscimus (quā vulgò petitionem vocant) Est autem decisio hæc probata. l. 40. tit. 18. p. 3
- ² Sed contra tex. hunc oppono ipse tex. l. i. sup. ut lite pend. ubi probatur, qd in his quæ à principe emanarunt, solum inspicitur tēpus concessionis, nō verò supplicationis. Et præterea opp. tex. in. l. si ita stipulat'. §. Chrysogonus. ff. de ver. oblig. ubi pro regula traditū est, personam nunq̃ subintelligendam esse, nisi expressa sit. Qua igitur ratione rescriptū hic soli Supero concessum, ad fratrem etiā ipsius dicitur pertinere? Cuius nulla mētio facta fuit in rescripto quo tēpore cōcessum fuit. Difficultatē hanc tollit Bart. in. 2.

oppo. dicens. Agi quidē in presenti de modico præiudicio, quare non mirū videri debuit, si persona fratris Superi in rescripto subintelligatur, & eā ratione inspicitur etiā tēpus supplicationis, nō verò concessionis. Tu adde duas alias rationes, ex quibus tex. huius intellectus cōstare potest: ex causæ videlicet cōmunionē, quā inuicē hi fratres habebāt: & ex ratiōis similitudine, neq; enim minor ratio erat pro fratre q̃ pro Supero ipso. Ita has rationes pro intelligentia huius respōsi considerarūt propē omnes antiqui scriptores in præf. & præter eos Salicet. & Rimina. l. i. col. 2. in prin. j. de transact.

- ³ Secūdo cōtra tex. hunc oppo. tex. l. quod si minor. §. si seruus. ff. de minor. & in. l. 4. ff. de cōd. furtiua. ubi de filio & seruo proposita quæstione, respōsio atq; decisio ad solum seruū videtur pertinere. Verū in illis. ll. hoc euenit propter rationis diuersitatē: hic autē ad utrūq; beneficiū pertinet propter rationis similitudinem. His ita pro tex. huius intelligentia prælibatis, collige tu modò ex litera ipsius text. beneficiū porrigi ad eū qui non est expressus in ipso beneficio propter cōmunionē causæ quā ille habet cū eo qui est expressus in beneficio. Notabile hoc est gl. in præf. quæ in eius argumentū multas leges inducit, quarū pleræq; minimē id probant. tex. enim. §. si fundus. & l. si cōmunē. de re indiuidua tractāt. Verū id multis legibus passim probatur. ut. l. 3. §. sed si coniunctim. ff. de leg. præstandis. l. si is q̃ duos reos. qui est pulcher tex. ff. de libera. legat. ubi in capacitas vnus ex socijs, videtur obumbrari incapacitate alterius. Ex quo illud inferri videtur, qd si adsint socij omnium bonorū, quorū vnus vacationē munerum realium meruerit, alteri etiā socio idem priuilegiū esse profuturum. quod glo. notab. determinauit in. l. si. vers. fratribus. C. de mu. & hon. non cont. lib. 10. quam sequitur Ias. dicens eam esse singularem in. l. i. n. 2. C. de transact. & in. l. si emancipati. nume. 9. de collat. Barbat. in. c. verū. nu. 41. de foro comp. dicens eam esse valde singularem idē in cōf. i. nu. 26. vol. 1. & cōf. 36. col. 6. eo. lib. & iterum cōf. 5. col. 7
- vol. 4

vol. 4. Hippo. in l. de minore. §. tormēta. nu. 12. ff. de quēstio. & in rub. de fideiuf. nu. 289 & cōf. 84. nu. 34. vol. 2. & in sing. 180. Alexā. ad Bart. in l. prācipimus. §. eodē obseruādo. C. de appel. & Mathes. in sing. 14. Ioā. Crotus in l. 1. in prin. nu. 24. ff. de verb. obli. Rebusus de priuilegio scholast. priuile. 106. nu. 31. Curt. iun. l. 1. nu. 19. C. de in ius vocando. vbi affirmat gl. illius opinionē esse cōmuniter approbatā. quā prēterea sequūtur Georgius Nathan in c. 2. de pact. in. 6. n. 167. Hermanotus detus. l. 4. §. Cato. nu. 482. ff. de ver. oblig. Tiraq. de vtroq; retract. §. 26. gl. 1. nu. 31. Chassene. in cōsue. Bur. rub. 1. §. 4. nu. 59. te status opinionē glo. seruātā esse in parlamēto. Verū gl. illius sententiam in proprio loco nō admittunt Bar. & Platea, neq; eā seruari in praxi affirmat Cagnolus in l. si emācipati. num. 59. ff. de collat. & contra gl. tenet Riminaldus in l. imperium. nu. 7. ff. de iur. om. iud. Nec ipse in iudicijs si ex facto res agitaretur, credere obseruādā, prēterquā in rebus indiuiduis, in quib⁹ propter subiectum materiē priuilegiū vnius socij necessariō alteri socio vsui esse oportet.

- 6 Secundo infertur ex huius tex. ratione, cōprobari mirū in modum sentētiā illā singularem Anto. de Prato veteri, qui in l. 1. ff. quē sent. sine appel. rescin. cōstanter asseruit delinquentibus duobus, clerico simul & laico, de laici etiā delicto iudicē ecclesiasticū in hac parte cogniturū propter clerici priuilegiū. Hanc Anto. sententiā nō sine cōmendatione sequuntur Mari. Soci. in c. 1. nu. 30. vers. octauo fallit. de mut. petitio. & alter quoq; Socin. ipsius Mariani filius in l. cū senatus. nu. 11. ff. de rebus dub. vbi affirmat se ita vidisse seruari. Barb. in l. 1. §. si stipulanti mihi. ff. de verb. obli. Feli. in c. 1. nu. 6. de prēscrip. Hipp. sing. 180. Curt. iun. in l. si emācipati. nu. 23. C. de collat. Socin. iun. in cōf. 34. col. 1. vol. 2. Fernā. Loazes de cōuersione Paganorū regni Valētiæ fol. 52. fundamēto. 15. pro parte fidei. Idē de matrimonio regis Angliæ. dubio. 10. nu. 21. Iacob. Boulenne. in §. famofos. l. capitalium. nu. 206. ff. de poenis. Atq; hanc opinionē à nemine fuisse impu-

gnatam affirmat Ioannes de Neuizannis in Sylua nupt. lib. 6. nu. 36. & dicit se ita vidisse practitari Chassene. in cōsue. Burg. rub. 1. §. 5. nu. 70. Pau. Paris. cōf. 154. col. 1. vol. 4. Robertus Marāta de ordine iudiciorū. 4. parte. distinct. 11. nu. 22. Crotus. l. 1. in prin. nu. 27. ff. de verb. obli. Boē. decif. 300. nu. 2. Purpur. in l. imperium. nu. 9. ff. de iur. om. iud. vbi id extēdit, etiā si laici plures cū vno tñ clerico delinquant. Orosius in l. imperator Adrianus. nu. 18. ff. de sta. hominū. Aegidius Bos⁹ in pract. cri. tit. de foro compet. nu. 146. Hubert⁹ Zucardus in repetitiōe. l. posthumo nato. n. 43. C. de bono. pos. cōtra tab. vbi id ampliāt, etiā si clericus non petat se remitti ad iudicē ecclesiasticum, sed solus laicus. Restaurus Castaldus in tracta. de imperatore. q. 15. nu. 6. Estq; pro hac Anto. sententia tex. pulcher qui ei patrocinatur in l. si. C. de accusatio. ibi, eripi se posse cōfidēs, aut studio, aut priuilegio nominati. Quo manifestē probatur, delinquentes in poenis quas pati eos oportet, potiri priuilegio eorū, quibus cū simul deliquerunt. Verū hęc Anto. sentētia quāquā cōmuni ferē scribentiū suffragio probata sit (neq; id negam⁹) periculi tñ plena est, neq; facilē in iudicijs admittēda. Separata enim cū sit persona laici delinquentis, à persona clerici quo cū deliquit, separata etiā debet esse iurisdictio, ita vt vnusquisque ad propriū, competētēq; iudicē sit remittendus. Neq; in delictis vnquā socius (si causa diuidua sit) socij priuilegio perfruetur. l. si. quis vxori. in princ. vers. sed si furtū. ff. de furtis. vbi si extraneus cū alicuius vxore furtū cōmittat, vel ré aliquam fraudulose contrectet, aduersum extraneū furti quidē actio dabitur, nec tenebitur ille rerū amotarū actione, qua vxor cōuenienda est. Quare superiorē opinionē reprobat Carol. Molin. ad Alex. cōf. 122. n. 17. vol. 4. & cōf. 239. vol. 6. ad fin. atq; ideo nunquā esse seruātā testatur Boē. in cōsuetudinib⁹ Bituricē. §. 4. Et falsam esse eā improbātes contendunt Episcopus Ciuitatē. (vir me hercle & morū sanctimonia, & iuris vtriusq; cognitione prāclarus) in practicis quæstioni. c. 34. col. 4. & Anto.

Didacus
Covarru-
uias Epi-
scopus Ci-
uitatensis.

Gomecius lib. 3. variarū. c. 10. nu. 6. Quę opio elegās apud eos habet testimonium ex lege. 9. styli. vbi, si duo delinquant, & vnus quidem habeat priuilegiū vt nō nisi coram principe sit cōueniēdus, alter qui cum eo vnā deliquit, non debet perfrui illius beneficio, sed ad proprium iudicem remittēdus est. & hāc opinionē ipse sequor, cui tex. hic minimē refragatur. Cuius ratio non in sola communione sita est, sed alijs quoq; iuuatur adminiculis. vt superius admonui.

7 Neq; obstat ei Iustiniani tex. in. d. l. fi. C. de accusation. quoniam verba illa eripi. & enuntiatiua sunt legis ipsius, ex quibus nil est quod argumentum sumamus, cū Imperator non in illis fundet mentem suā: ex sententia glos. vulgaris in. l. vnica. glos. magna. C. quando non peten. partes. quā ibi sequuntur omnes. atq; esse communiter approbatā affirmat Curtius. l. eius qui in provincia. num. 1. ff. si cert. peta. & in. l. qui se patris. C. vnde liberi.

8 At in atrocissimis delictis acrius delinquens puniri solet propter comitem delicti. Nam si filius aut alius quispiā, qui leges Pōpe. de Parricidijs. præsripto tenetur, ad tantum facinus perpetrandum alium extraneum opitulatorem criminis adhibeat, hic etiam lege Pompeia erit cēsendus, atq; eiusdem legis poēna afficiendus. l. vtrū. ff. ad. l. Pompe. de parr. §. alia deinde lex. Inst. de pu. iud. quibus conuenit optima. l. 12. tit. 8. p. 7. vt hinc etiam intelligas, si cesset delicti atrocitas, & magnitudo, vnumquēque ex sua persona, non alterius esse & iudicādum & corripiendum.

9 Sed an tex. hic locum etiam habeat in libello conuentionali, dubium esse solet: vt si ego & Titius litē aliquam moueamus aduersus Seium, petētes vt ille nobis rē aliquā restituat, & vtriusq; nomine libellum iudici offeramus, qui iussit rem illam mihi restitui, an idem videatur pro Titio iudicem pronūtiasse? Quod videtur, argumēto sumpto de principis rescripto, ad sententiam iudicis. Contrarium tamē determinat in pręsen. Odofredus nu. 4. Cynus. 1. q. Alber. &

Ioannes Faber. ex quo constat apud antiquos hanc fuisse communem sententiam, & Salicet. col. 1. Nam iudicis sententia strictissimi iuris est. vt in. l. penult. ff. de his qui sunt sui vel alien. iuris.

10 Sed in priuilegio an idem erit dicēdum? Et in priuilegio in dispensationem iuris cōmunis concessō, legem hanc minimē habere locum, affirmat Cynus in. 2. q. in pręsen. & Albericus col. 2. Ioannes Faber. in vers. & ideo. Salicetus & Paulus Castrēsis. Horum ratio est: quia priuilegia etiā stricti iuris sunt c. sanē. de priuileg. vbi notat Anto. nu. 1. & inquit ille in iure singulari & priuilegiario, non procedere argumentum de similibus ad similia. idēq; Bal. notat. l. 1. in primo nota. C. de legibus. dicens priuilegia nō extendi nisi ad personas in illis expressas.

12 Atq; idem in eleganti proposito idem Baldus obseruauit in pręf. de inhibita iurisdictione, vt inhibitiō nō porrigatur nisi ad personas in ea contentas. Quare si contra Seium ipse agā meo & fideiussoris mei nomine coram iudice ecclesiastico, cōtendens instrumentū aliquod, ex quo aduersus nos executio aliqua petita est, vsurarum suspicionē laborare, & iudex ecclesiasticus secularem inhibeat ne contra me procedat, poterit nihilominus contra fideiussorem procedere. idēque tenet Bald. per text. l. creditor. in princi. ff. mandati. cui & Iass. accedit. nu. 2. Fulgoso licet reclamante. col. 2.

13 Collige deinde ex hac lege, quod responsio simplex censetur referri ad formam interrogationis. l. si defensor. §. qui interrogatus. ff. de interro. act. §. preterea. Inst. de inu. stipula. Sic & sententia simpliciter lata, censetur lata conformis libello petitorio. l. fin. C. de fideicom. libertat. l. vt fundus. ff. cōmuni diuid. c. licet. de simo. ad idē est text. egregius in. c. inter dilectos. vers. ceterū. de fide instrum. Ex quo colligit ibi Bal. nu. 16. ibi. quod pro declaratione priuilegij, semper est recurrēdum ad supplicationē. Quare si ab vrbe exterminatus petat remissionē pro viginti diebus, atq; illi princeps remissionem simpliciter concedat, videbitur indeter-

determinata responsio, ad determinatam supplicationem referenda. Cuius sententię autores sunt præter alios Bart. l. i. nume. 5. ff. ad. l. iul. maie. & Panor. in. c. 2. nu. 2. de treg. & pace. & Felinus in. c. super literis. num. 9. de rescriptis.

15 Ultimo loco ex hac. l. colligit argu. glos. ordinaria. §. siue autem. glos. i. Inst. de stipul. seruorum. quod licet alteri per alterum nõ quæratur ex stipulatione actio. l. quæcunq; gerimus. ff. de act. & obligatio. §. alteri. Inst. de inut. stipul. fratre tamen posse fratri suo actionem ex stipulatione quærere: nam in præsentis specie ex persona superi fratri ipsius quæsitum est. Verum vix est vt gl. illius opinio, vel Accursij authoritate (quæ certè maxima est) sustineri possit. Neq; enim fraternitas sola in causa fuit, vt principale hoc beneficium concessum supero ad fratrem ipsius pertineret: sed facta vtriusq; nomine supplicatio modicitas præiudicij, causæ cõmunio rationis eadem vis. Sed & his omnibus præsentibus dubium idque non facile fuit, an fratri quoque superi hoc rescripto prospectum videretur? Quare glos. illam reiiciendam esse censeo. Neq; enim sanguinis affectio operatur, vt alteri per alterum obligatio quæratur. l. 3. §. sed si fortè. ff. iud. solui. imò verò mater filio nunquã vtiliter stipulabitur. l. debitor. in princi. ff. ad Treb. quare melius glos. ordinaria. l. fideiussoris. vers. neq; enim. ff. de pactis. quæ ratione sanguinis nemini permittit alteri stipulari, quã ibi sequuntur omnes, & præterea Bart. in. l. vnica. C. de sent. quæ pro eo quod interest. num. 12. Ia. l. Qui Romę. §. Flavius Hermes. ff. de verb. oblig. nume. 13. & in. l. huiusmodi. in princi. num. 22. ff. de leg. i. & conf. 41. nume. 4. vol. 3. Decius in. c. ad nostram. nume. 3. de prob. Andreas Tiraquellus allegans alios. l. si vnquam. vers. libertis. nu. 82. C. de reuo. donat. & testatur gl. opinionem esse communiter approbatam Fran. Curti. eam sequutus. l. ex quacunq; ff. si quis in ius vo. non ierit. nume. 18. & in. l. 2. §. mutui datio. nume. 34. ff. si cert. petat. Nisi glossam accipere velis in duobus fratribus sub eius-

dem patris potestate constitutis, quo casu agere glos. illa videtur. atque ita eam considerat Andreas Tiraquell. de poenis tempe. caus. 22. num. 21.

§ Summa. l. 2. Falso.

- 1 **R**escripta iustitię sunt perpetua, nisi certum tempus in eis comprehensum sit.
- 2 Idem esse in privilegijs.
- 3 Text. in. l. i. ff. de nundinis. quatuor modis interpretatur.
- 4 Non nactus occasionem usus sui privilegiij etiam multo tempore eo non priuatur.
- 5 Privilegium collatum in meram uoluntatem eius, an pereat per non usum.
- 6 Expeditur oppositio ex. c. si autem. c. c. plerunque de rescript.
- 7 Expeditur oppositio ex. c. si de terra. c. c. accedenti bus. de priuileg.

L. 2. Falso.

Diuidi potest tex. hic in tres partes. In prima ponitur reprehensio cuiusdam opinionis. In secunda ponitur decisio. In tertia decisionis limitatio. Secunda ibi. Cum ea quæ ad ius. Tertia ibi. Sed tempus. Et quoniam quotidiana est hæc lex, dicit Salicetus oportere eam cordibus imprimi.

- 1 Summatim hoc continet: rescripta iustitię sunt perpetua, nisi certum tempus in eis
- 2 comprehensum sit. Idem in privilegijs est (quo casu nonnulli ex nostris text. hunc intellexerunt) vt est text. in authen. constitutio. quæ de dign. §. si. coll. 6. l. quod semel. ff. de decret. ab ord. faciendis. c. decet. de reg. iur. in. 6. Et hoc rationem habet. Quoniã ita licuit, semperq; licebit, priuilegia interpretari vt q̃ latissimè illa pateant. l. beneficium. ff. de const. princip. l. immunitates. ff. de iure immun. l. ex facto. ff. de vulg. & pupil. l. si quando. C. de bonis vacant. lib. 10. c. cum dilecti. de dona. quibus cõuenit. l. 28. ti. 34. p. 7.
- 3 Sed contra text. hunc allego tex. expressum in. l. i. ff. de nund. vbi qui impetrauit à principe nundinarum ius, si illo privilegio

per decennium vsus non sit, eo priuatur. Cui consonat. l. 3. tit. 7. p. 5. Hanc difficultatem soluit primo loco Odofre. dicens. nu. i. legem illam primā esse per text. nostrū correctam, vt iam hodie qui nundinarum ius impetrauerit, etiam si decennio illo nō vtaur, minimē eo priuetur. Sed hęc responsio, nec ipsi Odofre. placuisse satis videtur, nec est tenenda. Quis enim patiatur legem corrigi, quā expressē non corrigitur? vulgata. l. prācipimus. in fin. C. de appellat. Secundō idem author soluit, dicens text. illum agere in priuilegio, hunc in rescripto, quare decēnio ibi tollitur priuilegium, hic perpetuū durat rescriptum. Ratio differētię est, quōd priuilegium iure speciali fundatum facilius expirat, quā rescriptum, quod ad iuris cōmunis obseruationē intenditur. l. vulgata. cius militis. §. militia missus. ff. de testa. mili. Et hanc intelligentiam videtur tex. hic in sinuasse in illis verbis, cū ea quā ad ius rescribuntur, perennia esse debeant. Verūm hic intellectus ex eo non potest procedere: quoniā priuilegium cū priuata quādam lex sit. c. priuilegia. 3. distinctio. ex solo non vsu tolli minimē potest. l. fin. C. de fabricen. lib. ii. Tertiō soluit hāc difficultatem gl. ordinaria in prēs. dicens in lege. contraria. priuilegium esse impetratum cū iactura, damnoque aliorum: quare strictē illud esse interpretandum, vt lapsu decennij depereat, hīc verō sine cuiuspiam iniuria rescriptum emanasse, cū ad ius alicui conseruandum indultum fuerit, & ideo perpetuum fuisse. Hunc quoq; intellectum tenuerunt Ioan. de Fantucijs. & hūc referēs Archidiaconus in. c. priuilegia. col. 2. in. gl. extinguitur. 25. q. atq; eundem videntur sequuti Cynus & Alber. in prāsen. qui dicunt speciale esse in. l. il. l. i. vt priuilegium expiret decennio. Sed in quo nundinarum hoc prāiudiciū consistat, ipse nō video. Est enim commodum maximum nundinarum impetratio, non tantū in eorum, quibus conceditur, vtilitatem. sed omnium circum colentium. Ni si illi principis vel ciuitatis, in qua fiūt nundina, prāiudiciū considerant. Quoniam

ita solet priuilegium nundinarum concedi, vt vendentes atque emētes, à Gabellarum & aliorum onerum exactione sint immunes. Quartō & vltimō solui oportet harum legum difficultatem, ex eo quōd in hac lege fuerit rescriptum impetratum ad agendum, seu excipiendum, in. l. contraria. ad factum aliquod explicandum, puta ad nundinas celebrandas: quā enim in facto consistunt, solent facilius expirare. l. idem Africanus. §. si quis alicui. ff. de leg. i. Et hunc intellectum videtur tenuisse glos. in prāsen. & in. l. contraria. vbi idem tenet Barto. inferens ex hoc contra Aretinos, qui perdiderunt priuilegium doctores gradus conferendi à principe impetratum, qm decennio illo vbi nō sunt. quod tenet etiā Bologninus in authent. habita. nume. 50. ne fili. pro pat. Hunc intellectum tenet Odofre. in prēs. in 3. membro suę distinctionis, & ceteri quoque sequuti eum videntur. & post eos las. in nu. i. Barto. in. l. licitatio. §. earum. ff. de publ. & vectiga. Panor. in. c. vt priuilegia. de priuileg. idem Panormit. in. c. cū accessissent. num. 6. vers. secundo casu. de constitu. vbi dicit text. in illa. l. i. esse notabilem. idē Feli. ibi. num. 25. & esse resolutionem hanc communem affirmat Phil. Decius ibi. num. 17. vers. retenta tamen.

4 Oportebit tamen limitare text. in dicta l. i. vt minimē procedat, si occasio oblata non sit, vt is cui concessum sit priuilegium, eo vti non possit. Nam eo casu nec per mille quidem annos inducitur omisio priuilegij. Argumen. est. text. egregius in. l. & Attilicinius. ff. de seruit. rusti. prād. vbi ei qui non potest vti seruitute, seruitus tempore non amittitur. Ex quo text. limitationem hanc proponit gl. ordinaria in. c. abbate. S. Siluani. verb. donet. ibidem. de verb. signifi. ca. quam ibi & notant, & sequuntur omnes Canonistę. & las. in prāsen. & est text. optimus. l. in filijs. de decurio. lib. 10. ibi, quā & si necessitas non exigit, patria tamen nō remittit. Ex quo text. colligit ibi. Bart. nu. i. q. si ciuitas aliqua tenetur cōducere militem pro ecclesia Romana, belli timore instanti, & per

& per centum annos Romana ecclesia bellum non gerat, nō amittit illa priuilegium militis cogendi, quod habet in illam ciuitatem. Idem tenet quoq; Barto. in .l. cum scimus. num. 2. de agrico. & cens. lib. II. vbi in hoc allegat text. in .l. illa. in filiis. Baldus in Imperium. 2. lect. nume. 4. vers. sed quāto quanto tempore. ff. de iur. om. iud. Gaspar Velascus ibi. num. 144. Baldi prorsus immemor. Panor. in cons. 101. col. pen. num. 7. lib. 1. Felin. in illo. c. cum accessissent. nume. 25. vers. limita primò. & ibi etiam Decius num. 17. vers. 2. prædicta conclusio. Ias. in .l. beneficium. num. 53. ff. de const. princip. vbi idem sequuntur Claudius nu. 109. Ioati. Orosius num. 25. Rodericus in procem. II. fori. fol. 4. col. 1. Chassen. col. 4. num. 2. Ioannes Arze de Otalora de nobilit. 3. parte. c. 8. nume. 8. vt non dubitem hanc esse communem opinionem: quam præter omnes ipsius auctores probat text. elegans in .c. 1. in fi. de feud. sine culpa non amittendo. quem text. expendit in hoc Bald. in .c. ex parte Adæ. nu. 3. de testibus. vbi mirabile eū esse affirmat.

5 Secundò oportet limitari text. in præallegata. l. 1. vt non procedat si priuilegium sit collatum in meram volūtatem priuilegiati: veluti si princeps dicat, eo vti possit si velit. hoc enim casu decennio minimè periret. glō. vnica iuncta suo tex. in .c. vt priuilegia. vers. semel in anno. de priuile. quam sequuntur Anto. de But. col. fin. dicens esse singul. Balb. de præscriptio. 4. parte. 5. partis. vers. 4. quāro. num. 4. dicens gl. illā esse peregrinā. cuius gl. opinionē falsam esse ipse reor. & eā reprobat Panormi. atq; pleriq; omnes in illo. c. cum accessissent. nam hoc casu nil amplius exprimitur quā antea inerat, neque alio quidē modo quā quo inerat, & ideo expressio illa, si volet, nil debet operari. l. 3. in princi. de lega. 1. c. significasti. de electione. Quod si aliter conditio illa exprimeretur, quā quo inerat, multū operaretur expressio. l. si ita legatum. §. illi si volet. ff. de lega. 1. l. nonnunquam. ff. de condi. & demonst. l. expressa. ff. de reg. iuris. sed in concessione cuiuscunq; priuilegij semper subintelligi-

tur illa conditio, si impetrans voluerit eo beneficio vti. nedicamus beneficium hoc in inuitum conferri, contra text. vulga. l. hociure. §. non potest. ff. de donat. in .c. inuito. de reg. iur. in .6.

6 Secundò contra text. hunc oppono tex. in .c. si autem. & in .c. plerunq; de rescript. vbi beneficium principis, imò rescriptum ad ius non est perpetuum, sed anni spatio circumscribitur. quibus conuenit. l. 35. tit. 8. part. 3. Cui difficultati respōdebis, vt si post impetratum rescriptū à principe alter etiā beneficium impetrauerit, & prior fuerit negligens in vsu sui priuilegij per annū, præfertur statim alter, quasi prioris negligentiam arguens. ita Bart. in præf. Et est ipsa veritas: vigilantibus enim & non dormientibus iura subuenire solent. l. pupillus. ff. que in fraudem cred. l. non enim. ff. ex qui. cau. maio.

7 Tertiò oppono text. in .c. si de terra. & in .c. accedentibus. de priuile. vbi priuilegia Romani principis non sunt perpetua. Sed responde perperua quidem esse, quæ tamē renuntiari possunt. Quare cum in .c. si de terra. annis. 30. & in .c. accedentibus. 40. occasione oblata monachi Cistercienses vsi nō fuerint priuilegio, censentur tacitè illi renūtiare. argu. text. in .l. cum quidam. §. Diuus. ibi. quas omisissete longi temporis interualum indicat. & l. qui semisses. ff. de vsuris. l. Procula. ibi, quādiu vixisset. ff. de probationibus.

¶ Summa. l. 3. Sancimus.

- 1 *Per originalia non per exempla fit probatio.*
- 2 *Princeps non potest roborare scripturam carētem legitima autoritate.*
- 3 *Exemplum inducit probationem contra eum qui dedit illud.*
- 4 *Item si sit desumptum ab eodem notario.*
- 5 *Item si sit desumptum cum iudicis autoritate.*
- 6 *Et tunc oportere partes citari ut uideant illud transcribi.*
- 7 *Quod generale est in cuiuscunq; instrumenti presentatione.*
- 8 *Et an citationem illam in dubio interuenisse presumatur.*

- 9 Duo casus, in quibus non requiritur illa citatio.
 10 Et an necessaria sit iudicis autoritas transcribēte herede legatario uel donatario registri.
 11 Et an exemplum desumptum sine iudicis autoritate faciat aliquam probationem.
 12 Exemplum repertum in archiuo publico an probet.
 13 Exemplum nimis antiquum an faciat probationē.
 14 Et quando illud dicatur ab antiquo fuisse confectū.
 15 Parte non opponente, probat exemplum, & iure regio præceptum registra à tabellionibus seruari.
 16 Aliquando fit probatio neq; per originalia neque per exemplaria, sed per testes deponentes de amissione instrumenti originalis. Et ampliatur tex. in. l. testium. C. de testibus.
 17 Alter intellectus huius legis traditur.

L. 3. Sancimus.

Non diuiditur textus hic, habet duos intellectus. vtrunq; glossa sentit. Secundum autem priorem intellectum hoc continet.

- 1 Per originalia, non per exempla fit probatio. Quod præterea probatur in. l. Procurator. C. de eden. & in. l. si que sunt cautiones. & in. l. idem Pomponius. ff. fami. hercis. & in. l. 2. ff. de fide instr. & in. c. 1. ex. de fide instr. Ex quo colligit ibi Panor. in. 2. nota. etiā principem non posse probationis virtutem imperituri exemplis scripturarum. Et generale hoc est, vt princeps regia sua autoritate roborare minimè possit scripturam carentem legitima solennitate. Quod ibi expressim obseruarunt Felinus & Decius. & obtinuisse se apud Lusitanos affirmat Pinelus in rub. C. de res. vend. 1. parte. c. 2. nu. 13. alios allegans. Sed conclusionem hanc tu limita bis, vt non probent præterquàm aduersus eum, qui dedit illud exemplum. l. in fraude. §. à debitore. vers. ne quis instrumēta. ff. de iure fisci. vbi cūm fiscus cuidam traderet exemplum scripturæ seu rationis alicuius, cautionem ab illo accepit, ne contra fiscum priuatus eo vteretur: nam quid quæso cautio illa interponeretur, si nullum inde præiudiciū fisco posset obtingere? Idem ex illo text. deduxit Barto. in authen. si quis in aliquo documento. 1. oppositione. C. de edendo. vbi idem sequuntur Fulgo. & Salice. vterq; nu.

2. ex quibus prior dicit hoc tenere doctores. idem Paulus ibi. num. 3. Alexan. nu. 4. dicēs esse omnium opinionem. l. as. col. 2. vers. Primo secundum Bart. & testantur esse cōmunem opinionem eam sequuti Decius nu. 14. Curt. num. 8. ibi. quam etiam sequitur Bar. in. l. 2. §. si dubitetur. num. 5. ff. quæ ad testa. aper. Antoni. & Imol. in dicto. c. 1. Felin. in c. fin. eiusdem tit.

- 4 Secundò text. hunc temperabis, vt non procedat, si exemplum sumptum sit ab eodem notario, qui cōscripsit originale, quo casu virtus originalis in ipsum exemplum transfunditur. text. est ita communiter intellectus in. l. si quis ex argentariis. §. prætor. vers. probet. ff. de edendo. vbi ad hoc prohibetur editionem rationum fieri argentario, ne pro eo illę probationem inducant: nam si non probarent, quid esset, quodd earū editio prohiberetur? Probant autem eo ipso qd ab eodem notario exceptæ sunt, & ita text. illum interpretatur Bart. ibi. in primis verbis. Alex. nu. 1. l. as. 2. nota. Bart. in. d. authē. si quis in aliquo documēto. 2. oppo. Salicet. ibi. num. 3. Alexan. affirmans hanc esse cōmunem opinionem. num. 5. & testantur cōmunem eam sequuti l. as. ibi. nu. 3. Curt. nu. 11. & Purpuratus post Alexā. quem allegat. num. 24. quam & Bart. tenet in. l. Sempronius. ff. de lega. 2. & communem esse affirmat Aret. l. vnum. col. 1. ff. de testamētis. vbi Baldus in vers. Deinde nota, illum tex. expendit pro hac secūda declaratione, quam ipse ipsam veritatem appellat. pro qua videtur text. in. c. dudum. de conuers. coniug. & hanc ipse sequor, licet contrariam tenere velit Paulus Castrensis in præsent. num. 4. & in. l. 2. C. de edict. Diui Adria. tollendo.

- 5 Tertiò declarabis superiora minimè procedere, si autoritate iudicis sit desumptū exemplum instrumenti, quo casu iure optimo instrumētū probabit. Autoritas enim iudicis omnem prorsus falsitatis suspicionē remouet. tex. in. l. chirographis. in princi. ff. de admi. tuto. vbi ita fingitur facti species. Tutores quidam cūm accederent ad administrandam rem pupilli, in repertorium solenniter redegerunt omnia nomina debitorum

rum pupilli: chirographa illa casu exusta sunt, quæritur ibi, an tutores sint condemnandi quod debita non exegerint, vel ad notationem debitorum faciendam compulerint ipsos debitores. Et teneantur in hoc tutores Scauola resp. quoniam exemplis ex ipso originali inuentario desumptis, potuerint conuenire debitores. Sed quærit statim gl. 1. quoniam pacto hoc facere potuerint tutores, cum per originalia, non per exempla sit facienda probatio? Et resp. per exempla etiam probationem induci quando deducuntur ex ipsis protocolis cum iudicis autoritate. & gloss. illius intellectum sequuntur ibi Bart. & Alber. & idem probat text. in auth. ut fratrum filij. §. illud quoque. coll. 9. in c. fin. de fide instr. atque ita tenet gl. ordinaria. in auth. si quis in aliquo documento. gl. 1. C. de edend. & ibi Barto. in 3. oppo. & ibi hanc opinionem sequuntur omnes. quod affirmat Decius num. 9. Curt. iun. num. 14. & idem voluit gloss. documento. in authen. ut sponsal. largitas. §. & hoc in super. colla. 9. & ita interpretatur text. in illa. l. chirographis. Oportet tamen partes ambas semper citari, ut fieri possit hæc transcriptio in exemplis. quod Barto. notauit in l. illa. chirographis. & in auth. si quis in aliquo. post quosdam antiquos doctores. & hanc Bartoli opinionem sequuntur prope omnes ibidem. atque esse communiter approbatam affirmat Curtius senior ibi. num. 15. & Purpu. num. 16. ex regu. vulg. tex. in l. de vnoquoque. ff. de rei iud. & in l. nã ita diuus. ff. de adoptio. & regulare est, ut in cuiuscunque instrumenti præsentatione debeat citari pars, contra quam instrumentum illud præsentatur. c. chartæ. 3. quæst. 9. Sed an in dubio præsumatur huiusmodi citationem interuenisse? Et Innocentius in c. Albericus. de testam. duas refert opiniones, inter quas illa mihi verior videtur, ne citatio præsumatur. quam etiam tenet Bald. in illa authen. si quis in aliquo. penul. col. vers. sed hic quæritur vnum. quia cum hæc sit solenitas quædam extrinseca, non est in dubio præsumenda, etiam ex longo intervallo. l. quicunque. §. quæ à pupillo. ff. de pub. an rem

act. l. 1. C. de fide instr. & iure hæste fiscal. lib. 10. licet in dubio esse præsumenda hanc citationem ex longo tempore responderit Curia. in conf. 158. visis instrumentis. cuius opinionem alios etiam auctores allegans tenuit Tiraquellus in tract. de præscrip. §. 1. glo. 7. vers. trigesimo septimo. Sed duobus casibus notarunt, non esse necessariam hanc citationem. Prior est, cum periculum esset in mora transcribendi, nec facile pars citari posset. argumen. tex. in l. de pupillo. §. si quis filios. ff. de noui op. nuntiatio. quod Innocentius & ceteri notarunt in c. fin. de fide instr. vbi id optimè prosequitur Panor. nu. 4. & communem esse hanc opinionem affirmat Curtius senior vbi s. Secundo citatio non esset necessaria, si ex consuetudine esset sublata necessitas. argu. text. in l. si fundus. ff. de uicatio. l. quod si nolit. §. quia assidua. ff. de edictio. idque supradicti auctores notarunt. Quibus tertium casum addit Socin. in dicta authen. si quis in aliquo. nu. 15. in quo non est necessaria citatio. In privilegiis scilicet, quæ renouantur in curia Romana, quoniam illa subeunt multorum examina. Sed si hæres, vel legatarius, aut donatarius registri sit is qui transcribit, an adhuc necessaria sit in transcriptione iudicis autoritas? Et necessariam hoc casu non esse, si successor sit publica autoritate notarius, probat text. in l. si quis ex argentariis. §. 1. & in l. nil. §. quædam. ff. de eden. cum iura illa simpliciter dicant heredem notarij compelli posse ad additionem instrumentorum, sicut defunctus ipse, neque in hac additione exigit consultus illam iudicis autoritatem. Atque hanc opinionem tenet Barto. in illo. §. 1. & Panor. in c. cum. P. tabellio. de fide instr. num. 2. quæ l. regia probata videtur. 55. tit. 18. p. 3. vbi quando fit transcriptio hæc ab heredem tabellionis, non fit mentio autoritatis iudicis, quasi innuat lex eam hoc casu non esse necessariam. Sed sunt qui putent etiam hoc casu non esse exemplis fidem adhibendam, nisi cum iudicis autoritate sint transcripta. quod Ange. Fulgosiusque notarunt in illo. §. nil. Anchar. ac Paulus Castrensis in illa. l. si quis

- quis ex argentarijs. §. cogentur. vbi Alexā. nume. 5. more suo ceteris præstantius vehementioribus argumentis, eam opinionem defendit, & sequitur ibi Ias. num. 14. atque communem esse affirmat Ioānes Orosius nu. 2. qui falso existimat. l. partite superius allegata eam opinionem confirmari. Et communem esse affirmat alios allegans Episcopus Ciuitatensis in pract. quæstio. c. 21. nu. 3. ad finem. Quæ opinio verior esse videtur. Quoniam cum complere instrumenta atq; ea in exempla transcribere competat tabellioniratione officij, illud ad hæredes non transmittitur. l. cuius bonis. ff. de curato. furio. l. 1. C. si quis ignor. rem mih. atq; iuxta eam oportebit legem partite interpretari. Neq; obstat tex. §. nil. & in §. cogentur. quia non loquuntur de tabellione, sed de argentario.
11. Sed an exemplum desumptum sine iudicis autoritate probationem aliquam faciat? Et præsumptionem quandam inducere existimat glossa ordinaria in l. 2. ff. de fide instr. gloss. magna in vers. Item præsumptio inducitur. idemq; voluit gloss. vers. facile. l. sicut iniquum. C. eo. tit. quæ duabus declarationibus sunt explanandæ. Prima, vt procedat, quando originale ipsum est deperditum, ita eas declarat Barto. in l. admonedi. num. 31. ff. de iure iur. Secunda est, vt exemplum sit desumptum per notarium bonæ famæ. ex Bald. qui ita interpretatur gloss. in d. l. 2. in l. in bonæ fidei. n. 6. C. de rebus creditis. Ego verò existimo exēplo simplici nullam esse regulariter fidem adhibendam, & hoc esse quod text. hic & similes voluerūt statuere, tametsi glossarum opinionem defendat Decius in dicta authen. si quis in aliquo. num. 2. C. de edendo.
12. Quartò limitabis text. hunc minimè procedere in exemplo reperto in Archivio publico, hoc enim iure optimo probat, atque ipsum protocolum. ex text. sing. in authen. ad hæc. vers. item & charta. C. de fide instr. Ex quo text. ita colligit Ang. de Peru. in d. authen. si quis in aliquo. col. 1. ad finem. dicens per doctores hoc minimè fuisse tactū.
- idemq; sequuntur ibi Alexan. nume. 8. Ias. col. 4. vers. vltra Bart. Decius num. 23. hoc limitantes ad limites ipsius ciuitatis, in cuius archiuo reperitur huiusmodi instrumentū. atque hanc Ange. opinionem testatur communem Nicol. Bellonus consi. 57. nume. 12.
13. Quintò limita in exemplo nimis antiquo, hoc enim probabit optimè. argu. tex. in l. in finalibus. ff. fin. reg. & ita tenent Arc. consi. 36. Ias. in illa authen. si quis in aliquo. col. 4. & communem esse opinionem hanc affirmat Felinus in c. Albericus. de testibus. ad finem. & eum & alios allegans Episcopus Ciuitatensis in pract. quæstio. c. 21. nu. 7.
14. Sed quando transcriptio siue exēplum ab antiquo esse dicatur, vt huiusmodi declarationi locus sit? Et sunt qui putant post sexaginta annos dici instrumentum confectum ab antiquo. Cuius opinionis fuit Antonius in c. 1. de verbo. sig. Vera tñ atq; magis communis opinio esse videtur, vt lapsis centum annis instrumentum iam dicatur ab antiquo confectum. quod videtur Innocentius significasse in c. veniens. col. 2. ante nume. 3. de verbo. signifi. cuius opinionē de hac re testantur esse communem eā sequuti Alexan. num. 5. Ias. col. penul. in l. cū aliquis. C. de iure delib. Alexan. consi. 208. nu. 11. vol. 2. Ias. in l. admonendi. in repetitione. nu. 245. de iur. iur. ff. Decius in c. 1. nu. 18. de appellat. Curt. iunior consi. 90. nume. 2. vt alios interim omittam.
15. Sextò limitabis hoc minimè procedere, si pars id non opponat, quo casu simplex exemplum probationē faciet. l. procurator. ibi, desiderante eo. C. de eden. ex reg. vulgari. l. quartæ. §. hoc autem iudicium. ff. de dāno infect. & hac ratione iure tabellionibus præceptum est, vt semper seruent protocola, vt inde transcribi exempla possint. in authen. de tabellionibus. §. illud quoq; coll. 4. l. 2. tit. 8. lib. 6. ordin.
16. Vltimò adde, quòd interdum fit probatio, nō per originale, neq; per exemplaria, sed per testes. Nam si instrumentum quòtu mihi es obligatus, ego amiserim fortuito casu vel incendij, vel naufragij, vel alterius

rius infortunij, satis erit tunc probare casum illum per duos testes, atq; ita censetur facta probatio per originale ipsum instrumentum. l. testiu. vers. si non verò. de testibus. j. cuius dispositio & ad testamenti deperditi causam pertinet. Quod ibi tenebant Bal. nu. 4. Salice. nota. ultimo. Ange. nu. 2. atq; idem tenuerunt Roma. nu. Alexan. nu. 8. Ias. nu. 12. in. l. 2. C. de bonorū pol. secū. tabu. & Decius ibi nu. 6. respondens objectionibus Cornei contrariū tenentis. atque idem sequuntur Alex. cons. 196. nu. 9. vol. 2. & Hippo. sing. 156. Ias. l. admonendi. nu. 186 ff. de iur. iu. idem Ias. in. l. hac consultissima. in fine principij. C. de testa. & Cifuentes. l. 3. Tauri. quæst. 1. nu. 14. Et intelligunt pleriq; omnes, etiam si testes illi nō fuerint presentes testamento conficiendo. Quorum opinionem ipse sequor, tametsi dicat in practica non esse admittendā Areti. l. hæredes palam. in princip. nu. 5. ff. de testam.

Adde idem esse in mandato principis, & in actis iudicis. quod Paulus voluit in illa. l. testium. nu. 9. & procedit etiam text. ille in probanda susceptione ordinis. licet enim scripturam requirat, vt in. l. si qua per calūniam. de episcopis & clericis. c. legum. 2. q. 1. poterit probari amissio instrumenti per duos testes. per text. in. l. testium. Rebusus in praxi benef. in c. forma literarum tonsuræ. nume. 23.

- 17 Sunt tamen qui volunt text. hunc aliter intelligere, contententes hoc text. probari exemplum semper esse excerptum de ipso originali instrumēto, nō verò de exēplo aliquo quantumcunq; solenni. ita text. hunc intelligunt in præf. Ricard. Malumbre, Cynus, & Albe. itē Bar. dicēs hoc esse perpetuò notandum. Bald. dicens hoc esse simile testi deponenti de auditu auditus, qui minimè probat. & dicit Bal. hoc alibi non reperiri. & idem ex hoc tex. deduxerunt Salicet. & alij atq; alij non pauci, quos in vnum congerit Episcopus Ciuita. in pract. quæstio. c. 21. nu. 4. Sentiant igitur ij patres, exēplū exempli alterius non dari: sicut nec seruitutem seruitutis. l. 1. ff. de usufruct. legato.

¶ Summa. l. Si qua beneficia.

- 1 **R**escripta personalia non valent sine die, ac consule.
- 2 Et an idem in realibus dicendum.
- 3 In cōstitutionibus clausis in corpore iuris nō est necessaria dici & consulis appositio.
- 4 In scriptura priuata non requiritur dies & consul. Et declaratur text. in. l. cum tabernam. §. idem. ff. de pignor.
- 5 Nisi de tertij præiudicio agatur.
- 6 Requiritur etiam in instrumento publico dies & consul.
- 7 Anni domini an requirantur, & quo modo illorū fiat dinumeratio.
- 8 Et an hora requiratur.
- 9 Et quid in testamento inter liberos & ad pias causas num. sequenti.
- 10 Locus contractus an sit inferendus.
- 11 Locus collati sacri ordinis an sit inferendus.
- 12 Si diem & consulem omiserit notarius parti quo pacto subueniatur.
- 13 Signum notarij an sit necessarium pro substantia instrumenti.
- 14 In protocolis illud ex consuetudine non ponitur.
- 15 Signum sanctissimæ crucis an sit necessarium.
- 16 Libellus etiam querelæ criminalis debet continere diem & consulem.
- 17 Et an id procedat in delictis quæ non infamant.
- 18 Et an procedat in delicti crimine obiecto ad eleuandam fidem testis.
- 19 Et an id procedat parte etiam non opponente.
- 20 Et an procedat etiam si coram principe causa agatur.
- 21 Et an procedat etiam ubi proceditur sola facti veritate inspecta.
- 22 Et an procedat in actione criminali ciuilitè intentata.
- 23 Et an procedat in inquisitoribus hereticæ prauitatis.
- 24 Et an habeat locum in leuibus criminibus.
- 25 Et an habeat locum in crimine notorio.
- 26 Et an habeat locum in accusatione de falso.
- 27 Et an in foro quoq; pœnitentiali procedat.
- 28 Pater cum filium exheredat, an teneatur inferre diem commissi criminis à filio.

L. 4. Si qua beneficia.

Non diuiditur textus hic, quoniam vnica constat contextura. Summatim hoc continet. Non valent rescripta personalia

H

sonalia

sonalia sine die ac cōsule. Idem probat text. in. c. dicenti. §. Imperator. 25. quæst. 2. Quibus conuenit optima lex regi. 2. titu. 18. p. 3. quæ & locum in his apponi præcipit. Sed Gregorius ibi hoc declarat solum procedere in priuilegio regio confecto manu notarij, & inquit ille vidisse se priuilegia multa regis Ioannis Secundi, in quibus locus non erat appositus. Sed an idem in realibus dicendum sit. Et in his etiam esse dicendum existimat glos. 1. hoc vel solo fundamento, quod eadem ratio in illis sit. & idem sequuntur in præf. Fr. Accursius. Pet. Cyn. Alberi. Faber, & Ias. Ex quibus constat, hanc esse cōmunem opinionem. Sed contra tex. hunc oppono tex. in. l. 1. §. quibus. versi. & si quæ earum. C. de nouo. C. facien. vbi valēt leges editæ sine die ac cōsule, quæ tamē vere sunt principum placita, atq; beneficia. l. 1. ff. de const. prin. §. Sed & quod principi. de iure nat. gent. & ciui. Glos. in. l. contraria. in parte, ponendis. soluit hanc difficultatem, dicens tex. illum procedere in his constitutionibus, quæ sunt clausæ in corpore iuris, in quibus minimè videtur necessaria hæc diei & cōsulis appositio. idem sequuntur ibi Barto. num. 20. Bald. qui hoc notat, dicens vidisse se pluries de hoc dubitari. idem sequuntur ibi posteriores atq; Odofr. ante omnes in præfenti. vnde constat pro substantia legis seu statuti minimè requiri diei & cōsulis appositionem.

4 Secundò oppono tex. in. l. cū tabernā. §. idem quæsiuit. ff. de pignoribus. vbi obligatio pignoris fuit cōtracta per epistolam, in qua tamen & dies & cōsul desiderabatur, nec propterea fuit infirmata illa pignoris conuentio, imò iure optimo valuit. Iacobus Butricarius (cuius de hac re sententiam retulit Bal. in. illo. §. quibus. nu. 20.) existimauit in tex. illo nō quæri an pignus illud probetur per epistolam illam carentē die & cōsule, sed an pignus illud in substantia cōtractum sit. Sed hic Iacob. But. intellectus non conuenit illi textui, in quo hæc videtur esse ratio dubitandi, an defectus ille diei & cōsulis scripturā illā pignoris vitiaret. Quare

tu responde text. illum agere in instrumento priuato, in quo minimè requiritur diei & cōsulis appositio. atq; ita text. illum interpretatur Bar. Ang. & Salice. ibi. & opinio nem. hanc, vt in instrumento priuato nō requiratur diei & cōsulis appositio, tenet gl. ordinaria. l. in summa. §. idem Labeo. verb. & cōsulem. ff. de aq. plu. arcend. quam ita declarant ibi Oldral. & Albe. num. 1. Barto. nu. 2. Iacobus de Bellouiso. & Barto. nu. 6. in authen. vt præpona. nom. Imperato. coll. 6. Guillel. de Cug. & ibi. Bart. in. l. 1. §. huius studij. nu. 9. ff. de iust. & iure. Albe. ibi. num. 4. Old. conf. 312. col. 2. nu. 2. vers. præterea. Bal. in authen. quod sine. num. 4. C. de testam. Idem in rub. C. de fide instrum. num. 39. Roman. Alexan. & Ias. nu. 4. l. de pupillo. §. qui nuntiat. ff. de noui op. nunt. Alexan. & Zafius nu. 6. in. l. Prætor. in prin. ff. de edendo. Testantur hanc opinionem esse cōmunem Bald. in. d. §. quibus. nu. 6. & Imol. in. c. 2. nu. 5. de fide inst. eam sequutus. & Catellianus Cotta. in memoriali, incipient. Dies in libris. In quo etiam solet notari text. in. l. liquet. C. de summa Trinita. & fide cathol. vbi eum expendit Albericus ibi. num. 3. Sed textus ille hoc minimè probat: nam cū sit clausus in corpore iuris, necesse non habuit & diem & cōsulem continere. Limitabis tu tamen superiora, vt minimè procedant, quādo agitur de præiudicio tertij, quo casu in instrumento etiam priuato, oportebit esse diem & cōsulem. Panor. & Decius vterq; num. 13. in. c. 1. de fide instrum. Felin. in. c. super eo. col. 1. versi. Quintò allegant. de offia delegat. Item adde, quod sicut in principum rescriptis requiritur diei, & cōsulis appositio, ita & in quocunq; instrumento publico. vt in authen. vt præponatur nomē Imperato. §. idem sancimus. coll. 5.

7 Hodie tamen ex generali consuetudine apponitur anni incarnationis domini, licet id iure cautum non sit. Vitiaretur tamen hodie instrumentum non continens annos domini. Glos. recepta ab omnibus ibidē. verb. quod Deo auctore. alia in. c. inter dilectos. verb. indictionis. de fide inst. quod

quod ex consuetudine nō ex lege esse Barbatus affirmat in rub. de fide instrumen. num. 42. Sed apud nos id iam ex iure procedit. l. 54. tit. 18. p. 3. Et cū antiquitus in hoc præclarissimo Castellæ regno, tempus dinumerari soleret ab Aera Cæsarium, Ioannes huius nominis primus Henrici. 2. filius statuit iure quidem meritisimo, vt dinumeratio annorum fieret à Christo nato. In qua quidem re varia sunt hominum instituta, & consuetudines. Quidam enim dinumerant ab ipsa Christi redemptoris nostri incarnatione. Et huius opinionis est glos. in authen. vt præponatur nom. Imperato. Qua hodie vtuntur Genuenses clarissimæ vrbis habitatores, vt affirmat Ioannes de Grassis in tractatu de substantialibus procuratorij. c. 2. nu. 1. Alij verò enumerant Anno à Christi circuncisione. Generalis verò orbis christiani cōsuetudo, annos atq; tempora à Christo nato dinumerat.

8 Sed licet in instrumento publico & dies & consul requirantur, hora nunquam requiritur, nec est de substantia cōtractus publici. Felin. in. c. 1. nu. 12. de fide inst. Tamen si apposita operetur, vt instrumentum prius factum præsumatur eo, quod est eodem die confectum, hora in eo minimè apposita. glos. not. in. l. si ex pluribus. §. Lucius. ff. de solutio. verb. die obligauit. alia in. c. duobus. verb. si non appareat. de rescrip. in. 6. quarum opinionē sequuntur præter alios las. in. l. 1. §. editiones. num. 4. ff. de eden. Decius fina. col. Cagnol. num. 6. in. l. in ambiguis. ff. de regu. iuris. Andreas Tiraquel. de primog. quæst. 2. nu. 2. & testatur glo. illarū opinionem esse communiter approbatam Purp. in. l. 2. §. creditum. nu. 46. ff. si cer. petat. Augustum epistolis quoq; familiaribus horarum momenta solitum ascribere author est Suetonius in eius vita. c. 50. Est tamē vnicus casus, in quo horā quoq; debeat instrumentū cōtinere, videlicet in chartulis, quæ tempore pestis dantur iter faciētib; vt hospites atque custodes perpendant an ad diuersa loca atq; peste quoq; infecta potuerint interim illi diuertere: neq; enim ei cre-

dendum erit, qui transacto tempore appulerit. l. euectiones. de cēsu. publ. lib. 12. Atq; ita in specie obseruarunt Ripa de peste. c. de remedi. aduer. pest. num. 273. Alciatus in. l. continuus. §. cū ita. num. 13. ff. de verbo. obligat.

9 In testamento sanè inter liberos, licet publicum instrumentum illud sit, non exigitur hæc diei & consulis appositio. quod Augustinus Beronius consuluit quæst. 36. cū. & in eo pleraq; iuris præcepta ad testamentorum solennitatē spectantia remissa sint. l. hac cōsultissima. §. ex imperfecto. C. de testa. l. si. C. fami. hercis. quibus cōuenit. l. 6. tit. 1. p. 6. Sed neq; in instrumentis quæ ad piarum causarū vsum cōficiuntur, necesse erit diem vel consulem apponere. quod Alexā. & Corneus consulti responderunt, & qui ambos allegat Tiraq. idem sequutus de priuileg. præ causæ. c. 11. Sed cū dies & consul in instrumento publico esse debeant, an locus etiā vbi contractus celebratur debeat inferi, quæstionis est, & cū multū intersit in vrbe, an in agro contractus celebretur. l. fina. cum authe. ibi posita. C. si cert. petat. & locum semper esse inferēdum obtinuit. l. optimam. C. de contrahen. & com. stipu. glos. in. l. generali de Tabul. lib. 10. alia in. c. abbate. glos. censeretur. de re iud. lib. 6. vbi dicit glos. illa hoc non solum ex consuetudine esse receptum, sed de iure procedere. ex text. quem illa allegat in. c. quoniam cōtra. ibi. loca designando. de probat. & communem esse hanc opinionem testatur Episcopus Ciuita. in pract. quæstio. c. 20. col. 3. vers. Quinto est necessarium. & esse cōmunem affirmat Ioā. Orosc. eā sequutus in. l. si quis ex argentarijs. §. si initium. num. 51. ff. de edēdo. quæ sententia. l. 54. titu. 18. p. 3. probatur.

12 Quare locus, in quo sacri ordines conferuntur, est apponēdus in literis episcopalibus. gl. fin. in extrauag. execrabilis. loa. 22. Imò & locum loci quidam apponendum curant, vt in æde beatæ virginis. Sed non esse necessarium existimat Rebuffus in praxi benef. c. forma literarum tonsuræ. numero. 7.

13 Quòd si notarius diem atq; còsulem non apposuerit, si copia parti iam data sit, emendare eum instrumentum non posse còstat, tenebitur tamen parti læse ad id, quod eius interfuerit diē atq; còsulē adiectos instrumento fuisse. quod allegans alios optimè deduxit Orosius in l. Imperator. nu. 5. ff. de statu homi. Sed præter còsulis atq; diei appositionem pleriq; exigunt, quòd instrumentum publicum rectè còstet, quòd notarius signum quoq; suum chartis imprimat. l. si ibi, signum quod solitum est chartis imponat. C. de assessori. Ex quo text. colligit Bar. in rub. ff. veter. num. 5. pro substātia scripturæ publicæ requiri quòd apponatur signū tabellionis. Idem Bartolus. l. ad testium. §. si quis ex testibus. ff. de testam. Idem Barto. l. si quis ex argētarijs. §. si initium. nu. 32. ff. de ede. vbi Bartolus affirmat hanc esse communem opinionem. atque communem esse & antiquorum & recentiorum scriptorum testatur Orosius ibi, qui alios allegat. num. 62. quam etiam videtur tenere gloss. in authen. de instrum. caut. & fideius. §. sed si instrumenta. verbo, oportet. collat. 6. & ibi Bart. nu. 6. Panor. col. 4. Felinus ac Decius vterq; num. 13. in. c. 1. de fide instrum. & còmunem præter alios affirmat Boërius decis. 37. num. 8. quæ. l. regia probata est. §. 4. tit. 18. p. 3. vbi Gregorius Lopus in glo. *su signo*, affirmat hoc seruari ex consuetudine in hoc regno. quanuis Alexan. in rub. de noui op. nunt. nu. 14. communem esse dicat, vt pro substantia scripturæ publicæ signum minime requiratur. & idem affirmat Ioannes de Neuifanis conf. 24. num. 5. Sed vtraq; opinio ex iure consuetudinario est admittenda. Nā si consuetudo sit vt signū apponatur, necessariò id requiretur. si verò non sit, sine eo instrumentū publicum valebit. atq; hanc distinctionē videtur Bart. tenuisse in proemio. ff. vbi Cagno. nu. 104. testatur eam esse communem. & sequitur eam Rolan. à Val
15 le, allegans alios còs. 44. nu. 40. In protocolis sanè in his regnis receptum est, ne signa tabellionū apponantur, sed subscriptione opus est. Et adde quòd in hoc regno, quo tē

pore aliquis creatur notarius, cogitur accipere signum quoddam, quod postea ei mutare non licet. Diegus Castellus in l. 3. Tauri. litera. n. De signo sanè sanctissimæ crucis dubitant & antiqui & neoterici scriptores an necessarium sit in instrumēto. Et hoc etiam esse necessarium videtur ex. l. fina. §. cū igitur. C. de iure deliberan. vbi in conficiendo inuentario dicitur necessariam esse sanctissimæ crucis appositionem: & ideo si omittatur, instrumentum nō valiturum existimarunt ibi Oldraldus & Martinus Sylan. quos refert Alberi. ibi. nume. 14. quam ibi sequuntur Rainerius, Angelus & Salicetus & Ange. de Peru. in l. 1. §. hæc stipulatio. ff. si cui plus quam. per. l. fal. nume. 22. affirmans hanc opinionem seruari ex consuetudine. quā esse còmunē affirmat Grego. Lopus. l. 5. tit. 6. verb. *la señal de la cruz*. p. 6. & tenet hanc opinionē Menchaca de successio. crea. §. 9. nu. 12. Omisio enim solennitatis, quam lex in actu aliquo requirit, actum illum vitiat. l. cū hi. §. si prætor. ff. de trāfact. l. diuus. ff. de integ. Sunt tamen plures neque authoritate inferiores, qui existimant, ex ommissione crucis, neq; rescriptū, neq; instrumentū vitari. ita enim celsuerunt Odo fre. & Obertus de Bouio in illa. l. fin. §. cū igitur. quos ibi refert & sequitur Cynus. 2. quæstione. & sequuntur Barto. fin. col. ante nu. 4. qui affirmat ita tenere doctores omnes. idemq; sequuntur Bald. & Ange. ibi. & Alexā. nu. 10. & còmunē esse affirmat eā sequutus las. nu. 4. & idē quoq; voluit Bar. in l. 2. §. prius. nu. 5. ff. de vul. & pup. vbi. Alex. nu. 7. affirmat hunc passum dubiū esse. Sed communem esse Bart. opinionem affirmat las. ibi. nu. 13. idem sequutus. & còmunē esse testantur idem sequuti Alex. nu. 8. Niconitius nu. 112. in rub. de nou. op. nun. quam & Ripa tuetur post alios in. c. cū ecclesia futrina. de caus. poss. & prop. num. 1. neq; omisio huius solennitatis actum debuit vitare vt quæ leuis sit. l. 1. §. fin. ff. de vent. inspic.

17 Superioribus addi oportet, quòd sicut rescriptum & instrumentum publicum, ita etiam libellus criminalē aduersus aliquem queri-

querimoniam continens, habere debet diē & consulem. ita probat. l. libellorum. ff. de accusa. l. in causis. C. eo. tit. c. præscripta. §. libellorum. 2. q. 8. quibus conuenit. l. 14. titu. 1. p. 7. Quod de die dati libelli, gl. Bart. & Alberi. & alij accipiunt in illa. l. libellorum. Nam diem vel horam commissi criminis accusator inuitus non comprehendet, nisi id petierit aduersarius accusatus, quò facilius de sua innocentia possit fidem facere. Sed annus solum & mensis commissi delicti regulariter est declarandus.

18 Quam legem tu ampliabis ut procedat, non solum in delictis quæ famosa sunt ex iure, sed & in his, quæ non infamant, quales sunt conditiones omnes. l. neque interdictum. ff. de vi & vi arma. l. cessat. de act. & obligat. nam & in his oportet obseruare solennitatem legis libellorum, quoniā valde facto condemnatum infamant. ita. l. illam interpretatur Bartolus in l. prætor edixit. in principi. ff. de iniurijs. l. as. in l. certi conditio. in principi. nume. 23. ff. si cert. peta.

19 Secundò ampliabis. l. illam ut procedat, non solum quando in hoc crimina alicui intenduntur ut eorū poenas luat, sed etiā si obijciantur, ut à testimonio ferendo repellatur, aut quod iā dixerat eleuetur. Nam & eo casu oportebit tempus ac consulem patrati sceleris in exceptione deducere, aut certè tēpus sententiæ super delicto illo prolata. ita voluit Barto. in l. illa. prætor edixit. in principi. idem Barto. in l. 1. nume. 8. ff. de exceptio. quo in loco Bartholo. Socinus num. 13. testatur Bartoli opinionem videri communem, & si non probetur textibus iuris Canonici, quos Bartolus allegat. & idem sequitur Zasius ibi. num. 19. & tenuit idē Bartolus in l. 3. §. lege Iulia. ff. de testibus. num. 4. & testatur hanc opinionem esse communē Boërius decis. 321. eam sequutus. num. 1. Sed iura quibus in hoc Bart. vsus est, id minimè probant. Nam text. in c. præsentium. de testibus lib. 6. in quo Bartolus dicit hoc esse expressum, hoc solum dicit in versic. testes etiam. specificationem esse faciendam criminum, quibus testium fides eleuetur.

De tempore verò commissi criminis, verbum nullum. Et eadem ratione nil probat text. in c. vt circa. de electio. quæ etiam Bart. allegat, in quo hoc solum Gregorius decimus in concilio Lugdunē. statuit, ut si quis velit aliquam electionem seu postulationē irritare propter crimina electi, vel postulati, illa omnia & singula exprimat sigillatim, neque de tempore, quo illa commissæ fuere, quicquam præcipitur. Sed neq; text. in clementi. constitutionem. de electione. quicquam probat. Quare quòd in hac specie non sit obnixè obseruanda solennitas legis libellorum, tenuerunt Ioannes Andre. & Anchara. nume. 3. in illo. c. præsentium. l. as. in l. Titia textores. num. 12. ff. de legat. 1. vbi affirmat Barto. sententiam cōmuniter nō teneri. Atq; hæc mihi placet magis quoniam superior iure non probatur.

20 Limitabis tu modò. l. illam libellorum, ut non procedat parte non opponente, quo casu procedet libellus, etiam sine die ac consule. quod tenuerunt Hostiē. & Ioan. And. in c. 1. de purgatio. canon. Socinus in consi. 146. col. 6. vol. 1. atque videtur hoc innuere text. ibi. Dei nomen aboletur. quasi supponat Paulus iure cons. accusationem valuisse quam abolere necesse sit. Sed verior sententia est, accusationem sine die ac consule non constare, etiam nil opponente parte, quod tenuit Barto. l. edita. de eden. num. 2. vers. Breuiter quandoq; l. as. ibi. nu. 18. & testantur hanc opinionem esse cōmunem eā sequuti Riminaldus col. 7. vers. successiue quærit Bar. Decius nu. 34. & cōmunē esse affirmat Cur. iun. nu. 83. Purpu. n. 49. quæ etiā sequuntur Bal. in rub. extra de offi. aud. col. 3. vers. ad officium. Alex. cons. 72. fi. col. lib. 1. Gom. in principi. de act. inst. num. 54. testatus hanc esse communem opinionem.

21 Secundò limitabis legem illam, ut minimè habeat locum si agatur coram principe, quo casu non est necesse locum tempusue commissi criminis inferere in libello accusatorio. ex text. elegantii in c. 2. de confessis. quem expenderunt in hoc Bald. ibi. colum. 2. l. as. in l. 1. in principi. nu. 20. ff. de

edendo. sequitur idem Felinus in. c. 1. num. 9. de litis contest. suppleantur enim multa ex solennibus, ex sola principis presentia. l. omnium. C. de testamentis.

- 22 Tertio limitabis textum illum non procedere, quando proceditur sola facti inspecta veritate. Ita consuluerunt Alexan. conf. 6. col. 1. vol. 3. Socinus conf. 109. Clarum est. vol. 1. Bellonus conf. 63. num. 10. Vnde videri posset remissam hodie apud nos solennitatem legis illius; cum in causis omnibus procedatur sola facti inspecta veritate. l. ii. tit. 1. lib. 3. ordina. Sed ex hoc illa non cessat, cum eadem solennitas sit admissa apud nos pragmatica sanctione Complutensi anni 1503. c. 3. ex qua etiam hodie vigere apud nos solennitatem. l. libellorum. respondet Novius de Auédano (in forislibus negotijs homo exercitissimus) resp. primo. num. 19.

- 23 Quarto limitabis textum illum ut minimè procedat in actione criminali civiliter intentata, in qua minimè oportebit tempus illata iniuriæ explicare. Quod eleganter auditores Rotæ concluderunt decis. 36. in nouis. sub. titu. de libelli oblatione. Sed horum sententia non satis tuta esse videtur. Contrarium enim probat text. in. c. tuæ. de procurat. ubi probatur, quod quando agit maritus contra uxorem de adulterio civiliter, obseruare debet solennitatem. l. libellorum. quam ibi summus pontifex allegat. atque ita ex illo text. notauit Barto. l. viro atq; vxore. num. 7. ff. solut. matri. & ita Alex. num. 13. Purpurat. num. 47. testantur hanc opinionem esse communem in dicta. l. edita. quauis priorem sententiam defendat Aretinus ibi. num. 7. & communem esse profiteatur Claudius num. 35.

- 24 Quinto limitabis legem illam, ut minimè habeat locum in inquisitoribus hæreticæ prauitatis, qui minimè tenentur obseruare solennitatem legis libellorum ex text. generali in. c. in fidei fauorem. de hæret. lib. 6. quod nominatim obseruauit vir & religionis & literis insignis Iacobus Septimanicus de Inst. catholicis. c. 4. num. 5.

Iacobus
Septiman-
ensis.

- 25 Sexto limitabis textum illum ut non ha-

beat locum in leuibus criminibus. glos. notabi. in principi. verb. & in instituendis. Inst. de publi. iudic. quam in hoc expendit Angel. ibi. eius sententiam sequutus num. 4. quo sensu accipendum est Vlpiani responsum, quo dicitur, Leuia crimina audire & discutere de plano proconsulem oportet. l. leuia. ff. de accusationibus. Quæ autem sint leuia crimina, arbitrio iudicis aestimabitur, cum lege certa decisum non sit. l. 1. in fin. ff. de iure delibe.

- 26 Septimo limitabis textum illum ut non procedat in crimine notorio, in quo hæc solennitas necessaria minimè erit. l. ea quæ ibi citra solennia. C. de accusatio. quoniam in criminibus notorijs non est ordo iudicialius obseruandus, qui in alijs debet obseruari in. c. ad nostram, eius nominis tertio. de iureiuran.

- 27 Octauo limitabis legem illam, ut minimè habeat locum in accusatione de falso, in qua non oportebit seruare solennitatem legis libellorum. argument. text. l. ubi falsi. ibi, nec accusator. C. de falsis. ex quo text. hæc opinionem tenet Bulgarus glossator antiquus. tametsi eius opinio displiceat glos. in principi. Inst. de publi. iudicijs. in parte, & in instituendis. eam tamen sequuntur Angel. de Malef. in parte, falsario. num. 37. & Riminaldus in. l. transigere. C. de trans. in fine. Franciscus Marcus decis. 720. num. 3. Quoniam cum falsitas occultissimè committi soleat, non facilè esset accusatori tempus commissi criminis perferutari. Quod si in his omnibus casibus, in quibus accusator non tenetur, ut dixi, diem apponere vel consulem commissi criminis, diem apponat, succumbet, si de illo non probet. Bar. in. l. is qui reus. num. 9. ff. de publicis iudicijs. Hippolytus allegans alios in rub. de fideiuss. nu. 78. Corasius. l. cum virum. nu. 30. C. de fideicom. Quoniam quando quis se astringit ad aliquid probandum, succumbet, nisi id probet. l. habebat. ff. de instito. l. 1. §. ite quæsitum. ff. de aqua quot. & aestiua. l. denuntiasse. ff. de adult.

- 28 Nonò limitabis legem illam non procedere

dere in foro poenitentiali, in quo non oportet cum aliquis se accusat apud propriū sacerdotem inferere locum tempusue commissi criminis. Ancharan. per text. in. c. significauit. num. 1. versi. & collige quod sufficit. de poen. & remissio. qui limitat ita. illam libellorum. Quod tu accipe, praterquam si dies vel locus immutaret speciem delicti.

- 29 Vltimò adde superioribus patrem cum filium exhæredat propter aliquam causam ingratitudinis non teneri in exhæredatione tempus vel locum commissę ingratitudinis inferere. quod allegantes Bald. qui ita consuluit, notarunt Alexan. nu. 7. las. nu. 12. in authen. ex causa. C. de lib. præ. vel exhæ.

¶ Summa. l. 5. Sacrilegij.

- 1 O buiare imperialibus rescriptis instar sacrilegij est.
- 2 Rescripta principalia diuina appellari ac celestia.
- 3 De Imperatoris potestate disputare crimen sacrilegij est.
- 4 Imperatores Romani qui hæc diuina nomina libentius usurpauerint.

L. 5. Sacrilegij.

- 1 **N**on diuiditur tex. hic, sed neq; legitur. Qui hoc continet. Obuiare imperialibus rescriptis instar sacrilegij est. Collige ex
- 2 tex. ibi, (diuinis obuiare beneficiis.) Rescripta principalia diuina nūcupari. idē probat tex. in. l. 2. §. sed quia diuinæ. C. de veter. iur. enuclea. in auth. d. cōsulibus. circa finē coll. 4. in auth. de inst. cau. & fideiuf. §. quia igitur. coll. 6. Imò & celestia oracula dicuntur, quę ex imperiali maiestate procedūt. l. Iube mus nullam. C. de sacro. ecclesijs. vbi gl. celeste, notat Imperatorem Deum in terris esse.
- 3 se. quare qui disputat de Imperatoris potestate, sacrilegium committit in Imperatoriam maiestatem. l. 2. infra de crimi. sacrilegij. vnde litigator qui exceptionē aliquā rescripto principali proponit, infamię notam incurrit. l. 2. §. de legibus. Tiberius certē temperantissimus, qui dicētem eum dominum & sacras eius occupationes pro sacris la-

boriosas dicere coëgit, quod Suetonius eius vitam scribēs tradidit. c. 27. Illud autē apud omnes est compertissimum, Imperatores Romanos quando fuerint nequiores, tantò libentius hæc diuina nomina sibi vsurpasset: nam Domitius & Cōmodus vterq; sceleratissimus Dei vocabulum viui etiam vsurparunt, nam prior ille sentina vitiorum cum esset, procuratorum suorum nomine formalem epistolam dictans, sic cōcepit, Dominus & Deus noster sic iubet. Quod Suetonius scribit in eius actibus. c. 13. Herodianus in Commodolib. 1. pag. 30. in prin. cum tamē optimus Imperator Augustus non solū Dei, sed domini appellationem vt maledictum & opprobrium semper exhorruerit, & nec à liberis quidem aut nepotibus suis, vel serio vel ioco id nomen passus sit, quod Suetonius de eo scribit. c. 53.

¶ Summa. l. Sacri affatus.

- 1 Litterę regię qua forma scribendę, & an ea priuatis uti liceat. & nu. sequenti.
- 3 Lege regia non licere priuatis hominibus cum scribunt dignitates suas procemari.
- 4 Papa uel Imperator cum scribunt præmittunt nomina suarum dignitatum.
- 5 Sicut in forma scribendi differt regia dignitas à priuata, ita & in modo induendi.
- 6 Imperatorum excessus se suaq; diuina ac celestia appellantium.
- 7 Murex quid sit.
- 8 Encaustum quid sit.

L. 6. Sacri affatus.

- 1 **E**xtus hic iam exoleuit, quare doctores eū minimē interpretantur. Summatim hoc continet.
- 2 Rescripta principalia Imperiali encausto, ac membranis scribi oportet, aliter non valitura. Qua scribendi forma vt,
- 3 priuatis hominibus non licet. Sicut etiam lege regia prohibitum est. 2. tit. 1. lib. 2. ordinamen. ne priuatus quispiam cum scribit dignitates suas procemietur, hoc enim solū principibus licere. Tu adde Imperatorem vel Papam cum aliquid scribunt, debere

præmittere nomina suarum dignitatum: quod si non fiat, literas fide regia carituras. Quod Albericus & Cagnolus scripserunt in proemio. ff. veteris. num. 51. quibus & illud annexedum est, quod quemadmodum in forma scribendi differt regia dignitas à priuata, ita etiam in modo induendi. Nemo enim præter principem potest eam purpuram induere, quæ oblata, vel exobata atque hyacinthina dicitur. l. 1. quæ res vendi non possunt. vbi glos. muricis. tex. huius nostri non est oblata.

6 Glos. l. exponit, sacri affatus, id est nostra rescripta. Tu adde peculiarem hunc Imperatorum excessum olim fuisse, vt se suaque diuina, sacra, cælestia appellarent. Sic sacros apices suas literas Martianus Imperator appellat in l. fin. de annona ciuili. lib. 10. sic sacrum suum patrimonium appellat Honorius in l. 1. De indiction. lib. 10. vbi id aduertit glos. penult. Sic sacrum oraculum appellant Theodosius, & Valentinianus in l. cū ad deuotissimā. de quibus muneribus. lib. 10. Cuius generis exemplis sunt duodecim libri. C. refertissimi. In text. ibi. Cocti muricis. Pisciculus quidam est, quæ coqui oportet, vt ex eo & conchilio, quod est animalculum sine capite simul tritis, regie literæ minio quodam pingantur. quod glos. hic scripsit, & ante eam Azo in summa huius tit. num. 2. In text. ibi. Encausti. Huius dictionis semel in iure mentionem haberi scribit Ioannes Oroscius in l. si quis ex argentarijs. §. si initium. nume. 40. ff. de eden. vbi dicit Encaustum esse literas, seu signa, quæ rescriptis Imperatorum picturis quibusdā imprimuntur. Iure autem nostro præceptum est, vt rescripta regia quæ magni ponderis, membrana pecuina scribantur, quæ sunt leuioris momenti, in papyro. l. 5. tit. 18. p. 3. Sed quod Gregorius ex Bald. ibi aduertit, consilij hoc est, non necessitatis.

¶ Summa. l. 7. Vniuersi.

1 IN principis rescripto adesse debet clausula, si preces ueritate nitantur.

- 2 Et an subintellectam esse sit satis.
- 3 Clausulam illam repetitam censerī respectu illarum clausularum, ex certa scientia, motus proprii, & similium.
- 4 Sanctio pragmatica non editur ad postulationem priuati.
- 5 In principis rescriptis necessarium esse signum] Quæstoris.
- 6 Quæstor hic quid sit, & de dignitate Cancellarij.
- 7 Legem à principe condendam cum consilio procerum.
- 8 Legem condere supremi gradus meri imperij est.
- 9 Res arduas principem non expedire sine procerum consilio.
- 10 Summus pontifex requirit consilium Cardinalium. Et resoluitur, an princeps uel papa possint legem facere sine consilio procerum & Cardinalium.
- 11 Papa Cardinalem creat, ac deponit sine consilio cæterorum Cardinalium.
- 12 Papa potest aliquem cælitibus addere sine consilio Cardinalium.
- 13 Atq; in canonizatione sanctorum Papæ errare minime posse.
- 14 Præfectus prætorio solus non facit legem.
- 15 Cū de supremorum potestate dubitatur, res uidetur expedita contra inferiores.
- 16 Authoritatis multum accedere legi factæ cum consilio Senatorum.
- 17 Per clausulam (non obstantibus quibuscunq; apostolicis constitutionibus) non censerī derogatum conciliaribus constitutionibus.
- 18 Sed iura quæ pro hac opinione ab Archidiacono al legantur, id minime probare.

L. 7. Vniuersi.

Otabilis est textus hic secundū Baldum in præf. Summatim hoc continet.

1 In quocunq; principis rescripto adesse debet clausula illa, si preces ueritate nitantur. Sed si clausula hæc nominatim non fuerit adiecta in rescripto, an subintellecta satis sit, inter sit. Et Placētinus quidē antiquus legū interpret, satis esse existimauit cōtra glossam in præf. & ante eā Azo. in summa huius tit. num. 41. Imò necesse esse, vt ea fuerit expressa. Formam enim hic uideri traditam, à qua discedere non liceat. Et hanc opinionem sequuntur doctores omnes, addentes aliud esse de iure pontificum, quo semper clausula hæc subintelligitur.

c. 2. de

c.2.de rescrip. Quare puniri iudicem oportet, qui vetaret precum in relatione principis factarum argui falsitatem. l. puniri. C. si contra ius vel vtil. pub.

3 Estq; adeo perpetuum, vt clausula hæc semper in rescriptis principalibus subintelligatur, vt repetita debeat cēferi. Respectu etiā clausularum illarum, ex certa sciētia, ac motus proprii, ex plenitudine potestatis vel similium. Ita enim responderunt Socin. in cōsilio. 164. Visa bulla Bonifacii. col. 3. vol. 2. Decius cons. 199. num. 6. Quoniam hæ clausulæ nullius sunt momenti, quando princeps præsumitur habere ignorantiam. Bal. in. l. fin. in vers. Dica etiam. num. 7. C. sent. resc. non posse. Quod ante omnes videtur glos. significasse in. c. pastoralis. §. præterea. vers. ex certa scientia. de offi. delegat. Atq; idem sequuntur Paulus Castren. con. 84. in fine. lib. 2. Alexan. in cons. 125. vol. 2. Sed in contractibus, an clausula hæc sicut in rescriptis subintelligatur, posuit glo. ordinaria in l. si ex falsis. C. de transact. vbi ego articulum hunc explicabo.

4 Collige deinde ex litera text. huius in vers. pragmaticas: Pragmaticas sanctiones edi non oportere ad postulationem priuatorum. Sed ita demum si id exposulet aliqua communitas, vel collegium, quod hodie quoq; fieri videmus. Neq; enim pragmaticæ sanctiones condi solent, nisi conuētis comitijs, ternis annis ex iussu regum nostrorum.

5 Vltimò collige ex vers. vir magnificus. iuncta glos. verb. Quæstor. Quòd in quocunq; rescripto principali debet adesse signum Quæstoris regii, qui referre debet inter quos, & ad quem iudicem rescriptum dirigatur. Et textui in hac parte conuenit. l. 10. titu. 18. p. 4. atq; ita vsu receptum esse hodie

6 videmus. Et exponit glos. hic Quæstorem pro Cancellario. Sunt enim multa Quæstorum genera, quæ doctè magis & exactiùs cæteris exequitur Ioannes Orosius in rub. ff. de offic. Quæstoris. & reuera Accursius hic rectè interpretatur. Nā Quæstores quidam erant, qui epistolis principum legēdis

vacabant, & in horum locum dubio procul Cancellarij successerunt: qui lingua vernacula hodie Secretarij appellantur. Et ita in hoc dicit esse hanc glos. singularem Boerius in tract. de authoritate magni concilij. in principi. num. 8. sed est huic similis in auth. de exhibendis reis. §. quia verò. verb. Quæstorem. colla. 9. Et magnum in regia Hispaniæ cancellarij officium est, & primas inter cætera officia obtinet, præter eum, qui regi est à sacris confefsionibus. l. 4. tit. 1. p. 2. Et in Francia etiam magnum est officium Cancellarij, sedet enim illo primo loco post regem. vti refert Guillel. Benedict. in. c. Rainuntius. verb. & vxorem nomine. nu. 480. de testa. Sic & in Francia Præfecto Prætorio Romanorum æqualem esse Cancellarium arbitratur Budæus. De Asse & partibus eius charta antepe. Est & maximum Cancellarij officium in curia excellentissimi Allobrogum ducis Regis nostri Philippi consobrini, vt à Francis. Purpurato in supremo ducatus illius consilio præsidente memoriæ proditum est in. l. 1. num. 93. ff. de offi. eius cui est mād. iur. Et de dignitate Cancellarij plura scripsere Cagnol. in. l. 2. §. deinde cum Aerarium. ff. de orig. iuris. Chassenæus in Catalogo Gloriæ mundi. 7. parte. cons. 7.

7 Ex glo. sanctiones. tu collige legem condendam à principe esse ex consilio procerum suorum. Et ratio est, quia cū arduum sit negotium hoc, nō potest princeps id expedire sine Senatorum suorum consilio. Negotium hoc arduum esse negabit nemo, vt non immeritò in eo consistere supremum maximumq; gradum meri imperij Bartolus existimauerit in. l. imperium. num. 7. ff. de iurisd. omnium iudicum.

9 Sed negotia grauiā nō expedit princeps sine consilio suorum procerum. l. placet. statim in primis verbis imperatorum. C. de sacrosanc. ecclesijs. quem tex. primus omnium notauit ibi Bald. in. 1. notab. dicens Imperatorem non tractaturū ponderosa, nisi cum consilio procerum. Idem Ias. ibi. num. 10.

10 Et cū suprema sit Romani præfulis authoritas,

authoritas, utpote qui Christi Opt. Max. vicarias vices gerat, adhuc Papa non potest solus expedire res arduas, nisi consulat reuerendissimum illud Cardinalium suorum collegium. Quod Baldi & elegans documentum est in l. cum multa. num. 3. vers. sed cum sint valde pretiosa. C. de bonis quæ liberis. Quare Papa Urbanus (referente Baldo in presenti) legatis quibusdam Perusinis supplicantibus ipsius sanctitati pro expeditione quorundam negotiorum ad ciuitatem Perusinam spectantium, respondisse fertur, negotium illud consistoriale esse, atq; Romanos Pontifices non solere huiusmodi negotia grauius in camera priuatim expedire, sed in Apostolico consistorio. & Baldus dicit casum esse in hac lege de hoc, quam ipse multum notari mandat. & eandem opinionem sequuntur Cardinalis cons. 137. num. 7. vers. sed & Papa, idem Card. in. c. ex gestis. de cleri. non residen. & ibi quoq; Ioan. de Imola num. 1. & Panorm. in. c. quæsiuit. nu. 3. in vers. i. dem dicimus in Cardinalibus. de his quæ sunt à maior. parte capituli. & subdit Panormitanus ibi. hoc esse mirabile Archidiaconi dictum in. c. sunt quidam. 15. quæst. 1. Ioannes Monachus in. c. super eo. de hæret. in. 6. num. 3. & Francus ibi. num. 2. ubi refert ille ex Ioan. Andr. in. c. requisisti. de testamen. inter Papam & Cardinalem esse quandam vnionis idetitatem (ut ipsius verbis utar) Barbatius de præstantia Cardinalium. 2. quæst. basilica. num. 11. ubi dicit hanc opinionem esse sustentabiliorem. & num. 24. ubi affirmat contrariam minimè esse communem. Imò hanc esse communem. atque in eius fauorem fuisse iam obtentum & iudicatum, Selua de benefi. 2. parte. quæst. 2. nu. 7. vers. ad istud respòdeo. Villadiego in tractatu de legat. quæst. 1. nu. 2. Et hanc opinionem videtur probare text. in. l. humanum. ibi, tam proceribus. C. de legibus. & præterea id videtur probari ex text. in. l. 1. ff. de legibus. ibi, virorum prudentum consilium. & est text. in. c. 1. 2. distinct. ubi ex Isidoro retulit Gratianus hæc verba. Lex est constitutio populi, qua maiores natu simul cum ple-

bibus aliquid sanxerunt. Et ex consilio hominum sapientum legem esse condendam statuit optimus legislator Alphonsus Rex Hispaniæ. l. 9. tit. 1. p. 1. Temperantissimè certe statuit Lodouicus huius nominis rex Franciæ duodecimus in ordinationibus suis. articulo. 135. ut iubete rege ipso aliquid decerni, si concilium Senatorum aliter arbitretur, huic non regiesse obtemperandum. Quod retulit ad nos Andreas ab Exca in rubri. de constit. nu. 174. Neq; obliuisci iam hic ipse possum imperatoris Alexandri Seueri modestiam, quam ille cum permultis argumentis tum vel hoc maximè testatus est, quod nullam vnquam legem condiderit, nisi in medium consilium adhibitis viginti iuris peritis & quinquaginta viris disertissimis. Quod ab Alexandro ab Alexandro memoria proditum est lib. 6. dierum genialium. c. 23. Sed contraria opinio verior est, ut princeps, vel Papa solum ex quadam urbanitate teneatur requirere consilium suorum procerum, vel Cardinalium, non verò de necessitate, etiam in negotijs quæ ardua sunt, quæ lia sunt legem condere, vel similia. Ita enim videtur sentire glos. ordinaria in. c. fundamenta. §. decet. verb. cōtingeret. de elect. in. 6. alia in. c. ad apostolicæ. gl. 1. de re iud. co. lib. ubi dicitur Papam non teneri cōsultare fratres suos, est enim plenissima Papæ potestas. in. c. 2. de præbend. in. 6. c. proposuit. de concessione præben. clem. 2. ut lite pendens. c. cuncta per mundum. ibi. sine vlla synodo. 9. q. 3. Et libera quidem Papæ potestas dicitur in. c. significasti. ad finem. de electione. Vnde consequitur non teneri eum alterius consensum requirere. glos. vulgata in clem. dudum. verb. licere. de sepulturis. Sed & Princeps eandem habet in temporalibus potestatem, dominijq; plenitudinem. l. bene à Zenone. C. de quadriennij præscrip. l. de precatio. ff. ad. l. Rhod. de iact. Quare opinionem hanc contra Bald. & qui cum eo asseuerarunt negotium legis condende, seu quoduis aliud arduum, non posse per solum principem expediri, tenuit Hugo doctor antiquus in. c. in istis. §. leges. 4. distin. & Bar. in. l. omnes

omnes populi. num. 15. de iust. & iure. atque communem esse affirmat Orosius nu. 48. Geminianus eam sequutus in. c. super eo, de hæret. in. 6. nu. 4. quam etiam tenet Felinus in rub. de const. nume. 2. affirmans eam esse sustentabiliorem atq; magis communem. Quam esse comunem affirmat etiam Decius eam sequutus. i. lect. num. 8. vers. secunda conclusio est. & in. 2. nu. 3. vers. sed replicari potest. Quam etiam tenet Paulus de Castro. l. humanum. num. 6. de legibus. & esse communem multis retro annis affirmauerat Albericus eam sequutus in rub. C. de legibus. num. 3. vbi subdit clausulã illam, quæ tertio quoq; verbo epistolis decretalibus inseritur. (De fratrum nostrorum consilio) decetia magis esse (vt ille dicit) quàm necessitatis. Testantur præterea esse comunem opinionem hanc eam sequuti Barbat. conf. i. vol. i. col. 28. paulò post medium. Anania in. c. firmissimè. num. 4. de hæret. quã & Cagnolus sequitur in. l. fin. num. 12. C. de pactis. & asserit communem Cardinalis. S. Sixti in. c. ideo. num. 4. distinctione. 4. & Rochus in. c. fin. nu. 114. de cõsuetudine. quam etiam sequitur Gometius in regu. de infir. resign. q. 14. Et est pro hac sententia text. in. l. fin. ibi, soli Imperatori. & iterum ibi, solus Imperator. C. de legibus. Neque huic sententia obstat text. in. d. l. humanum. Quoniam vrbinitatem suam testatur ibi Imperator, qui pro lege condenda soleat sapientiores, seu senatus in consilium adhibere. Tex. verò in. l. i. ff. de legibus. & in. c. primo 2. distinctione. ad vim legis minimè attinet, sed de eatantum dicunt, quæ in populari vel optimatũ solũ repub. instituitur, vbi sui iuris est ciuium multitudo, vicissimq; imperat ac paret, nec totam sui in vnum transtulit potestatem. Hodie verò legis condendæ facultas, in solum principem translata est. 4. Sed quod principi. de iure natu. gen. & ciui. Atq; hæc quidem potestas & hoc ius multò magis in Romanis Pontificibus elucet, qui non acceperunt à populis facultatem imperandi & regèdi, nec à regibus, aut Imperatoribus, sed à Christo, cui data est o-

mnis potestas in cælo & in terra, vt olim patres in concilio Constantiensi sessione. 15. aduersus Ioannem Hus, sacrosanctæ matris ecclesiæ hostem peruersissimum testatum reliquerunt. Cum igitur iustæ legitimæque leges sint, quæ ab vno totius Christiani orbis principe, & parente & capite feruntur, summa illi potestas data est, non inchoata, sed perfecta, nõ ab aliquo homine pendens, sed à qua cætera dependent. Quare non ita alios spectare est ei necesse, vt si secus fecerit, eius decreta nullã sint vim legis habitura. Hinc infertur licere quidem Papæ aliquem in Cardinalium collegium cooptare, sine cæterorum Cardinalium assensu, quanuis negotium hoc arduum sit. Ita voluerunt Ioan. And. in. c. sanè. de conuersio coniugat. quem ibi sequitur Antonius. item Felinus & Decius in rub. de const. vbi falsò citat in hoc Decius glos. in verb. potestatis. in clem. ne Romani. de electione. Sed licet solus Cardinalem creare possit, creatũ Cardinalitia deponere dignitate solus non potest, ex text. in. c. 2. de cler. non resid. vbi ad priuandum Cardinalem quendam suã dignitate, fuit synodus congregata. & ita hoc colligunt ex illo text. Hostien. & Ioan. Andrea. Item Panormitanus, qui pluribus discutiens articulum hunc, vix aperit quã ipse in hoc opinionem eligat. Idem videtur probare text. in. c. i. de schismat. in. 6. ibi, de fratrum consilio. & hanc opinionem pluribus rationibus nititur fundare Barbat. de præstantia Cardinalium. i. parte. 8. quæstio. Basilica. Quaquam (vt ingenuè fatear) contraria sententia mihi placet magis. Imò q̃solus Papa ex iusta causa possit Cardinalem deponere. nam non maior solennitas in hoc videtur necessaria, quàm in creando de nouo. l. nil tam naturale. ff. de reg. iur. Et regulare est, vt eadem solennitas requiratur in aliquo actu destruendo, quæ requisita fuit in illo conficiendo. l. si vt proponis. 2. C. de nuptijs. glos. notabilis iuncto text. in. l. cum proponebatur. ff. de legat. 2. Præterea solus Papa potest sine Cardinalium consensu Regem regno suo priuare, vt in. c. alius. 15. q. 6. vbi

vbi regem Franciæ veluti inutilem Papa de-
posuit in. c. ad apostolicæ. iuncta glos. 1. de
re iud. in. 6. vbi regem Fredericum regno
priuauit sine Cardinalium collegio. Atque
hæc opinio mihi magis placet, quam tenet
Selua de benefi. 3. parte. quæst. 9. num. 31.

12 Secundo ex superioribus inferitur, licere
Papæ sanctum aliquem hominem vita de-
functum, sine Cardinalium suorum assen-
su, in diuorum numerum referre, quantum
negotium hoc arduum quid sit. Ita enim
tenuit diuus Antoninus Archiepiscopus
Florentinus in summa. 2. parte. 3. partis. tit.
22. c. 5. §. 5. col. 2. vers. si autem quærat. vbi
allegat Augustinum de Anchona, autorem
huius opinionis, quam etiam sequitur Fe-
linus & Decius in illa rub. de constitu. Tã-
et si hic posterior dicat contrarium sentire
Ioannem Andream & Antonium in. c. 1. de
reliq. & venera. sancto. & contrarium aper-
tè determinat Martinus Laudensis in tract.
de Cardinali. quæstio. 100. Troilus Malui-
tius de Canonizatione sanct. 2. dubio. num.

13 47. Sed Florentini opinio mihi ex superiori-
bus verior est, aded, vt Papa errare in hoc
minimè posset, si is ecclesiæ ordinem sequi-
tus, præmissa diligenti inquisitione, aliquè
sanctorum albo ascribendum curauerit.
Quod. D. Thomas asseruit quodlibeto. 9.
articu. vltimo. atq; alij, quos allegat Couar.
lib. 1. variarum resolut. c. 10. nu. 13. Tamet si
contra voluerit glos. in. c. 1. de reliq. & vene-
sanct. vers. sedis apostolicæ. in. 6. Neq; enim
Papa in his quæ ad Orthodoxæ fidei pieta-
tem, & morum sanctitatem pertinent, errare
potest. Nam cum ipsi data sint clauces re-
gni cælorum, quò sine fide, bonisq; moribus
aditus non patet, simul cõcessum est, vt tan-
quam certissima, ac rectissima regula neq;
praua neq; distorta, de summa fidei, pieta-
tisq; iudicaret. Cumq; dictu sit ei, vt agnos-
ouerit, Christi pasceret, simul datum esse in-
telligitur, quicquid ad bene pascendum ne-
cessarium fore videbatur: esset autem duru,
ac minimè ferendum, si aut in his errare pos-
set pontifex, aut eum cælitibus adderet, quæ
æternę obruerent calamitates. Nam & hoc

ipsum, ad mores religionemque cum pri-
mis spectat, scire quem colere, quemq; ora-
re debeas. Quare erroneam esse glo. opinio-
nem existimauit Antonius Corduba, mino-
ris classis fodalis, de indulgentijs quæstio.
17. in fine.

14 Ego tamen illud certissimū esse cõstitui.
(licet huius opinionis authorem habeā ne-
minem) vt si cui inferiori à principe benefi-
cium legis condendæ competat, qualis est
Præfectus Prætorio, non licere ei hoc tam
arduum negotium exequi sine procerum
suorum consultatione: solis enim principi-
bus hoc ex iure competere video, vt sine cõ-
silio suorum procerum possint legem con-
dere, ac talia negotia quantumuis ardua expli-
care. Mò cum de potestate Papæ ac princi-
pum nonnulli, quos in initio huius quæ-
stionis allegavi, dubitauerint, videtur in cæ-
teris inferioribus hoc esse expeditissimum.

15 Cum enim de superiorum principū po-
testate in re aliqua statuenda dubitatur, in
ceteris inferioribus res videtur pro parte ne-
gatiua expedita. Quæ est elegãs decisio Bal-
di in. c. quanto. nu. 5. de iure iurando.

16 Sed licet solus princeps possit legem sta-
tuere, authoritatis nescio quid accedit eius
legi, si fiat cū consilio procerum. Quod ex
eo patet, quod rescriptum impetratum con-
tra legem ita conditam non valet, nisi legis
illius expressa, & specialis derogatio facta
sit, etiam adiecta clausula illa generali. (Nō
obstantibus quibuscunque legibus.) quod
notarunt Claudius & Orosius num. 18. in
l. 1. ff. de legibus.

17 Cui & illud est veluti cognatum, quod
per clausulam illam (non obstantibus qui-
buscunque constitutionibus apostolicis) nō
videtur præiudicium factum constitutioni-
bus, quæ ex concilij decreto à summo pon-
tifice editæ sunt. Quod Bald. expressim no-
tauit in. l. humanū. 3. not. de legibus. & ante
eum Archidiaconus in. c. 1. de constit. in. 6.
col. 2. num. 2. vers. quod specialiter intelligi
potest. vbi idem sequitur Gome. nu. 178. &
Felin. in. c. 1. num. 23. de constit. Decius in. c. 1.
de iudicijs. num. 2. Ripa ibi. nu. 8. Euerardus
in topi-

in topicis legalibus, in præfatione. colū. 2. Felinus in. c. nonnulli. in princip. colum. 4. uerf. propter authoritatem. de rescriptis. vbi inquit, quod Archidiaconum sequitur totus mundus. Vt tamē interim admoneam duo iura, quorum argumento motus est Archidiaconus, id minimē probare. Nam primō allegat ille text. in. c. nonnulli. in princip. ibi. (vel expressam de hac constitutione fecerint mentionem) de rescriptis. vbi nil prorsus dicitur de abroganda constitutione concilij alicuius, sed hoc solum illo text. probatur, non valere rescriptum impetratum contra ius, nisi iuris illius mentio in illo rescripto facta fuerit. Secundō allegat Archidiaconus text. in. c. penult. de capell. monach. pro cuius inductione præmittendum est, in concilio Lateranensi fuisse statutum ne singuli monachi in oppidis vel

prioratibus commorentur. In. c. 2. de statu. monacho. Quo præmisso dicit text. in d. c. penult. quod si monachi aliqui à sede apostolica impetrauerint, vt in singulis prioratibus seu villis possint comorari, impetrationem nullam esse, si in ea de concilio Lateranensi mentio facta non sit nam textus hic solum probat nō valere impetrationē factam contra ius, in qua iuris illius mentio facta non sit, quod est in iure perpetuum. Non tamen probat textus quod si in impetratione facta per illos monachos Papa dixisset se id priuilegium monachis concedere, non obstantibus quibuscunq; constitutionibus apostolicis, adhuc illa non valeret, quoniam oportuerit concilij expressam fuisse derogationem. Est tamen vera & communiter recepta Archidiaconi sententia, & si iure non probetur.

Summa rerum. l. Transfigere.

C. de Transact.

- 1 IN publicis criminibus ingerentibus poenā sanguinis licita est transactio.
- 2 Licet unicuique sanguinem suum redimere.
- 3 Eugens post accusationem, non ex hoc presumitur deliquisse.
- 4 Accusatus in criminali causa an condemnatur in impensis.
- 5 Licere accusato reticere ea quæ sibi ingererent poenam sanguinis.
- 6 In accusatore qua ratione sustineatur transactio.
- 7 Habere locū transactionē etiā in priuato delicto.
- 8 Item si agatur de poena mutilationis membri.
- 9 Licet unicuique appellare pro condemnato ad membri mutilationem.
- 10 In delicto ex quo imponitur sustigatio, an transigatur.
- 11 Poena furis apud nos.
- 12 Pro furto equipollenti tribus an imponatur poena mortis.
- 13 Licere transfigere, si tortura pro poena imponatur.
- 14 Item cum facies alicui ferro inurenda sit.
- 15 Et quid in poena perpetui carceris.
- 16 Poena perpetui carceris, successit in locum damnationis in metallum.
- 17 Poena perpetui carceris legibus ciuilibus inco-

- gnita.
- 18 Sententia secularis condemnantis ad perpetuum carcerem, est ipso iure nulla.
- 19 Ecclesiastici non imponunt poenam perpetui carceris laicis.
- 20 Licet patri transfigere pro filio capitaliter accusato.
- 21 Etiam emancipato. Et an emancipatus & pater sint una persona.
- 22 Et an idem liceat cognato pro suo cognato.
- 23 Transigente patre pro filio, an ulla probatio contra filium indacatur.
- 24 Et licet transfigere etiam lite nondum mota, sed si moueri speretur.
- 25 Item si reus sit alternativē obligatus ad poenam sanguinis, uel ad pecuniariam.
- 26 Item si agatur de delicto, cuius poena est arbitraria.
- 27 Potest iudex arbitrium suum ad mortem usque extendere.
- 28 Transactio facta de uulnere pro morte sequuta, an prosit.
- 29 Qui perijt, an in dubio præsumatur ex uulnere decessisse. & num. 30.
- 30 Textum hunc esse intelligendum de poena capitali stricte intelligenda.
- 31 Poena capitalis triplex.

33. Damnatus ad poenam capitalem non est necessa-
rio uita priuandus.
34. Cum agitur de causa honoris, an liceat transigere.
35. Et quid cum agitur de maiori parte bonorum.
36. Textum hunc non habere locum de iure canonico.
37. Declaratur textus in c. 2. de poen.
38. Pecunia redacta ex monacho interfectio patri na-
rali debeat, an monasterio.
39. Religionem professus, liberatur a patria pote-
state.
40. Non licet accusato transigere sequuta iam con-
demnatione.
41. Nisi esset iam a sententia appellatum.
42. Vel nisi sententia lata fuisset in absentem.
43. Et an liceat transigere post conclusionem in
causa.
44. Licere condemnato transigere intra tempora da-
ta ad appellandum.
45. Quae possunt fieri appellatione interposita, sunt
etiam intra tempora data ad appellandum.
46. Accusator transigens, an incidat in Turpillia-
num.
47. Iudex non obstante transactione, an possit incau-
sa procedere.
48. Si delictum sit enorme, etiam post transactionem,
imponitur poena ordinaria.
49. Delicta enormia quae sint.
50. Lege regia inita transactione non nisi extraordi-
naria poena imponitur.
51. Transactio facta in causa criminali, non pracludit
uiam alijs accusare uolentibus.
52. Si proximiores consanguinei iniuriam remiserint
uel transegerint, an sequentes in gradu possint ac-
cusare.
53. Remotiores non admitti ad accusandum nisi re-
nuntiantibus prioribus.
54. Et usque ad quem gradum cognati ad accusandum
et transigendum admittantur.
55. Successionis ius ad decimum usque gradum proten-
ditur.
56. Coniunctus pro coniuncto usque ad quem gradum
sine mandato agat in iudicio.
57. Vxor hominis occisi omnibus in hac causa prae-
fertur.
58. Sponsam quoque admitti ad accusandam mortem
sponsi.
59. Legitimus an scriptus haeres, potius admittatur ad
accusandum.
60. Suum heredem scripto hic preferendum.
61. Ius transigendi super morte defuncti non est here-
ditarium.
62. Quare illud competit filio, etiam si haeres ille non
sit.
63. Non uideri filium adiisse paternam hereditatem quod
transactionem fecerit cum occisoribus patris.
64. Tutor, uel curator, an transigat super morte pa-
tris pupilli.
65. Tutor posthumi non transigit in hac specie.
66. Si delictum non exigit poenam sanguinis, non li-
cet transigere etiam si accusator peccat reo poenam
sanguinis imponi.
67. Non licet transigere super delicto, super quo ite-
rum accusatus transigisset.
68. Statutum imponens poenam pecuniariam pro
corporali, non habet locum in delicto iterum
perpetrato.
69. In supplicatione porrecta principi, debet fieri men-
tio delicti iterum commissi.
70. Super crimine adulterij non licet transigere.
71. Poena adulterij quae olim, et quae hodie sit.
72. Quare super adulterio non liceat transigere. Et
an sit grauius homicidio.
73. Cui licet foeminam occidere, non licet adulterium
inferre.
74. Committens adulterium cum uxore regis, commu-
titur in l. Iuliam maiestatis.
75. Per adulterium censeretur pacem ruptam.
76. Adulterium intrinsece malum.
77. Adulterium delictum atrocissimum. Et rationes
quare super eo non transigatur.
78. Correcta ratione legis, legem ipsam uideri cor-
rectam.
79. An super raptu transigatur.
80. Declaratur tex. in l. unica, uersic. poenas. C. de rap.
uirgin.
81. Super stupro an transigatur.
82. Libellus super adulterio procedet, si de stupro pro-
betur.
83. Poena stupri quae sit.
84. Declaratur textus in §. item lex Iulia. uersic. poe-
nam. de publi. iudi.
85. Declaratur textus in authen. ut liceat mat. et au.
§. final. et an text. hic procedat in adulterio prae-
sumpto.
86. Licere transigere super adulterio probato ex so-
lo osculo.
87. An per osculum probetur adulterium.
88. Poena homicidij non comprehendit homicidium
probatum praesumptis probationibus.
89. Declaratur textus in authen. ut nulli iudicium. §.
adulteram.
90. Partes non compelluntur ad concordiam nisi deli-
cto punito.
91. Declaratur tex. in l. si maritus. 2. §. si negauerit. ff.
de adulter.
92. Quibus liceat hodie adulterium accusare.
93. Etiam inhonesta mulier maritata non capitur
pro debito pecuniario.
94. Maritus qui post adulterium commissum uxo-
rem cognouit carnaliter, amittit ius accusandi.
95. Pactio gratuita permissa in adulterio, et inde pro-
fecta practica hodierna.

- 96 Super crimine lese maiestatis an liceat transigere. (n.e.)
 97 Et multo minus super crimine lese maiestatis diui
 98 Tametsi delictum hoc ingerat poenam sanguinis.
 99 Super crimine blasphemie non transigitur licet sit capitale.
 100 Vbi diuina maiestas offenditur, non licet transigere sine Papæ autoritate.
 101 Et inde egregia quedam Bartoli doctrina notata.
 102 Explicatur quedam oppositio glos.
 103 In criminibus non ingentibus poenam sanguinis non licere transigere.
 104 Et an id procedat tam in priuatis, quam in publicis criminibus.
 105 Dominus rei subtrahere non potest impedire iudicem procedentem contra furem etiam si dicat furtum fuisse factum sua uoluntate.
 106 In delictis, ex quibus applicatur poena fisco, non licet transigere.
 107 Regula huius text. an procedat in delictis omitendo commissis.
 108 Et an in his delictis licita sit pactio gratuita.
 109 Super crimine falsi non licet transigere quanuis sit capitale.
 110 Quandoq; falsi accusatio ingerit poenam mortis, ut in eudente falsam monetam.
 111 Item in eo qui literas Papæ falso fabricat.
 112 Propter falsi grauitatem punitur testis apud iudicem incompetentem.
 113 Rationes quedam notantur quare super falso transigatur.
 114 Item alie eiusdem rei rationes proferuntur.

L. Transigere.

Yn. in præf. autor est legē hanc consueuisse reputari famosam in sua materia, atque in ea scriptores recentes dilataſſe ſimbrias omnes. Addit Barto. legem hāc ſubtilem eſſe ac ſingularem, & tractare materiā vtilem. Conſtat autem hæc. l. quatuor particulis. In prima ponitur regula quedam permiſſiua, in ſecunda exceptio quedam huius regulæ, in tertia regula altera prohibitiua, à qua quidam caſus excipitur, quæ partes ſunt in textu planiſſimæ.

Ex prima particula text. tu collige regulam generalem, In publicis criminibus ingentibus poenam ſanguinis licitum eſſe transigere. Sed videbatur contrarium, quoniam pactum hoc ſeu transactio præiudica

re videtur iuri publico, quoniam hīc iam remanebunt delicta impunita. Vulgata. l. ita vulneratus. ff. ad. l. Aquil. l. licitatio. §. quod illicitè ff. de pub. & vectig. Vnde videbatur pactionem, vel transactionem non valituram. l. iuris gētium. §. ſi paciſcar. ff. de pact. 2 Sed adeſt ex aduerſo humanitas, quæ pro valore contractus huius pugnat, cū iure liceat vnicuique ſanguinem ſuum vtunq; redimere. l. i. ff. de bon. eorum, qui ante ſententiam mortem ſibi conſci. l. ſin. ff. de præuaricat. c. ſi quem poenituit. §. in omnibus. 2. quæſtione. 3. quibus conuenit. l. 54. titulo 14. par. 5. Hanc rationem huius iuris diſpoſitioni reddiderunt glos. in præſenti, in parte prohibitum. & ante glos. Azo in ſumma huius tituli num. 4. Barto. num. 1. & eam ceteri ſequuntur. eſſeq; communem rationem eam ſequuti teſtantur Roman. nu. 1. Riminaldus col. 2. communemq; eſſe affirmant Curt. iun. num. 4. Purpur. num. 17.

3 Ex qua ratione inferit eleganter Barto. in dicta. l. i. num. 1. quod fugiens poſt inſtitutam aduerſus ſe accuſationem ſuper crimine capitali, nō præſumitur ex hoc deliquiſſe, quoniam fugit ille ſanguinem ſuum redempturus. & illam Bartoli deciſionem ſequuntur Ange. num. 8. Iaſ. nu. 169. in. l. admonendi. ff. de iure iur. Rip. ibi. num. 168. Ex quo cōſtat cōmunem eſſe Bart. deciſ. quam etiā ibi ſequuntur Caccialup. num. 84. Cathus Sachus nu. 58. Tholome. nu. 77. Curt. ſen. num. 166. & præterea Socin. regula. 163. Fuga. verſ. limita dictum Bar. Feli. in. c. nullus. nu. 6. de præſum. dicēs tamen non deſuiſſe, qui dicerent dictum Bartoli non eſſe planum. ſequuntur præterea Barto. deciſionem Roma. in. l. lege Cornelia. nu. 2. ff. ad Syll. vbi dicit hoc eſſe mirabile, atq; vidiffe ſe ita practicari, cū ei accideret Hippolytus allegans alios in rubrica. de probatio. nume. 279. & in practi. verb. diligenter. nu. 41. & in ſing. 115. Brunus in tract. de indiſijs. 1. part. quæſtione. 9. Marcus Anto. Blancus in tract. de indiſijs. nu. 81. dicens cōmunem eſſe Barto. deciſ. in. d. l. admonendi Ioannes Tierri Lingonenſis in tract. de fuga. nu. 14.

Bologninus in tracta. Guidonis de Suza de indicijis & tortura. nume. 40. Præful Calagurritanus regu. 303. colum. 3. vers. 1. si fugit. Quod si ante institutam accusationem fuga adesset, fugienti præiudicaret. l. lege Cornelia. vers. præterea cauetur. ff. ad Sylla.

- 4 Secundò ex eadem ratione infert eleganter Baldus in authen. generaliter. col. pen. C. de episco. & cler. quòd accusatus in causa criminali, nunquam est condemnandus in impensis litis, quoniã calumniari minime videatur is, cui licet utique sanguinem suum redimere. & Baldi opinionem sequuntur Ana. in. c. accedens. de accusatio. Lanfranc. in. c. quoniam contra. col. 1. in parte expensæ. de probatio. Sed hæc opinio nec Bald. ipsi placere videtur in eo loco, & expressè eam reprehendunt Riminal. & Curtius iun. in præsen. Nam & in criminalibus etiam verum est, victum victori esse dammandum in impensis. de quo expressè leges esse videtur in. l. si postulauerit. vers. si reus. atque ibi notat Bartolus. ff. de adulter. in. l. si. secundum. vnam lect. C. de fruct. & lit. expen. vbi idem notarunt Bart. nu. 2. Sali. nu. 6. l. qui crimen. ibi. sed etiam sumptus. C. qui accus. non possunt. atq; hoc videtur sentire glo. in procem. Institutio. in parte, legittimas. quam ibi notat Angelus num. 8. glo. in. c. cum dilecti. glof. fin. de dolo & contumacia. vbi eam sequitur Baldus col. 2. Panormita. num. 17. & idem voluit quoq; glof. in. c. finem litibus. in parte. expensas. ibi. sed in criminali. eo. titu. vbi eam sequuntur Canonistæ. & post omnes Panormitanus num. 24. testatur eã esse cõmunem opinionem, quam sequitur Bart. in. l. 1. in prin. nu. 13. ff. ad Turpil. vbi iam illo tempore affirmat, Bart. eam esse communem sententiam. Iass. allegans multos idem sequutus in. l. prope- randum. §. siue autem alterutra. nu. 21. C. de iudic. & testantur præterea eam esse cõmunem Hippoly. in pract. §. superest. nu. 1. Didacus Couarru. in pract. quæstion. c. 27. nu. 2. Bernar. Diaz in practica. c. 144. col. 1. Nec poterit quis calumniari. ll. illas, quas paulò superiùs allegauit tantum agere in accusato-

re condemnato, nam & idem est in accusato damnato, quod constat ex earundem generalitate, & est expressim hæc opinio probata in. l. 113. stylli. quæ sententia veritati proxima est. Nam nemo vellet alterum in iudicium deferre, nisi speraret impensas sibi esse reficiendas, condemnato illo, quem accusat. argumen. text. vulgati in. l. cum de indebito. vers. qui enim soluit. ff. de probat.

5 Tertiò ex eadem ratione infert Alexan. in dicta. l. 1. in additio. ad Bar. vers. Quæro vtrum. licere accusato, qui iurauit dicere super omnibus veritatem, ea, quæ sibi probata ingererent pœnam sanguinis reticere, & ita (inquit ille) consultum fuisse per quosdam peritos doctores contra Barto. quam opinionem sequitur Petrus Grilandus in tracta. de relaxatione incarcerationum. c. de fuga incarcerationati. quæstio. 1. num. 9. Sed ante omnes tenuit hanc opinionem glof. ordinaria in. c. ex pœnitentibus. verb. nõ prodidit. ibi. alij dicunt. 50. distin. allegans text. in dicta l. 1. & idem videtur sequutus Panormitan. ex doctrina Innocentij ibid. in. c. 2. num. 16. de confess. & dicit Aretinus in. c. qualiter. 2. §. debet. col. 4. de accusatio. communiter teneri. Quòd si quis non sit infamatus, non teneri eum respondere. idem sequuntur Ioannes de Neuizanis in sylua nup. lib. 3. nume. 42. Mart. Nauar. in. c. inter verba. corola. 64. num. 730. 11. quæstione. 3. Maranta de ord. iudiciorum. 6. parte. membro. 7. nu. 9. vbi solum allegat Alexan. quem dicit pulchrè hoc tenere Iacobus de Villalpando in repetitione. l. 22. titu. 1. par. 7. p. 1. §. 1. colum. 2. Verum in hoc contrarium tenuit Panorm. in. c. 1. nume. 3. de testib. cogend. existimans teneri reum à iudice rogatum, veritatem respondere, an delictum commiserit, vel non, quod si non fecerit, peccare eum mortaliter. Atque eandem opinionem pluribus argumentis probat Soto eam sequutus, de ratione tegendi, & detegen. secretum. membro. 2. quæstione. 7. & in libro de iustitia & iure. §. quæstione. 6. articu. 2. in fine. atque hæc opinio tutior probabiliorque mihi esse videtur.

Sed

6 Sed hæc redimendi proprii sanguinis ratio in reo solum locum habet, sed quia ratione in accusatore transactio permittitur. Et Bartolus colum. 1. eandem rationem in accusatore etiam locum habere existimat, quoniam subiret ille poenam talionis, si delictum, quo reum accusauit, non probaret. l. qui crimen. C. qui accusare non possit. fin. C. de accusatio. Cum hac ratione Bart. transeunt omnes, teste Alexan. nume. 3. Sed cum hodie poena talionis iam exoleuerit, poena de iniurijs. Instit. Bar. in l. pen. §. ad crimen. ff. de pub. iud. num. 2. idem Bartolus in l. si cui. ff. de accusatio. & multi allegati per Couarrui. lib. 2. variarum. c. 9. colum. 2. videtur iam non valituram transactionem respectu accusatoris. Sed Curtius iunior colum. 2. adhuc valituram contendit ratione correlationis. l. fina. C. de indi. viduitate. toll. l. fin. de acceptilatio. de cupres. lib. 11. cum alijs.

7 Ampliabis tu modò hanc, ut procedat non solum in publicis iudicijs, quæ ingerunt poenam sanguinis, sed in priuatis, ut si pro furto, poenam mortis, vel membri mutilationem quis passurus sit, ita enim, l. hanc ampliari in presenti Cynus. 3. questione. & alij, quos lass. allegat nume. 3. & hoc videtur probari in l. 22. titu. 1. part. 7. vbi nulla fit distinctio in hac materia delictorum publicorum, vel priuatorum, sed solum habetur respectus ad poenæ qualitatem. & ibi hanc opinionem sequuntur Gregorius Lopez in glos. 2. & Diegus de Villalpando. t. part. §. 1. num. 11. atque communem esse hanc opinionem affirmat eam sequutus Antonius Gomecius. 3. tomo variarum resolutio. c. 3. nume. 54. Quorum ratio est, quia regulariter est inspicienda qualitas poenæ, non titulus criminis. l. quo ad statum. ff. de poen. Adde ipse, quod cum hoc sit in hac. l. receptum in delictis publicis, multò magis licebit in priuatis, in quorum accusatio minus leditur resp.

8 Secundò ampliabis legem hanc, ut habeat locum etiam si poena tantum sit infligenda mutilationis membri, nam & ea ca-

pitalis poena esse dicitur. authent. de collatoris. §. ad hæc prohibemus. collatione. 9. & fuit hæc opinio Petri, & Iacob. Butrica. hic quos sequuntur Cyn. questio. 3. Albericus nume. 11. dicens hanc questionem esse sine dubio. Baldus nume. 3. Salicetus colum. 1. Paulus nume. 3. Aretinus. 3. notab. Alexan. num. 6. qui eam opinionem eleganter defendit. quam esse communem testantur eam sequuti Curtius iun. nume. 23. Purpuratus num. 9. Alciatus. 45. Nec eos mouet, quod poena abscissionis membri inter poenas capitales iure antiquo relata non sit. l. 2. ff. de publ. iudic. quoniam illo iure cognita non fuit. quod idem Cynus in presenti notauit, atque esse communem opinionem affirmat Curtius eam sequutus in. l. imperij. nume. 37. ff. de iur. omn. iudic. iure enim. C. fuit poena illa introducta. l. 3. C. de serui. fug. Postremò hæc communis doctorum acceptio. l. regia. expressissimè probatur, qua dicitur locum esse transactioni, etiam si solum membri mutilatio immineat accusato. quæ etiam iuuatur ex text. in elem. vnica. de homic.

9 Atque ex eo confirmatur, quod dispositio. l. non tantum. ff. de appellatio. qua dicitur humanitatis ratione licere cuicunque appellare pro condemnato ad mortem, habet etiam locum in damnato ad membri abscissionem. quod ex verbis Baldi colligit nonnulli in l. furti. §. 1. nume. 5. ff. de his qui not. infam. quem ad hoc allegat Felinus idem sequutus in. c. cum super. num. 3. vers. amplia quarto. ff. de re iud.

10 Sed in delicto, ex quo fustigatio tantum infligenda sit, an sit locus transactioni. Et eam quoque censeri poenam sanguinis, ut locus sit transactioni, existimat Alexan. num. 7. & ante eum Salicetus. 8. oppositio. communemque esse affirmat Purpuratus num. 12. sequuntur eam Curtius sen. col. 2. Alciatus nume. 47. & esse communem ac æquam, nec ab ea recedendum existimat Cur. iun. n. 26. quam sequuntur Ioannes de Anan. in. c. r. nu. 22. de collus. deteg. Nam & poena capitalis ea esse videtur. l. aut damnus. §. hostes.

ff. de poenis. tametsi contra teneat Montaluu in l. parti. col. 2. vers. quæro iuxta.

- 11 Exemplum autem huius ampliacionis proponi poterit in fure, qui pro primo furto solet fustigari. glos. in authen. sed nouo iure. glos. castigabitur. C. de serui. fugit. quæ ibi sequuntur omnes, atque communem affirmat Barto. in tract. de iurisdic. num. 10. quæ probata est l. regia. 18. tit. 14. p. 7. Nam etiam si iure ciuili Romanorum super furto non liceret transfigere. vt in l. athletas. §. fin. cum. 2. seq. ff. de his qui not. in fa. quem ita à Baldo & doctoribus intelligi affirmat Paris. cons. 150. num. 11. vol. 4. illud est immutatum, cum hodie pro furto imponatur poena sanguinis. Sunt tamen qui existiment in fustigationis poena non esse locum transactioni, & inter eos Bald. hic quæst. 1. Cuius opinionem sequuntur tanquam veriore Gregorius in l. parti. glos. 4. Villalpando prima parte. §. 1. num. 6. Claud. in præf. num. 2. Dicit esse communem Romanus eam sequutus. num. 9. & videtur fustigatione non ingerere poenam sanguinis, cum pontifices hac poena utatur. c. 1. de calumniat. qui sanguinis poenas non possunt infligere. c. sententiam sanguinis. ne clerici, vel monachi. c. in archiepiscopatu. de raptorib. quæ opinio verior quidem mihi esse videtur. Itaque regulariter in causa furti, si primum illud sit, non erit locus transactioni. Quod si furtum graue sit, quodque tribus æquipollere videatur, non dubitamus licitam esse transactionem, cum pro eo, ac si tria furta essent, poena capitis sit imponenda. argumen. tex. in l. si is qui tres. vers. Caterum putarem. ff. de excusat. tutor. quo probatur vnicam tutelam pro tribus sufficere, vt ab alterius tutelæ onere excuset, si tam diffusa, & negotiosa illa sit, vt pro pluribus cedat. Ex quo tex. hanc sententiam in fure tenuit Bald. in authen. Sed nouo iure. num. 3. C. de serui. fug. atque idem Bal. in c. 1. §. iniuria. num. 8. de pa. iura. firm. quem sequuntur alij, vt idem sequutus affirmat Segura in l. imperator. nu. 133. ff. ad Treb. atque iuxta Bal. opinionem sententia lata se in furem animaduertisse affir-

mat Ange. in tract. de malef. verb. & veste caelestem abstulit. col. 2. quam etiam sequitur Montaluu in l. 6. tit. 5. lib. 4. fori. in glo. 2. vers. idem dico si est magnum furtum. & in l. 18. tit. 14. parti. 7. Et hanc Bald. decisionem consuetudine in Hispania receptam esse affirmat Bernar. in pract. c. 84. colum. 3. eam sequutus. quam & nos vsu receptam fuisse aliquando accepimus. Tametsi Baldi & argumentum & opinio. de hac re plerique nolint admittere. Nam eam reprehendunt in proprio loco Fulgo. Salice. & Paul. ite Are. Cæpo. & Guido Pap. col. fi. atque alij quos allegat Didacus Couarr. lib. 2. variarum. c. 9. num. 7. vbi inquit eam Bald. decisionem plerisque non placere. & præterea Anto. Francus ad Abbatem in c. atsi clerici. in prin. col. 2. de iudic. Boerius decis. 173. num. 9. Grego. Lup. in dicta. l. p. glo. mag. in fi. col. ciuf. gl. 5. vbi dicit, magis communiter doctores tenere in hoc contra Bal. idem Gregorius in l. 1. in glof. *el furto*. tit. 17. parti. 2. Anto. Gomecius tom. 3. variar. resolut. c. 5. num. 7. Dominicus de Soto Bald. eleganter reprehendens in lib. de iust. & iur. 5. quæst. 3. artic. 3. in responsione ad. 2. in fine. & Bald. opinio. præterea reprobatur allegans multa contra eum Iacobus Boulene in l. capitalium. §. famulos. nu. 28. ff. de poenis. Rolandus à Valle. cons. 51. nu. 43. allegans alios. quorum opinio facile defendi potest. Alexander in dicto vers. caterum putarem. cuius decisio procedit propter difficilem administrationem quæ vnius pupilli grande patrimonium in se continet. Quare importunè text. ille ad materiam furti Bald. tractus est.

- 13 Quartò ampliabis legem hanc procedere, etiam si tortura solum esset imponenda pro poena alicuius delicti. Claud. & Purpurat. num. 10. quorum ea ratio est, quia grauior est tortura vtriusque manus abscissione. in authen. vt nulli iud. §. fi. colla. 9. *ad m. iud.*
- 14 Quintò ampliabis vt habeat locum hæc etiam si facies alicuius ferro inurèda esset, quo casu licita esset transactio. Claud. nu. 4. Purpurat. num. 11. Exemplumque huius rei apud nos proponi potest in eo, qui secundas

das nuptias contraxit, viuentem prima vxore, quod iure prohibitum est. l. cum qui duas. C. de adulter. in iuritur enim facies illi, candenti ferro, signo literæ. q. l. 6. titu. 15. lib. 8. ordi. quam poenam praxis huius regni adhuc retinet, vti affirmat Episcopus Ciuitatis in epitome de sponsal. 2. par. c. 7. §. 3. nu. 7. Anto. Gomez. in l. 80. Tauri. nume. 27. Sed & Itali hac poena frequentes sunt, quod Claud. & Purpurat. in præf. testantur, & ante eos Ange. in auth. sed nouo iure. de seru. fug. Licet iure communi prohibitum esset, cuiusquam faciem signari: quoniam facies, quæ ad similitudinem pulchritudinis cælestis est figurata, non deberet maculari. l. si quis in metallum. C. de poen. l. 6. titu. 31. p. 7. Est autem casus, in quo etiam de iure regio facies delinquentis in iuritur cādenti ferro, nempe in eo, qui furtum commisit in bello. l. 6. tit. 26. par. 2. Sed quod hoc casu transactio non sit admittenda, illud suadere videtur, quod poena hæc capitalis minimè sit, quod est manifestissimū. Sed nec poenā sanguinis ingerit, quod ex eo constat, qd de iure pōtificum ea poena locū habet. c. ad audiētiā. de cri. falsi. Sed illo iure sanguinis poena est incognita. c. sententiā sanguinis. ne clerici vel monachi.

15 Sexto ampliabis. l. hanc, vt habeat locū in delicto, in quo venit imponenda poena perpetui carceris iuxta canonicas dispositiones, nam & tunc, veluti si de poena capitali agatur, licebit accusato transigere. Ita enim determinat Panormita. in. c. i. de col. luf. detegend. col. fin. vers. idem putarem. allegans Card. ita tenentem in. c. fi. de transact. Et mouetur Panormi. quoniam poena perpetui carceris æquiparatur morti. allegat Innocentium in. c. qualiter & quādo. 2. de accusatio. Panormi. sententiā sequuntur Purpuratus hic num. 86. Ioānes de Anania in illo. c. i. n. 22. in fi. qui existimat grauiorem poenam esse perpetuum carcerē, quā abscisionem vnius membri, vel fustigationem. poena enim perpetui carceris simillima seruituti esse videtur. l. 2. ff. de libe. hom. exhiben. seruitus autem mortis poenā ferē

comparatur. l. seruitutem. ff. de reg. iur. Sed hæc traditio Panormi. est magis communiter improbata, quoniam hoc casu minimè est licita transactio. quod tenuerunt Ioan. Andr. & Anto. in illo. c. i. Alex. in præf. nu. 7. dicens sententiā Anto. cōtra opinionem Abb. esse veriore. quam etiam sequuntur Curt. sen. in præf. num. 22. testatus hanc esse communem. l. un. verò num. 26. Alciat. nu. 49. qui dicit opinionem Abb. approbatam non esse. las. num. 4. Grego. in l. parti. glo. 4. Diegus de Villalpando ibi. r. part. §. i. nu. 7. 16 Quorum ea ratio est, quod poena perpetui carceris non successerit apud pontifices in locum poenæ mortis, sed in locum damnationis in metallum. vti Bartol. existimauit in l. 2. num. 9. ff. de publi. iudi. idē Bartol. in l. imperium. num. 8. ff. de iuris. om. iudic. Cuius doctrinā omnes ibi sequuntur. Sed si quis esset pro aliquo delicto damnandus in metallum, dubio procul non admitteretur in eius causa transactio. Est tamen casus, in quo ex sententiā Alexandri, Alciati, & nostratium doctorum, quos supra allegaui, posset esse locus opinioni Panormitani, si tale crimen esset, propter quod curiæ seculari esset quis committendus, præmissa de gradatione, iuxta text. in. c. degradatio. de poen. lib. 6. Hæc autem de qua agimus poena perpetui carceris legibus ciuilibus semper fuit aliena, imò incredibilis. l. aut facta. §. solent. l. mandatis. ff. de poen. l. incredibile. C. de poen. quibus cōuenit. l. 4. tit. 31. p. 7. aded, vt si iudex secularis aliquem condēneret ad carcerem perpetuum, sententiā sit ipso iure nulla. quod Bald. eleganter determinauit in illa. l. incredibile. nume. 1. qui ex ea lege colligit, quod huiusmodi sententiā non est contra ius partis, sed contra ius legis. licet sententiā hanc valere atq; ita Venetijs seruari affirmet Marcus Mantua. lib. 10. obseruationum. c. 96. col. 6. Sed neq; possunt etiam iudices ecclesiastici hanc poenā infligere laicis subditis. Roman. sing. 706. Purpura. num. 230. Sapia. num. 39. in l. imperium. ff. de iuris. om. iudic. potest nanq; hoc casu ecclesiasticus poenam sanguinis per

suos gubernatores exercere. c. fina. ne cler. vel monac. lib. 6. Carcer igitur si solum ius civile respicias, non est inuentus ad poenā, sed ad custodiam. l. si. C. de cust. reor.

- 20 Septimò ampliabis legē hanc, vt habeat locum etiam in patre transigente pro filio accusato, nā & hoc casu videtur pater ipse proprium sanguinem redimere. l. si. j. de impub. & alijs. in. l. isti quidem. ff. quod met. caus. & est tex. ceteris prestantior in. l. 4. ibi, contra sanguinem suum. ff. de inoff. testa. ita enim legem hanc declarant in presenti Riminaldus eolum. 2. vers. item adde. Curtius iunior num. 11. Alciatus num. 17. atque hanc ampliationem in filio etiam emancipato accusato ipse accipio, nam & in hoc procedit regula iuris, quæ fictione quadam patrem ac filium eandem penē personam esse statuit. quod censuerunt Philippus Decius num. 2. Curtius num. 9. Ioānes Corrasius num. 26. in. l. fina. C. de impuber. & alijs substit. Corrasius in. l. frater à fratre in preludi. num. 34. ff. de condict. indebit. atq; hanc opinionem testatur esse communem testimonio Philippi Decij Fernandus Menchaca de success. creat. §. 19. num. 17. tametsi ad eos tantum, qui paterni iuris sunt, eā fictionem restringere visa sit glos. in. l. cum filios. in glo. 1. qui ætat. & profel. se excus. lib. 10. quam ibi Platea notauit. alia. in. l. si mater. §. si quis hominem. in glo. 1. ff. de excep. rei iudic. quarum opinionem tenet las. in illa. l. fin. nu. 3. communemque esse affirmat Lancellotus Decius ibi. col. 1. quam & ex nostris sequuti sunt Diegus Segura in. l. imperator. num. 80. ff. ad Trebell. Montalius in. l. 1. titu. 7. par. 2. Gomecius in. §. actio nes autem. de peculio. nu. 1. de act. inst. atq; hanc opinionem vt habeat locum hæc ampliatio etiam in filio emancipato, videntur admississe ipse Riminaldus Curtius & Alciatus qui eam ad cognatos omnes producent ex lege. 1. & 2. ff. de liber. caus. sed & ad nō coniunctos existimat Riminaldus extendi posse ex lege. non tantum. ff. de appell. pro quo induci potest elegans argumentū ex tex. in. l. vt vim. ff. de iust. & iur. quo probatur in-

ter omnes mortales cognationē quandam esse natura ipsa constitutam. Sed hæc duo argumenta generalia quidem sunt, neq; Riminaldi hanc vltimam extensionem ipse probat.

- 23 Vltimò adde huic septimæ ampliatio ni, vt transigente in hac specie patre pro filio, nulla delicta super quo transigitur, probatio cōtra filium inducta videatur. Quod ex facto consultus respondit Philippus Corneus consilio. 309. nu. 2. vol. 3.

24 Octauò ampliabis legem hanc, vt habeat locum non solum si accusatio sit instituta, sed & si timor iam pro foribus immineat proponendæ accusationis. argument. tex. in. l. 2. sup. eodem. quam ad materiam huius legis extendit solus Gregorius Lopus (quod ipse sciam) in. l. 22. tit. 1. par. 7. in glo. 1.

25 Nondū ampliabis legem hanc, vt habeat locum non solum si de causa sanguinis simpliciter agatur, sed & si reus esset obligatus ad centum, & quo casu centum non soluerit, ad poenam sanguinis. Ita enim legē hanc ampliat Bald. in presen. col. 3. vers. iuxta istā primam partem. Romanus num. 10. Villalpando in. l. partita. 1. par. §. 1. nu. 10.

26 Decimò ampliabis legem hanc, vt habeat locum, vbicunq; poena non est expressim determinata, sed iudicis arbitrio est imponenda. Ita enim dicit se vltra doctores legē hanc interpretari Claudius de Sayfel. nu. 8. Sed ante eum hanc interpretationem ad legem hanc posuerat Romanus num. 10. Ratio huius limitationis ea est, quoniam cum possit iudex arbitrium suum ad mortem vsque extendere, reliquū est, vt sit locus trās- actioni.

27 Posse autem iudicem poenam suo arbitrio commissam ad mortem vsq; protendere, probatur autoritate glos. ordinariæ in §. in summa. in glo. extraordinariæ. de iniurijs. Institui. quam ibi sequuntur Angelus & Platea & multi præterea allegati per Boerium decisione. 254. num. 3. & decisione. 317. num. 3. atq; communem esse glos. opinionem testantur Barbatius consilio. 32. in fin. vol. 2. & consilio. 11. vol. 1. nu. 1. Decius in. c. ex lite-

ex literis. num. 14. de constitut. communem esse testantur etiam Maranta. de ordi. iudicio. 4. par. 1. diuisione iudiciorum. nu. 52. Iacobus Boulène in l. capitalium. §. famofos. num. 29. ff. de poen. & solent pro illius glof. opinione allegari. tex. in l. sacrilegi. in prin. ff. ad. l. Iulia. pecul. & in l. saccularij. §. sunt quedam. ff. de extraordi. crimi. in l. lex Iulia. §. hodie. ff. ad. l. Iul. repetun. in l. qui cum natu maior. §. si tamen quis. ff. de bon. liber. Tametsi quibusdam displicuerit glo. illius opinio, qui non ita censent indulgendum esse arbitrio iudicis, vt ad mortem etiam extendi patiantur. ita enim videtur significasse (obscure tamen) gl. in cap. inquisitionis. in glo. in accusationis. de accusat. & glof. in illo. §. in summa. testantur esse communiter reprobata. laf. num. 4. Deci. nu. 9. in l. qui iurisdictioni. ff. de iurisdic. om. iudic. Atq; idem testatur Thomas Grammaticus consilio criminali. 48. nu. 2. Chassenæus in consuet. Burgun. rubr. 1. §. 5. verb. arbitrage. Matthæus de Afflict. decis. Neapol. 276. nu. 6. Carrerius in l. 2. in parte homicidij, nu. 108. quor. appellat. non recip. atq; hanc opinionem tenet vir diuinarum atq; humanarum literarum scientissimus Alfonsus de Castro Fraciscanus. lib. 1. de lege poenali. cap. 6. Pro qua solet induci textus in l. 1. ff. de fur. balneari. & in l. 1. §. expilatores. de effract. & expila. ff. Sed optimè quidam distinguunt, vt hæc controuersia, quæ textuum, glossarum, ac doctorum esse videtur, componatur, vt semper attendi debeat qualitas delicti ac personarum, etsi tale delictum sit, quod de iure, vel consuetudine posset mereri poenam mortis, illa imponatur, iuxta opinionem glo. in §. in summa. Si verò secus sit, sit locus secundæ opinioni. ita enim voluit Faber in illo. §. in summa. num. 1. & eius immemor testatur hanc esse communem distinctionem Alex. consilio. III. volu. 1. nu. fi. consilio. 121. vol. 7. num. 6. Quæ consideratio & in permittenda transactioe erit semper admittenda, vt si ex delicti qualitate possimus cōiectari prætorem sententiam sanguinis esse arbitratum, transactioe locus sit, secusq; esse dicen-

dum, si delicti qualitas aliud suadeat: atque ita Claudius ipse & Roma. censuerunt. E quibus posterior admonet consuetam semper poenam à iudice arbitrate imponi debere. l. hodie. ff. de poen. l. si quis reum. ff. de cust. reor.

28 Vltimò hinc ipse quero post omnes has leges huius interpretationes, an transactio facta de vulnere, quo quis aliquem percussit, videatur etiam facta de morte, quæ ex illo vulnere postea sequuta est. Et transactioe factam de vulnere pro morte inde sequuta profutura, existimat Vgolinus de la Fontana, relatus per Albericum in presenti nu. 12. & tenet hanc opinionem Hippolytus singul. 46. mors enim vulnere inesse videtur, atq; ideo etiam ex post facto sequuta ad diem vulneris refertur. l. ait lex. ff. ad. l. Aquil. Contraria tamen sententia verior est, quam Guido de Suza tenet, & eum referens Albericus in presenti. quam dicit esse communem eam sequutus. Albertus de Gandino, in tit. de transactio. colu. 3. & eam tenet Gregorius in l. partite, in parte, *quæ nunciat*, & est pro hac opinione pulcher tex. in l. si vulnerato. ff. ad. l. Aquilam. vbi hoc manifestissimè probatur, præmissis quod statutum in sententia habet etiam locum in transactioe. l. non minorem. sup. eod. atq; ita ex illa. l. si vulnerato. notat Alberic. ibi nu. 2. Et ita pluries fuisse iudicatum refert ex Guidone de Suza Alberic. in l. damna. §. Sabini. nu. 3. ff. de dam. infecti. & tenet idem Boeri. decisione. 323. nu. 5. Quam tu limitas, nisi in transactioe dictum esset, quod illa fiebat super vulnere mortifero, nam hoc casu videntur transigentes de morte quoq; cogitasse, atq; super ea transigisse. Limitationem hæc ipse colligo ex Alberico in l. sancimus. nu. 7. de fideiuss. C. Sed facta transactioe simpliciter super vulnere, non semper qui percussit pro morte postea sequuta poterit accusari, sed tunc demum, si ex vulnere illo mortem contigisse constet. l. huius scriptura. vers. si seruus. ff. ad leg. Aquil. vbi Albericus. nu. 3. dicit eum textum esse aureum. idem probat tex. optimus in l. qui occidit, versic.

versic. fin. ff. eodem titu. nam si culpa percussus, vel negligentia periit, percussor de solo vulnere tenetur, à quo iam propter exceptionem transactionis accusare nō potest. Sed an in dubio præsumatur ex vulnere decessisse? Et siquidem intra paucos dies vulneris illati ille occubuerit, præsumptio est ex vulnere eum decessisse ex textu in cap. presbyterum. de homicidio. c. continebatur. ibi, post dies octo. eod. tit. vehemens enim præsumptio est hæc temporis breuitas. l. si ventri. §. in bonis. ff. de priuileg. credit. Sed si post longissimum tempus percussus perierit, puta octo mensium, non videtur mortem vulnere esse referendam ex textu in cap. præterea. de cleri. percuss.

- 30 Quibus tu adde, quod si percussus post triduum surrexerit, & ambulauerit super baculum, si postea decedat, non præsimitur ex illo vulnere decessisse. ita em̄ voluit glo. notabilis in l. vnica. in parte, depulsa. C. de emendat. seruor. quam ibi multum notarunt Barto. & Salicet. & singularem eam esse affirmat Angel. Socinus consilio. 178. vol. 2. Feli. in illo cap. presbyterum. num. 1. dicens glos. illam esse singularem secundum omnes Anania ibi nu. 5. lason in l. lecta. nu. 20. ff. si cert. pet. vbi dicit eam glo. esse notabilem & singularem ac signandam. Anania pluribus de hoc disputans in illo. c. præterea. num. 3. atq; glo. illius meminit Barto. eius sententiam sequutus in l. si. nu. 12. ff. ad l. Cornel. de sicari. vbi Hippolytus. num. 56. affirmat, quod doctores sequuntur glos. illam. Boërius decisio. 323. nu. 11. Potest procedere in casu dubio: nā si simus certi ex vulnere hominem percussum decessisse, nil est q̄ stemus coniecturis. l. cōtinuus. §. cū ita. ff. de verb. obligat. l. ille aut ille. §. cū in verbis. ff. de leg. 3. quod omnes hoc tractantes considerant. Est autem hac in parte necessarium iudicium medicorum. l. semel. de re. milit. libr. 12. Quod si medici à principio renuntiauerint vulnus nō esse mortiferum, morte sequuta ex post facto, nihilominus tenenda est superior distinctio. Bal. eleganter in practica. rub. de extraordi. quæst. q. 9.

vbi mirū est non meminisse glossæ. in dicta. l. vnica. Et refert quidem Alberi. in illo §. si seruus. legem Lombardorum, qua cauetur, vt si percussus occubuerit post annum, non videatur ex vulnere decessisse. & addit Angelus de Perus. in illa. l. vnica. ex vulnere mortali percussum quadraginta diebus superesse non posse, quare si post illos decedat, non videri ex vulnere decessisse. Sed & statuta quædam esse apud quasdam gētes dicitur, ne si percussus post mensem ab illato vulnere decedat, iam de vulnere accusare possit. Sed superior quam traditi doctrina tenenda est. Item si percussus curandum se præbuerit per incantationes, & ligaturas, & occubuerit, non tenebitur de morte percussor. Quod Socinus notauit in illo consil. 178. fin. col. Ripa. de reme. ad curan. pest. c. medicorum auxilio. nu. 7. quoniam hic medendi modus reprobatus iure sit. c. quoniam. 88. distinct. qui tex. Augustini est à Gratiano ibi sub Paleę nomine relatus: est autem detrūcatus potius, quàm exceptus, qui facillē restitui potest ex ipso beatissimo Augustino in psalmum. 70. in prima expositione. col. 81.

- 31 Hanc primam regulam huius textus tu limitabis, vt procedat solum in crimine capitali, strictē hic accipiendo. Pro cuius rei euidencia oportet præmittere cum glos. 2. in præsentī quæst. hoc in loco explicanda, poenam capitalem posse tripliciter considerari. Primo modo strictē ac propriē, cū caput alicuius ē media republica tollitur. in princi. vers. publicorum. de publ. iud. Instit. Secundō poena capitalis dicitur, quando quis amittit ciuitatem, ac consequenter libertatem, vt si quis damnetur in metallum, nam & hic poena capitali plecti videtur. Tertiō est poena capitalis, quando quis deportatur. Quæ omnia probat glos. nostra ex text. in l. 2. ff. de publ. iudi. in l. edito. §. rei capitalis. ff. de bono. poss. in l. quædam. ff. de poen. Ex hac vltima particula gl. ipse infero, q̄ damnatus à lege, vel ab homine ad poenam capitalem, non est necessariō vita priuandus, sed satis esse, si perpetuo ex illo

ilio mādetur, cū & hāc pōna capitalis sit, & in pōnarū executione mitiorē sententiam nos tenere oporteat. l. si p̄ses. ver. sicul. mitior. l. interpretatione. ff. de pōn. Quare illationem hanc tenet glos. omnibus nota in d. in glo. capitali. C. ne Christ. mancip. quam dicit esse singularem & valde notabilem Ioānes de Imola eam sequutus. in. l. 2. num. 3. ff. de publi. iudic. atq; esse communiter approbatam testatur Riminal. in p̄sen. col. 4. sequitur eam Panor. & alij in cap. quanto. de iureiur. idem Panor. ex quō etiā constare potest; hanc esse communem opinionē in. c. at si clerici. in princ. num. 38. de iudi. Ange de Areti. qui tamen glo. illam non meminit in. §. in summa. nu. 4. de in iur. Inst. Feli. allegans alios glos. illius opinionem approbantes in cap. ex literis. num. 21. Decius ibi. num. 13. de constit. Feli. in. c. qualicet. §. licet. nu. 52. de accusat. Alciatus qui multos allegat. 45. p̄sump. 3. regul. num. 9. Gozadinus in. l. 2. nu. 19. C. de edend. Est tamen glo. illi, quā veluti singularis allegatur, alia similis, aut melior in. l. in criminali. verbo, capitalem. C. de iurisd. omni. iud. quam hic allegat. Iass. nu. 9. atq; alia in. l. si. in glo. inferiores. C. quā res ven. non poss. & voluit idem glos. in. l. 1. in glo. fin. C. de crim. pecul. quam ibi notat Salice. in fine. alia in. l. si. verbo, violare. C. de veteri num. ff. potest. lib. 10. alia in. l. sed & hē. §. 1. in parte. accusare. ff. de procurato. alia in. l. si magnum. in glo. 1. C. qui accus. non poss. Atq; harum glo. opinionem allegantes, solam illam. ex. l. 1. ne Christ. mancip. testatur esse communiter approbatam Philippus Decius in. l. imperium. nu. 15. ff. de iur. omni. iudi. Hippoly. in p̄rac. §. opportunē. nu. 40. probaturq; hāc cōmunis traditio ex textu elegantī, licet non omnibus noto in hoc in. l. p̄senti. C. de ijs, qui ad eccl. confug. ibi, capitali & vltimi supplicij animaduersione plectendos. Nam si verbum, capitali animaduersione, mortem naturalem significaret, frustra legislator addidisset, & vltimi supplicij. atque ita eum textum expendit Fulgosius ibi num. 1. Hincq; Iass. in p̄rac.

senti testatur prodijisse practicam communem iudicum & assessorum, dictum cum pronuntiant iubere se aliquem decapitari; ita vt anima separaretur à corpore cōdemnari. Sed in p̄senti specie vt transactioni locus sit, strictē pōna capitalis est accipiēda pro ea, quā ingerit pōnam sanguinis, vt glo. hic admonet, quam omnes sequuntur: nam eam tenet Paulus num. 3. & esse communiter approbatam testantur Curtius Senior. nu. 26. Purp. num. 80. testatur esse glo. huius traditionem communiter approbatam Gregorius in. l. partita. in glo. 4. Diegus de Villalpando. i. part. §. 1. nu. 5. Gaspar Velascus in. l. imperium. nu. 168. ff. de iurisd. omni. iudi. Ex hac opinione glo. communiter approbata infertur, qd si agatur de causa honoris, non licebit transigere.

34 Licet enim causa hāc capitalis sit. l. licet capitalis. ff. de verb. significat. nam & vitæ æqualis est. iusta. ff. de manumiss. vindict. non tñ est capitalis, quā ingerat pōnā sanguinis. Quā illatio Alciatū habet authorē. nu. 43. Cuius opinio mihi verior est, quamuis & in causa honoris transactioni locum 35 faciant Aretinus. 3. notabi. Purp. nu. 81. Ad dit Alciatus ipse. nu. 44. litiganti super maiore parte bonorum, non licere ex hac lege transigere: quod & Curtius Iunior obserua uit. num. 26. licet causa hāc veluti capitalis propter sui grauitatem videatur. l. propter litem. ff. de excusa. tut. cap. 1. de rest. spol. lib. 6. Sed cū in causa honoris hoc non liceat, neq; in causa maioris partis bonorum est admittendum, est enim hāc illa longē inferior vel iuris nostri æstimatione. l. Iulianus. cum alijs. ff. si quis omis. caus. testam. 36 Secūdo tu limitabis legem hanc, vt non procedat de iure canonico, nam illo iure (quod æquitatis semper fuit plenissimum atq; clementiæ) nulla pōna propriē capitalis potest imponi. Ita enim legem hanc limitauit glo. ordinaria. in. c. si quem pōnituit. §. accusator. verb. in omnibus. 2. q. 3. quam ibi sequitur Archidiaconus. num. 1. dicens idem tenere Gofredum in. c. si. de transact. Ioannes Faber in p̄senti, fin. verb. Iass. nu.

4. atq;

4. atq; ita tenere Alexandrum & ceteros affirmat Alciatus idem sequutus. num. 48. quam sequitur Romanus singul. 688. tu audivisti. l. transfigere.

37 Sed contra hanc opinionem communem est tex. expressus. in. c. 2. de poenis. vbi pecunia redacta, ex compositione pro clerico interfecto, episcopo applicatur. dicta est, igitur transactio. Sed illi textui verè respondet Faber in præsen. quòd ibi agebatur civiliter, quare transactio permessa fuit. Oportet autem ad illum text. animum advertere, qui probat ex transactione facta super morte clerici interfecti, pecuniam cedere ecclesie, ad quam clericus ipse pertinebat, non verò consanguineis ipsius clerici.

38 Quare multò magis erit idem statuendum in monacho interfecto, qui iam facta professione liberatus fuit à patria potestate, vt pecunia redacta ex transactione super illius morte facta monasterio cedat, non patri naturali. Quod multi doctores consulendo tenuerunt secundum Romanum idem probantem. sing. 450. Decius in. c. in præsentia. num. 57. de probat. Guillelmus Benedictus. licet diuersum casum figuret in. c. Rainuntius. verbo. condidit. 2. nu. 17. de testam. atq; communem esse hanc opinionem testatur Alciatus in. l. 4. §. Cato. num. 175. ff. de verb. oblig. Tamen si contrariam sententiam, imò quòd huiusmodi transactio concipienda sit in còmodum patris naturalis monachi interfecti, existimet esse veriore atq; communior Boerius decis. 121. nu. 9. qui præcedit numero Alciati meminerat. Sed

39 prior opinio verior est, maximè cum monachus professus religionem, exuerit patriam potestatem patris naturalis, atq; in monasterij & abbatis illius ditionem transierit glo. vulga. in. l. si ex causa. §. Pomponius in glo. cum statum mutat. ff. de minor. quam ibi sequuntur Guillel. de Cug. & Barr. in. l. patre furioso. ff. de ijs qui sunt sui vel alie. iur. ad finem. vbi ex lason. num. 46. constat hanc esse communem opinionem, quam communem esse affirmat Orosius. nu. 4. Bart. in authent. idem est. C. de bon. quæ li-

be. Alberi. in authen. ingressi. nu. 28. C. de sacrosanct. eccle. Cardinalis. in clem. eos. nu. 9. de regula. Et receptam esse hanc opinionem affirmat Pinellus in. l. 1. C. de bon. mater. 1. parte. nu. 46. Monasterio igitur, cuius iuris fuit monachus interfectus, non patri pecunia redacta ex transactione debet pertinere.

40 Tertio principaliter tu limitabis legem hanc, vt nò procedat, si transactio fiat sequuta iam condemnatione, ita enim videtur necessariò hæc lex intelligenda, quoniam post sententiam nullo casu est licita transactio. l. si causa cognita, infra eodem. l. post rem. l. & post rem. ff. de transact. quæ iura licet agant in causis civilibus, id probant, si consideres, qd semper in criminibus proceditur instar civilium. l. absentem. ff. de poen. ibi, secundum morem privatorum iudiciorum. & est glo. ordinaria in principio verb. neq; per actionem de publi. iur. Inst. & ita arguit Bart. in. l. quæ situm. si. col. ff. ad Turpill. estq; pro hac sententia pulcher. textus, iuncta. glo. in. l. ordo. ff. de publi. iud. quem ita expendit Albericus in. l. si vulnerato. nu. 1. ff. ad. l. Aquil. & ita videntur omnes intelligere textum hunc. & probatur hæc limitatio. in. l. partita. versiculo. *ante que la sentencia sea dada.*

41 Quæ declaratio est sublimitanda, vt non procedat si sit appellatum à sententia, quo casu licebit transfigere. ex lege. 1. §. fin. ff. ad Turpil. & quoniam appellatio restituit statum causæ ad tempus litis contestatæ. l. ita demum. C. de procurat. & ita hanc limitationem posuit Gregorius in illa. l. partita.

20 Secundò sublimitanda est hæc declaratio, vt non procedat, si sententia contra absente lata sit, quæ Hispanè dicitur, *en rebeldia*, nam hoc casu licebit condemnato transfigere. ita enim legem hanc declarat vir practica forensium negotiorum insignis Nonius de Auendaño. responso. 15. nu. 13. in fin.

42 Sed si in causa sit conclusum, nec sententia prolata sit, an sit admittenda transactio. Et videtur ex conclusione cessare iam facultatem transactionis, perinde enim est, ac si sententia lata fuisset. c. cum dilectus. de fide instrum.

Nonius de
Auendaño

instrum. Sed ego existimo licere accusato hoc casu transigere, quoniam regula text. illius quo ad probationes faciendas solum accipi debet.

44 Vltimò adde etiam lata sententia nec dū appellatione suspensa posse transigi. si transactio fiat intra tempora data ad appellandum: quoniam omnia, quæ à partibus fieri possunt post appellationem, possunt etiā eadem partes facere intra tempora data ad appellandum. ita enim voluit gloss. omnibus quàm notissima in l. ex iudiciorum. in parte, sequuta. de accus. ff. quam ibi sequuntur antiquiores, & præterea Bald. in l. furti. §. i. num. 3. ff. de his. qui notan. infam. dicens eam esse multum notabilem. & est similis in l. i. in glo. i. ff. nil noua. appell. pendent. alia in l. generaliter. in princ. in glo. vt prouocatione. C. de reb. credit. & testatur harum glossarum opinionem esse communem Alexand. in l. 3. §. si seruus. nu. 10. ff. de acquir. poss. Lancelotus Decius in l. qui latronibus. §. fin. ff. de testament. quam sequuntur multi allegati per Episcopum Ciuitatensem in practic. quæstioni. cap. 23. num. 2. Antonium Gometium in l. 70. Tauri. num. 11. pro qua est textus vulg. in cap. non solum. de appellat. lib. 6.

46 Quartò limitabis legem hanc, vt transactio tantum licita sit ex parte accusati, non etiam ex parte accusatoris, qui si transigat post factam inscriptionem ac datum fideiussorem, incidet in poenā Senatusconsulti Turpilliani. l. ab accusatione. ff. ad Turpill. ita enim voluit gloss. in presenti. in parte, prohibitum cuius opinionem dicit esse communiter approbatam Bartolus. i. lectione. nu. 7. Guido tamen de Suza quæ in presenti refert Alber. col. 2. existimat licitam esse transactionem etiam ex parte accusatoris, quoniam hæc lex indistincta est ac generalis, & quoniam videretur decepti ab ipsa lege transigentes, quod non est dicendum. l. i. C. de ijs qui v. ætat. impet. & legi. ab accusatione. respondet Guido legem illam generalem esse, hanc specialem, & ideo cessare illius generalitatem huius specialitate. Et præter Guidonem, omnes doctores reprobant hæc gloss.

restrictionem secundum Ias. nu. 11. propter rationem vulgarē correlatiuorum, & quoniam propriè transactio dicitur ex parte accusatoris. l. 2. supra eo. atq; hanc opinionem sequuntur indistinctè Riminal. col. 5. Alciat. nu. 9. & fuisse hæc opinionem omnibus cõem ante tēpora Barto. affirmat Curtius Senior. nu. 30. Petrus tñ atq; Cynus in præsent. 3. q. sunt in tertia opinione, dicentes qd si transactio fiat post inscriptionem factā & datos fideiussores de proseguenda lite, tunc accusator incidat in Turpillianū, non ex transactione, sed propter desistētiam. Si verò antè fiat transactio, nullam poenā accusatorem subiturū. Hanc Petri & Cyni opinionem sequuntur Alber. col. 2. q. 11. eam esse cõmunem in vno saltem membro quando fit transactio ante factā inscriptionem. testatur esse communem Alciatus. nu. 9. Bart. verò. nu. 7. inquit qd fortè per omnia scripta doctorum non habetur intellectus huius legis, & quod fortassis gloss. habuit bonum intellectum. Quare Bartolus ipse pro intelligētia huius rei præmittit, quod in casibus, in quibus non est licita transactio, vt est in omnibus criminibus nō ingerētibus poenā sanguinis, & in crimine adulterij, si accusator desistat ab accusatione, potest iudex ex suo officio pcedere, & processum finire. l. 2. §. de abolit. hoc ita præmisso inquit Bar. qd quādo est licita transactio, vt est in omnibus criminibus ingerētibus poenā sanguinis, & in crimine falsi, valet transactio ex parte accusati & ex parte accusatoris, ne iudex vltiùs sup illo pcessu possit procedere: & hic est casus hic. Et hoc est qd operatur licere transigere in causis capitalibus & in crimine falsi, quoniam accusatus euadit poenā quā subiret, si delictū probatū fuisset, & accusator euadit poenā calūniæ, quoniam iam nō possit iudex de illo crimine inquirere, sed si fieret transactio vbi de iure nō licet, iudex posset ex officio suo inquirere, & reum vel accusatorem condēnare. vt in dict. l. 2. de abolit. Non obstat. l. ab accusatione. ff. ad Turpill. quam gloss. allegat. Quoniam fatendum est, quod incidit accusator in Turpillianum, cuius poena pecuniaria est.

ria est. vt in l. 3. vers. si. ff. de præuaricat. eua-
dit ille tamen poenam capitalem propter
transactionē. Et ita dicit Bar. oportere hoc
intelligi, & quod est fundamentum totius
materie huius. Et hanc Bart. distinctionem
sequitur Salic. & Paul. de Cast. testatur esse
communem eam sequuti Riminal. col. 4. 50

47 Addunt tamen Ange. & Fulgosius, q̄
semper non obstante transactione iudex po-
test in causa procedere, siue nouum proces-
sum inchoando, siue veterem exigendo,
quod ratione publicæ vindictæ existimat
Fulgosius iudicem facere posse. l. licitatio. §.
q̄ illicitē. ff. de publi. & vectiga. Et dicit An-
ge. nu. 7. ita seruari ex consuetudine, atque
vel ex veteri processu iudicem posse proce-
dere, eum perficiendo, existimat Alexand.
nu. 10. propter circuitum euitandum. l. do-
minus testamento. ff. de conduct. indebit.
Et Gādinus in tract. de malef. rubr. de trans-
actio. inquit communem practicam esse,
vt facta transactione, iudex possit accusato
transigenti imponere poenam mortis. ho-
rum opinio fundari videtur ex tex. in cap. 1.
de collusi. de regen. Sed certē ille textus, si re-
ctē perpendatur, minimē hanc Ange. Fulg.
& aliorum traditionē probabit: quoniam
ibi non fuit facta transactio, sed potius col-
lusio quedam. Secundō, quoniam etsi Papa
mandet facta transactione ad castigationem
procedere, non declarat, an eo casu sit impo-
nenda poena ordinaria, vel extraordinaria.
Tertiō, quoniam illud ibi statui videtur
propter criminis immanitatem, quod tex-
tus ipse videtur significare ibi, quia nun-
tiationis facinoris qualitas nos vehementer im-
pellit.

48 Quare si delictum esset enorme, nō du-
bitauerim poenam ordinariam esse impo-
nendam accusato, etiam sequuta transactio-
ne. atque ita tradiderunt in l. partitæ, Die-
gus de Villalpando. l. 1. par. §. 9. Gregorius in
glos. magn. quoniam propter delicti graui-
tatem recedi solet à regulis communibus.
l. aut facta. §. fin. ff. de poen. l. 1. ibi, admissi cri-
minis atrocitas. C. de precii. imper. offeren-

di. l. prætor edixit. §. si dicatur. ff. de iniur.

Et existimo ipse grauiora et enormiaque deli-
cta esse, præter ea quæ vir bonus arbitrabi-
tur, omnia illa, quæ apud nos sunt *casos de corte*:
quorum exempla enumerantur in l. 14. tit. 2. lib. 3. ordinam.

50 Sed legere regia videtur iudicem non pos-
se punire delinquentem facta transactio-
ne, in quibus casibus licet illam inire. ita
enim probat text. partitæ. 22. tit. 1. part. 7.
ibi, *que uala quanto para no recebir pena en el cuer-
po el acusado*. Ex qua lege obtinuit apud nos,
ne facta legitimè transactione in casu à lege
permisso, poena corporalis imponatur ac-
cusato, sed alia extraordinaria, secundum
Gregorium ibi in glo. magna. Et esse com-
munem intellectum ad illam legem affir-
mat Diego de Villalpado ibi. l. 1. par. §. 6. col.
1. Communem esse atque ita praticari affir-
mat Antonius Gomecius libro 3. variar.
l. solutio. cap. 3. num. 56. ad finem. Tamen si
aliquando iudices regij supremi præcipue
regij prætores poenam etiam vltimi suppli-
cij accusato transigenti imposuerint.

51 Quinto limitabis legem hanc, vt trans-
actio hæc tantum effectum suum operetur
inter ipsos transigentes, neq; enim alijs præ-
cludet viam idem delictum accusare volen-
tibus. tex. est in l. qui coetu. §. qui vacantem.
ff. ad leg. Iul. de vi. ex quo text. hanc tertiam
limitationē tenet glo. 3. in præsentibus ibi, item
nunquid transactio. quam sequuntur Bar.
nu. 8. Salicet. 4. oppos. communem esse glo.
opinionem testatur idem sequuti Riminal.
§. col. Curtius Senior. num. 32. Purp. nu. 107.
Curtius Iunior. nu. 34. & tenuerunt hæc gl.
opinionē doctores antiqui Iacobus de Are-
ti. & Hugol. de la Fontana, quos referens af-
firmat hanc esse cōmunem opinionem Al-
bericus nu. 4. & idem quoq; tenuit gl. in l.
eū qui. §. in popularibus. in parte, per collu-
sionem. ibi, tu dicas indistinctē. ff. de iureiu.
vbi glo. allegat tex. in illo. §. qui vacantem.
& ibi eam sequuntur omnes. atq; commu-
nem esse affirmat las. nu. 10. & idē tenuere
propē oēs antiqui Canonistæ in. c. de his. de
accus. quo in loco Fel. nu. 3. idem sequutus
affirmat

affirmat hanc esse cōmunem opinionem, quam etiam cōmunem esse affirmat Gregor. in l. partitā. Et hoc in omnibus pactis perpetuū est, ne personas paciscentium illa egrediantur. l. si vnus. §. ante omnia. ff. de pact. Sed cōtra hanc opinionem cōmunem induci solent duo textus. in l. prauaricationis. ff. de prauari. & in l. eum qui. §. in popularibus. ff. de iureiur. Sed glos. his legibus respondet, leges illas agere, quando fuit lata sententia, quo casu non est quis amplius de illo crimine accusandus. l. si cui. §. iisdem. ff. de accusat. l. pen. vers. fin. ff. nautæ. caup. c. de his. de accusat. vel est delatum iuramentum quod sententiæ hīc vicem sustinet. l. 2. ff. de iureiur. l. actori. C. de reb. credit. Guido tamen de Suza & multi alij secundū Alberic. nu. 3. ex generali concessione huius legis sequuta legitima trāsfactione omnibus accusare volētibus existimabant viam præclusam esse, saltē si primò offensus ipse vel huius hæres accusasset & transsegisset, nam si extraneus trāsegisset persequēti suam vel suorū iniuriā cōcedi oportere facultatē accusandi. Et ad l. qui coetu. §. qui vacatē. respondēt ipsi agere eam in raptu, in quo non liceat trāsigere. de quo inferius paulò agemus. Sed opinio cōis tenenda est, licet alij antiqui glossematarij (quod Accursius refert) differētiā hīc cōstituant inter pactū & transactionē, vt illud non noceat sequētibz, hæc verò noceat. Sed hæc in publicis criminibus locū habent, sed in priuatis, putā homicidio vel cæteris, pax facta cū hæredibus occisi, qui sunt proximiores, præcludet viā alijs accusare volētibus. Boerius decis. 120. nu. 7. vbi inquit, q̄ si proximiores remiserint iniuriā, vltiores non admittentur ad accusandū. Quæ opinio vera esse videtur, quā tenet etiā Iacobus de Villalpando in l. partitā. 2. part. §. 25. nu. 4. Episcopus Ciuitatēsis, cuius authoritas & in scholis & in prætorijs est suprema, lib. 2. variar. resolu. ca. 10. nu. 5. vers. nono idem canō. vbi id existimat vir doctissimus procedere etiam si ignorātibus sequētibz in gradu trāsfactio expedita fuerit. Et hæc opinio mihi placet,

Suprema
est autho-
ritas Epi-
scopi ciui-
tatenſis.

tametsi contratiū tenuerint Maranta. de ordin. iudici. 6. par. in prin. nu. 58. Diegus Perez in l. 2. tit. 11. col. 5. vers. est tamen elegās. lib. 1. ordinam. In comitijs autem quæ Tole-<sup>Astorum
regni peti-
tio.</sup> ti conuenerūt anno. 1560. regni actores Philippo regi petitione. 74. supplicarunt, vt lege lata declararet, an pax facta cum aliquibus ex cōsanguineis hominis occisi, præiudicet alijs consanguineis eiusdem hominis eandem litē excitare volētibus. Qui respondit, leges in hoc latas seruādas esse, quæ vbi sint, ignoro ipse. Cauere autem oportet la-
53 trunculatores, ne aliquē ex remotioribus ad accusandum admittant, quousque constet proximiores nolle accusare, vel Baldo admonente. in l. senatus. nu. 1. C. qui accus. nō possunt.

54 Sed ad quotum vsque gradum consanguineus ad accusandum atq; transgēdum
55 super morte consanguinei admittatur.

Et videtur ad decimum vsque gradum protendi hoc ius accusandi, quoniam vsq; ad eum gradum ius etiam legitimæ successionis agnatorum pertineat. §. fina. de successio. cognato. in cognatis autem ad septimum vsq; gradum ius successionis pertinet. l. 1. in prin. vers. hæc autem bonorum possessio. ff. vndecognat. l. nō facile. in prin. ff. de gradibus. Sed hodie cognati quoque etiā vsq; ad decimū gradum succedunt. qđ glo. notauit in illo. §. si. de success. cognat. in parte. natę ve. Cuius opinionē sequūtur ibi Faber & Angelus. glo. in auth. in successione. verb. sola naturali ratione. C. de suis & legitim. liberis. quam ibi sequūtur Cynus & Barto. gloss. in authen. de hæred. ab intesta. veniet. §. si autē cum fratribus. in glo. cognatos. coll. 9. & fuit Azon. traditio hæc in summa. C. de legit. here. nu. 13. quā tenet etiā Bart. in l. si. C. vnde legitimi. n. 2. vbi Romanus. nu. 4. testatur hāc esse cōm opinionē. Et vera quidē est, etiā si cognati velint tātū succedere de iure prætorio. qđ Alexan. & la. ibi tenuerūt. nu. 3. cōtra Salicetū. nu. 2. tametsi huius opinionem tenere velit Decius ibi. nu. 10. Est autem opinio hæc cōmunis, pbata lege regia. 6. tit. 13. par. 6. Videtur

igitur & ad similitudinem successionis ad accusandum esse admittendos consanguineos usque ad decimum gradum, salva semper gradus prerogatiua.

56 Rursus videtur non nisi usque ad quartum gradum consanguineos admittendos, intra quem solum videtur consistere ius coniunctionis, & necessitudinis, cum in ulterioribus gradibus impune liceat consanguineis matrimonia legitima contrahere. c. si de consanguini & affinita. Nam & cum coniunctus pro coniuncto in aliqua causa admittatur sine mandato. l. sed & hæ. in princip. ff. de procurator. & dubium sit intra quem gradum coniunctio in hac specie sit æstimanda. etiam si Bartolus ibi ad similitudinem successionum ad decimum gradum usque id extendat, cuius opinionem testatur esse communem Curtius Iunior. in l. exigendi. num. 54. C. de procurator. verius tamen existimat Bald. in dict. l. sed & hæ. non nisi usque ad quartum gradum id esse intelligendum. Atque hæc opinio probata est lege regia. 10. tit. 5. par. 3. quæ in hoc notanda est. Neque obfuerit ordo successionum ad decimum usque gradum extensus, quoniam fauorabile semper fuit ordinem successionum extendere, ne sine successore quis decedat. §. adhuc. de bono. posses. Inst. His rectè pensatis, adhuc in eam opinionem procliuior sum, ut ad decimum usque gradum admittatur aliquis ad accusandam necem, vel iniuriam cognati: nam ex vnius iniuria, vniuersa familia videtur offensa. l. lege Cornelia. in prin. ff. de iniur. nam & è republica esse videtur, ne accusandi facultatem restringamus, nam hinc posset euenire, ut in maximam reipublicæ perniciem delicta remaneant impunita, nisi accusator adsit qui illa deferat. Sed apud nos intra quartum gradum solum permittitur accusare ex lege. 2. tit. 1. part. 7.

57 In quo illud in praxi notabis, quod vxor hominis occisi censetur propinquior persona ad accusandum & transigendum cæteris consanguineis. quod Antonius Gomecius verè (iudicio meo) obseruauit. li-

bro. 3. variarum resolut. cap. 3. num. 63. quoniam in illa concurrunt maior coniunctio, & affectio quàm in cæteris, sunt enim duo illi in carne vna. cap. gaudemus. de diuort. Et quoniam ea persona est potius admittenda ad accusandum, quàm maiori dolore iudicium executuram esse credimus. l. 2. §. fin. ff. ad l. Iul. de adult. Et licet regulariter mulier non admittatur ad accusandum. l. de crimine. C. qui accus. non poss. nisi prosequatur suam vel suorum iniuriam. l. si fœmina. C. ad Turpill. pro morte tamen mariti rectè illa admittitur ad accusandum. Bartolus in l. 2. num. 2. ff. de accusat. & est textus. in l. 3. ibi, vel vxori. ff. de liber. causa. optima lex regia. 26. in fine. tit. 27. part. 7. Sed vidi aliquando ex facto agitari, maritus vxorè occiderat, his coniugibus filius communis fuit, vxoris consanguinei maritum accusabant: contra filius contendebat ius accusandi ad se, ut qui proximior fuerit matri, pertinere. Et in hac specie censeo ipse filium admittendum minimè esse ut patrem accuset, argumento tex. in l. si adulterium. §. imperatores. ff. de adulte. ibi, nam cuius famè parcimus, alij igitur patrem accusabunt, non filius. Qua ratione nec filius hæres scriptus priuabitur hæreditate ut indignus, si mortem defuncti non vindicauerit, cuius pater ipsius autor fuit. Quod Pileus quæst. 2. determinauit. Albericus in rubrica. C. de ijs qui. ut indig. Sed hic si filius patri iniuriam remiserit, consanguineos existimo minimè accusaturos. cum hic proximior remiserit iniuriã: accusare patrem igitur non potest quia filius est, & si remittat iniuriam, cæteris obstabit. facit igitur partem, etsi non admittatur ad partem. ut in alia materia dicitur. l. planè. §. si cõiunctim. ff. de legat. 1.

58 Sed & sponsam etiam admitti constat ex Boerio, decis. 237. Item adde filium etiam spurium admittendum ad accusandam mortem patris. ita enim voluit Bartol. in il. l. 2. numero. 3. quare & transigere ille poterit. secundum Gomecium vbi supra. nu. 66. Quod ipse accipio, nisi extarent in hac specie

specie naturales vel legitimi, qui spurium essent exclusuri.

59 Sed quid si occisus extraneum à familia sua instituisse, qui vult accusare mortem defuncti, rursus & opponitur propinquior sanguine testatori, vter sit præferendus. Et videretur consanguineum esse scripto hinc præponendum. causam enim ille naturalem prætendit, quæ est præferenda. l. qui habet. ff. de tute. Sed ego proclivior sum, vt scriptus præferatur, qui personam defuncti representat, atque eadem iuris interpretatione esse videtur, & causa hæc naturalis magis esse videtur.

60 Est tamen casus, in quo consanguineus scripto præferretur, vt si filius ille fuerit, hic enim propter iura sui hæredis quæ retinet, propterque nudum nomen hæredis, habet fortius ius accusandi mortem patris, ac super ea transigendi.

61 Quoniam ius transigendi super morte defuncti atq; faciendi pacem, non est hæreditarium, quemadmodum nec iura sepulchrorum. l. Papinianus. §. si. ff. de acqui. hæ. l. quæsitum. ff. de sepul. violat.

62 Quare notat Bart. ius faciendæ pacis cum occisore defuncti competere filio, etiam si hæres non sit patris. quod ille eleganter scripsit. in. l. si filius qui patri. num. 8. ff. de vulg. & pupil. vbi eius opinionem sequuntur omnes, vno dempto Aretino. & communem esse affirmat Iass. eam sequutus. nu. 21. tenet eam Socinus. nu. 30. & idem videtur voluisse idem Bartolus. in. l. damni. §. Sabini. ff. de dam. infect. num. 2. versic. item pro hoc. vbi inquit, qd persequutio iniuriæ non competit iure hæreditario. allegat text. in dict. §. si. & in illa. l. quæsitum. testatur hanc Bart. opinionem esse communem Iass. in. l. cum filio. num. 95. ff. de legat. primo. & testatur esse communem idem Iass. eam sequutus. in. l. 4. §. Cato. nu. 59. de verb. oblig. Ripa. nu. 101. testatur etiam esse communem eam sequutus. quam sequitur Boërius decis. 121. col. 1.

63 Vnde & illud subsequitur, filium, cui est debita hæreditas patris, non videri eam adijisse, quod pacem transactionemq; fecerit

super morte patris cum illius occisoribus. Nam cum actus hic geri possit citra ius & nomen hæredis, gestus à filio non inducit additionem hæreditatis, ex regula quam tradit Iurisconsultus. in. l. pro hærede. §. Papinianus. & in. l. gerit. ff. de acqui. hæ. Illationem hanc satis insinuant omnes, quos paulò antè allegavi. Et eā tenet præter eos glo. in. l. venditæ in glo. propter negotiationem. ff. de hæ. vel act. vedit. quam in hoc expedit Maranta. idem sequutus in. l. is potest. nu. 83. ff. de acqui. hæ. Atq; communem esse affirmat Iass. in illo. §. fina. num. 2. communem præterea esse affirmat Nellus de sancto Geminiano in tractatu bannitorum. 3. parte. in princ. quæst. 36. licet referat Albericum contrarium tenentem.

64 Quibus tu addes, transactionem factam à tutore, vel curatore nomine pupilli, vel adulti super morte patris, validam esse, atq; cæteris consanguineis viam præcludere ne iam possint idem delictum accusare. ita enim voluerunt Speculator & Galeotus, quorum opinionem sequitur Bald. qui vtrumque refert. in. l. pactum curatoris. si. col. versic. quæro in ista lege. C. de pact. vbi eam opinionem sequitur Salicet. & alij. atq; communem esse eam sequutus affirmat Alexā. ibi num. 7. qui eam opinionem Iacobo Butricario ascribit: quam ibi præterea sequuntur Aretinus ad finem. versic. ex hoc etiam dicit hic Baldus. Iass. num. 5. Decius. nu. 7. & communem videri hanc opinionem testatur Panormi. eam sequutus consi. 108. illud in effectu de iure quæritur. volumi. 2. nu. 3. quam tenet Paulus de Castro post Iacobum ibi in. l. rescriptum. §. plerumque. nu. 6. ff. de pact. imò neque ipsi pupillo maiori facto permetteretur rûpere hanc transactionem, aduersus quam non esse concedendam in integrum restitutionem Iacobus de Aretio determinauit in. l. 1. C. de in integrum restit. vbi eum sequuntur Cynus Bal. & alij, & omnium vltimus Alexan. ibi num. 4. Albericus in rub. eiusdem tit. nu. 2. vbi hanc opinionem veram esse profitetur. Ex quibus constat non procedere in hac

specie opinionem Guidonis de Suza, & Alberti Gandini, quam refert Albericus in illa. l. pactum curatoris, existimantium hanc pacem à tutore fieri non posse, si liquidò constaret de offensa patris pupilli, vel minoris, secùs si non constaret, & est quidem vera hæc opinio: nisi remissio huius iniuriæ atq; transactio dedecori esset ipsi pupillo, vt quia infamiam aliquam in patre fratre ve occiso, perpeffus fuisset, quo casu non expediret multum hæc iniuriam remittere, sed iudicis autoritate eam vindicare tutor teneretur. argumētō tex. in. l. miles. §. focer. ff. de adulter.

65 Secundo hæc pacis conuentio, non procederet in tutore posthumi, qui eam posthumi nomine antequam in lucem edatur inire non potest. Ita dicit fuisse ex facto determinatum Baldus. in. l. si nemo. §. testamento. ff. de testa. tutel. vbi idem sequitur ipse Bald. qui eam determinationem Cyni nomine subscribit, quasi Cyni quoq; fuerit illa sententia, quam & Cumanus ibi probat: quoniam hic tutor adhuc minimè est, vt eadem lege probatur. Tertiò non procederet hæc comunis traditio, si iam esset lata sententia condemnatoria, contra inimicos pupilli, cum hoc casu non possit tutor remittere illis iniuriam. Albericus in. l. clarum. nu. 3. ff. de autho. præstan. sed ego contra censeo si remissio non fiat in pupilli dedecus ac iniuriam.

66 Sextò tu limitabis legem hanc vt non procedat quando re vera non est imponenda poena sanguinis accusato: licet accusator petat in libello accusatorio, vt imponatur poena sanguinis, potius enim attendi hic oportet quod debetur: quam quod petitur. l. ampliore. §. fin. C. de appellatio. & hanc opinionem teneo, cum Gregorio, in l. partitæ. in glos. 3. Sed fuit ante ipsum sententia hæc Claudij de Sayfel. in præsen. nu. 18. nam quod alibi dicitur petitionem libelli attendi debere, id ad iurisdictionis modum spectat. l. cum quedam puella. §. fin. ff. de iurisd. omnium iudicum. Præterea hæc opinio illa ratione iuuatur, quoniam si ali-

ter diceremus, esset in potestate accusatoris, facere locum transactioni, vel illam excludere. Vt mihi mirum sit contrarium determinasse Oldra. & Albericum in præsentium. 9. nã quod hi causantur solere iudices interdum poenarum metas excedere, id me mouet nil. qui nō quid iudices faciant. sed quid facere eos oporteat considerem. l. sed licet. ff. de offi. præsid. vnde & illud subsequitur, quod si de iure communi pro aliquo delicto esset imponenda poena sanguinis, & per statuti dispositionem esset iam recessum ab huius poenæ impositione, imposita poena pecuniaria non liceret iam transigere, ex legis nostræ dispositione. Quod tenuerunt in præsentem Iacobus de Aretio, Ricardus, & Oldra. item Cynus. q. 10. dicens hæc sibi videri veritatem. Alberi. nu. 9. versic. quæri consuevit. Bald. nu. 17. & eam esse communem opinionem affirmat Grego. in. l. regia. in glos. 3. quam ibi tenet Diegus de Villalpando. i. part. §. 1. nu. 8. quoniam id quod poenæ nomine imponi debet, inspicere oportet, nō quod imponi poterat. l. etsi crimen. ff. de bon. liber. & hanc opinionem ipse sequor. Tametsi contrarium tenuerit Guido de Suza.

67 Septimò limitabis legem hanc, vt non procedat si accusatus qui transegit iterum iã deliquisset, atq; super delicto de quo accusabatur transegisset: nã nō esset illi iterum permittenda transactio. arg. text. optimi. in l. 3. C. de episc. audient. vbi legis priuilegiū concessum delinquentibus, non competit illis qui iterum delictum illud de quo agitur deliquissent.

68 Limitationem hæc iuuare videtur, quod statutum commutans poenam sanguinis, in poenam pecuniariam minimè habet locum in delicto iterum commisso. Barto. argumento text. ibi in. l. omnes. de delat. libro. 10. & ita fuisse in Francia receptum iam in praxi. affirmat Guillelm. Benedict. in quæstione, an occidere peccatores liceat. num. 32.

69 Quare si princeps supplicati remissione homicidij immunitatem concedat, non censetur

setur illam voluisse concedere, si supplicans aliud etiam homicidium commisisset, de quo in supplicatione mentio habita non fuerit. Quod tenuerunt præter alios Barbat. in. c. super literis. col. 23. num. 177. de rescrip. Felinus in. c. postulasti. col. 4. eo. tit. Iass. in. l. nec damnosa. num. 3. C. de preci. Imper. offeren. Decius in. l. liberos. num. 5. de collat. Ioannes Lopius in repet. c. per vestras. 4. notabil. num. 11. de dona. inter vir. & vxor. Hippoly. sing. 378. Franciscus Marcus decisi. 504 num. 15. quorum opinio apud nos probata est lege regia. 2. tit. 11. lib. 1. ordinament. vers. *Pero si accescere.* Et limitatione hanc ad hanc legem posuit nominatim Diegus de Villalpando in. l. regia. §. 1. partis. num. 8. quam ita accipio, si delictum prius commissum, super quo transactum fuit, eiusdem generis fuit, nam si diuersi esset, impunè ex lege hac permetterem transactionem. quod ipse colligo ex Andrea Alcia. in. c. cum non ab homine. num. 43. de iudici. ita interpretante, quod paulò antè dicebam de immunitate à principe concessa. Ex quibus expedita est prima regula permissiua huius legis.

70 Secundò principaliter collige ex litera textus huius. Super crimine adulterij non licere partibus transigere. idem probat text. in. l. de crimine. 7. de adul. quibus & lex regia conuenit, quam supra allegaui, quauis crimen hoc capitale quidem sit, quodq; ingerit poenam sanguinis. quod text. hic probat manifestissime: cum exceptio hæc facta hic de adulterio, fiat à criminibus ingerentibus poenam sanguinis: ac perpetuum sit in iure vt exceptio semper sit de regula. l. nam quod liquidè. §. fin. ff. de poen. legat. atq; idem probat text. expressior. in. l. quauis. 2. C. de adul. in fi. vbi sacrilegos nuptiarum gladio puniendos esse statuitur. l. castitati. C. eo. titu. §. item lex Iulia. de adulterijs. de publi. iudi. Iure autem digestorum, poena mortis non fuerat in adulteros statuta. quod ex vniuerso tractatu Cōsultorum ad legem Iulia. de adulterijs satis constat. Et ex lege Claudius. ff. de his quib. vt indig. vbi hoc notat glos. damnatus. alia in. l. qui cum

vno. §. fin. in parte, recipiendi. ff. de re milit. Iure autem authenticorum inducta poena in adulteros fuit, detractionis in monasterium. authē vt nulli iud. §. si verò quādo. col. lat. 9. & in authen. sed hodie. C. de adul. quibus lex regia conuenit. 15. tit. 17. part. 7. sed iure Hispaniæ nouiore adultera cum adultero in iudicio cōuicti, marito accusante eos, committuntur, vt si velit eos occidat. l. i. tit. 7. lib. 4. for. legum. l. 2. tit. 15. lib. 8. ordinamē. Vt tamen aut vtrunq; maritus accuset, aut neutrum. l. 80. Tauri. & de poena adulterij apud omnes gentes multa diuersaque afferunt Andreas Tiraquellus in. 13. lege cōnubi. num. 4. cum sequentibus. & Diegus Co-uarru. à Leyua. Episcopus Ciuitatis in epito. de spon. 2. par. c. 7. §. 7. nu. 16. Antonius Gomecius in. l. 80. Tauri. num. 47. & qua poena adulteri apud Germanos, atq; Aegyptios puniantur, prosequitur Marcus Mantua. lib. 1. obseruat. c. 5.

72 Sed de ratione huius exceptionis dubitatur, quare super crimine adulterij transigere non liceat. & glos. quidem in præsen. non curauit huius rei rationes disquirere. quare quidem antiqui doctores, quod ex Cyno, Bartolo, atq; Alberico in præsen. constat, hoc esse dicebant in causa, ne super adulterio transigatur, quoniam delictum hoc grauius sit omnium quæ sunt in mundo. l. codicillis. §. matre. ff. de legat. 2. ibi, sed & alia mihi deteriora fecit. vbi grauius esse cēsetur, crimen adulterij homicidio atq; rapina. nam verba illa, sed & alia. de adulterio esse accipiendā existimāt ibi Raynerius, Albericus, Imola, & alij. Et præterea Baldus in. l. athlete. §. calumniator. ff. de his qui notant infam. Et Philippus Decius inquit in. c. at si clerici. §. de adulterijs. super glos. de iudici. quod ita intelligunt doctores illa verba illius legis. Et præter eum ita textu illum interpretantur Lopius in repet. rub. de donat. inter vir. & vxor. §. 72. num. 3. Gomecius in §. fuerat. de act. institu. num. 44. Andreas Tiraquel. in. 13. lege. connub. nu. 10. & hi alios allegant. Idemq; probat text. ex epistola diui Clementis relatus à Gratiano in. c. quid

- in omnibus. 32. q. 7. quare eleganter scripsit
beatissimus Hieronymus in Amos. c. 7. mari-
tus enim libetius audit vxorē interfici quā
73 pollui. Vnde eleganter Bal. scripsit in l. fina.
col. 2. vers. alij dicunt. C. si cōtra ius. vel utili.
publi. quod si ex forma statuti, vel iudicis
permissione liceat mulierem occidere, quo
casu licebit etiam illam depredari. l. 1. vers. si.
ff. de alea. luf. & aleat. non tamē licere cui-
quam adulterare, neq; statutum hoc, vel
iudicē, veluti homicidio ipso longē grauius
videri cōcessisse ei, tametsi contrarium Bal.
immemor determinauerit Nellus de san-
cto Geminiano in tracta. bannitorum. 2. p.
2. temporis. quæst. 46. vers. postquā de mu-
liere. Bal. opinionem sequuntur Lopius vbi
supra. nu. 9. Decius nu. 3. Cagnolus nu. 6. in
l. non debet. ff. de regu. iur. & esse hanc deci-
sionem Baldi, cōmuniter approbatam affir-
mant eam sequuti Decius in c. quæ in eccle-
74 siarum. nu. 16. de constitut. Quare sicuti of-
fendens regem, atq; contra eum conspirās,
committit crimē lēse maiestatis. l. quisquis.
C. ad l. lul. maiest. ita etiam eiusdem crimi-
nis nota conspergitur, qui cum vxore eius
adulteriū cōmiserit. l. 1. tit. 14. p. 7. l. 1. ti. 7. lib.
8. ordinamē. Ex quibus iudicio meo malē
75 Alexan. de Imola cōsultuit, qui cōsilio. 113.
vol. 2. respondit non videri pacem ruptam
cum patre vel marito si vel filia stupretur,
vel cum vxore adulterium committatur;
hæc enim non minūs pacem offendunt,
quā si pater vel maritus occisus fuisset, tā-
et si Alexā. quoq; sententiam eum referens
sequutus sit Claudius de Seyfel in l. si ita sti-
pulus. §. Chrysogonus. nu. 16. ff. de verbo.
obligat. Item Ias. in l. qui seruum. nu. 4. ff. eo-
tit. de verb. oblig. quibus tu adde adulteriū
esse prohibitum, quia malum, neq; vlla ex
causa iustū illud fieri posse. c. & si Christus.
76 vers. quædam enim. de iur. est enim adul-
terium eorum quæ Theologi dicunt intrin-
secē mala esse. c. estote misericordes. de reg.
iur. in antiqua. & inquit glo. in l. auxilium.
77 in. glos. atrocioribus. ff. de minor. delicta
quædam esse atrocia, quædam atrociora,
quædam atrocissima. & inter hæc glo. enu-

merat adulterium, verū hęc ratio quæ ex
grauitate adulterij sumpta est, pro hac exce-
ptione nostri text. ante omnes in præsentī
fuit gl. ordinariæ in rub. ff. ad l. lulia. de adul-
te. Sed est falsa, atque esse communiter re-
probatam testatur Ioannes Corrasius lib. 2
Miscellane. ca. 1. nu. 2. sunt enim multa cri-
mina, quæ quotidie perpetrantur adulte-
rio longē grauiora, nam vt alia omittam ho-
micidium adulterio grauius est. l. fin. §. 1. ff.
de publi. & vectig. c. si quod verius. 33. q. 2.
Et esse quidem homicidium grauius omni-
bus delictis, exceptis his quæ ex proposito
diuinam offendunt maiestatem, optimis ra-
tionibus probat Dominicus Soto de iusti-
& iure. lib. 5. q. 10. art. 3. col. 1. imò non ita gra-
ue censetur adulterium, quod inter minora
delicta à iure connumeratum sit. c. at si cle-
rici. §. de adulterijs. de iudi. cui in hoc con-
uenit. l. 63. tit. 5. p. 1. quare secundam ratio-
nem ad hanc text. nostri particulam affert
Bart. nu. 2. quoniam Imperatores condito-
res harum legum, sunt amatores castitatis.
vt in aut. de lenonibus. in princ. & in §. sancti-
mus. collat. 3. vbi dicitur quod omnes ca-
stitatem colere maximē deceat, quoniam
castitas cum fiducia potens est offerre ani-
mas Deo, & fundamentū esse castitatē vir-
tutum omnium, affirmat idem Imperator
in authē. quo. opor. epis. §. neq; enim secun-
das. vers. nil enim. coll. 1. sed neque hęc ratio
quicquā valet, qm eadem habet locū in ra-
ptu & in stupro, & tamē in illis licet trāfige-
re, vt in inferioribus videbimus. Tametsi ra-
tionem pro explicanda hac difficultate, cō-
muniter teneri affirmet Alciatus nu. 20. qui
& illud considerat, quod ex adulterio cla-
ri natales deturpantur. l. super statu. C. de
quæst. Tertiā rationem allegat Barto-
lus quæ fuit Petri in præsentī. propter fre-
quentiam huius delicti, & vt multis gra-
uantibus locus sit: exemplo. l. aut facta. §. fi.
ff. de pœn. atque hanc Petri rationem testa-
tur communiter approbatam Fulgosius
nume. 5. Et ante eum hanc rationem Pe-
tri iunctam cum delicti huius grauitate
testantur esse communiter approbatam
Alberi-

Albericus num. 17. Quarta ad hanc difficultatem ratio fuit Bartoli ipsius in præsen. dicētis ex parte accusatoris rationem esse, quare in adulterio non liceat transigere, quoniam qui accipit pecuniam, pro comperto hoc delicto, vel eo celando, committit in ipsam legem Iuliam de adulterijs. l. auxiliū. ff. de minor. quare transigens incideret in legem illam. Videtur enim lenocinij suspicio hic subesse. & hæc est ratio ex parte accusatoris. Ex parte verò accusati est ratio prohibitionis, frequentia delicti. Quinta ratio est Andreæ Alciati in præsen. num. 22. existimantis exceptionem hanc de adulterio factam fuisse, habito solum respectu ad iura digestorum, ex quibus non erat poena adulterij capitalis, quo casu non licebat ex secunda parte huius responsi transigere. Quare etiam si iura codicis poenā gladij in adulteros statuerunt, non fuisse tamen immutata hanc traditionem. & eadem rationem repetit idē Alciatus lib. paradox. §. c. 8. quæ falsissima prorsus est, nam cessante ratione, quæ antiquitus prohibebat in crimine adulterij transigere, oportuit iam locum esse transactioni. l. adigere. §. quanuis. ff. de iure patrona. & proloquium fermè apud omnes est, correctæ ratione legis, correctam videri legis ipsius dispositionem. c. translato. de constitu. glos. notabilis ac vulgata in. l. r. verb. providentia. ff. de legit. tut. quam ibi notat Barto. num. 1. Imola in. l. si verò. §. de viro. num. 12. ff. solu. mat. Alexander in. l. si conuenerit. num. 8. ff. de rei iudic. vbi dicit eam glos. reputari singularem Ias. in. l. posthumus nato. num. 18. vers. Et pro ista sententia. C. de bono. poss. contra tabul. allegans multos authores eam sequētes Decius ibi. num. 8. qui allegat text. pro ea. in. c. miramur. de serui. non ordinan. iuncto tex. in. c. à multis. de etat. & qual. Curtius ibi. n. 42. qui multa addit. Richardus ibi. num. 71. Tiraquellus de caus. cessante. i. part. num. 125. qui nu. 130. testatur glo. opinionē esse cōiter approbatam. Quare si fingamus lege regia Hispaniæ cauēri, vt pro aliquo delicto quod hactenus nō ingerebat poenam sanguinis,

poena sanguinis imponatur, iam licebit super delicto illo transigere quod certè negabit nemo. & expressè consuluit Parisius consilio. 180. num. 11. vol. 4. Sextam rationē ad hanc difficultatem ex antiquorum scriptis affert Cynus in præsen. col. 3. dicens quod oportuit super adulterio licere transigere ex iuris nostri regulis, sed Italos conditores harum legum, qui sunt maxima zelotypia erga suas vxores affecti, induxerunt ne super hoc crimine transigere liceret. Sed hæc ratio nihil est vt vides, quoniam non solum Atridæ vxores suas diligūt, quod ex Homero refert Cōsultus in. l. si vxor. ff. de adult. atq; legem illam commemorans rectè explicauit Desiderius Erasmus centuria sexta chiliadis quartæ. prouerbio. 34. Septimā igitur rationem posuit huic rei Ioānes Corrasius in miscell. lib. 2. c. 1. num. 10. dicens eū cuius consilio fit vt hoc delictum pecunia redimatur, lenocinij crimen incurrere. l. is cuius ope. ff. de adult. quare noluit lex transigentes decipere vt lenocinij crimine illa que arentur. Sed hæc ratio Corrasij prius videtur fuisse Bartoli, vbi eum suprā retuli. Et falsa præterea esse videtur, quoniam si transactio in hac specie fieret legis autoritate, transigentes non incurrerent suspicionem lenocinij, ne videretur decepti legis autoritate. l. 1. C. de his qui ve. ata. impetra. Quare octaua ratio est ex Fulgoso num. 3. existimante nullam hic rationem esse quæ sufficiat. neq; enim omnium quæ à maioribus tradita sunt, ratio reddi potest; alioquin multa eorum quæ certa sunt, subuerterentur, aut si aliqua ratio colorata videri possit, ea est quam in frequentia huius delicti notarunt. Sed contra textum hunc oppono ipse textum in. l. si quis seruus. quæ est penul. C. ex qui. caus. serui. p. premio. libert. accipian. ibi, aut pactione transmissum. vbi etiā videtur super raptu permessa transactio. gl. 3. in præsen. in vers. Imò contrā ex sententia Ioannis determinat. quod etiā si idem statuatur in raptu, quod in adulterio propter similitudinem quam habent, quod tamen in raptu licet transigere per text. illum. & est etiam

est etiam tex. pro hac opinione in l. qui coetu. §. qui vacantem. ff. ad l. l. de vi. publi. Sunt tamen qui existimant glos. hic fuisse in contraria sententia, imò quòd in crimine raptus transfigere non liceat contra Ioannem, hanc enim opinionem refert glos. s. huic Cynus in presenti. in. 4. oppositione, qui eam sequitur, contra Ioannem allegas eiusdem opinionis authores Iacobum de Arenis, & Hugolinum de la Fontana. sequitur eandem opinionem Baldus in. 8. oppositione, qui passum hunc notabilem esse dicit. addit Fulgosius nume. 5. quòd doctores reprobant hanc opinionem Ioannis & probabiliorem esse horum opinionem contra Ioannem affirmat Alciatus nume. 24. idem sequutus, quam disputado sustineri posse putat Ias. nu. 14. quam etiam Montalius probavit in l. partita. colum. 2. versic. item nota. solum Baldum allegans. Horum aduersus Ioannem rationes sunt duæ. Prior illa est, quòd grauius sit crimen raptus adulterio. l. raptores. ibi, pessimum criminum peccantes sup. de episc. & cleric. Cùm igitur in adulterio non sit licita transactio, neque in raptu, qui grauior illo est, licere debet. vulga. l. nec in ea. ff. de adult. versicu. & qui occidere. Posterior ratio ab illis sumitur ex textu in l. vnica. versicu. poenas. in fi. de rap. virg. vbi parentes qui transgunt super raptu filia, deportatione plectuntur. Sed si ex legis huius dispositione legitimè transfigerent, minimè punirentur. vulga. l. Grachus. C. ad l. Iuliam. de adulte. Sunt tamen plures nec superioribus auctoritate superiores authores, quibus Ioannis opinio relata in glos. placuit magis, existimantibus licere super raptu transfigere: hanc enim opinionem sequuti sunt in presenti Oldraldus & Francis. Accursius, quos retulit Albericus nume. 19. qui num. 20. affirmat credere se opinionem Ioannis esse veriorem, eam sequutus. quam Barto. etiam tenet num. 11. Angelus nume. 4. & iterum num. 8. Fulgo. num. 5. Salicetus num. 8. Alexander num. 12. qui affirmat hanc esse veritatem. & esse hanc opinionem commu-

nem affirmat Ias. num. 13. Riminal. colum. 6. communemq; esse testantur Curtius senior, num. 33. Purpur. num. 67. eam sequuti, licet Purpura. articulum hunc disputabilem esse pro vtraque parte affirmet. comunem esse hanc opinionem præterea testantur Alciatus num. 23. Curtius iunior num. 35. Claudius num. 21. eam sequuti. & comunem esse hanc opinionem eam sequuti testantur Gregorius in l. regia in glo. de adulterio. Diegus Villalpando ibi. §. 17. nume. 4. tenet etiam hanc opinionem Barto. in l. qui coetu. §. qui vacantem. vers. & si pater. nu. 1. ad l. l. de vi. Baldus in l. penulti. C. ex quibus caus. serui pro præm. libe. accip. & hanc opinionem, quod ex Cyno hic constat, tenuit Petrus de Bellapert. & referunt eam nonnulli ex recentioribus Iacob. But. & præter superiores testantur eam esse comunem Aymó. Craueta de antiqui. tempo. folio paruo. 133. num. 24. Boërius decis. 91. quorum eę rationes sunt præter illa duo iura, quæ iam allegauimus, quòd text. hic, qui adulterium solum excipit, videtur innuere in omnibus alijs regulam permissiuam locum habere. l. nam quod liquidè. §. si. ff. de poenu legat. l. Lucius. §. pluribus. ff. ad Trebell. l. quæsitum. §. deniq; ff. de fundo. instruct. quæ hic allegauit Bal. Secunda ratio est, quoniam in raptu non adsunt eędem rationes, quæ sunt in adulterio, quoniam crimen raptus non ita frequens est, sicut adulterium, quod passim committitur, & si rard illud in iudicij telam deferatur. Neq; obstat huic opinioni tex. in l. vnica. vers. poenas. de rap. virgin. quoniam & si lex parentes puniat, non ex hoc videtur infirmare transactionem: quoniam transactio valet quoad imponendum finem processui, licet transigentes puniantur, sicuti in superioribus dicebamus de poena Turpilliani, ita enim illi legi vnica respondet Barto. in præf. & esse eius intellectum comunem affirmat Alexander num. 12. Sed fuit quæstionis ad stuprum, an extendatur hæc prohibitio. Quod videtur, namq; adulterium & stuprum simillima sunt, aded vt antiqui illius iuris Ciuilis authores verborum pro-

proprietatis obseruantissimi vnū pro alio
facile acciperent. l. inter liberas. vers. lex Iu-
lia. ff. de adulte. l. de crimine. C. de adulte. l.
82 inter stuprum. 101. ff. de verbo. signi. Vnde
elegantè Baldus in l. si ea. C. de adult. Ana-
niāq; in c. ad falsarium. num. 9. de crimi.
fal. obseruarunt libellum super adulterio
conceptum procedere, si de stupro probatū
sit. Quare licet pœnalis atq; exorbitans sit
hæc lex, non improprie ad eum casum ex-
tenderetur, qui sublata verbi significatione
potuit comprehendī. l. filium habeo. ff. ad
Macedo. Et ita hæc opinionem videtur hic
tenuisse Hugoli. Iacobus, & Cynus, quos se-
quitur Alciatus num. 26. Bart. tamen nu. 2.
contrarium sensisse videtur, vt in stupro
transigi possit, quasi cessent etiam hic ratio-
nes, quare super adulterio est prohibita trās-
actio. Hæc Bartoli opinionem aliorū etiam
esse affirmat eam sequutus Alexā. nu. 4. Sed
& cōmunem esse constat ex Alciato nu. 26.
quam & Curtius iun. optimè defendit eam
sequutus nu. 37. & cōmunem præterea esse
affirmat Corrasius lib. 2. miscella. quæstio.
c. 1. nu. 5. quæ opinio indubitabilis esse vide-
tur, quoniam ex secunda huius rescripti re-
gula videtur prohibita transactio, cū pro
83 stupro pœna sanguinis non imponatur, sed
publicationis dimidiæ bonorum partis stu-
pratoris, si honestus ille sit, & si humilis, cor-
pore coercetur cum relegatione. §. item lex
Iulia. de adulte. vers. pœnam. de publi. iudi.
Inst. quem textum pauci sciūt secundū Ma-
thesella. sing. 99. Sed adhuc dicendum est
pœnam sanguinis pro stupro esse exigen-
dam. quod probat textus in l. 1. §. qui puero.
84 ff. de extraordi. crimini. Neq; obstat tex. In-
stitutionum: quoniam Cota atq; Baptista
Pius corruptum eum esse existimarunt, &
legi in eo oportere pro stupratoribus pedi-
catoribus: sed & aliquando fuit qui existi-
maret precatoribus esse legēdum, quasi in-
terpretibus atq; sceleris hortatoribus. Sed
verum est literam bene stare, & responden-
dum, lege Iulia non fuisse hic inductā pœ-
nam sanguinis, sed postea in extraordina-
rio iudicio fuisse inuentam. ita Alciatus re-

spondet in præsent. & latius ipse lib. 5. Paræ-
do. c. 10. Barto. autem in illa. l. 1. §. fina. longè
aliter interpretatur textum in illo vers. pœ-
nam. nam inquit Bart. quod ille versiculus
est accipiendus, quādo nulla vis interuenit
stupro, neq; vlla interpellatio, sed fuit factū
stuprum præcedente virginis viduæue ho-
nestæ voluntate. & hunc Bart. intellectum
affirmat esse cōmunem. Gregorius Lopus
in l. 2. tit. 19. par. 7. fi. col. qui affirmat existi-
mare se quod in practica non imponderetur
pœna mortis illius. §. fin. nisi interuenisset
vis aliqua, seu conamen cōmitum, vel inter-
nuntiorum corruptio. Est tamen casus, in
quo omnidubio procul pœna mortis non
imponderetur, nempe in stupro, quod fuit
commissum in mulierem nondum viri po-
tentem. l. si quis aliquid. §. qui nondum. ff.
de pœn. facit optimè textus in l. si stuprum.
in fine. ff. de adulte. sed videtur non min-
us eum delinquere, qui virginē immaturam
corrupt. l. si seruus seruū. §. si oliuā. ff. ad
leg. Aquil. vbi grauius puniri videtur qui
oliuam immaturam decerpserit, quā qui
maturam. Et Bald. quidem seueriter pro-
fiteretur in l. si quis non dicam rapere. fin. col.
C. de epis. & cleri. se iudice. pœnam mortis
hoc casu esse imponendam, quod Ioannes
Baptista & eum referens hic Curtius nu. 40
restringat, vt procedat interueniente aliqua
vi. idem Bermondus de publicis concubi-
nar. rub. de stupro. num. 80.

85 Sed iterum cōtra textum, quod in adul-
terio liceat transigere, allego textum in au-
then. vt liceat matri & auia. §. fin. collat. 8.
vers. quæ igitur per præsentem. ibi, aut ami-
cabili compositione decisa sunt. Glo. in præ-
sen. ibi, item contra. opponit hanc difficul-
tatem, & eam soluit, dicens primò, quod te-
xtus ille corrigat hunc, quæ solutio non po-
test tolerari. Secundò soluit glof. quod cū
de alijs quoque capitalibus criminibus ibi
actum esset, clausula illa quam retuli, nō est
referenda ad crimina adulterij, sed ad alia.
Hanc solutionem sequitur Barto. num. 13.
& testatur hunc esse communem intelle-
ctum illius legis Alexan. num. 14. Riminal.
col. 6.

col. 6. & dicit Ias. nu. 15. quoniam hunc intellectum tenent doctores. & eum sequuntur omnes, teste Curtio iun. nu. 34. Sed huic intellectui duz insunt difficultates, quod ibi non nisi de crimine adulterij actum fuerat in superioribus, quare ad adulterium videtur necessario esse referenda verba illa. præterea etiam si de pluribus criminibus actum esset, ad omnia videbatur spectare clausula in fine posita. l. 3. §. filius inter medias. ff. de libe. & posthu. Quare alio modo respondet huic difficultati Bald. in præf. 9. opposit. post Iacobum de Bellouiso in proprio loco, dicens textum illum agere in adulterio præsumpto, ut cum quis post tres denuntiationes aliam uxorem non desinit sollicitare, hinc enim præsumptionem adulterij colligit ius ipsum. authen. si quis ei quem. C. de adulte. & hoc casu licitum erit transigere. & dicit Bald. hanc solutionem esse notabilem, quæ etiam pro text. illo sequuntur Ange. nu. 9. Salicetus nu. 9. & eam videntur sequuti Alexan. & Ias. & communem esse eam approbantes testantur Alcia. nu. 31. Curtius iun. num. 40. Purpurat. num. 68. nam exceptio in text. hoc facta de adulterio, de proprio, veròq; adulterio accipi debet. l. 3. §. hæc verba. ff. de neg. gest. Vnde pulchra superest limitatio ad textum hunc, ut non habeat locum in hac exceptione in adulterio ficto atq; præsumpto, ut minimè casus fictus hic idem quod verus operetur, regulariter contra. l. cum ex oratione. ff. de excus. tut. l. Galus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthu.

86 Ex qua solutione communi infertur, quod si mulier adulterij crimine accusetur, & convicta solū sit, qd ad osculū & tactus mamillarum aliquem admiserit, licere super hac specie adulterij transigere, quoniam præsumptum hoc adulterium sit, non verum.

87 Tametsi ex his præparamentis ad adulterium, mulierem incurrere in poenam adulterij videatur tenere glos. in l. 1. in glos. propter voluntatem. ff. de extraor. crim. quam ibi notat Albe. gl. in c. nec aliqua. in gl. conubitus. 27. q. 1. & propter hæc resultare præsumptionem adulterij scripsit Albe. in l. ite

apud Labconem. §. appellare. nu. 2. ff. de iniuri. atq; uxorem dotem perdere Bal. notavit in c. tuæ. nu. 4. de procurat. cuius opinionem communem esse affirmat Bellonus in rub. C. de ede. nu. 81. nā & feudatarius feudo priuatur, si uxore dñi deosculatus fuisse conuincatur. c. 1. §. 1. ibi, aut cum ea turpiter luserit. iuncta gl. qui mod. feu. amit. nā adulterium hoc præsumptum est, non verū, quare licebit in eo transigere. Sed & sunt qui dicunt Bal. sententiæ aduersantes, ex his osculis & amplexibus non induci præsumptionem adulterij, ut iam mulier dote priuari possit. potuit enim mulier intra osculi vel amplexuum fines se continuisse. ita enim tenuerunt Alcia. & Bellonus, & eos referens Episcopus Ciuita. in epi. de spō. 2. p. c. 7. §. 6. nu. 3. atq; hanc opinionem esse communem contra Bal. affirmat Bero. in rub. de iudi. nu. 22. quæ mihi verior est. Præterea ex hac solutione ad tex. illū infert eleganter Bal. statutū imponens certam poenā pro homicidio, esse intelligendū de homicidio probato per veras probationes, non per contumaciā, vel fictas confessiones. quæ hic sequuntur Sali. Alexā. item Areti. nu. 4.

89 Sed iterum contra tex. hunc oppono tex. in authē. ut nulli iudi. §. adulterium. colla. 9. ubi marito liberum est uxore suā adulterā sibi sine vlla culpa copulare. Glos. in præf. in vers. itē contra. in authē. soluit primò hanc difficultatē, quod ille tex. loquatur in viro. Sed hac solutione veluti sprete, transit ad secundam, quod ibi compositio illa fuit facta de adulterio muliere iam punita de illo crimine. & glos. intellectum sequitur Barto. num. 13. reprehendens quosdam doctores, qui ex lege illa contendebant cessare iam generaliter legis huius dispositionem. Bald. 10. oppositione. qui vtranque solutionem iungit, & quod mariti favore hoc constet, ne ille thoro careat, cum ad aliam accedere sine animæ suæ iniuria non possit. & sequuntur glo. ac Barto. intellectū Ang. nu. 9 testatus eum esse communiter approbatum. Alex. num. 15. & affirmat Riminal. col. 6. Ias. nu. 15. quod hanc solutionem sequuntur doctores, & esse hunc intellectum communiter appro-

approbatum testatur Curtius iunior nu. 41. Purpu. nu. 71. Ex quo superest secunda limitatio ad legem hanc, ut liceat marito vel accusatori facere pacem ad remittendum rancorem abolendamque iniuriam. quod Bartolus expressim notauit cōf. 173. domine. & sequuntur in presenti vterq; Alex. Ias. vterq; Curtius, Alciatus & Purpu. Neq; his obstat quod alibi dicitur, remittentes dolorem hunc puniri. l. vnica. vers. poenas. de rap. virg. sed textus ille de dolore extrinsecō agit, quo intenditur accusatio, non de intrinsecō, quo animum Christiani affectum esse,

90 Christiana vetat relegio. Ex hac solutione communi infert eleganter Bal. quod etiam si iudex possit partes compellere ad cōcordiam. l. æquissimum. in fine. ff. de usufruct. id debet accipi punito prius delicto. atque ita dicit Bal. notari per Iacobum Butric. in illa. l. æquissimum. allegat Bal. text. in. l. 5. ff. de manumiss. idem tenet Bal. ex hac glo. in l. cū affirmes. de lib. caus. & sequuntur eum Alex. nu. 15. Ias. nu. 16. quare eleganter Bart. inquit in. l. quid ergo. §. poena. num. 7. de his qui not. infra. delicto punito impunē partes super poena pacisci posse.

91 Sed iterum contra tex. hūc oppono tex. in. l. si maritus. 2. §. si negauerit. ff. de adulter. ubi pater atq; maritus quibus adulterij accusatio primō defertur, possunt huic accusationi renuntiare Glos. nostra in vers. item contra. ff. de adul. soluit hāc difficultatem, dicens, q̄ ibi repudiavit pater vel maritus, hūc autē transēgit, vel pactū fecit. Sed hic intellectus gl. verbis videtur impositus, quare non est tenendus. Et Aretinus inquit nu. 4. quod doctores cōmuniter reprehendunt hunc gl. intellectum. addit Ias. nu. 16. quod gl. solutionem reprobant omnes. Gl. audiendum. in. l. contraria. multa inuoluit in explicanda hac difficultate. Quare distinctius Bart. nu. 13. in præsenti. dicit legem illam duplicem habere intellectum: priorem, ut intelligatur antequā inchoaretur iudiciū: alterū, ut nō valeat repudiatio illa ut hūc ad imponendum finē processui, sed valeat ad repellendū accusatorē ut suspectū, & ad pro-

nuntiandū incidisse eum in Turpillianum. Cynus verō in præsenti. 7. oppositione præsatus hanc esse fortem oppositionē ex sententia Petri eam aliter soluit, dicens q̄ in lege contraria. pactū, seu transactio sustulerūt patri ac marito ius speciale quod habent, ut licet ius accusandi hoc delictū sit publicū, præferantur tamen omnibus, si intra sexaginta dies velint accusare: sed ius cōmune, quod publicē competit, renūtiatione quis vel pacto perdere non possit: quoniā facilius iuris specialis quā cōmunis renuntiatio repudiatioq; sit admittēda. l. eius militis. §. militia missus. ff. de milit. testamen. l. si quis curialis. C. de epis. & cler. Et Cyni intellectum sustinet Aretinus num. 4. qui eum subtilem esse dicit. Et sequuntur eum Ias. nu. 16. Curtius senior num. 36. viderique communem esse Purpuratus affirmat. num. 79.

92 Vltimō adde superioribus, hodie accusare mulierē de adulterio licere solū marito, patri, fratri, patruo, vel auunculo, non alij. l. 2. tit. 17. par. 7. quæ optimē interpretatur. l. quanuis. 2. de adult. C. cōtra gl. ibi in parte, proximis. Sed iure nouiori solū marito licet huiusmodi delictum in iudiciū deferre, aut ei, cui maritus permiserit. l. 3. titu. 7. libro. 4. for. legum. quæ seruaretur in praxi. secundū Gregoriū in. l. paruit. qui addit iudicem, neque inquirentem, neq; prouinciam suam purgantem contra maritam posse procedere, nisi accusante marito. Quibus tu addes, ius occidēdi mulierem repertam in adulterio hodie propter leges huius regni soli marito competere. Quod notarunt Pinelus in rubric. C. de bon. mat. 2. part. num. 19. Fernandus Menchaca de success. creat. §. 22. num. 7. neq; iam patri hoc ius competere, à cuius potestate filia contractū matrimonij fuit liberata. l. 47. Tauri. licet iure communi non liberaretur. l. si vxor. C. de con. insert. in princip. ad Tertull. Inst. Sed neq; incidenter licere alij q̄ marito de adulterio vxoris disceptare. ex regu. vulga. text. in. c. cū quid vna via. de reg. iur. in. 6. quare cū regulariter fœmina pro debito pecuniario in carcerem detrudi non possit.

L authen.

- authen. sed nouo iure. C. de offi. diuer. iudi.
 83 nisi in honesta illa corpore suo sit. l. 62. Tauri, etiam in honesta maritata capi non potest, ne alius quam maritus ipsius vel incidet de eius agat adulterio. ita enim legem illam regiam declarat ibi Ioannes Lopus, & hunc referens Gomecius nu. 11. Lopus in repet. c. per vestras. 3. notabili. §. 21. num. 21. de donat. inter vi. & vxor. Episcopus Ciuitatis allegans alios in epito. de spon. 2. p. c. 8. §. 11. nu. 6. Ioan. And. ante omnes, & hunc referens Roma. in. l. si verò. §. de viro. nu. 23. ff. solut. matri. Petrus Dueñas Salmanti. regula. 312. limit. 1. allegans multos. Iudex autem ecclesiasticus poterit etiam marito non accusante punire clericum repertum cum cō coniugata. Bernardus Diaz in practi. c. 79. 97
 94 Vltimò adde, quòd si maritus post commissum adulterium vxorem sibi reconciliauerit, iam amittit ius accusandi eam. l. si vxor. in fine. l. quæsitū. ff. de adulter. idemq; est, si post adulterium commissum maritus ipse non ignorans, carnaliter eam cognouerit, quòd fortasse honesta syllepsis voluit significare summus Pontifex in. c. plerunq; de donat. inter vir. & vxor. ibi, nec reconciliata. & allegatur glos. in. c. si. de adulte. quā dicit esse receptam in hoc Episcopus Ciuitatis in epito. de spon. 2. p. c. 7. §. 6. num. 6.
 95 Sed illa gloss. hoc non dicit, sed quauis transactio in adulterio sit prohibita, pactio gratuita permessa est. ita enim voluit elegatissimè Azo in summa huius tituli. num. 4. Gofre. in summa. §. in criminallibus. quorum opinio nē dicit esse mirabilem eā sequutus Albericus nu. 18. & eam ipse confirmat. tenet tamen contrarium post Oldraldum per hunc textum. Sed Azonis opinio lege regia, quam iam citavi, probata est, & fortassis hinc prodit practica hodierna, nā mariti paciscentes cum vxoribus, dicunt se gratis discedere à querela adulterij, tametsi reuera pecunias accipiant, quòd pauperes abiectosq; homines vulgo facere videmus.
 96 Sunt tamē præter adulterium delicta quædam, in quibus & si ingerant poenam sanguinis, non liceat transfigere propter eorum gravitatem. nam super crimine læsæ maiestatis (quòd sanguinis poenam ingerit. l. quisquis. C. ad. l. lul. de adult. l. 6. tit. 13. p. 2. l. 2. tit. 2. par. 7. tametsi lex ordinamēt. 2. tit. 7. lib. 8. vitam huius delinquentis in regis arbitriū reponat) transfigere non licet. quòd Cynus hic & Ioannes Faber scripsere, quos ceteri sequuti videntur, & cū hoc admissum sit, & illud necessariò admittetur, ne super crimine læsæ maiestatis diuinę transactio admittatur. argu. tex. in. c. cū secundū leges. de hære. lib. 6. quòd idē Cynus & Faber veluti cōpertissimum tradiderunt. & sequuntur Ioan. Nicolaus Arelatarius in tract. de hæret. 8. notab. Iacob. Septimā. de insti. catho. c. 30. nu. 7.
 98 Tametsi & hoc capitale & vltimi supplicij crimē sit. l. Arriani. vers. Manichæis etiam l. quicunq; C. de hæret. Et imponitur hodie his, qui propter hæresim vltimum supplicium meruerunt poena ignis, quam poenam consuetudine fuisse receptam in hæreticos testatur Hostiensis in summa de hæret. §. qua poena. nu. 9. idq; eruditissimè probant nostra tempestate viri vnde quaq; clarissimi Diegus Couarr. à Leyua Episcopus Ciuitatis lib. 2. varia. reso. c. 10. n. 10. Septimā. de catho. instit. c. 45. nu. 9. Sed & semotacōsuetudine, iure etiam communi poenam hanc ignis in hæreticos fuisse statutam cōtēdit probare Petrus Godofredus in. l. 4. C. de hæret. Sed in hoc clarissimo ac Petro & eius successoribus obtemperantissimo Castellano principatu multis iam retro annis in hæreticos poena ignis fuit statuta. l. 2. tit. 26. par. 7. l. 2. tit. 1. lib. 4. foro legum. Maiorē autem esse poenam ignis quā capitis, colligit optimè Bal. ex tex. ibi. in. l. 1. col. 1. vers. Ex hoc nota qd poena cōbustionis. C. d. rap. vir.
 99 Sed neq; super crimine blasphemię transactionem ipse admitterem, quòd grauissimū hoc crimen sit, si quis contra Deū ipsum Optimum Maximum vel sanctorū aliquē, maximè verò beatam virginem effrenem linguam remiserit. c. 2. de maledi. quòd quē vehemens blasphemia in hæresim iam labi videatur. quòd ex alijs notarunt las. in. §. itē si quis

si quis postulante. nume. 60. de act. inst. Godofredus in rub. C. de hære. col. 10. tametsi & hoc blasphemie crimen capitale sit, poenaq; ultimi supplicij pro eo imponatur. in authen. vt non luxurient. contra natu. homi. §. præcipimus. ibi, & ultimis subdere supplicijs. collat. 6. de quo plura scripsit nec indiligenter Lodouicus Montaltus in tractatu de reprobatione sententiæ Pilati. c. 1. num. 9. Tametsi iure nostro partitarum atque etiam nouissimo pragmaticarum aliter hodie blasphemii puniantur, quorum ex legibus regni poenas praxi receptas prosequuntur Gregorius Lopus in. l. 2. in glos. fina. titu. 28. part. 7. Episcopus Ciuitatensis in. c. quanuis pactum. de pact. lib. 6. l. part. §. 7. num. 10. Iacobus Septimancensis lib. de catho. institut. c. 8. Gomecius lib. 3. variar. resol. c. 1. col. 1.

100 Sed & blasphemantem illa ratio prohibet transigere, quod in omnibus delictis, in quibus principaliter offenditur diuina maiestas, non est licita cõcordia nisi cum Papa ipso, qui vices Dei offensi hic sustinet transigatur. ita enim voluit eleganter Bal. in. l. vnica. nu. 2. C. de rap. virg. qui in. l. accusatione. nu. 9. C. qui accu. nõ poss. illud scripserat, episcopum (etiam si legatus Dei esse dicatur) non posse hanc iniuriam delinquenti remittere. & paulò post Bald. ipse exemplum huius rei fingit in blasphemantibus.

101 Quare malè Bartolus videtur consuluisse cons. 167. quod minister fratru de poenitentia. nu. 1. dicens, quod cum ex forma statuti Perusini in die veneris maioris hebdomadæ sint carcere liberandi quinq; captiui, dummodo pacem habeant cum offenso, vel eius hærede, sicuti & eodem die Rex Hispaniæ viginti homines liberat. l. 2. & .3. tit. 11. lib. 1. ordinament. detrufum in carcerem propter blasphemiam videri pacem habuisse ab offenso vt iam possit liberari, si proprii sacerdotis poenitentia sit absolutus, videri enim. hunc Bartolus inquit pacem à Deo, qui erat offensus habuisse. & Bartoli opinionem sequuti sunt Ancharanus nu. 11. Anania nume. 8. in. c. 2. de maledi. Felinus

in. c. de his. num. 3. de accusat. Ferratius cautela. 25. Decius consilio. 137. nume. 3. nam Barto. sententiam ex superioribus falsam esse constat, quam iam reprehenderant Iass. in. l. 3. §. iurari. nume. 3. & in. l. iurisiurandi. nume. 1. co. tit. Diegus Septimancensis de institut. catholi. c. 8. num. 4. Episcopus Ciuitatensis lib. 2. variar. resolutio. c. 10. num. 3. Citaldinus in tractatu de syndicato. nu. 131.

Ultimò glos. in fine facit oppositionem quandam cõtra regulam permissiuam huius legis, nam videbatur non valituram transactionem, quoniam iuri publico derogat. §. si paciscar. in glos. allegato. Glos. respondet legem illam esse generalem, hanc specialem, & ita hanc per illam distingui. quam solutionem Barto. & omnes receperunt. & esse communiter approbatam testantur Ange. nu. 9. Curtius nu. 43. Secundò soluit glos. quod hic transigere vel pacisci solum transactione importet, & ita quod pacisci in his non liceat, vt in cõtrario, transigere tamen liceat. vt in præf. & inducunt auctores huius interpretationis in simili legem. præf. sup. eo. Sed hæc expositio violat textum hunc, nec est admittenda: quoniam facilius in his admittitur gratuita pactio, quàm transactio. l. furti. §. pactus. ff. de his qui nota. infam. & in. l. præf. administrator potest transigere, sed non pacisci, ne vniuersum reipublicæ ius gratuita pactio ne absorbeat.

103 Tertiò principaliter tu collige ex litera text. huius in criminibus non ingentibus poenam sanguinis non esse licitam transactionem. idem probat textus in. l. si quidem. C. de contra. & commit. stipul. Cuius e ratio ab omnibus tradita est, ne delicta hæc remaneant impunita, publicè enim interest illa puniri. vulga. l. ita vulneratus. ad l. Aquil. quare statutum puniens certo modo delictum veluti fauorabile est extendendum. Bartolus in. l. quemadmodum nume. 4. de agri & cens. libro. 11. cuius doctrina receptissima est in mille locis. quod egregiè hic Andreas Alcia. temperat nu. 6. vt non procedat, si lex, vel statutum im-

nant poenam sanguinis, tunc enim restringendum potius esse argumen. huius referri. idemq; ipse Alciatus obseruauerat in. l. venia. num. 21. sup. de in ius voc. & lib. 5. paradox. c. 9. colum. 1. Circa hanc tertiam regulam huius textus potissima inuestigatio est, an ea in priuatis quoq; delictis procedat, nam in publicis tantum videtur inducta hæc prohibitio. Gl. in publicis tangit hanc difficultatem, in qua argumenta voluit in vtranq; partem. Nam primò videtur hoc licere, quoniam prohibitum non sit. l. nec non. §. quod eis. ff. ex qui. caus. maior. Rursus videtur non esse in hac causa permissam transactionem, cum compromissum sit prohibitum. l. non distinguemus. §. Iulianus. ff. de recep. arbit. præterea transfigens habetur pro confesso. l. quoniam. ff. de his qui nota. infam. igitur non licet transfigere. & ita hæc opinionem fuisse Ioā. inquit Accur. quam esse communiter approbatam testatur Albericus num. 22. Gl. tamen eleganter distinguit in hoc, quod si agitur criminaliter, non liceat transfigere, licere tamen si civiliter agatur. Iacobus autem Butricarius, cuius argumenta latissimo sermone refert Bartolus atq; confutat, asseruit constanter semper esse licitam transactionem in his delictis punitis, sed gl. opinionem sequuntur Bar. ipse num. 16. Bald. si. col. in principi. Ange. nu. 11. & testantur hanc esse communem opinionem cum glo. Alexander. nu. 15. las. nu. 17. Curt. senior nu. 38. iunior verò num. 44. Alcia. nu. 53. Purpu. nu. 128. qui iterum nu. 138. communem esse affirmans admonet non esse in iudicando ab ea recedendum. communemq; esse eam sequutus affirmat Gregorius in. l. partitæ in gl. *sobre el hierro*. Prius membrum huius distinctionis quādo agitur criminaliter, probatur: quoniam non possunt partes iuri publico renunciare, & facere ne delicta maneant impunita. l. iuris gentium. §. si paciscar. ff. de pact. iuncta. l. licitatio. §. quod illicitè. de publ. & vectigal. nam hic agitur ad commodum fisci, ac reus, qui in hac causa accusatorem corruptit data pecunia, committit crimen falsi. l. eius qui de-

latores. ff. de iure fil. & actor desistēs, extra ordinem punitur. l. si quis repetere. §. fina. ff. ad Turpillia. Posterius membrum probatur in. l. post decisionem. C. de furt. vbi in causa furti si civiliter agatur, licita est transactio. idē probat tex. in. l. si pro fure. in prin. ff. de condict. furt. in. l. interdū. §. qui tutelā. l. si pignore. §. fin. vers. si tutor. ff. de furt. l. si tibi. §. quædam. ff. de pactis. & has leges omnes præter text. in. l. si pignore. Barto hic allegauit. Ex hac communi omnium resolutione infertur, quod si iudex inquirat contra aliquem furem, & dominus rei subtractæ compareat, dicens illud ipso volente factum fuisse, quare cessare furti actionem, quæ non datur nisi re subtracta inuito domino. vt in. §. 1. & in. §. placuit. de oblig. quæ ex delicto nascunt. adhuc non cessaturam inquisitionem: quoniam dominus rei subtractæ non possit hac sua confessione iuri publico derogare, cum iudex hic furtum hoc criminaliter punire contendat, atq; ita tenet Bartolus in. l. inter omnes. §. rectè. nu. 2. ff. de furt. bene notans Iacobum Butricarium, qui contrarium tenuit in quadā sua disputatione. Et Bartoli opinionem tenet Alexander ibi in additione incipiēti. iudex. allegans Bartolum in præsentī idem tenentem & alios, qui idem sequuntur. idem las. in præsen. nu. 17. qui falsam esse dicit Iacobi Butricarij sententiā. & communem esse hæc Bartoli decisionem testatur eam sequutus Curtius iun. in. l. 1. num. 5. C. de serui. fugit. & communem esse præterea affirmat Aegidius Bossi⁹ in pract. crim. tit. de furtis. nu. 58. Secundò ex eadem communi text. nostri interpretatione infertur generaliter in omnibus iudicijs, ex quibus oporteat poenam fisco applicari, non esse locum transactioni, quoniam omnia illa iudicia censentur criminalia. gl. 1. in. l. agraria. ff. de term. mot. alia in. l. 3. in. glo. centum aureorum. ff. de sepul. violat. vbi Bart. eam sequutus affirmat hoc tenere omnes. & approbatam esse glo. illam testatur las. in præsen. nu. 17. & idē quoq; voluit gl. si. in. l. 1. C. de sepul. vio. quā ibi expendit Salicetus in hoc. nu. 4. & harū gl.

glos. opinionem testatur esse communem Feli. in rub. de iudi. ad finem. Decius ibi. col. penul. & in. 2. lectio. nume. 7. Ripa num. 92. & eam tenet Beroius ibi. nu. 62. communem esse testantur Iass. in rub. C. de iudi. num. 2. Gomecius in prin. de acti. inst. nu. 18. soletq; pro illis expendi textus in. c. tuæ. de procur. quare reprobari oportet glo. contra sententem in. l. si qua per calumniam. in glos. auri. C. de episco. & cler.

- 107 Limitabis tu modò regulam hanc nostri textus, vt minimè habeat locum in delictis quæ sunt commissæ in omittendo, hæc enim & si non ingerant pœnam sanguinis, trans-
actionem admittunt. vt si seruus domi-
num non defenderit. ita enim legem hanc
limitauit eleganter Bartolus in. l. 2. nume. 2.
ff. ad Syllani. & tenet idem Alciatus in præ-
senti, qui neminem allegat. nume. 57. Iass. in
l. sancimus. nume. 22. C. de iudic. Andreas
Tiraquellus licet non satis firmet pedes,
quod illi frequens est, de pœn. temperan-
caus. 44. num. 27. Et est ratio huius restrictio-
nis, quoniam semper delictum omitten-
do commissum leuius censetur, quàm quod
in faciendo commissum fuit. glo. vulga. in
illa. l. 2. ff. ad Syll. alia in. l. si mora. in glo. nec
facto. ff. soluto matrimo. vbi Ias. nume. 22.
Claudius num. 16. plura allegat. & testatur
esse harum glos. traditionem communiter
approbatam. Ias. in. l. prescriptione. nu. 9. C.
si contra ius vel vti. pub. & optimè eam ex-
plicat Curt. iun. in. l. vnica. de sent. quæ pro
eo quod interest prof. nu. 23. videturq; text.
pro hac traditione in. l. solo. C. de liber. caus.
Bartolus tamen in dicta. l. 2. non satis audet
hoc generaliter statuere, & de hac limita-
tione dubitat Curtius iunior hic. nume. 19.
- 108 & contra eam tenet Roman. nu. 11. Sed ipse
eam sequor, communior enim videtur esse
ex glos. verbo, nō licet. quòd sicut in crimi-
nibus quæ non ingerūt pœnam sanguinis
non est licita transactio, ita nec gratuita pa-
ctio, cōtra aliquorum opinionē cōsideran-
tium in hac secunda regula non repeti ver-
bum, pacisci. Sed opinio gl. verior est, quo-
niam differētia inter pactum & transactio-

nem in hoc consistit, quòd pactus non no-
tatur infamia, transigens notatur. vt in. l.
furti. §. pactus. ff. de his qui nota. infam.
Sed quoad terminos huius legis sicut non
licet transigere, ita nec pacisci. & glos. opi-
nionem sequuntur Bartolus fina. colum.
Cynus & Albericus nume. 24. qui tamen
contrariam fuisse glos. sententiam testan-
tur. & hanc etiam sequuntur Alexander,
Iasso, Riminaldus & Curtius iunior. & te-
stantur esse communem Curtius senior
nume. 41. Gregorius in. l. partita in gloss.
pechando le algo.

Quartò collige ex litera huius textus su-
per crimine falsi quauis publicum illud
sit, & non ingerat pœnam sanguinis, lici-
tam esse transactionem. Idem probat text.
in. l. si ex falsis. §. eo. in. l. ipse significas. §. ad
legem Cornel. de falsis. quibus & lex regia
conuenit. Sed de ratione huius exceptio-
nis dubitatur. Et glos. fina. in præsent. eam
huic rei rationem præten- dit, quoniam fal-
si accusatio condemnatioque plerunque
ad pecuniariam condemnationem spectet.
Pœna enim falsi est publicatio bonorum,
& deportatio. l. 1. §. fina. ff. de falsis. quæ ra-
tio Ioannis fuit. vnde videtur hoc solo ca-
su super falsi accusatione licere transige-
re, quando ad pecuniariam æstimationem
refertur, non etiam si falsi accusatio inge-
rat pœnam sanguinis. Quæ opinio neque
glos. placet, neq; est admittenda, sed omni
casu licitam esse transactionem, quoniam
generalis fuit legis huius determinatio. &
ita videntur intelligere omnes textū hunc.
& esse communem hanc interpretationem
testatur Riminaldus fina. colum. quare
gl. rationem esse communiter reprobata
testatur Alciatus num. 65.

Nam & pœnam mortis accusatio falsi
irrogare solet, vt in eo qui falsam mone-
tam percussit, qui lege patitur vltimum
supplicium. l. 1. C. de falsa monet. l. 7. titul.
12. lib. 4. foro legum. Imò & igne ille com-
buritur. l. 2. de fals. monet. §. l. 9. titul. 7. parti-
ta. 7. & dimidia eius bonorum pars fisco
applicatur. l. 4. titu. 6. lib. 8. ordinamenti.

Expendens etiam falsam monetam sciens, punitur poena ordinaria falsæ monetæ, nisi indicet authorem, à quo pecuniam illam habuit. l. 78. stili. qua probata est sententia Saliceti ita determinantis in l. 2. numero. 5. C. de falsa mo. sed lex stili correctæ videri potest ex pragmatica sanctione regum catholicorum, quæ de falsa moneta lata est. §. 69. ubi poena exilij & dimidiæ partis bonorum huic imponitur. Sed hic textus accipiendus est, si authorem falsæ pecuniæ ille ostendat, eum saltem, à quo ille illam habuit. Ita enim has leges componit Episcopus Ciuitatensis de monet. c. 8. num. 4.

iii Sed & qui regum vel Papæ literas falsas fingit, capite punitur. l. 8. titu. 9. part. 2. l. 6. titu. 7. part. 7. & si clericus sit, qui falsas literas Papæ fabricauerit, ipso quidem iure est pro tanti criminis gravitate excommunicatus, & sacris ordinibus exauthoratus, curiæ committitur seculari, vt ab ea iuxta civiles sanctiones legitimè puniatur. c. ad falsariorum. de crimi. falsi. Quare apud nos clericus commissus curiæ seculari, ex lege regia vltimum supplicium passurus est. quod expressim notauit Bernardus Diaz de Luco in practica. c. 108. colum. 1. Et punitur etiam poena falsi, qui breuia non solum qui diplomata apostolica fabricauit: nam cum in illis breuib. sit sigillum Papæ, præsumitur scriptura authentica & apostolica. c. 2. de fide instrument. c. tertio loco. de probat. & referunt Gomecius in tractatu breuium. num. 5. Rebusus in praxi beneficiorum. rubri. de breuib. apostolicis. num. 67. ab Alexandro Sexto fuisse combustum archiepiscopum quendam, quia in breui Papæ falsum cōmisisset. Quare cum poena sanguinis interdū in falsi crimine soleat imponi, interdum non imponatur, quærenda ratio est, quare super eo liceat transfigere. Secundam igitur rationem profert Bartolus num. 5. ad hanc difficultatem, quæ fuit Cyni ante eum. colum. penul. qui eam fuisse inquit Hugolini de la Fontana, qui existimat, quod sicut in criminibus ingerentibus poenam sanguinis licet

accusato transfigere, quò ille redimat sanguinem suum, ita etiam in crimine falsi licet transfigere propter honorem redimendum: nam nullum crimen sub cælo est quod ita irroget infamiam, sicut crimen falsi, ex quo qui condemnatur, exinanitus honore superest. Et hanc rationem Bartoli sequuti videntur frequentiores. & communem esse testatur Romanus num. 7. & eam tenet Alexander num. 17. dicens, quod alij transeunt cum Bartolo. communemque efferationem hanc testantur Riminaldus fina. colum. Curtius senior num. 27. iunior verò num. 18. Alcatus num. 68. Purpuratus num. 146. & eam sequitur Anania in rub. de crim. falsi. num. 5. Verum hæc ratio communis periculi plena est, quoniam ex ea sequeretur, quod ubicunque verteretur causa honoris, liceret transfigere sicut & in criminibus ingerentibus poenam sanguinis, quod difficilè defendi posset. Præterea crimen hoc falsi grauissimum esse ipse non negauerim, imò est hoc falsi crimen & læsæ maiestatis grauissimum omnium delictorum, vt colligit Angelus ex textu ibi. in authent. de nupt. §. mitiores. collat. 4. Et gravitatem huius criminis ex multis probat Tiraquellus de poen. tempe. caus. 31. num. 24. nam & ex hac huius criminis gravitate obseruauit glos. ordinaria. in l. nullum. in glo. præscriptione. C. de testibus. iudicē incompetentem, putà laicum punire posse clericum falsi testimonij apud se conuictum, cum testis coram eo produceretur. Et glos. eius opinionem sequuntur ibi Cynus ac Bartolus. 2. lectione. num. 8. Salicetus num. 4. Aufrerius de potestate seculari super ecclesiasticas personas. 1. regula. num. 6. Seruariq; eam apud Gallos memoriæ proditum est à Guillelmo Benedicto in. c. Raynūtius in parte, & vxorem. nu. 434. de testam. Tamē si Cynum quis ac Salicetū diligenter ibi legat, solum admittunt glos. traditionem quando clericus deponit coram alio iudice non suo, verum ecclesiastico, vt ab eo tunc puniri possit. Non tamen permittunt hoc casu clericum à laico puniri posse. Et hoc

hoc in Cyno animaduertit Anania. in cap. 1. num. 2. de crimi. fal. vbi de glossa illius disputat veritate. atq; eam reprobatur Bartolus. argumento optimi textus ibi. in. l. diuus Pius. ff. de fal. num. 4. & communem esse contra glo. opinionem alios allegantes testatur Episcopus Calagurritanus in pract. crim. c. 87. ante finem. Antonius Capicius decil. 5. nn. 3. Episcopus Ciuitatensis in practicis quaest. cap. 18. num. 8. Sed quod graue aded hoc crimen sit, non inde consequitur permittendam fuisse transactionem: nam in adulterio propter eius criminis grauitatem quidam censuerunt transactionem esse prohibitam, & ita non licebit iam causari propter delicti huius grauitatem, secundam huius rescripti partem fuisse violatam.

113 Quapropter Andreas Alciatus vir bonarum literarum atque iuris vtriusq; peritissimus in praesenti num. 70. & latius libr. paradoxorum. 5. ca. 9. aliam huic difficultati rationem praetendit, dicens in crimine falsi condemnari neminem posse nisi ex veris probationibus. allegat ille text. in. l. iubemus. C. de probat. cum igitur confessus quia transigit non verè couictus sit, non est ex hac

transactione damnandus. Quae ratio etsi arguta quidem sit, non tollit difficultatem. Quare iterum idem Alciatus in praesenti acutissimè (me hercle) tentat textum huc ita interpretari, quasi velit dicere, non quod super hoc crimine transigereliceat, sed quod in his criminibus, de quibus hic agitur in regula prohibitiua, transigere nemo possit citra falsi accusationem, hoc est, quin falsi crimen transactor incurrat. Sed est profectò hæc interpretatio, vt subtilis, ita quoq; falsa, est enim cōtra textum in. l. illa. ipse significas. & in. l. si ex falsis. vbi super crimine falsi apertissimè concedūt imperatores transigere. Vnde aliam rationem huic difficultati Purpuratus hic accommodauit. nu. 149. quod cum multa specialia sint inducta cōtra delinquentem in crimine falsi, oportuit hoc in eius gratiam prospicere, vt transigere illi liceret. argumento regulæ vulgatæ. text. in. l. eum qui. ff. de iureiur. quæ ratio persuadere hoc magis quàm demonstrare videtur. Quare rationes supradictas omnes iungi oportet, vt quæ non prosunt singulæ, veluti agmine facto opitulentur huic difficultati.

ANTONII DE PADILLA Y MENESES IN TITVLVM DE SER VITVTIBVS ET AQVA.

C. Commentaria.

(.z.)

Summarerum rubrica. C. de seruitu. & aqua.

- 1 **R**ubrica continuatur.
- 2 Seruitutes oēs in personales ac reales diuidi.
- 3 Quæ reales dicuntur, proprius prædiales dice-
rentur.
- 4 Seruitutem aquæ singularia præcepta habere.
- 5 Quo pacto sermo ille domini accipiendus apud Mar-
cum: Dicite discipulis eius & Petro.
- 6 An inuenire liceat seruitutem merè personalem.
- 7 Seruitutis realis definitio.
- 8 Seruitus quædam formalis, quædam causalis.
- 9 Seruitutes etiam reales iure gentium inuentas
fuisse.
- 10 Seruitutes quædam nominatæ, quædam innomi-
natæ.
- 11 Seruitutes non imponuntur nisi rebus duraturis.
- 12 Navi non imponitur seruitus.

Rubr. de seruitu. & aqua.

- 1 ossa rubricæ ita titulum hūc
ad præcedentes continuat. In
superioribus actum est de ser-
uitutibus personalibus, nem-
pe de usufructu, quæ seruitus personalis est,
eius cui illa concessa fuit personæ solūm
cohærens. §. finitur. Institut. de usufruct. l.
vxoꝝ patꝛui. C. de legat. l. Sempronius Ata-
lus. ff. de usufruct. legat. Est & habitatio
seruitus personalis. l. si habitatio. in princi.
versicul. nec ad hæredem ipsa transit. ff. de
usufruct. & hab. Sed & usus alicui vel qui
constituitur, vel qui relinquitur seruitus
personalis est, quod illi commune est cum
usufructu. in princ. Institut. de usufruct. & ha-
bit. quibus consequens fuit de realibus ser-
uitutibus tractatum hunc subnectere.
- 2 Continuationem glossæ sequuntur Barto.

& cæteri, constatque continuatio ex illa ge-
nerali seruitutum diuisione, quæ eas in per-
sonales ac reales partiꝛi solemus post Mar-
tianum. in. l. i. ff. de seruitut.

3 Quæ autem reales sunt appellatæ (Azo-
ne obseruante in summa huius tituli num.
1.) melius, propriusque prædiales nuncu-
parentur.

4 Et quoniam (licet aquæ seruitus prædia-
lis & ipsa sit) habet singularia quædam præ-
cepta, quæ cæteris rerum seruitutibus non
conueniunt, specialiter de ea inscribitur ru-
brica de seruitutibus & aqua. Cui simile &
illud est, quod ex sacra scriptura glo. hîc ad-
uocat testimonium: Dicite discipulis eius
& Petro.

5 Ideo autem specialiter ibi Dominus dixit
Petro, quoniam iudicauerat se ille indi-
gnum discipulatu, qui dominum proximi
abiurauerat, quod ut à domino iam
sibi esse condonatum Petrus intelligeret,
additum fuit, & Petro. Ita locū illum Mar-
ci. capit. 16. interpretantur ibi Theophila-
ctus, Beda, Diuus Thomas, Aymon Epi-
scopus, & Caietanus. Ex quibus Diuus
Thomas, Diuo Gregorio hoc acceptum re-
fert in homilia super illud euangelium. Et
de hereticis & Manichæis rubrica altera in-
scribitur.

6 Sed an seruitutem aliquam inuenire li-
ceat, quæ merè personalis sit, illæ enim v-
susfructus habitationis ac usus non merè
personales sunt, cū ratione rei patien-
tis seruitutes illæ debeantur. Et Dinus qui
dem de Muxello. in. §. equè si agat. de actio.
Institut. vti eum refert ibi Ioannes Faber.
colum. i. versic. item realium. fingit exem-
plum seruitutis merè personalis in seruo de
bente domino suo seruitutē, quæ merè per-
sonalis

sonalis esse videtur. §. seruitus. de iure perso. Instit. atq; hoc exemplum Dyni & Fabri sequuntur Florianus in. l. i. num. 5. ff. de seruitut. Cepola de seruit. vrbano. prædio. c. 1. sed hoc exemplum Dyni sustineri minimè potest, cum dominus in seruo suo, vtpote in re propria, seruitutem habere dici non possit. l. vti frui. ff. si vñ usufruct. petat. l. in re communi. ff. de seruit. vrbano. prædior. non igitur est seruitus in seruo seruitus personalis formalis, hoc est forma à dominio serui distincta. Quanquam seruitus illa causalis cum nostris dici possit à causa, proprietatis profecta ex his quæ scripsit glossa ordinaria in princi. verbo. est ius. Instit. de usufruct. quæ seruitutem diuidit in formalem & causalem. Cuius traditionem sequuntur ibi omnes, & præterea Bart. in. l. i. num. 4. ff. de condi. ex leg. Albericus licet eam non alleget in. l. is cuius in seruo. nu. 2. ff. de legat. 2. Iass. in. §. æquè si agat. nu. 4. de actio. communèq; esse eam sequutus affirmat Pinellus in. l. i. C. de bon. mat. 2. par. nu. 9. quare exēplum Dyni & Fabri tenendum minimè est. atq; esse communiter reprobatur testatur Ioānes Corraſius in. l. i. nu. 14. ff. de seruit. Aliud igitur exēplum quærendum est seruitutis merè personalis. Et Azo in summa sup. de usufruct. num. 36. exemplum ponit seruitutis personalis in ministerijs seruorum, quorum proprietates ad aliquem pertineat, nam illa obligatio operarum in homine alieno non iniuria dicitur seruitus personalis. Sed & hoc exemplum reprehendit nominatim gloss. ordinaria in. l. si quis binas. in gl. quod personæ. ff. de usufruct. ex eo quod obligatio operarum in seruo alieno debitarum non expirat morte eius, cui seruitus illa debetur. l. 2. ff. de usufruct. legat. igitur seruitus personalis nō est. l. sicut §. fin. ff. quibus mod. usufruct. amittatur. l. non solum. §. tale. ff. de liberat. legat. l. idem Africanus. §. si quis alicui. ff. de legat. 1. Sed & alia ratio est, ne existimemus hanc esse obligationē seruitutis personalis, quoniam operarum seruiliū præstatio in facto consistere videtur. l. i. ff. de operi. seruor. est enī

diurnum officium. l. i. ff. de oper. libert. at verò seruitutes in iure consistunt, cum ita definiantur.

8 Seruitus est ius quoddam prædio inhærens, ipsius vtilitatem respiciens, & alterius libertatem seu ius diminuens. ex Bartol. in. l. i. num. 2. ff. de seruit. Et hanc definitionem probarunt ibi Angelus, & Florianus nu. 3. & communem esse testantur Corraſius in rubr. eiusdem tituli. Bartholomæus Cepola. de seruitu. vrbano. prædio. c. 2. nu. 4. receptioremque eam esse affirmat Ioannes Oroscius in. l. libertas. §. seruitus. nu. 3. ff. de rer. diuisio. quæ probata in effectu est lege regia. i. titu. 31. part. 3. & idem quoq; tenuit Bartolus in. l. si is qui pro emptore. num. 31. ff. de vñ capio. tametsi glo. ordinaria in. l. 2. §. & harum. in parte. viam. de verb. obligat. existimet seruitutes in facto etiam consistere. Tertiò quod ministeria seruorum nō sit seruitus merè personalis, probatur ex eo, qd contra prohibetē vti tali ministerio non competit actio confessoria, quæ solet dari pro seruitutibus, sed actio iniuriarum. l. iniuriarum. versic. si quis me prohibeat. ff. de iniur. l. qui pendentem. ff. de act. empt. quæ sunt omnia fundamenta dicentium obligationem operarum non esse seruitutē personalem. quam opinionem cum glo. in dicta. l. si quis binas. sequuntur Cynus, Bald. & Salicet. in rubri. C. de usufruct. Angelus in. l. usufructu. 2. versic. vltimò scias. C. eod. titu. testatus hanc opinionem communem esse Cepola de seruitut. vrbano. ca. 7. num. 1. Gomecius in. §. æquè si agat. num. 3. de acti. Instit. existimantes post cæteros hanc esse obligationem quandam personalem. Mihi verò opinio Azonis non displicet, si modò exemplum fingamus in operis seruorum competentibus alicui quādiu vixerit duntaxat, neque enim hoc casu communis opinio negabit hanc esse seruitutem personalem. Iam verò secundum argumentum, qd operarum præstatio in facto consistat, id quidem ipse ingenuè fateor, si ad ministerium ipsum respicias: si tamen obligationem attendas, qua ministeriū illud præstatur, intelliges

telliges hanc veluti ceteras seruitutes in iure consistere. Minus longè obstat quod tertio loco afferunt argumentum, quod contra prohibentem tunc uti ministerio seruorum, possim iniuriarum actione experiri: nam iura illa, quæ iā citavi, id minimè probant, quod si probarent, responderè non per actione iniuriarum agi possit cōfessoria de negari. quare glo. opinione reiecta, alteram illam Azonis sequuntur Bartolus. in rubr. C. de usufruct. in fine. Faber col. 1. l. ass. nu. 7. in §. æquè si agat. de actio. Institu. quorum opinio probari videtur lege regia. 1. titu. 31. part. 3. ubi lex ponit exemplum in operis seruorum.

9 Præmittendum præterea est, non solum seruitutem, quam captiuitatē appellamus, iure gentium fuisse introductam. l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iur. sed & seruitutes reales etiam eodem iure gentium fuisse inuentas. §. fin. versi. exposuimus. Insti. de usu & habit. Bart. in illa. l. ex hoc iure. num. 21. & ante eum Petrus ibi. quem idem sequutus Albericus refert. num. 23. Paulus de Castro. num. 21. & 23. idemque. idem Bartolus obseruauit in l. 1. ff. de seruit. & in extrauag. qui sint rebelles. verb. rebellando. ibi. item quæro de dominio.

10 Sunt autem seruitutes nominatæ quædam, vt illa, itineris faciendi, tigni immittendi. altius non tollendi, pecoris ad aquam apulsus & similes, aliæ innominatæ. Sicuti & in causa contractuum dicere solemus. glo. singularis. in l. 1. §. in rusticis. in glo. computanda. ff. de seruit. rusti. præ. quam ibi sequitur omnes & Alexander præterea. consi. 18. volu. 4. l. ass. post Cumanum in l. de pupillo. §. Sextus. num. 4. ff. de noui oper. nunt. Imò sunt innominatæ nominatis longè plures, si credimus Baldo in l. si plures. num. 12. C. de condi. insert.

11 Vltimò nota, seruitutem imponi non posse nisi illis rebus, quæ suapte natura sunt duraturæ, qualis domus est fundus, fons, fluuius, vel similia. l. foramen. versi. omnes. ff. de seruit. vrb. prædior.

12 Quare notat Angelus ibi. num. 4. nauis

seruitutem imponi non posse, quoniam res mobilis censeatur. l. 1. §. illud vtiq; iuncto versiculo, si quis de nauis. ff. de vi. & vi. armat. l. vim facit. §. quod in nauis. ff. quod vi. aut clam. & Angel. opinionem sequuntur Cepola de seruit. rusti. præd. ca. de nauis. Andreas Tiraquellus de vtroq; retract. §. 1. glo. 7. nu. 91. Tametsi possit aliquando nauis perpetua effici. Iuxta text. in l. proponebatur. versi. ite qui nauem. ff. de iudic. l. inter stipulatam. §. sacram. versi. & nauis. ff. de verbo. obligat. Commendauit præterea hunc seruitutum usum Plato. in sua republica. dialogo. 8. de legib. col. 7.

Summa rerum. l. si quas actiones.

- 1 Seruitus habens causam continuam, præscribitur spatio longi temporis.
- 2 Seruitutes non possidentur.
- 3 Quasi possidentur tamen.
- 4 Seruitutum quasi possessionem, possessionem aliam quando dici.
- 5 Leges loquentes de possessione, & in quasi possessione esse accipiendas. Idem in statutis num. sequenti.
- 7 Mortuo possessore maioratus, quasi possessionem etiam in successorem ipso iure transire.
- 8 Impropria ad modum possessio est, quam habet creditor in re sibi obligata.
- 9 Sicut quasi possessio, ita & quasi proprietas inuenitur.
- 10 Licet possessio sit impropria, dominium rerum incorporalium est proprium.
- 11 Habere nos dominium actionum.
- 12 Oppositio quædam sit contra text. cui ex aliquorum sententia respondetur num. seq.
- 14 Quasi possessio seruitutis incipit ab eo tempore, quo quis prohibenti edificare acquieuit.
- 15 Negatiuum non præscribi nisi ex illo resultet affirmatiuum.
- 16 Et queritur quasi possessio, etiam si uiolenter quis prohibitus sit edificare.
- 17 Etiam si prohibitio fuerit extra iudicialis.
- 18 Quasi possessio in incorporalibus queritur eodem modo, quo possessio in corporalibus.
- 19 Vassalli longo tempore non uenati nisi aliquando fuerint prohibiti, non amittere ius uenandi.
- 20 Quod multo tempore ueneris ad meum molendinum, non acquiro quasi possessionem in te.
- 21 In seruitutibus affirmatiuis quomodo quasi possessio queratur. Et num. seq.

- 23 Ex unica electione acquiritur ius eligendi.
- 24 Ex unica presentatione ius presentandi.
- 25 Ponitur secundus legis huius intellectus.
- 26 Mala fides, bona fides, non mala fides, unde producantur. Et num. seq.
- 28 Sicut in corporalium rerum prescriptione requiritur bona fides, ita in incorporalium.
- 29 Sed prior illa producit ab ignorantia rei alienae, hac à credulitate proprii iuris.
- 30 In corporalium prescriptione satis est bonam fidem à principio interuenire.
- 31 In incorporalium requiritur perpetua usq; in fin.
- 32 In fructuum prescriptione requiritur etiam perpetua bona fides.
- 33 Item in prescriptione procedere ex generali titulo pro suo.
- 34 In prescriptione corporalium bona fides semper praesumitur, secus in incorporalibus. Et duobus num. sequentibus.
- 37 In praescribenda libertate contra quancunq; seruitutem, praesumitur bona fides.
- 38 In praescribenda libertate contra rusticam seruitutem, non requiritur bona fides.
- 39 Et quae sit ratio huius. Et duobus num. seq.
- 42 Praescriptiones procedentes ex sola negligentia aduersarii, an hodie etiam procedant cum mala fide extante. c. si. de praescri.
- 43 Quo pacto possit procedere sanctio pragmatica 157. & num. seq.
- 45 Declaratur nouiter text. in. l. sequitur. §. si uiam. ff. de usucapio.
- 46 An mala fides respectu unius impediat usucapionem contra alium.
- 47 Ponitur. 3. intellectus. l. patientia uitiose possidentis non tribuit ius praescriptioni.
- 48 Qui patronus existimabatur praesentans non tribuit ius praesentato. Et declaratur text. cum num. sequenti.
- 50 Patientia tyranni non tribuit ius praescribendi.
- 51 In praescriptione meri imperij longissima an requiratur scientia aduersarii.
- 52 Lex fin. titu. 13. lib. 3. ordinament. contra Lopium declaratur.
- 53 In praescribenda iurisdictione contra principem. Et mero imperio contra priuatum requiritur scientia.
- 54 Merum imperium contra priuatum tempore ordinario queritur.
- 55 Deberi autem aduocatum semper scientiam deducere eius contra quem praescriptio intenditur.
- 56 An scientia magistratuū uel officialium suppleat scientiam principis uel domini.
- 57 Actiones quae prodite sint pro causa seruitutum.
- 58 Confessoria & negatoria actiones quomodo denuntantur, aut pro quibus rebus.
- 59 Competere etiam has actiones utiliter saltē creditori.
- 60 Item & superficiario.

- 61 Item & fructuario.
- 62 Declaratur text. in. l. 1. §. idem Iulia. ff. de remissio. & text. in. l. 1. in prin. ff. si ususfruct. pet. qui uidebatur propè dissentire.
- 63 Competere etiam illas actiones contra quemcunq; impediens usum seruitutis.
- 64 Et an competant non solum pro seruitutibus, sed pro alijs rebus incorporalibus, puta uectigalibus, decimis, iurisdictione, iure patronatus, & similibus.
- 65 Nil interesse competant actiones illae utiliter, uel directo.

L. Si quas actiones.

Item hanc valde utilem esse Odofredus & Albericus eam interpretaturi testantur, notabilem esse dicit Bald. utilem & difficilem Fulgosius. Habet autem textus hic tres principales intellectus, examinabo ipse vnumquemq; sigillatim. Diuiditur in tres particulas. In prima ponitur dictū principale. In secunda ponitur aliud dictum veluti per modum rationis. In tertia superiora cum limitatione declarantur. Secunda est ibi, is qui iudex erit. Tertia ibi, si modo is qui pulsatur. Hoc continet in summa secundum primam intelligentiam.

- 1 Seruitus quae habet causam continuam, acquiritur spatio longi temporis, si praescribens fuerit bonae fidei.
- 2 Sed contra textum hunc ego ita argumentor. Imperator hic cōcedit seruitutum praescriptionem, sed nullo iure praescribi eas posse videtur. Seruitutes enim cum res incorporales sint. §. 1. in fin. de reb. l. 1. §. quaedam. ff. de rer. diuis. minimè possidentur. l. seruus. §. incorporales. ff. de acquir. rer. domi. l. 3. in princ. ff. de acqui. posses. l. sequitur. §. si uiam. ff. de usucap. igitur nō praescribuntur, quoniam sine possessione non potest praescriptio contingere. l. sine possessione. l. si is qui pro emptore. ff. de usucapi. l. qui in seruitute. ff. de regu. iur. c. causamq; de praescrip. ubi hoc solo laicus decimarum ius nō praescripsit, quoniā illud propter incapacitatem personae possidere non potuit. cap. sine possessione. de regul. iur. in. 6. quibus conuenit.

conuenit. l. regia. 8. tit. II. lib. 2. foro legum.

3 Sed hinc dicendum seruitutes, quæ minimè possidentur, quasi possideri. tamen. l. si ædes meæ. §. fin. ff. de seruit. urban. prædior. ubi ita Iulianus scribit. natura enim seruitutum ea est, ut possideri non possint, sed intelligatur possessionem earum habere, qui ædes possidet. ad idem est tex. optimus in. l. ait prætor. §. I. ver. ite ei. ibi, sed ususfructus quasi possessionem. ff. ex quib. caus. maior. Quare possessoria interdicta etiã pro tuenda seruitute competunt. l. quoties. 2. ff. de seruit. l. sicuti. §. Aristo. ver. sed & interdictum. ff. si seruit. vendicet. l. si. ff. ut possidet. unde cum nuntiare nouum opus ei permittatur, qui possidet rem, in qua ædificatur, etiam quasi possessori seruitutis competit ius nuntiandi. l. de pupillo. §. Sextus Pedius. verfic. imposititiã. ff. de noui. oper. nuntia. & idem videtur probari in. §. meminisse. ibi, at si in suo, & ibi hoc sentit glo. sentiat. l. inter seruitutes. verfic. quodcunq;. ff. de seruitut. urban. prædior. l. in hoc iudicio. ff. fami. hercis. licet usufructuarius non possit suo nomine nuntiare nouum opus. l. I. §. si. ff. de noui. oper. quoniam debile ius habet, atq; facile perituum.

4 Superioribus tu adde, hanc quasi possessionem rerum incorporaliũ possessionem simpliciter interdum appellari. l. I. verficul. cum ipse. C. de his qui potent. nomi. l. regulariter. ff. de pet. hæc. l. fin. ff. de itine. act. uq; priuat.

5 Vnde infertur primò, leges loquẽtes de possessione esse etiam intelligẽdas in quasi possessione. glo. ordinaria. in. l. si quis in tantam. in glo. magna. verfi. secundò an in iuribus. C. vnde vi. ubi ex sententia glo. constitutio illa pœnalis coërcens ac puniens eos qui possessionem rerũ suarum apud alios constitutarum occupant, habet etiã locum in occupantibus quasi possessionem seruitutum, videlicet urbanorũ seu rusticorum prædiorum seu præbendarum, cuius gloss. opinionem sequuntur ibi Cynus. col. pen. verfic. quæritur primò. Bartolus num. 19. Bald. num. 24. affirmans eam tenere docto-

res. testantur glo. opinionem esse communem Salicetus ibi num. 7. Ripa in cap. cum ecclesia Sutrina. nu. 106. de causa pos. & propriet. & eam approbant omnes secundum Aretinum. in rubr. nu. 7. ff. de acqui. pos. & communem esse testatur Andreas Tiracuellus post leges connubiales. glo. 3. num. 122. & secundum posteriorem impressionem in. l. si. glo. 5. num. 230. Et inquit Socin. in. l. 3. in princ. num. 9. ff. de acqui. pos. gloss. illam ab antiquis & à nouis esse approbatam. & voluit idem gloss. quæ raro in hoc allegatur in cap. sine possessione. in glo. sine. de regu. iur. in. 6. in finalibus verbis. pro quibus est pulcher text. in cap. eum qui. de præben. libro. 6. ubi lex illa. si quis in tantam. ad quasi possessionem præbendarum est extensa.

6 Secundò infertur, statutum etiam si sua pte natura strictè intelligendũ sit, si tamen disponat circa possessionem, & in quasi possessione esse intelligendum. Bal. in ca. licet causam. in finalibus verbis. de probat. Aretinus in rubr. ff. de acqui. pos. num. 7. Socinus in. l. 3. in princ. num. 2. ff. de acquiren. pos. ubi id intelligit, modò sit eadem ratio. Et hæc opinio mihi magis placet, quamuis contrarium tenent Anto. de Butr. in ea. fin. num. 13. de caus. pos. & propriet. Alexã. num. 2. Iass. num. 13. in illa. l. 3. in princ. ubi Zasius nu. 4. testatur opinionem Antonij esse magis comunem. & testatur eam communem Ripa. in rubr. de caus. pos. nu. 26. Mihi Socini opinio placet magis.

7 Quare existimo quasi possessionẽ rerum incorporalium mortuo possessore maiora-
tust rãfire in successorem. iuxta. l. 45. Tauri.

8 Et licet impropria admodum sit possessio hæc rerũ incorporalium, magis impropria est illa, quam creditor habet in re sibi debita. gl. vulgata in. l. regulariter. ff. de peti. hæc. cuius præter ordinarios ibi meminit Bald. in. l. I. C. vnde vi. nu. 31. Ripa. in rubric. de causa. pos. & propriet. nu. 25. sed est similis insolita allegari. in. l. sicut. in glo. vel ius. j. de præf. 30. vel. 40. annorum.

9 Vltimò his addes, quòd sicut quasi possessio in iure est admilla, ita & quasi pprietas

tas non est incognita. *glos. singularis in l. 2. §. quædam. in glo. de liberis. ff. de interdict. singularis lasso. in l. naturaliter. §. nil commune. nume. 9. ff. de acquirend. posses. idem in §. omnium. num. 62. de actionibus. institu. citanti semper text. pro ea. in cap. fi. de iud. & eam ex alijs quoque approbat idem lasso. in l. sed & si possessori. §. item si iurauero. num. 27. ff. de iureiur. & in l. traditionibus. C. de pact. num. 12.*

- 10 Sed licet seruitutū ac ceterarū rerū incorporaliū impropria possessio sit, dominium quo res illas tenemus, propriè dominium nuncupatur, possum enim propriè dicere me esse dominum huius seruitutis. l. qui vsum fructum. ibi, dominium adepti sunt. ff. quibus mod. vsum fruct. petat. Ex quo textu hoc ita docet Bartolus in l. naturaliter. §. nil commune. col. 1. ff. de acquirend. possessio. vbi eius opinionē sequuntur Cumanus num. 3. Ioannes de Imola num. 4. Paulus num. 5. Aretinus num. 4. & esse communem affirmat lasso. num. 30. sequuntur eam præterea Alexan. num. 4. Socinus. 1. lect. num. 2. Zasius num. 7. Ripa num. 26. Corrasius. 2. lectione num. 2. Claudius num. 38. Bologninus num. 10. atque communem esse testantur Fabius. nu. 28. Berengarius num. 12. & fuit illa. lillius inductio ante Bartolum, Guillelmi de Cugno. in rubric. C. de usufruct. vbi eum retulit Paulus de Castro in finalibus verbis.
- 11 quare inquit gloss. fin. in l. si longius. ff. de iud. quod possumus dicere habere nos dominium actionum.

- 12 Sed hic ego iterum contra textum oppono in præsentī. Non fuit possessio seu quasi possessio, ex qua præscriptio seruitutis initium capere potuerit, non igitur ex hoc solo censi debet seruitus altiùs non tollendi imposita, quod ego habuerim domū meam sublimiorem, tu tuam, quæ iuxta meam est, paulò depressiorem.

- 13 Huic difficultati responderunt antiqui aliquot iuris nostri interpretes, quod ex Cyno in præsentī constat. 6. quæst. dicentes, quod si domus tua depressior mea

sit, per spaciū triginta annorum censeatur mihi acquisita seruitus ne altiùs tu iam tollere possis. Horum intellectus sustineri minimè potest, lædit enim mirum in modum generalem regulam textus in l. altiùs. infra isto tit. neque solum tempus modus esse potest inducendæ obligationis. l. obligationum. §. placet. ff. de actio. & obligat. imò neque per mille quidem annos censeretur imposita hæc seruitus, quod ex Cyno & Fabro obseruauit Rodericus in proemio. ll. fori folio. 2. colum. 1. versic. ex quo infert. Namque dicunt illi, quod simplex abstinentia ædificandi non tollit libertatem ex tollendi solum vsque ad cælum.

- 14 Quare meliùs glo. in præsen. in versic. & incipit ab eo tempore. ponit singularem doctrinam, dicens quod tempus præscriptionis in seruitutibus negatiuis, qualis est illa altiùs non tollendi, incipit currere à tempore, quo is, contra quem imponitur seruitus, est prohibitus ædificare, & acquieuit prohibitioni. *Glos. intellectum & opinionem sequuntur in præsentī Odofredus nume. 2. Petrus & ceteri antiquiores, Cynus. 6. quæst. Bartolus. col. 1. Bald. col. 2. Salicet. 2. opposi. Albericus nu. 2. Faber nu. 3. Angelus num. 6. Paulus de Castro num. 7. Et idem quoque voluit glo. in l. qui luminibus. & ibi etiam Bartolus. ff. de seruit. vrba. prædio. idem sequuntur Paulus ibi nu. 2. Florianus num. 1. glo. in cap. abbate. in glo. 3. de verbo. signific. Abbas ibi num. 10. Bartolus per textum ibi in l. et si fortè. §. 1. ff. si seruit. vèdicet. Paulus ibi nu. 3. Florianus in prin. idem Bart. in l. si prius. col. 3. versic. restat vt videamus. ff. de noui oper. nunt. Angelus. §. æquè si agat. num. 15. vbi dicit hoc esse notandum lasso. ibi num. 41. de actio. Institut. Cepola de seruit. vrba. prædiorum. c. 20. nu. 7. Franciscus Balbain tract. præscrip. 2. par. 4. part. principalis. quæst. 1. num. 12. testantur eam esse communem lasso. in l. quominus. num. 31. ff. de flumi. Melchior Clin. in cap. 1. nu. 18. de causa posses. & propriet. sequuntur eam Matthæus de Afflict.*

- decis. 388. nu. 2. Guido papæ decisione. 298. nu. 1. Boërius decis. 125. col. 5.
- 15 Quare eleganter Baldus scribit in l. de quibus. nu. 35. ff. de legib. ad finem. negatiuum non posse præscribi nisi ex eo resultet affirmatiuum. Adde quod etiam si violenter dominus ædificij passus sit non ædificari, & ita prohibitioni acquieuerit, quæritur hæc quasi possessio. ita enim voluit Bart. in l. 1. §. in operis. 4. opposit. num. 2. ff. de noui oper. nuntia. Cuius opinionem falsam esse reor vel solius textus nostri argumeto ibi, nec vi. vbi oportet hæc quasi possessionem non esse violentam vt profit possidenti.
- 17 Procedit tamen doctrina glossæ & communis, etiam si prohibitio fuerit extraiudicialis. quod ex Abbate refert Ias. idē sequutus in illa. l. quominus. num. 31. & sequitur Castellus in l. 64. Taur. col. 15. Cuius rei ratio est, quoniam prohibitio seu denuntiatio constituit possessorem qui possessor non erat. l. si is qui pro emptore. §. si seruus. ff. de vfucapio. l. 1. §. quod prætor ait. vers. quæsitum. ibi, maximè. ff. quor. legat. ratio autem quare ante prohibitionē non sum in quasi possessione ea est, quoniam requiritur factum hominis ordinatum ac veluti præparatum ad illam quasi possessionem. Possessio enim rerum incorporalium, auctore Innocentio in cap. in literis. nu. 9. de restit. spoliat. eodem ferme modo quæritur, quo possessio rerum corporalium, nempe corpore & animo, vel facto & animo.
- 19 Ex hac communi omnium resolutione infertur, vassallos dñi alicuius, etiam si non fuerint venati per mille annos, non posse à venatione per dominum prohiberi, cum nullo facto acquisierit quasi possessionē prohibendi eos à venatione, quousq; eos semel saltē prohibuerit, & illi prohibitioni acquieuerint. auctores huius illationis sunt Iacobinus de sancto Georgio in tractatu de feudis. §. & cū venationibus. nu. 2. Decius cōsi. 197. in causa inquisitionis. col. 2. Balbus de præscr. 4. par. 5. par. q. 5. nu. 4. Ripa in c. cum ecclesia futrina. n. 51. de caus. pos. & ppriet. idē in l. quominus. nu. 133. ff. de fluminibus.
- 20 Secundò infertur, quod si per multos quidem annos vicinus vel ciuis meus triticum suum in molendinum meum trituran- dum detulerit, non esse me in aliqua possessione compellendi ipsum ad meum molendinum accedere, præterquam si semel prohibuissem aliud ire, & ille meæ prohibitioni acquieuisset, nā ex hac prohibitione cum patientia acquiri ipse quasi possessionem huius iuris. quod Petrus in præsentī notasse dicitur, & post eum Cynus vers. item dubitatur. Bald. col. 2. vers. & ex prædictis infert Petrus. Panor. in cap. significante. nu. 1. de appellat. Ias. nu. 31. Ripa. nu. 133. in l. quominus. ff. de flumini. atq; idem consulit Sig-norolus de Homod. inter cōsilia Bal. cōsi. 70. volu. 1. Iacobinus de feudis. verbo. & cū molendinis. nu. 4. Franciscus Marcus decisione. 123. & hæc etiam opinionem dicit dubio procul esse cōmunem Episcopus Ciuitatensis in regula. possessor. 2. p. §. 4. n. 6. de reg. iur. in. 6. vers. huic sanè obiectioni. quā tenet allegās alios Ioānes de Neuizanis cō 43. nu. 10. Sed & alia sunt innumera exempla huius propositionis. Et hoc de seruitutibus negatiuis dictū sit. Nam in affirmatiuis lōgè aliter acquiritur quasi possessio, nā in illis sunt actus quidā qui sūt iure facultatis cuiusdā, vt iter facere per agrū alienū, quod semper licet mihi, modò nō phibear. l. diu. ff. de seruit. rust. prædior. l. 3. §. 1. ff. de acquir. rer. domi. & in his actibus acquiritur quasi possessio trāseundi per agrum alienum, si triginta vicibus per vnum annum transitum quis fecerit per agrum alienum. text. est in l. 1. in prin. vers. hoc interdicto. ff. de itin. actūq; priuat. Sūt verò actus quidam, qui non explicantur iure facultatis, sed potius iure debiti, vt pote, aquam ex alieno ducere, & in his per vnicum actum acquiritur quasi possessio in his incorporalibus. l. 1. vers. quod autē scriptum est. ff. de aqua quoti. & æstui. ibi, non quotidie, sed hoc anno, vel vno die, vel vna nocte. Hinc infertur ex vnica electione acquiri eligenti quasi possessionē eligēdi. c. querelā. de elec. Et ex vnica presentatiōe acquiritur quasi posses-

possessio iuris patronatus. c. consultationibus. de iure patro. & tenet hanc illationem glo. in cap. cum ecclesia. in parte, trium Episcoporum. de caus. poss. & propri. quam ibi sequuntur Innocentius, Bald. & Panor. nu. 22. Melchior Clin. nu. 17. testatur esse communem eam sequutus Ripa. ibi. num. 90.

& idem quoque (licet non ita clarè) videtur etiam significasse glo. fin. in cap. si verò, de iure patro. vbi eam sequitur Panor. nu. & voluit idem Bartolus in l. 1. §. hoc interdicto. nu. 1. & iterum num. 6. de it. act. q. priuat. Calderinus consilio. 12. sub rubr. de iure patro. Antonius de Butr. in cap. fi. nu. 24. & iterum num. 28. de caus. poss. dicit hanc esse communem opinionem Decius, eam sequutus consilio. 124. & eam tenet ipse allegans alios in l. si emancipati. num. 4. vers. sed tamen videtur. de collat. Paulus de Citadinis de iure patro. 6. par. artic. 3. nu. 17. Rochus de Curte. in parte, competens alicui. quæst. 14. testantur hanc opinionem esse communem eam sequuti Lambertinus de iure patro. lib. 2. l. part. 3. quæst. articulo. 11. num. 5. vers. reperi etiam. Bellonus consi. 85. quam sequitur allegans multos Rolandus a Valle consi. 47. nu. 27. & ita videtur satis notabilis esse hic primus glossæ intellectus ad legem

Secundus. l. huius intellectus.

25 Secundo modo legitur text. hic ut agat de præscribenda libertate aduersum seruitutem tempore vel promissione quæsitam. Et secundum hanc secundam lectionem hoc dicit textus in summa, Libertas ædes altius tollendi, quæritur longo tempore ab eo qui est in quasi possessione libertatis. Et secundum hanc lectionem exponitur text. ibi seruitutis, scilicet, amissæ. Ex hac lectione tu collige in præscribendo iure libertatis necessariam esse bonam fidem in præscribente.

26 Pro cuius rei intelligentia præmitti oportet, malam fidem produci à scientia rei alienæ. Item veniunt §. petita. ff. de peti. hæredit. glo. sciētes. in l. 1. C. de his qui. ut indig. Bona fides producitur ab ignorantia rei alienæ. l. bonæ fidei emptor. ff. de verb. signific.

l. si existimans. ff. pro solut. l. si fundum. ff. de acqui. poss. l. fin. C. vnde vi. Non bona fides producitur à dubitatione. glo. in l. 3. §. fi. in glo. non bona. ff. de acqui. poss. quam ibi in hoc notant Alexan. num. 6. l. ass. num. 19. & esse cōmuniter receptam testatur Episcopus Ciuitaten. in cap. possessor. 2. par. §. 7. nu. 3. de reg. iur. in. 6.

27 Aliquando tamen non bona fides producitur ab ignorantia, ut in possessione quæ sita domino ingnoranti per procuratorem. gloss. in l. 2. ff. pro solut. alia in l. 1. de acquirend. poss. alia in l. potest pluribus. de vsu cap. ff.

28 Sicuti igitur in præscribendis rebus corporalibus necessaria est bona fides. l. lōgi. de longi temp. præscript. l. fin. communi. de vsu capio. quibus conuenit. l. 7. tit. 11. libr. 2. foro legum. l. 29. titu. 29. part. 3. Imò mala fides in parte rei possessæ vitiat vniuersam præscriptionem. l. emptor fundi. ff. pro emptore. Ita etiam illa requiritur in præscriptione seruitutum, ut in hac lege. & in l. si. infra de longi temp. præscript. l. fin. ff. quemadmod. seruit. amittant. l. si. ff. de itin. act. q. priuat. l. si precario. versic. ceterum. iuncta glo. ff. comm. prædior. l. 2. infra de longi temp. præscript. quæ pro libert.

29 Est tamen in hoc differentia inter bonam fidem in corporalibus præscribendis, ac etiam in incorporeis: nam prior illa producitur ab ignorantia rei alienæ, hæc autem à credulitate proprii iuris.

30 Est & alia differentia, quod in præscriptione rerum corporalium satis est bonam fidem interuenire à principio, licet esset in cursu ipso præscriptionis. l. sequitur. §. de illo. versiculo. anteaquam. ff. de vsu capio. l. 2. §. si seruus. ibi, initium enim possessionis sine vitio fuisse. ff. pro empto. l. unica. versiculo. hoc tantummodo. de vsu capio. transfor. licet in contractu emptionis & venditionis propter ipsius frequentiam duobus temporibus bona fides requiratur, & tempore celebrati cōtractus, & factæ traditionis rei venditæ. l. 2. in prin. l. qui fundum §. qui bona. ff. pro empto. l. 3. ff. pro solut. l.

4. cum gloss. vbi ego latius de hoc agam in frà pro empto.

31 In præscriptione tamen incorporalium perpetua bona fides in finem vsque præscriptionis requiritur. l. 2. versic. quòd si ante. in frà eodem. Ex quo textu propositionem hanc deducit eleganter Ioannes Faber in. §. æquè si agat. nume. 24. de actio. Instit. cuius opinionem sequuntur Balbus. de præscript. 2. p. 4. part. prin. quæst. 1. nu. 11. Lopus in repet. cap. per vestras. de dona. inter vi. & vxor. §. 48. nu. 39. Corrasius in. l. seruitutes. nu. 41. de seruit. tit. generali. Paulus Parisius consi. 50. nu. 8. vol. 1. Parum enim referre hi existimant ab initio quis dolosè in vsu seruitutis versatus sit, an postea hoc facere coeperit. Rationem differentie eam esse Faber existimat, quoniam qui præscribit rem corporalem, fundatâ habet intentionem suam, cum præscribat rem præscriptibilem omni iure; qui verò præscribit seruitutem, videtur præscribere rem minimè vsucapibilem. l. si aliena. §. hoc iure. ff. de vsucap. quare maior solennitas in hoc requiritur. Sed contra hanc celebrem Baldi decisionem soleo ipse expèdere textum in illa. l. vnica. de vsucap. transfor. vbi lex generaliter statuit satis esse, si vel à principio interueniat bona fides, & inquit Imperator agere se de rebus mobilibus, siue de immobilibus, siue illis, quæ immobiles esse intelliguntur, vbi gloss. intelliguntur, interpretatur text. in illis verbis de mancipijs rusticis, & de seruitutibus rerum, vel personarum: quasi & in illis quoque satis sit bonam fidem à principio interuenire. Sed expendenti mihi textum illum contra Fabri opinionem, non paucis authoribus Salmanticæ, quæ iure quidem apud nos doctrinæ domus habitata est, respondebant in circulis quidam ex illis verba illa Imperatoris ad tempus præscriptionis, de quo principaliter agitur in illa lege, non ad bonæ fidei causam pertinere. In praxi autem à Fabri opinione non recederem, communis enim mihi esse videtur, & vix certis casibus ius civile perpetuâ bonam fidem requisivit, vt in hac præscriptione seruitutis.

32 Item in præscriptione fructum. l. sed si lege. §. de eo autem. ff. de peti. hære.

33 Item ubicunque præscriptio procedit sine titulo aliquo particulari ex solo generali titulo pro suo. l. si ancillam. ff. pro suo. Cuius rei ratio est, quoniam titulus ille debiliore est, atque ideo eum adiuuari oportet ex perpetua bona fide. ita enim illum textum interpretatur Baldus in. l. ancillæ. num. 12. C. de furt. quem ibi sequitur Angel. & ante hos Odofre. in. l. vnica. num. 4. C. de vsu. transfor.

34 Tertia differentia est, quod licet in præscriptione rerum corporalium bona fides semper præsumatur. l. penult. C. de euict. glo. in prin. de vsucap. Instit. in parte, qui bona fide. alia in. l. super longi. de præf. longi tempor. alia in. c. si diligenti. & in. c. si. de præscrip. & in. c. sanctorum. verb. sincerè. eod. tit. quarum opinionem testatur esse communem Bart. in. l. Celsus. nu. 17. ff. de vsucap. Curtius Iunior. consi. 28. nu. 4. Alciatus. 3. regula. præsump. §. Episcopus Ciuitaten. in. c. possessor. de regul. iur. in. 6. 2. part. §. 8. nu. 2. Tiraquel.

35 de præscrip. §. 1. glo. 2. modò illa allegatur. l. si adulteriū cum incestu. §. idem Pollioni.

36 ff. de adulter. in præscriptione tamen seruitutum bona fides nunquā præsumitur nisi probetur. gl. singularis in. l. 1. §. 1. in glo. vsus erit. de itin. actuq; priuat. in illis verbis glo. sed potest dici contra quam ibi sequuntur Bart. nu. 12. reprehendens Dynum tenentem contra illam glossam. idem Angelus de Perusio, qui falsò sibi persuadet, sufficere si allegatur hæc bona fides. & hanc opinionem tenet contra Dynum Ioannes Faber in. §. æquè si agat. nu. 23. de act. Instit. Cynus in præsen. Bal. si. col. vers. quæro vltius. qui dicit hanc esse veritatē. Paulus de Castr. consi. 243. nu. 2. volu. 2. Aretinus consi. 30. 2. dubio. Alciatus in. l. bonæ fidei emptor. num. 6. ff. de verbo. signif. & in. 5. præsumpt. 3. regulæ. nu. 6. testatur hanc opinionem esse cōem eam sequuti Panor. in. c. si diligenti. nu. 8. Imola. ibi. nu. 13. idem Ioannes de Imola in. c. si. num. 15. de præscr. Balbus. 2. par. 4. par. q. 1. nu. 4. Carolus Ruynus consi. 118. volu. 2. n. 4. eā sequuti tametsi

tametsi hic quoq; bonam fidem esse præsumentam velit Dynus ibi, contra glo. illam, cuius opinionem aduersus glo. testatur esse communem Albericus ibi. nu. 4. eam sequutus. quam etiam testatur esse communem cōtra glo. Martinus Laudensis in l. seruitutes prædiorum. nu. 14. de seruit. ff. atq; eam videtur pro communi habuisse Alex. consi. 78. nu. 13. volu. 2. cōmunem q; esse affirmat Brunus in tracta. de augment. & dimi. 18. particula. limit. 4. num. 3. & ex multis eam probat Corrasius in illa. l. seruitutes. Sed prior opinio glo. & verior est, & communior.

37 In præscribenda tamen libertate contra quancumq; seruitutem bona fides semper est præsumenda. quod Alber. in præ. notauit. nu. 1. Panor. in illo cap. si diligenti. Florianus in illa. l. seruitutes. num. 28. quoniam facilius res reuertitur ad suam naturam. l. si vnus. §. pactus ne peteret. versi. quod in specie. ff. de pact.

38 Sed contra text. hunc in hac parte, imò quod minimè requiratur bona fides in præscribenda libertate seruitutis, allego textum in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucapio. vbi libertas contra præscriptam, vel constitutam seruitutem queritur ex sola negligentia domini prædij dominantis non vtentis seruitute, etiam si dominus prædij seruientis illum vi vti seruitute prohibuerit. Pro intelligentia huius difficultatis est hoc in loco constituenda differentia inter præscriptionem libertatis vrbane, & libertatem præscribendam cōtra rusticam seruitutem: nam in vrbana requiritur semper bona fides, in rustica sola negligentia aduersarij. quam differentiam ponit glo. ordinaria in l. fin. in parte, credidit. ff. quemadmodum seruit. amittant. quam ibi sequitur Bartol. mirum autem est Accursium ibi non allegasse text. in illo. §. si viam. atque ita ex hac differentia interpretantur text. in illo. §. si viam. Bartol. in proprio loco. Paulus de Castro. num. 3. dicens notabilem esse gloss. in illa. l. fina. in parte, credidit. idem Bartolus in præsent. num. 4. & ante eum Petrus &

Cynus. num. 5. quos refert ac sequitur Bal. num. 12. Salicetus num. 8. testatus hanc esse communem resolutionem. & idem etiam voluit Barto. in l. si ades. §. libertas. colum. 1. ff. de seruit. vrb. prædior. idem Barto. in l. hæc autem iura. num. 1. ff. eod. tit. Panormi. in cap. de quarta. fin. col. de præscript. Fely. in cap. illud. num. 2. eod. titu. Cepola de seruitut. vrb. cap. 20. num. 2. versi. sed nunquid. Florianus in dict. l. seruitutes. nu. 28. vbi eam opinionem testatur esse communem Corrasius nu. 41. Alex. nu. 10. las. nu. 8. in l. si. ff. de eo. per quē fact. erit. quæ probari videtur lib. 16. tit. 31. par. 3. quæ dum loquitur de præscribenda libertate seruitutis vrbane, requirit bonam fidem, quam nō exigit nominatim in præscribenda libertate rustice seruitutis, quasi innuat hinc non esse necessariam. argum. l. maritus. C. de procur. l. cum prætor. ff. de iudi. & ita tenet Grego. ibi. glo. 3. Rationem autem differentie videtur ponere ipse Iurecōsultus in illo. §. si viam. quoniam nec possideri intelligitur ius incorporale, sed eadem videtur militare in seruitute vrbana cum ius vtriusq; æquē incorporale sit. Et ratio etiā primæ rationis Cōsulti, qm mero iurē nemo de viã truditur, habet etiā locum in seruitute vrbana, à qua nemo etiā trudi pōt. Quare nō immeritò displicet ratio cōsulti Bartolo ac Paulo de Castro ibi. vnde hi duo adherēt opinioni gl. in parte credidit, existimātes ideo non requiri in seruitute rustica occidenda bonā fidem, quoniam ea procedit ex sola negligentia aduersarij, in præscribenda autem libertate seruitutis vrbane requiritur factum hominis. dict. l. hæc autem iura. & dicit esse hanc rationem communem Corrasius in l. seruitutes prædiorum. in princip. num. 42. ff. de seruit. Sed quantum valeat hæc consequentia communis, hæc seruitus vt peccat oportet factum hominis interuenire, igitur requiritur in ea occidenda bona fides, aliorum esto iudicium. Licet enim bona fides in facto consistat. l. bonæ fidei emptor. versi. in contrarium. ff. de acquir. rer. domi. Barto. nu. 12. in l. si is qui pro empto-

re. ff. de usufructu. diuersæ sunt species factio-
rū, aliud enim est altius tollere, aliud puta-
re aliquem se ius habere altius tollendi.

41 Mihi verò ex integro nō facit satis, quare
dum meliora inuenio, sequor rationem
Martini Sillaniani, quam refert in præ. Al-
beric. nume. 2. quamq; vñico verbo lassoni
placuisse video. in l. fin. in prin. num. 8. ff. de
eo. per quem fact. erit. dicētis seruitutes vr-
banas longè digniores esse ac nobiliores ru-
sticis vel sola subiecti ratione, quare diffici-
lius illæ amittuntur.

42 Existimat autē Bartolus in illo. §. si viam.
illum textū esse adhuc incorrectū, tamen si
generaliter bonam fidem in quacunq; præ-
scriptione exigat ius pontificum. c. vigilan-
ti. c. fin. de præscrip. quod ius existimat Bar-
tolus non comprehendere præscriptiones
ex sola eius contra quem intenduntur ne-
gligētia procedentes. atque idem voluit
etiam Bartoli opinionem pluribus sustinēs
Lodouicus Romanus ibi num. 6. idem Bar-
to. in illa. l. hæc autem iura. vbi idem sequi-
tur Florianus num. 1. & secundum hanc opi-
nionem pronuntiarunt Tholosates Decis.
74. atq; communem esse testatur Carolus
Molinæus ad Alexandrum. consi. 99. lib. 4.
col. 2. & idem videtur sequutus Gregorius
in l. partita, quam paulò antè allegauī. Ve-
rū generalis est epistola illa decretalis,
quam ex concilio generali refert Lucius ter-
tius, & vix est, vt Bartoli restrictionem ad-
mittat. Quare Bartoli decisionem in pro-
prio loco doctores omnes reprehendunt,
existimantes in præscribendis etiam actio-
nibus iuxta formam text. in l. omnes. & in
l. sicut in rem. C. de præscr. 30. vel. 40. anno-
rum. necessarium esse bonam fidem ex iu-
re Canonico. Et Bartoli opinionem testa-
tur esse communiter reprobata Panorm.
in cap. iura. num. 7. de iure patronat. testan-
tur præterea hanc esse communem opinio-
nem Alciatus. in rubri. de præscript. nu. 48.
Franciscus Ripa in. l. nemo potest. nu. 105.
ff. de legat. 1. Bernardus Diaz de Luco. regu-
la. 578. præscriptionem. Episcopus Ciuita-
tensis in regula possessor. de reg. iur. in. 6. 2.

part. §. 11. Tiraquellus de retract. conuentio.
§. 1. glo. 2. nu. 20. doctor Didacus Perez in. l.
3. col. 3. tit. 13. lib. 3. ordin.

43 Quare difficile sustineri potest sanctio.
pragmatica. 157. facta in comitijs conuētis
Mantuae Carpentanorum. an. 1528. qua sta-
uitur aduersus salarium emeritum seruito-
rum præscribi, si triēnio postquam illi à do-
minis recesserint, salarium illud non petie-
rint, rarò enim præscriptio hæc bona fide
procedet.

44 Poterit tamen illa sanctio pragmati-
ca procedere, si creditor, vel dominus ne-
sciat se illa obligatione teneri. ita enim eam
interpretatur Orosius, dicens se ita ex fac-
to consultum respondisse in. l. omnes po-
puli. num. 76. ff. de iusti. & iur. Quod facile
accidere posset in familia domoq; magna-
tum, qui cum multo satellitio vti soleant,
neque ad rationes has minutissimas ani-
mum aduertant, oconomis suis harum re-
rum cura demadata, facile ignorabunt hu-
iusmodi aduersus se familiæ suæ obligatio-
nes. Et ita regiam illam pragmaticam inter-
pretatur Méchaca de successi. creat. §. 10. nu.
33. diligenter (more quidem suo) eius decla-
rationem prosequutus.

45 Posset tamen nouiter attentari, nullam
hic esse constituendam differentiam inter
præscriptionem libertatis contra seruitu-
tem urbanam ac rusticam, sed requiri etiā
in hac bonam fidem, ex regula generali,
qua in cuiuscunque rei præscriptione per-
petuò bona fides requiritur. & textus in. §.
si viam. sit hoc pacto intelligendus, quòd
is, qui dominum seruitutis prohibuit illa
viti, etiam si vi prohibuerit, prohibuit ta-
men bona fide, existimans se habere ius
prohibendi, quasi existimasset ille aduer-
sario suo non competere ius illud viæ,
quod textus supponit ibi competere. Nam
qui clam precario vè possidet, vt hic non
possit præscribere, in manifesta mala fide
constituitur: qui verò vim alterius posses-
sioni intulit, fortassis non mala fide facit.
Nam quòd clandestinam possessionem ac
violentam pari passu ambulare casus iuris
consultus

consultus significauit in. l. rem quæ nobis. ff. de acqui. possell. vbi id notat Bart. statim in primis verbis aliò referri oportet. Hæc non ita vulgaria sunt, tu interim qui iudicas, cõmunia sequitor. Et ita expeditæ sunt à me duæ priores lectiones huius text.

46 Sed anteaquàm ad tertiam transeamus, querit (nec importunè) circa hanc secundam lectionem gl. Finge, quòd precario ego aliquam seruitutem possideo, ab alio tamen precario accepi quàm à domino adiũ ipsarum, contra quem contèdo me libertatem præscripsisse, an in hoc precario hæc rogatio impediat præscriptionem. Et videtur nõ impedire ex tex. in. l. 1. §. fin. & in. l. 2. ff. vti possidet. vbi qui est in possessione, est tuendus in ea ad vsum quemcunq; præterquam cõtra eum, à quo rem habet vi, clam, vel precario. Verùm text. ille in possessione agit, quæ nõ maximi momèti res est, nos autè in præscribenda libertate seu seruitute, quæ res cū in proprietate consistat, nõ ita facillè est consideranda. Quare glos. existimat impediri hoc casu præscriptionem, cū ille malæ fidei possessor sit, sciens se iure suo re illa non vti lege. si ædes mee. in prin. ff. de seruit. vrb. prædior. gl. opinionem sequuntur in præsen-
49 ti Cynus. 2. quæst. Bartolus num. 5. Bal. col. 3. num. 14. Ange. nu. 8. Fulgo. num. 4. Salicet. num. 9. Paul. num. 5. & ante omnes Odofredus num. 4. ex quibus Bald. & Pau. id intelligunt, nisi de præscribenda libertate agatur, tunc enim precariam possessionem non obesse existimant. Sed mihi superiorum omnium sententia vt indistinctè communior est, ita quoq; verior esse videtur.

47 Tertio principaliter legitur textus hic secundum tertiam lectionem glossæ, vt velit dicere summatim, patientia eius, qui vi, clā, precarioque possidet, non tribuit ius alicui præscribendæ seruitutis. Et hæc lectionem dicit Bartolus in præsentie esse longè notabiliorem, quam & Faber sequitur: quoniam (vt inquit ille) notabilior est. Ratio huius intellectus sita videri potest in regula iuris peruulgata, quæ habet, neminem plus iuris in alium transferre posse, quàm ipse habet.

l. nemo potest plus iuris. ff. de regu. iur. l. clauibus. ff. de contra. empt. l. traditio. ff. de acqui. rer. dominio.

Et huc spectare videtur textus elegans in. c. consultationibus. versicu. si verò non possidebas. de iure patro. vbi si aliquis veluti patronus (cū tamen patronatum non possideat, sed sit eius iuris detentator & patronus esse credatur) præsentet clericum ad aliquam præbendam, non tribuit ius vllum præsentato. Guillelmus tamen de Cugno celebris ille iuris interpres intellectum huc non admittit: neq; enim patiebatur ille vitium possessoris impedire præscriptionem in præscribente, cū fundus ipse sit qui præscribat, non is qui præscribit. l. qui aliena. §. si. ff. de neg. gest. facit etiam ex Guillelmi sententia text. in. l. inter quos. §. si dominus. ff. de dam. infect. in. l. Imperatores. ff. de publica. & vectigal. l. qui fundum. ff. quemadmo. seruit. amittant. Bald. & Salice. in præsen. gl. intellectum sequuntur respectu possessionis precariæ vel clandestinæ: nan qui ita possidet, vix est, vt possit alteri concedere causam præscribendi, cū verus dominus verè possideat, is verò qui vi possidet, cū alterum iure possidendi prohibuerit, potest præscribenti occasionem dare præscriptionis. ex eleganti doctrina Innocentij in. c. bonæ. 2. nu. 1. vers. sed hoc ipso. de postulat. prælat. vbi ille inquit, quòd si dominus fundi non possidet, non est necessaria scientia eius ad præscribendum. & eius opinionem sequuntur ibi Hostiensis colu. 2. in fi. Antonius de Butrio. num. 13. Panormit. nu. 20. Aegidius de Bellamera nu. 5. & 8. licet Imola dubitet nu. 11. Paulus verò Castrensis aliter Guillelmi opinionem accipit, vt illa quidem vera sit, si modò veri domini eius prædij contra quod imponitur seruitus, scientia, & taciturnitas intercedat.

50 Ex superioribus infert eleganter Barto. quòd si tyrannus occupet aliquod territorium, & ego cum scientia ac patientia tyranni illius præscripserim iurisdictionem in aliqua parte illius territorij, præscriptionem non valere, cū ab eo habeam scientiam

- patientiam, qui malæ fidei possessor est. Ex quo denuò infert Barto. nu. 9. ciuitates Italiae, quæ subditæ erant imperio, etiam si per multos annos steterint vacante imperio q̄ non recognouerint superiorem, adhuc nō potuisse præscribere contra ipsum imperium: quoniam quasi possessio in hac causa nil aliud est, quàm patientia cum scientia eius, contra quem præscribitur: sed cū nō fuerit hīc scientia, nō potuit creari hæc quasi possessio materiā præbens præscriptioni.
- 51 Innuit igitur dominus Bartolus in hac sua illatione, cū ita generaliter loquatur, in præscriptione meri imperij requiri scientiam ac patientiam aduersarij, etiam si longissimi tēporis sit illa præscriptio. Quod in præscriptione etiā immemoriali tenuit idem Bartolus in l. 1. §. deniq; ff. de aqua pluui. arcen. idem Bartolus in l. si publicanus. §. in omnibus. ff. de publi. & vectiga. idē Bart. in l. quominus. nu. 4. ff. de flumini. quem sequitur Panormi. in c. cū nobis. num. 4. de præscript. atq; cōmunem esse hanc Bart. opinionem testatur Ioannes Lopus in repet. c. per vestras. 2. notab. §. 48. Sed est pulchra. num. 34. de donat. inter vir. & vxorē. Contrariam tamen opinionem, imò quòd nulla principis scientia requiratur in hac centum annorum præscriptione, tenet glo. ordinaria in l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æstiu. verbo, memoriam. cuius opinionem tenet Bald. in c. 1. nu. 3. quæ sint regal. & testantur hanc opinionem esse communem Alexander consilio. 6. vol. 1. num. 4. Ias. in l. imperium. num. 21. ff. de iur. omni. iudic. Decius consilio. 85. num. 2. Tiraquellus de nobilit. c. 14. nu. 4. Episcopus Ciuitatēsis in regula. possessor. 2. par. in initio. nu. 8. vers. tertio suprascripta.
- 52 Quare fallitur Lopus nu. 43. ubi supra existimans legem ordinamenti fin. titul. 13. lib. 3. ordinamē. qua disponitur præscriptio nem iustitiæ, hoc est meri imperij, admitti etiam contra principem, modò immemorialis sit, vt id accipi debeat cū principis scientia ac patientia, nam & in illa præscriptio hæc longissima procederet, neque immemorialis esset necessaria, sed centenaria. Ita enim ex facto respondit Orosius idem sequutus in l. imperium. num. 15. ff. de iur. omni. iudic.
- 53 In præscribenda sanè iurisdictione contra principem spatio quadraginta annorū iuxta text. legis regiæ opus esset eius principis, contra quem præscribitur, scientia. Item in præscribendo meto ac misto imperio cōtra priuatū aliquem, cuius præscriptio ordinaria est decem annorum inter præsentē, viginti inter absentes, nam in hoc frequentiores conueniunt. quod allegantes alio testantur Ias. num. 20. Orosius nu. 13. in l. imperium. ff. de iur. omni. iudic. Episcopus Ciuitatēsis in c. possessor. de regu. iur. lib. 6. 2. par. §. 3. num. 5. Tametsi existima uerint nonnulli merum ac mistum imperiū præscribi non posse nisi tempore immemoriali. quorum opinionem & veram esse & communem testatur Curtius iunior consil. 174. num. 26. Sed superior opinio & verior est, & communior.
- 54 Admonet autem Bartolus in finalibus verbis quæ scripsit in legem hanc, aduocatum vt semper deducat scientiam ac patientiam eius, contra quem huiusmodi præscriptio intenditur.
- 55 Quibus casibus autem diximus in superioribus necessariam esse principis licētiā, satis esse existimant, si vel magistratuum ac prætorum eius loci scientia adsit, & patientia. ita enim voluit Barto. in illo. §. in omnibus. Cuius opinionē communē esse constat ex Episcopo Ciuitatēsi in ca. possessor. de reg. iur. in 6. 2. par. in initio col. antepenult. cēt nonnulli contrarium censuerint, & ita fuisse pronuntiatum Neapoli, affirmat Capitiū idem sequutus decis. 57.
- 56 Vltimò quærit glos. magna in fine, quænam sint actiones hæ, quæ competunt pro vendicanda seruitute. Et glos. respondet vt possidetis interdictum competere, itē actiones confessoriā & negatoriā.
- 57 Pro glossæ huius intelligentia oportet animaduertere, q̄ sicuti in corporalibus est proprietas, ita & in incorporalibus esse quædam

quædam quasi proprietas, quod superius
obseruavi. Sicuti igitur ratione quasi posses-
sionis dantur in corporalibus remedia pos-
sessoria vtilia, ita ratione quasi proprietatis
dantur in rem actiones confessoria & nega-
toria. l. 2. in princi. ff. si seruit. vendicet. con-
fessoria competit ei qui contendit ius serui-
tutis sibi deberi, negatiua autem ei datur, qui
negat edes suas ædibus alterius vllam debe-
re seruitutem.

59 Competunt hæ actiones saltem vtiliter
creditori ratione pignoris. l. ei qui. ff. de ser-
uitu. Dantur etiam vtiliter superficiario. l. 1.
60 §. fina. ff. de superficie. Datur præterea con-
fessoria fructuario pro vendicanda seruitu-
te debita fundo. l. 1. §. idem Iulianus. ff. de re-
mission. Sed illi textui maximè refragatur
62 text. in. l. 1. in princi. ff. si vsum fruct. petat. vbi
Marcellus, Iulianus, Labeo, Nerua, & qui
hos quatuor refert Ulpianus, existimant
fructuario confessoriam actionem non da-
ri pro vendicanda seruitute debita fundo in
quo habet vsum fructum. Glo. 1. ibidem du-
pliciter eum textum ab hac explicat difficul-
tate. Primò vt intelligatur de actione direc-
ta, quæ fructuario non datur. text. autem
in. §. idem Iulianus. de vtili. sic accipiendus.
Vel secundò, quòd textus in illa. l. 1. in prin-
cipio accipiendus, vt recta via non cõcedatur
hæ actio fructuario, sed concedatur conse-
quenter si vendicet vsum fructum. Atq; has
glos. solutiones Albericus sequitur in pro-
prio loco. Mihi verò neutra solutio placet,
quare illas leges nouissimè ita interpretor,
vt confessoria minimè hoc casu competat
fructuario. vt in illa. l. 1. in princi. sed compe-
tat negatoria pro liberando fundo in quo
habet vsum fructum à seruitute quæ illi im-
ponitur. vt in. §. idem Iulianus. nam facilius
in hac parte negatoria quàm confessoria de-
buit competere vulgari ratione. l. Arrianus.
ff. de act. & obligat.

63 Item adde has actiones competere non
solum contra ipsum constituentem vel con-
tra quem præscriptum est, sed etiam contra
quemcunq; impediens vsum illius serui-
tutis. l. si quis diuturno. §. si. ff. si cer. vendi. l.

vti frui. §. vtrum. ff. si vsum fruct. petat.

Sed an solum pro seruitutibus competant
hæ actiones, an & pro alijs etiam rebus in
corporalibus puta vectigalibus, decimis, iu-
risdictione, iure patronatus, & similibus. Et
Bald. quidem in. c. significante. nu. 9. de ap-
pellat. constanter asseruit pro huiusmodi iu-
ribus incorporalibus has actiones nõ com-
petere. idem Bal. vbi agit nominatim de iu-
re patronatus in. c. quanto. de iudicijs. Et vi-
deri potest opinionem hanc fuisse glo. in. l. 1.
in rem. §. loca sacra. in gl. 1. ff. de rei vendicat.
dum ius patronatus existimat peti oportere
condictione ex canone, quasi neget con-
fessoriam actionem pro illo cõpetere. atq;
idem videtur tenere glo. in. c. de moderami-
ne. in glo. proximorumq; vers. vel verius di-
cas. 16. q. 1. dum condictione ex canone de-
cimas petendas esse existimat. atq; hanc opi-
nionem testatur esse communem Alber. in
l. si quis ita. num. 2. ff. de vsum fruct. Sed verior
sententia est existimantium etiam pro cæ-
teris iurib; incorporalibus actiones has cõ-
petere. quam tenuit Barto. in præalleg. §. in
omnibus. num. 3. vbi pro iure vectigalium
concedit Bartolus confessoriam & negato-
riam actiones. idem tenet Ioannes Faber in
§. æquè si agat. num. 3. de actio. Instut. vbi in
hoc dicit cõuenire omnes Canonistas. An-
gelibi. num. 11. las. num. 34. Gomecius nu.
12. Zasius num. 33. Baldus in rubri. C. de vsum
fruct. vers. quid dicemus. Paulus de Castro
in. l. vt pomum. in princi. ff. de seruit. si. col.
quam esse communem testantur las. eã se-
quutus in. l. si prius. num. 4. ff. de noui. oper.
nunt. Rochus de Curte. de iure patro. verb.
ius. num. 8. atq; hunc referens Lambertinus
de iure patro. lib. 2. parte. 2. quæst. 2. articu.
22. tametsi vtiliter has actiones hic cõpete-
re non directò quidem existiment. atq; esse
communem opinionem affirmat Alciat.
in illa. l. si prius. num. 53.

Sed vtiliter competant an directò, pa-
rum interest. l. actio. ff. de nego. gest.

Summa

Summa rerum. l. Si aquam.

- 1 **Q**uasi possessio seruitutis consistit in scientia
& patientia aduersarij.
- 2 Quasi possessio hæc an sit duplex, civilis & natu-
ralis, sicut rerum corporalium.
- 3 Civilis quasi possessio hæc in qua consistat, & in
quo etiam naturalis.
- 4 Ut consuetudo aliqua præscribatur, an sit necessa-
ria quasi possessio.
- 5 Civilis sola est sufficiens ad præscribendas res corpo-
rales. Sed non sufficit ad præscribendas seruitutes,
in quibus utraq; requiritur. & nu. sequenti.
- 7 Sed utra prædominetur, civilis ne an naturalis in
hac seruitutum præscriptione.
- 8 Præscriptio immemoralis procedit sine civili qua-
si possessione.
- 9 Libertas contra rusticam seruitutem præscribitur
sine civili quasi possessione.
- 10 Sed contra esse in præscriptione contra urbanam
seruitutem.
- 11 In præscriptione cum titulo non est necessaria ci-
uilis hæc quasi possessio.
- 12 In præscriptione seruitutum titulum non requiri.
Et quæ sit ratio, seruitutes esse qualitates corporum
quibus adherent.
- 14 Lege partitæ non ualere uenditionem propter sup-
pressam seruitutem rei uenditæ.
- 15 Seruitutes queruntur ipsis fundis, qui sibi non pos-
sunt titulum acquirere.
- 16 Quoniam in præscribendis seruitutibus requiri-
tur scientia, non est titulus necessarius.
- 17 An in seruitutum constitutione causa requiratur.
- 18 Et an saltem sit necessaria tituli allegatio.
- 19 Tex. ni. c. i. de præsc. li. 6. tribus modis declaratur.
- 20 Ius colligendi decimas maximi præiudicij esse, quo-
niam ex illis annui redditus prouenirent.
- 21 In præscribenda emphyteusi & superficie, quo-
niam sunt magni præiudicij, requiritur titulus.
- 22 In præscriptione seruitutis personalis requiritur
titulus. Et traditur intellectus uerus ac communis.
l. fin. de long. temp. præscript.
- 23 Defectus tituli an arguat malam fidem.
- 24 Traduntur duodecim non omnino uulgares intel-
lectus ad text. in l. fin. C. de long. præsc. probantem
sine scientia domini præscribi seruitutem.
- 25 Seruitutes præscribi eodem temporis spatio quo
res immobiles.
- 26 Seruitutes discontinuæ quanto tempore præscri-
buntur.
- 27 Seruitutes continuæ quæ sint, & quæ discontinuæ.
- 28 Lex Scribonie negat seruitutum præscriptionem,
quo pacto sit intelligenda.
- 29 Sublata præscriptione, non censi sublatam eam,
quæ est centum annorum.
- 30 Seruitutes personales etiam discontinuæ ordina-

rio tempore præscribuntur.

- 31 Vfusfructuarii ex qua demum quasi possessione
præscribat.
- 32 Ius pascendi in pratis alienis quanto tempore præ-
scribatur.
- 33 Seruitus etiam discontinua præscribitur tempore
ordinario, si præscribens alleget titulum & cum
probet ex solo temporis transcurso.
- 34 Ex diutina possessione bonorum præsumitur diui-
sio inter coheredes.
- 35 Sed qui titulum allegat, debet probare se usum ser-
uitute ueluti sibi debita ex illo titulo.
- 36 Et tituli allegatio excluditur ex aliquibus præsum-
ptionibus.
- 37 Domini non obtinebunt contra uassallos pro mu-
neribus uel iure hospitiorum, etiam si et longi tem-
poris præstationi adiciant tituli allegationem.
- 38 Sed an id procedat, etiam si tempore immemoria-
li illa oblata fuisse probetur.
- 39 Patientia inferioris non habetur pro consensu.
- 40 Etiam si uassalli permiserint longissimo tempore do-
mino locare arua communia, non ex hoc poterit
eos ab illorum pastu prohibere.
- 41 Sanctio pragmatica in elyti Caroli 28
- 42 Pietatis ratio purgat uitium impressionis.
- 43 Seruitutes discontinuæ cum titulo tempore ordina-
rio præscribuntur.
- 44 Contra ecclesiam seruitus etiam continua nõ præ-
scribitur nisi quadraginta annis.
- 45 Idem est contra hospitale.
- 46 Et an procedat, etiam si id sit erectum sine Episco-
pi autoritate.
- 47 Hospitalis erecti sine Episcopi autoritate præla-
tura non potest à Papa impetrari.
- 48 Sed in dubio præsumitur erectum cum episcopi au-
thoritate.
- 49 Et erecto cum episcopi autoritate competit im-
munitas ecclesiarum.
- 50 In bonis societatum, quas uocant fraternitates, an
requiratur quadragenaria præscriptio.
- 51 Contra Romanam ecclesiam centenaria semper
præscriptione opus esse.
- 52 Et an idem sit in Constantinopolitana.
- 53 Ius patronatus quanto tempore præscribatur.
- 54 Ius patronatus nõ uenditur, sed potest præscribi.
- 55 Sed quadraginta annis præscribitur ita demum si
titulus adsit præscribenti.
- 56 Expenditur. l. 40. Tanri.
- 57 Seruitutes in consequentiam rerum principalium
ordinario tempore præscribuntur.
- 58 Reiens fundum cum pertinentiis, uidetur seruitutes
quoque petisse.
- 59 Publicatio prædio, seruitutes censi publicat.
- 60 Legato prædio, censi legatam seruitutem.
- 61 Declaratur text. in l. hoc iure, §. ductus aque. De
aqua quoni. & esti.
- 62 Non nisi tempore immemoriali licet ex flumine

- publico ducere seruitutem.
- 63 Ea quæ sunt iuris publici, non capiuntur tempore ordinario.
- 64 Ex flumine priuato per loca publica nō licet aquā derivare.
- 65 Saltem sine principis licentia.
- 66 Explicantur argumenta gl. ex quibus uidetur etiā discontinuas triginta annis præscribi.
- 67 Paria esse non habere ius uel non posse illud allegari. Et mirabilis casus proponitur, in quo triginta non minus annis seruitus præscribatur.
- 68 Seruitutum præscriptio interruptitur sicut ceterarum rerum.
- 69 Interruptio quedam naturalis.
- 70 Exempla naturalis interruptionis. Et nunc sequenti.
- 72 Ciuilitur interruptitur præscriptio per litis contestationem.
- 73 Et an procedat, si coram arbitro illa fiat.
- 74 Ciuilis hæc interruptio ad res mobiles non pertinet.
- 75 An sola citatio interruptat præscriptionem.
- 76 Lege paritate quid in hoc statutum sit.
- 77 Iure canonico sola citatio interruptit præscriptionem.
- 78 Et an id in foro ciuili sit obseruandum, cum concernat peccatum.
- 79 Etiam in materia uenialis culpe ius canonicum obseruandum in foro seculari.
- 80 Ut citatio interruptat præscriptionem, oportet esse factam apud iudicem competentem.
- 81 Et oportet actorem comparuisse in iudicio.
- 82 Et an oporteat esse factam animo prosequendæ litis.
- 83 Interruptio naturalis prodest omnibus, ciuilibus solum interruptenti.
- 84 Omnibus modis quibus interruptitur præscriptio rerum corporalium, interruptitur præscriptio incorporalium.
- 85 Seruitutes esse tertiam quandam bonorum speciem, quæ nec mobiles sunt, nec immobiles.
- 86 Incorporalia nec mobilia esse nec immobiles.
- 87 Leges retractus non habent locum in seruitute uendita.
- 88 Libertas personalis quāto tempore præscribatur, cum duobus nunc sequentibus.

L. Si aquam.

Ingreditur Baldus legis huius interpretationē, præfatus eam esse notabilem, clauemq; materiæ huius, quam de seruitutibus tractamus. Diuiditur in tres partes.

In prima loquitur in seruitute præscripta. In secunda in seruitute interrupta. In tertia remouet dubium impensarum. Secunda ibi, quod si ante. Tertia superioribus longior paulo à versiculo frustra sumptus usque in finem legis perseverat.

1 Collige primum ex textu hoc, quod quasi possessio in seruitutibus consistit in scientia ac patientia aduersarij. Dubitari
2 autem pro huiusce rei intelligentia consuevit, quod duplex sit quasi possessio hæc quæ in rebus incorporalibus constat, & an sicuti rerum corporalium duplex possessio constituitur. l. nemo ambigit. ubi ipse dicam. j. de acquiren. poss. l. 3. §. Nerua filius. l. cum hæredes. §. fina. ff. de acqui. poss. l. 1. & quasi possessionem incorporalium in naturalem ac ciuilem diuidi oporteat. Quod uidetur vel hoc solo argumento, quod in hac lege dicatur exemplo corporalium rerum seruitutes præscribi, sed cum ita præscribantur, & eodem modo possideri eas necesse est, illæ autem & naturaliter & ciuilitur possidentur, igitur & incorporales eodem modo possidebuntur. Quare gloss. in l. ait prætor. §. i. versic. item ei. in parte, quasi ibi, vel referas ad ciuilem. ff. ex quib. caus. maior. inquit in rebus incorporalibus dari etiam quasi possessionem ciuilem, quam gloss. in hoc notauit Cynus in l. vnica. C. uti poss. quæst. 2. & referente Bartolo dicebat Cynus non esse gl. in mundo similem illi. Sed solentiam post tempora Bartoli notari similes in l. si plures. versiculo. de iectum. verbo. usufructu. ff. de vi. & vi. armat. quam ibi notat Bart. vers. vltimò nota. dicēs eam esse singularem ac tenendam menti. alia in l. fina. in parte, alter possessionem. ff. uti possidet. quæ cum non ita expressè hoc dicant sicuti gloss. legis ait prætor. non immeritò Cynus vnicam eam esse existimauit. Et harum glossarum opinionem sequuntur dominus Bar. in l. i. in prin. nu. 12. ff. de acqu. poss. Pau. de Cast. ibi. nu. 16. Areti. nu. 27. ubi Alex. n. 62. testatur hæc esse cōm opinionē. sequitur Rip. ibi. nu. 40. & testatur esse cōmunē Caro. Ruy. ibi. n. 22. & eā quoq; tenet Barto-

Bartolus in l. naturaliter in principi. ff. de acquir. poss. vbi Aretinus col. 2. Claudius col. 1. testantur hanc esse communem opinionem. idem tenuit idem Barto. in l. 1. in prin. nu. 3. ff. vti poss. allegans glos. in illo vers. item ei. & testatur hanc opinionem esse communem Bologninus in l. si finita. §. Iulianus. nu. 222. ff. de dam. infect. licet ipse Barto. in l. hec autem iura in fine. ff. de seruitut. urban. prædi. & in l. iusto. §. non mutat. ff. de vsucap. videatur satis insinuare in seruitutibus dari non posse quasi possessionem civilem, cum dicat nullam seruitutem animo possideri. Sed superior doctrina verior est. pro qua sollet allegari textus in l. 3. §. fin. ff. de vi. & vi armat. qui textus hoc malè probat. sed neq; illæ duæ glo. à Bartolo expensæ hoc expresse dicunt. Glos. autem Cyni in l. ait prætor. hoc non dicit, sed solum inquit esse in vsu fructu quasi possessionem civilem. tamen si ex hoc extremo. extemplo aliud doctores probent quasi possessionis naturalis.

3 In quo autem hæc quasi possessio rerum incorporalium ac seruitutum consistat, non facile dignoscas. Et Bartolus quidē obscurissimè agens hac in re in dicta. l. 1. in prin. num. 12. existimat quasi possessionem civilem in his iuribus consistere in animo vtentis seruitute cogitantis se vti illa iure suo, naturalis autem cōsistit in ipso prædio, quod mediante hominis factō præscribit ipsam seruitutem. atq; hanc Bartoli resolutionem dicit esse communem Claudius ibi col. 6. Pro prioris particulæ argumento allegat Barto. text. in l. 1. §. Aristo. ff. de aqua quoti. & æstiuæ. vbi malè probatur intentio Barto. Pro posterioris particulæ argumento allegat Barto. text. in l. qui fundū. ff. quemad. seruitut. amittant. ibi, fundus enim qualiter qualiter se habēs sita in suo statu possessus est, ius eius non deperit. Hanc opinionem tenet Bal. in præf. nu. 10. Ripa in illa. l. 1. nu. 40. Ipse tamen Barto. in l. 3. §. vnde vi. nu. 3. ff. de vi. & vi armat. existimat hanc quasi possessionem rerum incorporalium tantum cōsistere in vsu quodam vtentis, tãquam habentis ius cū patientia aduersarij. allegat text. in l. quo-

ties. ff. de seruit. tit. generali. & text. in præf. & idem videtur sentire idem Bar. in l. seruitutes prædiorum. in fin. & ibi. quoq; Paul. de Cast. nu. 7. ff. de seruit. idem Bar. in l. si publicanus. §. in omnibus. ff. de publi. & vect. & in l. naturaliter. in prin. ff. de acq. poss. & in l. pen. ff. de seruit. & in l. 1. §. deniq; ff. de aqua pluui. arc. & hanc Bar. opinionem testatur esse communem Alexan. cons. 6. vol. 1. col. pen. quæ etiā sequuntur Longouallius in l. imperium. ff. de iuris. om. iudic. nu. 211. Corrasius in l. seruitutes. nu. 19. ff. de seruit. Anto. Gome. in l. 45. Tauri. nu. 37. testatur esse communem Ripa in rub. de caus. poss. & propriet. nu. 25. quæ probata est lege regia l. tit. 30. part. 3. vbi harū rerū quasi possessio in scientia ac patientia aduersarij solū constituitur. Quod verius est, cū ab omni ratione sit alienissimum, vt fundo ipsi aliquam inesse possessionem imaginemur: cum enim res inanimata sit, nil ex se querere potest. gl. singulari. §. si. in. gl. per hanc. Insti. per quas personas nobis acquirit. Cuius præter ordinarios ibi meminit Bal. in l. si de proprietate. nu. 11. C. si à non cōpet. iudice. dicēs illam glo. esse multū singularē las. in l. 1. in prin. nu. 77. ff. de acq. poss. & in l. quominus. nu. 171. ff. de flumini. Anto. Gome. lib. 2. variar. reso. c. 15. vbi expendit text. pro glo. illa in l. 1. §. ceterū. ff. de acq. poss. & hæc est veritas in hoc articulo, cōsistit enim rerum incorporalium quasi possessio naturalis in voluntate animoq; & vsu vtentis seruitute cū bona fide, civilis in scientia ac patientia aduersarij.

4 Quare cū consuetudo aliqua inducitur seu præscribitur, prius oportet populū, qui illa cōsuetudine vtitur, quasi possidere, & consistit quasi possessio hæc in scientia ac patientia loci dñi illius, vbi consuetudo illa præscribitur. l. 5. tit. 2. par. 2. quæ de hac scientia & patientia interpretatur Orosius in l. imperium. nu. 40. ff. de iuris. om. iudic.

5 Illud autem interest inter possessionem rerū corporaliū & quasi possessionem incorporaliū, quod in corporalibus naturalis sola non est sufficiens ad præscriptionem. l. acquiritur. in fin. ff. de acq. rer. domi. civilis tamen

tamen sola producit usufructum. l. qui fundum. ff. pro empt. l. i. §. per seruum qui in fuga. ff. de acq. poss. l. serui & filij. §. si. ff. de furt. l. in accessione. ff. de diuer. & temp. prescri. & hoc dicitur voluisse glossam in l. i. C. de ser. fugit. Dynus qui optimè veritatem huius opinionis probauit in c. sine possessione. in vltima quæst. de reg. iur. in. 6. Bartolus in l. i. in prin. nu. 8. ff. de ac. poss. vbi Ias. nu. 32. testatur hanc esse communem opinionem idem Bart. in l. 3. §. ex contrario. nu. 3. ff. de acquir. poss. vbi idem sequuntur Ange. nu. 4. Imola nu. 14. Cumanus nu. 19. Soci. nu. 9. Roman. nu. 9. Alex. nu. 5. Ias. nu. 22. & testantur esse communem opinionem Areti. ibi col. 2. ante finem. nu. 29. Zasius nu. 14. Sed & hoc videtur voluisse glossam in l. si vt certo. §. si duobus vehiculum. in gl. magna ibi, ergo possessio civilis. ff. commodat. & ibi eam Bal. expendit glossam in c. causam. in parte, detinere. de prescri. vbi hoc notauit etiam Panor. nu. 6. Fely. n. 13.

6 In prescriptione tamen seruitutum ac iurium incorporaliu vtraque est necessaria, vt in hoc tex. & nominatim hoc obseruauit Martinus Laudensis in illa l. seruitutes. nu. 18. Ripa in l. i. in prin. nu. 40. ff. de acquir. poss.

7 Sed vtra prædominetur. Et Bart. in d. l. i. nu. 12. existimat quasi civilem hinc quoque principè esse. contra Bal. in l. i. n. 6. sup. isto tit. imò quod naturalis prædominetur in hac seruitutum prescriptione. Cuius opinio vel hoc solo verior est, quod propter non usum seruitus perire solet. l. sequitur. §. si via. ff. de usufructu. vbi videtur, in quo quasi possessio naturalis consistit, est principalior pars. Suntque casus aliquot, in quibus sine civili hac quasi possessione potest procedere prescriptio, cum

8 sine quasi naturali nulla possit procedere. Prescriptio enim immemorialis sine hac quasi civili possessione procedit. glossa memoria. l. i. hoc iure. §. ductus aque. de aqua quoti. & est. cuius opinionem communem esse probauimus in l. i. sup. eo. Prescribitur præterea libertas contra rusticam seruitutem sine civili hac quasi possessione, quoniam contra ignorantem quoque procedit. l. si partem. §. si. ff. quemad. seruit. amit. qui tex. singularis est. Ange. de Aretio

in. §. equè si agat. nu. 16. de actio. insti. Sed ante hunc cum tex. prenotauerat glossam in l. si sit constituta. in gl. vna seruitus. ff. de quemad. ser. amit. quam dicit Paulus ibi perpetuo mentem tenendam. Tametsi in præscribenda libertate seruitutis vrbani, quoniam digniores illæ sint, semper requiritur illa quasi possessio civilis, quæ in scientia ac patientia aduersarij consistit. l. & si fortè. §. sciendum. & in. §. sed si patiente. ff. si seruit. vendicet. Tertiò procedit prescriptio incorporalium etiam sine scientia ac patientia domini, hoc est, sine quasi possessione civili, quoniam is qui prescribit habet titulum. l. si ego. §. si de usufructu. ff. de publi. quem tex. in hoc notat Paul. in l. seruitutes prædiorum. nu. 9. ff. de ser. Corras. ibi. nu. 40. Ias. in l. i. in prin. nu. 63. ff. de acq. poss. Ripa ibi. nu. 34. Ias. in l. 3. §. ex contrario. nu. 31. ff. de acq. poss. Couarru. in reg. possessor. de regu. iur. in. 6. in initio. 2. p. n. 8. vers. secundò textus. & ante omnes tenet hanc opinionem Pet. & Cyn. in prescrip. 7. q. dicentes in seruitute formata non requiri scientiam ac patientiam aduersarij, idem sequitur Cepo. de ser. vr. prædio. c. 20 nu. 5. Feli. qui tamen tex. in. §. si de usufructu. non allegauit in c. de quarta. col. pen. vers. item fallit. de prescrip. & est communis opinio.

Secundò principaliter collige ex text. in prescriptione seruitutis non esse necessariu titulu, cum solum lex requirat ad prescriptionem quasi possessionem civilem ac naturalem, videtur igitur tituli necessitate exclusisse. idem probat tex. expressior hoc in l. si quis diuturno. in prin. ff. si seruit. vendicet. & ibi notant omnes antiqui. glossa nostra in presen. quæ sequuntur omnes. idemque voluit glossa in l. i. §. denique. verbo. diu. ff. de aqua plu. ar. cend. glo. in l. si. ff. eo. tit. alia in l. apparet. §. si quis. in gl. seruitutem. ff. de itine. actuque. priua. alia in l. seruitutes. eius nominis quarta. ff. de seruit. verbo. certam. sequuntur hanc opinionem Dynus in c. possessor. nu. 30. de regu. iur. in. 6. Innocen. in c. si diligenti. nu. 2. de prescrip. Bal. & Butrius ibi. n. 17. Abbas nu. 19. Feli. nu. 7. Bellamera nu. 32. Bar. in l. si. ff. quemad. seruit. amittat. Floria. ibi. nu. 3. testatur eam esse communem Salice. in l. i. opposi. 6.

N sup.

sup. isto tit. quā etiam sequuntur Floria. in. l. seruitutes. nu. 25. Corra. nu. 30. ff. de serui. & hic posterior testatur hanc esse coem opinionē. & idem affirmāt eā sequuti Panor. in. c. de quarta. nu. 25. de prescrip. Cepola de seruit. vrba. c. 20. nu. 6. Bald. de prescrip. 2. p. 4. par. §. secundò principaliter. nu. 1. Episco. Ciuita. lib. 1. varia. resolu. c. 17. num. 7. quam etiā sequuntur Corneus cōf. 90. nu. 47. vol. 2. Ias. in. l. quominus. num. 164. ff. de flumi. Igneus in. l. contractus. nu. 142. ff. de reg. iu. quæ probata est lege regia. 15. tit. 31. part. 3.

13 Sed ratio differentia quæ sit inter corporales ac incorporales res? Et quidam dicūt, quoniam seruitutes censentur esse modici præiudicij, cū censentur esse quædā qualitates & accidentia corporum, quibus adherēt. l. quid aliud. ff. de ver. sig. in re igitur parui momēti non est cur ita accuratè titulum exigamus: in præscriptione autem rerum corporalium de maiori agitur præiudicio, quare in illis titulus desideratur. Rationem hanc ponit Barto. in. l. seruitutes. vltima. nu. 5. ff. de seruit. idē in præf. i. oppo. & ante eum Cyn. §. q. & ante Cynū Dinus in c. possessor. col. 10. de reg. iur. in. 6. & est ratio cōmunis omnibus. Sed ea mihi placere non potest. Primò, quoniā seruitutes nō videntur esse res parui momēti, sed maximi.

14 Quod ex eo patet, quod si quis vendat rem debentē seruitutem, actione ex empto tenetur emptori præstare quāti eius interfuit liberam rem habere. l. quæro. ff. de acti. empt. imò iure Hispaniæ venditio ob hoc solum retractatur. l. 63. tit. 5. p. 5. vt hinc intel ligas maximi momenti esse quamlibet seruitutem. Præterea res mobiles parui momenti præsumuntur. l. si rem mobilē. ff. de acq. poss. & tamen in illis nō procedit vsu-

15 capio sine titulo. Quare secundā rationem huius rei posuit Petrus de Bellapertica in præf. dicens, qd cū seruitutes quarantur ipsis fundis. l. qui aliena. §. si. ff. de neg. gest. l. via constitui. §. si fundus. l. cū fundo. de ser. rust. præ. & ipsi fundi inanimati sint, de hoc titulo prouideri sibi non possunt. Rationē hanc referunt Albe. in. l. seruitutes. 4. nu. 18.

de seruit. Cepola de ser. vrba. præd. c. 20. n. 6. Balb. de prescri. 2. p. 4. par. vers. secundò quæro. col. 2.

16 Tertia ratio est Fulgosij in præsen. nu. 2. qui iudicio suo eā ascribit, qm̄ (inquit ille) scientia domini hīc requiritur, titulus non desideratur: quasi qui in sciētia grauatur, in tituli necessitate sit releuandus. vulg. l. eum qui. in prin. de iur. iu. Sed ratio hæc quā Fulgo. sibi vendicat, Odofredi est. in. l. 1. nu. 11. sup. eo. Quas rationes oportet iūgi omnes, quò sibi cohærentes hoc possint persuadere.

17 Et sicuti in præscribēda seruitute nō est titulus necessarius, ita nec causa cū constituitur. quod ex dicta. l. si quis diuturno. notauit eleganter Bal. in. c. 1. §. si quis de māso. nu. 18. de controuer. inuestitu. qui ita videtur limitare text. in. l. 2. §. circa. ff. de doli except. Verūm hæc Bald. opinio vix est, vt à generalitate tex. in. §. circa. possit defendi: nā in. l. si quis diuturno. vsus longi temporis ac tituli allegatio, causę loco haberi videtur. Quare Bald. opinionem reprehendunt Alex. in. l. à Titio. fin. col. vers. ex quibus habes. ff. de verb. obligat. Ias. in. l. 2. col. 2. nu. 2. vers. adde etiam. ff. de condict. sine caus. & in. l. quominus. ff. de flumini. nu. 164. quod mihi verius est.

18 Sed licet titulus nō sit necessarius in præscribendis seruitutibus, est tamen necessaria saltem tituli allegatio. ita enim voluit Angelus in. l. seruitutes. vltima. num. 3. ff. de seruit. & videri alicui posset glos. opinionē ita tulisse in illa. l. si quis diuturno. dum dicit quosdam tenuisse hanc opinionē, quam glossator ibi non improbat. Verior tamen opinio est, vt nec allegatio tituli sit necessaria. Quod videntur insinuare verba illa, non ei necesse est docere de iure quo aqua constituta est. quæ verba non solum tituli probationem, sed allegationem etiā exclusisse videntur. Quare intrepidè hanc opinionem sequuntur Innocētius in. c. si diligenti. nu. 2. de prescrip. Bal. ibi. nu. 10. i. opinione. Innocen. in. c. cū dilectus. nu. 6. de cōfuet. Dyn. in. c. possessor. n. 32. de reg. iu. in. 6. Ioan. Andre. ibi. in nouella. nu. 2. Hostiēsis in illo

in illo. c. si diligenti. col. 3. & 4. in princ. & 5. in prin. Aegidius de Bellamera ibi. nu. 32. in fine. Panor. ibi. nume. 19. Odofredus in. l. 1. num. 9. sup. istotit. Albericus in. l. nullo. nu. 1. sup. derei vendic. Paulus de Castro in illa l. seruitutes prædiorum. nu. 9. Florianus ibi in fine. Cepola de seruit. vrb. prædi. c. 20. nume. 6. Balbus de præscrip. 2. p. 4. par. 2. q. nu. 1. Alex. con. 108. nu. 14. vol. 2. Boërius de cis. 42. nume. 35. Parisius consilio. 27. nu. 71. volu. 1. & dicit esse communem Boërius ad Dynum in illa regula. Possessor.

19 Sed contra textum hunc in hac parte al-
lego tex. in. c. 1. de præscrip. lib. 6. vbi in præ-
scribendis decimis requiritur tituli allega-
tio ac probatio. Sed huic difficultati respon-
det Paulus de Castro in illa l. seruitutes. nu.
9. vers. breuiter non cōprehendo. tex. illum
agere in præscribenda seruitute contra li-
bertatem prædij ecclesiastici, in quo specia-
le esse videtur, vt titulus requiratur, quæ est
elegant limitatio huius textus. quam etiam
ex eodem. c. 1. sequitur Cepola de seruitut.
vrb. prædio. c. 20. colum. 3. Verum hæc solu-
tio periculi plena est, si ex ea teneamus in
rebus ecclesiasticis præscribendis correctā
esse dispositionem text. in. l. si quis diutu-
no. in ecclesia enim hoc est specialiter indu-
ctum, vt non minor quadragenaria præscri-
ptio cōtra eā admittatur. authē. quas actio-
nes. C. de sacros. eccle. in authē. de ecclesiasti-
tis. §. pro temporalibus. collat. 9. c. de quar-
ta. de præscrip. non verò vt in rebus incor-
poralibus contra ecclesiā præscribendis ne-
cessarius sit titulus, neq; enim oportet pri-
uilegia multiplicari. l. 1. C. de dot. promiss.
Secundò igitur respondeo ipse text. in. c. 1. qd
fortasse ibi requiritur titulus, quoniam ec-
clesia erat quæ præscribebat, vt iustius pro-
cedat præscriptio, quæ nō nil iniquitatis ha-
bere videtur, cū ecclesia sit ac esse debeat
semper cultrix & auctrix iustitiæ. c. 1. de alie-
nat. feud. Tertiò responde, requiri ibi pro
præscribendo iure incorporali titulū, quo-
niam ius illud erat maximi præiudicij. Nā
ius colligendi decimas grauius esse cense-
tur quacūq; seruituteata cum textum in-

terpretatur præter alios Ioannes de Imola
in. c. cum ecclesia. num. 25. de caus. poss. &
propriet. idem in. c. si diligenti. nume. 16. de
præb. Felin. ibi. nu. 7. Roman. in. l. sequitur.
§. si viam. nu. 6. ff. de vsucap. testantur hunc
esse cōmunem intellectum illius decretalis
Balb. de præscrip. 2. p. 4. par. q. 2. col. 2. Ioan-
Arze ab Otalora, vir extra omne ingeniorū
aleam positus, cuiq; ipse prima ciuilibus artis
rudimenta de beo. de nobilit. 3. p. c. 7. nu. 10.
Episcopus Ciuitatenfis lib. variat. resolut. r.
c. 17. num. 7. Ratio autem grauis præiudicij
in illo. c. 1. est manifesta, ex eo qd præscribi-
tur ibi ius decimas colligendi, vnde annui
reditus proueniunt, qui inter immobilia
computantur. l. iubemus. iuncta gl. anno-
nas. C. de sacros. eccle. l. hac edictali. §. hi. §. il-
lud. C. de secūd. nupt. clem. exiui. §. cun-
que annui reditus. de ver. sig. in quibus auferen-
dis maximum præiudicium versatur.

21 Hinc & illud facile consequitur in præ-
scribenda emphyteusi titulum requiri, qm
magis præiudicij res est. quod Baldus de-
terminauit in. l. seruitutes prædiorum. col.
1. in prior. lectione. ff. de seruit. licet sit em-
phyteusis, veluti seruitus quædā. Bal. in. l. si
quis in tantam. num. 12. C. vnde vi. Quod
& in præscribenda superficie ac cæteris hu-
iusmodi seruitutibus, in quibus vtile do-
miniū quæritur, & magnum præiudicium
generatur, debet obtinere. quod Florianus
obseruauit in. l. seruitutes. ff. de seruitut.
nume. 26.

Quartus intellectus textus illius. c. 1. est,
quod quando iuris præsumptio est contra
præscribentem, tunc cōtra quemcūq; pro-
cedat præscriptio, requiritur tituli allegatio
ac probatio. gl. & Dynus nu. 27. in. c. posses-
sor. de regu. iur. in. 6. vbi Episcopus Ciuitat.
2. par. §. 5. nu. 2. testatur esse communem in-
tellectum, cui plurimū patrocinator te-
xtus in. l. fundum. §. seruus. ff. pro empt.

Sed iterum oppono textum in. l. si. vers.
sit igitur. C. de long. temp. præscript. vbi in
præscribenda seruitute vsusfructus, requi-
ritur titulus. Quod textus significat in illis
verbis, vt bono initio possessionem tenen-

tis. Nam quid aliud (quæso) est bonum initium possessionis, quam titulus, qui possessionis bonitatem atque iustitiam arguit? Verum agit text. ille in præscribenda seruitute personali vsusfructus, in cuius præscriptione titulus requiritur. ita enim eum textum interpretantur Petrus ac Cynus in præsent. 5. quæstio. Bald. 2. opposit. Salicetus num. 4. Paulus de Castro num. 2. Albericus in dicta. l. seruitutes. num. 17. Florian. ibi. nu. 25. Corrasius testatus hunc esse communem intellectum ibi. nu. 30. Cuius ratio est, quoniam de magno præiudicio hinc agitur, cum præscriptio vsusfructus domini aufert: vsusfructus enim pars domini est. l. 4. ff. de vsufruct. & qui vsufructum stipulatur fundi alicuius, similis est ei, qui partem fundi stipulatur. l. qui vsufructum. ff. de verbo. obligat. cum alijs.

23 Sed hic iterum oppono. Seruitutes sine bona fide non præscribuntur. l. i. sup. co. sed defectus tituli detegit malam fidem. l. improba. C. de acquiren. poss. l. fina. C. vnde vi. igitur necessarius est titulus. Huic difficultati respondit Bartolus colum. 2. paulò post principium. Salicetus nume. 4. dicentes posse quidem interuenire bonam fidem etiam sine titulo, vt si iusta causa erroris sit in præscribente. Quòd si iterum inculces, idem propemodum esse in cæteris rebus præscribendis vbi iustus error præstat causam vsucapioni. l. Celsus. ff. de vsucap. l. Proculus. ff. de iure dotium. Sed Salicetus respondet, in præscribendis incorporalibus qualem qualem erroris causam sufficere, quæ iustior requiritur in præscriptione corporalium.

24 Glos. sciente, opponit contra textum hunc textum in. l. fina. j. de longi tempor. præscript. vbi etiam nesciente domino seruitus vsusfructus præscribitur, non igitur requiritur scientia ac patientia eius, contra quem præscribitur. Et glos. refert primum intellectum Hugolini, vt velit text. ille statuere regulam generalem, ex qua omnes causæ seruitutum contra ignorantes etiam præscribuntur, & in hoc textu suppleatur,

ne illi obstet dictio, maximè. Sed hic intellectus Hugolini est multis iam retro annis magis communiter improbatus, licet eum sustinere conetur Longouallius in. l. imperium. 4. part. articulo. 2. ff. de iuris. om. iudicum. Cuius nouam opinionem in hoc optimè expugnauit Episcopus Ciuitatis in regula. possessor. de regul. iur. in. 6. 2. part. in initio nume. 8. Quare secundus est quorundam intellectus ad textum illum, vt is priuata quadam ratione permittat præscriptionem vsusfructus. Sed hic secundus intellectus sustineri minimè potest, quoniam textus ille dicit hoc esse in vsufructu, & in cæteris seruitutibus. Quinimò in ipso vsufructu vsucapiendo scientia aduersarij necessaria est. l. 3. §. dare. ff. de vsufruct. ibi, eumue patiat uti frui.

Tertius igitur est intellectus ad textum illum gloss. finalis. ibidem dicentis textum illum non agere de vsufructu acquirendo per præscriptionem, sed de amittendo. Et hunc intellectum videntur sequuti Iasso in nume. 64. Crotus nume. 47. in. l. i. in principio. ff. de acquiren. possessio. quoniam in præscriptione libertatis non requiritur scientia aduersarij. l. si partem. §. si fundum. ff. quemad. seruitur. amittant. Sed hunc intellectum esse communiter reprobatum affirmat Balbus in tractatu præscriptio. 2. part. 4. part. §. 2. nume. 8. in fine.

Quartum intellectum refert Ias. ibidem numero. 65. vt textus ille loquatur de vsufructu præscribendo cum titulo habito à tertio, quo casu non est necessaria scientia ac patientia. Quod paulò superius probauimus ex. l. si ego. §. i. ff. de publicia. & fuit hic intellectus Cyni in præsent. nume. 7. quem sequuntur Paulus nume. 5. in fine. & eum tenuerunt Antonius de Butrio in capitu. peruenit. nume. 9. colum. eius numeri. 3. de censib. Martinus Laudensis in illa. l. seruitutes prædiorum. numero. 24. Paulus de Castro ibidem numero. 9. & testatur esse communem Corrasius ibidem numero. 39. & sequuntur eum Cepola de seruitu. urban. cap. 20. num. 4. vers. secundò fallit

fallit. Balbus. 2. p. 4. par. princ. §. i. nu. 15. Ripa in. c. cum ecclesia. num. 64. de caus. poss. & proprietate. l. as. in. l. naturaliter. in prin. nu. 121. ff. de acqui. poss. nā cum text. ille sub sic rubricā. de longi temp. præscri. non ab re erit dicere eum agere in præscriptione corrente cum tit. qui in illa præscriptione semper debet interuenire. l. diutina. illiustituli.

Quintus intellectus ad textum illum est, ut tex. ille in vers. eodem obseruando. nō referatur ad omnia præcedentia, sed ad tempus duntaxat decem vel viginti annorum, quo cætera res præscribuntur, ut eodem spatio vsusfructus, ac cætera seruitutes præscribantur. Atq; hunc intellectum testantur esse communem Salicetus in præsen. nu. 5. Corrasius in illa. l. seruitutes nu. 40.

Sextus igitur est intellectus illius tex. Raphaelis Fulgo. in. l. quoties. 2. nu. 2. ff. de seruitut. quod à principio sit necessaria scientia atq; patientia domini fundi seruiantis, aliter enim quæri nō posset quasi possessio, quæ necessaria est ad præscriptionem: sed post acquisitam hanc quasi possessionem, nulla scientia requiritur in successore, contra quem continuatur præscriptio, quam ex ignorantia aduersarij iniquum esset interpellari. Diuinat tamen hic Fulgosij intellectus, qui contra heredem domini fundi seruiantis præscriptionem ibi existimat cucurrisse.

Septimus est ergo intellectus ad legem illam Pau. de Cast. in authen. malę fidei. nu. 12. C. de lon. temp. præscrip. dicentis, quod quando præscribens habet causam à malę fidei possessore, tūc opus habeat ad præscribendum scientia & patientia aduersarij. & ita intelligatur hæc lex: sed quando præscribens habet causam à bonę fidei possessore, tunc non sit ei opus scientia aduersarij ad præscribendum. & ita intelligatur tex. in. l. fin. qui intellectus multum restringit legem hanc, quare teneri eum non oportet.

Octauus intellectus est ad illum textum, quod quando ille contra quem præscribitur scit sibi ius competere in re illa quæ præscribitur, non sit necessaria scientia ad præscri-

bendum, sed si ignore ius sibi competere, tunc necessaria sit scientia ad præscribendum. Qui intellectus est Petri de Perusio in tractatu de canonica Episcopali. c. 2. nu. 25. qui inquit allegantes illam legem eam nō intelligere. Et hunc esse verum eius intellectum, quem sequitur Corneus consilio. 27. nume. 13. volum. 1. vbi tamen dicit, quod aliter non firmat. Ipse tamen Corneus consilio. 195. num. 8. vol. 3. dicit contra Petrum de Perusio esse communem opinionem. Et hunc intellectum recte ex alijs improbat Balbus. 4. par. 4. partis. §. 28. num. 4.

Nonus intellectus est Pauli de Castro in præsen. num. 3. dicentis, legem illam agere in præscriptione longissimi temporis, cuius longitudine suppletur defectus scientiæ ac patientiæ. Sed huic intellectui refragatur natura tituli, cui subest lex illa fin. iuxta quā leges semper oportet accipere. l. imperatores. ff. de in diem addict. gl. maiuscula. in. §. sed si institu. de vulgar. subit. tamen si eum quoque probet Cepola de seruit. vrb. prædior. c. 20. num. 4.

Decimus ergo intellectus est legis illius Episco. Ciuita. in regu. possessor. de reg. iur. in. 6. in initio nu. 8. col. eius numeri. §. q. lex illa agat de præscribenda seruitute, hæc de constituenda vel tradenda. Sed neq; hic intellectus potest procedere, quoniam agit etiam lex hæc de præscribenda seruitute.

Vndecimus intellectus esse potest, ut lex illa agat in præscribenda seruitute rei, cuius dominium ac possessio vacabat: cum enim hic non sit in quo possumus supponere hanc scientiam & patientiam, sine ea currit præscriptio. iuxta sententiam Innocentij in. c. bonæ. 2. num. 1. vers. sed hoc ipso. de postulat. prælat. Florian. in. l. seruitutes prædiorum. num. 29. de seruit. tit. generali. vers. & ideo. Ripa in illo. c. cum ecclesia. num. 64. versic. tertio. Qui intellectus licet falsitatis argui nō possit, diuinat ad legem illam.

Est igitur duodecimus intellectus ad. l. illā ut illa intelligatur, qñ seruitus præscribitur contra absentem ac ignorantem spatio viginti annorum. Atq; hæc videtur fuisse mens Iustiniani

ibi, dum agit de absentia atq; presentia. Et in absentibus propter eorum ignorantiam duplicatur tempus decennij, quoniam in hoc videntur grauati, vt contra eos ignorantibus currat prescriptio. Secus vero in prescriptio decennij, in qua semper requiritur scientia ac patientia, vt in hac lege: cum crudele esset ac inhumanum, si homo absens tam angusto tempore à suis caderet possessionibus, vt inquit idem Imperator in l. vnica. §. sed & si quis. de vsucapi. transform. Et hic intellectus noster licet sit, elegans quidem videtur, sed interim quantum quem supra retuli intellectum magis probo.

25 Tertiò principaliter collige ex litera textus huius, seruitutes prescribi eodem temporis spatio, quo ceteræ res immobiles prescribuntur decem annis inter presentes, & viginti inter absentes. l. vnica. §. de vsucap. transform. vbi ipse non vulgariter multa notabo.

26 Sed videtur seruitutem prescribi non posse nisi tanto tempore, cuius iam memoria excederit. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotid. & æstiu. imò nunquam seruitutes prescribi posse videtur ex. l. sequitur. §. libertatem. l. si aliena res. §. hoc iure. ff. de vsucapionibus. l. seruitutes prædiorum. ff. de seruitut. Sed iura illa loquuntur in habentibus causam discontinuam, text. vero noster in habentibus causam continuam, ita enim hanc difficultatem soluit glos. in presenti. & sequuntur eadem solutionem Odofredus num. 1. Cynus num. 6. Bart. nu. 1. Baldus num. 5. Fulgo. num. 3. testatur esse communem Ange. nu. 5. sequuntur eam Paulus num. 4. Florianus in l. seruitutes. num. 35. ff. de seruitut. Bartholomæus Brixien. in quaestio. dominicalibus. quaest. 14. nu. 5. Crotus in l. 1. in principi. nu. 48. ff. de acqui. poss. Vnzola in practica notariatus. rub. de obligat. quæ ex verbis. num. 13. testatur esse communem eam sequuti præter alios Balbus de prescript. 2. p. 4. partis. quaest. 1. col. 2. Curtius consilio. 174. num. 28. Carolus Ruyus consilio. 118. nu. 1. & consilio. 119. nu. 11. vol. 1. Parisius consilio. 26. num. 22. vol. 1. &

consilio. 111. num. 45. vol. 1. Longouallius in l. imperium. num. 208. ff. de iur. om. iudic. Continua igitur seu quasi continua decem annis prescribitur inter presentes, viginti inter absentes. vt in hac. l. Discontinua vero tanto tempore, cuius memoria iam excederit.

27 rit. Quæ autem continua seu quasi continua quæue discontinua sit seruitus censenda, Bartolus more suo eleganter declarat dicens. Quod si ad vsum alicuius seruitutis requiritur factum hominis, dicitur seruitus illa habere causam discontinuam, quoniam homo non semper sine intermissione possit operari. l. si quis ita legauerit. ff. de condi. & demonst. si vero non requiratur factum hominis, dicitur seruitus habere causam continuam. l. foramen. de seruit. vrba. prædior. Quasi continua seruitus dicitur, si potentialiter (quod aiunt) non tamen actu esset semper in vsu, vt stillicidij seruitus, ad quod recipiendum essent semper apti canales, licet aqua semper non flueret, & hæc vt continua prescribenda est. Et hæc est in summa communis omnium resolutio, quæ probata est lege regia. 16. tit. 31. p. 3. Quare tex. illi, qui ex lege Scribonia negant prescriptionem seruitutum, sunt intelligendi in seruitutibus habentibus causam discontinuam: & tamen si lex dicat generaliter eas non prescribi, nunquam videtur his verbis exclusa prescriptio longissima, quæ ceterum annorum curriculo conficiatur. glo. vnica in authen. vt de cetero non fiant commutationes. in parte prescriptione. colla. 5. quæ ibi in hoc expendit Ange. item Ias. in l. 1. C. de seruis fugit. num. 41. & videtur similis in l. 1. in glo. spatium. C. de prescrip. 30. vel. 40 annor. quarum opinionem sequitur Molineus in consuet. Parisien. l. p. §. 7. num. 12. & testantur esse communiter approbatam Ripa in l. quominus. num. 100. ff. de flumini. Bellonus consilio. 8. nu. 8. & sequitur eam multi, quos allegat Tiraquellus de retracta. conuen. §. 1. gl. 2. num. 23.

30 Intellige tu primò distinctionem hanc inter seruitutes continuas vel discontinuas in seruitutibus realibus seu prædialibus: persona-

personales enim etiam si discontinuæ sint, ordinario tempore præscribuntur. quare malè gloss. existimauit, in. l. iusto. §. non mutat. ff. de vsucapio. in parte, non mutat. feruitutem vsusfructus non nisi immemoriali tempore præscribi posse. Sed contra illam fortissimum argumentum est, quod pro feruitute vsusfructus competit Publiciana. l. si ego. §. si de vsufructu. ff. de Publicia. potest igitur præscribi. l. cum qui. ff. de Publici. estq; in iure notissimum pro his quæ nõ præscribuntur Publicianam non competere. §. aliq. de act. Inst. l. traditionem. ff. de Publician. probat eandem opinionem contra gloss. text. in. l. si. C. de longi temp. præscript. ubi apertissimè cõcessa est præscriptio vsusfructus, tametsi gloss. finalis ibi aliter tex. illum accipiat, quasi de præscribenda libertate vsusfructus agatur, non verò de ipso vsufructu præscribendo. Sed textum illum de vsusfructus ipsius præscriptione intellexerunt Cynus ibi. 3. quæst. Bald. num. 9. Salicet num. 3. Fulgo. nu. 3. Paul. de Cast. nu. 9. Cynus in præsentis fin. col. idem Cynus post Petrum in. l. corruptionem. 3. q. C. de vsufruct. Barto. in illo. §. non mutat. Paulus ibi. num. 2. dicens huc esse verum intellectum illius legis fin. licet alij aliter intelligant. Imola ibi. num. 6. Bartolus in. l. 3. §. ex contrario. num. 4. ff. de acqui. poss. idem Barto. in. l. si ego. §. 1. ff. de Publicia. idem in. l. 1. in princi. num. 9. ff. de acqui. poss. idem Barto. in. l. 1. in prin. nu. 7. ff. uti possidet. Salice. in. l. vnica. C. uti possidet. nu. 7. vers. sed defendendo dic. & testatur hanc esse communem resolutionem Martinus Laudensis in. l. feruitutes prædiorum. num. 2. ff. de feruit. testatur hanc esse communem resolutionem Episcopus Ciuitatē. lib. 1. varia. resolu. c. 17. num. 11.

31 Præscribit autē hoc in loco vsusfructuarius ex quasi naturali possessione, quæ in vsu ipsius fructibus vtentis consistit. Item ex quasi ciuili, quæ ex scientia ac patientia veri domini resultat. l. 3. §. dare. ff. de vsufru. tametsi Barto. in illa. l. 1. in princi. nu. 9. præscriptionē hoc casu ex sola quasi possessione naturali procedere existimauerit, qui in

hoc vno communiter est ab omnibus reprehensus. quod Ripa in proprio loco testatur. num. 34. idem affirmant las. in illo. §. ex contrario. nu. 30. Ripa in rub. de caus. poss. & pro. num. 21. Præterea si diceremus vsu fructum non nisi centum annis veluti feruitutem discontinuam præscribi, consequetur cum esse impræscriptibilem. Nā cum morte vtentis ille finiatur. §. fina. de vsufru. nemo autem regulariter plus centum annos viuere præsumatur. l. si. C. de sacrosan. eccles. nemo vsu fructum vsucapere posset. Sed neq; vniuersitas, collegiumue posset præscribere vsu fructum, nam nec apud hos plus centum annis durat. l. si vsu fructus municipibus. ff. de vsufru. Super est igitur prima limitatio ad regulam, quæ docet feruitutes habentes causam discontinuam, non præscribi nisi tempore immemoriali, vt illa minimè procedat in feruitutibus personalibus.

32 Ex qua & illud inferri videtur, ius pascendi in aruis alienis vicinæ ciuitatis licet discontinua feruitus sit, præscribi tamen longo tempore sicut vsu fructum. ita enim voluit Paulus de Castro consil. 113. colum. 2. num. 3. volum. 2. est enim hæc feruitus personalis discontinua, cum non concernat alii cuius prædij vtilitatem. secundum Aymonem Publicium in consuetudinibus Alberniæ. tit. 25. arti. 2. Crauetam consilio. 4. col. 2. Sed verius est feruitutem hanc realem esse censendam, transit enim illa ad successores etiā particulares. l. testatrix. §. plures ex municipibus. ff. si feruit. vend. ubi huiusmodi feruitus transit in emptorem ac etiam in legatarium, est igitur realis feruitus. & ita tenent Socinus consilio. 176. col. 1. Guido Papæ decisione. 573. Parisius consilio. 27. nu. 70 vol. 1. Zasius in summa de feruit. rust. col. 3. & lib. singula. respon. 1. c. 11. Chassenæus in consuetu. Burg. rub. 13. §. 5. num. 16. Longuallius in. l. 3. colum. 4. ff. de iuris. om. iudi. quare non queritur hæc feruitus nisi tempore immemoriali, cum realis sit ac discontinua. Quod tenuerunt Guido Papæ, Parisius & Chassenæus ubi sup. Petrus Iacobus

in pract. tit. de seruitute pecoris. Cepola de seruit. rustic. prædio. cap. 9. num. 24. Decius consilio. 483. nu. 26. Bertrandus consil. 24. num. 10. volumi. 1. Episcopus Ciuitatensis lib. 1. var. resolutio. cap. 17. nu. 11. Atq; idem cenſeo ſtatuendum in ſeruitute pecoris ad aquam appulſus.

33 Secundo principaliter limita, niſi is qui uſus eſt ſeruitute diſcontinua per longum tempus decem, vel viginti annorum, dicat ſeruitutem ſibi conſtitutam fuiſſe ex aliquo titulo: nam licet titulum non probet, ex tam longi temporis uſu ille iam argui videtur. argum. text. in l. cum de in rem verſo. ff. de uſur. ex quo textu probatur ex diutina præſtatione & tituli allegatione titulum præſumi præceſſiſſe. atque ita illum textum allegant omnes. Et ita communiter teneri affirmat Bernar. Diaz de Luco. regul. 26. quare limitationem hanc tenet ibi glo. ordi. in parte, longo. ibi. idem quoque in ſeruitutibus acquirendis. Iacobus tamen Butricarius ac Petrus de Bellapertica contrarium tenuerunt, imò quòd etiam ſi quis vellet ſe iuuare tituli allegatione, niſi titulum probet, non poſſit præſcribere ſeruitutem niſi centum annis. tenet hanc opinionem Cynus in l. ſi certis annis. 8. q. C. de pact. vbi idem ſequitur Iacobus de Raue. Bald. & Ange. quorum loca refert Alexan. ibi num. 9. & inquit Iaſ. ibi nu. 15. hanc eſſe arduam quæſtionem. & tenent hanc opinionem Raynerius de Forliuio in l. 1. §. denique. ff. de aqua plu. ar. referet Bartolo ibi, qui nu. 6. teſtatur hanc eſſe communem opinionem modernorum cõtra gloſſam. Imola ibi nu. 13. affirmans hanc eſſe veriorẽ opinionem quam tenet Ange. in l. veteres. §. ſi quis ſeruitutem. num. 1. ff. de itin. act. uq; priuat. Imola, Paul. & Aretinus in l. qui in aliena. in prin. ff. de acquiren. her. Bal. & Ange. in illa. l. ſeruitutes prædiorum. vbi iterum Bart. num. 4. teſtatur hanc eſſe communem opinionem. Horum aduerſus gloſſam opinionem rationes ſunt duæ potiſſimæ. Prior, quòd ſi ex ſola tituli allegatione poſſet quis cum longi temporis præſcriptione

obtinere in uſucapienda ſeruitute diſcontinua, liberum eſſet cuius titulum allegare; & ita leges quæ dicunt neceſſariam hinc eſſe immemoriam præſcriptionem, eſſent verbiſimpoſitæ, quod eſſe non debet. l. 2. com. mu. de legat. Secunda ratio eſt, quoniã text. in l. cum de in rem verſo. loquitur in ſolvente, in quo magis videtur declarari titulus, quàm ex animo patientis, in quo nos agimus. Sed adhuc ſententia gloſſæ (cui hæ rationes parum obſtant) tenenda eſt. & ibi eam tenet Bart. num. 3. & communem eſſe teſtatur Florianus eam ſequutus nu. 11. & fuit hæc opinio Azonis, à quo eam Accurfius (vt alia permulta mutuatus eſt) in ſumma huius tituli. num. 30. & tenet eam gloſſa in illa. l. ſeruitutes prædiorum. in gloſſa. certam. ibi, tamen poteſt dici. ff. iſto tituli. vbi eam ſequitur Barto. nu. 4. Florianus nu. 39. dicens veriorẽ eam videri Paulus ibi, nu. 10. dicens doctores vtriuſque iuris videri ſequutos magis communiter gloſſa illius opinionem, quam etiam tenet glo. ordi. in l. 1. §. denique. ff. de aqua plu. arcend. in gloſſa diu. vbi eam tenet Bart. num. 6. gloſſa in l. ſi quis diuturno. ff. ſi ſeruit. vendicet. gloſſa in cap. peruenit. in parte, cenſus ignorantia. de cenſib. vbi Hoſtienſis. col. 1. teſtantur eam eſſe communem opinionem, quam etiam tenet Bart. in quaſt. 7. mulier habens cap. fin. num. 2. & conſilio. 189. primò quæritur. num. 5. idem Bart. in l. qui in aliena. in prin. ff. de acqui. her. vbi Iaſ. fin. col. teſtatur hanc eſſe communem opinionem. teſtantur hanc eſſe communem opinionem præter alios Angel. de Aretio. in l. §. quæ ſi agat. num. 14. de actio. Inſti. Fely. in cap. de quarta. num. 41. de præſer. Alexander conſilio. 69. col. 2. volu. 5. Cornæus cõſ. 293. col. 3. vol. 3. Franciſc. Curtius conſil. 174. nu. 28. communem eſſe & in praxi receptã & recipiendam affirmat Cepola de ſeruit. vrb. prædior. cap. 19. num. 6. communem Socius regula. 373. teſtatur eſſe communẽ Episcop. Ciuitatensis lib. 1. variarum reſol. c. 17. num. 11. col. eius numeri. 4. Pro qua facit optimè text. in illa. l. 1. §. denique. de aqua plu. arcend.

arcend. ibi, si tamē lex nō inueniatur imposita, vetustatem vicem legis tenere. nota restē glo. verbum, vetustatem, de cursu lōgi tēporis interpretatur. argum. l. si cum fidei-
cōmissaria. §. Aristo. ff. si ser. vendic. tamen si ad immemoriale tēpus verbū illud videatur propriū spectare. l. in summa. §. apud Labeonem. ibi, nec memoriā extare quando facta est. eod. titu. Iuuatur præterea hæc opinio ex tex. in. l. qui in aliena. in prin. verfic. sed si non adierit. ff. de acqui. hære. & in l. si filius. C. de petit. hære. l. quam Tuberonis. §. sunt quidam. ff. de pecul.

34 Et præterea confirmatur ex eo, quod ex diutina possessione bonorum apud cohæredes præsumitur præcessisse titulus diuisionis inter eos, vti ex sententia Azonis & Hugolini determinat glo. ordinaria in. l. si maior. in glos. i. ibi, respondeo secundum Azonem. infra comm. diuidun. quam ibi sequuntur omnes & multi alij apud Iaslonem eius opinionem probantem in. §. quædam. nu. 40. de actio. Instit. & testatur esse communiter approbatā idem Ias. in. l. sciendum. nu. 18. ff. de verb. obliga. idem testantur sequentes opinionem glo. idem Ias. nu. 11. Curtius Iunior. num. 22. in. l. si certis annis. C. de pact. testantur præterea glo. opinionem esse communem allegantes alios atq; eam declarantes Balbus de præscrip. 3. part. in princ. q. 10. nu. 41. Ripa. in. c. sepe. de rest. spolia. nu. 2. vers. duodecimum & vltimum. Boërius decis. 58. nu. 3. quæ minimè correctæ censeri debet ex lege ordinamēt. §. tit. 13. lib. 3. quæ originem traxit à lege. 8. de hæreditatibus lib. 3. for. leg. nam leges illæ locum habēt, cū certum est diuisionem non præcessisse. gl. verò agit cū dubium est an diuisio præcesserit, & possessorum prætendens ex diuisione se possidere, allegat diuturnitatem longi tēporis. Sed hæc dissimilia sūt, vt vides. Nec obstat huic glossarum opinioni prior illa ratio, q̄ liberum sit cui libet allegare titulū ad obtinendum: quoniam sinistram hanc præsumptionem capi non oportet. l. si. C. ad. l. Iulia. repetūd. maximè verò iuramento calumniæ præce-

dente. §. i. de poena teme. litigāt. nec minùs in hoc casu patiētia quàm solutio videtur operari maximè in re modici præiudiciij.

35 Limitabis tu hanc communem vt procedat dūmodo probetur allegantem titulum vsum fuisse seruitute veluti debita sibi ex illo titulo quem allegat, hanc enim tituli allegationi qualitatem oportebit adijcere. quod vterque Salicetus notauit in illa l. cū de in rem verso. quod iunior ibi retulit nu. 10. quam etiam sequitur idem Salicetus in. l. si certis annis. sup. de pact. nu. 10. vbi sequuntur vterque Curtius senior nume. 19. Iunior verò. 24. Ex quo constat hanc esse communem opinionem, quam etiam sequuntur Romanus. nu. 5. post Cumanum. Alexander fin. col. Ias. nu. 47. in. l. qui in aliena. in prin. ff. de acqui. hære. Alex. conf. 108. col. fi. vol. 2. Balbus. 2. par. 4. part. princ. q. 1. col. 2. & mihi placet.

36 Secundo non haberet locum communis opinio glossarum, quando adesset præsumptio aliqua, quæ tituli præsumptionē excluderet, quo casu ex diutina etiam patientia imò & præstatione non induceretur præsumptio tituli. ita enim voluit Bald. eleganter in. l. fin. num. 1. C. ne de statu defunct. Nam si præsumptio esset quod gratis quis aliquid solueret vel pateretur, minimè sufficeret longi temporis cursus cum tituli allegatione. Decius referens Alexandrum in. l. si certis annis. numero. 16. C. de pact.

37 Vnde infertur, q̄ si domini terrarum vel locorum collegerint à subditis suis, hoc est vasallis, collectas, iura hospitiorum, muneravē quæcumque, etiam probent per longum tempus hæc fuisse sibi præstata, & titulum allegent, cuius virtute se contendunt illa omnia accepisse, adhuc non obtinebunt quousque probent tituli veritatem, cū non censeantur illa omnia data animo contrahendæ obligationis, sed potius ex quadam familiaritate, aut certè per dominorum ipsorum impressionem. ita enim voluit eleganter Hostiensis in ca. quod latenter, de reg. iur. Ioan. Andr. & Panor.

& Panorm. ibi, testatus hanc esse communem opinionem. & idem quoque voluit Innocentius in cap. bonæ. 2. de postul. prælat. & qui hunc solum refert Ioānes Faber in l. si certis annis. col. pen. vers. item nota. de pact. Ioannes Andreæ in ca. 1. in nouella. num. 2. de præscrip. lib. 6. Baldus in cap. 1. §. pactiones. nu. 1. de pace constat. Aretinus conf. 14. Iacobinus in quest. feudor. nu. 50. Guido papæ de præsump. num. 106. volu. 5. tractat. & nullo tēpore hæc præscribi posse notauit Montalius in l. 1. titu. 11. lib. 2. foro leg. in glo. d. forçada. Et ita audio plerūq; in his ex hac præsumptiōe dños in vtriusq; regni prætorij & Pinciani & Granatensis auditorio cōdemnari. Lucas tamen de pena in l. hac lege. col. 2. de aquæ duct. lib. 11. existimat id minimè procedere, si probent domini tempore immemoriali se hæc accepisse. atque hanc opinionem ex alijs veluti constantem ac certam videtur tradere Episcopus Ciuitatensis in regul. possessor. de regul. iur. in. 6. 2. par. §. 4. nu. 4. Sed ex sola immemoriali, nisi titulus aliquis, vel tituli aliqua adminicula probentur, non existimo pro dominis iudicandum, cum tempus immemoriale vitium impressiōis, quo ego semper præsumo à rusticis illa præstari, non excuset.

39 Quoties etenim inferior patitur aliquid in rem suam committi per superiorem, patientia hæc non habetur pro consensu. argum. tex. in l. 1. C. de bonis mater. in authē. de nupt. §. si verò. coll. 4. Bartolus optimè in disput. 7. col. 2. nu. 3. vers. secundo probo.

40 Quare iudicio quidem meo etiam si vassalli tempore longissimo permiserint domino locare arua communia ipsius oppidi vel ciuitatis, non ex hoc poterit dominus exinde eos à pastu illorum pratorum prohibere.

41 Disposuit tamen aliquādo Carolus princeps omnium, quos terra tulit vnquam excellentissimus, Carpetanorum Mantuæ petitione. 28. anno. 1528. vt quasi possessio harum præstationum quadraginta annis dominis ipsis quæreretur, proprietās centum

Regni no
stri san-
ctio præ-
gmatica.

cuius legis dispositio rarò obseruata fuit.

42 Quòd si pietatis causa aliqua hic adsit, cui referri possit hæc annua præstatio, tunc ob pietatē potius quàm ob impressiōē superioris præsumetur factæ præstationes, atque exinde titulus arguetur. Hippolytus allegans alios. sing. 192.

43 Secundo principaliter limitabis regulam superscriptam, quæ habet seruitutes discontinuas non nisi tempore immemoriali præscribi, vt non procedat, si cum titulo quis præscribat, quo casu communi ac ordinario tempore procedet præscriptio. argum. text. in l. si ego. §. 1. ff. de Publici. & tenent hanc limitationem Ioānes Faber in §. æquè si agat. num. 18. de acti. Institut. Paulus de Castro in illa l. seruitutes prædiorū. fi. col. vers. est & alius casus. ff. de seruit. Cepola de serui. vrba. prædior. cap. 19. num. 9. Balbus. 2. par. 4. part. quæst. 1. num. 4. Fely. in cap. de quarta. num. 41. de præscrip. deberet autē hoc casu titulus probari, quoniam satis est vt temporis transcursum hic suppleat probatus.

44 Tertiò principaliter tu limitabis superiora, vt non procedant contra ecclesiam, aduersus quam seruitus etiā continua non præscribitur minori tēpore quàm quadraginta annis. c. de quarta. ca. quia indicante. de præscrip. Idem quæ est, si contra hospitale aliqua præscriptio procedat ex textu. in authē. de eccle. tit. §. pro temporalibus. colla. 9. ex quo textu ita colligunt Bald. in l. genero. 1. lectione. col. fi. ff. de his qui notan. infam. Panorm. in ca. accedentibus. de priuileg. Fely. nu. 20. in illo cap. de quarta.

46 Etiam si hospitale sit erectū sine episcopi auctoritate. Fulgosius in l. omnes. num. 13. C. de sacrosanct. eccles. dicens se ita Florentiæ consuluisse. Sed hoc ipse non affirmo, imò in contrariā opinionem moueor: quoniam si hospitale sit erectum sine episcopi auctoritate, locus sacer non efficitur. ca. ad hæc. de relig. domibus. potest quæ destrui. glo. altare. in clem. quia contingit. de relig. domibus. facit tex. in clem. literas. de præben. deniq; non gaudet priuilegijs piæ domus.

- domus. Bal. in authen. hoc ius porrectum. num. 2. de sacrosanct. eccles. nec potest à pa-
- 47 pa eius prælatura impetrari. quam opinio- nem communem esse testatur Curtius iu- nior confi. 20. nu. 1.
- 48 In dubio autem semper præsumitur hospitale erectum episcopi auctoritate. Ro- ma. in. l. sciendum. nume. 40. ff. de verbo- rum obligatio. Felyn. allegans alios in illo cap. de quarta. num. 12. Nam & immuni- tas ecclesiastica competit hospitali erecto ex episcopi auctoritate. quod Bal. obserua- uit in. l. si quis ad declinandam. §. omnibus. num. 21. de episcopis & cler. Fely. in illo ca. de quarta. num. 6. Episcopus Ciuitatensis al- legans multos lib. 2. varia. resolutio. cap. 20. num. 4.
- 50 In bonis sanè societatum, quas fraterni- tates vocant, non idem erit dicendum, si sine episcopi auctoritate sint fundatæ. qd̄ expressim notarunt allegantes alios Cor- neus consilio. 119. num. 27. volumi. 2. Pari- sius consil. 34. num. 9. volu. 4. Tiraquell. de priuileg. piæ causæ in præfatione. versic. con- trarium tamen.
- 51 Contra Romanam autem ecclesiam cen- tum anni pro quacunque præscriptione re- quiruntur in authen. vt ecclesia Roma. col. 2. in cap. ad aures. de præscript. Et idem vi- detur dicendum de ecclesia Constantino- politana, cum huic impartiri soleant priui- legia Romanæ ecclesiæ. l. omni nouatione cessante. C. de sacrosanct. eccles. Sed ille tex- tus de vrbe ipsa Constantinopoli intelli- gitur ibi à glo. Salicet. & cæteris, non verò de ecclesia, quæ Romanæ quidem subest, licet post illam prima sit.
- 52
- 53 Quartò superiora limitabis non proce- dere in rebus spiritualibus, vel illis annexis, putà iure patronatus, vel iure eligendi, quæ iura reiecta quæstione continua sint vel di- scontinua quadraginta annis præscriben- tur. Bal. in præsent. colum. 3. versic. quæro si volo præscribere. Salicet. nume. 19. Nam ius patronatus licet vendi non possit. cap. de iure. de iure patr. præscribi iure optimo potest. Ioannes Andreæ in cap. quod alicui.
- de regul. iur. libr. 6. atque esse communem opinionem testantur allegantes alios De- cius consilio. 117. Ripa in rubric. de iudi. nu. 79. & libro. 1. resp. cap. 1. num. 13. Episcopus Ciuitaten. in regula. possessor. de regulis iu- ris. in. 6. 2. part. §. 10. num. 3. In his igitur & si- milibus satis erit quadragenaria præscri- ptio, siue præscribantur iura habentia cau- sam continuam, siue discontinuam ex sen- tentia Bald. & Salicet. & ante eos ita tenuit Cynus in præsen. num. 6. in fine. sequuntur eandem opinionem Balbus de præscript. 2. part. 4. part. §. 1. num. 7. Ange. in. §. æquè si agat. col. 5. de act. Institut. Corneus consil. 47. nu. 4. volu. 3. Alexander consil. 75. nu. 50. in fine. volu. 4. & testatur esse communem Balbus ipse. 1. part. §. par. §. 9. num. 4.
- 55 Quod tu intellige, si præscribenti adsit titulus, nam sine eo requireretur tempus immemorabile. Episcopus Ciuitaten. in illo cap. possessor. 2. par. §. 10. nu. 7. quæ opinio Abbatis est & aliorum quos refert Balbus dict. §. 9. nu. 4. & tenuit eam Abbas consil. 106. num. 2. volu. 2. quibus multum patroci- natur textus in cap. 1. de præscript.
- 56 Quintò tu limitabis superiora non pro- cedere iure nostro regio, ex quo. 40. annis duntaxat videtur probari hæc immemo- rialis præscriptio. l. 41. Tauri. nanque illud tempus hodie sufficere videtur ad præscri- bendam seruitutem discontinuam. Sed for- tasse textus ille extra suam causam trahen- dus non est.
- 57 Sextò limita superiora non procedere, si seruitutes simul cum fundo ipso præscri- bantur, tunc enim præscribentur spatio ordinario decem annis inter præsentis, vi- ginti inter absentes: præscripto enim præ- dio, censentur præscriptæ seruitutes illi prædio accidentes. l. si aliena res. §. hoc iu- re. ff. de vsucap. & vendito prædio, seruitu- tes quoque prædij illius distractæ esse vi- dentur. l. si aquæ ductus. ff. de contra. emp. l. penult. ff. de euiet.
- 58 Item petens fundum cum suis pertinetijs (quod vocant) & iuribus, videtur seruitu- tes quoque petijisse, si egerit reali actio- ne,

ne, quod hoc casu præsumitur, secus si personali actione experiatur. Alciatus, qui ita distinguit in l. rei appellatione. ff. de verborum signifi.

59 Item adde, prædio publicato, seruitutes videri etiam publicatas. l. via constitui. §. si fundus. ff. de seruit. rust. prædior.

60 Item legato fundo, videtur etiam legata seruitus. l. seruo legato. §. si fundus. ff. de legat. primo.

61 Sed contra superiorem distinctionem, imò quod seruitus etiam continua nõ nisi immemoriali præscriptione acquiratur, allego tex. in l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æstiu. nam seruitus aquæ ductus continua quidem est, & tamẽ nisi eius origo memoriã hominum exceßerit, non censetur imposita. Gloss. in præf. soluit, qd ibi aqua ducebatur ex flumine publico seu fiscali, hic autem & in cæteris continuis seruitutibus ex flumine priuato seu fonte.

62 Probaturque hæc solutio glo. in l. vsum aquæ. & in l. diligenter. de aquæ duct. libr. 11. vbi non nisi tempore immemoriali licet ex flumine publico habere seruitutem ducendi aquam: quoniam ea quæ sunt iuris publici, ordinario tempore non capiuntur.

63 l. si. in prin. ff. de vscapio. Tu adde hoc verum esse non solum si ex flumine publico ducatur aqua, sed si ex priuato, per loca tamen publica deriuetur. Aretinus consi. 30.

64 col. 3. qui ita interpretatur textum in illo. §. ductus aquæ. ex text. in l. si in publico. verificulo. sine permissu. ff. de aqua plu. arcend. l. seruitutes. §. loco publico. ff. de seruit. l. 1. §. permittitur. de aqua quoti. & æstiu.

65 Quare eleganter Bartolus, qui in l. quominus. 13. quæst. ff. de flumi. inquit non licere cuiquam ex flumine priuato per locum publicum aquam sine principis licentia deriuare, Bartolo se subscribere ibi Ias. num. 89. Rip. num. 90. allegat Bart. textum in l. non solum. in prin. ff. de noui. oper. nütia. in l. 2. §. tractatum. ff. ne quid in lo. pub. & in illo. §. loco publico. Secundo loco soluit glo. tex. in illo. §. ductus aquæ. vt text. ille loquatur in seruitute habere causam di-

scontinuã, cum vt aqua ibi flueret, oportet semper factum hominis intervenire: vt si aqua putealis esset, vel ita excurreret ex fonte, vt semper ad eam excipiendam necessaria esset hominis industria, quare cum sit discontinua, non nisi tempore immemoriali præscribitur. Atque huic intellectui acquiescit glo. in præsen. quem etiam sequuntur Barto. num. 6. Bal. 6. opposit. Salicet. num. 5. Paulus de Castro num. 4. Ange. num. 5. testatus hanc esse communem intelligentiam tex. illius. quem etiam in hunc sensum interpretatur Odofredus in l. 1. nu. 9. sup. eo.

66 Sed quod etiam seruitus discontinua triginta annis præscribatur, gloss. nostra ita argumentatur. Negatoria competens domino prædij in quod dicitur acquisita seruitus tollitur triginta annis, cum sit actio quædam personalis. l. 1. §. 1. C. de ann. except. l. sicut. l. omnes. de præf. 30. vel. 40. ann. l. 2. C. de const. pecu. in prin. Institu. de per. & tem. act. Huic difficultati respondet glo. non esse bonam consequentiam hanc, Perdidisti negatoriam, nec illam allegare potes, igitur ego acquisiui seruitutem. cum hæc simul stare possint. l. per fundum. ff. de seruit. rust. prædior. Sed hæc solutio fragilis est, nec placet ipsi glossatori. pauci enim esse videntur, quod quis ius nõ habeat, vel tale ius illud sit, vt allegari minimè possit. l. qui habebat. in prin. iuncta glo. consilium. ff. de manu. testam. vbi gl. dicit hoc esse mirabile. & ita eum text. expendit etiam Paulus. in præsen. num. 4. Albericus. in l. vbi pactum. num. 11. sup. de transactio. Paulus ibi num. 6. Alex. ibi num. 11. Ias. num. 27. qui & alios allegat. Quare iterum soluit gloss. nostra hanc difficultatem dicens, negatoriam tolli hoc casu pro actibus iam præteritis, pro itionibus (vt ita dicam) iam peractis, sed modò agi pro fruturis, quæ non sunt præscriptæ. Et in hac solutione residet glossator. Et est in effectu dicere, seruitutem discontinuam nõdum formatam minimè exuere negatoriam, sed solum eam, quæ iam formata est. Sequuntur solutionem hanc Barto. num. 6. Bal. 6. opposit. asse-

runt

runt eam esse communem Ange. nu. 5. Salicetus num. 6. teneteam Paulus. num. 4. Et poterit hoc casu qui intendit negatoriam, vt glos. inquit, petere suam libertatem pro futuro tempore. Item quod sua interfuerit per fundum suum itum non fuisse pro tempore præterito. Poteruntque hæc omnia eodem libello cumulari: nec condemnato in vno, obstat exceptio rei iudicatae, si agat ex alio, & hæc est ipsa veritas. Est tamen casus, in quo triginta non minus annis seruitus præscribetur: vt si ego permiserò tibi tignum in meum parietem iniungere, vel fenestram aperire quousque ego te admonuero, vel tignum amouere, vel fenestram cooperire. Nam si triginta annis ego te non admonuero, amissam iam ius admonitionis, qui tanto tempore non admonui. Ita enim olim determinauit Iacobus Balduinus, & hunc referens Albericus in l. cum notissimi. num. 7. de præscript. 30. vel. 40. ann. Quorum potissima ratio est, quod hæc concessio non est condicionalis, sed pura. l. si decem cum petiero. ff. de verborum obligat. igitur statim currit illi præscriptio.

68. Quartò principaliter tu collige ex litera text. huius præscriptionem seruitutum interrumpi eodem modo, quo interrumpitur rerum corporalium.

69. Pro cuius rei euidentia præmittendū est, interruptionem posse naturaliter contingere: vt si quis rem quam possidebat, deiciat. l. naturaliter. l. si is qui pro emptore. ff. de vsucap. Interrumpitur præterea naturaliter possessio per inundationem rei possessæ. l. 3. §. Labeo. ff. de acquirend. possess. vbi id notat Barto. i. opposit. & ceteri post eum. l. Pomponius. in princ. ff. eod. tit. l. adeo. §. insula. ff. de acquirend. rerum dom. l. cum vnus. §. si. ff. de boni. aut. iudi. possess. Et alijs modis contingit naturalis hæc interruptio, quos enumerat Iurisconsultus in l. qui vniuersas. §. possessionem. ff. de acquirend. possess.

72. Civiliter interrumpitur alicuius possessio per litis contestationem. l. more litis. C.

de rei vèdicat. l. 2. C. de fruct. & lit. expens. l. alienam. ff. pro empt. l. 7. titu. 2. libr. 1. foro legum. l. 29. titu. 29. part. 3. Etiam si fiat illa litis contestatio coram arbitro. l. cum antea. vers. plenius. C. de arbit. vbi eum textum expendunt in hoc Bartolus nu. 7. Baldus num. 11. atq; idem notauit Oldral. consilio. 176. num. 1. tametsi contrarium velint Antonius & Felynus, & qui hos refert Ripa in l. 2. C. de adend. nu. 28. vers. quartò facit. Sed prior opinio in arbitro præcedit, qui veluti iudex quidam est. l. 1. ff. de arbit. hæc posterior in arbitratore, atq; amabili (quod dicunt) cōpositore, quæ concordia cōstat ex Alberico in rubr. nu. 3. de longi temp. præscript. Iure tamen nostro huic differentiae locus non superest, ex quo litis contestatio etiā coram arbitratore interrumpit præscriptionem. l. 29. in fin. titu. 29. par. 3. vbi bene id explicat Gregorius in vltimo scholio.

74. Sed hæc civilis interruptio ad res mobiles non pertinet. l. 2. §. fin. ff. pro empto. l. si post acceptum. ff. de re. vendic. l. Iulianus. §. quantum. ff. ad exhibend. glos. ordinaria in l. 1. in glo. magna. ad finem. C. de iudi. nisi in. 4. casibus. l. 2. C. de an. exceptione.

75. Sed an sola citatio ante litem contestatam interrumpat præscriptionem seruitutis? Et glo. quidem nostra duo membra videtur constituere, vt si quidem sine titulo præscriptio procedat seruitutis, tunc sola conuentio, ac executoris missio interrumpat præscriptionem, sicut eam, quæ longissimi temporis est, interrumpit, quoniam sine titulo illa procedit. l. cum notissimi. in princ. & in. §. imò. C. de præscript. 30. vel. 40. ann. Si verò cum titulo præscriptio seruitutis procedat, tunc necessariam esse litis cōtestationem ex lege. more litis. Hæc resolutionem glo. admittunt libenter Bar. num. 11. Bald. num. 7. Fulgo. colū. 2. Paulus num. 5. Item Bartolus in l. sicut in rem. nu. 1. de præscript. 30. vel. 40. ann. Fulgo. ibi. nu. 5. Angel. nu. 5. & testatur esse communiter approbatam hanc distinctionem Salicetus. ibi. num. 6.

76. Lege tamen regia. 29. tit. 29. part. 3. subla-

ta videtur hæc differentia cōmunis, & generaliter videtur statui, vt omnem prorsus præscriptionem sola citatio interrumpat. Gregorius autem ibi in glo. 3. amplius deliberādum censet, cogitandum enim relinquit. Ego didici difficile esse inducendam legum correctionem, ac prōptius esse, vt leges legibus componantur, facileq; esse, vt leges posteriores ex prioribus interpretentur, & legem quamuis esse ita interpretandam, vt quā minimè lædat ius cōmune. Quare legem paritæ iuxta communem resolutionem glo. nostræ existimo declarandam, vt solum procedat in præscriptione procedēte sine titulo ac mala fide. Item adde per libellum principi oblatum non interrumpi præscriptionem etiam longissimi temporis. l. sicut in rem. de præscrip. 30. vel 40. anno. nisi in breuissimis sanctionibus, quales prætorie sunt. l. i. C. quā libell. prin. dat. quem ita declarat glo. ibi in parte, oblatæ in primo intellectu, qui videtur cōis.

77 Iure tamen canonum cū sola mala fides interrumpat præscriptionem, quocūq; tempore illa interueniat. c. fin. de præscrip. sola citatio interrumpit præscriptionem rerum quarumcunque. quod Bal. in præsentī solerter notauit. nu. 7. cuius opinionem sequuntur Angel. in. §. æquē si agat. nu. 13. de actio. Instit. Cepol. de seruit. vrb. prædior. c. 20. nu. 8. Balbus. 3. par. 6. par. princip. circa tertiā speciem. nu. 36. Ias. in. l. fin. nu. 11. ff. de eo per quem factū. erit. Franciscus de Crema sing. 101. Gregorius Lopus in. l. paritæ. qui solum Bal. allegat. Ioannes Annibal in. l. naturaliter. nu. 275. ff. de vsuca. Erit tamen & in foro seculari eadem opinio admittenda, cū animam concernat materia

78 hæc atque peccatum, quo casu Canonistis standum esse iam olim placuit. glo. ordi. in cap. possessor. de reg. iur. in. 6. in glo. 1. ibi. in alijs autem alia. in extrauaganti de torneament. Ioannis. 22. in parte, torneamēta. quarum opinionem sequūtur Fely. in. c. in causis. nu. 1. de re. iudic. idem in. c. ecclesia sanctæ Mariæ. nu. 43. de constitu. Socinus consilio. 77. nu. 21. volumi. 4. & testantur hanc

esse communem opinionem eam sequuti Socinus in. l. rem quæ nobis. col. 3. de acqui. rend. possesi. Bermondus de publi. concubi. col. 112. etiam si materia de qua agitur solum concernat peccatum veniale.

79 Antonius, Imola, & Panormit. col. 1. in cap. fin. de præscript. Alciatus in cap. nouit. num. 19. de iudi. & in cap. cū contingat. num. 5. de iure iur. Ripa in cap. sæpe. num. 6. de restit. spoliat.

80 Oportet autem vt citatio præscriptionē interrumpat, factam fuisse apud iudicem competentē. l. si pater. C. ne de sta. defunct. vbi glo. status. obseruauit contestationem hanc haberi pro non facta: & eam sequuntur ibi omnes. & præterea Bartolus in authen. de exhib. aut introdu. reis. §. illud. nu. 23. coll. 5. Et regulare est, vt citatio inualida præscriptionem non interrumpat. Bart. & Alberic. in. l. accusaturus. ff. de adult. & multi alij quos allegat Tiraquellus de vit. retract. §. 8. gloss. 2. numero 3. quare id non est speciale in illa. l. si pater, fauore liberatis.

81 Secundo notabis ita de mū citatione facta interrumpi præscriptionem, si actor compareat in iudicio. argumento text. optimi in. l. & post edictum. §. 1. fide iudici. & ita dicitur voluisse Guillelmus de Cugno. in. l. sicut in rem. in princ. C. de præscript. 30. vel 40. anno. cuius opinionem sequuntur Bald. in cap. consuluit. num. 7. de officio delegat. Alexander in rubrica. ff. de in ius. vocand. Zasius ibi ad finem. Montalius in. l. 7. titulo. 4. libro. 2. foro. in gloss. de emplazalle.

82 Tertiò ita de mū citatio interrumpet præscriptionem, si facta sit eo animo ab actore, vt litem prosequatur, non si hoc solum litem instituerit, vt interrumpat præscriptionem. ita enim voluit gloss. in cap. placuit. 2. verbo, interrupta. 16. quæst. 3. cuius opinionem sequuntur Panorm. in cap. illud. num. 24. de præscript. Romanus in. l. si verò. §. de viro. nu. 65. ff. soluto matri. Soci. regul. 304. fallē. 2. & regul. 308. fallē. 2. Ias. in. §. poenales. num. 134. de actio. Institu. Chasse-

Chassenus consi. 47. nu. 8. Verior tamē opinio est in contrarium, vt contestatus litem hoc animo solo, vt præscriptionem interrumpat, effectum interruptionis consequatur. ita enim videtur voluisse glo. in l. fin. in parte, humane. C. de præscrip. 30. vel 40. ann. quā ibi sequitur Bar. & Salice. atq; hāc opinionem testatur esse communem eam sequutus Ioannes de Imola in ca. plerunq; nu. 11. de rescript. sequuntur eam Fely. in illo. c. illud. nu. 10. dicens alterius glo. opinionem non teneri. Ias. in l. fi. nu. 11. ff. de eo per quem fact. erit. Claudius in l. naturaliter. num. 22. ff. de vsucapio. testantur hanc opinionem esse communem Balbus de præscrip. 3. p. 6. partis. nu. 33. Episcopus Ciuitatensis in regula. possessor. de reg. iur. in 6. 2. par. §. 12. num. 4. Et hāc opinio mihi verior est, qui video legem aliquando hoc

83 Est autem differentia inter interruptionem factam ciuilitate & eam quæ fuit facta naturaliter: quoniam ciuilis interruptio strictior est, & quæ nō prodest nisi interrumpenti. intra quatuor. in princ. ff. de diuer. & tempor. præscrip. l. 2. §. fi. ff. ne de stat. defunct. l. fi. C. de duob. reis. vbi nocet correis, nō igitur noceret illis, si correi non essent. Et ita voluit glo. vulgo dicta singularis in l. cum notissimi. §. imò. in glo. in nouata. C. de præscrip. 30. vel 40. annor. Alia tamen est in l. more litis. in glo. 1. C. de rei vëdic. tertia quæ non solet allegari in l. 2. in glo. fi. ff. pro donat. quarta in l. nemo. in gl. 3. infra de acqui. poss. alia in l. 2. de lōg. tēp. præscrip. quarū opinionem sequitur Bar. in illa. l. naturaliter. nu. 19. Angel. & Imola ibi. vterq; nu. 4. Romanus. nu. 3. Claudius nu. 27. testatus hanc esse communem opinionē. Pro qua est tex. iuncta gl. 3. in l. 1. C. de long. temp. præscrip. naturalis autē interruptio oībus prodest, vt in illa. l. naturaliter.

84 Omnibus igitur his modis, quibus interrumpitur præscriptio rerum corporaliū,

interrumpitur etiam præscriptio seruitutis. vt in hac lege. & expressim hoc notauit Innocentius in ca. auditis. de præscrip. vbi plura addit Panor. nu. 13. Platea in l. ad reparationem. nu. 3. in fin. de aqua duct. libro. 11. Illud tu vltimo loco notabis, interruptionē præscriptionis probari vno teste posse omni exceptione maiore, & proprio partis iuramento. Cardina. consil. 107. Fely. in cap. illud. nu. 12. de præscrip. Balbus. 3. part. 6. part. quæst. 4. nu. 53.

85 Quinto ac vltimo loco ex hac lege colligit Fulgos. 1. notabili. hoc textu q̄ optimē probari seruitutes esse tertiam quandā bonorum speciem, quæ nec mobiles sunt, nec immobiles, quare tertiam speciem bonorum esse profitetur Panor. in c. nulli. num. 10. de reb. eccle. non alienan.

86 Et generale quidem est, vt quæ incorporalia sunt, nec mobilia, nec immobilia censeantur. Bald. in ca. 1. §. sciendum. nu. 3. de fudi. cognit. Quare leges communes atque priuatę etiam huius Castellani principatus permittentes retractū proximioribus. l. dudum. ff. de contr. empt. infra. c. constitutus. de in integr. resti. l. regia. 13. tit. 10. lib. 3. for. legum. l. 6. & 7. tit. 7. lib. 5. ordinam. l. 230. stili. l. 70. Tauri. in seruitute distracta, non sunt intelligendæ, quasi de illa non fenserint leges illę. ita enim allegās Ias. voluit Andreas Tiraq. de vtro. retract. §. 1. glo. 5. nu. 1. in fin.

88 Vltimo loco cū de seruitutum libertatisque præscriptione multa à nobis in hac lege & superiori dicta sint, dubitare quis nec iniuria posset, libertas personalis quanto tempore præscribatur? Et verius est etiā si q̄s lōgo tēpore titulo ac bona fide liberū hominem possideat, non præscribet contra libertatem illius. l. vsucapionem. ff. de vsucap. Sed neque sexaginta annorum præscriptio esset hoc casu admittenda. l. fin. C. de longi temp. præscrip. quæ pro libert. vbi id declarat Salicetus, etiam si quis liberum hominem possideat titulo ac bona fide, vt quia eum emisset à possidente bona fide.

89 Imò nec vllo tempore posset quis præscribere liberi hominis libertatem. l. 6. titu.

29. part. 3. etiam mille annis, secundum glossam in l. 2. in glo. ancillā. C. de ingenu. & manu missi. Seruus autem in possessione libertatis commoratus viginti annis contra seruitutem praescribit. l. praestat. C. de long. tempo. praescript. quae pro liber.

90 Aduersus autem ingenuitatem licet olim quinquennio, hodie nullo tempore praescribitur. l. si. sup. v. b. caus. status.

Summa rerum. l. 3. Et in prouinciali.

- 1 **D**omini praedij tributarij ueri domini non sunt.
- 2 Nemo nisi dominus rei imponit illi seruitutem.
- 3 Possessores praedij tributarij sunt quasi domini, & ideo seruitutem imponunt.
- 4 Prouinciales habere in praedijs tributarijs proprietatem & dominium.
- 5 Vsfuctuarius non potest seruitutem imponere, sed nec acquirere.
- 6 Emphyteuta rei emphyteuticæ an seruitutem imponat.
- 7 Emphyteutam non posse alienare, non est perpetuum.
- 8 Emphyteuta potest pignoralare rem emphyteuticam.
- 9 Emphyteuta eam potest etiam donare.
- 10 Seruitus ab emphyteuta constituta resoluitur resoluta ipsa emphyteusi.
- 11 Resoluto iure donantis, resolutus accipiens.
- 12 Qui debet annuum censum rei censuali, non prohibetur imponere seruitutem, quoniam firmitus ins habet quam emphyteuta.
- 13 Possessor rerum maioratus, potest illis imponere seruitutem.
- 14 Possidens res maioratus est dominus rerum illarum.
- 15 Possessor maioratus potest acquirere seruitutem.
- 16 Pater legitimus administrator filij imponit filijs rebus seruitutem.
- 17 Vassallos uulgo dictos solariegos seruitutem rebus soli non imponere.
- 18 Maritus rei dotali an imponat seruitutem.
- 19 Seruitus sequitur fundum quocunque ille procedat.
- 20 Persona in concessione seruitutis demonstrata facit ut concessio sit personalis.
- 21 Personæ affectio, cui fuit concessa seruitus, facit

ut personalis sit seruitus.

- 22 Promissio seruitutis aquæ haustus pro fratre non transit ad emptorem.
- 23 Text. in l. fin. §. Lucius. de contr. empt. quatuor modis explanatur.
- 24 Obligatio personalis non sequitur particularem successorem.
- 25 Ut possis in meis cenibus cenare, in furno meo coquere, ex nemore meo excidere, & similia, non sunt seruitutes reales, sed personales quædam obligationes.
- 26 Pœna imposita alicui in domo sua ne ædificet in damnum uicini, non transit in emptorem domus illius.
- 27 Eo qui promisit in domo sua fenestram non aperturum uendente domum illam, an emptor possit fenestram aperire.
- 28 Textus in l. Lucius ff. de seruit. rusti. prædi. quatuor modis interpretatur.
- 29 Facti affirmatiui promissio ad hæredes transit.
- 30 Facti affirmatiui promissio indeterminata, ad hæredem non transit.

L. 3. Et in prouinciali.

Dividitur textus hic in duas partes. In prima ponitur quædam decisio, altera in posteriori. Secunda ibi, quare non ignorabis. Ex priori parte tu collige, dominum praedij tributarij posse iure optimo illi imponere seruitutem.

1 Sed dubitandi ratio quæ fuit? Et ea fuisse videtur, quoniam qui prædia illa possident, non sunt eorum domini. l. i. iuncta glossa. mancipi. de usufructu. transfor. infra.

- 2 Nemo autem prædio nisi dominus potest imponere seruitutem. l. i. ff. comm. prædio. §. ideo autem. de seruit. Ratio autem decisionis ea est, quoniam & si domini illi non sint, sunt tamen quasi domini, & habent effectum dominij. quod glossa. i. docuit in præfenti. quam sequuntur Odofredus in fine. Bald. num. 2. Salicet. num. 1. & ex alijs nemo eam reprehendit. & sequuntur præterea glossa. opinionem Alexand. num. 1. l. asson nu. 2. in l. in prouinciali. in princ. ff. de noui. oper. nuntiat.

4 Tu adde, prouinciales habere in prædijs tributarijs proprietatem & dominium, tametsi illud liberum non sit, sed quadam affectum seruitutis. Quod si proprietas apud fiscum esset, quod falso Iacobus Butricarius dicitur existimasse, & tener lass. in illa l. in prouinciali. num. 3. prædia ipsa non essent fisco obligata p præteritis pensionibus, at verò illa fisco obligata sunt. l. imperatores. ff. de publi. & vectiga. Et hoc argumento Butricarium reprehendit Bald. in l. de his. C. de episcopis & cler. & hanc opinionem ante Bald. tenuit gloss. ordinaria in dicta l. in prouinciali. in gloss. 2. vbi dicit gloss. sublatam esse differentiam inter prouinciales & Italicos. Alexander tamen ibi num. 1. in fine intelligit illam gloss. quoad præscriptionem, non tamen quoad tributa, & consequenter, nec quoad dominium directum. Sed gloss. illa non patitur hunc intellectum, quoniam dicit illa prouinciales non esse dominos, & subdit statim, sed hodie sublata est differentia. Quid enim aliud vult gloss. illa, nisi quod hodie est sublata differentia inter prouinciales & Italos quoad causam directi dominij? Et in hoc notat gloss. illam Ange. ibi. & idem voluit gloss. fin. in l. 1. C. sine censu. vel reliq.

5 Sed an & vsusfructuarius possit imponere seruitutem, cum eam imponat dominus prædij prouincialis: & cum acquirere seruitutem vsusfructuarius non possit fundo quem possidet. l. sed & si quid in ædificauerit. §. fin. ff. de vsufruct. dicendum est nec constitui ab eo posse, maxime cum seruitus seruitutis esse non possit. l. 1. ff. de vsufruct. legat.

6 De emphyteuta dubitarunt, an possit imponere seruitutem fundo emphyteutico. Et videtur eum non posse, cum alienare illum nisi requisito domino non possit. l. fin. C. de iure emphyteu. qui autem prohibetur alienare, & seruitutem imponere censetur prohibitus. l. finali. C. de reb. alien. non alienand. Quare Hieronymus Tortus in l. iubemus. 2. in princ. C. de sacrosanct. eccles. existimauit emphyteutam minimè

posse rei emphyteuticæ imponere seruitutem. Contrarium melius determinant in præfenti Guillelmus de Cugno. cuius opinionem sequitur Bald. num. 3. Salicer. num. 1. Paulus de Castro num. 2. & ante hos omnes ita voluit gloss. in l. 3. ff. de seruitu. vbi eam sequuntur Bald. Paul. & Florianus. & testatur esse communem Corrasius ibi. numero. 2. quam dicitur tenuisse Dynus in §. æquè si agat. 6. quæst. de acti. Institu. quem in hoc refert Florianus in illa l. 3. sequuntur eandem opinionem Bartolus in l. 1. §. fin. ff. de superficiebus. Bald. in cap. 1. §. quid ergo. num. 3. de inuest. de re. aliena. fact. Aluarotus ibi. num. 1. Mattheus de Afflict. numero. 1. Zas. in l. fin. nu. 117. de iure emphyt. testatur præterea hanc esse communem opinionem Cepola eam sequutus. de seruit. vrb. prædior. c. 14. num. 2.

7 Nec obstat, quod ille non possit alienare, quoniam id non est perpetuum in quacunque alienatione. l. si domus. §. fina. ff. de legat. primo. l. in conuentionalibus. §. fin. ff. de verborum obligat. licet Bartolus in illa l. si domus. §. fin. restringat textum illum, ut solum loquatur in emphyteuta fisci seu municipum, secus si esset priuati, & idem teneat idem Bartolus in l. in conuentionalibus. ff. de verborum obligatio. & in l. 1. §. pen. ff. de superficiebus. communior tamen contra Bartolum opinio increbuit, uti eam sequuti testantur Alexander consilio. 126. numero. 5. volumine 1. Iasso in l. fin. numero. 75. C. de iure emphyteut.

8 Nam & pignorare potest emphyteuta rem emphyteuticam saluo iure domini. l. tutor. §. fin. ff. de pign. actio.

9 Et donare liberè rem emphyteuticam potest. gloss. alijs vendere. in l. fin. C. de iure emphyt. quam ibi sequuntur omnes. & testantur esse communem lass. nu. 60. Alexander in illa l. si domus. §. fin. num. 6.

10 Non tamen ampliùs seruitutis huius constitutio consistet, quàm durauerit emphyteusis ipsa constituenti. Si enim iterum res emphyteutica reuersa fuerit ad domi-

nū directū, resoluetur extēplō seruitutis cōstitutio. ex tex. elegātī in. c. i. §. quid ergo. de inuestitu. de re. alien. fact. vbi id notāt Bal. & posteriores. idq; notarūt plerique oēs doctores in præl. & esse cōm opinionē testantur eā sequuti Cepola d̄ seruit. vrb. prædior. c. 14. nu. 2. Augustinus Beroius. q. 95. n. 11. in fi. sequitur eā Zasius in tracta. feud. 7. par. nu. 55. Estq; receptissima in iure ppositio, resolutio iure datoris, ius etiā acceptoris resolui. l. lex vectigali. ff. de pign. l. peto. §. prædiū. ff. de leg. 2. l. q. si pēdente. §. si. ff. de periculo & cōmodo rei veditæ. Sed obstarē videtur. l. regia. ii. titulo. 31. part. 3. vbi quoties aliquis constituit seruitutem in re censuali vel emphyteutica, dicit text. *que la seruidumbre uala siempre.* Sed tu verbum illud, semper, ad vitam constituentis restringito: nam dictio, semper, non notat nisi eam perpetuitatem, quæ rei de qua agitur potuit conuenire. l. in cognitione. iuncta glos. accusare. ff. ad Syllanianū, sicuti nec dictio, in perpetuū. l. i. in princi. ff. pro socio. vbi ita scribitur, societas coiri pōt in perpetuū. i. dū viuunt. Adde. tex. in l. fina. vbi Alberic. notat. nu. 2. C. de testam. tex. in l. aduersus. C. de vsuris. vbi Bal. nu. 2. inquit dictionē hāc, semper, in biēnio triēnio vē accipi posse. De quo multa Socinus cōs. ii. vol. i. col. 2. Ex superiori-
 12 b^o infero ipse tria, quæ in praxi notāda sūt. Primū, eū qui annos certos cēsus in possessione sua constituit (qđ in his regnis est frequentissimū) nō ex hoc phiberi seruitutem possessioni illi imponere. Qđ ego accipio, modō ne in fraudē creditoris, qđ cēsum illū emit, seruitus hāc constituatur, quo casu reuocari eā oporteret, ex edicto, quæ i fraudē creditorū. Ratio huius illationis est, qm̄ cū hoc liceat emphyteutæ, multō magis licere debet cēsuario, qui non solum habet dñiū vtile vt emphyteuta, sed etiā directū. gl. notabilis in. c. cōstitut^o. verbo, iuxta illā. de relig. domibus. quā ibi sequūtur oēs, & præterea lasin. l. i. nu. 48. & in l. 2. nu. 4. C. d̄ iure emphyt. idē in authē. quirē. nu. 10. de sacrosan. eccl. Decius ibi. n. 7. dicit esse cōm.
 13 Decius. cōs. 138. n. 5. Secūdō infertur, posses-

forē maioratus (quod dicūt) posse iure optimo imponere seruitutē rei quam possidet post mortē successorī restituēdam: quæ eo vsq; durabit, dū sequēs ad successionē non fuerit admissus, nā est hic possessor ver^o dñs rerū quas possidet. l. nō ideo min^o. ff. de rei vēd. licet dñiū hoc reuocabile sit ad mortē possidētis, reclamāte licet doctissimo Gomecio in l. 40. Tauri. nu. 85. vers. sed his nō obstatibus. Qđ cū publicē iā docuissē, inueni ita tenere Ariū Pinellū, virū equidē & eruditōe maximā, & diligētia præclarū in l. i. C. de bon. mat. 3. p. nu. 70. Acquirere fanē poterit hic ppetuā maioratui ipsi seruitutē. qđ Fernādus Mēchaca notauit. de success. creat. §. 5. n. 13. vers. quā rōne. & in hoc maius ius habet, qđ fructuarius. Sed & patrē legitimū bonorū filij administratorem posse reb^o filij quas administrat, seruitutē imponere, idē Pinellus ibi testatur. n. 69. Tertiū inferri videtur vassallos, quos Hispanē *solanriegos* dicimus, quos nostratū aliq. exoletō vocabulo appellāt homines demāfata (ita em̄ eos vocat Guillel. Durādus in tit. de feudis. §. quoniā. vers. sed nūquid. nu. 37.) posse rebus soli, quas possidēt, imponere sine auctoritate dñi directæ seruitutem. Sed in hoc ipse procliuor sum, ne hoc illis liceat, est em̄ ius ipsorum in rebus illis inferius multō iure prouincialiū: nā alienare res illas soli omnimodo sunt prohibiti. l. 3. tit. 25. p. 3. Sed neq; pignorare eis pmittitur. l. 2. tit. 11. lib. 4. ordinam. Quare (iudicio quidē meo) nō poterūt seruitutē rebus illis imponere, sed nec cēsum etiam redimibilē, videntur enim hi veluti vsuarij quidā esse. Sed maritus in re dotali an possit imponere seruitutē? Quod videtur, dñs enim illius est. l. doce ancillā. sup. de rei vend. in prin. quib. mod. alienan. liceat. vel non. l. vnica. vbi id notat Barto. & ego dicam aliquādo. j. de vsucap. pro dot. Contrariū tñ probat tex. expressus in l. Iulianus. ff. de fundo dotal. qui tex. est singularis. Est tñ primo loco intelligēdus, vt velit dicere non valere seruitutis cōstitutionē in perpetuū, reuertetur em̄ res ipsa dotalis libera ad vxorē soluto matrimonio. l. in rebus.

in rebus. §. de iure dot. dum enim ipse maritus
vixerit dote illa perfruens, valebit seruitu-
tis constitutio: ex Salice. in præf. qui sub du-
bio fortè ita legè illā interpretatur. Secūdo
est accipiendus tex. ille in fundo dotali nec
æstimato: nā si maritus eū æstimatū accepit
set, posset illi imponere seruitutem. Cepola
de seruitut. vrba. prædior. c. 14. nu. 10. æsti-
matio enim hoc casu facit veram emptio-
nem. l. quoties. l. si inter virū. C. de iure dot.
19. Secundo principaliter collige ex litera hu-
ius textus, seruitutem qua fundus affectus
est, transire cum fundo quocunq; ille pro-
cedat, quod probant iura vulgata in .l. via
constitui. §. si fundus. l. cum fundo. ff. de ser-
uitut. rust. prædior. l. cum fundo. ff. com.
prædior. l. alienatio. ff. de contra. empt. l. 3. ff.
quemadmo. ser. amit. l. 6. titu. 31. p. 3. Estque
id in iure perpetuū, vt semper res obligata
transeat cum sua causa. l. hætenus. ff. de vsu
fruct. l. debitorem. C. de pignor. cum alijs.
20. Quod tu intellige, præterquam si perso-
na, cui est legata vel promissa seruitus, sit in
concessione seruitutis demonstrata, tunc
enim soli illi vsus seruitutis conceditur, nō
etiam hæredi eius, vel emptori. l. pecoris. ff.
de seruit. rust. prædior. Quæ limitatio iuuat
tur optimè ex textu eleganti in .l. seruus. ibi,
itēq; demonstratio personę. ff. de statu libe.
21. Secundo limitabis regulam huius text.
si affectio personę, cui concessa est seruitus
illa, induxerit præsumptionem, quod per-
sonalem concedens voluerit seruitutem
constituere. ex textu pulcherrimo in .l. pa-
ter filię. ff. de seruit. legat. vbi pater quidam
filię suę domum legauit, eiq; ad domum
illam per domum aliam hæreditariam ius
transeundi præstari voluit. dicit tex. qd & si
viro quoq; cōcessus transeundi vsus videat-
ur, ille tamen ad hæredes filię nō pertine-
bit, ne qd affectu. s. paterno filię datum est,
hoc ad exteros eius hæredes trāsire videatur.
22. Ex quo tex. determinauit eleganter Iass.
in .l. 2. §. itē si in facto. nu. 7. ff. de verbo. obli.
qd si duo fratres habeāt domū pro indiuiso,
& illā diuidāt eo pacto, vt vnus possit aquā
haurire ex puteo alterius, vedita domo illa,

nō trāsire illā haustus seruitutē in emptorē
domus illius, quoniam ex personę eius cui
fuit facta concessio qualitate, constat perso-
naliter fuisse constitutam seruitutem.
23. Sed contra textum hunc in hac parte al-
lego ipse tex. in .l. si. §. Lucius. ff. de con. emp.
vbi fuit seruitus certę cuiusdam præstatio-
nis imposita fundo Lucij Titij, quem fun-
dum postea vendidit Lucius Titius eo iure
acea conditione qua apud se esset. decidi-
tur in tex. illo fundum ad emptorē transi-
se liberum ab illa seruitute. textus ille indis-
ficilis est, atq; solennem eum appellat Iass. in
l. fin. num. 22. C. de sacros. eccl. quare aduer-
tendum est pro ipsius declaratione, neque
enim vno modo ab interpretibus explana-
tur. Primus igitur intellectus text. illius est
quorundam antiquissimorum iuris ciuilibus
interpretum, quos ibi glos. refert, ingenuè
profitentium emptorem quidem non te-
neri, fundum tamen ipsum esse illi seruitu-
ti obligatū. Sed hic intellectus menti ipsius
Sequolę videtur cōtradecere, qui fundum
etiam ipsum liberū à seruitute videtur ibi
pronuntiasse. Quare secundus intellectus
est tex. illius Albe. & Salice. in proprio loco,
ibi nō fuisse impositam seruitutē aliquam
realem, qm de huius natura sit pati, nō verò
aliquid agere. l. quoties. §. seruitutem. ff. de
ser. sed potius ibi actum fuisse obligatione
quadā psonali, quare emptor ad illā, vt qui
singularis successor est, non tenetur. l. si. C.
si aduer. credit. l. non aduersus. C. de act. &
obli. l. 1. §. si heres percepto fundo. ff. ad Tre.
Et hic intellectus veritatis maximā verifi-
militudinem præ sefert: & cōmunē esse te-
statur Boer. decis. 66. nu. 4. qui ex eo quā
optimè cōfirmari posse videtur, qd promif-
siones illę, vt quis possit excidere ex meo
nemore certā copiā lignorum, vt possit in
meo forno coquere, in meis mœnibus cæ-
nare, non sunt seruitutes, sed obligationes
personales. gl. in .l. vt pomū. in gl. nō potest.
ff. isto tit. vbi eā sequuntur Bartolus & alij.
alia in .l. pecoris. in glos. fina. ff. de seruitut.
rust. prædior. vbi eam sequitur Paulus de
Castro nu. 3. glo. in .l. apud Iulianū. §. si quis
alicui.

alicui in glos. cadere. ff. de legat. i. glos. in l. mella. §. si in gl. personar. ff. de alimen. & cibariis. legat. ubi eam sequitur Barto. nu. 3. alia in l. si quis binas aedes. ff. de usufruct. quarum opinionem testantur esse communem Alexan. consi. 18. nu. 3. vol. 3. Corneus consi. 63. volumi. 4. Gomecius in. §. æquè si agat. num. 4. de act. Inst. Cepola de seruit. urbano. præd. c. 2. n. 7. & 8. Zasius, qui tamen contra pugnat, lib. singul. respon. i. c. 11. Tertius fuit ad legem illam intellectus Martini Sillani in præsentia, contendentis ideo ibi non transire fundum illum cum sua causa, quoniam non fuerit ibi seruitus constituta, sed promissa atque hunc intellectum sequuntur in præsentia Cynus & Alber. Bald. col. 2. Fulgosius, qui solum Cynum refert in fine. Salicet. 2. notabili. Et videtur communis esse hic intellectus, qui quàm optimè iuuatur ex eleganti Pauli responsio in l. si sub vna. 136. §. si quis viam. ff. de verb. obligat. ubi si quis seruitutem ex fundo suo promittat, & ante quam seruitutem ipsam constituerit, fundum illum alienauerit, stipulatio seruitutis fit inutilis, ac euanescit.

26 Adde nec poenæ impositione ei dictam, qui in præiudicium atque incommoditatem vicini edificaret, transire in singularem successorem. l. cum fundo. ff. de seruit. rust. prædior. glos. in l. 3. §. opus in parte, alienaueris. ff. de alienat. iudi. mut. caus. fact. Barto. in l. fin. in fine. ff. de noui oper. nunt. Hippolytus allegans alios singul. 334. Pendet nunc atque hic intellectus mihi placet. Quartus intellectus posset text. illi assignari, ut ibi Lucius Titius nullam seruitutem nec constituerit nec promiserit in fundum illum què venundedit ex post facto, sed obligauit se ad certam illam pensionem frumeti, & demonstrationis causa dixit se illam ex illo fundo præstaturum, nõ quòd fundum ipsum voluerit afficere aliqua seruitute, quem demonstrationis causa nominauit in stipulatione. argum. text. in l. Paulo Callimacho. §. fin. ff. de leg. 3. in l. quidam testamento. ff. de legat. i. Sicut enim persona inserta stipulationi nõ facit eam semper personalem

liuris gentium. §. pactorum. vers. vtrum. ff. de pact. ita & res inserta promissioni, non semper facit eam realem.

27 Sed si quis promittat vicino se non aperturum aliquam fenestram in pariete, deinde domum illam alienet, an emptor possit fenestram aperire? Et Speculator in titu. de empt. & vendit. §. sciendum. num. 24. existimat licere emptori fenestram in domo emptæ aperire. idem Florianus in l. vt pomum. num. 1. ff. isto tit. Paulus in l. Lucius. num. 2. de seruit. rust. præd. Ripa in l. 1. §. si hæres. nu. 4. ad Treb. quoniam obligatio quædã personalis hic videatur constituta, non seruitus realis. Sed si ratio esset expressa in huius seruitutis constitutione, ut quia dixisset promissor se fenestram non aperturum, ne mulieres vicini sui offenderet, ne eius luminibus officeret, tunc ius reale videri constitutum, quod & ad emptorem transeat. quod idem Speculator & Florianus bene notant. & præterea Cepola de seruit. urbano. prædio. c. 62. num. 8. Decius consi. 262. nu. 4. & testatur esse hanc resolutionem communem nec ab ea esse recedendum Ange. de Aretio in. §. si quis velit. num. 1. vers. in qua dubitatione. de seruit. instit. Ratio enim illa, promissionem ampliauit, quòd non est infrequens in iure nostro. l. regula. §. fin. ff. de iur. & fact. ignor. sicuti restringere illa solet dicta generaliter. l. cum pater. §. dulcissimi. ff. de leg. 2. l. fin. §. cui dulcia. ff. de vino, trit. & oleo. legat.

28 Deinde contra text. hunc oppono text. in l. Lucius. ff. de seruit. rust. prædior. ubi cõcessio seruitutis aquæ hauustus non transit cum fundo, imò in dubio interpretatur eã Iurisconsultus personalem. Ioannes Faber in. §. æquè si agat. de act. Inst. num. 4. contendens textum illum ab hac difficultate extricare inquit, ideo ibi seruitutem fuisse personalem, quoniam constituebatur aquæ hauustus sine necessitate fundi dominatis, cum ille minimè egeret irrigatione: seruitutes enim inuentas fuisse pro prædiorum necessitate, non pro voluptate dominorum. l. vt pomum. iuncta gl. ff. de seruit. neque solet lex delica-

delicatorum votis deferre. l. si seruos. in fi. §. de pig. act. hunc Fabri intellectum Gomecius ibi etiam probauit. num. 11. sed vix est vt vel Fabri autoritate possit sustineri. Vnde enim coniectarunt Faber ac Gometius domum fundumue Caij Seij non eguisse aquæ irrigatione, vt pro voluptate nõ pro necessitate seruitutis ibi fuisse impositam auguratur. Quare melius glos. 3. in proprio loco existimans personalem ibi fuisse constitutam seruitutem, quoniam ita concessa fuit, digitum aquæ tibi trado donoque in domum tuam, aut vbicunq; vis. quæ verba satis significant non huic prædio, vel illi, sed personæ Caij Seij fuisse cõcessam seruitutem ex indeterminata illa cõcessione, aut vbicunq; vis. hunc glos. intellectum sequuntur ibi Bartolus & Albericus. item Baldus, dicens responsurum facile contrarium, cumq; legem illam ignoret. eundem sequuntur ibi Angelus Florianus & Paulus. & hic quidem diligenter aduertit seruitutem illam ex parte Caij Seij esse tantummodo personalem, nec ad hæredes eius pertinere, ex parte verò Lucij Titij realem videri, transit enim ad hæredes ipsius. Et gloss. etiam intellectum sequuntur ad legem illam Bartolus in l. pater filia. nume. 8. ff. de seruit. legat. Salicetus in præsentis nume. 2. Romanus sign. 68. dicens eum textum esse singularem ac fortè vnicum. Cepola de seruit. urbano. prædior. c. 2. nume. 8. las. in. §. æquè si agat. num. 31. de actio. Institu. Franciscus de Crema singul. 60. testantur hunc intellectum esse communiter approbatum pro illo textu Decius consilio. 262. num. 11. Corrasius in l. 1. num. 24. ff. de seruit. Longouallius in l. imperium. num. 255 ff. de iur. om. iudic. qui intellectus mihi placeat. & confirmatur quàm optimè ex text. eleganti in l. 1. §. præterea Labeo. ff. de aqua quoti. & æstiu. ibi, siquidem ductus aquarum non sunt fundi, quia quocunq; duci possunt. Huius rei simile & illud est, quòd licet obligatio facti affirmatiui ad hæredes minimè transire soleat, ex textu ita cõmuniter intellecto in l. veteris. C. de cõtra.

30 & commit. stipul. id tamen non procedit, si factum indeterminatè concessum sit, quocasu facilius est hanc promissionem personalem interpretari. Cynus, Baldus, & Imola in l. idem Africanus. §. si quis alicui. ff. de legat. 1. vbi idem sequuntur Alexander num. 2. Aretinus col. 1. & esse communem resolutionem constat ex las. num. 5. vers. limita ergo. Tertius posset illi textui intellectus assignari, vt quia fratri fuerit seruitus ibi concessa, ad hæredes eius minimè pertineat, ex his quæ paulò antè ex lege. pater filia. deducebamus. Quartus intellectus est quorundam existimantium seruitutis cõcessionem personalem ibi fuisse, quoniam fuit remuneratoria, in solam gratiã eius facta cui fuit cõcessa, idq; ex dictione Græca quæ est in lege illa colligebant, quæ gratificationem quandã videtur significare. Sed hic intellectus, qui vt nouus à quibusdam traditus fuit, Alciati fuit in disputationibus, quem rectè arguit Longouallius vbi sup. eum allegauit. Tu interim communem sequitor, qui in hac parte, vt plerunq; fit, ceteris verior esse videtur.

¶ Summa rerum. l.

Aquam.

- 1 Sine uoluntate mea aqua ex fundo meo non ducetur.
- 2 Ut ex fundo plurium dominorum aqua ducatur, oportet consentire omnes
- 3 In his quæ gratiæ sunt, omnes consentire oportet, nec sufficit maior pars.
- 4 Qui concessit uni seruitutem aquæ haustus, an alteri idem iuris possit etiam concedere.
- 5 Dominus siluæ qui concedit alicui usum nemoris, an alteri eundem usum possit concedere.
- 6 Dominus seruitutis aquæ an alteri possit eius aquæ seruitutem constituere.
- 7 Ex uoluntate eius qui mihi seruitutem constituit, possum ego eam alteri concedere.
- 8 Aquam iam ingressam agrum meum possum ego in cuiusuis præiudicium ut meam dispensare.

L. Aquam.

Vtilis

Vtilis est hæc lex, & sæpè occurrit in praxi, teste Alberico in præsent. Non diuiditur, quoniam nec eget diuisione. Summatim hoc continet.

- 1 Sine volūtatē mea nō potest duci aqua ex fundo meo. Imò & si plures sint domini, non plurium, sed omniū consensus erit necessarius ad constituendam seruitutem. l. si autem plures. ff. de aqua pluui. arcēda. Cui conuenit. l. 10. tit. 31. part. 3. tantū abest, ut vnus solus possit cōstituere seruitutem. l. per fundum. ff. de seruitut. rust. prædior.

3 Cuius rei ratio est, quoniam cū concessio ac constitutio seruitutis gratiam contineat, omnes consentire oportet. argu. tex. in authē. de defensor. ciuitat. §. si ibi nisi cuncta ciuitas reluctatē nullo elegerit eū. col. 3. in l. si. C. de autho. præst. l. si. ff. de nata. restituen. & ita tenet glos. ordinaria ac omnibus per quā in nota in. c. cū omnes. in glos. magna. de cōstitut. cuius opinionem sequuntur ibi Innocent. & Hostien. & cæteri. Feli. ibi. num. 17. vers. primò fallit. testatur glo. opinionem esse cōmuniter approbatam Decius. ibi. l. 1. lectione. nu. 6. Socinus regula. 143. vers. fallit vbicunq; sequuntur eam Iass. in l. iuris gentium. §. si. nu. 8. vers. 7. ff. de pact. Marianus Socin⁹ in l. 4. §. Cato. num. 274. ff. de verb. obligat. testatur esse cōmuniter approbatam Ripa lib. 1. respon. cap. 22. nu. 15. Quòd si hoc in his etiam quæ competunt pluribus ut vniuersis ita receptū est, obtinebit multò magis in his quæ pluribus ut singulis deferuntur.

- 4 Sed quid, si dominus prædij, qui iam mihi concessit seruitutem aquæ haustus, velit eādem quoq; alij impartiri, an id possit efficere sine mea voluntate? Et siquidem hæc secunda concessio fiat sine incommodo prioris constitutionis, iure valebit. l. Lucio. ff. de aqua quotidi. & æsti. l. 2. §. si aquæ ductus. ff. de seruit. rusti. prædior. etiam si ut eisdem diebus & horis ducatur, seruitus constituatur. Sed si damnum mihi inferatur, constat non valere secundam hæc seruitutis constitutionem. l. per quem. ff. de

seruit. rust. præd. His duobus membris absoluit hanc quæstionem gloss. in præsent. quam sequuntur Iacobus Butrica. Cynus. item Bartolus. qui ex ea dicit terminatam fuisse quæstionem quandam Bononiæ inter minoris classis sodales ac prædicatores. idem sequuntur Bald. Angel. Fulgosi. Salicetus & Paul. de Castro. qui omnes referunt contentionem illam, quæ fuit Bononiæ terminata. tenet eandem opinionē glos. ordinaria in l. in concedendo. in glo. minuitur. ff. de aqua plu. arcen. vbi addit glos. textum in l. qui per certum locum. ff. commu. prædior. & ibi eam sequitur Bart. referens contentionem illam monachorū Bononiensium. tenet idem Barto. vbi meminit huius glos. in l. quominus. §. quæst. in fine. num. 12. ff. de flumi. vbi eandem opinionem sequuntur Iass. nume. 56. Ripa nu. 53. Ias. in §. æquē si agat. nu. 31. de act. Instir. atq; hæc distinctio, quæ communis ex his videtur, probata est lege regia. §. tit. 31. par. 3.

- 5 Quare si dominus nemoris cōcedat alicui ius ligna cēdēdi, poterit idem iuris alij quoq; concedere, si vtriusq; vsui nemoris copia sufficiat. Cepola de seruit. rust. præd. c. 22. nume. 15.

6 Sed an is qui habet constitutam seruitutem vsus aquæ, possit & ipse alteri eam concedere? Et in hoc iterum duabus conclusio nibus propositis quæstionem hanc absoluit glos. nostra, ut siquidem ego, cui dominus seruitutem cōcessit aquæ, velim aquā illam alteri concedere antea quā fundū meum ingrediatur, & iure id facere nō possum. l. ex meo. ff. de seruit. rust. præd. ne hic dicamus. seruitutem ex seruitute constitui. contra text. in l. 1. ff. de usufruct. legat. Si verò iam aqua ex seruitute mihi concessa ingressa sit agrum meum, tūc quasi dominus ipse possum in aquam illam constituere seruitutem. l. 1. §. illud. vers. præterea. ff. de aqua quotidi. & æstiu. & glos. distinctionem sequuntur in præf. Iacobus Butricarius, Bald. Salicet. & Paulus. & est cōmuniter approbata cum altera, quæ idem voluit in dicta. l. ex meo. in parte, possum.

Priori membro huius distinctionis tu adde, posse me ex domini voluntate, qui mihi concessit seruitutem, eam alteri concedere. l. cum essent. §. si. ff. de seruit. rust. pred. cuius textus in optimo proposito meminit Bartolus in l. quod quis. 2. lectio. in fine. C. de procurat. & singularem esse inquit Romanus singula. 469. qui textum corruptè allegat.

8 Posteriori membro distinctionis tu adde, posse dominum seruitutis disponere de aqua ingressa in ipsius fundum in cuiuscunque præiudicium. Baldus in c. cum omnes. nu. 33. de constitut. Alexander consilio. 108. volum. 2. num. 2. las. consilio. 150. volum. 1. Decius consilio. 244. num. 5. qui omnes glos. distinctionem in præsen. probasse videtur, & omnis hæc doctrina videtur probata lege. §. & l. 12. tit. 31. pa. 3.

Summa rerum. l. Siquid pars.

- 1 IN confessoria actione veniunt damna, ut res restituatur in pristinum statum.
- 2 Qua actione damna prosequitur prohibitus uti seruitute sibi competenti.
- 3 In negatoria etiam actione veniunt damna & cetera incommoda.
- 4 Atq; idem esse in rei uendicatione.
- 5 Fructuum etiam rationem in confessoria habendam esse.
- 6 Lege Aquilia quoq; eum agere posse, cui seruitus turbata est.
- 7 Text. in l. 2. infra ad l. Aquil. tribus modis declaratur.

L. Siquid pars.

Non diuiditur textus hic. Summatim hoc complectitur. In confessoria venit, ut res restituatur, & ut damna refarciantur. Veniunt igitur damna in actione confessoria. Idem probat textus in l. & si fortè. §. 1. ff. si seruit. vendicet.

2 Sed qua actione damna, quæ quis perpeffus est, quoniam prohibuit eum aduer-

sarius uti seruitute, peti debeant? Et videri posse actione etiam confessoria. l. loci corpus. §. in confessoria. ff. si seruitut. vendicet. Petrus quidem de Bellapertica existimat in præsentī actione cōfessoria agi, ut declaretur quis dominus seruitutis: officio autē iudicis mercenario deseruienti huic actioni petentur dāna, ac id omne, quod interfuisset petitoris seruitutis vsum prohibitū non fuisse. Petri opinionem sequuntur Baldus & Salicetus & Paulus de Castro. las. in §. æquē si agat. de act. Institu. qui ita interpretatur textū in §. in confessoria. Adijcit Albericus existimare se non malè facturum petitorē, qui hoc omne in libello petierit expressim.

- 3 Sed & in negatoria quoq; actione venire damna & cetera incommoda, Ange. in præf. author est. Idem in rei vendicatione est, ut ratio damni & eius quod interest habeatur. l. domum. sup. de rei vendi. l. nō solum. ff. de rei vendi. Quare fructuum etiam ratio habetur in cōfessoria. dicta. l. & si fortè. §. 1. Quibus tu addes lege Aquilia etiam eum acturum esse si velit, cuius seruitus turbata sit, ut damni dati sibi in seruitute æstimationem consequatur. l. si seruus seruuum. §. si cum maritus. ff. ad l. Aquil. vers. si quis aquæ ductum. Sed & eadem actio competet, ut res turbata in pristinum statum reponatur. l. 2. versicu. quinciam. §. ad l. Aquil.

7 Qui tex. difficilis in hoc videtur, qm̄ lege Aquilia solum consequi actor solet dāni emendationem, nō ut res reponatur in pristinum statum. Quare gl. ibi existimat nō agendum ibi esse actione legis Aquiliæ, sed interdicto, qd̄ vi aut clā. Sed hic intellectus rubricæ, cui subest lex illa, maxime cōtradicere videtur. Cyn. igitur ibi longè aliter eū textum interpretatur, dicens, quod quādo res est ita destructa, ut omnino reparari nō possit, tunc actione legis Aquiliæ agi possit ad damni emendationem: sed si omnino non est res illa deiecta, possit autē reparari, tunc actionem legis Aquiliæ competituram ut res reponatur in pristinum statum.

Tertiò

Tertio textū in dicta. l. 2. interpretatur Paulus de Castro ibi, dicens venire quidem in actione legis Aquiliae, ut res reponatur in pristinum statum quasi per indirectū, quoniam si reus conuentus lege Aquilia pro damno dato velit se liberare, dicens restitutum se rem in pristinum statum, erit audiendus, & ita ex actione legis Aquiliae actor impetrabit ut res reponatur in pristinum statum. Ego verò intellectum gl. sequi malo, licet extra chorū videatur saltare Imperator Gordianus, q̄ hoc excusari potest. Quoniam cū Mutianus, cui ille legem illam scripsit, utrunq; rogasset, vnico responso illi fecit satis. Et quoniam illius principalior pars ad tractatum legis Aquiliae pertinebat, totum illud responsum illi rubricae fuit insertum.

Summa rerum. l. Praeses provinciae.

- 1 Intellectus Odofredi ad l. hanc examinatur.
- 2 Rursus agitur de intellectu Cyni, qui est communis.
- 3 Concessio uidetur reuocata, si incipiat esse damnoſa concedenti.
- 4 Intellectus communis improbat.
- 5 Priuilegium donatoris ne egeat, nō habet locum in donatione traditione iam perfecta.
- 6 Probari hac. l. illud uulgare, charitatem bene ordinatam incipere à seipsa.
- 7 Neminē teneri salutē alienam propria praestare.
- 8 Vxorem agentem pro dote si egeat ipsa non seruaturam marito priuilegium ne egeat.
- 9 Promittentem defensionem, contra se eam nō praestaturum.
- 10 Eleemosynae subsidium domesticis potius quam extraneis elargiendum.
- 11 Patri etiam infideli teneri filium potius subuenire, quam extraneo fideli.
- 12 Executor testamenti in domesticos suos pauperes recte distribuit.
- 13 Si pastus nemoris non sufficiat, oues proprias esse admittendas exclusis alienis.
- 14 Patrem si egeat ipse non teneri filio alimenta praestare.
- 15 Tertius nec uulgaris intellectus huic legi assignatur.

L. Praeses provinciae.

1 **O**dofredus in praesenti casum quendam rusticanū in hac lege proponi existimat, cū vicini quidā domini praedij cuiusdam vellent ex agro vicini subtrahere aquā, quā ipsi agro, in quo illa oriebatur, erat satis necessaria: quibus respondet Imperator, aquā illam proprio agro vnde oritur tribuendam esse, non agris vicinis. Et hic intellectus videtur glo. 2. fuisse. ibi, id est nō debetur alij seruitus. Et hunc intellectū sequuntur Cynus ac Faber in praesen. Paulus de Castro in l. aquam. num. 5. s. eodem. Sed hic intellectus nō potest sustineri, quoniam continet casum indubitabilem, cōtra quā esse debet. l. quod Labeo. ff. de carbo. edict. quoniam si nulla seruitus fuisset imposita, nullum potuit esse dubium, quoniam nemo compellitur liberalitatem in aliquem exercere, maximē quia attento hoc intellectu, superflueret hac lex, cū idem casus repetatur in l. si tibi. j. eod. in fine. licet respondere quis posset, non videri leges has superfluere, cū principalius propositum illius legis aliud spectet, ut patet ex eius principio, quo casu non dicitur lex superflua, secundum Plateam in princip. Insti. quod cū eo. num. 1. Sed adhuc ex prior ratione existimo hunc intellectum non posse procedere.

2 Quapropter secundo loco Cynus, Faber, & Fulgosius textum hunc interpretantur, existimantes seruitutem quidem hic fuisse impositam in gratiam ac fauorem vicini alicuius, ex post facto autem fontem, vnde aquae seruitus proueniebat, ita fuisse exinanitum, ut proprio etiam praedio, vnde oriebatur aqua, non sufficeret. Dicitur secundum hunc intellectum quasi natura ipsa videri seruitutem hanc fuisse reuocata. Cuius ratio ea esse potest, quoniam cū concessio coeperit esse damnoſa concedenti, oportuit eam fuisse reuocatam. c. suggestum. de decim. c. 2. vbi autem. de decim. lib. 7. facit tex. vulg. in l. si vnquam. C. de reuoc. donat. Intellectum hunc ad legem hanc testatur esse communē Salicetus, qui ad ser-

ad seruitutem præscriptam, vel pacto gratuito concessam legem hanc restringit. Et eundem intellectum sequitur Rodericus Xuarez allegatione. 15. in fine. qui communem cum esse innuit. Et est ratio, quoniam semper in quacumq; donatione subintelligitur clausula illa, si donator non egeat. l. inter eos. ff. de re iud. l. Diuus Pius. ff. de reg. iur. §. sed & si quis cum parente. vers. id est. de actio. Insti. quod si aliter diceremus, iam donator hic, qui seruitutem aque concessit, liberalitatis suæ poenam pateretur, contra textum in. l. ad res donatas. ff. de æd. li. edict.

- 4 Sed hic intellectus licet communis sit, si rectè perpendatur, est (iudicio meo) falsissimus. Nam si fuit seruitus aquæ liberaliter per dominum prædij in quo illa oriebatur constituta, nullo pacto huiusmodi donatio potuit reuocari. l. perfecta donatio. l. cū profitearis. C. de reuo. dona. irritam enim facere donationem nemini licet. l. fi. C. de vsucap. pro donato. nisi causa aliqua reuocatione permittat. ex. l. fi. C. de reuoc. donat. neq; enim oportet nos beneficijs decipi. l. in commodato. §. sicut. ff. comodat.
- 5 Nec in hac specie locum habet ratio illa, ne donator egeat: nam regula illa vulgaris minimè habet locum in donatione iā per traditionem perfecta. quod Baldus eleganter notauit in. c. 1. nu. 3. de notis feudo. & sequitur Alexā. in. l. maritum. nu. 1. vers. decimo sexto. ff. soluto matrimo. Decius in. l. diuus Pius. ff. de reg. iur. & pbatur in. l. nā & maritus. & in. l. quod nomine. ff. de condict. indebit. vbi tutus exceptione fauorabili si semel soluit, non repetit. Si verò fuit seruitus præscriptione acquisita, tunc si admittamus cōmunem intellectum, otiosus prope modum videbitur vniuersus præscriptionum tractatus, ex quo dominium præscribentibus iure tribuitur, nō solum in seruitutibus, sed & rebus quibuscumq; maximi momenti, & liberum esset cuiuis, aduersus quem domus ex ipsius negligentia ac desidia præscripta est, dicere præscriptionem esse sibi damnosam, ac proinde velle

se, cū aliam domum non habeat in quā se recipiat, præscriptam repetere. quæ allegatio cachinno dignissima callēti iudici videretur. Sed fortasse ego inferius veriore huic legi intellectum assignabo.

- 6 Ex hoc autem tex. ita intellecto colligūt cōmuniter scribentes omnes, hīc probari vulgare illud, charitatem bene ordinatam initium capere à se ipsa. quod etiā probant iura vulgaria in. l. quæ seruandarum. ff. de præf. verb. in. c. 1. de supplē. neglig. præla. lib. 6. in. c. qui vult. de poenitent. distinct. 3. in. c. quiescamus. 42. distin. quibus & lex regia conuenit fi. tit. 23. p. 1.

- 7 Quare nemo tenetur alienam salutē suæ præferre, etiam si vnus dominus sit, alter vassallus. gl. in. c. 1. §. fi. in gl. potuerit. de aliena. pater. feud. alia in. c. 1. in glo. 1. quibus mod. feud. amittat. neq; vassallus feudum amittet, si se defendēs dominum vulnerauerit, aut etiam occiderit. gl. singul. in. c. 1. §. porrò. verbo, morti. quæ fuit prima caus. bene. amittent. quam ibi sequuntur omnes. & testatur esse cōmuniter approbatā Ripa in. l. fi. nu. 66. C. de reuoca. dona. Sed neq; libertus, qui grande libertatis suæ beneficium à patrono suo accepit. l. 1. ff. de bon. libert. salutem patroni suæ vnquam tenetur præponere. l. hæc demū. ff. de operi. liberto. seruus autem (tanta est in eorū qui serui sunt potestas dominorum) tenetur salutem propriā vitæ salutique domini sui postponere. l. 1. §. eodem autem testō. ff. ad Syllanian.

- 8 Hinc infert Bal. in præsentī vxorē egenam sibi quæ agit pro dote sua repetenda à marito qui vergit ad inopiam, iuxta tex. in. l. si constante. ff. solut. matri. l. vbi adhuc. C. de iure dot. non teneri seruare marito aliquid ne ille egeat, sed insolidū si velit mariti facultates omnes excusurā, cū & ipsa etiam egens sit. Et sequitur idem Episcopus Ciuitat. allegās alios in. c. possessor. de reg. iur. in. 6. 2. p. §. 2. col. 15. Cāpe. d. dot. t. p. q. 24 r.

- 9 Secundò infert Salicetus in præf. eū qui promisit aliquem defendere contra quancumq; personam non teneri illum defendere contra se. quod ex Saliceto etiā refert, ac

P sequitur

sequitur Alciatus. i. regul. præsumptio. 52. num. 2. sed ante hos hoc voluit glos. ordinaria in. c. domino guerram. §. fina. in glos. contra omnes. hic finitur lex. deinde consuetu. regni incipiunt lib. feudor. quam ibi sequitur Matthæus de Afflictis. num. 21. & testatur esse communiter approbatam Aluarotus num. 4. & sequitur eam Hippolytus in. l. i. §. si seruus. nu. 1. ff. de quæstio.

10 Tertiò infert Albericus in præsentī, teneri vnumquemq; propter hunc ordinem charitatis elemosynam potius largiri domestico ac consanguineo, quàm extraneo. quod probat apertè textus in. c. non satis. 86. distinct. iuncta gl. domesticos. idem notat glos. in. c. quiescamus. 42. distinctio. alia in verb. subministrent. in. c. 1. de vita. & honest. cler.

11 Sed quid si pater meus egeat, qui tamen infidelis est, an huic teneat ex hoc ordine subuenire, an potius proximo fidei? Et verius est, patri etiam infideli esse subueniendum. gl. notabilis in. c. si qui filij. in gl. fideles. ibi, sed dicas. 30. distinct. quam ibi sequitur Præpositus nu. 3. Cardinal. Turrecrem. nu. 7. & voluit idem gl. in illo. c. non satis. alia in. c. in eos. in gl. 2. de hæret. quarū opinionem sequitur Præpositus in. c. cum haberet. de eo qui duxit in vxor. quam poll. per adul. & testantur hanc glossarum opinionem esse cōmuniter approbatam Panor. in. c. si quis episcopus. 1. notab. de hæret. Felin. in. c. cum sit. nu. 2. de Iudæis. Ioā. Arelatanus in tractatu de hæret. 22. notab. 3. limitat. Iacobus Septimancensis de instit. catho. c. 29. nu. 12. quæ probata est lege regia. 8. tit. 23. part. 1. Et sanctè (vt pleraq; omnia) Christianissimus Carolus primus huius nominis Rex Hispaniæ decreuit Pintiæ anno 1523. petitione. 23. pauperes externos pellen- dos à ciuitatibus esse, vt indigenis pauperibus elemosyna potius largiatur.

12 Quartò infert Panormitanus in illo. c. 1. de vita & honest. cler. posse executorem testamenti bona suæ distributioni cōmissa in cognatos pauperes elargiri. sed & sibi ipsi executore (si egeat) posse distribuere,

probaui ipse in. l. cum quidam. ff. de lega. 2.

13 Quintò infertur, quòd si aliquis consuetudine acquisiuerit ius incidendi ligna ex nemore alieno, pascendiue oues in alieno prato, si eò ventum est, vt id iā minimè fieri possit nisi exclusis ouibus dñi prædij seruietis, has oportere potius admittere, q̃ extranei. ita enim voluit Panor. in. c. dilecti filij. nu. 7. de arbit. & ante eum hoc voluit Hostiensis col. 2. Butrius nu. 15. Imo. nu. 10. Belamera nu. 10. atq; ita fuisse iudicatū in sacro Neapolis senatu refert Matthæus de Afflictis idem sequutus decis. 290. nu. 6. quorum opinio probari videtur ex tex. elegantī in. l. venditor. §. si constat. vers. ita tamen. ff. cōm. præd. quē in hoc dicit esse mirabilē Parisius consi. 27. vol. 1. nu. 134. Didacus Co- uarru. lib. 1. vari. reso. c. 17. nu. 11.

14 Sextò infert Salicetus in præsentī, patrem qui regulariter tenetur filiū alere. l. si quis à liberis. ff. de libe. agnos. liberari ab hac obligatione, si seipsum tantum ille possit alere. & idem sequuntur Nicolaus de Neapoli, & Ias. quos allegat Alciatus idem sequutus vbi supra. num. 4.

15 Posset autem vltra communia tertio loco text. hic ita declarari, quòd Imperator Claudius hic Priscum ipsum consulentem remittit ad præsidem prouinciæ: quoniam præsidis officium erat aquam diuidere inter vicinos. l. de vsu. ff. de vari. & extraordi. cognit. Hic igitur aqua habuit ortū in fundo Prisci, & inde egressa, longè lateq; vagata est: in ripa huius riui ex aqua illa profluētis sunt multi fundi Prisci & aliorum vicinorum, quibus omnibus aquæ copia non sufficit: præses hoc casu debet, habita ratione ad ortum aquæ, distribuere eam potius fundo Prisci, ex cui⁹ agro origo hui⁹ aquæ ortum habet, quàm fundis aliorū. Et fortassis hæc erat statuta cōsuetudinis forma, de qua dicitur in tex. Et hūc intellectu ipse sequor interim dum meliora nō inuenio.

Summarerum. l. Si manifestè.

In

- 1 **I**n prædio etiam fiscali oportet antiquam tueri seruitutem.
- 2 Fiscus causa singularibus privilegijs munita.
- 3 Fiscus privilegia non extenduntur ultra casus iure expressos, atq; ideo iura de priuatis constituta, ad fiscum etiam regulariter pertinere.
- 4 Lite mota inter fiscum & priuatum, procurator Caesaris iudex est.
- 5 Si quis habeat antiquum molendinum, an possit prohibere uolentem in eodem flumine aliud molendinum superius edificare.

L. Si manifestè.

Non diuiditur tex. hic. Summa rim hoc continet.

- 1 Etia in prædio fiscali oportet antiquam tueri seruitutem. Ratio dubitandi hic ex privilegijs fisci originem traxit, in cuius prædio videbatur constructui non posse, est enim semper fiscus causa singularibus munita privilegijs. l. si quis q. in fine. ff. de iure fisci. Sed illa lex cum similibus duntaxat locum habet in casibus à iure expressis, in cæteris verò fiscus iure communi uti debet.
- 3 Quare iura omnia de priuatorum causis agentia, ad fiscum etiam pertinent. l. de contractu. C. de rescind. vendit. l. idem iuris. ff. de compensat. glo. ordinaria in. l. ite veniunt. §. ait senatus. vers. in priuatorum. verb. in publica. ff. de peti. hære. alia in. l. i. in verbo, pertinet. sup. de peti. hæredit. quam ibi sequuntur omnes. & testatur esse communiter approbatam sequutus Curtius iunior in. l. is apud quem. nu. 69. C. de edend.
- 4 Secundò nota ex tex. inter fiscum & priuatum lite mota procuratorem Caesaris esse iudicem competentem. idem probat text. in l. ad fiscum. C. vbi caus. fiscal. vbi gl. hoc declarat, siue fiscus agat, siue reus sit, semper tamen causa illa tractari debet simul cum præside prouinciæ. l. si aduersus. C. si aduer. fiscum. Sed ille textus in causa restitutionis in integrum loquitur, quæ cum mixti imperij sit, coram utroq; & rationali & præside prouinciæ est tractanda, regulariter procuratore Caesaris cognituro, nisi à pro-

uincia ille absens esset, tunc enim solus præses cognosceret. l. fundus qui. ff. de rescind. vendi. ne si prouinciales hoc casu extra prouinciam trahantur, magnis sumptibus vexentur. ad idem est textus in. l. si vacat. de bon. vacant. lib. 10. De criminali autem causa inter fiscum & priuatum solus præses habet cognitionem. l. i. C. vbi caus. fisca.

5 Deinde gl. nostra inducit text. hunc in argumentum quæstionis percelebris, an. v. is qui multis retro annis habuit constructum molendinum, possit prohibere alium uolentem paulò superius in eodem flumine aliud molendinum edificare? Et gl. primò arguit debiliter ex hac lege, quasi non possit secundum hoc molendinum construi, deinde in contrarias partes inducit quædam ex legibus argumenta. Et ita residet glossator in hac opinione, ut molendinum secundum construi possit. Contrariam tamen opinionem, imò quòd secundum hoc molendinum in damnum inferioris construi non possit, tenet gloss. in. l. si quis ex argentarijs. §. si initium. verbo. rationis. ff. de eded. Sed opinionem gl. nostræ agnoscit iterum gl. in. l. quo minus. in glo. i. ff. de flum. &, ut referunt oēs, sabatina quæstio fuit, publiceque Bononiæ per Franciscum Accursium disputata, in qua decidenda duas oportet proponere conclusiones. Prior est, si flumē est priuatum utriusq; iure potest secundum construere molendinum, etiam si ex eius constructione impediatur cursus aquæ in molendinum inferius. argu. sunt text. in. l. fluminum. §. si. & in. l. Proculus. ff. de damno infect. si hoc fiat animo commodi consequendi, secus autem, si animo ledendi inferiori. l. i. §. deniq; ff. de aqua plu. arcē. Et ita est intelligenda gloss. hæc nostra ne erret. Si verò flumē publicum est, in quo ædificatur secundum molendinum, & qui primo habuit molendinum iure illud construxit, tunc secundus non potest secundum molendinum in eius damnum construere. l. 2. §. merito. ff. ne quid in loco publico. Si verò illicitè prius erat constructum, tunc nil prohibet secundum molendinum construi,

etiam si noceat inferiori. Et ita in primo mebro huius distinctionis est accipienda gl. in §. si initium. & in l. quominus. Distinctione hanc licet non ita expedita posuerunt in presenti, pro resolutione huius articuli Cynus, Albe. Bal. Fulgo. & Salicet. & comune esse affirmat Ange. de Perusio eam sequutus. idem quoque tenet Bart. in l. quominus. col. 2. vers. primo quero. ff. de flumi. vbi las. nu. 21. Franciscus Ripanus. 25. testantur hanc esse communem resolutionem in hac controversia idem sequuti. idem tenet etiam Bar. in l. i. §. sed & si. nu. 1. Imo. ibi. nu. 5. ff. de aqua plu. arc. atque idem videtur (saltem ex parte) Bart. probasse in l. i. §. idem ait. ff. ne quid in loco publico. & eandem distinctionem sequuntur Bal. in l. vnica. C. de sent. quæ pro eo quod inter. profer. 13. oppo. nu. 58. las. allegans alios in l. rescripta. nu. 5. de precib. Imper. offeren. & testantur præterea hanc distinctionem esse communem eam sequuti las. in illo. §. si initium. nu. 14. idem las. conf. 98. col. 2. in principi. vol. 1. Deci. conf. 373. nu. 3. quam tu declarabis ex tex. eleganti in l. 18. tit. 32. p. 3.

Summarerum. l. Altius.

- 1 A Edes suas licet unicuique altius erigere, libera enim præsumuntur.
- 2 Ecclesia in dubio præsumitur libera, nisi quis probet habere se in eam ius patronatus.
- 3 Duces, Comites, vel Marchiones an in dubio præsumantur habere bona libera, an potius feudalitatem.
- 4 Rex an possit citare hos, ut ostendant titulos quibus possident bona sua.
- 5 L. de precatio. ad l. Rho. de iact. qua constat Imperatorem esse mundi dominum, quo pacto sit intelligenda.
- 6 Rex potest citare dominos, ut ostendant titulos quibus exigunt regalia.
- 7 Rex iure citat dominos ut ostendant titulos suarum dignitatum.
- 8 A Edes proprias non licet erigere propter antiquam consuetudinem ne erigantur.
- 9 Atque hæc consuetudo alienigenas etiam ædificantes comprehendit.
- 10 Comprehedit etiam clericos ædificia sua altius erigentes.
- 11 Sed an stante huiusmodi consuetudine seruitus imponi possit ut liceat altius tollere contra formam consuetudinis.
- 12 Publici aspectus ædificiorum curam semper fuisse legumlatoribus.

- 13 Et ideo testatoribus non licere legare ædibus affixa.
- 14 Altius ædes proprias attollere non licet in limitibus imperij.
- 15 Hodie non licere turres, ædesque fortes erigere.
- 16 Iuxta regiam non licet etiam in proprio solo altius ædificare.
- 17 Sed neque iuxta ecclesiam.
- 18 Sed neque in priuato solo, si fiat ad emulationem.
- 19 An liceat lumina erigere, ex quibus religiose personæ prospici possunt.
- 20 Monasterium compellit vicinum uendere sibi seruitutem altius non tollendi.
- 21 Fautore religionis compellitur quis propriam rem distrahere.
- 22 In dubio ædificans an uideatur emulari. Et emulationis coniectura quedam non vulgares.
- 23 Debiti seruitutem non licet ædificare, si ex ædificio seruitus leuatur.
- 24 Declaratur text. in l. seruitutes. §. si sublatum. uerficu. seruitus. de serui. urba. prædior.
- 25 A Edificans potest vicini ædibus lumina prorsus obturare.
- 26 Quod in hærede non preedit respectu ædium legatariorum.
- 27 Sed neque in donatore.
- 28 Neque si obturentur lumina scholarum, in quibus literæ docentur.
- 29 Sed neque in donatario.
- 30 Sed neque in locatore.
- 31 Lege partitæ restrictam esse licentiam altius ædificandi.
- 32 Non licere etiam in proprio pontem erigere in uiam publicam prominentem.
- 33 Neque podium licet priuatæ domui in uia publica adiuuere.
- 34 Gl. omnes expenduntur.

L. Altius.

Dividitur text. hic in duas partes. In prima ponitur regula quedam generalis. In secunda adijcitur alia regula. Ex priori parte tu collige liberum esse cuicumque ædes suas altius tollere ad cælum usque, quoniam semper libera illæ præsumuntur. idem probant text. in l. si. in prin. ff. de seruit. tit. generali in l. cum eo. & in l. Imperatores. ff. de ser. urba. præd. l. si quis. §. si iussero. ver. in opere. ff. quod vi. aut clā. Vnde & illud cōsequitur, ecclesiam semper liberam præsumi, nisi quis probaret habere se in illam ius patronatus. Innocentius in c. cum venerabilis. de excep. Bal. ibi col. 3. vers.

vers. nota quod Bernardus. Archidiaconus in. c. nullus. n. 3. 16. q. 7. Paulus de Citadinis de iure patronat. 3. parte. §. secunda causa. num. 7. Alciat. in. 3. presump. 2. regul. col. 1. Tametsi contrarium dixerit Panor. in. c. querelam. nu. 9. de elect. dicens ecclesiam non nasci, sed semper habere constructore, qui ex constructione ipsius patronus est. Sed superior nota vera est, & communis. Presumetur autem in dubio ecclesia patronata ac non libera, si aliquem constet eam constructurisse, etiam si in constructione ius patronatus sibi non reseruauerit. ex tex. in. c. significauit. 41. de testibus. ubi ideo libera cesset ecclesia, quoniam fundantes dixerunt nil se velle in eam iuris retinere, quasi nil illis dicentibus saluum ipsis esset ius patronatus. atq; ex illo textu notant ibi Cardinalis & Antonius de Butrio. Imo. ibi. nu. 1. Panor. nu. 1. Aretinus & Felin. nu. 2. qui alios allegat. & ita tenet gl. in. c. si quis basilicam. in gl. fi. ibi, quia ipso iure ei debetur. de consecrat. distinct. 1. cuius opinionem sequitur Rochus de Curte. de iure pat. verb. ecclesiam fundauit. q. 8. num. 9. & testatur esse communem eam sequutus Lambertinus de iure patro. lib. 1. par. 1. 2. quest. artic. 4. num. 14.

3 Secundum inferitur, Ducem, Comitem, vel Marchionem in dubio presumendum esse possidere Ducatum, Comitatum, & Marchionatum iure proprio, tanquam liberum & alodialem, non tanquam feudum habitum a principe. ita enim voluerunt Hostiensis in. c. fin. de iudici. & ibi quoq; Ioannes Andre. & multi alij, quos idem sequuti allegant Andreas Alciatus & Ioan. Arelatanus in. illa. 3. presump. nu. 2. & esse communem opinionem hanc testatur Ioannes Orosius eam sequutus in. l. 4. n. 3. ff. de rer. diuisio. Quod si illi principem aliquibus officiorum muneribus fuerint prosequuti, illa videntur illi obtulisse ut principi superiori, non ut ab illo in feudum se illa possidere testarentur. argu. tex. optimi in. l. non dubito. vers. hoc enim adiicitur. ff. de capti. & postli. reuerf.

4 Ex quo videtur, non posse reges, in cuius regno hi domini habent hæc bona, citare

iplos ut ostendant titulos quibus possident res illas, cum suo iure liberè eas possidere presumantur. ita enim voluit Bartolus in. l. 1. de conduct. & pro. prædior. fiscal. nu. 2. vers. item si rex. dicens hanc fuisse decisionem Andreæ de Barulo. lib. 11. Platea ibi. num. 1. vers. & per hanc legem. atq; hanc Bar. opinionem sequuntur Ias. in. l. 2. n. 176. C. de iure emphyteut. idem in. §. actionum. nu. 225. de acti. Instit. idem in prælu. feudi. num. 50. Decius conf. 61. col. 2. Ioannes Lopus in repet. c. 2. notab. §. sed est pulchra. nu. 45. Chassenæus in cõsuetu. Burgu. rub. 3. §. 4. nu. 7. cui sententiæ & ratio illa suffragatur, quod cum iuris presumptione hi domini liberè has res possideant, cogi non possunt earum titulum dicere. l. cogi. C. de peti. hære. l. 290. stili. Sed in hac specie contrarium voluit Bal. in. l. 2. nu. 8. C. quo. & quan. iudex. qui Bar. in illa l. 1. allegat. atq; hanc Bal. decisionem retulere Ias. & Chassenæus. & sequutus est Mattheus de afflictis decis. Neapolit. 285. nu. 86. & horum sententiæ suffragatur, quod Imperator habeat fundatam intentionem suam de iure communi contra hos dominos suos vasallos, cum sit mundi dominus. l. de precatio. ff. ad legem Rhod. de iact. l. bene à Zenone. vers. cum omnia. C. de quadrien. præscript. Atq; idem videtur esse dicendum in quolibet rege non recognoscere te superiorem, saltem intra limites sui regni: nam quæ de Imperatore traduntur, & in hoc locum sibi vindicare auctores sunt Petrus de Bella Pertica, ac Bal. num. in. l. ex emplo. C. de probat. Sed reuera Bartoli decisio & vera est, & communis videtur. & Baldi decisio posset procedere, cum superior agit de iurisdictione vel re alia ex his quæ sunt regalia, in quibus semper habet fundatam intentionem suam.

5 Neq; obstat, quod sit mundi dominus, quare presumptionem esse hos Duces, Comites, ac Marchiones bona hæc ab ipsis possidere: nam vniuersale illud dominium respectu iurisdictionis est duntaxat ac protectionis, non verò respectu rerum priuarum, harum enim dominium non magis Imperatoris presumi, quam aliorum. ita enim voluit gl. ex sententia

- vulgari contra Martinum in illa. l. bene à Zenone, in parte. omnia. quã ibi sequitur Cyn. l. q. testatus hanc esse veritatẽ. Alberi. ibi. nu. 2. Ange. nu. 8. dicens ita tenere oẽs doctores. Salicetus num. 6. affirmans hanc esse veritatem secundũ doctores. & tenuit eandem opinionẽ gl. in proœmio. ff. in parte, sanctionem. vbi eam tenet Bar. nu. 3. cõmunem esse profitetur Alberic. ibi nu. 9. & fuit eiusdem opinionis glo. in. l. Barbarius. in glo. multo magis. ff. de offi. prætor. Bart. in. l. 1. nu. 15. ff. de iuris. om. iud. vbi Cũrtius nu. 108. testatur hanc esse cõmunẽ opinionem eam sequutus. testantur præterea hanc opinionem cõmunem esse Alberi. in. l. beneficium. nu. 26. ff. de cõstit. prin. Cardinalis in clem. 1. in prin. nu. 4. de summa trin. Bellonus cõf. 2. nu. 2. cõmunem esse testimonio Ioa. Fabri testatur Sotus de iusti. & iur. lib. 4. q. 4. arti. 1. quam sequũtur præterea Panor. num. 26. Fel. num. 11. in. c. quæ in ecclesiariũ. de cõstit.
- 6 In cæteris sanè, quæ ad dominiũ rerum priuatarum non pertinet, poterit Rex hos dominos citare, vt ostẽdant titulos, ex quibus vectigalia exigunt, vel alia regalia exercent. Tametsi & in dominio ipso ciuitatum hoc esse admittendum existimet Gregorius in. l. 1. in. glo. i. tit. 18. p. 2.
- 7 Poterit præterea eos rex in hoc citare, vt ostendant titulos suarum dignitatum, Ducatus, vel Marchionatus, vel Comitatus, hæ enim dignitates nõ quẽrũtur successione, sed regis beneficio tribuuntur. l. sacrilegii. ibi, vel dignitatibus. C. de diuers. rescript. Ex quo ita colligit Rodericus Xuarez in. l. quoniã in prioribus. C. de ino. testament. ii. limitatione. dubio. 1.
- 8 Limitabistu modò regulã huius text. vt nõ procedat, si vellet quis etiã in proprio loco ædificare contra consuetam iam ac præscriptam in vrbe cõsuetudinem, potest enĩ ex ea induci, ne vltra certum modum ædificia erigantur. l. 1. C. de ædifi. priuat. vbi refert gl. hoc esse consuetudinis apud Florentinos. Cuius consuetudinis meminit etiam gl. in. l. qui luminibus. ff. de serui. vrb. præd.
- 9 In quo illud diligẽter notabis, quòd vbi ea consuetudo obtinuerit, ligabuntur etiã ea alienigenæ in ciuitate illa edificantes. ex textu eleganti in. l. venditor. §. si constat. ff. commu. præd. l. an in totum. C. de ædific. priuat. Ex quibus legibus hoc ita colligit Barto. in. l. 1. num. 27. versic. quartò quæro. C. de summa trinit. & fide cathol. Cepolla, qui tamen Bartoli non meminit. de seruit. vrb. prædior. c. 27. nu. 5. & cõmunem esse hanc Bart. opinionem testatur Rochus eam sequutus in. c. fi. nu. 715. de consuetud. & est pulchra lex regia. 26. titu. 17. part. 1. generaliter statuens, consuetudine loci alienigenas etiam ligari.
- 10 Adde, hac consuetudine clericos etiam teneri: si velint enim vltra antiquam formam ædificare, non erit illis permittendũ. Salicetus in authen. cassa & irrita. de sacrosanct. eccles. C. Ambrosius de Opizonibus in. l. filius familiãs. §. diui. nume. 88. ff. de legatis. 1.
- 11 Tertiò adde, stante huiusmodi consuetudine, posse constitui seruitutem à vicino suo vicino altiũs tollẽdi. quod videtur probare textus in. §. æquẽ si agat. de actio. Insti. quem in hunc sensum interpretantur ibi Ioannes Faber. Angelus de Areti. existimãtes pro huiusmodi seruitute competuras confessoriam & negatoriã actiones, iuxta illum textum. Et hoc exemplum Fabri ad illum textum testatur esse verum & cõmuniter approbatum Gomecius ibi. num. 18. vers. postremò. idem sequutus. atque cõmunem etiam esse affirmat Corrañus libro. 3. Miscell. quæstio. c. 24. num. 3. Tametsi Fabri exemplum textui illi minimè conuenire lass. ibi contendat. num. 44. Ego verò rem hanc paulò altiũs cõtẽplatus, & Fabri exemplũ pro text. illo probare minimè possum, & eius cõclusionẽ falsam esse simpliciter existimo. Nã non est verosimile Imperatorem, qui principia quædã ad hanc seruitutum materiam elemẽtarijs tradere constituit in illo. §. æquẽ si agat. casum hũc de quo agim⁹ voluisse statim illis proponere. rarissimus enim is est, & cuius vsum

usum non nisi Florentiæ vigere scimus: ex his autem quæ raro accidunt, iura non constituuntur. Arbitror præterea, stante huiusmodi legitima consuetudine vel statuto, non posse vicinum vicino suo concedere, ut possit altius tollere: quoniam hæc consuetudo non tam in fauorem vniuscuiusq; priuati ciuis, quam in vniuersum vrbis ornatum introducta videri potest, ne ædificia altitudine sua plus iusto ex crescētia, obscuriores (solis radios obturantes) vias publicas efficiant.

12 Fuit enim maxima cura semper legumlatoribus, publici ædificiorum aspectus. l. 2. in fine. C. de ædifi. priuat.

13 Cumque amplissima semper fuerit legandi potestas, Senatusconsulto Auiola & Pansa Romæ consulibus factum est, ne ædibus affixa legare testatores possent, ne publicus deformaretur ciuitatis aspectus. l. cætera. ff. de legat. 1. Cui conuenit optima lex regia. 13. tit. 9. par. 6. l. 2. ibi, domus verò, quarum cultu decus vrbiū potius quam fructus acquiritur. de prædi. & om. reb. nauicular. lib. 11. quare non potest hoc ius publicum priuatorum pactionibus derogari. l. ius publicum. ff. de pact.

14 Secundò limitabis tex. hūc, ut non procedat, si in limitibus imperij velit priuatus aliquis ædificare, superiora erigēs ædificia, hoc enim nō licebit, etiā in proprio solo l. quicumq; Castellanorū. de fundis limitroph. lib. 11. extra limites autem imperij liberū est cuiusq; ædificia sua muris cingere. l.

15 per prouincias. C. de ædificijs priuat. hodie verò generale statutū est, ne turres quispiā erigat, domos vè fortes cōstruat. l. 10. tit. 16. lib. 8. ordina. sed neq; dirutas licebit erigere. l. 46. Tauri. Quòd si quādo princeps alicui permiserit priuata aliqua ratione domum aliquam fortem erigere, id ex Senatorum, qui sunt illi à cōsiliis, atq; vrbiū circumiacētium tractatu factū fuisse oportebit. l. 7. tit. 7. lib. 4. ordinament.

16 Sed neq; iuxta regiam principis etiā in proprio solo ædificare licet. l. ædificia. C. de operi. publi. ne hinc incendij occasio, vel

insidiæ parari possint publice domui. Atq; eum textum dicit esse notabilem Albericus ibi, dicens habuisse se eū de facto. & singularem esse dicit Roman. singu. 710. & est ad idem textus in l. quicumq; cod. titu. vbi aliam etiam rationem Honorius & Theodosius proposuerūt propter sigillum secreti negotiorum, quæ in regia tractatur. Sed neq; muris publicis quisquā potest etiam in proprio solo ædificia admouere, sed quindecim pedum intercapedinem interijci oportet. l. si cui. l. moeniana. C. de ædifi. priuat. cui conuenit. l. regia. 22. tit. 32. part. 3. licet hæc leges malè seruentur, cum non solum iuxta muros ipsos, sed & supra eos videamus passim ædificia construi.

17 Sed neq; iuxta ecclesiā licebit vnquam etiam in proprio solo ædificare. cap. nulla. 12. quæst. 1. vbi in atrio ecclesiæ ædificare nemini licet. Est aut atrium ecclesiæ, quod cimiterium vulgo dicimus, cuius mēsuram statuit tex. in. c. sicut antiquitus. 17. q. 4. & textui in illo. c. nulla. conuenit lex regia. 24. tit. 32. part. 3.

18 Tertiò tex. hunc limitabis, ut nō procedat, si quis non tā vt prosit sibi, q̄ vt vicino æmuletur, altius tollat ædificium: tūc enim iure ne id faciat, poterit phiberi. l. opus nouū. ff. de operi. publici. Alberi. tñ de Rosatis hoc in dubium reuocauit, qui in finalibus verbis, quæ in hanc legem scripsit, defendit posse ex hac lege vnumquemque ædificare etiam ad æmulationem alterius. Et argumento legis. opus publicum. respondet Albericus, textum illum agere in ædificante in æmulationem ciuitatis. eandem opinionem sequuti sunt Angelus de Perusio in. l. cum eo. ff. de seruitut. urban. prædior. Florianus in. l. Sabinus. num. 2. ff. commu. diuid. sed textus in. l. opus publicum. in ædificante etiam in priuati æmulationem locum habet, neque est ratio vlla hinc differētiæ inter ciuitatem & priuatum: atque ita textum illum interpretantur generaliter in proprio loco glo. Barto. & alij. & tenet idem glo. in. l. per prouincias. verbo, sui domini. C. de ædifi. priuat. vbi idem

sequuntur Bart. & cæteri. glo. in l. quicūq; Castellorum. de fundi. limitroph. glo. in l. domum suam. ff. de regu. iur. Bartolus in l. ex hoc iure. num. 7. ff. de iust. & iur. vbi Claudius col. 3. testatur hanc esse communem quam sequitur ibi Ias. col. 1. nu. 7. Orosius. num. 35. testatur esse communem, quam & Paulus de Castro tenet in præsent. & sequuntur eandem opinionem Innocentius in cap. Pisanis. nu. de resti. spoliat. Panorm. ibi. num. 5. Cepola. de seruit. vrb. prædior. cap. 39. vers. quintò fallit. Iasson in l. quomius. num. 22. Ripa ibi. num. 26. ff. de flumi. Alexander consi. 174. num. 3. volu. 2. Iasson consi. 98. volu. 1. testatur hanc esse communem resolutionem idem Ias. in l. de pupillo. §. meminisse. nu. 9. ff. de noui. oper. nuntiat. vbi eam sequitur Ripa. nu. 34. Alciatus in. 23. præsump. 3. regulæ. nu. 1. Corraus libro. 3. Miscella. quæstio. cap. 24. nu. 5. Cur-
 tius consil. 80. nu. 3. Decius in l. domum. & ibi etiam Cagnolus nu. 4. ff. de regul. iur. Hippolyt. singu. 154. asserit præterea hanc esse communem opinionem Boerius eam sequutus decif. 320. nu. 11. quæ probata est lege regia. 13. in fine. & l. 19. titu. 32. part. 3. & videtur pro hac communi resolutione textus, cui Alber. & Angelus malè satisfaciēt. in l. §. deniq; ff. de aqua pluui. arcend. Sed & vulgaris ratio est, hominem homini infidari non oportere. l. in fundo. ff. de rei. vendic. Constat igitur ex superioribus, vicinum minimè posse altius ædes suas tollere, vt vicini sui secretoria domus contempletur, id enim esse solet perquā durū. l. 2. C. quan. & quib. quart. pars. debeat. lib. 10.

19 Neque rursus ferēdi sunt, qui fenestras aperientes, religiosorum qui sunt obtrusi monasterijs facta vestigiaque omnia possunt penetrare: licet enim hi ad æmulationem non faciāt, fauore religionis prohiberi posse videntur. atque ita determinant in præsent. Cynus ac Baldus, & cæteri sequuntur. & communem esse testatur Cepola de seruit. vrb. prædio. c. 62. num. 2. Ego verò respectu monachorum, si non fiat ædificium in eorum æmulationem, erigi posse ædes

existimo. Sed in monialibus lōgè aliud statuendum censeo, vt etiam si non ædificetur ad earum æmulationē, adhuc ædificia sint prohibenda, ex quibus facta ipsarum monialium prospici possint. Mouet me text. generalis in l. fi. C. de cust. reor. in cap. mulieres. de iudi. lib. 6. & quoniā visus & commixtio foeminarum cum masculis est periculosus. l. 1. §. sexū. ff. de postul. l. si quis non dicam rapere. C. de episc. & cler. cap. diffinimus. 18. quæst. 2. cap. monasteria. de vita & honest. cler. l. quod ait. lex. vbi id notat glo. verbo, in ipfis. ff. de adult. Neq; iuris vllam rationem habet, quod quidam vulgò dicunt, si via publica media intersit, posse vicinū media via seclusum à monasterio impunè ædes suas tollere, secūs verò si domus contiguæ sint, hanc enim situs differentiam existimo cōsiderandam non esse.

20 Sed si monasterium monachorū ex superioribus vicini suis fenestris offendatur, poterit vicinum compellere, vt vendat ipsi monasterio seruitutem altius non tollendi. ita enim notauit Antonius Gomecius allegans alios in l. 46. Tauri. nu. 9.
 21 Nam cū possit monasterium pro domo sua extruenda aut etiā amplianda compellere vicinum vt proprias ædes ipsi vendat. argumento text. in l. 1. §. si autem. C. de commu. ser. manumiss. in l. si quis sepulchrum. in prin. ff. de relig. & sumpt. funer. in l. locum. ff. de vusufruct. & ita tenuit Guillemus de Cugno in l. decernimus. C. de sacrosanct. eccles. Ias. in l. nec emere. 2. fallen. C. de iure delibe. & testatur esse communem opinionem hanc, licet eam impugnet episcopus Ciuitatensis libro. 3. variar. resolut. cap. 14. num. 7. & eam tenet Gregorius in l. 3. tit. 5. part. 5. in glo. 1. quam sequitur etiam Lambertinus de iure patr. libr. 1. part. 1. quæst. 3. artic. 2. nu. 5. multò facilius poterit compellere priuatum sibi vendere seruitutem. Atque ita ego rem hanc expediendam censeo, summa enim ratio est, quæ pro religione facit. l. sunt personæ. ff. de religi. & sumpt. fune. Tamen si sciam plures, qui sunt iniuria quidem in monachos male affe-

Id affecti nil in illis, neq; in monialibus specialitatis admittere, sed solum cum ad eorum emulationem fit, ædificia esse prohibenda non amplius.

22 Sed in dubio an præsumatur quis æmulari cum ædificat? Et in dubio præsumendum est ædificare quidem vnumquemque vt sibi profit, nõ vt vicino æmuletur. gl. notabilis in l. fluminũ. §. si. in glo. nõ tenet. ff. de dam. infect. quam ibi sequitur omnes. & esse cõmunem eius opinionem affirmat eam sequuti Claudius. col. 4. Ioannes Oroscius. nu. 37. in l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iu. & eam sequitur Decius cõsil. 373. nu. 3. quæ opinio vel ex generali præsumptione adiunatur, quæ præceptum est, delicti præsumptione capiendam in dubio minimè esse. l. meritò. ff. pro socio. deprehenderetur autem animus malignitatis in eo qui ædificat, nullã inde capiens vtilitatẽ. quod Paulus de Castro scripsit in præsent. nu. 4. & ante eum Faber in prin. nu. 2. de lege. Fusi. can. tollẽ. Romanus cõsil. 52. nu. 5. Alexan. 174. vol. 2. Imola in l. si in meo fundo ad finem. ff. de aqua plu. arcẽ. Cepola de seruit. vrba. præd. ca. 62. nu. 2. l. ass. in l. quo minũs. nu. 23. Ripa ibi nu. 29. ff. de flumi. l. ass. cõsil. 32. nu. 3. volu. 1. Gregorius in l. 19. tit. 32. p. 3. in glos. 2. & esse communem opinionem testatur Aymon Craueta de antiquita. tempor. folio paruo. 182. num. 33. quæ probatur naturali præsumptione, quia nemo videatur velle plus expendere in rem aliquam, quàm commodi ex ea percipiat. l. mediterraneæ ciuitates. de anno. & tribut. libr. 11. probarique videtur hæc præsumptio malignitatis in l. 4. ff. ex quib. caus. maior. ibi, sine lucro hoc affecta uit. Quod quidem verum est non solum si nullam vtilitatem ædificas inde percipiat, sed & si paruam percipiat, nam & tunc videtur malignari. Cepola de seruit. vrba. prædior. c. 39. n. 3. Socinus cõsil. 30. nu. 3. vol. 4. Decius cõsil. 573. num. 8. Et inquit Aymon vbi supra, hanc esse communem opinionem, quoniam parum, & nil æquiparari iure soleant. l. quanuis. ff. de condi. & demonstr. l. illud. §. minus. ff. de tribut. Ex quo

constat errasse Alciatum, qui. 23. præsump. 3. regul. nu. 1. ad fin. existimat sufficere quauis leuẽ vtilitatẽ ad effugiendã hæc præsumptionẽ emulationis. Sed & illa æmulatiõis & malignitatis præsumptio est non leuis, si ædificans soleat iniurius esse suis vicinis, atque facilis in eorum despectum. Cepola de seruitut. vrban. prædior. cap. 62. versiculo. secundò fallit. ad finem. quæ præsumptio sumpta videri potest ex text. in l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re milita. l. uaturque ex text. in l. vel vniuerforum. ff. de pigno. actio. quod si quis ædificet mixta consideratione, cum vt sibi profit, tum vt vicino æmuletur, ferendus est ædificare. Baldus in cap. cum ecclesia. num. 5. de electione. Sed difficilis videtur hæc Bald. sententia, cum regulariter magis inspicere oporteat causam quæ nocet, quàm quæ prodest. l. Pedius. §. 1. ff. de arbitr. l. 2. §. si à pupillo. ff. pro empt. l. 3. §. finali. ff. de suspect. tutor. Præterea quando aliquid se habere potest tanquam permissum & tanquam prohibitum, magis est, vt ex iuris regulis ad prohibiti causam referatur. l. 1. §. si pendeat. ff. ad Macedonia. l. nec nos præterit. C. de capt. & post. reuer. Quare Bald. decisionem ipse non sequor. Sed si ædificans non profit sibi, sed cuidam tertio, non videbitur æmulari, etiam si damnum inde vicino consequatur. argumento text. optimi. in l. cum in fundo. versiculo. sed si nõ sit fundi domina. ff. de iure dot. Ex quo ita collegerunt Ioannes Faber & Alciat. vbi sup. est enim cõmodum eius qui ædificat, vt amico suo gratuletur. l. si pignore. in prin. ff. de furt. Sed hæc opinio nõ satis tuta mihi esse videtur, quare ab ea libenter primus discedo, quoniam nemo etiam in suo facere potest, quod sibi non prodest, & alteri nocet. l. 1. §. deniq; ff. de aqua plu. arcen. l. Proculus. ff. de dam. infect. etiam si id ad tertij vtilitatem respiciat. l. virilis portio. §. sed si non adierit. ff. de legat. præstan. vbi institutus nõ potest adire hæreditatẽ in præiudicium præteriti, etiã vt seruus, de quibus ibi agitur, gratificetur, quibus adita hæreditate cõpetent

terent libertates, & tamen si quo casu hoc
ius violandum esset, libertatis causa potissi-
mum violari oportuit. idemq; videtur in-
sinuare textus in illo. §. denique. ibi, sed suū
agrum meliorem faciendi id efficiat. si ex-
pendatur pronomen illud possessuum,
suum, quasi extranea quæ hic potuit tertio
utilitas competere excludatur. idem vide-
tur probare tex. in. l. fluminum. §. si. ff. de da-
mno infect. ibi, ut puta in domo mea pu-
teum aperio. Neq; obstat text. in versic. sed
& si non sit fundi domina. nam licet ve-
rum sit posse uxorem gratiam facere in v-
sufuctu de quo ibi agitur cuicumq;, non
tamen id fit in iniuriam mariti, cum ipse so-
luto matrimonio teneatur res omnes dota-
les uxori restituere.

23 Quartò limitabis regulam huius legis,
ut non procedat si quis ædificet in eo loco,
in quo debet alij aliquam servitutē, nā non
licebit ædificare, si ex huiusmodi ædificio
servitus itineris vel alia quam alij debet
lædatur. ex tex. eleganti in. l. si eo loco. vers.
item Iulianus. ff. si servit. vendicet. qui tex-
tus bene lectus probat manifestè in loco
etiam in quo debetur servitus, licere domi-
no prædij servientis ædificare, si ex huiusmo-
di ædificio servitus non lædatur. atque ita
ex illo text. colligit Socinus, qui ita ex fa-
cto consultus respondit consilio. 105. nu. i.
volu. i. & videtur idem probare textus in
l. servitutes quæ in superficie. §. fin. ff. de ser-
vit. vrba. prædiorum. vbi potest dominus
in ea area ædificare, in qua stillicidium ca-
dit, dum tamen stillicidiū rectè recipiatur.

24 Sed obstare videtur textus in eadem. l.
servitutes. §. si sublatum. versic. si servitus.
vbi generaliter traditum est, non licere do-
mino servientis areæ ibi ædificare, vbi casi-
tare cœpit stillicidium. gloss. ibi. in parte,
ædificare. generalitatem huius textus in-
terpretatur ex tex. in. §. si. ut ita demum ædi-
ficare nō liceat, si servitus hinc lædatur. atq;
hunc intellectū glo. videntur sequuti esse
omnes ibi. & testantur esse communiter ap-
probatur Cepola de servit. vrba. prædior.
cap. 28. num. 7. Nicolaus Bellonus consi. 61.

nu. 5. & hunc sequor. tametsi Cepola aliter
illa velit interpretari, sed communem intel-
lectum practicos tenere oportet.

25 Sed an ita quoq; altius ædificia erigere li-
ceat, ut vicinarum ædium lumina prorsus
obturentur? Et verius est cessante æmula-
tione id licere. l. cum eo. ff. de servit. urban.
prædior. Sed hæc licentia obturandi lumi-
na vicini, quibusdam casibus, quos pauci
notarunt, non procederet.

26 Et primò in hærede volente obturare
suo ædificio lumina ædium à testatore cui
successit legatarum, tenetur enim legata-
rio tantum luminis relinquere, quantum
sufficiat habitanti in vsus diurni modera-
tionem. text. pulcher est in. l. binas ades. ff.
de servit. vrba. prædio.

27 Secundò id non procederet in donato-
re volente erigere altius ades suas, ita ut do-
mus quam donavit, lumina prorsus obtu-
rentur. Nam quod de ædibus legatis Mar-
cellus scribit, ad donatas ipse audeo proten-
dere. argum. textus in. l. legatum est dona-
tio. ff. de legat. i. & hoc modo accepta dona-
tio erit liberalior, quare capienda videtur
hec interpretatio. c. i. c. c. dilecti. de donat.

28 Tertiò non procederet in obturante lu-
mina scholarum, in quibus & operam &
impensam perderent scholastici, si lumini-
bus priuaretur. Cepola de servit. vrba. præ-
dio. cap. 39. num. 2. Cuius opinioni suffraga-
ri videtur, quòd in gratiā scholasticorum
Bartolus scripsit de fabro in. l. i. nu. 30. ff. so-
luto matrimo.

29 Quartò ultra omnes etiam limitabis ut
non procedat in donatario volente obtura-
re lumina ædium donatoris, erigēs ipse res
donatas, neq; enim ferendus videtur ingra-
tus hic donatarius. argum. tex. optimi in. l.
ad res donatas. ff. de ædilit. edict. ibi, ne eo
casu liberalitatis suæ poenam donator pa-
tiatur. atq; ita ipse constāter affirmò, tam-
etsi propositionis huius autorem non ha-
beam.

30 Quintò non procederet hæc licentia in
locatore, neq; enim ille domus quam loca-
uit, potest lumina prorsus obstruere. l. si
merces.

merces. §. si vicino. ff. locat. Ex quo ita colligit Cepola de seruitu. vrba. prædior. cap. 62. num. 9. Sexto non procederet in eo, qui ædificat in loco publico ex principis licentia, neque enim potest obturare lumina ædium vicinarum. l. 2. §. merito. ff. ne quid in lo. pub. vulgari illa ratione, ne beneficiū principis ad alienam iniuriam porrigatur. l. impuberi. ff. de admit. tut.

31 Vltimò adde lege regia. 25. titulo. 32. par. 3. restrictam esse hanc licentiam altius ædificandi: nam modus impositus est, ex quo nemini iam ita licet erigere suas ædes, vt secretoria domus vicini possit penetrare. quæ lex civilis admodum est, atque rationi naturali consentanea.

32 Supradictis omnibus tu adde, non licere in proprio ædificio pontem erigere, qui in viam publicā promineat, etiam si vtrinque domum quis habeat. l. 2. §. tractatum. ff. ne quid in loco publi. quoniam neque altiore, neque longiore, neque latiore, neque humiliore viam publicam quisquam facere possit. l. 1. versicul. si quis. in specie. ff. de via publi. Sed neque specus subter terram facere, vt in illo. §. tractatum.

33 Sed neque podium in via publica domui priuatæ licebit ad mouere, nisi hæc fiant ex consensu Decurionum ciuitatis, qui hoc possunt priuatis concedere, censu annuo constituto, qui in vtilitatem ciuitatis cessurus sit.

34 Tres glos. huius legis sunt quidem per quàm faciles. Prima diuiditur in duas partes. In priori allegat leges huic conuenientes. In secunda opponit contra text. hunc. Secunda est ibi, sed contra. In qua glo. opponit textum in. l. qui luminibus. ff. de seruitu. vrba. prædior. vbi non licet altius ædificare. Sed ibi quod glos. respondet, & verum est, imposita fuerat seruitus altius non tollendi, qua facultas altius ædificandi fuerat perempta. Glossæ sequentes sunt facillimæ. Est tamen casus, in quo altius tollere seruitus sit, non libertas. vt in. l. 1. ff. de seruitu. vrba. prædior. Sed agit quidem lex illa, quando ex pacto contrahentium quis obli-

gatur ad tollendas altius ædes suas in modum vicini: vt vel ædes vicini ab aëris intemperie protegat, frigoris vè iniuriam ab illis depellat. Cætera quæ ad legis huius materiam pertinebunt, explicabuntur in. l. si ædibus. quæ hanc sequitur. & in. l. fina. §. cum autem. infra eodem.

¶ Summarerum. l. si Ædibus.

- 1 **D**icens se habere in rem aliquam seruitutem, tenetur id probare.
- 2 Quasi possessio seruitutum non releuat quasi possessorem ab onere probandi.
- 3 Filius commoratus in quasi possessione libertatis, adhuc tenetur probare libertatem emancipationis contra patrem.
- 4 Nisi seorsum à patre tanquam emancipatus diu habitasse probetur.
- 5 Dicens se nobilem ac exemptum, tenetur id probare, etiam si sit in quasi possessione libertatis atq; exemptionis.
- 6 Pendente lite super nobilitate & immunitate, quæ uulgo hidalgua uocatur, nobilis etiam si sit in quasi possessione libertatis, tenetur cum cæteris plebeijs contribuere, & propter hoc illi pignora capiuntur.
- 7 Qui nobilitatis prætextu contendit se non detineri in carcere, uel torquendum minime esse, probare ius nobilitatis apud iudicem debet.
- 8 Sufficere tamē in hac specie leuiiores probationes.
- 9 Quod est perpetuū, ubicunq; agitur de aliqua qualitate incidenter probanda.
- 10 Quod si nobilis sit de solar conocido, allegare id satis erit.

L. si Ædibus.

Diuidi potest text. hic in duas partes. In prima ponitur factum cum decisione. In secunda ponitur alia decisio.

Summatim hoc continet. Aedificans contra debitam seruitutem, tenetur id demoliri suis sumptibus. Si verò seruitus non inueniatur imposita, nemini prohibitum est altius ædes suas tollere. Prior pars huius legis probatur in. l. si quid pars. Posterior in. l. altius. sup. eodem.

Collige

1 Collige tu modò ex litera huius textus, cum qui dicit habere se aliquā seruitutem in re aliqua, teneri id probare, libera enim omnia præsuntur ipso iure.

2 Tu adde, quòd etiam si iuris potestate possidentis rem de qua contenditur sit absolutus ab onere probandi. l. siue possidetis. infra de probat. l. si. sup. de rei vend. §. retinenda. versic. commodum. Instit. de interd. atq; idem sit in quasi possidente. l. circa. ff. de probat. secùs tamen esse in hac causa seruitutum, in quibus etiam qui possidet, tenetur probare seruitutem ad se pertinere. Et idem probat textus in l. sicuti. §. sed si quærat. ff. si seruit. vendicet. vbi hoc tenet glo. in verbo, possessoris. in decima linea. alia in illa. l. circa. in glo. ingenuitatis. Et videtur idem probare tex. in l. si prius. ff. de noui. oper. nunt. vbi hoc tenet gl. in parte, egisset. Bartolus ibi num. 14. & ceteri sequuntur. & testatur Iass. ibi num. 44. hanc esse communem opinionem. atque communem esse hanc resolutionē testatur Fulgosius in l. altius. in fin. sup. eodem, & testatur esse communem Rubeus Alexandrinus in l. naturaliter. §. nil cōmunc. nu. 290. ff. de acqui. posses. & communem esse affirmat Fabius à Corombonius. ibi. nu. 127. sequuntur eam ibi Claudius. nu. 158. Hermannotus Detus num. 95. communem esse affirmat Berengarius ibi. ca. 3. nu. 15. Tametsi præsumptionem hanc non ita generaliter admittat Alciatus. r. regul. præsump. 2. Vera tamen est traditio cōmunis in hoc, quoniam primæuus naturæ status obstat huic præsumptioni, quoniam omnia ædificia à principio præsuntur libera.

3 Inferturq; ex hac communi resolutione, planissimè falsam videri singularem sententiam glossæ in l. Titia. in glo. denegandam. ff. soluto matrimo. dicētis, quòd si filius sit in quasi possessione libertatis quasi à patre emancipatus, teneri patrem hoc casu, qui filium in sacris reuocare contendit, probare patriam potestatem. Nam cū primæuus filij stat⁹ sui origine sit vt nascatur in patris potestate constitutus, si legitimus il-

le sit. l. si filius. ff. de probat. in prin. Instit. de patria potest. etiam si filius sit in quasi possessione libertatis, adhuc aduersus patrem ipse tenebitur probare emancipationem. Tametsi gloss. illius opinionem. videatur sequutus Bartolus in l. is potest. num. 15. ff. de acquir. hære. & idem sequatur Alexander in l. si emancipati. col. 1. C. de collat. Quæ opinio ita simpliciter intellecta quàm falsa sit, ex superioribus satis patet. Quare glo. in proprio loco reprobât Bald. & Roma. num. 22. Cumanus num. 3. Alexand. nu. 5. & illam præterea reprehendunt Alexander nu. 9. Iass. nu. 57. in l. is potest. ff. de acquir. hære. vbi. Robertus Maranta. num. 220. testatur hanc esse communem resolutionem contra glo. illam, quam etiā tenet Iass. in illa. l. si prius. nu. 44. idem in illa. l. si emancipati. r. notabili. Camper. de do. r. par. quæst. 96. nu. 2. Possit tamen vtraq; opinio pcedere, vt prior illa, quæ aduersus glo. communis est, regulariter procedat, altera illa locum habeat in filio scorsum à patre habitati, idq; per decēnium. argumēto textus in l. 3. ff. ad Macedo. quem in hunc sensum interpretatur Bal. in l. post mortem. in fin. ff. de adopt. idem in l. 2. sup. si aduer. rem iudicat. Cuius opinioni suffragatur plurimū text. in l. r. ibi, dicit passus C. de patri potest. dum tamē quod Baldus aduertit hoc semper allegetur apud eum, qui causam hanc dijudicaturus sit. & Bal. opinionem sequuntur Iass. in l. si cetrīs annis. num. 12. C. de pact. Lambertinus de iure patro. lib. 1. par. 1. quæst. 2. artic. 7. num. 4. versic. adduco secundò. Et hæc distinctio mihi placet. Tametsi Decius nu. 4. Curtius Iunior nu. 12. Cagnolus nu. 44. pluribus disputent de hoc in illa. l. si emancipati.

5 Infertur secundò ex eadem communi resolutione, quòd etiam si quispiam multò tēpore moratus sit in quasi possessione libertatis atq; immunitatis (quæ *hidalgua* vocatur) si rex Castellani huius principatus atq; huius nomine procurator fiscalis eum describat, vt qui cum cæteris plebeijs contribuere teneatur, non obstante quasi possessione

possessione suæ nobilitatis, teneri cum contraregem probare suam exemptionem ac nobilitatem, cum primæuus status resistat huic quasi possessioni, cum à principio omnes homines ignobiles nascantur, nisi à se vel suis maioribus hanc nobilitatē (quæ vulgo *hidalgua* vocatur) sibi acquisierint. Quod probat tex. elegans in. l. i. ff. de probat. vbi eleganter Papinianus respondet, cū qui dicit se generis nobilitate pollere teneri id probare & ita notat Florianus ibi. Tiraquelus allegans multos de nobilitate. c. 10. nu. 13. quorū opinionioni suffragatur text. optimus in cap. cū personæ. de priuileg. lib. 6.

6 Et ideo pendente lite hac, qui præten- dit nobilē se esse, cū principis intentio ad uersus ipsum fundata sit, cogitur cū igno- bilib⁹ cōtribuere, atq; ideo illi pignora nō soluenti capi possunt, sanctio pragmatica Cordubæ facta anno. 1492. De qua multa posuit egregius præceptor noster atq; col- lega Ioannes Arze de Otalora de nobilita- te. 2. parte. 3. part. cap. 1.

7 Vnde dicentem se nobilitate hac Castel- lana (quæ *hidalgua* appellatur) esse præditū, ne vel in carceribus pro debito ex causa ci- uili detineatur iuxta textum. in. l. 4. titu. 2. li- bro. 4. ordinal. l. 79. Tauri. vel ne quæstioni exponatur. iuxta text. in. l. Diuo Marco. & in. l. milites. C. de quæst. l. si quis decurio. C. de falsis. l. seueram. de digni. lib. 12. & præ- dictam. l. ordinament. probare id apud iu- dicem oportebit.

8 Sed in hac specie leuiiores probationes sufficerent, quibus iudex fidem deferre de- bet. Quod est perpetuum, vbi cūq; agi- tur de probanda aliqua qualitate inciden- ter, non principaliter. quod Bald. notauit in. l. non ignorat. col. 2. num. 10. versi. verbi gratia. C. qui accus. non poss. Et in hac spe- cie de qua agimus, ita tenet Ioannes Arze de Otalora de nobilit. 3. part. c. 8. nu. 11.

10 Quod si aliquis nobilis sit ex eorum nu- mero, quos materna voce appellamus *hidalgos de solar conocido de uengar quinientos sueldos*, hunc nil probare oportet, sed suam nobili- tatem apud iudicem allegare, ex sententia

glos. vulg. in clem. appellanti de. appellat. in parte, alias causas. quam ibi sequuntur omnes Canonistæ. & esse communiter ap- probatam testatur las. nu. 12. Oroscius nu. 1. in. l. si verò. §. qui pro rei qualitate. ff. qui sat. dare cogan. singularemq; esse & appro- batam testatur idem las. eam sequutus in. l. 2. nu. 36. ff. si quis in ius vocat. non ierit.

¶ Summa rerum. l. Si tibi.

1 Ext. hic quid addat superioribus.

L. Si tibi..

Ext. hic nō diuiditur. Sed neq; legitur. Summatim hoc conti- net. Seruitus aquæ ductus nō præsumitur imposita. Si autē imponatur, potest perire per non vsum.

1 Sed iudicio meo textus hic Imperatorū vnū dicit præ superioribus, ad quod nemo scribētium aduertit. Vult enim textus egre- gius, quod si ego habeam aliquam seruitu- tem, & aliquo tempore illa non vtar, non censeor illā amisisse, nisi decennio illa vsum non fuerim. Quare si vti cœperim seruitu- te illa semper nō teneor, possum enim iam non vti, ac iterum ad eius vsum redire, hoc enim insinuat textus hic dicens, vti te iterū iure proprio providebit. Materia aut huius legis explicita iam est in duabus legibus, quæ hanc præcesserunt.

¶ Summa rerum. l. Per agrum.

1 Agrum alienum intrare nemini licet inuito a- gri domino.

2 Sed neq; domum alienā ingredi licet domino pro- hibente.

3 Iustitiæ ministris licet reos inquirētibus domos pri- uatorum penetrare.

4 Noctu maxime prohiberi in alienas aedes introi- tunc.

5 Custos arcis domino noctu pulsanti non aperiens, non censetur fidem uiolasse.

6 Venatus in agro alieno domino prohibente, an sua faciat quæ cepit.

7 Et an in foro saltem (quod conscientia appellant) illa

Ioan. Ar-
ze ab Ot-
lora.

boup

Q

illa possit retinere.

- 8 Lethalis culpæ reum fieri, qui tempore lege ueti-
to ex causa iusta uenatur.
- 9 Legi iuste teneri unumquemque ex ut praecepti ob-
temperare.
- 10 Domino non prohibente fas esse agrum alienum
ingredi.
- 11 Propter difficultatē transitus licet ingredi agrum
alienum.
- 12 Poena imposita intransibilibus arua aliena cum ouib-
us uel capris, non tenet intransientem, quia uia publi-
ca amissa sit.
- 13 Valere legatum incertae quantitatis in tutelam uiae
publicae.
- 14 Agro alicuius in uiam publicam publicato, rem-
publicam ipsam teneri domino agri aestimatio-
nem persolvere.
- 15 Fauore religionis tenetur quis per agrum suum
transitum permittere.
- 16 Collector decimarum intrat agrum debentis deci-
mam ut decimam sibi colligat.
- 17 Ut quis thesaurum suum repetat aut pecuniam
terrae creditam, potest intrare agrum alienum.
- 18 Propter necessitatem innoxij transitus potest quis
intrare agrum alienum.
- 19 Quod si negetur per dominum agri, iuste bellum
illi inferetur.
- 20 Potuisse reges nostros Ioanni Nauarra regi de-
neganti innoxium transitum iustum bellum hinc
inferre, atque capta huiusmodi bello ueluti iure
quaesita retinere.
- 21 Regem Philippum iure optimo regnum Nauar-
rae possidere.
- 22 Praeterea regnum Nauarrae iure etiam heredita-
rio ad reges nostros pertinere.
- 23 Per uiam publicam cuiusque impunè licere in-
gredi.
- 24 In uia publica duobus plaustribus sibi obuiantibus
utrum cedere alteri debeat.
- 25 Ne ad rixam et arma perueniatur, iudex etiam
publicae uiae usum interdicare potest.

L. Per agrum.

Dicitur text. hic in duas par-
ticulas. In prima ponitur deci-
sio quaedam, altera in secun-
da, quae est ibi, uti autem uia
publica.

- 1 Ex priori particula textus tu collige,
nemini licere agrum alienum ingredi.
Idem probant iura ordinaria in l. 3. ff. de ac-
quirend. rerum domi. in §. feræ. versiculo

planè. de rerum diuisione.

- 2 Adde nec in domum cuiuspiam licere
inuito domino introire. l. lex Cornelia. in
princ. l. is qui in domum. ff. de iniurijs.

3 Nisi iustitiæ minister sit, qui delinquen-
tes persequutus, domus priuatorum adire
penetrareque uelit. l. 2. C. de serui. fugit. l. 1. §.
hoc autem. ff. de seru. fugit. l. Diuus Pius. ff.
eod. titu. ubi refert Vlpianus Diuum Mar-
cum orationem in senatu recitasse, qua fa-
cultatem dedit ipse Imperator ingredien-
di tam Cæsaris ipsius, quam senatorum pa-
ganorumque prædia uolentibus fugituios
inquirere, atque uestigia occultantium.
Et scribit quidem Albericus in illo. §. hoc
autem. nu. 4. uidisse se rectores prouincia-
rum ædes penetrantes sine indicijs, aut cer-
tè perquam leuibus, neque is qui ita ingre-
ditur, tenetur ædium domino actione in
iuriarum, etiam si delinquens ibi inuentus
non sit. glo. in l. quosdam. de metalla. libr.
10. quam ibi sequuntur Bart. & Platea. Boë-
rius de cisione. 174. num. 5. Plato. autem, qui
optimè rem publicam illam suam dicitur
instituisse, dialogo. 12. de legibus. col. 6. man-
dauit, ut quærès rem suam in domum alie-
nam impunè admittatur, si iuret ille existi-
mare se eam rem ibi inuenturum.

- 4 Sed noctu maximè prohiberi oportet,
ne quis alienas penetret ædes. gl. fi. in l. iter.
ff. commu. prædior. quoniam tenebræ ad
delinquendum aptiores sunt. l. 1. §. tria lumi-
naria. ff. de ventr. inspicien.

5 Quare scribit Florianus in illa. l. iter. §.
quod si custos arcis noctu uenienti domi-
no non aperuit, non ex hoc uideri eum fi-
dem violasse. Et dicit se ex hoc quendam
arcis præfectum liberasse Diegus Castellus
in l. 46. Tauri. glo. penult.

- 6 Sed quid si quis prohibitus agrum alie-
nū ingrediatur, & aues, lepores, apros uel ca-
piat, an hæc fiant uenantis? Et gl. in l. illa Di-
uus Pius. ff. de seru. rust. prædior. constan-
ter affirmat quæ ex uenatione capta sunt à
uenante in agro alieno, capientis fieri, nec
teneri eum fundi domino restituere. & eius
glo. opinionem tenet Bartolus ibi, dicens,
quod

quoddam tenentibi Dynus & omnes. Albericus & Paulus ibi num. 4. & testatur esse communem opinionem Florianus. idem quoque tenet glo. in §. apum. in parte, praevidetur. Institut. de rerum diuis. glos. prohiberi. in l. 3. ff. de acquir. rer. domi. testantur hanc esse communem opinionem eam sequuti Angelus num. 1. & Canticula in §. ferax. de rer. diuis. communem esse testatur Cepola de seruit. rust. praedior. c. 21. testatur esse communem eam sequutus Franci. Marcus decisione. 530. nu. 14. Contrariam opinionem tenet glo. in illo §. ferax. in glo. ingredia-
tur. Tu has opiniones ita conciliabis ex Floriano in illa l. Diuus Pius. ut siquidē totus fundi fructus in venatione consistat, fructus venationis non capiētis, sed agri ipsius domini fiant. Si verō agri ipsius fructus in alijs principaliter quā in venatione consistat, fieri capientis. Sed haec Floriani concordia licet veritatis speciem praeseferre videatur, impertinens videtur esse consideratio, an fructus fundi consistat in venatione solum, an in alijs etiam. Secundō tu has opiniones conciliabis ex eodem Floriano, ut ante expressam domini agri prohibitionem fructus venationis fiant capientis, post expressam verō prohibitionem domini ipsius agri, fructus fiant domini, non venatoris. Quae concordia probata est lege regia. 17. incipienti. *Bestias saluajes*. tit. 28. part. 3.

7 Ioānestamē à Medina in codice de restitutione. folio. 44. col. 4. existimat hoc casu etiam post domini prohibitionem capientem non teneri quae cepit ex venatione domino fundi restituere in foro conscientiae. & legi partitē respōdet poenalem eam esse, quare in animae iudicio ante iudicis cōdēnationem neminē obligare. Et eandem opinionem sequuntur eodem modo interpretantes legem partitā, Episcopus Ciuitatensis in c. peccatum. de regul. iur. in. 6. 2. part. §. 8. col. 28. Sotus (sub dubio tamen fortē) de iusti. & iur. lib. 4. q. 6. artic. 4. Neque mihi fit verosimile quod Ioannes Faber scripsit in illo §. ferax igitur. num. 2. & sequutus est Gregorius in l. partitā in glos. fina. quod si iudex

ingressum prohibeat in aliquem agrum, & post iudicis prohibitionem quis ingrediat & venetur, non fieri capta accipientis: nam & hoc casu saltem in foro interiori existimo securum esse capientem, etiam si in iudicio conuētus reddere capta cogatur, nisi iudex, vel lex aliqua ex causa publicae utilitatis venationis usum inhibuissent. Nam si venetur quis tribus illis mensibus, Martio, Aprili, ac Maio, in quibus venandi usus est prohibitus regia pragmatica Madritij facta, anno. 1552. non dubitauerim mortaliter peccare, qui hanc legem transgressus sit, quae iusta est, atque in communem aedita utilitatem, ut volatilia omnia atque reptilia in communes usus multiplicentur.

9 Legi autem iustae teneri vnumquēque; ex vi praecipi obtemperare, norūt omnes ex textu in cap. 2. de maior. & obedient. ca. qui resistit. n. quæst. 3. atque ita tenet Ioannes Andr. in cap. quanquam. de vsur. libro. 6. Quam opinionem testatur esse communem Alciatus in ca. cum contingat. nu. 99. de iureiurand. & ante eum testatur esse communem hanc resolutionem Panorm. allegans alios in proem. Rex pacificus. numero. 4. idem Panorm. in cap. 1. num. 9. de constitut. vbi recentiores scriptores veluti in syluam ligna ferentes plurima conferunt: solum enim Lodouicum de Roma contrarium infirmis quibusdam fundamentis tenere video in l. is cui bonis. nu. 22. ff. de verborum obligat. Est autem opinio communis probata lege regia. 16. tit. 1. part. 1. vbi eam expendit Gregorius in gl. 5.

10 Sed contra textum hunc oppono textum in c. omnes leges. versic. transire. i. distinctio. vbi fas esse dicitur transire per agrum alienum. gl. nostra in praesen. existimat textum illum agere attento iure diuino, textum hunc iure humano costare. Sed melius Cynus. 3. oppositione, qui textum illum intelligit procedere domino non prohibente, nam si ille quidem prohibeat, nec iure quidem diuino licere per agrum alienum transire, neque cum vlla iniquitas in iure diuino vn-

quam esse potuit. Et refert Cynus hunc fuisse intellectum Petri, quem sequuntur in presenti Alberi. Fulgo. & Salicet. & est verus ac communis intellectus.

11 Secundò contra textum hunc oppono textum in l. si locus. vers. si. ff. quemadmodum. seruit. amit. ubi licet ingredi agrum alienum inuito domino. Glos. respondet hoc ibi concedi propter difficultatem transitus. Petrus & Cynus. i. opposit. reprehendunt glo. solutionem, dicentes ibi non fieri transitum per agrum alienum, sed via publica vel fluminis impetu vel ruina amissa, ager priuatus via publica constituitur, quare iam non fit transitus per agrum priuatum, sed per viam publicam. atque idem sequitur Fulgo. in presenti. Sed tu hic aduerte, quoniam si via publica prorsus sit destructa, tunc ager priuatus publicatur, & via publica constituitur. Sed si non prorsus via publica intereat, sed ita sit aquis excrecentibus inuadata, ut nec equites possint illac iter facere, speratur tamen viæ restitutio, & tunc vicini tenentur præstare transitum per agros suos. & hoc casu optimè inquit gloss. fallere regulam huius text. in l. si locus. §. si.

12 Vnde infert Bald. in presenti, eum qui hoc casu agit per agros alienos oues, caprasue suas, non committere in poenam per statuta municipalia impositam in trasieuntibus per arua aliena, dummodo ciuilitè ingrediantur, quantum licuerit à damno se cohibentes. l. si cui simplici. ff. de seruit. tit. generali. & hoc viæ publicæ fauor hic operatur, ut compellatur quis proprium agrum publicare.

13 Sicut & illud eodem ex fonte manauit, quod lubentius Celsus respondit, valere legatum incertæ quantitatis, si in tutelam viæ publicæ reficiendæ relinquatur. l. quidam in testamento. ff. de legat. 2. qui textus in legato ad priuatæ viæ refectionem locum sibi minimè vendicaret. Bald. & Imola ibi. quorum intellectum testatur esse communiter approbatum eum sequutus Franciscus de Ripa in l. ita stipulatus. num. 19. ff. de verborum obligat.

14 Oportet tamen hoc casu refarciri ex publicis rationibus damnum hinc priuatorum fundis illatum. gl. si. in dict. l. si locus. Bald. in l. serui. C. in quibus caus. serui. pro præ. libert. accipiant. Panor. in c. omnes leges. & ibi latius Fely. col. penul. vers. subdit signanter gl. i. distinct. approbatamque esse gloss. illius traditionem affirmat Orosius eam sequutus in l. princeps legibus. nu. 21. ff. de legib. qui eam dicit vel apertissimè probari in l. 2. titu. i. part. 2.

15 Tertiò contra textum hunc oppono textum in l. si quis sepulchrum. ff. de religi. & sump. funer. sed casus ille fauore religionis constat ut compellatur quis iter per suum agrum ad alterius sepulchrum constituere. Summa enim ratio est, quæ pro religione facit. l. sunt personæ. eod. titu.

16 Quare ut quis colligat decimarum fructus sibi debitos, poterit iure optimo per agrum eius, qui debitor est decimarum, intrare. Cepola de seruit. rustic. prædio. cap. i. num. 24. vers. octauò fallit. qui hoc eo solo argumento colligit, quod ei qui vindemiam emit, colligendæ gratia illius licet agrum venditoris penetrare, in quo est vindemia. l. qui pendentem. ff. de act. empt.

17 Quartò contra textum hunc oppono textum in l. thesaurus. ff. ad exhibend. sed ibi ut quis recipiat thesaurum suum pecuniamve terræ creditam permittitur alienum agrum intrare, sicuti etiam ut colligam ipse glandem, quæ ex meis ilicibus in agrum tuum decidit, saltem intra triduum intrare licet. l. vnica. ff. de gland. leged. qui textus quod ibi aperit Vlpianus, ad omnium fructuum collectionem pertinet, qui glandis appellatione continentur. l. venenum. §. glandis. ff. de verborum significatio.

18 Vltimò contra textum hunc oppono textum in cap. notandum. 25. quæst. 2. ubi impunè licet ingredi per agrum alienum. Sed ibi propter necessitatem petebatur innoxius transitus, quem denegare periculum est, & crudelitati proximum esse videtur, quare licet propter hanc causam bellum inferre, & transi-

& transitum per agrum alienum usurpare: nam deneganti innoxium transitum bellum inferri posse Bart. scripsit in l. i. nu. 4. sup. de pagan. Episco. Ciuit. in cap. peccatum. de regul. iur. in. 6. 2. part. §. 9. num. 5. versic. quinta etiam Militibus præterea cibariorum quæ accipiunt sumptum soluentibus non est transitus denegandus. Angel. in l. si venditor. §. si constat. num. 1. ff. commu. prædi. Rip. de remed. præserua. contra pestem. §. nunc deuenio. nu. 117.

20 Quare iure optimo reges nostri Ioanni Nauarræ regi bellum intulerunt, cum ab eo innoxium transitum exorare non potuerunt. Illato igitur iuste bello, capta in bello iusto capiendum facta iure fuere. l. i. in prin. ff. de acquir. posses. §. item ea quæ ex hostibus. Institui. de rer. diuis.

21 Vnde iure quidem rex Philippus à proavis suis regnum Nauarræ bello iusto acquisitum obtinet. quod pluribus probauit Ioannes Lopius in libello de iure & obtent. regni Nauarræ. §. p. §. 3. tamet si contra sentiat Carolus Moly. in cōsuet. Parie. i. p. §. 39. n. 4.

22 Quamquam & semota hac ratione, iure etiam hæreditario regnum illud Nauarræ ad reges nostros pertinere probet Antonius Nebrissenfis, vir equidè de humanioribus literis apud nos quam optimè meritis, in historia regis Fernandi lib. i. belli Nauarrensis. c. 2. Sanxerunt præterea leges singularum apud nos ciuitatum, id quæ moribus iam inualuit, ut post conditam in messem ex agro frumentario, cum agrum pecoribus immisis, depascere impunè liceat. Quoniam & si damni aliquid agrorum dominis hinc inferatur, id tamen paruum est, atque priuatum, pertinetque ea licentia ad bonum publicum, quo minori impendio alantur pecora, ad victum vestitumque reipublicæ necessarium, ac proinde minori pretio ciuibus distrahantur.

23 Secundò tu collige ex posteriori particula huius legis, per viam publicam patere aditum cuicumque, etiam si ille mille annis viam publicam non triuerit. l. viam publicam. ff. de via publ.

24 Sed est casus, in quo à cursu viæ publicæ prohiberi quis potest, ut si vnum plaustrum in via alteri occurrat, nam alterum eorum oportet retro agi, si tam angustus callis sit, ut vtriusque plaustrum concursum non admittat. Sed vtrum debeat alteri cedere, fuit quæstionis. Sed hinc si nemini ex his qui plaustra regunt culpa notari possit, gratificationi apud iudicem locum esse verius est. quod in presenti Petrus, Cynus, Bal. Fulgo. ac Salicet. admittunt. & ante hos gl. in l. 2. verbo, ad obtinendum. ff. ne quid in loco publico. quam ibi sequuntur omnes. & alij non pauci & eos referens Tiraquel. de iure primogeni. 17. quæst. i. opinione. nu. 20.

25 Potest præterea iudex viæ publicæ alicui usum interdicare ex iusta causa, ut si ille alicui præcipiat ne eam viam eat, in qua inimicus illius habitat, ne iniuria facta iterum refricari videatur, atque ad arma pueniatur. argum. text. in l. equissimū. ibi cur enim. ff. de usufruct. in l. i. §. si. ff. de officio præfect. urbis. l. fin. ff. de offi. pro. Cas. atque ita voluit glo. singularis in l. quod iussit. in gloss. i. ff. de re iudicat. quam ita declarant ac sequuntur ibi Bartolus. nu. 4. Angel. Imola. & Alexan. nu. 3. Iass. nu. 17. Ripa nu. 4. Claudius in l. i. §. & post operis. nu. 4. ff. de noui. oper. nunt. Alex. Iass. & Oroscius. nu. 4. in illa. l. si. & ex hoc ultimo constat hanc esse communem opinionem: quam etiam sequitur Ripa de reme. ad curan. pestem. ca. deuenio itaque. num. 6.

Summa rerum. l. Non modus.

- 1 Seruitutis concessionem attendendam esse, non agrorum latitudinem.
- 2 Declaratur textus in l. si domus. 2. responso. ff. de seruitu. urba. prædio.
- 3 Legatum canonicis, non pertinet ad canonicos aut eos post legatum.
- 4 Gratia Papæ ad beneficia post gratiam creata non pertinet.
- 5 Priuilegium Papæ ad futura non extendi.

L. Non modus.

Q 3

Pul.

Plchram esse & vtilem legem hanc Albericus in prætestatur, eamq; bonam legem appellat Paulus Castrensis, quæ diuisione non eget. Concesserat Titius fortassis Sempronio amico vicinoq; suo ius aquæ ducendæ ad irrigandos agros suos, ille utebatur ea seruitute: agri illi vel per alluionem, vel vicinorum agrorum comparatione nimium excreuerunt, horum dominus contendebat ius sibi esse aquæ ducendæ, qua vniuersam illam agri latitudinem irrigaret.

- ¹ Cōtrā in hac lege determinatur, in qua seruitutis concessionem attēdi præcipitur, non agrorum latitudinem. Sed contra text. hunc allego textum in l. si seruitus. 2. respōso. ff. de seruitut. vrb. prædior. vbi si quis acquirat seruitutem ne luminibus suis officiat, futuris etiā luminibus prospectū videtur, vt nec illis quæ tamen non erant tempore concessionis officii possit. Iacobus de Rauenis à Bald. in præsen. relatus, pro huius difficultatis expeditione dicebat fenestras ibi fuisse ampliatas nō per auctiōem, sed per subrogationē, & cum hæc in locum illarum apertæ sint, eadem esse videtur. l. filia. §. 1. ff. de condi. & demonstr. l. si donatæ res. §. 1. ff. de donat. inter virum & uxorem. Sed hic intellectus planè diuinat, & videtur illi obstare ratio textus illius, quæ non ea est, quod fenestræ illæ fuerint in locum veterum substitutæ, sed quod sermone in definito con cepta fuerit ibi promissio seruitutis. Quare melius Petrus de Bellapertica in præf. qui eleganti quadam distinctione sustulit hanc difficultatē. Nam (inquit ille) si verbo vniuersali fuit seruitus constituta, tunc futura quoque ex virtute vniuersitatis contineri. l. penult. ff. de fund. instruct. l. peculium. ff. de legat. 2. aut promissio facta fuit per terminos singulares, & tunc aut verosimile est contrahentes de futuris etiam sensisse, & ad ea quoque extenditur promissio. & ita loquitur text. in l. contraria. nam qui luminibus promittit non officere, de futuris quoque videtur

spopondisse: si verò non potuit taxari æstimarivē, & tunc ad futura minimè porrigitur. & ita loquitur textus. Solutionem hanc sequuntur Cynus, Albericus, Baldus, Fulgos. & Salicetus ac Paulus de Castro, qui omnes post Petrum inferunt ex hoc, quod si aliquis relinquat certam quandam pecuniam distribuendam pro suo anniuersario inter canonicos sancti Martini, & tempore legati facti sint decem canonici tantum, deinde totidem eligantur, nouiter admissos non habituros partem legati illius. & horum opinionem sequitur Paulus de Castro consilio. 170. numero. 1. versiculo. super secundo verò. v. o lumine. 1. Albertus Brunus de augment. & diminut. conclusionē. 10. num. 5.

- ⁴ Vltimò adde, quod sicuti seruitus non extēditur ad futura, ita nec gratia Summi Pontificis pertinet ad beneficia de nouo creata. cle. si. de rescript.

⁵ Sed neque priuilegia. clem. 1. in fine. de censibus.

¶ Summa rerum. l. Sicut ususfructus.

¹ Seruitus ususfructus decem annis inter presentes, viginti inter absentes præscribitur.

² Atq; eodem temporis spatio seruitutes omnes reales perire.

L. Sicut ususfructus.

- ¹ **V**m ius antiquorum patrū breuissimam vitæ formā ususfructus præscriptioni statuisset, contendebant enim biennio illum perire, diuus Iustinianus Iuliano præfecto prætorio rescribens, in decem presentibus illis contra quos præscribitur, absentibus verò in viginti annorū spatium protraxit, noua sua in hoc ædita constitutione. l. corruptionem. §. de usufruct. Sed an idem in cæteris quoque seruitutibus dicendum foret, nec iniuria dubitabatur. Hanc in præsentī dubitationem sustulit Imperator

tor Ioannis præfecto prætorio rescribens,
 2 seruitutes omnes reales decem annis inter
 præsentibus, viginti inter absentes tempore
 ordinario consummari. Sed contra text.
 hunc opponit glos. textum in l. si. ff. quem
 ad. seruit. amit. quem nos melius aptiusq;
 in lege sequenti declarabimus.

Summarerum. l. Cum ta- lis questio.

- 1 **S**eruitus prædialis, quæ usum sui habet diuisum
 per interualla, præscribitur tempore duplicato.
- 2 Textus in l. si sic constituta. ff. quem ad. ser. amit. a
 tur. contrarium disponens, quatuor intellectibus
 instruitur.
- 3 Atq; in huiusmodi præscriptionis causa æquale
 tempus statui contra absentes ac contra præsen-
 tes.
- 4 Inæqualemq; in hac causa esse seruitutis acquisi-
 tionem atq; reuocationem.
- 5 Textus in l. i. §. fin. ff. de usufruct. accres. duobus
 modis cum glossa declaratur.
- 6 Quo pacto in præsentibus seruitus amittatur ex sola
 desidia non utentis sine facto domini prædij ser-
 uientis.
- 7 Episcopus quem habere oportet certam uisitatio-
 nis mercedem in monasterio quolibet anno, non
 amittit eam nisi tempore duplicato.
- 8 Seruitutem legitime præscriptam non interrom-
 pi unico actu contrario, secus si legitime præscri-
 pta non fuisset.
- 9 Non licere mihi per agrum alienum in syluam
 meam concedere.
- 10 Sed si alia eò pergere nō possim, cogi dominū agri
 uendere mihi eundem seruitutem.

L. 14. Cum talis questio.

Duidi potest textus hic in tres
 partes principales. In prima
 ponitur dubitatio, quæ fuit à
 maioribus agitata super præ-
 scriptione seruitutis habentis maxima in-
 terualla. In secunda ponitur decisio. In ter-
 tia decisionis ratio. Secunda ibi, nobis pla-
 cuit ita causam dirimere. Tertia ibi, qui
 enim in tam longo prolixoq; spatio.

Hæc continet in summa. Seruitus prædia-
 lis, quæ habet sui usum diuisum per inter-

ualla, præscribitur tempore duplicato, hoc
 est viginti annis.

2 Sed contra textum hunc, imò quòd vi-
 ginti anni debeant duplicari, & sic qua-
 draginta anni sint necessarij vt possit depe-
 rire huiusmodi seruitus, allego tex. in l. si sic
 constituta. ff. quem admod. seruit. amittan.
 vbi dicitur statutum tempus duplicari oport-
 ere, duplicabuntur igitur viginti anni, qui
 sunt in absentes constituti. glos. in præsen.
 in parte, desidia. Primò soluit textum hunc
 esse intelligendum in quacunque seruitu-
 te habente usum diuisum per interualla,
 textum illum esse intelligendum in sola
 seruitute aquæ ductus, quasi huic seruitu-
 ti cum cæteris in hac parte non conueniat,
 sunt enim singularia quædam præcepta in
 seruitute aquæ, quod gloss. rubricæ nota-
 uit. Sed hic intellectus lege quidem non
 probatur: nam etiam si textus ille nomina-
 tim agat de aquæ ductus seruitute, nil vide-
 tur in ea speciale statuere, imò gratia exem-
 pli duntaxat dictum ibi à Paulo esse vide-
 tur, vel quoniam frequentior ea cæteris sit,
 vel quoniam ex facto ita potuerit accide-
 re. Textus autem legis noster nil est cur ad
 seruitutem aquæ ductus non pertineat,
 nam verba ipsius generalia satis sunt, licet
 de seruitute itineris nominatim agat Im-
 perator. Iam verò quis non videat solutio-
 nes eas communiter improbari, quæ nul-
 la adiecta ratione specialitatis decernunt
 aliud esse hic dicendum, aliud ibi post glo.
 communiter allegatam in l. filium quem
 habentem. C. famil. Ercisc. Quare iterum
 soluit glossator, dicens textum illum cor-
 rigi ex hac noua Imperatoris decisione.
 Quæ solutio ferenda non est. Tertiò soluit
 gloss. ex sententia Ioannis, vt textus in l. si
 sic. quæ mandat tempus duplicari, intelli-
 gi debeat respectu longi temporis decem
 annorum: nam viginti anni, qui sunt à
 lege duplicati, nil esse cur iterum dupli-
 centur. Siue igitur agamus de præscriben-
 da huiusmodi seruitute inter præsentibus,
 siue inter absentes, si illa habeat per an-
 nos suum usum diuisum, semper viginti
 anni

anni sint necessarij. Atq; hūc intellectum sequuntur Barto. Bal. Faber, Salice. & ceteri. & est cōmunis intellectus. Quartum intellectum ad hūc textum retulit ex Guillelmo de Cugno Paulus de Castro in l. præcedenti text. hunc agere in seruitute habente vsum per spatium annorum vel mensium, legem contrariam agere in seruitute, cuius vsum in horas etiam constituitur. Tu communia sequere. Quod autē de triennio dictum est hoc loco, est accipiendum, etiam si in singula triēnia vel etiā annuatim seruitus constitueretur. Quæ nota Pauli de Castro est in præsentia.

- 3 Ex communi autem intellectu tu duo subinde notabis in huiusmodi seruitute præscribenda, idem tempus statui, siue seruitus præscribatur contra absentes, siue cōtra præsentis. qui tex. singularis est in hoc.
- 4 Secundò notabis, quòd in hac parte in æqualis est acquisitio ac reuocatio: nā cū huiusmodi seruitutes quæ discōtinuā causam habent non præscribantur nisi tanto tempore, cuius non sit memoria in contrarium. quod satis superq; à nobis dictum est in l. 2. sup. eo. amittuntur tamē vel duobus decennijs, quod est equidem notandū, nec extra regulas iuris, tamen cū facilius fuerit fundum seruientem liberari, quā libero seruitutem imponi. l. Arrianus. ff. de act. & obligat. Sunt qui dicant hanc temporis geminationem iure canonico non procedere. ita enim voluit glos. ordinaria in. c. cū ecclesia sutrina. in gloss. breuitatem. de caus. poss. & prop. Sed esse communiter reprobata testatur Episcopus Ciuitaten. lib. 1. variar. reso. c. 17. nu. 10. vers. & licet Bernardus.

- 5 Deinde contra text. hunc oppono text. in l. 1. §. si. ff. qui. mod. vsum fruct. amittant. vbi vsum fructus alicui relictus si amittatur quoniam qui eo utebatur sit capite diminutus, non perit perpetuò, nisi pro eo tempore duntaxat, quo est ille capite diminutus: nam si caput ei restituatur, restituitur etiam vsum fructus, hic autē in vniuersum dicitur seruitutem perire.

Glos. nostra primò soluit textum illum agere in seruitute, quæ perijt capitis diminutione, textum hunc agere in seruitute, quam quis amisit per non vsum. Innuit igitur glos. quòd si in lege contraria seruitus vsum fructus esset amissa propter nō vsum, illa perijisset perpetuò, quod ego nō ausim affirmare. Quare iterū soluit gl. q̄ibi agitur in seruitute psonali vsum fructus, quæ perijt pro eo tempore, quo persona, cui illa competit, ut ea non potest, censetur enim plures seruitutes, quare vna. veluti perempta, alia minimè perit. l. si domus. ff. de seruitut. vrb. præd. hic verò vnica est seruitus hæc discontinua, quæ cū semel perijt, amplius non suscitatur. l. qui res. §. arcem. ff. de solut.

- 6 Tertiò contra text. hunc opponit Salicetus in hunc modum, Seruitutes non præscribuntur sine facto præscribentis. l. hæc autem. ff. de seruit. vrb. prædior. quo igitur pacto in præsentia perijt seruitus eo solo, q̄ dominus seruitutis per suam desidiam ea vsum nō sit? Sed quod Salicetus ipse facillè respondet, loquitur textus hic de rustica seruitute, ille de vrbana.

- 7 Inducit præterea Bartolus hunc text. in argumentū ad episcopū, qui habiturus est certam visitationē quolibet anno in aliquo monasterio, ut nō nisi tēpore duplicato illam amittat. Quod de ea fortassis visitatione accipi oportet, quæ ex cōsuetudine, vel priuata cōcessione Episcopo competeat: nam quæ ex iure comunum competit Episcopo, hoc tēpore auferri minimè possit. c. accedens. c. cū ex officij. de præscript. cum alijs.

- 8 Inducit postremò legem hanc Bald. pro glos. ordinaria in. l. nemo. §. temporalis. ff. de regu. iur. vbi glos. determinat consuetudinem legitimam vnico actū contrario nō interrumpi, sed vnico actū contrario eā interrumpi, si præscripta non fuisset. sicut in præsentia seruitus iam formata atq; perfecta non interrumpitur, si vno die dominus seruitutis ea seruitute vsum nō sit. ita enim (aut ego fallor) voluit Bal. inducere legē hanc, argu-

argumentum sumens de seruitute de qua agit textus hic, ad consuetudinem de qua agit glo. illa, cuius traditionem sequuntur ibi Bart. Decius. ac Cagnolus. Alex. in l. 2. in prin. nu. 31. ff. solu. matrimo. Fely. qui Bald. in multis locis allegat, in quibus glo. illam commendauit in. c. cum accessissent. nu. 30. vers. septimò limita. de constitut. Tiraquel. de iure prim. quæst. 90.

9 Vltimò tu notabis ex tex. ibi, quatenus ei licentia esset in suam syluam inde transire, non licere mihi ire in meum fundum per agrum vicini eo inuito.

10 Sed quid si prædium meum ita situm sit, vt mihi ad id aditus non pateat, nisi vicini mihi aditum præstet? Et hic ego arbitror compellendum vicinum esse, vt mihi eundi ad meum fundum vendat seruitutem viæ quæ necessaria videbitur ad vsum dum taxat prædij mei. Nā cum vicino meo hoc nil noceat, & mihi prosit, æquitate naturali tenetur id facere. vulg. l. 2. §. itē Varus. ff. de aqua plu. arcen. Tamen si non teneri hoc casu vicinum mihi vendere seruitutem itineris vel viæ teneat Pau. de Cast. allegās Petrum in l. seruum filij. §. fin. nu. 6. ff. de leg. 1. cui & las. accedit ibi. nu. 6. Sed horum opiniononi locus esse posset, si vicinus in suo fundo insigniter lædatur constituta huiusmodi seruitute.

§ Summarerum. §. Cum autem.

1 Nē impediatur vñtus areæ in qua messes trituran-
rantur. prohibetur quis alicuius ædes suas extollere.

2 Intellectus duo ad tex. hunc traduntur. Et quis sit communis ac tenendus admo netur.

§. Cum autem.

Legans est text. hic, & qui omnium ore vt illustris solet commendari. Diuiditur in tres partes. In prima ponitur præfatio quædam. In secunda dubitatio. In tertia dubitationis decisio. Secunda ibi, aliquis vici-

num. Tertia ibi, sancimus itaq; . Summatim hoc continet.

1 Si area non potest aliunde recipere ventum, vicinus tenetur altius non tollere.

2 Sed quæ sit ratio quare vicinus hac in parte non possit ædes suas altius tollere, cū id permittat generaliter lex. altius. sup. eo. Ioannes & Azo existimarunt seruitutem hic fuisse impositam altius nō tollendi, & quoniam nō videbatur cuiuspiam interesse, vt seruitus hæc seruaretur, dubitabatur, an valeret constitutio. Ad hoc respondet textus hic, valere constitutionem seruitutis. Hugolinus contrā sentit, cuius intellectum gl. retulit in præfati: existimat enim. ille facultatem illam, quæ ex iure naturæ competit cuicunq; ædificia sua altius erigendi, cessare iā ex noua hac Iustiniani decisione, propter fauorem frugum ac messium colligendarum, quò ille conculcari, triturrariq; possint. Et hunc intellectum sequuntur in præfati Bart. dicens text. hunc non esse alibi. & ante Bart. tenet hunc intellectum Cynus in vltima additione, dicēs eum esse veriorē. Faber & Alber. col. 1. dicens vidisse se hunc intellectum communiter seruari, atq; secūdum eum se pluries obtinuisse Bald. dicens eum intellectum esse tenendum Salicet. testatur eum esse communem intellectum. sequuntur hunc intellectum glo. & Bar. in l. cum eo. ff. de seruit. vrb. prædij. glo. in l. 2. in glo. altius. ff. de seruit. rust. prædij. Angel. in l. imperatores. Cepola de serui. vrb. prædij. c. 27. nu. 4. & c. 39. num. 4. Ioannes de Imola in l. si prius. nu. 9. ff. de noui oper. nūt. Alexan. ibi num. 34. dicens tex. hunc ita intellectum esse singularem secūdum omnes. Barth. Soci. reg. 101. fallēt. 1. & testantur præterea hunc comunem intellectum Boërius decis. 322. num. 12. & decis. 320. nu. 14. Corrasius in l. 1. num. 44. ff. de seruit. tit. generali. & lib. Miscell. quæstio. 3. c. 24. nu. 6. Petrus Dueñas Salmanticē. allegans alios regul. 33. fallent. 6. Censetur igitur hoc casu ipso iure seruitus imposita ex solo frugum fauore, & hæc oportet semper notari.

ANTO

ANTONII DE PADILLA
Y MENESES IN L. REM MAIORIS DE
RESCINDEN. VENDITIONE.
C. Commentaria.

S Summarerum. l. Rem
maioris.

- 1 **D**ecepto ultra dimidiam iusti pretij licere agere ex hac. l. ad contractus rescisionem, uel ut res sibi restitatur.
- 2 Ex enormi lesione doli ac fraudis presumptione resiliare.
- 3 Dolus an contractum uitiat ipso iure.
- 4 Et an uitiat contractum cui accessit iuramentum.
- 5 Non quiuis dolus, sed qui capere posset prudentissimum est hic accipiendus.
- 6 Iure Canonico an ipso iure dolus omnes contractus uitiat.
- 7 Et quid de contractibus cum principe celebratis.
- 8 Et an iure naturali ualeat contractus dolo factus.
- 9 Professionem religionis dolus non uitiat.
- 10 Text. in l. in causa. 2. §. idem Pomponius. ff. de minoribus. sex modis explanatur.
- 11 Legis huius beneficium antequis Iureconsultis fuisse ignotum.
- 12 Textus hic agens in uenditore, an ad emptorem etiam pertineat.
- 13 Et an habeat locum in omnibus contractibus bonae fidei.
- 14 Et quid in operibus, quae suo periculo faciendae conducunt architecti, uel fabri lignarii. Et expensa lex Segobia.
- 15 Et quid in conducentibus herbata, uel quartas Episcopales.
- 16 Conductores gabellarum non habent beneficium huius legis.
- 17 Et habet locum etiam lex in contractu permutationis.
- 18 Nisi permutatio sit beneficiorum.
- 19 Et quid in pensionis ecclesiasticae constitutione.
- 20 Et an habeat locum in taxatione rerum dotalium.
- 21 Et quid sit statuendum in contractibus stricti iuris.
- 22 Et quid si contractui bonae fidei accesserit stipulatio.
- 23 Et an habeat locum lex haec in transactione.
- 24 Et an in remissione iuris conditionalis.
- 25 Et an in contractu pecuniae tractitia, quam uocant assecurationem.

- 26 Et an habeat locum in fideiussore accipiente pecuniam pro periculo fideiussionis.
- 27 Posse fideiussorem pecuniam accipere pro fideiussione.
- 28 In contractu emphyteutico an habeat locum haec lex.
- 29 Et an in feudi concessione.
- 30 Et quid in uenditione facta in publica subhastatione.
- 31 Quo iure procedat communis practica huius rei, ut si res fuerit data insolutum creditori, possit debitor intra quadriennium illam luere.
- 32 An habeat locum text. hic in uenditione iurata.
- 33 Iurans non petere relaxationem, huius etiam iuramenti relaxationem petere potest.
- 34 Minor iurans an sit certiorandus.
- 35 Hodie non licere lege regia iuramentum addere contractibus.
- 36 Prodigii contractus an firmetur iuramento.
- 37 Venditor re perempta an liberetur a beneficio huius legis.
- 38 Res et pretium an sint in obligatione.
- 39 Contra tertium possessorem an detur. l. huius beneficium.
- 40 Quando dicatur quis deceptus ultra dimidiam.
- 41 Satis uel unius numeri esse deceptionem ultra dimidiam.
- 42 Partium renuntiatione an cesset hoc beneficium.
- 43 Sed non cessare si sit insignis lesio.
- 44 Renuntiatio legitime iurata rescinditur ob enormem lesionem.
- 45 Quae actio competat decepto.
- 46 Triginta annos durare beneficium huius. l. decepto.
- 47 Sed iure regni quatuor annos.
- 48 Ecclesiae principi uel reipublicae triginta annos adhuc durat.
- 49 Imò sunt qui existiment quadraginta.
- 50 Venditor restituens, an fructus quoque teneatur restituere.
- 51 Text. in l. si maior fact. rat. hab. alien. non explicatus.
- 52 Sed si uenditor malit pretium supplere, usuras non pendet.
- 53 Emptori, a quo res euincitur, ex hac. l. meliora menta esse soluenda.
- 54 Item impensas.
- 55 Et an text. hic in ecclesia locum habeat.
- 56 Ecclesia praeter ceteris cultrix et auctrix iustitiae.

- 57 Bono viro non licet decipere quenuquam, etiam in
tra dimidiam.
58 Et quam hinc cautelam Ioannes de Anania excogitauerit.
59 Positioni continenti turpitudinem neminem tene
ri respondere.
60 Sed neq; captiose.
61 In constitutione pignoris an habeat locum hæc
lex.
62 Et an uenditor agat hac lege inuento ab emptore
thesauro in re empti.
63 Si plures res uno contractu uenerint diuersis pre
tijs, an propter deceptionem in una contingentem
uniuersus contractus corruat.
64 An si testatoris iussu heres rem aliquam uendat,
possit deinde agere beneficio huius legis.
65 An habeat locum text. hic in re uendita per pro
curatorem, et an cessione tunc opus sit.
66 An dominus possit rescindere contractum factum
à procuratore, etiam si deceptio non fuerit ultra
dimidiam.
67 Si quis non uendat, sed rei suæ uenditioni consen
tiat, an possit agere beneficio huius legis.
68 An consuetudine uel statuto possit huic legi déro
gari.
69 Et an huiusmodi statutum ad ceteros contractus
pertineat.
70 Valorem rei tempore contractus consideran
dum.
71 Et in dubio non præsumi rem factam deterio
riorem.
72 Iudex potest ut uerum ualorem rei percipiat
rem ipsam uisere, etiam factis à partibus proba
tionibus.
73 Deceptio intra dimidiā an sit licita in foro animæ
74 Pœnam promittens pro obseruantia contractus
an possit sine metu pœnæ contractum prætextu le
sionis ultra dimidiam rescindere.
75 Et an duret hypothea re euicta.

L. Rem maioris.

Ex hæc, ut Bartolus præfatur, solennis est, continetq; materiam maximè quotidianā pro explicandis contractibus omnibus, qui inter quoscunq; geruntur. Addit Baldus notabilem esse legem hanc, & utilem, Paulus famosam esse, & continere materiam singularem. Celeberrimam esse & vlti forensi frequentissimam testimonio omnium scribebantium testatur Arius Pinelus. Diuiditur in tres particulas. In prima ponitur thematis coram Imperatore

propositi brevis repetitio. In secunda taci
tæ consultationis decisio. In tertia eiusdem
declaratio, seu dubij remotio. Secunda est
ibi, humanum. Tertia ibi, minus autem. Ex
vniuersa autem huius legis contextura tu
collige vnicam conclusionem, quæ est ta
lis. Venditor deceptus ultra dimidiam par
tem iusti pretij, potest ex hac constitutio
ne re ipsam recuperare, nisi emptor malit
iustum pretium supplere. Idem probat tex.
in l. si voluntate. j. eo. l. i. iuncta gl. si mino
ri. C. si maior fact. rat. habue. aliena. c. cum
dilecti. c. cum causam. de empt. & vendit.
l. 5. tit. 10. lib. 3. foro legum. l. 56. tit. 5. p. 5. l. 4.
tit. 7. lib. 5. ordinament. lege etiam Lusita
niæ probata est hæc constitutio lib. 4. ordi
natio. tit. 30. §. 7. Recepta est & hæc constitu
tio apud Gallos, ita tamen, ut qui eius be
neficio uti voluerit, necessum habeat hoc
facere obtenta in hoc à rege gratia. Quod
apud solum Andream Tiraquellum legi
regni illius consuetudinum scientissimum
de retract. municipi. §. 32. gl. vnica. nu. 61. vers.
2 illud autem scire debes. Sed decisionē hanc
iure stare minimè posse videtur, quoniā ex
enormi latione fraus ac dolus præsumitur.
argu. sunt iura optima in l. oēs. §. Lucius. ff.
quæ in frau. credit. qui text. hoc probauit
apertius iuncta glo. in l. nomē debitoris. in
parte, totius substantiæ. ff. de leg. 3. l. summa
cū ratione. in prin. vers. sed doli malū. ff. de
peculio. l. qui testamentū. ff. de probat. Bar.
in l. si. nu. 3. ff. de prætor. stipul. Bald. in c. 1. §.
itē sacramēta. nu. 8. de pace iuramē. firmād.
Panor. in c. cū contingat. nu. 23. de iur. iur.
& esse cōem traditionem hanc testatur Cur.
iun. in l. interpositas. nu. 10. de transact. Igi
tur doli præsumptione interueniente, con
tractū oportet ipso iure corruere, nec est ne
cessum eū beneficio huius cōstitutionis rescin
di, pretiūue suppleri. nā contractus dolo fa
ctus vel ipso iure nullus est. l. & eleganter.
ibi, nullā esse vditionē. ff. de dol. mal. iuncta
gl. in c. innotuit. in gl. nullā. de elect. quā al
legās alia sequitur An. Tira. l. l. si vnq; verb.
reuertatur. n. 202. C. de reuo. don. idē pbat
tex. in l. domū. ff. de cōtra. emp. licet reuera
textus

textus ille loquatur in dolo interueniente ex vtraque parte. sed id probat optimus text. in. l. 3. vers. si. ff. pro socio.

- 3 Pro solutione huius difficultatis considerandum est, dupliciter in contractu posse dolum interuenire. Aut enim dat causam contractui, aut incidit interuenitue in contractu. Si dolo dat causam contractui, qui stricti iuris est, contractus valet ipso iure, licet doli exceptione elidi possit. l. dolo vel metu. C. de inuti. stipulatio. Si vero dolo det causam contractui bonæ fidei, ille est ipso iure nullus, nec est actione aliqua retractandus, sed quatenus de facto processit, atque ita debet accipi lex contraria cum similibus. Distinctio hæc est gloss. ordinariæ in illa. l. dolo vel metu. & hanc opinionem tenere glossas communiter affirmat Cynus in præsent. 16. quæst. & eam tenuit gl. in. l. si dolo. j. isto tit. vbi Angel. de Perus. testatur esse communiter approbatam gl. in. l. Iulianus. §. si venditor. in. glo. persuasit. ff. de act. empt. gloss. in. l. sub prætextu. 1. de transact. gloss. in. §. actionum. in. glo. bonæ fidei. de act. Institui. vbi eam opinionem tenet Ange. col. 2. la. f. num. 30. asserens hanc esse puram veritatem in hac materia. testatur esse communem Gomecius ibi. num. 12. Zasius num. 45. testantur hanc esse communem opinionem Cynus in. l. non dubium. nu. 8. de legi. Imola. nu. 13. Panor. nu. 6. Augusti. Beroius num. 57. in. c. cum dilecti. de empr. & vendit. Panormi. in. c. non sine. nu. 7. de arbit. Nicellus concor. gloss. c. 13. Ioannes Igneus in. l. contractus. num. 105. ff. de reg. iur. Crotus in. l. si is qui pro emptore. nu. 14. ff. de usucap. Bernar Diaz reg. 200. dolo. Tamen si Petrus de Bella Pertica, ac eum referens Cynus in præsen. fin. col. vers. modò videamus. teneant contractum siue bonæ fidei sit, siue stricti iuris, non esse nullum ipso iure, sed actione de dolo rescindi posse. & hanc opinionem tenet Iacob. de Raue. & qui eum refert Ioannes Faber in. §. actionum. num. 4. de act. Institui. & inquit Petrus non habere se legem contra hanc opinionem. & textui in dicta. l. & eleganter. respondet,

nullam esse venditionem opposita exceptione. atque ita etiam respondebat ille textui in. l. 3. pro so. vti referunt eandem opinionem sequuti Cynus & Albericus in illa. l. dolo. tamen si alio modo eum text. interpretetur Faber in illo. §. actionum. dicens speciale esse in hoc contractu societatis propter maximam exuberantiam bonæ fidei, quæ in eo requiritur. atque hic intellectus ultra Fabrum ipsum elegans fundamentum habere videtur ex Iuriconsulto in. l. in causa. 2. in principi. vers. item relatum. ff. de minor.

- 4 Sed superior opinio verior est, etiam si contractui bonæ fidei sit adiectum iuramentum, adhuc enim contractus erit ipso iure nullus. argumen. text. generalis in. l. si. C. de non nume. pecu. & ita expressim annotarunt in hac specie Antonius. 4. membro. Abbas. nu. 23. in. c. cum contingat. de iure iur. vbi Alciatus num. 13. affirmat hæc esse communem opinionem. Neque obstat superioribus, quod vtrunque ius dolum ac metum soleant pro infirmandis contractibus æquiparare. l. dolo vel metu. sup. alleg. c. cum contingat. de iur. iur. ca. 2. de pact. in. 6. quare si cuti metus non reddit contractum etiam bonæ fidei nullum ipso iure sed rescindi oporteat actione quod metus causa. ita videbatur dicendum in contractu dolo concepto, nam æquiparatio illa non est perpetua, sed quoad certos quosdam effectus, de quibus agunt iura illa. Et satis est ut similitudo recte constet, similitudinem adesse casu de quo agitur, licet ad cetera sint casus illi æquiparati multum dissimiles. l. si. C. de collat.

- 5 Quæ omnia de eo solum dolo accipi debent, quo prudentissimus etiam capi posset. ita enim voluit eleganter Innocentius in. c. cum dilectus. nu. 2. quod met causa. la. f. dicens singularem esse illam Innocentij determinationem in. l. interpositas. num. 4. de transact. communemque esse eam sequutus affirmat Gomecius in. §. fuerat. num. 14. de act. institui.

- 6 Ex hac autem comuni distinctione infertur, quod iure canonico dolo dans causam contractui semper vitiat illum ipso iure

iure: quoniam illo iure omnes contractus bonæ fidei esse iudicantur. ita enim voluit Bal. in. c. 1. prope fin. ver. ego puto. de plus pet. ubi inquit non inuenisse differentiā hanc apud ius pontificū, quare existimat ille iure illo propter dolum dantem causam contractui, omnē cōtractū corrumpere ipso iure. Sed hæc Bal. sententia non satis tuta esse videtur: quoniam cum differentiā hanc contractū bonæ fidei & stricti iuris non sit à iure canonico repudiata, non oportet eā abijcere, sed potius illi standū erit. c. 1. & 2. de noui. oper. nuntiat. Præterea ius ipsum canonicū expressim videtur hanc differentiā admisisse in. c. cū venerabilis. de excep. nā cū ibi dicat Papa contractus esse bonæ fidei, apertissimè insinuat ut alios esse stricti iuris, quare merito dicitur hæc Bal. doctrina dubitat Ias. in. l. cū postea quā. n. 3. C. de pact. atq; idē Ias. in. l. cū fundus. in prin. nu. 3. ff. si cert. pet. ubi id non placet Alciato. nu. 16. atq; expressim reperit Ias. in. l. quod te mihi. nu. 34. ff. si cer. pet. Gomecius in illo. §. actionū. nu. 4. Episc. Ciuita. in c. possessor. 2. p. §. 6. nu. 5. de reg. iur. in. 6.

7 Infertur etiā oēs cōtractus, qui cū principe celebrati fuerint, esse ipso iure nullos, si illis dolus causam dederit, bonæ fidei enim esse censentur. Bal. eleganter in. c. 1. §. si quis verò. nu. 1. de pace constant. Ias. in. §. actionū. nu. 2. de actionibus. Alcia. lib. 3. de verb. signi. nu. 61. Fernand. Menchaca. de succ. creat. §. 26. nu. 27. Atq; idē esse in omnibus contractibus cū ciuitate aliqua celebratis, existimat Andre. ab Exea. de pact. nu. 407. allegās in hoc Alex. in. l. Cæsar. ff. de pub. & vect. Sed Alex. ibi in his quæ ad Bar. adiecit, non agit de contractu celebrato cū ciuitate, sed cū principe. Sed iure naturali an valeat cōtractus dolo gestus? Et iure naturali tenere contractū hunc existimat Bar. in. l. 1. ff. de condi. indeb. nu. 22. ubi Bar. inquit cōtractū hunc habere formā & essentiā cōtract. atq; hanc opinionē testatur esse cōem eam improbens Fortunius Garcia in. l. si vnus. §. pactus ne peteret. n. 97. ff. de pact. quoad forū sanè animæ siue sit bonæ fidei, siue stricti iuris cōtractus non valebit, quod ex aliorū etiā

authoritatibus tradit Episc. Ciuita. in reg. possessor. 2. p. §. 7. col. penult. de reg. iur. in. 6.

9 Professio sanè religionis dolo facta non infirmabitur. c. cōstituit. 20. q. 3. licet propter dolum bona professi monasterio auferatur. c. veniens. de symo. Aut verò dolus non dedit causam cōtractui, sed incidit interuenitue in cōtractū, & hoc casu etiā si cōtractus sit bonæ fidei, ille valet mero iure, licet cōpetentibus remedijs iuxta vniuscuiusq; cōtractus subiectū rescindi possit. & ita loquitur lex hæc. nā hic non intercessit dolus ex pposito, nā si intercessisset, etiā ex deceptione citra dimidiā, rescindi posset cōtractus. l. si dolo. l. dolus. j. eo. sed re ipsa interuenit. Atq; ex hac distinctiōe ita oēs text. hūc interpretatur, quæ probata est. l. regia. §. 7. tit. 5. p. 5. Secundo loco oppono ipse cōtra text. hunc tex. in. l. in causā. 2. §. idē Pōponius. ff. de minor. ubi pro regula traditū est, licere naturaliter cōtrahentibus se inuicē decipere. idē probat tex. in. l. itē si pretio. ver. si. ff. locat. quare igitur non licuit in præfenti cōtrahentibus se inuicē decipere etiā vltra dimidiā iusti pretij? Gl. 1. in parte, humanū. intelligit illū text. de rigore procedere, hunc de æquitate, quasi apertius dicat text. illo hūc esse correctū: hodie enim iam non licere cōtrahentibus se decipere nisi intra dimidiā iusti pretij, nā ad hunc modū licentiā illam coactam esse per hanc cōstitutionē, quæ id videtur significasse ibi, humanū. Et hunc intellectū sequitur Cyn. 1. opposit. atq; cōem esse testatur Panthaleon de Crema nu. 138. cōem testatur Arius Pinelus. 1. par. c. 1. nu. 32. Vnde infero ipse gl. hic Cynū & alios sentire ante hanc Cæsarum cōstitutionē non potuisse contractū rescindi prætextu læsionis vltra dimidiā, quasius nouū attulerit hæc lex. Nanq; sicuti lex falcidia restrinxit amplissimam illam facultatē, quæ leges duodecim tabularū impartiebantur testatoribus, ut uti quisque legasset, ita rei suæ ius esset. l. verbis legis. ff. de ver. sig. l. 1. in prin. ff. ad l. falcid. ita cōstitutio hæc Imperatorū coarctauit amplissimā illā facultatē concessam cōtrahentibus, ut se inuicē decipere possent.

R

Quare

Quare existimo ipse plerumque omnes legis huius interpretes existimasse non fuisse remedium huius legis cognitum Iureconsultis: licet hoc veluti contra omnes ut recens in uetum tradat Arius Pinelus. l. p. c. i. n. 2. Sed maior est circa textum illam difficultas, dum inquit naturaliter licuisse contrahentibus se decipere. Impossibile enim videtur esse, ut naturaliter quatenus liceat decipere impediatur iustitia commutativa quam vocat, cuius fines pulchre (ut cetera omnia) precepti sunt ab Aristotele. lib. ethicor. 5. Gloss. ordinaria in dicto. §. idem Pomponius. exponit naturaliter à iure gentium. Hunc intellectum probauit in pres. Arius Pinelus. l. p. c. i. n. 39. cum sequentibus. dicens quod & si secundum normam iuris naturalis exactissimam non sit licita deceptio, iure gentium licita est, ne hominum commercia atque contractus passim labefactentur. Qui intellectus tolerabilis quidem est in tanta difficultate. Sed cum ipse non sequor, quoniam non id agit Iureconsultus ibi ut hominum conventiones atque contractus conseruet, licet id quidem sit æquissimum. Quare secundus intellectus ad textum illum est Fortunij in tract. de ultimo fine utriusque iuris. illat. 17. nu. 276. dicentis deceptionem esse naturaliter licitam, quando re ipsa interuenit, non ex proposito decipiendi. atque hunc intellectum ante Fortunium tradiderat Philippus Decius in. c. i. l. lect. nu. 18. de constituto. Sed hic intellectus sustineri minimè potest: quoniam & hæc deceptio, quæ interuenit re ipsa, iniqua quidem est, atque contra canones iustitiæ commutatiuæ, quamque ius naturale vix permittat. Nam si decepti personam spectes, nil differt dolus, qui re ipsa interuenit, à dolo ex proposito decipiendi, ex textu pulcherrimo in. l. i. vers. causa. ibi. neque enim interest emptoris cur fallatur ignorantia venditoris vel calliditate. ff. de ædili edicto. Tertius fuit intellectus ad textum illum fratris Alfonsi de Castro, viri sacrarum literarum cognitione eruditissimi, atque verbi Dei celeberrimi oratoris, qui lib. de lege poenali. c. 5. col. 4. contendit reprobatas esse leges has, ut quæ iniquitatem permittant deceptionis. Sed hic intellectus viri religiosissi-

F. Alfonsi
de Castro
suo.

mi tenendus minimè est in grauem tantorum hominum iniuriam. Quartus igitur intellectus ad legem illam est Episcopi Ciuitatensis lib. 2. variar. resol. c. 3. nu. 2. dicentis, quod quando deceptio versatur intra pretij latitudinem (neque enim pretium in puncto consistit) tunc licita reputetur, ut in. §. idem Pomponius. si verò eos terminos deceptio supergressa sit, illicita censeatur, etiam si intra dimidia contingat. Hic intellectus authorem prius habuit Conradum de contractibus. q. 56. Sed neque ex integro huic difficultati satisfacit: quoniam si contractus sit initus intra illam latitudinem iusti pretij, quo pacto deceptio sit æstimanda, vix percipio. Quintus igitur est legis illius intellectus Dominici de Soto Segobiensis. de iust. & iur. lib. 6. q. 2. articulo 3. existimantis licitam esse deceptionem. i. impunem in foro humano, & naturaliter id licere. i. naturale hominum ingenium in hoc proutum rapi, ut contrahentes secum decipiat, non verò quod naturaliter liceat quatenus decipere. Atque ita etiam cum textus interpretatur maximum Cöplutensis Academiae decus & ornamentum Ioannes Medina in codice. de restitutione. q. 23. qui intellectus aliquot retro annis relatus fuerit à Martino Nauarro ex quibusdam auditoribus suis in. c. qualitas. nu. 44. de poenit. dist. 5. Sed reuera violat literam. §. idem Pomponius. Vnde sexto loco exactius videtur mihi eum textum percepisse Iacobus Andonderius in libello subhastationum. 3. c. n. 34. ut verba naturaliter exponantur. i. ex natura contractus, quasi liceret ante hæc Cæsari constitutionem iuxta naturam contractus huius emptionis & venditionis deceptionem quamuis adhibere, sicuti hodie decipere licet intra dimidiam. Hunc intellectum iuuat textus interprete Theophilo ibi, in. §. adeo. de locat. & conduct. Nam cum textus ibi dicat esse pacta quædam seruanda in contractu emphyteusis ac si naturalis esset contractus, exponit Theophilus ac si ea esset natura propria contractus. quæ sensum non relato Theophilo sequitur Forcat. in Necyomatia dialogo 74. nu. 2. idem sequitur referens Theophilum Corraf.

Ioannes
Medina.

Coras in rub. n. 8. C. de iure emphyteu. his addi potest tex. in l. omne verbū. C. cōmuniadeleg. vbi quādā naturaliter insunt legis. itē tex. in l. bonorum. in prin. ff. de verb. signi. vbi quādā est naturalis bonorū appellatio. & quādā esse dicuntur naturalia contractus. l. pacta conuenta. cum. gl. ff. de contra. empt. Et ita in hunc sensum vera est hodie etiam hęc propositio. Licet contrahentibus naturaliter se decipere intra dimidiā iusti pretij. nō quod natura hoc permittat. sed naturales regulę huius contractus. Ex quibus tex. huius intellectus aliquātō manifestior est. verū agit tex. hic. quādo venditor rē minoris distraxit. Sed an in emptore quoq; locū habeat? Et cū emptor ac venditor relatione quadā contineantur. dubium non est. quin ad emptorē quoq; deceptum ultra dimidiā extendatur hęc constitutio. ita enim voluit gl. mag. in pręf. vers. item habuit locū hęc lex e contra. Cuius opinionē sequuntur Bar. nu. 3. Albe. nu. 4. Bal. nu. 20. Salicet. 12. q. Pau. de Cast. nu. 17. & testantur hanc opinionem esse cōmunem eā sequuti Crema. col. 5. vers. extende igitur. Pinelus. 1. par. c. 2. nu. 1. & fuit ante omnes opinio hęc Azonis in summa huius tituli. nu. 2. quam etiam tenuit gl. in c. cū causam. in glo. dimidiam. de empt. & ven. quam etiam videtur sequuti ibi oēs Canonistę. & præterea Purpu. allegans Alex. in l. ex conuentione. nu. 41. C. de pact. estq; pro hac opinione cōmuni pulcherrimū argumētū ex tex. in l. 1. §. si quis in fraudē. vers. sed si emerit. ff. si qd in frau. patro. vbi sicuti subuenitur patrono liberto vēdēte bona in ipsius fraudē. ita etiam emente in fraudē patroni. iuuaturq; opinio hęc ex tex. elegātī in l. veteres. ff. de actionibus empt. vbi probatur antiquos iurislatores emptionū vēditionumq; appellatione promiscuē vsos fuisse. & regulare est. vt dispositū in vno correlatiuorū. censeatur in altero quoq; determinatum. l. si. C. de indict. vidu. tollen. & in pœnalibus etiam dispositum in venditore. habet etiā locum in emptore. l. 1. de cupres. lib. 11.

12
13
14

Secundō ampliabis legē hanc. vt habeat

locum in omnibus cōtractibus bonę fidei. Ita enim sentit gl. mag. in pręf. ibi. illud autem constat. Bar. nu. 4. qui (mirū est) glo. nō vidit. dicit enim hoc per glossam minimē tangi. idem sequuntur Albe. nu. 7. Bal. nu. 5. Sali. nu. 8. Pau. de Cast. nu. 14. qui dicit sine dubio hoc esse. Crema. col. 5. vers. secundō extenditur. testatus hęc esse cōmunem. cōmunem esse testatur Pinelus. 1. part. c. 3. nu. 1. quę opinio Azo. primū omniū authorē habuit in summa huius tit. nu. 2. & tenuit hanc opinionē gl. in l. si olei. in gl. obtulit. C. locat. alia. in l. si ea pactione. in gl. conducta. C. de vsur. gl. in l. maioribus. in glo. nec perperam. C. cōmu. vtriusq; iudi. vbi in iudicio familię Ericiscundę habet locum beneficium huius legis. & huius glos. opinionem sequuntur ibi omnes. & præterea Philip. Corneus cōf. 140. præsuppositis his. vol. 4. Gozadinus cōf. 44. nu. 17. Quibus tu adde id procedere. etiam si diuisio sit facta per sortes. Riminal. allegans alios in principi. Inst. qui. alien. licet vel non. nu. 143. Et idem quoq; voluit gl. in l. in venditione. §. 1. in gl. etiā si minoris. ff. de bon. aut. iudi. possiden. quę legē hanc ad cōtractus locationis extēdit. & idem quoq; voluit Barto. in l. item si pretio. §. fin. ff. locat. nu. 1. Ange. de Aret. in prin. de empt. & vendit. nu. 1. lmo. n. 18. in c. cū dilecti testatus esse cōmunē Panor. n. 8. in c. cū causam. de empt. & vend. quo in loco Anto. Burgen. nu. 7. testatur hanc esse cōem opinionē eā sequutus. quam etiam testantur esse cōmunem Roma. confi. 423. nu. 2. Aretinus cōf. 126. nu. 2. sequitur eam Cepola de simulat. contract. nu. 9. qm̄ licet text. hic loquatur in vēditione. vēditio omnem alienationē cōprehendit. l. statu liberi à cæteris. vers. quintus. ff. de statu liber. & hęc præterea testatur esse cōem opinionem Fabianus de mōte de emp. & vē. octaua. q. princip. nu. 9. quę iuuatur ex lege. in cōtractibus. §. ex quibus cau. maiores. & probata est. l. regia. 4. tit. 7. lib. 5. ordinamē. Ex quo in ferri potest. ad locationes operarū. quas faciūt architecti. seu fabri lignarij. vt siquidē decepti fuerint ultra dimidiā valoris operū

14
21
22

- cōstructorū, possint quidē iure huius legis beneficio se iuuare. Aliquādo tñ procuratores huius regni principibus nostris supplicarūt, vt lege lata decernerent, nō posse hos fabros in operibus, quæ facienda cōduxere suo periculo certo pretio sibi datō postea dicere deceptos se fuisse vltra dimidiā iusti pretij, ita enim illi petierūt in comitijs Segobiz celebratis anno. 1532. petitione. 110. incipienti. *Otrofi*. Quibus respōsum est, ius suū partibus seruandū esse ne lædantur. Quasi expressius dicerēt principes nō denegarūt. postea tamē petentibus iisdē regni actoribus Pintie. anno. 1537. petitione. 85. sanxerūt principes legis huius beneficiū his personis
- 15 non cōpetere. Idemq; est dicendū in cōducentibus herbetū aliquod, seu pratū. Quod tamen ita accipi debet, si locatio nō dependeat à viribus fortune, nā si dependeret, nō haberet locum beneficium huius legis. Ioānes Andre. ad Specu. rub. de vsur. vtputa si quis cōducat fructus alicuius præstimonij, seu beneficij, vel quartas regias, vel episcopales, quia tūc sola spes emptā videtur, quæ quidē vendi potest. l. nec emptio. ff. de contra. empt. l. si iactū retis. ff. de action. empt. Quod duobus modis oportet tēperari. Primò, vt non procedat, si spes illa æstimata à principio excedat dimidiā partē iusti pretij nā hoc casu haberet locū legis huius beneficiū. Crema in præf. nu. 119. Secundò debet
- 16 In cōductione sanè gabellarum regiarū non habet locum hæc constitutio. l. 143. in volumine legum gabellarum.
- 17 In permutatione sanè dubiū nō est, quin locus sit remedio huius cōstitutionis, qm̄ simillima est vēditioni. l. 2. de rer. permut. j. Atq; ad eā etiā pertinent cōditiō actiones. l. sciendum. vers. deinde. ff. de cōditiō. edict.
- 18 Sed in permutatione beneficiorum receptū est, ne sit locus huic cōstitutioni. quod Bald. de Vbaldis in præf. notauit. nu. 22. sequuntur eandē opinionē Crema. 29. fallēt.
- Pinelus post Cagnolum. 1. p. c. 3. nu. 16. testatus hanc esse cōm opinionē. testatur hanc esse cōmunem opinionē Decius confi. 210. nu. 8. Episco. Ciuita. lib. 1. variar. resol. c. 5. nu. 8. quæ duobus innititur fundamentis. Primò, qm̄ non congruè agitur de æstimatione harū rerum spiritaliū. Secundò, qm̄ facta permutatione, permutantes non habēt titulū à seipsis, sed à prælato, qui eos canonicè instituit. c. ex frequentibus. de instit. nā si propria autoritate beneficia permutarent, illa amitterent. C. cū olim. de rerū permut. oportet itaq; permutationē hanc semper fieri in manu superioris. c. admonet. c. quod in dubijs. de renunt. l. legatus. ff. de offi. præsid.
- 19 In pēsiōe sanè cōstituta in aliquo beneficio, habet locū tex. hic, vt illa possit retractari, si excedat valorem tertiæ partis ipsius beneficij cui imponitur. Roma. confi. 360. nu. 9. qui argumento huius. l. restringendā esse pēsiōem existimat. Staphileus de lite. grat. & iust. §. in primis. nu. 92. Sotus de iust. & iure. lib. 9. q. 7. articu. 2. Cacialupus de pēsi. q. 6. Gigas de pensio. q. 9. moderatā enim pensioē constitui semper oportet. c. possessiones. 16. q. 1. Panor. in. c. conquerente. nu. 5. de cleri. non resident. Cardinalis. & Imola in clem. 1. §. eadē. de supplen. negl. præla. Gigas de pensio. q. 1. Rebusus de pacifi. possess. q. 18. nu. 95. Sed & in taxatione rerū dotaliū habet locū hæc constitutio. l. iure succursum. vers. si. l. si res. §. 1. ff. de iure dot. vbi gl. in parte, præstet. intelligit hoc procedere, si deceptio fiat vltra dimidiā. idem videtur tenuisse gl. in. l. si ex causa. §. in dotis. in gl. intra vires. ff. de minor. gl. in. l. 2. in gl. dolo. j. de act. empt. atq; hanc opinionem tenēt in præf. Albe. col. 1. Fulgo. nu. 4. & testatur esse cōm Crema. col. 9. tenent eā Roma. in. l. si quis cū aliter. nu. 20. las. n. 18. ff. de ver. ob. Bal. nouellus de dote. 6. p. priuilegio. 43. n. 4. Phanucius de Phanucijs de lucro dotis. gl. 10. n. 22. Sed hi non aduertunt, q̄ iura illa & tex. in. l. si circūscripta. solu. mat. j. loquūtur indistinctè, quasi fauore dotis speciale sit, vt tanta deceptio non requiratur, sed coniugi

iugi utriusque decepto sit subueniendum. Quod nominatim aduertunt Imola num. 16. in c. cum dilecti. de empt. & vend. Antonius Burgensis ibi. nu. 48. Gerardus singu. 22. Pinelus in præf. 1. par. c. 1. nu. 13. quorum opinio probata est legeregia. 16. tit. 11. par. 4.

21 Sed an in contractibus stricti iuris locum habeat hæc dispositio? Et Baldus quidem in præfenti nu. 5. ex sententia Ricardi Malumbre in hanc videtur opinionem inclinare, ut & in contractibus stricti iuris locum habeat hæc constitutio. Et hanc opinionem veriorē esse & receptiorē affirmat Pinelus eā sequutus. 1. par. c. 3. nn. 6. qui lege Lusitanie probatā esse testatur. atq; hæc opinionē testatur esse communē Soci. cōf. 85. vol. 1. nu. 13. Bartolo verò longē aliam mēs est, dicenti. nu. 5. in contractibus stricti iuris ante rē traditā competere exceptionē doli, post rē verò traditam cōpetere conditionē indebiti, remediū verò alternatiuum huius legis minimē in his contractibus cōpetere. Et hanc etiam opinionem dicitur tenere idē Bar. in l. si quis cū aliter. ff. de ver. obli. vbi pleriq; oēs eā sequuntur. ex quibus Ias. nu. 18. refert ex Ioā. de Imo. hanc esse communem opinionē. quā etiam testantur esse communem Ioannes de Imola nu. 13. Antonius Burgensis nu. 15. & 23. in c. cum dilecti. de empt. & vend. communēq; esse testatur Ias. in l. de quib. n. 29. ff. de legibus. & cōpetet hoc casu exceptio doli, non facta rei traditione, facta verò rei traditione, cōpetet conditio indebiti ad condicendam saltem possessionem. Neq; obstat, qd cū exceptio cōpetat hoc casu odiosa, videtur cessare repetitio. l. qui exceptionē. ff. de condict. indeb. Nam id quidem verū est, si exceptio à principio odiosa sit, hic autē dolus non cōmittitur nisi tēporē petitionis. ita hæc exactē resoluit Bart. in præf.

22 Sed cū hodie stipulatio, quæ contractus stricti iuris est, omnibus fermē interponatur contractibus, an ex hoc cesset legis huius beneficiū, ac si iudicemus vniuersum cōtractū stricti iuris esse propter subiectā stipulationē? Et in hoc obtinuit ne cesset legis huius beneficiū. quod gl. hinc senti-

re videtur. quā opinionē tenet Bar. n. 6. Idē Bar. in l. si quis cū aliter. n. 4. ff. de ver. obli. quo in loco Alex. nu. 3. Ias. nu. 12. testantur hanc esse communem opinionem. Nam cū in omnibus fermē contractibus notarij adijciant hanc verborū obligationē, quod videmus & affirmat Bal. in l. 2. ff. de condict. caus. dat. frustratoriū esset legis huius beneficiū. præterea qualitas prioris obligationis censetur adiecta in stipulatione. l. aliam. ff. de nouat. l. 1. §. si quis sub conditione. ff. ut legat nom. caueat. l. 2. vers. quare. ff. de priuileg. credit. vnde in subiecta etiam stipulatione videtur repetitum, ut competat legis huius beneficiū.

23 Quæ cū ita se habeant, ardua in mediū proferenda quæstio est, an & in contractu transactionis, qui & ipse stricti iuris est, locum habeat hæc decisio, an videlicet si quis transigēs super aliqua lite ultra dimidiam iusti pretij fuerit deceptus, sit illi ex hoc Imperatorū rescripto subueniendū? Et Barto. quidē in præf. nu. 6. existimat tex. hunc habere quidē locū in trāfactione, hoc adhibito tēperamento, ut æstimatio fiat, nō quidē rei de qua agitur, sed solum litis motæ, vel mouendæ, cuius occasione transactio expedita fuit. Pro hac Bar. eleganti decisione videtur esse tex. pulcher in l. si super lite. vers. sanē. C. de dol. mal. vbi filia enormiter læsa ex transactione inita cū patre, de rebus maternis ab ipso patre administratis, trāfactione rescindit, nec admittēda est expositio gl. ibi de immodica læsione, hoc est, de duobus aureis tex. illū accipiētis, sed de læsione ultra dimidiā id quidē accipi oportet. Quinimō hoc ipsum videtur glo. significasse in l. per diuersas. col. 2. C. mādāt. dicens simulatē videri conceptam transactionē, quoties datū est pretiū ita parū, ut deceptio interueniat ultra dimidiā partē iusti pretij, atq; gl. illā in hoc allegauit Bal. in præf. idē in l. 1. col. fi. C. de bon. mat. Ias. in l. nō amplius. nu. 4. ff. de leg. 1. sequuntur hanc Bar. opinionē Ange. in præf. n. 5. Fulgo. n. 4. Albe. ante hos. nu. 8. Pau. de Cast. n. 13. Panthaleō de Crema. 10. extēsiōne. Pinelus diligēter quidē ac doctē

(more suo) articuli huius difficultatē prosequutus. l. p. c. 4. n. 15. dicēs videri doctores crebri⁹ sequi hāc Bart. opinionē, existimatq; ipse eā esse probatam lege regia Lusitaniæ quā opinionē ante Bart. tenuit gl. ordinaria in l. Lucius. §. si. in gl. posse. ff. ad Trebel. vti eā inferius expendā. atq; eā iterū firmit Bart. ibi. nu. 3. vbi idē sequitur Imola. idē Bart. in l. si quis cū aliter. nu. 5. ff. de verb. obli. vbi eū sequūtur Ange. nu. 4. Imo. nu. 4. Roma. nu. 24. addit Claudius ibi nu. 7. doctores transire cū Bart. communiter testantur hanc Bart. opinionē cōmunē atq; secundū eā fuisse iudicatū plures, quos hic Pinelus allegat. nu. 14. professus & ipse vidisse se ita iudicari. cōtrariā opinionem, imō q̄ transactio rescindi non possit prætēxtu lēisionis vltra dimidiā, videtur probare text. in lege Lucius. §. si. ff. ad Trebel. vbi glo. tenet hanc opinionē, dicens quōd si huius legis beneficiū admittatur, omnes ferē trāsactiones rescisum iri, expressius more suo tenuit hanc opinionē gl. iuris canonici in illo. c. cū causam. in parte, restituerent. de empt. & vend. quam sequuntur etiam Petrus & Cynus in præsen. 15. q. Bal. 8. opposi. dicens erroneam esse Bart. opinionē. quā sequuntur Faber. 1. col. Bal. de Vbaldis nu. 11. Salice. nu. 7. & cōmunē esse testatur Panthaleon de Crema. nu. 43. atq; cōmunem esse cōtra Bart. testantur Frā. de Aretio nu. 4. vers. extra glossam tangit hic Bartolus. l. si. nu. 13. in l. si quis cū aliter. ff. de verb. obli. vbi etiam Alexā. nu. 10. inquit putare se hanc esse tutiorē ac viorē opinionē in puncto iuris. Et Claudius ibi testatur, quōd & si doctores communiter ibi transeant cum Bar. alibi tamen tenēt cōmuniter contra eum. & hanc esse cōmunem opinionē testantur Lancelotus Decius in l. sub prætēxtu. l. de transact. C. l. ass. in l. fratris. nu. l. eo tit. atq; Alciat. in l. quāuis. nu. 5. Anto. Burgen. in c. cū causam. nu. 32. de emp. & ven. Andre. Tiraq. de viro. re. tra. §. 24. gl. vnica. nu. 4. quā & Purpurat. sequutus est in l. l. de pac. C. n. 99. probatq; est hāc opinio lege regia. 34. tit. 14. pa. 5. vbi ex quacūq; deceptione non rescinditur

transactio si dolus abfuerit. & ibi Grego. in gl. si. admonet lege illa regia cessare iam hanc controuersiam. Sunt qui dicāt transactioē super bonæ fidei cōtractū interpositā rescindi posse prætēxtu lēisionis vltra dimidiā, non ita, si super cōtractu stricti iuris interponatur. Sed differentia hāc futilis est in proposito. Rursus cōtendunt alij litem hanc ita componere, vt si deceptio sit enormis, subueniendum sit, si verō etiā dimidiā excedens enormis non sit, transactio minimē rescindatur. atq; huius sententiæ authores sunt Philippus Corneus cons. 166. nu. 11. vol. 1. Decius in l. cū te. nu. 1. de transact. Roderi. Xuarez allegat. 22. colū. si. Atq; ita obtinuisse se affirmat Carolus Molineus ad Alexandrum cons. 42. nu. 11. vol. 1. Zasius cons. 18. nu. 16. vol. 2. Orosius in l. l. nu. 4. ff. de transact. atq; ita fuisse rem hanc apud Pintiani prætorij celeberrimos auditores expeditam, testatur relator illius prætorij Matienço in dialogo relatoris & aduocati. 3. par. c. 20. nu. 10. quæ opinio equitatis speciei maximam præ se ferre videtur. Verior tamen cōmunisq; magis opinio est, vt cessante fraudis suspitione, minimē in transactioe locum habeat hāc cōstitutio. Pro qua in primis solet considerari fauor litiū finiendarū, ne perfecta semel transactio, ex hac lege retractetur. arg. tex. generalis in l. quāuis. C. de transact. Secūda ratio ex eo sumitur, q̄ transactio & iuramētum æquiparētur. l. 2. ff. de iur. iur. sed in causa iuramēto decisa nil ampli⁹ queri oportet de ipsa quātitate principali super qua iurātū est. l. non erit. §. dato. ff. de iurei. §. itē si quis postulāte. de act. Inst. igitur nec in transactioe huiusmodi lēisionis rationē debemus admittere. Tertiō rei iudicatę æquiparatur etiā transactio. l. 1. C. de error. calcu. ibi, si res iudicatae nō sint, vel transactio interuenerit. at verō in sentētia minimē locū sibi vendicat legis huius dispositio. l. sub specie. C. de re iudic. igitur nec in transactioe. Quartō hāc opinionem confirmat tex. in l. sub prætēxtu. l. C. de transact. vbi sub prætēxtu instrumentorū nouiter repertorū minimē transactio infirma.

infirmatur nisi dolus interueniat in occultandis instrumentis, & tamen instrumenta manifestissime ostendunt deceptionem fuisse ultra dimidiam, non igitur hoc prætextu transactione rescindi oportet. Quinto contra Bartoli opinionem induci solet textus in l. qd si deferret. ff. de dolo malo. vbi causa iuramento decisa prætextu etiam immodicæ læsionis non retractatur, quoniam per iuramentum inita sit veluti transactio quædam, ex qua Cōsulti ratione colligitur manifestissime transactionem prætextu etiam grandis læsionis non esse retractandam. Sexto contra Bartolum fortissimum huius rei argumentum est tex. in l. Lucius. §. si. ff. ad Trebell. ibi, respōdi secundum ea quæ proponerentur si non transactum esset posse. vbi hoc videtur priuato quodam transactionis fauore constare, ne prætextu immodicæ etiā læsionis cōuentio rescindatur. Septimo cōtra Bartolum induco textum in l. à Diuo Pio. §. si pignora. ff. de re iudicat. vbi si debitor voluntariè accipiat pignus in solutum, licet plus sibi debeat, nō potest agere pro residuo, qm̄ super hoc videatur transactum. ergo multo fortius id erit admittēdū in vera expressa; transactione: nam si illa præsumptio factæ transactionis cessasset, creditor in residuo sibi non præiudicaret. l. i. de pignor. C. vbi plura ipse addam aliquādo. Octauum contra Bartoli opinionem argumentum est, qd solutum ex causa transactionis minimè repetitur condictione indebiti. l. si non transactionis. C. de iuri. & fact. ignor. l. 2. C. de cond. in debi. l. transactionis. C. de non numer. pec. multo igitur fortius sustinebitur transactio, etiam si vnus ex transigentibus ultra dimidiam deceptus sit.

24 Sed neq; in iure conditionali remisso locus erit huic constitutioni. l. de fideicomisso. sup. de transact. cui rei suffragatur etiam textus in l. si pater puellæ. C. de inoffi. testa. in l. verum. §. sciendum. versi. itē non restituetur. ff. de minor. atq; ita nominatim Bal. notauit in l. i. n. 8. sup. de pact. Alex. ibi. nu. 3. etiā si alter ex cōtrahētibus sit minor. ex

textu in illo. §. sciēdū. & id notarūt Curtius senior. nu. 10. Junior. nu. 3. in illa l. i. de pact.

25 Sed an in assecuratione pecuniæ traiectionis locum habeat tex. hic? Pro cuius rei euidētia præmitto valere conuersionem, qua aliquis volenti pecuniam traiecere promittit pecuniam illā saluam fore, aut certē suo periculo perituram, atq; pro hac securitate licitè promissor pecuniā accipiet. l. i. l. cum proponas. C. de naut. sceno. Sed & in foro animæ licitus cōtractus hic est. vti esse communem omnium opinionē testatur Dominicus Soto Segobiæ, imò Hispaniæ totius decus maximū ac ornamentum. de iust. & iur. lib. 4. q. 5. artic. 2. In hoc igitur cōtractu si pecunia data sit, ita vt habita ratione dubij euentus atq; periculi quod potuit imminere pecuniæ illi alteruter ex contrahentibus ultra dimidiam iusti pretij deceptus sit, habebit locum hæc Cæsarium constitutio. quod Petrus Santerna solus (quod ipse sciam.) notauit in tractatu de assecurat. & sponsi mercat. §. part. nu. 4. dissimilisq; causa hæc à transactione esse videtur, vt in qua minimè adsint rationes illæ finiendarum litium, & aliæ quas paulo superius cōtra Bartolum enumerauit.

26 Qua ratione & in ea specie arbitror admittendam esse hanc constitutionē, si quis pecuniā à debitore acceperit vt pro eo fideiuberet: nam si habita ratione dubij euentus atque periculi, quod huic fideiussori ex facta fideiussione posset obtingere fideiussor hic decepisset debitorem, posset debitor cōtra eum agere remedio huius constitutionis.

27 Quod si intra dimidiam iusti pretij fideiussor pecuniā pro vadimonio accepisset, potest eā iure optimo retinere. l. si remun. rādus. Maurus Paulus. ibi, mercedē pactus ob suā fideiussionē. ff. mādāt. l. hoc iure. §. i. ff. de donat. vbi hoc notāt Bart. & alij. l. antiquæ. in prin. ibi, aliquid accipies vt sese interponat. C. ad Velleian. vbi eū textum in hoc notat Bald. i. notabili. & testatur hanc opinionem cōem esse Carolus Molin. de vsuris. quæst. 31. quāuis hic eam improbet.

Cōem præterea esse testatur allegans alios eam tenentes Episcopus Ciuitatenfis lib. 3. variar. resolut. cap. 2. num. 6. quam sequuntur præterea Iass. ad Christophorum in tit. de fideiuss. Instit. col. 2. Decius in l. fructus rei est. ff. de reg. iur. Boërius decis. 255. Syluester verbo. fideiussor. nu. 14.

28 Sed an & in cōtractu emphyteutico locum habeat hæc dispositio? Et in hoc cōtractu etiam legem hanc locum sibi vendicare affirmant in præsentī Bald. nu. 7. Paulus de Castro. nu. 13. fuitq; hæc opinio Speculatoris in tit. de emphyteusi. §. si verò aliqua. num. 114. Burgenfis in. c. cum causam. nu. 10. de empt. & vendit. & communem esse hæc opinionem testatur Pinelus, eam sequutus. i. parte. c. 3. num. 37. Cuius rei ratio est, quoniam cōtractus hic cū locationi sit simillimus. §. ad eod. de locat. & cōduct. iuxta eius regulas est censendus. l. 1. §. si quis seruum. ff. de posit. neq; mouet, qd stricti iuris sit hic cōtractus. gl. in. §. actio num. de act. quam ibi sequuntur omnes, & esse communiter approbatam testatur Socinus consi. 67. num. 15. volu. 1. Quæ ratione negat in eo locum habere hanc cōstitutionem Speculator. de empt. & vendit. §. nunc dicendum. 2. nu. 14. Iass. allegans alios in. l. 1. num. 75. de iure emphyteut. quoniam & si stricti iuris sit, accedit tamen qd proximè ad naturam cōtractus locationis, qui bonæ fidei est.

29 Sed cū cōtractus feudi æquiparari soleat cōtractui emphyteutico. gl. in. c. 1. verbo aut vtrum. an agna. vel fili. in vñb. feudor. Bal. in. l. voluntas. nu. 5. C. de fidei commiss. Curtius de feud. 1. part. q. 3. an & in feudi concessione locus sit huic cōstitutioni? Et Speculator quidem in tit. de empt. & vendit. §. nunc dicendum. 2. nu. 14. existimat in hac specie locum nō esse huic cōstitutioni. idem sequuntur Bal. in præsentī. nu. 7. Salicet. nu. 10. quorum opinioni suffragari & illud videtur, quod cōtractus feudi stricti iuris sit. Bal. in. c. 1. in prin. nu. 9. de cognit. feud. Curtius de feudis. 1. par. q. 7. imò & innominatus cōtractus est secun-

dum Bald. in rubr. de rer. permut. col. 1. de quo dicam ipse in. l. naturalis. in prin. ff. de præscr. verbis. Gloss. tamen ordinaria in ca. ad nostram. in parte, enorme. de rebus eccl. non alienan. affirmat iure communi locum esse huic legi in feudi cōstitutione. & hanc opinionem tenent Paulus de Castro in præsen. nu. 13. Marthæus de Afflict. in cap. 1. nu. 99. de capit. qui curi, vendidit. Mihi placet in hac specie distinctio Romani in. l. si quis cū aliter. nu. 17. ff. de verborum obligat. vt in feudo ad seruitia procedat prior opinio, negans non esse locum huic legi in feudi cōstitutione, posterior vera sit in feudo dato ad pecuniam. atque hanc distinctionem & Panthaleon de Crema hic probauit num. 34.

30 Sed an in ea quoq; rerum venditione, quæ facta est sub publica subhastatione locum habeat textus hic? Et Angelus quidem de Perusio in. l. pretia rerum. nu. 3. ff. ad. l. falcid. constanter affirmat in hac specie venditionis non esse locum huic legi. idemq; idem Angel. asseuerauit in. l. sciendum. in repeti. nu. 12. ff. de verb. oblig. idem Angel. in. l. 1. nu. 2. C. de præscrip. 30. vel. 40. annorum. in quibus locis inducit Angel. pro hac sua opinione text. in. l. 1. versic. ita enim fiet. C. de præd. decurio. libro. 10. vbi hæc etiam opinio Bartolo placuisse videtur. nu. 4. quam & Platea sequitur. num. 2. Quorū opinioni illud vel plurimū suffragatur, quod quādo res est vendita in publica subhastatione, & est addicta plus offerenti, censetur iusto pretio distracta. l. minoris causa capimus. vers. si. ff. de donat. caus. mort. Tandem opinionem hanc testatur esse communem Decius consi. 210. num. 8. quæ probata est lege regia. 220. fili. Sed & lex. 19. titu. 4. lib. 6. ordinamenti eidem opinioni consensisse videtur. Contrarias partes tueri videtur Bart. in. l. 1. C. de præscrip. 30. vel. 40. ann. Dicens non ex hoc præsumi rem iusto pretio fuisse distractam, quod venierit in publica subhastatione. Mouit Bartolum text. in. l. si quos. j. eod. vbi probatur etiam in venditione facta sub publica subhastatione

hastatione fraudes interuenire solere, & vi
liore pretio res ipsas distrahi, quàm par fue
rit. Hanc Bartoli opinionem sequuntur
Paulus in præsen. nu. 3. & cōmunem esse ac
veriore affirmit Pinelus. 2. par. c. 2. nu. 25.
quam etiam sequuntur Paulus de Castro
nu. 3. Imola. nu. 3. Alex. nu. 9. in illa. l. pretia
rerum. Vincētius Hercul. ibi col. 10. versic.
ex quo resultat. Roma. in. l. si qs cūm aliter.
nu. 8. ff. de verb. obliga. vbi idem sequūtur
Alex. nu. 16. Claudi⁹ nu. 18. Alex. in. l. pacta
nouissima. C. de pact. col. 1. vbi las. nu. 9. Te
statur hāc esse cōm opinionem cōtra An
gelū, quā etiā testatur esse cōm Antonius
Burgēsis in. c. cūm causam. nu. 27. de empt.
& vend. quæ probari videtur. l. regia. 4. ti. 7.
lib. 5. ordi. quæ sanè videtur intelligēda, quo
ties vēditio fit in publica subhastatione ex
causa volūtaria: vt si res minoris cū iudicis
authoritate in publica subhastatiōe distra
hatur, nā eo casu minori decepto vltra dimi
diā erit subueniēdum. Si tū ex causa iudica
ti venēat bona alicuius, & facta licitatione
plus offerēti fuerint addita, minimè vide
tur cōtractū hunc rescindi posse prætextu
deceptionis vltra dimidiā. Quo casu viden
tur esse intelligēdæ leges ordinamēti ac sti
li priori loco à me citatæ, nā hoc casu pro
pter cōtumaciā debitoris nō solutis cessat
beneficiū huius legis. Neq; mouet quod di
ci solet, facilius subueniri faciēti actū ex ne
cessitate, q̄ ei qui facit ex voluntate. l. cūm
quādā mulier. C. de administ. tut. iuncta. l.
si. in prin. de inof. test. nā id verū est, nisi cul
pa aliqua præcedat hāc necessitatē. l. si fide
iussor. §. si necessaria. ff. qui sat. dar. cogant. l.
2. §. si quis ppter. ibi, nōne indignus est cui
hæc exceptio patrocinetur. ff. si quis caut.
Sed & si res vēdita sit cū iudicis decreto nō
cessare beneficiū huius legis pleriq; ex supe
rioribus senserūt, atq; esse cōm opinionē al
legās plurimos testatur Pinel⁹. 2. p. c. 2. n. 18.

31 Ex posteriori aut opinione existimantiū
re vendita in publica subhastatione super
esse remedium huius legis, exiisse videtur
stilus cōmunis ferē omnibus tribunalibus
Castellani principatus. Nam quotiescunq;

apud nos fit executio virtute rei iudicatæ
vel instrumēti guarētigij in realiqua debi
toris, & illa distrahitur in publica subhasta
tione facto præconio ternis diebus & cre
ditori adiudicatur vel alij quē ille emptio
ni supposuit, si debitor intra quadriēnium
offerat ipse creditori sortē cum legitimis
vsuris ac censibus, potest rem suam repe
re, præsumitur enim deceptus in pretio
quo res illa fuit distracta, & ideo practica
iudicantium illi succurrit hoc remedio,
quæ & naturali æquitate innixa videtur:
nam cūm creditori plenè sit satisfactum,
æquissimè vsus iudiciorum eum cōpellit
re ipsam dimittere debitori. argumēto tex.
generalis in. l. si me & Titium. ff. si cert. petat.

32 Sed quid si vēditor contractū iurauerit,
an possit legis huius remedium ingressus
exceptione iurisiurandi repellī? Gloss. ma
gna. in præsentī mouet hanc difficultatem,
quæ eam pluribus versat: explicabitur ta
men melius quatuor conclusionibus pro
positis, quarum est prima. Si maior sit ven
ditor qui iurauit se contractui non contra
uēturum, omni procul dubio excludetur
à beneficio huius legis. Conclusionem hāc
sequitur Barto. in præsentī nu. 9. qui pro ea
citatur text. in authen. sacramenta puberum.
sup. si aduer. vendit. vbi iuramentum mi
noris excludit illum ab in integrū restitu
tione. igitur & excludet maiorem à benefi
cio huius legis. Sed Barto. inductio euitari
posset, si cōsideres facilius perire beneficiū
restitutionis in integrū, quod remedium
speciale sit, q̄ huius legis quod est commu
ne. Conclusio tamen vera est. quam sequū
tur etiam Albericus nu. 9. Salicet. q. 10. testa
tur esse cōmunem Fulgo. nu. 10. tenet eam
Paulus de Castro. 4. colū. & testantur esse
commu. cum glo. ibi. Ioānes Imola nu. 24.
in. c. cū causam. de empt. & vēd. Alex. cōfi.
42. nu. 9. volu. 1. & cōfi. 127. nu. 6. vol. 2. Cor
neus conf. 72. col. 3. vol. 3. Cagno. in. l. si quis
maior. nu. 23. de transact. sup. communem
esse affirmat Rolādus à Valle consil. 59. nu.
18. allegans alios dicūt esse communē Pan
thaleon de Crema. & eum referēs Pinellus

3. part. cap. 1. nu. 1. & iterum nu. 3. Sequitur eam Ioannes de Neuizanis consilio. 22. nu. 11. allegans alios. Sunt tamen qui existimēt in hac specie iuramentum excludi à beneficio alternatiuo huius legis, posse tamen si sit deceptus agere simpliciter vt iustum pretium sibi restituatur. quæ decisio Bald. est in l. quæ sub conditione. §. si quis. ff. de condi. inst. atq; idem censuerunt ibi Albc. Ange. & Paul. & sequuntur multi allegati à Pinelo. nu. 5. & præterea eam Baldi decisionē nō sine cōmendatione sequitur Grego. in l. 56. tit. 5. p. 5. in gl. magna ver. *que la cosa*. Sed re vera hæc decisio falsa est, atq; iuramenti religionem violare quidem videtur, quare eam ipse non sequor. Sed & in militibus, rusticis, ac mulieribus idem admittendum cenfeo, norunt enim omnes hi quanta sit præstantia iuramenti, neque ignorantiam allegantes erunt admittendi. Sed & si enormis læsio intercedat, iuramento standum cenfeo. Posset tamē hoc casu is qui iurauit petere absolutionem ac relaxationem iuramenti ad effectum agendi, quod solet in iure concedi. c. 1. de iureiur. qua. obtenta, posset ex contractu agi. quod Panor. notauit in illo cap. cū causam. nu. 13. idem Panorm. in cap. cū contingat. num. 23. de iureiur. Alexand. consil. 125. volu. 1. & testatur esse communem opinionem Decius eam sequutus. consil. 349. nu. 6.

33 Quod si qui iurauit, iurasset etiam se absolutionem aut relaxationem non petiturum à iuramento, adhuc huius etiam iuramenti absolutionem atq; relaxationem petere posset. quod Bal. eleganter notauit in l. 2. col. 28. vers. ex quo ad primam quæstionem. de iure iur. ff. Fely. in c. debitores. n. 9. de iureiur. Secunda conclusio glo. est, si iuramentum præstetur in hac specie à minore vendente, non excluditur minor à remedio huius legis, excluditur tamen à beneficio in integrum restitutionis. Hanc secundam conclusionem sequuntur in præsen. Bartolus nu. 10. Alber. col. 2. & testatur esse commu. Pinelus allegans alios. 3. par. ca. 1. nu. 9. testantur præterea hanc esse com-

munem opinionem eam sequuti Alexā. in l. stipulatio hoc modo concepta. nu. 13. ff. de verbo. oblig. Socinus consil. 48. si. col. lib. 4. Decius cōsili. 180. nu. 5. Fabianus de Monte. de empt. & vend. 8. quæst. num. 17. testatur hanc esse communem opinionem Curtius iunior consil. 53. num. 9. & tenuit eandē conclusionem gl. iuris Canonici in illo. ca. cū causam. verbo, restituerent. quam ibi sequuntur omnes. & probatur lege regia. 56. in fine. titu. 5. part. 5. Pro hac opinione communi solet induci text. pulcherrimus in l. 1. C. si maior fact. ra. habue. alienat. vbi si maior factus ratam habuerit alienationem factam sine decreto tempore minoris ætatis, non præiudicat sibi in beneficio huius legis. neq; importunè sumitur hīc argumentum de rati habitatione ad iuramentum. Tertia conclusio cōstat ex Bartolo nu. 10. idem esse dicendum, si minor iuret se non venturum contra rationem minoris ætatis, qui casus minū dubitabilis est. Sed pulchram hoc in loco repetit Bart. quæstionem, an si minor renuntiet hoc modo beneficio restitutionis, hoc est per iuramentum, oporteat esse certioratū huiusmodi beneficium sibi competere? Et Dynus quidem, prout eum refert Bart. in præsen. necessariam arbitratur hīc esse certiorationem, quoniam iuramentum ac renuntiatio non soleant ad incogitata pertinere l. si. C. de nō nume. pecu. l. si. ff. qui sat. dare cogant. l. mater de cedens. ff. de in offi. testament. l. legitimam. ff. de peti. here. atq; hanc Dyni opinionem, quam ille verè tenuit consil. 5. tenet ipsius discipulus dignissimus Cynus in præsen. 6. quæst. sequuntur hanc opinionem Ioannes Andreæ in cap. penul. de emp. & vend. Cardinalis ibi. num. 4. & testatur communē esse Antonius de Butrio ibi nu. 15. equo rem esse affirmat Imola ibi nu. 21. testatur esse cōmunem Antonius Burgen. ibi. nu. 37. dicēs quod pleriq; eam sequuntur. et eam sequuntur multi autores, quos in vnū congerit Tiraq. in l. si vnquā. in princ. nu. 146. C. de reuoc. donat. & præter eos testatur hanc esse communem opinionem Aretin. in l.

in. l. si duo patroni. §. idem Iulianus. nu. 5. ff. de iureiur. Bartolus tamen in præsen. contrarias partes tuetur, imò q̄ certioratio non requiratur, cū minor renuntiationem iuravit. atq; Bart. opinionē testantur esse communē Fulgo. nu. 7. Panthaleon de Crema nu. 178. licet Pinelus. 3. p. c. 1. nu. 10. dubitet quæ sit receptior opinio in hoc. & voluit idē Bar. in. l. sciendum. nu. 8. ff. de verb. oblig. vbi pleriq; omnes eius sententiā probarūt. ex quibus Romanus nu. 30. Iass. nu. 54. testantur hanc esse cōm opinionem eam sequuti, & ex cōsuetudine seruari affirmant ibi Alexā. nu. 36. cōm esse præterea testantur ibi Zasius nu. 16. Et voluit idem Bart. in authē. sacramēta puberum. num. 16. C. si aduers. vendit. vbi Paulus de Castro nu. 10. Zas. nu. 56. testantur hanc esse cōm opinionem. idem quoq; voluit Bart. in. l. si duo patroni. §. idem Iulianus. ff. de iureiur. vbi eam sequitur Alexan. nu. 10. exactē hoc declarans. idem voluit Bar. consilio. 90. incipienti. dilecto domino. nu. 1. & comunem esse præterea testantur Barbatius in. c. cū causam. nu. 21. de emp. & vedit. Curtius iunior consi. 47. nu. 10. Mauritius de rest. cap. 114. Pro qua induci solet tex. in. c. ex rescripto. de iureiur. vbi valet renuntiatio Velleiani facta à muliere iurante, etiam si de illo beneficio certiorata minimē sit. atq; eum tex. in hanc sententiā expendit Bald. ibi colū. 1. quam & in praxi seruare affirmat Alexan. consi. 42. nu. 10. volu. 1. & secūdū eum responderunt multi allegati per Tiraq. vbi sup. nu. 130. Et intelligunt pleriq; omnes id procedere, siue minor iuret cum tutoris auctoritate, siue solus. tametsi Bal. in præsen. q. 9. n. 12. hanc Bar. & cōm cōtra Dynū resolutionem restringat ad minorem iurantem cum tutoris auctoritate, cuius limitatio cōmuniter reiecta est. Quarta conclusio constat ex Bartolo in præsen. Minor iurans non venire contra contractum ratione minoris ætatis, nec ratione minoris pretij, minimē poterit se iuuare beneficio huius legis. Bart. opinionem sequuntur Salicet. nu. 15. Paulus nu. 16. & ante eos idem ne

minem allegans tenet Faber in præsen. col. 1. & idem sequuntur Alex. consi. 127. volu. 4. & testatur esse opinionem hanc communem Panthaleon de Crema. nu. 182.

35 Sed conclusiones supra factæ in maiore iurante otiosæ videri possunt hodie, cū lege regia. 6. tit. 1. lib. 3. ordin. generaliter sit prohibitū ne iuramētum contractibus interponatur, pœnaq; ibi expressa est in tabellionē recipiētem à partibus hoc iuramētum, vt & officio priuetur, & dimidia suorum bonorū parte. Cuius legis ratio est duplex, nè si passim iuramēta cōtractibus adhibeantur, periuria in iniuriā diuini numinis cōmittātur. Neq; enim (Augustinus inquit est) cōtra Dei præceptū iurare, sed nos dum iurādi vsum facimus, periurij crimē incurrimus, c. nō est. 22. q. 5. Altera ratio est: qm̄ ex iuramēto cōtractui adhibito causa, quæ ad regiū tribunal pertinet, ad ecclesiasticos dēfertur. c. venerabilē. de elect. c. si. de for. cōpe. lib. 6. Et ita seruat apud nos vsus tabellionū, qui vel rogati à partibus nolūt iuramētum recipere à cōtrahētibus. Sed lex illa cōiter accepta est in his tantū contractibus, in quibus conuentio valet sine iuramento: nam in contractibus inualidis, pro quorum validitate necessarium est iuramentum, impunē etiam hodie tabelliones admittent partes iurantes, atque earum iuramenta recipient. ita enim legem illam interpretati sunt iidem reges Fernandus & Elisabeth ipsius conditores biennio acto ab illa lege condita in sanctione pragmatica facta Talabrice (vnde antiqua mihi origo est) vigesimoquinto die mensis Octobris. ann. 1482. quam ex nostræ gentis hominibus pro interpretatione legis ordinamenti retulerunt Lopus, Segura, Episcopus Ciuitatēsis, & hos referens Diegus Perez in loco ordinario. & præterea Antonius Gomecius. 2. tomo varia. reso. c. 14. nu. 22. item Gregorius in. l. 6. tit. 4. in glo. *por no puesta*. part. 6. notarius Granatensis in fine notarū, vbi pragmaticā illam refert ex ordine. Et hæc intelligētia mihi placet. Tæt si eā reprobet Pinelus in præsen. 3. p. c. 1. nu. 12.

Quæ

39 Quæ in superioribus de minore iurante dicta sunt, ad prodigi causam minimè pertinebunt, nam huius iuramentum non præiudicabit ipsi prodigo agenti postea beneficio huius. l. quod Bald. hic verè censuit quæst. 10. Panthale. nu. 183. quoniam iuramentum prodigi nullum contractum ab ab illo gestum firmat secundum Bart. in l. qui habet. §. pupillus. nu. 6. ff. de tutel. idem Bart. in l. is cui bonis. nu. 7. ff. de verb. oblig. ubi hanc opinionem testatur esse communè allegans multos eam sequutos. Franciscus Ripa. nu. 57. & testatur præterea esse communem Alciatus in c. cum contingat. num. 138. de iure iur. Antonius Gome. 2. tomo. c. 14. nu. 32. Neque iuramento prodigi adsunt illi tres comites, qui veluti fidus Achates comitabatur Aeneam, iuramentum ipsum comitari semper debent, Iudiciū, Iustitia, & Veritas. glo. in authen. quod eis. verbo, Poena. C. de nupt. c. etsi Christus. de iure iur.

37 Quærit deinde glof. magna ibi, quid si emptor. quid si emptor qui rem emit infra dimidiam iusti pretij rem illam alteri vendiderit, an teneatur beneficio huius legis etiam si rem illam deserit possidere? Pro cuius articuli resolutione glof. duos casus constituit. Primus est, quando res desinit esse in potestate emptoris facto ipsius, quia rem vendidit ipse, vel donauit. & hoc casu existimat glof. dandam esse actionem aduersus eum qui vendidit. allegat gl. tex. in l. Iulianus scribit si hominem. ff. de rei vendic. & in l. si seruū. §. idemq; ff. de verb. oblig. ubi quando aliquis suo facto desijt rem aliquam possidere, adhuc habetur pro possessore, vt pro illa conueniri possit. Tu adde, quod cum emptor hic sit personaliter obligatus, non potest excutere à se hanc personalem obligationem. l. aduersus. C. de act. & obligat. Hanc priorem glof. propositionem sequuntur Barto. nu. 12. Bald. nu. 16. Salicet. nu. 18. Paulus de Castro nu. 16. testatur esse comunem Panthaleon nu. 187. Secundus casus gl. est, quado res vendita desijt esse in rerū natura perempta apud

ipsum emptorem sine facto eius, vt quia periit aliqua fatalitate, vel fundus chasmate fusus est, & in hoc duas opiniones refert glof. Prior est, vt teneatur hic emptor supplere iustum pretiū: nam cum duo essent hic in obligatione, rei restitutio, & pretij supplementum, re perempta vt restitui iam minimè possit, obligatio veluti præcisa remanet ex natura alternatiuæ ipsius obligationis in pretij suppletionem. l. si Stichū aut Pamphilū. in prin. ff. de verb. obl. l. si in emptione. §. si. ff. de contr. emptio. l. 3. vers. i. ff. de eo quod cert. loc. l. illud aut illud. ff. de consti. pecu. Hanc primam opinionem sequuntur Guido de Suza & Albe. col. 3. Panor. in cap. cum dilecti. fin. col. de empt. & vendit. Franciscus de Crema singu. 84. Secunda opinio est glof. nostræ in præsentī, vt in hoc casu emptor impunè rem amiserit, atq; venditor debeat esse contentus pretio à principio sibi dato. Gloss. opinionem sequuntur Bart. Bald. & Salicet. qui nu. 18. testatur communem esse, seq; illi libenter accedere. quam sequuntur multi, quos perpetua illa sua diligentia allegat Pinelus idē sequutus. 2. part. cap. 1. num. 36. qui numero sequenti veriore & receptiore esse profitetur, atque tutius secundum eam esse iudicandum. probataq; est traditio glof. lege 56. titu. 5. part. 5.

38 Neque obstat quod de obligatione alternatiua dictum est, quoniam illa huic loco non quadrat: nam rei restitutio & iusti pretij supplementum non sunt ambo in obligatione alternatiua, sed rei restitutio est in obligatione, pretij suppletio in facultate. ita enim tenet Bald. in præsentī. nu. 22. Salicetus nu. 18. & iterum num. 22. testatus hanc esse communem opinionem Paulus de Castro num. 16. Et hæc fuit semper post Accursium sententia communis omnibus iuris ciuilibus professoribus: plurimi enim eam sequuntur, qui à Pinelo diligenter referuntur. 3. part. c. 3. nu. 1. tametsi Canonistę aliter censuerint, contententes vtrumque hic esse in obligatione. ita enim voluit Ioānes Andreæ in cap. cum dilecti. de empt. & vend.

vendit. vbi Panorm. num. 9. testatur hanc esse communem opinionem. vbi Beroius pluribus re hanc disputat. nu. 75. & vtriusque partis argumenta refert Pinelus. Sed mihi prior opinio verior esse videtur, atque lege regia videtur approbari. consulente Bartolo. nu. 13. vt semper libellus alternatiuus concipiatur. Fuit autem Fulgosius hic in tertiam sententiam, quasi pretium solum sit in obligatione rei, restitutio in facultate soluendi. Quod si res vniuersalis vendatur, vt hereditas, peculium, vel similia, etiam re vna apud emptorem perempta, teneretur emptor ad extantes. quod Bald. de Vbaldis in praesen. notauit. nu. 67.

39 Sed contra tertium possessorem an competat beneficium huius legis? Pro huius rei decisione tres conclusiones statui oportet, quarum est prima. Si secundus possessor habeat a priore venditore titulo lucratiuo, vel eodem vitio lationis, tunc si primus emptor soluendo non sit, competet actio venditori contra illum ex quadam aequitate. argumento text. vulgati in l. si. in princ. ff. de eo per quem fact. erit. l. plane. §. qui rogatus. delegat. ita Bal. & Salicet in praesen. quos sequitur allegans alios Episcopus Ciuitatensis lib. 2. varia. reso. cap. 3. nu. 10. & praeterea Rodericus Xuarez allega. 21. col. fi.

Secunda conclusio. Beneficium huius legis non competit aduersus tertium possessorem, qui rem iusto pretio emit. Hanc conclusionem tenent quasi omnes praesentes. & testatur esse communem Tiraquellus in l. si vnquam in parte, reuertatur. nu. 271. de reuoc. dona. C. & sequuntur eam Alex. nu. 1. Iasson. nu. 7. Ripa. nu. 3. in l. 1. §. si haeres. ff. ad Trebell. Curtius in l. fin. §. Lucius. nu. 6. ff. de contr. empt. Tertia conclusio. Praedicta secunda conclusio non habet locum, si hic tertius possessor emerit rem illam, sciens vitium quod inerat huic rei: nam si hoc casu prior emptor non sit soluendo, competet beneficium huius legis contra tertium illum possessorem. quod idem Episcopus eleganter deduxit vti supra eum allegaui. fi. col. & tenet Tiraquellus nemine nomi-

natim allegans de re tra. municip. §. 12. glo. 1. num. 5.

Sed quando dicatur deceptionem interuenire ultra dimidia vt locus sit huic constitutioni? Et in casu huius legis venditor contendente deceptum se fuisse ultra dimidiam, dubium non est, quin deceptio sit aestimanda, si venditor non receperit dimidium valoris eius rei quam distraxit, vt si rem valentem centum, minus quinquaginta vendiderit. Et in hoc oes conueniunt. At si emptor agat quasi deceptus, res non est ita expedita. Sunt enim qui existimet emptorem tunc deceptum videri, si rem valentem centum, amplius ducentis comparauerit. ita enim tulisse quosdam glo. refert in praesenti. & hac opinionem sequuti sunt Petrus & Cynus in praesen. quaest. 7. & alij quos allegat Albericus. nu. 6. quae probata est lege regia. 16. tit. 11. par. 4. Atque hanc esse veram in hac re computationem pluribus probare contendit Carolus Molineus de usuris. nu. 175. vidiq; ipse legem hanc Salmaticam intra priuatos celeberrimi collegij parietes interpretatus, sententiam hanc auditorum pluribus, quibus felicissima ingenia aderant, arrisisse. Azota men in summa huius tituli. nu. 2. aliter rem hanc arbitratus est. Existimat enim ille, emptorem deceptum hic videri, si rem valentem centum, centum quinquaginta vno aut pluribus emit. Et hanc opinionem sequitur glo. nostra in praesen. quam etiam sequuntur Bal. 17. q. & ceteri communiter. quod allegans multos testatur Pinelus. 1. part. ca. 2. nu. 5. & praeterea Gregorius in l. 1. part. quam supra allegaui, dicens hanc opinionem esse aequiorem & rationabiliorem esse. quam etiam tenuit gl. iuris Canonici in illo cap. cum causam in parte, restituerent. vbi eam sequuntur omnes, & testatur esse comm. Imo. nu. 24. Fabianus de Monte. de empt. & ve. 8. q. pri. col. 2. commune esse testatur allegans multos Ioannes de Neuzanis consil. 89. nu. 4. quae probata est lege regia. §. 6. part. 5. & lege 4. titu. 7. lib. 3. ordinamen. seruariq; hanc opinionem apud omnia forensia regni huius tribunalia affirmat Episcopus Ciuitatis

sis. lib. 2. varia. resol. cap. 3. nu. 8. & vix est vt responsum congruum adaptari possit legi contrariæ. 16. cui respondet Gomecius 2. tomo varia. reso. c. 2. num. 22. legem illam esse conditam ab his, quibus magis placuit opinio Petri & Cini. Sed nōne & iidem auctores legem, 36. auctore rege condiderūt? Vel secundo respondet ille literam illius legis esse corruptam. Sed plura verba pluresq; lineæ ille sunt, vt textus corruptionem causari liceat. Quare ego respondeo, in curia fortasse cōditorum illarum legum modo hanc modō illam opinionem fuisse approbatam, quæ facillimè excusabitur, si audias Horatium in arte permittētē opere in longo fas esse obrepere somnum, atque Homerum etiam ipsum quandoque dormitasse.

41 Satis autem erit, si vel in vno nummo intercedat excessus vltra dimidiam. Bal. in præsen. nu. 26. Fabianus de empt. & vendi. 8. quæst. prin. col. 3. quod vel exemplo naturali probari potest in pōderibus, in quibus vel modicū prægrauat atq; inclinat bilancem, & cursum illi facit. quod Bald. etiam obseruauit in. l. si duō patroni. in prin. col. 2. versic. quæro quid operetur. ff. de iure iurand. Quare testis deponens rem valentem decem venditam fuisse pro quindecim & plus, rectè deponit, vt emptori possit cōpetere beneficium huius legis. Nam satis erit, si vel in vno eoq; minimo nummo illa dictio, plus, vera sit. l. hæc adiectio plus. de verborum signifi. atque ita expressim notauit Salicet. num. 24. Fely. in cap. licet causam. de test. in princ. idem in cap. licet. de probat. col. 5. & esse commū. hanc opinionem testatur Antonius Burgen. in. c. cum causam. nu. 5. de empt. & vendit.

42 Sed quid si partes beneficio legis huius renuntiauerint, an renūtiatio sit admittenda, vt si dictum sit, qd si res pluris sit pretio dato, venditor donat illud emptori tanq̃ de se bene merito, vel econtra? Et videtur sanè valere huiusmodi renuntiationem ex regul. vulg. tex. in. l. pen. sup. de pact. & quoniam remittentibus actiones suas, ad illas

iam regressus nō pateat. l. quæritur. §. si venditor. ff. de adil. edict. atq; hæc opinionem tenet Azo in summa huius tituli. nu. 1. versic. vel nisi dixerit. cuius opinionem nulla admissa distinctione testatur esse cōm Rapa lib. 3. respon. c. 15. nu. 4. Bart. verò. nu. 14. in præf. distinguit in hunc modū, qd si quis hæc verba dicat, rei de qua agitur valorem non ignorās, præiudicaturam ei renuntiationem, neque enim eo casu iniuria inferatur scienti. l. 1. §. vsq; adeo. ff. de iniur. l. cum donationis. supra de transactio. l. venditor infra eodem titu. Si verò rei valorem ignoret, quod certè hoc casu non est præsumendum. l. quisquis. infra eodem non præiudicaturam renūtiationem nisi in modica aliqua quantitate. atq; hanc Bart. distinctionem sequuntur Bald. 7. q. Salice. q. 8. Fulgo. col. 3. in fi. Paul. de Castro. nu. 7. versic. secundæ conclusio. Panthaleon. 15. ampliat. testatur esse communem allegans multa Pinellus. 1. part. cap. 2. num. 20. & tenuit eandem opinionem Barto. in. l. si quis cum aliter. numero. 7. ff. de verborum obligat. vbi idem sequuntur omnes. & testatur esse communem Claudius ibi. num. 13. eam sequutus sequuntur eam multi allegati per Tiraquelum de vtro. retract. §. 1. gloss. 18. num. 14. & testatur præterea esse communem Boërius decis. 142. num. 10. Addit Bart. quòd etiam si hæc clausula nō fuerit adiecta, sed tamen is qui vendit sciat verum valorem rei, adhuc non potest agere beneficio huius legis, quoniam donare præsumitur illud plus. argumento, text. optimi in. l. si quis donationis. ff. de contrahend. emptio. vbi venditio facta minori pretio, donatio censetur. atque hanc Barto. opinionem videntur sequuti omnes, quod ex Pinelo constat ibi iam eum allegauit. nu. 10. & cōmunem præterea esse testatur Antonius Burg. in illo cap. cum causam. nu. 20. & eā tenere oēs affirmat Lopus idem sequutus in. c. per vestras. de do. inter vi. & vx. §. fi. nu. 36. testatur esse cōm Rolā. à Valle. cōfi. 59. nu. 10. à qua ipse in praxi nō recederē, nisi apud Lusitaniā res ageretur, in qua ex ordinatione, quā in pri-

in prima lectione allegati, constitutum est, ut nec specialis renuntiatio huius legis admittatur. Hoc autem casu non est capienda præsumptio quod venditor sciat valorem rei, ne duo contra eum specialia inducamus, & scientiam rei quam vedit, & præsumptionem donationis: esset autem renuntiatio hæc admittenda, etiam si in eodem contractu facta esset, argumento text. optimi in l. 9. tit. 1. part. 5. ubi renuntiatio exceptionis non numeratæ pecuniæ admittitur à lege, etiam si in eodem instrumento facta sit.

43 Si tamen esset enormissima læsio (quod doctores nostri dicunt) tunc non obstante renuntiatione esset deceptus admittendus ad legis huius beneficium, cum illa læsio dolo æqualis sit. l. si superflite. C. de dol. malo. Imò rarò grandis læsio sine dolo & machinatione posset accidere. Atque ita in casu legis huius & renuntiatione etiam iurata dicit fuisse pronuntiatum in audiitorio Rotæ Casiad. decis. vnica de emptio. & vendi. & apud Granatenses etiam ita fuisse obtentum prima instantia ac etiam in supplicatione refert Episcopus. Ciuit. lib. 2. variat. resolu. ca. 4. num. 5.

44 Cui & illud suffragatur, quod renuntiatio paternæ hæreditatis etiam iurata non obest filio, qui ex illa renuntiatione enormissimam læsionem passus fuit. Georgius Natan in cap. quauis pactum. num. 38. de pact. in. 6. Episcopus Ciuit. ibi. 3. part. 4. num. 7. alios allegans. & testatur hanc opinionem esse cõem Decius cõs. 180. num. 5. Curtius iunior cõs. 141. num. 6. & iterum. num. 14.

45 Sed quod remediũ, quæ ve actio competat decepto ut contractum rescindat? Et constat non defuisse, qui maiori etiam decepto in specie legis huius in integrum restitutionem largirètur ex clausula generali. si qua mihi iusta causa videbitur. Sed horum opinionem esse communiter reprobam affirmat Alexander cõs. 92. num. 8. volu. 1. glo. mag. in præsent. statim in principio. ex sententia quorundam dicit officium iudicis hîc cõpetere, quod quadrienn-

nium hîc durare posset. Iuxta tex. in l. si. C. de tempor. in integ. resti. peten. Pro horum opinione potuit glo. considerare. tex. hunc ibi, auctoritate iudicis intercedere. Nam iuris regula notissima est, quoties verba ad iudicem diriguntur, officium iudicis inde cõpetere. gl. vulgata in l. si soror. verbo, restitui. C. de collat. quam ibi in hoc notant omnes. alia in l. si res obligata. in glo. suo tempore. ff. de lega. 1. alia in l. cum satis. in glo. per iudicem. de agri. & censit. ubi idem notat Bart. nu. 10. idq; Bart. in multis locis obseruat. & receptam esse traditionem hanc glo. affirmant Ripa in l. 1. C. de eded. nu. 20. Curtius in l. si pascenda pecora. nu. 3. C. de pact. quæ quam optimè probatur in l. q. si minor. vers. fin. ff. de minori. quare officium iudicis hîc decepto competiturum existimant Petrus & Cynus. 2. quæst. & quibusdam videtur hoc sensisse Bart. in l. quæ sub conditione. §. si. nu. 2. ff. de cond. institu. quorum opinio probari videtur ex text. eleganti in l. officio. ff. de contrahen. emptio. ubi quando emptor fuit in pretio deceptus, iudicis officio pretiũ illud minui oportet. Verum enimvero glo. nostra lógè aliter sentit, imò quod actio competat ex eodem contractu, solet enim interdum actio peculiaris ipsius contractus competere pro contractus rescissione. l. sed Celsus. §. si fundus. quem tex. hîc allegat glo. ff. de contrahen. empt. l. ex empto. §. is qui vina. ff. de actio. empt. glo. opinionem tenet Bart. in præsent. i. quæst. idem sequuntur Alberic. nu. 5. Bal. & Salicet. quæst. 1. qui hanc esse communem opinionem affirmat idem postea testatus. nu. 18. cõmunem esse affirmat Fulg. col. 1. in medio. sequitur eã Paul. de Castro. nu. 12. Páthaleon de Crema. n. 174. Pinelus. 2. p. ca. 1. nu. 26. quam etiam tenet glo. in l. in contractibus. C. ex quib. caus. mai. alia in l. in causæ. §. si. in glo. circumuenire. ff. de minor. glo. in cap. cum causam. verbo, restituerent. de empt. & vendi. quam ibi sequuntur omnes. & præterea Barto. in l. si id quod aurum. ff. de verb. oblig. Rom. ibi. num. 17. Bald. in l. venditi. 2. num. 2. de act. emptio.

quam esse communem præterea testantur
Corneus confi. 27. col. 6. volu. 4. Balbus de
præscrip. 4. part. 4. pa. principal. q. 26.

46 Quibus non obstat tex. in illa. l. officio.
nā loquitur text. ille in officio iudicis mer-
cenarij, qđ semper deferuit actioni inten-
tate. atq; ita cū tex. interpretatur Beroius in
illo cap. cū dilecti. nu. 11. de empt. & vēd.

47 Ex quo subsequitur necessario, qđ cū
actio ex contractu competat decepto, dura-
turum remediū huius legis. 30. annis, cū
hæc sit vita actionum omnium. l. sicut in
rem. l. omnes. de præscr. 30. vel. 40. ann. atq;
hoc libenter admittunt omnes. & testatur
esse communem opinionem Balbus vbi
suprà. & præterea Hieronymus Gratus con-
filio. 71. volum. 1. nu. 6. Quod tamen apud
nos correctum videri potest ex textu in. l.
4. titul. 7. libr. 5. ordinament. vbi quadri-
ennio solum durat beneficium huius legis.
Verū cū expediat leges oēs in concor-
diam redigere, posset tentari legem illam
solum esse intelligendam in re vendita in
publica subhastatione, quo casu propter
iudicis auctoritatem ibi interuenientem
abbreviatum est tempus huius remedij.
Verū restrictionem hanc generalitas leg-
is illius non patitur, & communis praxis
eam improbavit. Quare generaliter statuē-
dum est hodie quadriennium tantum du-
rare beneficium huius legis.

48 Ecclesiæ tamen principi ac reipublicæ
durat hoc beneficium. 30. annis. l. si. titul. fi.
part. 6. quam ita esse interpretandam existi-
mant Emanuel ab Acoſta, vir equidem in
genij acrimonia insignis, quiq; apud suos
rude iam donatus Salmantica maximo sti-
pendio ius civile interpretatur in. l. Gallus.
§. & quid si tantum. 2. part. num. 83. ff. de li-
be. & posthum. Episcopus Ciuitatensis lib.

49 1. variar. resolu. c. 3. n. 13. vbi tamē Gregorius
in glo. fin. 40. annis durare his existimat be-
neficium huius legis, cū non minori tem-
pore actiones illis competentes præscriban-
tur. authen. quas actiones. C. de sacros. eccl.
& huius opinio mihi placet.

50 Sed an cū emptor restituit rem vendi-

tori rescisso cōtractu propter læsionem, fru-
ctus quoq; ex re illa medio tempore perce-
ptos teneatur restituere? Quod videtur ex
tex. in. l. videamus. vers. in Fauiana. ff. de v-
sur. vbi patrono reuocāti alienata à liberto
in fraudē legitimæ sibi debitz restituitur
res cū fructib⁹, & tñ ille patronus similis vi-
detur emptori reuocāti contractū benefi-
cio huius legis: qm̄ sicut huic potest vendi-
tor restituere rē vel supplere iustū pretiū,
ita & patrono possessor potest rē restituere,
vel supplere iustū pretiū. l. 1. §. si quis in frau-
dem. ff. si quid in frau. patr. quē tex. ad spe-
ciē huius legis in alio proposito notauit Al-
bericus in præf. nu. 4. Secūdo huic senten-
tiæ astipulatur, qđ cū ego aliquid peto a-
ctione vel cōdictione personali quod ali-
quādo fuit meū, si obtineo rem mihi resti-
tui, fructus quoq; perceptos à tēpore quo
desij possidere, sum cōsequuturus. l. indebi-
ti. in summa. vers. si ei qui. ff. de cōdict. inde-
bit. l. 2. C. de pact. inter empt. & vend. l. cū
quis. ff. de cōdict. caus. dat. Ex quibus regu-
lam hāc colligit optimē Decius in. l. cū fun-
dus. in prin. nu. 4. vers. capio tertiū casum.
ff. si cert. pet. sed ita est in proposito, petit
enim emptor rē quæ aliquādo ipsius fuit,
debet igitur eā cū fructibus recipere. Ter-
tiō pbari videtur hæc opinio ex tex. omniū
in hac materia elegatissimo in. l. 1. C. si ma-
ior fact. ra. habue. alien. vbi cū sit restitui-
tio prætextu læsionis vltra dimidiā, debet
etiā fieri cū fructibus. atq; ita hanc opinio-
nē tenēt Rosfredus in libello de actione ci-
uili quāto minoris. nu. 20. quem hic allegat
Albe. nu. 16. qui videtur in eādē sententiā
inclinare, cui etiā videtur cōsentire Bal. nu.
3. & veriorē esse arbitratur Acoſta in. l. Gal-
lus. §. & quid si tantū. 2. p. nu. 72. ff. de liber.
& posthu. Episcopus Ciuitatē. lib. 2. varia.
resol. c. 3. num. 9. tenuitq; hanc opinionem
Salmantica legē hanc pluribus auditoribus
interpretatus Doctor Franciscus Fernan-
dez à Lieuana propter penitissimam iu-
ris vtriusque peritiā ad Indici Senatus
supremum tribunal promotus, vt tamen
semper accipias, fructus esse restituē-
dos

Emanuel
Acoſta.

Doctor
Franciscus
Fernandez.

dos qui percepti sunt ab ipso emptore, non etiam qui percipi potuerunt, à quibus excusatur emptor propter titulum quem habet. l. si fundum. iuncta glo. fi. C. de rei vendi. atque ita tenet Rosfredus, vbi supra cum allegauit. licet in restitutione minorum fructus quoque qui percipi potuerunt, sint restituendi. glo. notabilis in. l. patri. §. item ex diuerso. in glo. cum fructibus. ff. de minoribus. quam multi in hoc notarunt, quos allegat Ioannes Bernard. regul. 219. versiculo. decimotertiò. Contrariam in hac specie opinionem, imò quòd restitutio non debeat fieri cum fructibus, tenent multi, quos hic Pinelus allegauit. 2. par. c. 4. nu. 1. qui & communem eam esse & praxi receptam affirmat, atque ita apud nos iudicari semper audio. Et re vera prior opinio satis ex iuris principiis quæ supra allegauit, probari posse videtur, licet posteriorem praxim ut æquior rem admiserit. Textui autem, cui potissimum prior opinio innititur ex. l. 1. si maior factus. respondet Pinelus nu. 8. ideo ibi fieri restitutionem cum fructibus, quoniam duplex vitium contractum illum infecerit. Prius fuit, quoniam contraxit minor sine iudicis autoritate, quæ necessaria fuit pro illa alienatione. iuxta leges omnes tituli. 1. de prædij. minor. Alterum vitium fuit, deceptio ultra dimidiam. Quare laborante contractu his duobus morbis, integrum fuit præcipere, ut cum fructibus emptor rem restitueret. Sed hic viri doctissimi intellectus ex eo videtur non procedere, quoniam maioris facti rati habitio sustulit iam vitium defectus iudicialis decreti, & remanet in contractu vni cum vitium læsionis ultra dimidiam.

51 Quare ego aliter responsum illud existimo esse accipiendum, ut text. ille minimè agat de deceptione ultra dimidiam, sed de deceptione proueniente ex dolo incidenti contractui, unde fit ibi restitutio cum fructibus, utpote à mala fidei possessore, sed in specie huius legis fit sine fructibus, ut quia fuit à possessore bonæ fidei. Pro hoc intellectu expendo ipse verba Imperator. ibi, eam venditionem patrem tuum deceptum ratum

habuisse. quæ verba clarè attendunt dolo inductum maiorem factum ratam habuisse alienationem. Atque ita nonnulli antiqui glossematarii textum illum intellexerunt, quos refert ibi gl. in parte si minori. ibi, alij dicunt. quauis ab horum sententia Accursius discesserit. Idem videtur deduci ex verbis legis ibi, si aduersa pars bonam fidem non amplectatur. ac si lex apertius diceret, si probetur ab aduerso bona fides. id. dolum malum abfuisse, non compelletur rem cum fructibus restituere. Præterea lex illa non meminit de deceptione ultra dimidiam, nec eam requirit, sed qualemcunque pretij deceptionem cum dolo, quod insinuât conditionales illæ, quas text. ibi supponit. Requirit denique duo, & rem fuisse distractam minori pretio, & incòsultò patrem perperam ratam habuisse alienationem, ut nec obscurè admonent verba legis ibi, si minori pretio distractum prædium est, & incòsulto errore lapsus patrem tuum perperam venditioni consensum dedisse constiterit, non ab re erit, &c. Ecce duo ibi requiri, alterum deceptionem fuisse in pretio (neque de dimidiate verbum vllum) alterum, dolo rati habitationem fuisse factam, quam obrem nimirum si res cum fructibus restituatur ibi, non autem in. l. nostra. atque in hac difficultate nil amplius immorandum nobis est, cuius disputationem felicissimè Pinelus exegerit.

52 Existimo ego sanè, quòd si emptor malit pretium supplere quàm rem restituere, pretium ipsum, non etiam pretij vfuras esse soluendas, in quo minor videtur esse difficultas, quàm in fructuum restitutione. Sed neque fructus hoc casu restituet perceptos post litem contestatam. Franciscus Marcus decisione. 179.

53 Rursus venditor vendicans rem, tenebitur emptori soluere meliorationes factas in re vendita. argumento textus in. l. in fundo. ff. de rei vendica. atque ita notat Panthaleon de Crema num. 95.

54 Præterea impensas emptor repetet. argumento text. in. l. si prædium m. j. de præd. minor. in. l. intra utile. §. vendentibus. ff. de mi-

noratq; ita tenet Bal. in præsen. nu. 23. Cuius opinionem veriorē esse & receptiorem affirmat Pinelus. 2. par. c. 3. nu. 1.

55 Sed an supradicta in ecclesia quoq; locum habeant, an liceat ecclesiæ contrahentem secum decipere saltē intra dimidiam iusti pretij? Et speciale quidē in ecclesia est, ut si vel intra dimidiā contrahentem secum deceiverit, teneatur illi iustum pretium restituere, atq; possit cōtractus ex hoc rescindi. ita enim voluit glo. notabilis in. c. ea em. §. hoc ius porrectum. verbo, ut plus. 10. q. 2. quam sequitur Panthaleon de Crema in præsen. nu. 161. Antonius de Butrio in cap. continebatur. nu. 5. de his quæ fi. à maior. part. cap. idem Anto. in. c. in ciuitate. nu. 9. Ioannes de Ana. ibi. num. 8. de vsur. Cepola de simulat. cōtract. 2. præsum. nu. 20. testantur glo. illius opinionem esse communiter approbatam Augustinus Beroius in cap. cum dilecti. nu. 20. de empt. & vendit. Gomecius in. §. ex maleficijs. nu. 37. de actio. Instituit. sequitur eam Franciscus Marcus allegans Cardinalem. decis. 540. num. 34.

56 Cuius rei ratio ea esse videtur, quoniam etiam si iustitiæ præcepta generaliter oēs homines colere obseruareque deceat. l. 1. §. iuris præcepta. ff. de iusti. & iur. priuatim hoc in ecclesia cautum est, ut iustitiam illa colere teneatur in cap. 1. de aliena. feud. ubi ita scribitur. Sed diuersum obseruatur in ecclesia, quàm in priuato: ecclesia enim cultrix & auctrix iustitiæ, non patitur contra iustitiam aliquid fieri in se vel in alterū, priuatus verò sæpe obuiat iustitiæ. qui tex. notabilis est secundum glos. ibi. in parte, ecclesiæ. & eam cæteri ibi vel maximē in hoc commendant. & præterea Bald. in. l. acceptam. prope finem. C. de vsur. idem in cap. si duobus. col. 2. de rescript. atque meliorem de iure esse in hoc inquit Barbat. in ca. cum sit generale. de foro compet. num. 18. Sed vix est, ut practici gl. illius opinionem velint recipere.

57 Imò verò nō solum ecclesiæ, sed nec bono cuius viro licet contrahentem secum decipere intra dimidiam iusti pretij gl. no

tabilis in. l. semper in cōiunctionibus. ff. de regu. iur. quam ibi notarunt recentes scriptores. & Bal. præterea in authē. ad hæc. nu. 16. C. de vsur. Ias. allegans alios in. §. sed istę quidem. nu. 106. de act. idem in. l. penul. C. de pact. nu. 5. & esse glo. illam communiter commendatam affirmat Antonius de Burgis in. c. cum dilecti. nu. 15. de empt. & ven. sed & multi alij eam sequuntur, quos allegat Tiraquellus in septima. l. connubiali. nu. 9. Quare eleganter scribit Baldus in. l. cum ipse tutor. col. 1. C. de contra. empt. ad bonam fidem pertinere, quod contractus sit iusto pretio celebratus.

58 Vnde eleganter Ioannes de Anania in cap. in ciuitate. num. 11. de vsur. huiusmodi cautionem excogitauit, quod cum confunderet apud Ferrariam, curauit ut fierent parti certæ positiones, inter quas vna poneretur, an esset bonus vir emptor: quam certē negabit nemo. Si igitur emptor de hoc rogatus cōfessus fuerit se esse bonum virum, dicet extēplō venditor, igitur tibi bono viro non licuit me decipere etiam intra dimidiam iusti pretij. Atq; ita dicit ille fuisse obtentum in causa illa. Et docuit eandem cautionem Ferratius caut. 4. Vereor ipse tamen, ne hæc Ioannis ab Anania cautio satis tuta esse videatur. Ipse certē existimo non esse admittendam hoc vel solo fundamento, q̄ minimē teneatur quis respondere positioni continenti turpitudinem, sicuti gloss. notabilis adnotauit in. l. qui iurasse. §. si pater. verbo, acquisiti. ff. de iure iur. quam ibi sequuntur Bart. & oēs. & voluit idem glo. in. l. si à te. in prin. verbo, nil possi debat. ff. de except. rei iudic. Barto. in. l. 2. §. quod obseruari. num. 32. de iure iur. propt. calum. dando. idem Bart. in. l. Marcellus. §. qui rerū. nu. 3. ff. de act. re. amora. Præterea dubium non est, quin positio hæc captiosa sit, captiosis autem positionibus respondere nemo tenetur. gl. ordinaria in. c. 2. verb. absque rationabili. de confes. libr. 6. l. transactione finita. ubi hoc notat Bart. nu. 2. sup. de transact. Quare Fely. in cap. si. num. 13. de præsumpt. cautelam Ananiæ repre-

repre-

reprehendit, nec ea placet Decio in illa. l. semper in coniunctionibus. ff. col. & illam reprehendunt Ias. nu. 5. Decius num. 11. in. l. penul. sup. de pact. Pinelus in præf. 2. p. c. 2. nu. 20. & esse cōmuniter reprobata testatur Ioan. de Neuizanis. cōf. 87. nu. 406.

61 Sed in datione pignoris an locū habeat hæc lex? Et in hoc verius est, legem hanc minime sibi locum vindicare ex tex. in. l. si re. §. omnis. ibi, deceptus. ff. de pigno. actione. & ita in hanc sententiā expedit eū textum Romanus sing. 552. cuius opinionem allegans alios testatur esse receptā eam sequutus Pinelus. 2. p. c. 1. nu. 20. Et est ratio huius rei manifestissima, quoniam in pignore deceptus, actione personali potest debitum suū persequi. l. i. vbi ego plura addā. de pig. In datione insolutū, constat locū esse huic remedio, quoniam datio illa emptioni ac venditioni sit simillima. l. libera. C. de sen. & interloquit. om. iud. l. si prædiū. de euct. & tenuerūt in specie huius legis. plures authores, quibus citatis, dicit hanc esse receptā opinionem Pinelus in præf. 1. part. c. 4. nu. 8.

62 Sed quid si thesaurū in re emptā emptor inuenerit, an possit thesauri prætextu venditor agere beneficio huius legis? Et verius est thesaurū illum cōmodo emptoris cedere, nec posse venditorē agere remedio huius legis. ex lege. à tutore. ff. de rei vend. vbi Alberic. cum tex pulchrum esse affirmat. est enim thesaurus donū fortunæ. l. nunquā. §. thesaurus. ff. de acqui. rer. domi. nō est igitur cur vēditor cōqueratur, cū fortuna emptori potius q̄ ipsi donum illud offerre voluit. Atq; ita tenet in specie Aretinus cōtra Roma. in. l. si quis cū aliter. ff. de ver. obliga. n. 6. vbi Clau. idē sequutus. nu. 24. Romanū notat, q̄ spe lucri ille ctus, contrariū cōsulerit. Quod si non sit thesaurus, sed pecunia terræ credita, oportere vēditori eā restituī, ijdē scriptores cōcedunt, & præterea Ias. in. l. 3. §. Neratius. nu. 8. ff. de acqui. possess. Antonius Burgen. allegans Bald. & Ancha. in c. penul. de empt. & vend. num. 62.

63 Sed quid si plures res vñico cōtractu venerint diuersis pretijs, an si in vna cōtingat

deceptio ultra dimidiam, debeat pretij cōmixtio fieri respectu aliarum, ne cōtractus rescindatur? Et vnamquāq; rem esse hīc singillatim considerandā existimat Bal. in. l. si. §. præterea. nu. 6. C. de iure dor.

64 Solet præterea dubitari, iubente testatore rem aliquam ex hæreditate alicui vēdi, an hæres possit postea agere beneficio huius legis? Et verius est si testator simpliciter iubeat rem vendi, posse heredem iusto pretio rem vendere: quod si vendens fuerit deceptus, acturū eum beneficio huius legis. Si tamē testator certo pretio rem suam alicui distrahi mandauerit, cessabit beneficiū huius legis: quoniam residui testator videtur donationem fecisse. ita enim censuit Bald. in. l. Imperator. §. si centum. ff. de leg. 2. Pinelus in præf. 1. par. c. 1. nu. 19. Alexā. Aretinus & Ias. in. l. si fideiussor. §. meminisse. ff. de legat. 1. Roma. nu. 5. Alex. nu. 20. Claudi. nu. 21 in. l. si quis cū aliter. ff. de verbo. oblig. Fabianus de empt. & venditio. 6. p. quæstio. 8. Cui opinioni præstat elegans argumētum text. in. l. etiam si putauit. §. 1. vers. idē dicendum. ff. de pet. hære. quē in hoc dicit singularem Aretinus in illa. l. si quis cū aliter. nu. 6. vers. pro qua cōclusionē. Tiraque. idē sequutus de retract. municip. in fine. nu. 5.

65 Habet præterea locum tex. hic in re vendita per procuratorem. l. si voluntate. §. codē. cessat tamē actione ipsi domino. Panthaleon in præf. nu. 69. Sed videtur etiā sine cessione ex ea. l. si voluntate. Sed ibi idē agit mater sine cessione, qm̄ præsens fuit cōtractui, vel illū postea ratum habuit. argu. tex. in. l. cū quidam. ff. de euctio.

66 Et hoc quidem casu, vt possit dominus rescindere contractū, non est necessum deceptionē egredi dimidiā, sed minor deceptio satis erit. quod Bart. obseruauit in. l. societatem. §. arbitratorum. nu. 25. ff. pro socio. Paul. in præf. nu. 5. Ange. licet Bar. nō alleget in. l. qui fundū. §. procurator. n. 2. ff. pro emptor. Panor. in c. quinquauallis. n. 35. de iu. iu. Barb. in c. cū causam. nu. 11. de empt. & ven. Alex. in. l. si quis arbitrato. nu. 20. ff. de ver. olig. Ange. de Aretio in. §. pretiū. nu. 5. de empt.

& vendit. allegat Bart. ibi text. in huius rei argumentum in. l. unde si Neruæ. ff. pro socio. Verius tamen videtur, vt eadem demum deceptio requiratur vendente procuratore, quæ essetquirenda si venderet ipse dominus, ipse enim propriè vendere dicitur. l. certè. ff. de precar. atq; ita debet intelligi textus hic, cum sit generalis. Quod tenuit Panor. sibi contrariùs in illo. c. cum causam. num. 5. vbi Antonius Burgen. num. 25. testatur hanc opinionem esse communem, quæ Crema hic etiam sequutus est. nu. 70. Imo. in. l. si quis arbitrato. num. 6. ff. de ver. obli. Romanus in illa. l. si quis cum aliter. nu. 6. Fabianus de empt. & vendi. 8. quæst. num. 13. quam & ipse sequor. Neq; obstat. l. unde si Neruæ. quoniam illa loquitur in arbitratore, qui eligitur vt bonus vir, quare propter minorem læsionem rescinditur eius arbitrium. Sed in procuratore secus, imputetur igitur sibi dominus, qui malum procuratorem elegerit. l. siue hæreditaria. ff. de neg. gest. Præterea minori specialiter conceditur contractum procuratoris rescindere. l. cum mandato. ff. de minor. non igitur idem licebit maiori. l. ius singulare. ff. de legibus.

67 Solet præterea dubitari, an si quis rem non vendat, sed vendenti rem suam consentiat, an ille possit agere legis huius beneficio? Et cum vel ex iuris regula constet aliud esse vendere, aliud vendenti consentire, magis est, ne huic legis huius beneficium impartiamur. quod Bal. hic notauit. 20. quæst. & sequitur Aymon Craueta, allegans Decium in. l. cum filio. nu. 49. ff. de leg. i. Riminaldus in princi. de donat. Inst. nu. 501. Tiraquellus solū Bal. allegans. de retract. municip. §. i. glo. 9. num. 105.

68 Sed an consuetudine induci possit, ne hæc exceptio ultra dimidiam allegetur? Et esse quidem videtur ex eo, quod lex hæc non habeat perpetuam causam prohibitionis, nam si haberet, non posset partium consensu eius beneficio derogari: sed cum renuntiari illi posse superius dictum sit, & consuetudine poterit illi derogari, unde tacita quædam ciuium omnium renuntiatio resultat. l.

de quibus. ff. de legibus. Et eodem modo lege municipali vel priuato statuto huic legi posset derogari. Et accepi à viro erudito atq; fori vsu exercitato esse huiusmodi statuta frequentia apud Beticos, eos maximè, qui Hispalim colunt, regij senatus auctoritate suffulta.

69 Sed in gratiam eorum qui huiusmodi lege viuunt, quæro ipse, an lex illa municipalis, quæ tantum excludit hanc exceptionem in hoc contractu, extendi debeat ad similes, puta locationem, permutationem, & similes, in quibus habet locum hæc lex? Et ad eos pertinere etiam, quoniam & in illis sit eadem ratio, existimat Fernandus Menchaca. de succes. creat. §. 5. num. 7. Sed ego libentiùs defenderem huiusmodi leges municipales non esse trahendas extra suam causam, in qua priuatim illæ legis huius dispositioni derogarunt. Atq; ita inuenio tenere expressim Ioanem Andreæ in. c. fin. ad finem. de consue. Albericum in. l. de quibus. num. 31. ff. de legibus.

70 Item adde valorem rei de qua agitur inspicere oportere tempore, quo illa distracta fuit, non verò quo agitur ad contractus rescissionem. l. si voluntate. j. eodem.

71 Quod si venditor dicat rem minoris fuisse effectam deteriore apud emptorem, id eum probare oportebit: nunquam enim præsumitur res effecta deterior. Iacobus de Aretio & Cynus in authen. sed quamuis. C. de rei vxor. actio. Alexan. conf. 67. num. 3. vol. 2. quod ex natura rei ipsius oporteret limitari. De probando autem valore rei vendite, plura scripsit Pinelus hic. 2. part. c. 4. nu. 17.

72 Quibus tu adde iudicem ipsum si facta probatione à partibus non satis constet de rei valore, posse rem de qua agitur visere, vt quis sit valor eius rei percipiat. Quod videtur probare textus in. l. si id quod ex Pamphila. in finalibus verbis. ff. de legat. 2. vbi id notant Bart. num. 3. Paulus nu. 3. l. semper. §. hoc interdicto. vbi id etiam notat Barto. ff. quod vi aut clā. Aretinus in. l. cum seruus. col. fi. ff. de verb. obligat. Hippolytus conf. 5. num. 23. Curtius in. l. vnica. num. 66. C. de sentent.

sentent. quæ pro eo quod inter. profe. Quorum traditio iuuatur ex textu generali. in. l. vbi. cunq. ff. de interrog. act. in. l. si irruptio. ne. vers. si. ff. finiu. regund. *in. d. A. 3. m. 3. son*

73 Sed tex. huius dispositio an in foro etiã animæ procedat, an videlicet liceat mihi contrahentem mecum intra dimidiam rei ipsa defraudare? Quod videtur, cum hoc non solum ciuilia, sed & Canonica iura permittant. Atq; ita hanc opinionem tenent Baldus in authen. ad hæc. nu. 16. C. de vsur. Salicet. ibi. nume. 18. Barbatius in. c. i. nu. 3. de empt. & vendit. Ancharanus in. c. peccatum. num. 21. de reg. iur. lib. 6. Socinus consilio. 49. nu. 6. volu. 4. Decius in. l. semper in conjunctionibus. nume. 11. ff. de regu. iur. Crotus in. c. vt animarum. colum. 1. de consil. lib. 6. Aretinus in. c. cum causam. 2. de test. li. Marcus Francus decis. 40. nume. 38. Gomecius in regula de trien. poss. q. 42. col. 2. vers. hinc videmus. Cõtrariam opinionem pleriq; omnes probauerunt, imò quod reneatur quidem is qui rem habuit minoris, iusto pretio eius. verũ pretiũ dño restituere, ita enim dicunt ipsi conuenire iustitiæ cõmutatiue, ex qua partiũ omnes conuentiones & contractus administrantur. ita enim visus est tenere Innocen. in. c. in ciuitate. de vsur. vbi idẽ sequuntur Anto. nu. 9. Panor. nu. 29. Ana. n. 8. idẽ Panor. in. c. quia pleriq; de immu. eccles. nu. 12. & testatur hæc opinionẽ esse receptiorẽ Arius Pinelus in. 1. p. c. i. nu. 38. tenent eã Fortunius in tract. de vlti. sine. illat. 17. nu. 275. Cepol. de simul. cõtr. 2. præsum. nu. 8. & iterũ num. 20. quam tenent plures authores, quos idem sequutus allegat Ioan. de Neuizanis cõf. 87. nu. 30. & ex Theologis tenent eam diuus Thomas & Caietanus ad ipsum. 2. 2. q. 77. arti. 1. & testatur esse cõmunem Theologorũ opinionem Curtius in. l. penul. C. de pact. n. 8. idẽ in. l. precibus. n. 25. C. de impub. & alij. testatur præterea hanc opinionẽ esse cõem eam sequuti Gomecius in. c. vt animarũ. nu. 5. de cõst. lib. 6. Tiraq. 7. le. cõnub. nu. 9. Episcop. Ciuitat. lib. 2. var. resolu. c. 4. num. 11. Sorus de iust. & iur. lib. 6. quæst. 1. arti. 1. quæ etiam

sequuntur Ioannes de Medina de rest. pagi. 96. Martinus Nauarrus, vir & morũ sancti-
monia, & iuris humani ac diuini sciẽtia clarissimus in. c. nouit. nu. 108. de iudici. idẽ in manuali. c. 23. n. 80. Quæ quidẽ vera esse existimatur nõ solum vbi quis sciẽter rem aliquã emit, sed & si quis rem iusto pretio cõparare se existimans, in aliqua quãtitate cõtrahẽtem secum deceperit. quod Scotus in. 4. sentent. annotauit. 2. q. vbi frequentiores scholastici idem sequi videntur. & esse cõmunem hanc Scoti opinionẽ testatur Episcopus Ciuitaten. vbi paulò antè eum citauit. Ego verò (vt liberè quod sentio aperia) opinionem Baldi, & eorum quibus Baldi opinio magis placet, libenter admitterem. Mouet me, qd cũ canõ nil vnquã permittat cũ peccato. c. fi. de præscript. c. Matthæus. de simon. eiusq; præcipuus scopus sit atq; vnicũ propositũ, vt fidelium animas Christo Optimo Maximo lucrifaciat, canõ em̃ semper consulit animæ. gl. vul. in. c. cũ contingat. de iur. iu. & iure Canonico permissum hoc sit, vt in. c. cũ dilecti. & in. c. cũ causam. de emp. & vend. dummodo deceptio dimidiam non egrediatur, in foro quoq; animæ licitam esse hanc inẽqualitatẽ rei ipsa cõtingentem, quæ alicui contrahentium obligat sine proposito decipiendi, alioquin iudicio quidem meo contrahentes auctoritate iuris Canonici viderẽtur decepti, quod minime est admittendum. l. i. C. de ijs qui veni. ætat. impet. Neq; mutat quoddã quidã dicũt & lupanaria quoq; iure canõnico tolerari, nec tamẽ ex hoc illa licita cenferi: nam illa quidẽ nõ prohibẽtur, ne prohibitio frequẽtia in rem publicã inducat adulteria, eligit igitur ius canonicũ minus malũ quo maius vitet: sed deceptionem quidẽ aiunt permitti iure canonico, ne contractus passim corruant. Sed hæc cõsideratio nõ tãti est, vt nõ potius ius canonicũ mille cõtractuum imò omniũ qui gerũtur rescissionẽ permetteret, q̃ cõtrahentis vnus animam illaquearet.

74 Erit autem optima cautio, ne contractus prætextu læsionis vltra dimidiam rescindatur, pœnam à contrahentibus hinc inde promitti

Martinus
Nauarrus

promitti pro cōtractus obseruatione, quo casu qui cōtractum cōuulserit, beneficio huius constitutionis poenam lucti quā promissit. quod Alberi allegans Rosfredum in presenti notauit. nu. 10. sed. videretur poenam hanc exigi nō posse. cū enim actus ipse principalis iure non subsistat, nec poena deberi solet. gl. vulgata in. l. si patronus. in verbo, Fauiana. ff. si quid in fraud. patro. alia in. c. significantibus. in gl. per formā. de officio delega. quam ibi allegans multa sequitur Feli. nu. 9. Ia. in. l. si ita stipulatus. §. Grifogonus. nu. 48. ff. de verb. oblig. Cas. gnolus in. l. cū principalis. ff. de regu. iur. num. 7. Tiraquell. de retra. conuentionali in fin. num. 11. & in tracta. de cōstituto. 3. parte. 7. limitati. nu. 27. & testatur esse communiter approbatam Curtius iunior. l. pen. num. 20. C. de pact. & eam sequuntur omnes secundum Carol. Moli. in cōsuet. Parisien. tit. 1. §. 8. gl. 3. num. 22. Quæ præter tex. generalem in. l. nō dubiū. C. de legibus. probatur ex textu eleganti in. l. quod de bonis. §. frater. ad leg. fal. vbi cū testatori iure illo prohibenti detractionem falcidia hæres non teneretur obtēperare, ita nec poena ab eo si detrahat exigi poterat. Quare ab Alberi opinione discedit Pinelus. 1. par. c. 2. n. 26 existimans poenā hanc non esse exigendā. Ego cū partes possint legi huic renuntiare, existimo & poenā subiecta renuntiationem quandam huius beneficii fecisse, quare contrauenientem poenam pensurū esse arbitror, cū lex hoc minimē prohibeat,

nam si prohiberet, nec poenæ adiectionem valituram, ac ita accipiendam esse gl. in parte Fauiana. Rosfredi igitur sententiam in hoc, cui & Alberi. accedit, ipse sequor.

75 Sed quid si emptor rem obligauit quam emerat, quæ deinde euicta fuit beneficio huius constitutionis, an duret hypotheca? Et duraturam existimat Bart. in. l. si res. ff. qui. bus mod. pig. vel hyp. soluitur. idem Bart. in. l. vbi autem. §. sed Marcellus. ff. de in diē adiectione. idem in. l. an diem. de aqua plu. uia. arcen. cuius opinionem testatur esse cōmunem Boer. decisi. 181. num. 10. Sed Bal. Salicet. & Paul. in præf. contrahent, & qui hos allegat Pinelus. 2. par. cap. 3. nu. 11. testatus hanc esse communem opinionem, quæ etiam tenet Salice. in dicta. l. si res. dum se remittit ad ea quæ ipse in hac. l. notauit. Sed mihi Bart. opinio verior est: quoniam quo tempore emptor hic rem illam obligauit, eius rei verè dominium habuit, ac proinde iure potuit illam rem obligare. Præterea superius diximus fructus ab hoc emptore perceptos ipsi emptori perfectè cedere, neque eorum acquisitionē irritari, quod ex post facto res ab eo euicta sit, sed dubiū non est, quin hæc datio pignoris fructus quidā sit re ipsius quæ possidetur, quod ex regula iuris est manifestissimum, quæ inquit, fructus rei est vel pignori dare licere. transibit igitur res hæc legitimè affecta vel ad dominum retrahentem, vel ad quemcūq; possessorē.

ANTO-

ANTONII DE PADILLA

Y MENESES IN AVTHENT. RES

QVAE C. COMMVNIA DE LEGATIS,

Commentaria.

Summarerum. authen. Res *que. commu. de leg.*

- 1 **R**es subiecta fideicommisso, non potest alienari.
- 2 Sed an si alienetur statim sequens admittatur.
- 3 Ex iusta ignorantia ementis & uendentis ualet alienatio rei fidei commissae. Et declaratur text. in l. fin. §. si. ff. de legat. 2.
- 4 Aduocatus qui uult retrahere rem fideicommissam prohibitam alienari, debet deducere scientiam contrahentium.
- 5 Textum in l. si. §. fin. de legat. 2. hoc textu non esse correctum.
- 6 Et an tex. ille solum procedat quando ignorantia prouenit ex facto ipsius testatoris alienationem prohibentis.
- 7 Et an text. ille procedat in re specialiter subiecta fideicommisso.
- 8 Difficilius concedi manumissionem serui, quam alienationem.
- 9 In exorbitantibus etiam licitam esse extensionem ex eadem ratione.
- 10 Text. in praedicto. §. si. an procedat in expressa prohibitione.
- 11 Et an procedat idem tex. in fideicommisso puro.
- 12 Et an procedat in alienatione facta ex titulo lucratiuo.
- 13 Pretium rei uenditae in casu illius text. ad quem pertineat.
- 14 Text. hic noster an procedat in rebus subiectis pupillari substitutioni.
- 15 Declaratur text. in l. fin. §. si. autem sub conditione. sup. eo. hoc num. & sequenti.
- 16 Congruam dotem constituendam esse honestati eius quae nubit.
- 17 Lege regia hodie non licere parentibus pro filia maiorem quantitatem dotis nomine promittere, quam legitimae nomine ad filiam pertineat.
- 18 Patre contrafaciente posse heredes eius dotem hanc ueluti inofficiosam ad legitimum modum reducere. Sed neque fideiussorem pro huiusmodi dote recte interueniunt.
- 19 Atque hoc iam ante legem regiam Salicetum determinasse.

- 21 Congruam dotem censeretur pro filia quamcumque pater ei assignauerit.
- 22 Semper patrem capere optimum consilium pro filio.
- 23 Pragmaticam illam regiam filiabus dotis quantitatem praescribentem in desuetudinem abiisse.
- 24 E republica esse illius pragmatice dispositionem seruari.
- 25 Arrharum quoque promissio sicut & dotis congrua esse debet.
- 26 Lege regia non licere promittere pro arrhis ultra decimam bonorum partem promittentis.
- 27 Et in contrarium factam obligationem irritari.
- 28 Neque licere legibus hoc disponentibus renuntiare.
- 29 Promissio arrharum ultra decimam partem facta an firmetur iuramento.
- 30 Possidens bona uinculata quo pacto arrhas uxori promittere possit.
- 31 Arrharum promissio ob quam demum causam fiat.
- 32 Ducentes uxores uiduas non solent illis arrhas largiri.
- 33 Filius grauatus restituere hereditatem, an detrahat duas quartas legitimam & Trebellianicam?
- 34 Et quid in hoc ius pontificum statuerit?
- 35 Quo pacto fiat utriusque quartae detractio.
- 36 Ascendens grauatus a descendenti in diem uel sub conditione restituere hereditatem an detrahat duplicem quartam.
- 37 Institutus in re certa dato coherede uniuersali unam tantum quartam detrahet.
- 38 Filius arrogatus an detrahat duas quartas.
- 39 Iubente testatore Trebellianicam in legitimam imputari, filius non detrahit nisi unam quartam.
- 40 Si legitima filij grauati ascendat ad semissem, filius non detrahit duas quartas.
- 41 Iure nostro non esse locum detractiioni duplicis quartae.
- 42 Ex causa dotis & donationis propter nuptias deficientibus alijs bonis possunt alienari res quae subiacent fideicommissariae restitutioni.
- 43 Ex causa dotis alienari potest res litigiosa.
- 44 Potest libertus in fraudem patroni rem alienare ex causa dotis.
- 45 Propter causam dotis remitti multa ex iuris solennibus.
- 46 Imperator Iustinianus quid noui induxerit hic, cum idem Iureconsulti statuerint.

- 47 Iustinianum præ illis etiam sanxisse, ut pro dote re
stituenda alienaretur res fideicommissa.
- 48 Quod habet locum etiam si grauamen præcesserit
dotis receptionem.
- 49 Et etiam si mulier ipsa ex causa fideiussorum pro
dote sibi cauisset.
- 50 Remedium ordinarium non derogat extraordina-
rio si tendant ad diuersa.
- 51 Remedium ordinarium non derogat extraordina-
rio, si per illud plenius consulatur.
- 52 Authentica huius legis dispositio permittens ex cau-
sa dotis uel donationis propter nuptias alienari re
subiectam fideicommissum, an procedat etiam in ex-
pressa testantis prohibitione.
- 53 Res maioratus an ex hac causa possint alienari.
- 54 Et an tex. hic procedat in dote spiritali, quæ da-
ri solet intrantibus religionem.
- 55 Et an in huiusmodi dotis numeratione labes simo-
nie contrahatur.
- 56 Et an tex. hic procedat in constituenda dote filia-
bus uel neptibus grauati.
- 57 Tex. hic solum procedit in illis personis, quas ipse
testator, qui prohibuit alienationem, dotare tene-
retur.
- 58 Auius, proauus, & superiores tenentur descenden-
tes filias dotare.
- 59 Tex. hic habet etiam locum in matre diuite gra-
uata dotante filiam suam.
- 60 Mater diues tenetur filiam inopem dotare.
- 61 Mater hæretica tenetur dotare filiam orthodoxam.
- 62 Tex. hic procedit in fratre qui dotare obligatur so-
rorem utrinque coniunctam, aut saltem eodē patre
natam.
- 63 Tex. hic non habet locum in patre uolente dotare
filiam naturalem.
- 64 Sed hoc iure Canonico non procedere: ex quo si-
cut pater tenetur alimenta exhibere filie natura-
li, imò ex quocumque complexu genite, ita & dota-
re eam tenetur.
- 65 Et iuris canonici in hac parte statutum etiam in
foro Cesarum esse obseruandum.
- 66 Lege partitæ onus hoc alendi filium nepharj cō-
ceptus uel incestuosi in solo patre ipso non in cæ-
teris ascendentibus esse statutum.
- 67 Text. hic non habet locum in filio respectu matris,
quoniam matrem filius dotare non tenetur.
- 68 Posse patrem in suo testamento filiam dotare ex
rebus subiectis fideicommissum.
- 69 Imò patre nil dicente, filiam ipsam posse sibi do-
tem ex rebus illis constituere.
- 70 An possit heres puellæ idem facere. Et nu. 71.
- 72 Filiam iam maritatum an possit pater dotare ex
rebus quas grauatus est restituere.
- 73 Et quibus in hac re statuenda fundamentis domi-
nus Bartolus usus sit.
- 74 Pater non tenetur alere filiam habentem unde se alat.
- 75 Iure actionis non iudicis officio teneri patrem fi-
liam dotare.
- 76 Vnicus casus, in quo ex solo iudicis officio filia do-
retur.
- 77 Non recte sumi argumentum de alimentis ad dotem.
- 78 An textus hic procedat in sumptibus alimentorum
grauati, uel filiorum eius.
- 79 Bona maioratus impune alienantur pro alendo
possessore maioratus.
- 80 Et an id procedat cum tempore mortis patris fi-
lius habuit sufficiens patrimonium quod ille nepos
profudit.
- 81 Res minoris prohibita alienare, alienatur pro-
pter famem pupilli & personarum ei coniunctarum.
- 82 Licet patri fame laboranti filium uenundare, imò
& ipsum manducare.
- 83 Res deposita apud sequestrum alienari potest ex
causa alimentorum.
- 84 Propter famem licet etiam aliena occupare.
Sicut pro fame ita & pro honore conseruando li-
cet grauato euertere fideicommissum. eo. num.
- 85 Etiam pro alendis liberis grauati euertitur fidei-
commissum.
- 86 Et pro alenda etiam nuru quam pater sicut & fi-
lium tenetur exhibere. & num. sequenti. & teneri
successorem maioratus alere fratres suos. eo. nu.
- 88 Pro sumptibus militie uel doctoratus an liceat
euertere fideicommissum.
- 89 Pro sumptibus studij causa an liceat alienare res
subiectas restitutioni.
- 90 Studiorum causam piam quibusdam dictam fuisse.
- 91 Sicuti pro dote ita & pro studio licet patri dona-
re filio.
- 92 Pater an teneatur filium in scholas literis eruden-
dum mittere.
- 93 Legibus regni permissam donationem filio in po-
testate propter causam studij.
- 94 Text. hic procedit etiam pro redimendo grauato
ab hostium seruitute.
- 95 Teneri patrem filium ab hostibus captum redimere.
- 96 Et an supradicta procedant, si pater uel filius pa-
tris grauati non sint capti à Barbaris, sed apud si-
deles detineantur.
- 97 Capti in bello gesto inter Christianos non efficiun-
tur serui capientium.
- 98 Et an text. hic habeat locum pro eximendo à pu-
blicis carceribus grauato uel eius filio.
- 99 Bona ecclesie sicut alienantur pro redemptione
captiuorum, ita & pro libertate incarcerationum.
- 100 Eximere incarcerationis pium est sicut & captiuos
redimere.
- 101 Deputati ad pecunias distribuendas in redemptio-
nem captiuorum, possunt illas distribuere in asse-
rendo in libertatem homines incarcerationis.
- 102 Sed tamen propter horum libertatem fideicommis-
sum euerti non posse resoluitur.

- 103 Res emphyteutica an possit alienari ex causa dotis uel donationis propter nuptias.
 104 Pro dote ecclesie an res emphyteutica alienetur.
 105 Fendūm an possit alienari ex causa dotis uel donationis propter nuptias.
 106 Grauatū an possit priuilegium huius authenticæ alteri cedere.
 107 Mulier nō cedit priuilegia causa dotis sibi cōcessa
 108 Tex. hic an in fideicommissō quoq; particulari pro cedat.
 109 Totum etiam fideicommissum ex causa dotis uel donationis propter nuptias potest alienari.
 110 Text. hic procedit etiam si restitutio fideicommissi ecclesie esset facienda.
 111 Idem etiam si esset facienda cohæredibus grauatū.
 112 Procedit etiā tex. hic in constituenda dote mulieri sterili.
 113 Priuilegia dotium competunt etiam fœminis quæ sunt steriles.
 114 Tex. hic solum procedit in prohibitione facta à patre auo uel superioribus.
 115 Itaq; non habet locum prohibentibus res suas alienari extraneo uel transuersali.
 116 Tex. hunc non procedere si testator prohibeat alienationem etiam ex causa dotis.
 117 Tex. hūc procedere ex defectu potestatis testatoris.
 118 Regiæ facultates quo pacto à principibus nostris impetrentur ad obligandū res prohibitas alienari ex causa dotis.
 119 Tex. hunc non procedere pro restituenda dote quā maritus confessus est se recepisse.
 120 Priuilegia dotis causæ à iure impensa non competere doti de qua non constat nisi per mariti confessionem.
 121 Tex. hunc non procedere pro augmento dotis.
 122 Publicam utilitatem priuata esse preferendam.

*Authen. Res quæ. C. cōmun.
de leg. & fideicommiss.*

Ext. huius materia commendata omnibus est, nam & utilem eam materiam & quotidianā habere las. statim in prin. proficitur. Et Curtius inquit famosum esse, & habere materiam subtilem ac fructuosam. Diuiditur autem tex. hic in tres particulas. In prima, præmittit Imperator regulam quamdam generalem, quam in secunda parte limitat. In tertia rationem exceptionis ponit Imperator. Secunda est ibi, sed si liberis. Tertia ibi, ea enim quæ. Excerptus fuit autē tex. hic ex corpore. in auth. de restitutionibus.

& ea quæ parit in vndecimo mense post mortem viri. §. quamobrem. colla. 4.

1 Ex prima regula tex. tu collige, rem subiectam restitutioni alienari minimè posse. quod multa iura passim probant in l. Marcellus. §. res quæ. ff. ad Trebell. neq; id cessat fauore libertatis. l. seruū. ff. de manumissio.

2 Sed an statim reuocari possit alienatio rei prohibita alienari à testatore? Quod videtur. l. peto. §. fratre. l. cū pater. §. libertis. ff. de legat. 2. Rursus videtur alienationem valere, nec reuocari eā à successore posse, nisi ad ueniente die, in quē ipsi vocati sunt, hoc est morte grauatū. atq; ita videtur tenere gl. in l. seruo legato. §. i. in gl. legatario. ff. de legat. 1. cū allegat tex. in §. fin autem. sup. eo. Sed vera est in hac specie sententia Paul. de Cast. in l. filius familiās. §. diui. nu. 7. ff. de leg. 1. distinguentis inter expressam prohibitionem & tacitam resultantē ex iniuncto fideicommissō, nā alienata re expressē prohibita alienari, statim admittendus est vocatus ad eā: si verò sit nō prohibita alienari, sed fideicommissō submissa, & hoc casu is, cui restitui fideicommissum oportet, nō retractabit alienationē nisi defuncto eo, qui grauatū est restituere. Pauli distinctionē probauit ibi Ambro. de Opizonibus nu. 24. & fuit distinctio hæc Iacob. de Bellou. in corpore huius auth. q. 1.

3 Sed cōtra tex. hunc opponit Bal. tex. in l. fi. §. fi. ff. de lega. 2. vbi res restitutioni subiecta potuit iure optimo alienari. sed Bald. inquit propter iustam ignorantia heredis grauatū cōstituisse ibi alienationē. Atq; hūc intellectū tradit Bal. authores habuisse Dynū ac Cynū, quē & Alberi. in præf. probauit. nu. 1. ibi em testator vxorē suam heredē fecit in testamento, & codicillos quos reliquit, vetuit aperiri viua vxore: illa prædiū quodā ex sua opinione infructuosum distraxit, cuius prædij testator in secretis illis codicillis inhibuerat alienationē. Scēuola respōdit venditionē non retractari propter iustā ignorantiam tām mulieris q̄ emptoris. Atq; per eū tex. dicebat Dynus, referente Albe. in præf. determinari ac intelligi hunc tex. ac omnia iura dicentia non posse alienari res fideicommissō

T subie-

subiectas. Et scribit eleganter Bal. in. c. quoniam frequenter. §. in alijs. num. 7. ut lite nõ cõtesta. ex textu illo interpretari leges omnes agentes in materia prohibitionis & alienationis. Et iuxta superiorem Dyni ac Cyni intellectum tex. illum interpretantur Ias. in præf. nu. 2. dicens eum esse notabilem. Curt. nu. 52. dicens eum esse singularem. atq; ita eum etiam interpretatur Bart. in proprio loco. 1. oppositi. idem Bar. in. §. si autem sub cõditione. nu. 2. sup. hac lege. dicens eum text. esse singularem & notandum. & hunc esse cõmunem illius tex. intellectũ eum sequuntur Soci. cõf. 49. nu. 11. vol. 1. Hippol. singul. 31. quem sequitur allegans multos Ioannes de Neuizanis cõf. 32. num. 10.

4 Vnde admonet Angelus de Perusio in l. Marcellus. §. res quæ. num. 2. ff. ad Trebel. aduocatum volentem retrahere rem alienatam quæ fuit subiecta fideicõmissio, ut probet scientiam eius qui alienauit. Nec est correctus hodie text. ille ex generali regula huius text. imò tex. ille hunc interpretatur, licet prior longè sit. argu. textus cum vulgat. in. l. sed & posteriores. ff. de legib. quod tenuerunt Dynus & Iaco. de Aretio in illo §. si. vbi eorũ opinionẽ Albericus probauit. & esse cõmunem testatur Imola ibi. nu. 10.

6 Oportet tamen primò ad illum textum animaduertere, ut procedat in eo casu dũtaxat, in quo loquitur, cùm videlicet ignorantia prouenit ex facto ipsius testatoris, qui prohibuit aperiri codicillos viua vxore hæredeq; sua: nã si aliunde ignorantia proueniat, non haberet locum text. illius decis. ita enim eam legem interpretatur Bald. in presenti. num. 1. vers. ego addo. & eiusdem opinionis est Cumanus in illo. §. si. Campetius de dote. 5. part. quæst. 18. num. 3. vers. fallit in vno casu. Sed reuera contrarium videtur probare textus ille, qui cùm in hoc vno fundetur, quòd iusta fuerit & hæredis & emptoris ignorantia, videtur ignorantiam comprehendere vndecunque illa proueniat. atq; ita illũ tex. verè interpretatur Alexan. in. l. Marcellus. §. res quæ. n. 5. ff. ad Trebel. Soci. ibi. n. 11. è quibus prior inquit hãc esse

mentem omnium pro intelligentia legis illius. & sequuntur hanc opinionẽ Clau. ibi. nu. 4. Ias. in præf. nu. 2. Philip. Corneus in. §. sed quia nostra maiestas. pen. col. sup. hac lege. dicens hoc esse de mète omniũ atq; etiã tex. ipsius. Alex. cõf. 184. n. 7. vol. 2. Soci. reg. 38. fallentia vltima. cõem esse testatur idem sequutus Ambro. de Opizonibus in. l. filius familiars. §. diui. nu. 25. vers. aduerte tamen. ff. de lega. 1. quibus & ipse libenter accedo.

7 Secundo oportet text. illum restringere, ut solum locum habeat in casu in quo agit, nempe in re subiecta restitutioni vniuersaliter cum alijs rebus hæreditarijs: nã si nominatim res aliqua esset subiecta fideicõmissio etiã ex alienantis ac cõparantis ignorantia, alienatio non valeret. ita enim videtur tenere gl. in. l. seruũ qui sub conditione. ff. de manumiss. quæ manifestissimè id insinuat, licet illũ tex. non alleget. & ita in proprio loco tenuit Ioan. de Imo. in vers. attẽde tamẽ. idem Imo. in. l. quidã ita. §. si quis filiũ. ff. ad Trebel. nu. 6. Alex. in illo. §. res quæ. n. 4. quorum duæ rationes sunt. Prior, q̃ seruus specialiter fideicõmissus manumitti nõ potest. l. seruũ. ff. de manumiss. valet tñ manumissio serui vniuersaliter cũ alijs rebus fideicõmissario restituendi. l. quidam ita. §. si quis filium. ff. ad Trebel. Posterior ratio est, quoniam cùm tex. in illo. §. si. sit exorbitans, non est extra casum suum trahendus. l. si verò. §. de viro. ff. solut. matri. l. ius singulare. l. quod verò contra. ff. de legibus. contra tenet Paulus de Castro in. §. sed quia nostra maiestas. nu. 4. sup. hac lege. intelligens tex. illum etiã in re specialiter fideicõmissa. atq; huius opinionẽ tenet Soci. in illo. §. res quæ. nu. 8. licet cogitandũ cẽseat idem Soci. reg. 38. vers. nota plures. Quorũ intellectus mihi magis placet, qui videã totũ hoc ignorantie contrahentiũ fuisse tributũ, neq; mentẽ Iurisconsulti pati hanc restrictionem, maxime cùm inter generale & particulare graua men nil propemodum in hac specie interesse videatur. argu. text. generalis in. l. si generaliter. & in. l. licet. C. qui potiũ pig. hab. Nec me in contrarium mouent rationes & funda-

8 fundamenta vtriusq; Imola: nam prior nō obstat, si consideres difficilius concedi manumissionē, q̄ alienationem, manumissio enim est irrevocabilis. §. semel autē. qui manu. non poss. alienatio verō est revocabilis. l. seruo legato. §. i. ff. de leg. i.

9 Secunda ratio cessat ex eo, quod etiā in exorbitantibus & limitatorijs ex eadē ratione licita est extēsisio. gl. vul. in. l. i. in parte, iudicati. ibi. dic ergo. C. de cōdict. indeb. quā ibi sequitur oēs. & præterea Panor. in. c. ad audientia. nu. 2. de cleri. nō resid. & testatur gl. opinione esse cōiter approbatā eā sequutus las. in. l. i. nu. 20. ff. solut. mat. pro qua est tex. pulcher Innocētij tertij in. c. cū dilecta. vers. nos igitur. ibi. eiusdem equitatis similitudine prouocati. de cōfir. vti. vel inut. quē ibi Panor. nu. 6. expendit pro gl. in illa. l. de con. indeb. atq; meliorē de iure esse ad hoc probandum affirmat las. in. l. eam quā. nu. ii. vers. decimus casus. sup. de fideicom.

10 Tertiō oportet animaduvertere, tex. in illo. §. si. solum esse accipiendū in tacita prohibitionē, quā ex fideicomisso iniuncto resultat, nam in expressa prohibitionē alienationis, non haberet locum text. ille. ita enim videtur eum textum interpretari Paulus de Castro ibi in finalibus verbis. Alexander in illo. §. res quæ. num. 5. Barth. Socin. num. 10. qui licet referat in contrariam partem quēdam argumēta, profitetur se in fine ab hac opinione iudicando accōsulendo non esse recessurum. quā sequuntur etiā las. in. l. fili? familiās. §. diui. nu. 69. Francisc. Ripa ibi. n. ii. ff. de leg. i. Socinus regu. 38. penulti. fallent. Tiraquell. post. ll. connubiales. glo. 5. nu. 57.

11 Quartō est animaduvertendum, text. illū agere in fideicomisso cōditionali vel in diē, ubi valet quidem alienatio, quoniam ex iuris rigore cōstat à principio. §. si. autem sub cōditione. sup. hac lege. quare ex postfacto minimē alienatio retractatur, quā legitimū principium habuerit, in purō enim fideicomisso tex. ille locū non haberet. vti cū interpretantur Pau. de Cast. in proprio loco. col. i. Imo. §. si quis filiū. nu. 6. nec ab hac opinione dissentit Pau. de Cast. in. §. sed quia nostra

maiestas. nu. 4. quam etiā sequuntur Alex. in illo. §. res quæ. nu. 4. Claudius ibi. n. 4. licet Soci. n. 9. ab ea discedere videatur, eam tñ sequitur ipse reg. 38. vers. limita illum textū.

12 Quintō aduertendū est. nā text. ille minime haberet locū in alienationē facta ex titulo lucratiuo, sed solum in casu venditionis in quo agit, vel similibus. ita enim eum tex. declarat in proprio loco Cumanus. Alexan. in illo. §. res quæ. nu. 6. Socinus ibi. num. 11. qui pro hoc eleganter duobus modis inducit text. in illo. §. si quis filium.

13 Sextō aduerte, q̄ licet valeat alienatio prædij subiecti fideicomisso propter ignorantia contrahentiū, pretiū tñ quod tex. ille inquit, ad fideicomissariū pertinebit, & omne præterea lucrū quod propter hāc alienationē abest ipsi legatario. l. quidā testa mēto. §. si. ff. ad Treb. Si tñ hæres nō esset soluendo, haberet fideicomissarius regressum contra emptorē prædij illius. ita em̄ consuluit Pau. de Cast. & tenet las. eū referēs in præf. 2. col. Curt. n. 51. quorū opinioni suffragatur tex. optimus in. l. planē. 2. §. qui rogatus. ff. de leg. i. cōtrariū tñ tenet Bartho. Soci. in illo. §. res quæ. n. 9. dicēs ita se ex facto consultum respōdisse, atq; eius cōsilio & Alexan. subscripsisse. idē Socin. in. l. si. nu. 9. ff. de eo per quē fact. erit. ea ratione motus, qm̄ in. §. qui rogatus. datur regressus fideicomissario, ne dolus hæredis alienātis præiudicet fideicomissario. arg. tex. in illa. l. fin. in prin. ff. de eo per quē fact. erit. in. l. his solis. ff. de cō. inde. sed in illa. l. si. nō fuit dolus hæredis vel emptoris. Sed mihi superior opinio verior est & equior, ne prorsus offendatur volūtas testatoris, qui fideicomissariū illo fideicomisso honorauit.

14 Sed textus hic, qui in dānum fideicomissarij substituti prohibet alienationem, in re subiecta restitutioni ex pupillari substitutione non procederet. Potest enim pupillus, cui à patre fuit datus substitutus cū iuris solennitate alienare quicquid velit ex suo patrimonio. Cui rei præstat argumentum tex. optimus in. l. i. §. sed nonnullos. ibi. aut substitutum eius quærentes. ff. de tut.

& ratio. distrahen. vbi frustra queritur pupillaris substitutus diminutum alienatūq; fuisse patrimonium pupilli in alēda matre aut sorore pupilli, quæ se aliter tueri nō poterant. Apertius adhuc videtur id probare text. egregius in. l. si à substituto. in prin. ff. de leg. 1. vbi pupillus ancillas sui patrimonij vendidit, nec venditionis contractū retractauit substitutus, qui pupillo decedēti successit. & ita colligit Bal. ibi vers. nota q̄ res. qui in hoc addit tex. in. l. qui filiū. ff. vbi p. edu. debeat. ibi, aut substitutis pupilli præstari oportere. & idē post Bal. colligit ibi Florian. & tenet idē Bart. in. l. si arrogator. nu. 8. 3. oppo. ff. de adopt. Pau. de Cast. in præf. nu. 2. dicens hoc esse menti tenendū. Ias. nu. 2. sequuntur hanc opinionē Ange. nu. 2. Imol. n. 10. in. l. Marcellus. §. res quæ. ff. ad Trebel. Alex. ibi. nu. 11. Soci. nu. 7. Ias. nu. 8. Claudius nu. 10. dicens hanc esse veriorē opinionem. quā sequuntur etiā Bal. in. l. sed si sub conditione. §. seru. vers. nota q̄ pupillus. Imo. ibi. n. 19. ff. de here. inst. & testatur hanc opinionē esse cōem Ias. eā sequutus in illa. l. si à substituto. nu. 3. & eā sequūtur idē Ias. allegans alios in. l. cum ex filio. in præf. ff. de vulg. & pup. n. 5. & in. l. inter oēs. col. 2. ff. qui sat. dat. cogāt. vbi post Bal. & Alex. n. 3. affirmat nō teneri pupillū cauere substituto pupillari de restituēda sibi hæreditate. pro quo facit optimē tex. in. l. 2. §. interdū. ff. d. vul. & pup.

15 Est tamen contra hanc opinionē, quam ego cōem esse non diffiteor, tex. elegans in §. si in autem sub conditione. sup. hac lege. in illis verbis. vel substitutione vel restitutione. nam ne verbū, substitutione, superfluere videatur, oportet id intelligere de rebus relictis sub directā substitutione, qualis est pupillaris, cū verbū, restitutione, ibi positū ad obliquas & fideicommissarias spectet. Quare à superiori opinione decessit Bald. qui in. l. nec ei. in prin. nu. 4. vers. sed an alienādo. ff. de adopti. cōstanter affirmat text. hunc nostrū ad pupillare etiā substitutionē pertinere. Et hanc opinionē magis sibi placere testatur Alex. in præf. in his quæ ad Bart. adiecit. quæ etiam sequuntur Roma. in illo. §. res

quæ. nu. 12. Ias. in. l. sed si plures. §. ad substitutos. nu. 1. ff. de vul. & pup. Ex horū igitur sentētia non licebit pupillo sine iusta causa res alienare in præiudiciū substituti. Ego verò priorē opinionē sequi malo, ne substitutio pupillaris, quæ in filij prouisionē atq; honorē fuit inuēta. l. ex tribus. C. de inof. testa. ad odiū ipsius trahatur: odij enī plenissima res est, si homini libero rerū suarū administratio interdicator. l. nō vsq; adeo. ff. si quis à paren. fuer. manumiss. Nec huic opinioni obstat tex. in. §. si aut. qm̄ manifestissima est imperatoris intentio, qui nullū respectū ibi habuit ad substitutū pupillare. Quod satis cōstat, cū statim cōcedit reuocandi alienata potestātē legatario ac fideicommissario in illis verbis, cōtra legatariū vel fideicommissariū procedat: nā si voluisset ibi agere de rebus pupillaribus alienatis, substituto pupillari etiā reuocationis facultatē concessisset. Vel fortassis, qd̄ Soci. respōdet in illo. §. res quæ. verbū illud, substitutione, prædicatur ibi de directā militari, quæ est veluti fideicommissaria. l. precibus. C. de impu. & alijs substitut. Vel iudicio meo ne violētia verbis imperatoris inferatur, verbū illud, substitutione, accipi pōt de substitutione facta in legato. iuxta tex. in. l. vt heredibus. ff. de leg. 2. nā & reita legatario relictā sub aliqua fortē cōditione vel in certa die hæres nō debet alienare. In summa hæc mihi opinio & iudicādo & consulendo tenenda videtur. quam etiā vltra superiores defendit Ambro. de Opizonibus in. l. filius familiās. §. diui. n. 26. de leg. 1.

17 Secūddō collige ex tex. hoc in illis verbis, p modo honestati personarū cōgruo. dotē cōstitui semper oportere cōgruo cōueniētiq; modo honestati eius quæ nubit. quod probant etiā iura vulgaria in. l. quæro. & in. l. siue generalis. ff. de iuredot. in. l. si filia. ff. de leg. 1. Neq; hodie ex. l. regia ampliorē quantitātē pater dotis nomine pro filia promittere potest, q̄ ex parte legitima illi obuenturū sit, etiā meliorādo eam (quod aiunt) in tertia ac quinta parte bonorū. l. 101. in pragmaticis factis Carpetanorum Mantuæ anno. 1534. cuius meminit Episcopus Ciuitaten. despon.

- de spon. 2. p. c. 3. §. 9. nu. 3. Ioannes Oroscius in. l. omnes populi. nu. 147. ff. de iust. & iu. & patre cōtra faciente poterūt hāredes ipsius dotem illam veluti inofficiosam ad legitimum modum restringere. l. vnica. C. de inoffi. dot. Et existimo ipse, etiam si parēs amplio- rem dotem promittens quam illi ex lege illa licet fideiussorē daret, neq; patrē, neque fideiussorē obligatum iri. arg. tex. in. l. cū lex. ff. de fideiuss. & ne videatur lex illa imposita verbis cōtra tex. in. l. 2. cōmu. de lega.
- 20 Et inquit Salicet. in præf. 2. notabili. congruam dotem cēseri filiæ, quantum pro legitima illa posset lege obuenire. atque hoc etiā est sequutus Alex. qui ita ex facto consultus respondit consilio. 69. lib. 1. nu. 1. vbi Carolus Moline. additione. 2. allegat multos idem sequutos.
- 21 Sed hoc cū à tutore, vel ab alio filia dotatur esse intelligendum Philippus Decius respondit consilio. 26. nu. 2. nam si à patre filia dotetur, cōgrua dos cēsenda est quācūq; pater assignauerit, qui semper præsumitur optimum consilium capere pro filia. l. si furioso puberi. vers. fi. ff. de curat. furio.
- 23 Sed mihi aliquando renuntiatum est, apud vtriusq; prætorij iudices æquissimos pragmaticam illam sanctionem dissimulatione quadam exoleuisse.
- 24 Sed ipse è republica esse arbitror eius dispositionem seruari, quoniam neq; vlla lege derogatū illi sit, & plurimum fauet legitimæ filiorum, quas sapissimè parentes defraudant, amplissimas facultates filiabus pro dote conferentes, vt eas honestissimis quibusque generis collocent, quod durum quidem mihi semper visum fuit, atque minimè ferendum. Nam & Plato certam quandam quantitatem dotibus præscripsit, rem publicā illam suam optimis instruēs documētis. dialo. 6. de legibus. col. 11.
- 25 Idem ex hoc tex. dicendum esse videtur in arrhis, quo nomine appellamus hodie donationē propter nuptias. l. 1. tit. 11. p. 4. cōgruē enim sunt & illę assignandę ex hoc tex. & cū iure cōmuni nō esset præscripta quantitas arrharum, licuit iure nouiori, tertiam

bonorum partem arrharum nomine vxori promittere.

26 Hodie verò lege fori. 1. & 2. tit. 2. lib. 3. foro leg. non licet marito vxori suæ promittere nisi decimam partem bonorum quę tūc habuit cū promisit. idem. l. 246. stili. quarum dispositio seruatur hodie in hoc Castellano principatu.

27 Addit lex illa. 1. non licere marito promissionem facere, qua se obliget ad ampliorē quantitatem, quod si promiserit, irritat lex huiusmodi obligationem.

28 Addit lex. 50. in decisionibus Tauri renūtiari minimè posse huiusmodi legibus prohibentibus ne vltra decimā partē suorum bonorum maritus promittat.

29 Sed neq; si maritus iuret huiusmodi promissionē illa valebit, nisi intra modū à iure permissum in decima solum bonorum parte mariti. Quod expressim statuit. l. 1. tit. de arrhis. lib. 3. foro iuzg. Atq; hāc opinionem tenet Alfonso de Motaluo in illa. l. 1. fori legū in. gl. 1. dicens ita tenuisse dominum Episcopum Rodericus Xuarez. ibi. q. 3. Episco. Ciuit. in. c. 2. de pact. in. 6. 2. p. §. 2. nu. 8. Sed q̄ huiusmodi promissio iuramento firmetur, tenuit Ioan. Lopus in illa. l. 50. Tauri. dū se ipsum remittit ad ea quę scripsit in rub. de donat. inter vir. & vxor. vbi. §. 24. nu. 4. hāc opinionem ipse firmavit. & veriorē esse existimat Segura in. l. 1. §. si vir vxori. nu. 138. ff. de acqui. poss. Diegus Perez in. l. 6. tit. 1. lib. 3. ordina. Menchaca de suc. creat. §. 28. nu. 33. Mihi superiorum opinio verior est, ne si alteram admittamus, passim dispositio legū regiarum eludatur.

30 Sed vidialiquando dubitari, si Comes, Dux, vel Marchio, vel quiuis alius, qui cū ducit vxorē nō habet nisi bona quādā vinculata, neq; libera bona possidet, quo pacto hic cōgruas arrhas possit vxori suę cōstituerē? Et ipse censui estimādū hic esse valorem vsusfructus harū rerū, facta dinumeratione etatis ipsius possessoris. iuxta tex. in. l. hereditatū. ff. ad. l. falcidiā. & decimā partē huius estimationis posse maritū hunc arrharū nomine vxori suę promittere, quam soluto

matrimonio vxori solui oportebit ex bonis quæ maritus ipse moriens reliquerit.

- 31 Promittuntur autē atq; elargiuntur hæ arrhæ mulieribus propter detrimentū qđ illæ patiūtur deperditæ virginitatis, & prostratæ pudicitia. quod Azo. obseruauit in summa de donat ante nupt. sup. num. 12. & lex partitæ probauit supra allegata. & sequitur allegas alios Episco. Ciuitat. in epito. de
- 32 spon. 2. p. c. 3. §. 7. nu. 12. Quare inoleuit apud plerasq; gentes consuetudo, ne ducētes vxores viduas arrhas eis elargiantur.
- 33 Tertiò principaliter collige ex litera text. huius, filiū à patre grauatum restituere hereditatē, non posse detrahere duas quartas, legitimam & Trebellianicam, sed solū vnā quartā, quod probat text. hic in illis verbis. sed si liberis portio legitima nō sufficit. nam si posset duas quartas detrahere, adiecisset Imperator hūc, sed si legitima nec quarta Trebellianica sufficit. atq; ita text. hūc inducit Fulgo. in præf. nu. 3. dicens hūc esse text. cōtra Canonistas, qui contrariū statuerūt. idem probat text. in corpore vnde sumitur hūc, vbi idē notauit eleganter Iacob. de Belouiso. col. 1. vers. quæritur secundò. atq; idē ex hoc text. notarunt in præf. Bal. nu. 22. Pau. de Cast. nu. 5. dicēs hanc esse veritatē, quicquid sit de iure Canonico. Ias. nu. 3. atq; esse cōm opinionē testatur Albe. in. l. Papinianus. §. meminisse. nu. 20. ff. de inoff. testam. Idem videtur probare text. in. l. iubemus. in prin. ibi, dodrans restituatur. C. ad Trebell. vbi etiā si filius sit grauatus restituere, dodrantē restituit: nā si duas quartas ei permitteretur detrahere, semissem restitueret dūtaxat. Et reuera si solū iuris ciuili dispositiones atq; statuta cōsideres, hæc est ipsa veritas. Canonici tamen iuris conditores, quorum dispositiones in hoc vbiq; tanquā fauorabiliores seruantur, aliter statuerūt, imò qđ duas quartas possit excipere. ca. Raynuntius. de testa. vbi gl. verbo, legitimam. in. fi. elegantem distinctionē proponit, vt si filius sit grauatus purē restituere, nō possit detrahere nisi vnā quartā, si verò sub conditione vel in diem, duas quartas possit detrahe-

re, legitimā ac Trebellianicam vel falcidiā. gl. illius opinionē sequuntur ibi Ioan. And. & Antonius si. col. testatus esse cōmunē. Petrus de Ancharano. nu. 62. dicens opinionē hanc esse cōsuetudine approbatā, atq; secūdū eam se pluries consuluisse. quā sequitur ibi Panor. n. 25. & testatur esse cōmunem al legans alios Episco. Ciuitatē. ibi. §. fi. illius. c. nu. 5. sed & hanc opinionem tenuit gl. iuris ciuili. in. l. quenquam. in. gl. vnica. in fine. C. ad. l. falcid. cuius distinctionem sequūtur omnes ibi. & tenuit idē gl. in. l. Papinianus. §. meminisse. verbo, in falcidiam. ff. de inoff. testam. vbi eam tenet Barto. nu. 5. dicens ita seruari ex consuetudine, atq; ita se pluries respondisse. licet dicat Bart. contrarium esse verius per textum hunc, quem ibi Barto. allegat. & testantur ibi Ange. nu. 5. Paulus de Castro nu. 6. hanc opinionē esse approbatā ex consuetudine & seruandam, licet ex iure ciuili contrariam esse veriore arbitretur. Fuit autem ante omnes distinctio hæc Azo nis in summa. de hære. & falcid. num. 10. col. 1. quam testatur esse cōmunem Albericus in. l. filium quem habentē. nu. 5. C. fami. Ercisc. vbi eum text. inducit pro hac opinione. Nam ibi filius rogatus sub conditione fratribus & quibuscū alijs restituere portione hereditatis, quartam detraxit, & oportet de quarta trebellianica accipere eū text. nā legitimā à principio deducere potuit filius, cū ipso iure sibi debeatur. l. qm̄ in prioribus l. scimus. §. cū autē. C. de inoff. testa. hāc etiā opinionem testatur esse cōmunem Alberi. in authen. nouissima. nu. 7. C. de inoff. testa. vbi inquit, qđ eā seruat totus mundus, & vidisse se cōmuniter in iudicijs seruari. & ibi etiam Ias. num. 39. testatur hanc esse cōmunē. idem Ias. in præf. nu. 3. idem post Alexan. in. l. cohæredi. §. cū filiæ. nu. 10. ff. de vulg. & pup. cōmunem testatur Soci. in. l. 1. nu. 7. sup. de pact. idem conf. 78. vol. 1. Decius in. l. cū proponas. l. n. 3. sup. de pact. testatus hanc esse cōmunem opinionē etiā de iure ciuili. Boër. decis. 44. nu. 18. testantur præterea hāc esse cōmunem opinionē eā sequuti Episco. Calagurrit. regu. 296. Gregorius in. l. 1. tit. 11. in glof.

in glof. penul. par. 6. Rolandus à Valle cōfi. 85. nu. 12. & hi alios allegant. Detraçtio autem vtriusque quartæ ita fiet.

35 Vt primùm decesserit testator, deducet filius grauatus legitimam (hæc enim neq; grauamen vllū admittit, neq; dilationem) adueniēte deinde die vel cōditione existente, sub qua filius fuit grauatus cū restituit iure suo detrahet filius residuæ hæreditatis quartā, iuxta Senatuscōsultū Trebellianū.

36 Limitabis tu hanc communem distinctionem, vt minimè habeat locum in ascendēti grauato: nam hic etiā si ad diem, vel conditionē rogetur, solum vnam quartam deducet. ita enim voluit Bal. in. l. si à milite. §. patri. vers. ista sunt notāda. ff. de test. milit. vbi tñ dubius Baldus subsistit. Sed tenent hanc opinionem Alexan. in. l. cohæredi. §. cū filiæ. nu. 10. ff. de vulg. & pupill. licet dicat se nolle hoc decidere, qm̄ quæstio ex facto pēderet, in hanc tamen sententiā inclinatur. Ias. in authen. nouissima. nu. 39. C. de inoffi. test. quāquam & is non audeat apertè hoc affirmare. Catellianus Cota in memora. iuris. verbo, filius grauatus. col. 2. August. Beroius in illo cap. Rainūtius. nu. 156. qui alios allegat. atq; cōem esse hanc opinionem testatur Corrasius in. l. filiū quem habētem. nu. 44. C. fam. Ercisc. cōtra Cumanus in illo. §. patri. nu. 1. vers. per hoc apparet. atq; etiam Angelus ibi, existimantes cōmunē distinctionē in ascendētibz quoq; esse admittēdam. Et horū opinionē testatur esse cōem eam sequuti Ioānes Crotus in. l. re cōiuncti. nu. 177. ff. de leg. 3. qui idē sequitur in. l. qui Romæ. §. duo fratres. nu. 80. ff. de verbo. oblig. Episcopus Ciuit. vbi suprā cum allegauit. nu. 6. Gregorius in. l. partitæ, quam sup. allegauit. Ioānes Orosius in. l. si arrogator. nu. 73. ff. de adopt. quicā opinionem lege illa partitæ probari existimat.

37 Secūdò limitabis cōem opinionē, vt non procedat, si hæres grauatus fuerit tantūmodo institutus in re certa, huic em̄ non licebit vnā quartā detrahēre, sed vnciam duntaxat. ita enim voluit Bal. in. l. filiū quem habētem. nu. 33. fam. Ercisc. Ias. ibi nu. 10. Cor

rasius in præludi. nu. 40. Ias. in præf. num. 3. idem Ias. in. l. quoties. nu. 3. vers. hinc alibi. C. de hære. instit. idē in. l. Lucius. nu. 25. ff. de vulg. & pupil. Panor. in illo. c. Raynuntius. n. 27. Catellianus. verbo, filius. sup. allegat. Paulus de Mōte Pico in. l. in quartā. nu. 21. ff. ad. l. fal. & esse cōem testatur Orosius eā sequutus. in illa. l. si arrogator. nu. 75. Cuius rei ratio est, qm̄ nemo pōt detrahēre quartā Trebellianicā nisi vt hæres rogatus sit. l. mulier. §. vt Trebelliano. ff. ad Trebell. l. lex falcidia. §. nunquā. ff. ad. l. fal. at verò institutus in re certa dato sibi cohæredē vniuersali habetur loco legatarij. l. quoties. 2. C. de hære. instit. l. 1. §. si ex fundo. ff. de hære. instit. atq; hanc opinionē sequor ipse, reclamante licet Curtio iuniore. cōfil. 160.

38 Tertio limitabis cōmunem distinctionem, vt non procedat in filio arrogato grauato restituere à patre arrogatore hæreditatem: neq; enim etiā si sub conditione grauetur, excipiet nisi vnam quartā sibi cōpetentem ex constitutione Diui Pij, aut si ita malit Trebellianicā. ita enim voluit Bar. in illa. l. si arrogator. nu. 25. ff. de adoptio. Sed Orosius ibi & in arrogato distinctionē admittit, q̄ ita senserint Cynus & Signorol⁹ quos ille allegat. Ego Bartolo libenter assentior, qm̄ in arrogato alia ratio est, q̄ in naturali, cui lōgè magis legitima debetur q̄ illi, videturq; pater animo compēsandi cum legitima quam illi debet propter cōstitutionem Diui Pij quartam Trebellianicā reliquisse.

39 Quartò limitabis cōem distinctionē, vt minimè habeat locū testatore expressim caute vt Trebellianica imputetur in legitimam, quo casu vnā duntaxat quartā liceat detrahēre filio instituto. ita enim voluit elegāter Bal. in. l. quoniā in prioribus. nu. 7. C. de inoffi. test. Alexāder allegās alios in. l. si debitor. nu. 4. ad. l. falcid. Ias. in præf. nu. 3. Grego. in. l. parti. Orosius dicēs hanc esse opinionē plurimum in illa. l. si arrogator. n. 76.

40 Quintò limitabis huiusmodi distinctionē non habere locū, vbi legitima portio ad semissem bonorū defuncti ascēderet, quo casu non posset filius detrahēre duas quartas, ne

tas, ne plus commodi consequatur grauatus, quàm honoratus. Bald. consilio. 94. libro. 2. Episcopus Ciuitatensis vbi suprà. numero. 6. in fine.

41 Quare cùm hodie legitima filij sit vniuersum patrimoniũ parentis excepta quinta parte bonorum. l. 9. titu. delegatis. lib. 3. for. legum. filius à patre grauatus hodie nõ deducet duas quartas. Et generaliter hodie non posse ascendentem grauatum restituere etiam sub conditione vel ad diem deducere duas quartas, probat text. in. l. 12. titu. 5. part. 6. vbi Grego. in glos. fi. generaliter admonet cessare iam hodie hanc distinctionem, si filius quintam, vel ascendens tertiam bonorũ partẽ grauatus sit restituere.

42 Quartò principaliter tu collige ex litera huius textus atque principali decisione, ex causa dotis & donationis propter nuptias posse iure optimo alienari rem fideicommissõ subiectam, si alia bona non sufficiat. 47 idem probat text. in corpore vnde hic exceptus est.

43 Cui tu adde posse etiam in dotem dari rem prohibitam alienari, quoniam litigiosa sit. l. fi. de litigiosis. j. cui cõuenit optima l. 14. titu. 7. partita. 3.

44 Sed & licet liberto in fraudem patroni sui bona alienare pro constituenda dote filia suæ. l. 1. §. sed si libertus. ff. si quid in frau. patro.

45 Pleraq; enim iuris solennia in fauore dotis (cuius causa semper & vbiq; præcipua est) remittuntur. l. fi. sup. ad Velleian.

46 Sed nil Iustinianũ noui hac sua decisione induxisse videtur, cùm idem fuerit decisum in. l. mulier. §. cùm proponetur. ff. ad Trebelli. vbi filia à patre grauata restituere hæreditatem si sine liberis decederet, iure optimo potuit ex hæreditate illa fideicommissõ subiecta dotem sibi constituere, & efficitur quidem quantitas illa fideicommissõ subducta proprium mulieris ipsius, ac liberum patrimonium, sicuti si aliunde dotaretur, & potest in illa portione quem velit hæredem instituere. atq; illum text. notarunt veluti singularem in hoc Paulus

de Castro in præf. num. 5. Ias. nu. 32. Ioannes Lopus in repet. rubricæ de donat. inter virum & vxor. §. 13. nu. 2. & statutum deferens marito aliquam partem vxoria dotis, haberet etiam locum in huiusmodi dote excepta ex re prohibita alienari. quod Bald. nu. 14. Curtius num. 46. obseruarunt. Et multi præterea, quos idem sequutus allegat Phanucius de Phanucijs Lucensis de lucro dotis. glo. 10. nu. 60. Quid est igitur quod Iustinianus noui hic attulerit? Et Paulus quidem Castrensis in. l. contraria plura ex ordine enumerauit, quæ adduntur legi illi per hanc authenticam sanctionem. Primò enĩ extenditur illa dispositio ad donationem propter nuptias. Secundò extenditur ad omnes descendentes. Tertio additur, vt huiusmodi dos congrua consignetur, non verò pro libito ipsius, qui fideicommissum pro dote regegit.

47 Quartò addit text. hic iuri antiquo, vt habeat locum illa dispositio non tantum pro dote danda et constituenda maritandæ, sed & in dote restituenda, nam pro eius satisfactione poterunt dari bona subiecta fideicommissõ, quod ex corpore constat apertissimè, vnde Irnerius hoc fragmētum detruncavit Et hæc est prima huius textus extensio, vt habeat locum etiam in dote restituenda. quam tenet glo. in præf. item Bart. nu. 2. Ioannes Faber paulò post principium, dicens hoc esse secundum glo. & doctores. & ita tenere doctores affirmauit Ias. nu. 29. Curtius. nu. 11. testatur esse cõm. Bald. nouell. de dot. 6. p. priuileg. 13. nu. 2. Curtius autem post Alex. quem allegat, intelligit id procedere, etiam si grauamen præcesserit dotis receptionem. quam opinionem cõmunem esse testantur Decius consilio. 376. num. 1. Curtius consil. 59. nu. 2. Episcopus Ciuitatensis. lib. 3. varia. resolut. c. 6. nu. 10. versiculo. quartò non tantum.

49 Quæ sententia vera est, etiam si mulier pro dote sua accepisset fideiussorẽ, quibus casibus ille potest interuenire, nam ad huc liceret euertere fideicommissõ pro restituenda illi dote. quod Paulus de Castro

ex facto consultus respōdit consilio. 15. circa ea quę superius plenissimē tractata sunt. nu. 2. versiculo secundō præsentialiter dubitatur. volu. 1. Iass. in præsenti nu. 32. Curtius iunior nu. 39. Neque mouet, quōd extraordinario huius textus auxilio videatur mulierem vti non posse, cū ordinario aduersus fideiussores obligatos agere possit. l. in causā. in prin. ff. de mino. & cū ipsa sibi fideiussores prospexerit, legis subsidium cessare debet. l. fin. C. de pact. conuent. nam

50 primum locum habet, si remedia illa contra vnum intenduntur, non si contra diuersos, vt in hac specie possunt quidem simul competere. l. etiam. C. si tutor vel curat. interuen.

51 Præterea cū extraordinario remedio plenius consulitur quā ordinario, liberū est ad extraordinarium confugere. glos. nota. in l. si. in parte. constat. ibi, sed certē. C. si aduer. rem. iudicat. quam ibi sequuntur omnes. & præterea Bart. in l. Aemilius. nu. 3. ff. de minor. idem Bart. in l. in prouinciali. §. 1. nu. 4. ibi. si verō non est famosum. ff. de noui oper. nunt. Ias. in l. diuus. nu. 9. ff. de re iudicat. & in §. præiudiciales. nu. 34. de act. Instit. & testantur gl. illius opinionem esse communem eam sequuti Alexand. consil. 207. nu. 10. in fil. lib. 7. Curtius in l. testamento. nu. 5. C. de impub. & alij. pro qua est tex. in l. damni. §. & cuius vsusfructus. ff. de damno infect. Plenius autem consuli mulieri beneficio huius text. quā ex fideiussoribus, plus quā manifestum est, cū hīc ad rem agere possit, ibi personaliter contra fideiussores: plus autē cautionis in rem esse quā in personam, vel regula iuris est manifestissimum. Secundum non obstat, quoniam regula illa non habet locum, cū remedia tendunt ad diuersa, nam hīc vnum remedium reale est, alterum personale. l. causam. §. puellam. ff. de manumiss. quare opinionem hanc ego sequor.

52 Secundō textum hunc tu ampliabis, vt procedat non solū in re tacitē prohibita alienari, prout est cū fideicommissio illa submittitur, sed etiam si expressim sit pro-

hibita alienatio, nam & tunc fauore dotis ac donationis propter nuptias poterūt prædictæ res alienari. ita enim voluit Bartolus in l. filiusfam. §. Diui. 2. q. nu. 10. ff. de lega. 1. vbi allegat tres textus in hoc. Primō textū in l. mulier. §. cū proponeretur. ad Trebell. qui licet agat de alienatione tacita, rectē ad expressam per Bartolū extēditur ex subiecta ratione, cū dicit, & pudicitie mulieris, & voto parentū hoc cōuenire. nā & illa ratio in prohibitione expressa locū habet. Secundō allegat Barto. textum in l. à filia. ff. ad Trebell. qui tex. licet loquatur etiam in tacita prohibitione ex expresso fideicommisso resultante, ex sua ratione ad prohibitionem expressam nō iniuria à Bartolo extēditur, cū dicat dotem loco eris alieni haberi, quæ ratio in expressa etiam prohibitionem locum habet. Tertiō allegat Bartolus text. hunc, qui inducendus est vt Bartoli sententiam probet in ratione illa communi, ea enim quæ communiter. quæ ratio & expressæ etiam prohibitioni conuenit. quare Bartoli sententiam libenter probauit ibi Alexander nume. 10. testatur esse communem eam sequuti Ias. ibi. num. 96. Ripa. nu. 70. Ioannes Crotus num. 44. Loazes. nu. 341. dicit hanc opinionem esse communem Ias. in præsenti. nu. 24. testatur præterea esse communem eam sequuti Decius consilio. 519. col. 2. Curtius senior consil. 27. num. 18. Beroius decisione. 110. nume. 5. ad finem. Episcopus Ciuitatis libro. 3. variarum resolutio. capit. 6. num. 10. versiculo. secundō hoc in tractatu. Rolādus à Valle allegans alios qui idem affirmant consil. 85. nu. 7. qui omnes eam sequuntur.

53 Et in rebus maioratus (quod nostri dicunt) tenent hanc opinionem Ioannes Lopus in repe. rubr. de dona. inter vir. & vxor. §. 16. Rodericus Xuarez in l. quoniam in prioribus. 2. limit. ad legem regiam. C. de inoffi. testament. & vterque horum id limitat. numero. 1. nisi expressē testator inhibuisset etiam alienationem ex causa dotis. de quo ego dicam inferius. 3. limitatione. & sequitur idē Andreas Tiraquell. de iure

de iure primogeni. quæst. 61. nu. 7. sed contrarium tenet in hac specie Bald. in cap. 1. §. donare. num. 2. versic. oppono. de authent. res quæ. qui seu. dar. poss. dicens text. hunc non habere locum in expressa prohibitionem alienationis, sed solum in tacita, in qua loquitur. atque hanc Bald. opinionem sequuntur Iass. in præsent. idem Iass. in illo. §. diui. vbi eum paulò antè allegauit idem Iass. in l. 3. num. 5. ff. si certum pet. Antonius Gome. in l. 40. Tauri. nu. 87. Et in rebus ex causa maioratus alienari prohibitis tenet hanc opinionem Pinelus in l. 1. C. de bon. mater. 3. part. num. 102. Ego à communi non discedo.

54 Tertiò textum hunc tu ampliabis, ut habeat locum etiam pro constituenda dote spiritali, quæ dari solet in tractibus religionem: nam cum hoc hic impendatur matrimonio carnali, cur non idem spiritali impartiamur? c. inter corporalia. cū alijs. de trans. episc. vel elect. Et generaliter ingressus religionis ipso matrimonio est fauorabilior. authent. de sanct. episc. §. sed & hoc præsent. coll. 9. ex quo text. tenet hanc ampliationem Bartolus in præsen. num. 7. Bald. num. 13. Ange. num. 4. in fine. Salicet. nu. 10. Philippus Corneus & alij. & testantur communem esse hanc Bar. opinionem Iass. num. 18. & iterum num. 32. Curtius nu. 26. Sequuntur eandem opinionem Euerardus in topicis. c. 33. dicens ita tenere in præsent. Bart. Bald. & doctores. Antonius Gomecius in l. 40. Tauri. nu. 87. versic. septimò intellige.

55 Addit eleganter Bald. num. 13. symoniā non committi in hac dotis constitutione, quoniam monasterium non recipit illam pro ingressu, sed pro alimentis ad ipsam monacham exhibendam: & si quidem monasterium egens sit, potest accipere dotem hanc pro alimentis. quod ultra Bald. in præsen. voluit. gl. 1. quæ est. notabil. in ca. honoratur. 32. quæst. 2. nam si monasterium opulentum sit, ex pactioe pecuniam accipere, symoniacum esset. quod idem Bal. notauit in l. si quenquam. col. 1. versic. extra quæ

ritur. C. de episc. & cleri. Ioannes de An. in rubric. de symo. num. 8. Aufrerius decis. Tholos. 311. Hieronymus Lucas. de cābijs. §. sequitur alius terminus. volu. 5. tract. Syluester verbo, symonia. q. 15. & testatur esse communem opinionē F. Franciscus Victoria in repet. de pœnis symoni. nu. 12. Sed symoniā ex hoc non statim committi quod monasterium opulētum sit si pro alimentis dos assignetur sed tātūm præsumi, probat (nec ineleganter) Sotus de iusti. & iur. lib. 9. q. 6. artic. 2. in respōsione ad quartum. Quibus tu adde procedere textum hunc etiam in dote constituenda ecclesiæ, quam quis construxit. Lambertinus de iure patro. libro. 1. part. 1. quæst. 5. num. 24.

56 Quartò ampliabis text. hūc, ut procedat non solum si grauatus ipse velit dotem sibi constituere vel donationem propter nuptias, sed & si alias personas dotet, quibus lege obligatur congruo modo dotes constituere, putā pro filiabus suis, quas quis tenetur dotare. l. si. sup. de dot. promiss. l. qui liberos. ff. de rit. nup. l. obligamur. §. lege. ff. de actio. & obligat. ita enim voluit Bartolus in præsent. num. 3. & ante eum fuit sententia hæc Petri ac Cyni in præsent. 2. quæst. quam etiam sequuntur Fulgo. num. 4. Salicet. nu. 2. è quibus prior affirmat ita tenere doctores. idem Corneus in præsent. Iass. num. 6. & testatur hanc esse communem resolutionē Curtius nu. 13. eam sequutus.

57 Sed hoc non ita simpliciter verum est, sed in illis personis solum, quæ testator ipse teneretur dotare si viveret. ita enim voluit Paulus de Castro in l. mulier. §. cū proponeretur. ff. ad Trebell. nu. 2.

58 Nam auus, proauus, & cæteri superiores parentes tenentur dotare suas descendentes. l. dotē dedit. ff. de collat. bono. l. & ideo. §. si. ff. de in rem verso. l. profectitia. §. si filius familias. ff. de iure dot. quibus conuenit. l. 8. titu. 11. part. 4. estque commune præceptum in l. 1. ff. solut. matrim. vbi Zasius num. 27. testatur hanc esse communem opinionem. Et hæc mihi declaratio placet, licet text. hunc mirū in modum restringat.

59 restingat. Ex quo intellectu infert Barto. ipse textus huius dispositione habere etiam locum in matre diuite, quæ posset bona subiecta restitutioni alienare pro constituenda dote filiae suæ. Licet enim mater regulariter non teneatur filiam dotare. l. neq; mater. C. de iure dot. paternum enim id officium est, hoc tamen inquit Bart. verum est, nisi mater sit diues, & filia pauper, quæ aut patrem amisit, aut ita inopem habet, ut filia nequeat dotem constituere, tunc enim teneretur mater dotē filiae suæ constituere. Bartoli decisionem sequuntur communiter doctores teste Curtio num. 15. Sed tu hic aduerte, videtur enim Bartolus se in hac doctrina confundere: nam cum de matre diuite egat, dicit eam non habere unde possit filiae suæ dotem constituere nisi fideicommissum evertat. Sed tu Bartolum accipe de matre quæ non aliunde quam ratione fideicommissi diues esset.

60 Ex Bartoli autem ampliatione tu collige, matrem diuitem teneri dotare filiam inopē, quod omnes sequuntur in. l. i. ff. soluto matrimonio. vbi Ripa. num. 79. testatur hanc esse communem opinionem. Hoc ex eo probat Bart. quod etiam si regulariter mater non teneatur filium alere nisi ad primum infantis triennium. l. nec filium. C. de pat. potest. l. si quis à liberis. §. si mater. ff. de libe. agnos. l. alimentaria. ff. de nego. gest. si tamen filius sit inops, mater diues, tenetur eum mater alere. & idem tenent ipse Barto. ac ceteri in. l. alimentaria. supra de nego. gest. idem Bart. in. l. Nensenius. num. 7. ff. de nego. gest. cuius opinionem omnes frequenter receperunt. & probauit lex regia. 4. titulo. 19. part. 4.

61 Idemque esset dicendum, si mater esset heretica, & filia orthodoxa, quoniam teneretur eo casu mater filiam dotare. l. cognouimus. C. de haeret. ex qua lege hoc ita colligit gloss. in. l. neq; mater. C. de iur. dotium. quam ibi antiquiores sequuti sunt. & est similis in. l. si. verbo. paternum. C. de dot. promiss. quarum opinionem sequitur Angel. de Aretio. num. 19. l. ass. nu. 115. in. §. fuerat. de

actio. Instit. & tenet idem Archidiacono. in. c. hoc sanctum. nu. 1. 32. q. 2. sequuntur eandem gloss. opinionem Ioannes Lopius in repet. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 21. num. 5. Rip. in. l. i. nu. 72. ff. solut. matr. Baptista de sancto Blasio in tractatu de correlatiuis. numero. 49. Maynerius in. l. in ambiguis pro dotibus. nu. 16. ff. de reg. iur. & est communis resolutio lege regia etiam probata. 9. titulo. 11. part. 4. & si iure communi non probari affirmet Bald. nouellus in contrariam sententiam inclinans. de dote. 6. part. priuilegio. 16. nu. 4. His igitur casibus liceret matri alienare res subiectas fideicommissio pro constituenda dote filiae suæ.

62 Ex quo iterum infert Bart. num. 4. licere fratri quando tenetur dotare sororem alienare res subiectas fideicommissio. & Bartoli opinionem testatur esse communem Curtius nu. 17. quam tenet etiam Alciatus lib. 2. de verb. signifi. nu. 48. tamen si contrarium teneat Angel. col. 2. Oportet autem inquire casum, in quo teneatur frater dotare sororem. In quo vnica conclusio duntaxat statuenda est. Tenetur frater dotare sorore vtrinque coniunctam, aut saltem eodem patre natam. ex tex. in. l. cum plures. §. cum tutor. ff. de administ. tut. ibi. sed non dabit dotem sorori pupilli alio patre natae, etiam si ea aliter nubere non possit. Et hoc tenet glo. ibi in parte. alio patre. in fine. fuitque illa sententia Azonis. quam etiam sequuntur ibi Rainer. & Alber. item Bartolus. versic. quæro dicitur hic. & voluit idem glo. in. l. non omni. in gl. 2. C. de adm. tut. quam ibi sequuntur omnes. & testatur esse communem Francisc. Curtius. in praesent. n. 17. idem sequutus. communemque esse opinionem hanc testantur Ias. nu. 27. Ripa. nu. 83. in. l. i. ff. solu. matri. quam etiam sequuntur allegantes alios Lopius in repet. c. 3. notabili. §. 20. nu. 6. Euerar. in topicis. c. 29. vers. quinto istud. Boërius decisio. 129. num. 7. Maynerius in l. in ambiguis pro dotibus. num. 18. ff. de regul. iur. Tiraquell. de iure primoge. q. 62. Arius Pinelus in. l. i. C. de bon. mater. 3. part. num. 101.

Ex su.

63 Ex superioribus & illud infertur, non licere patri res quæ fideicommissæ sunt, alienare pro constituenda dote filiae suæ naturali, quoniam hanc dotare minimè pater teneatur. l. vxorem. §. pater. ff. de lega. 3.

64 Sed hæc illatio iure Canonico non pro cederet. quod Iasson & Curtius hic rectè obseruarunt: ille nu. 33. versiculo. septimò limita. hic nume. 41. nam illo quidem iure sicuti pater tenetur filiam naturalem imò & quocūq; ex complexu genitam alere. c. cū haberet. de eo qui dux. in matri. quam polluit per adulterium. ita & dotem illi assignare tenetur. quod Barto. eleganter notauit in l. Mæuius. §. duobus. nu. 18. ff. de lega. 2. idem Bart. in authen. ex complexu. nu. 4. sup. de incest. nup. Bar. in l. si. §. si à socero. nu. 2. ff. quæ in frau. credit. & in l. si. nu. 7. ff. de his qui. vt indigni. & sequuntur hanc opinionem Panor. in illo cap. cū haberet. in vltimo notabili. Præpositi. ibi. 2. col. Iass. in §. fuerat. num. 112. de actio. institut. Aretinus in l. 1. num. 7. ff. solu. matri. vbi tamen subdit ille, quòd & si vera sit hæc opinio, & feruetur in practica, propter authoritatem Barto. ac etiam propter æquitatem fatendum esse iure illam non probari. Socin. ibi nu. 45. & communem eam esse testatur ibi Ripa nu. 66. Crotus nu. 76. Camillus nu. 119 & eam sequuntur multi, atq; eos referens Episcopus Ciuitatensis in Epito. de spons. 2. part. cap. 8. §. 6. num. 11.

65 Et seruabitur quidē ea decisio non solum apud Pontifices atq; fines illis obtemperantes, sed etiam in foro seculari, nam æquitatem illam iuris Canonici præferri oportet rigori iuris ciuili. quod glos. fin. in fine. ibi notauit. quam ibi sequuntur omnes. & esse communem testantur allegantes alios qui idem profitentur Rolandus à Valle. consi. 74. num. 47. qui multos allegat. Episcopus Ciuitaten. vbi sup. Ioānes Orosius in l. 1. §. ius naturale. numero. 19. ff. de iusti. & iure. Antonius Gometius in l. 9. Tauri. nume. 38. Menchaca de successio. creat. §. 20. num. 313.

66 Vt tamen interim memineris necessi-

tatem illam alendi filios adulterinos ac incestuosos lege regia. §. titulo. 19. part. 4. ad solum patrem redactam esse, neque auum vel superiores parentes comprehendere. quam legem in hoc multum notari mandat Gregorius ibi in glo. penult. Sed ego lege illa à communi sententia non discedo, existimans patrem ac omnes superiores æquitate illa Canonica semper teneri: respexit enim lex Alphonsi veterum rigorem in hac parte.

67 Vltimò infertur, non posse filium alienare res subiectas restitutioni pro constituenda dote matri suæ, cū eam filius minimè teneatur dotare. argumento text. in l. cū plures. §. cū tutor. ff. de administr. tut. in l. 1. §. sed nonnullos. ff. de tut. & ratio. distrah. vbi cū Iurisconsultus enumeret quibus personis teneatur pupillus dotem constituere, matris pupilli non meminit, vnde colligunt plerique omnes non teneri filium matrem suam dotare. & solet in idem allegari textus in l. si vineæ. C. de lorigi tempor. præscript. vbi filius à marito matris suæ vendicat vineas quasdam, quas (cū filij essent) mater ipsius vitrico in dotem dederat. ex quo textu colligit ibi Guillel. Cugno. non teneri filium matrem dotare, cū impunè vendicet res suas à matre in dotem datas. Sed nec ille text. id probat necessariò, tametsi post Guillelmum idem teneant ibi Bald. & Angelus. & præterea idem Bald. in proemio. ff. veteris. in prin. num. 18. versicul. sed filius tamen. vbi in hoc allegat textum in illo. §. cū tutor. quem dicit esse vnicum in hoc, cū tamen id non probet necessariò. Sequuntur eandem opinionem Ange. in l. 1. nume. 3. ff. soluto matrimo. vbi idem sequuntur Crotus num. 89. Bartol. de Bart. num. 139. Bald. nouellus de dote. 6. part. priuilegio. 16. num. 5. Campegius de dote. 21. quæst. Claudius de Seyfel. in l. diuortio. in principi. nume. 12. ff. soluto matrimo.

68 Quintò ampliabis text. hunc, vt habeat locum non solum si pater viuens filias dotauerit, sed etiam si in testamento dotem illis

illis constituerit. ita enim voluit Bar. in præsen. num. 5. dicens ita se ex facto tenuisse. sequitur Ias. nu. 13. testatur esse communem eam sequutus Curtius num. 19. tenet idem Barto. in. l. quæsitum. §. si sponsa. num. 3. Ripa ibi. num. 17. ff. de privileg. credit. Mouetur Bartolus, quoniam & hic actus etiam in testamento factus alienatio est. l. si quis prioris. §. certum. C. de secund. nup. Sed melior ratio est, quoniam & ea mulier dicitur dotari, cui pater in testamento aliquid dotis nomine reliquit. quod ipse Bart. notauit in. l. Titio centum. §. Titio genero. nu. 5. ff. de condi. & demonstrat.

69 Addit Bar. qd si pater hoc in testamento non curasset posse filias ipsas se dotare ex bonis ipsis quæ pater fuit grauatus restituere.

70 Addit præterea Bald. num. 11. posse hæredem puellæ, quæ dotata minimè fuit, excipere fideicommissio eam partem, quam puella potuit pro sua dote detraxisse. idem Paulus de Castro. num. 8. Ias. num. 32. versiculo. octauo extendit. Guillelmus Benedictus in cap. Raynuntius. verbo, mortuo itaque. 2. nume. 115. de testament. Chassenæus in consuet. Burgund. rub. 7. nu. 10.

71 Sed mensentia Curtij delectat magis, existimantis num. 21. textus huius beneficium ad hæredem non transire, quoniam cessant in eo rationes quæ ex hac lege colliguntur, vt fideicommissum possit alienari.

72 Sexto ampliabis textum, vt procedat etiam postquam est filia maritata: nam si incompetenter dotata fuerit, potest pater ex rebus subiectis restitutioni congruam dotem filiæ etiam vxorata constituit. ita enim tenet Baldus in præsen. nu. 10. contrarium tenente Bartolo nu. 6. sed Bald. opinionem sequuntur etiam Paul. de Cast. nu. 7. dicens idem tenere Ange. in præf. Sed hoc Ange. in meo libro non dicit. Et addit Pau. se ita contra Bar. consulendo tenuisse. Et falsam esse Bart. opinionem hanc sequutus affirmat Ias. nu. 14. & cõem esse testatur Curtius, nu. 25. quam tenet Gomecius in. l. 40. Tauri. nu. 87. versic. sexto limita. Parisius cõsil. 63. nu. 34. volu. 2. Roladus à Valle. cõfi. 85. nu. 2. Sed Bart. opi-

nioni non defuerunt opitulatores, eam enim tenet Fulgo. nu. 5. dicens magnam esse Bart. auctoritatē. Salice. nu. 3. Corneus nu. 2. ad fin. et tenuit idem Bar. in. l. obligamur. §. lege. obligamur. ff. de act. & oblig. Salicet. in. l. qui liberos. n. 2. ff. de ritu nupt. Matheselanus singul. 106. Panorm. in. c. accedens. num. 6. de procurat.

73 Fundauit autem Bartolus causam suam duobus capitibus. Primò quoniam pater tenetur filiã suam dotare officio iudicis. vt in. l. qui liberos. ff. de ri. nup. & tenet idem Bart. defendens opinionem quam hic tenuit in. l. mulier. §. cum pponeretur. ff. ad Trebel. & esse hanc opinionem cõem affirmat Guillelm. Benedictus in. c. Raynuntius. in parte, dotē dedit. nu. 24. de testamē. & eam tenet Salicet. in. l. si. nu. 5. C. de dot. promiss. & testatur esse cõem Paul. de Castr. eam sequutus in. l. si socer. nu. 4. ff. solut. matr. affirmat esse cõem Corrasius in. l. qui liberos. n. 53. ff. de ri. nup.

74 Secundò mouetur Bartolus, quoniam sicut pater non tenetur alere filium habentem vnde se alit. l. si quis à liberis. §. sed si filius. ff. de libe. agnos. ita non tenetur dotare filiam iam maritatam quoniam à marito eam exhiberi oportet. l. quod in vxorem. C. de nego. gest. Sed qui conspirarunt in hac opinione contra Bar. negat iudicis officio patrē teneri filiam dotare, iure enim actionis obligatur auctoritate gl. ordinariæ in. l. obligamur. §. lege obligamur. ff. de act. & oblig. quã præter eos & ordinarios in proprio loco testantur esse communiter approbatã Socinus regul. 28. pater. fall. 4. Ias. in authen. præterea. num. 8. vnd. vir. & vxor. Curtius in præsen. nu. 25. & eam sequuntur allegans alios Lopus in repet. c. per vestras. 3. notab. §. 20. nu. 6. de donat. inter vi. & vxorem. Et teneri quidem patrem dotare filiam etiam maritatam, tenet Alex. allegans multos consi. 139. nu. 7. volu. 2.

76 Officium enim iudicis vno solùm casu competeret in hac specie, patre foemina capto ab hostibus. vt in. l. profectitia. §. 1. ff. de iure dot. quem text. dicit esse singul. Socinus in. l. cum auus. nume. 76. ff. de condi. &

V demonst.

- 77 demost. Iam verò argumentationem Bart. de alimētis ad dotē ipsi nō admittūt, qm̄ dicūt patrē teneri dotare filiā etiā Croeso ipso di-
tiorē. l. si. cum gl. intelligi. C. de dot. promiss. cū tñ non nisi in opem alere cogatur.
- 78 Septimò text. hūc ampliabis, vt procedat etiā in sumptibus alimētorum: nā si grauatus nō possit se alere ex fructibus atq; reditibus ipsius fideicommissi, poterit vt se alat euertere fideicommissum. cōtra gl. in præsen. ibi. itē nūquid poterūt fieri sumptus. & tam et si gl. opinionē grauissimi authores probauerint, Odofre. in præf. nu. 5. Salice. n. 3. Iacobus de Bellouiso in corpore huius authen. q. 9. aduersus tñ. gl. opinionē videtur tex. in authē. cōtra rogatus. in finalib⁹ verbis. j. ad Trebel. vbi causa alimētōrū & dotis in hac propria materia æquiparātur. Sed gl. illum text. pro se inducit, & fortassis hoc animo fuit Accursius, qm̄ illo solū casu videbatur diminutio permessa pro alimētis, cū rogatus q̄s fuit restituere quicqd̄ superfuerit ex hereditate. Sed ille tex. potius est contra glossam: nā quēadmodum grauatus ibi qui tenetur quartā restituere potest illā alienare ex causa dotis & donationis propter nuptias & alimētōrū, ita etiā in præsentī specie grauatus restituere fideicommissum poterit vniuersum illud euertere ex causa alimētōrū: qm̄ quod in quarta illa restituēda ibi disponitur, ad totū fideicommissum pertinere videtur, cū ratio differētiae assignari cōgruē nō possit. vulg. lege. quæ de tota. ff. de rei vēd. Quare hāc opinionē cōtra gl. tenēt in præf. Iaco. de Aretio. Cynus. 2. q. Bar. n. 9. testatus hāc esse cōem doctorū sentētiā & sibi placere Ioan. Faber. vers. sed an possit. Bal. nu. 23. Paul. nu. 13. dicēs ita tenere doctores. cōem esse testātur Iass. nu. 31. Curtius nu. 30. eam sequuti. & ante oēs testātur hāc opinionē eā sequuti Ange. nu. 6. Fulg. nu. 7. & cōem esse affirmat Corneus. si. col. sequūtur eādē opinionē Nicolaus de Neapoli & alij in. l. mulier. §. cū proponeretur. ff. ad Trebell. vbi Alex. col. 2. versic. item notabiliter limita. dicit fateri se hanc esse magis cōem opinionem. & testātur hanc esse
- magis cōem opinionem eam sequuti Alex. & Socin. vterq; num. 2. in. l. Marcellus. §. res quæ. ff. ad Trebell. quā sequitur Antonius Gome. in. l. 40. Tauri. nu. 87. versic. octauò
- 79 intellige. Et in bonis maiorat⁹ posse illa alienari vt possessor alatur, tenet Gregorius in l. 24. tit. 9. part. 6. in gl. si. ibi. & potest induci Episcopus Ciuitatēsis testatus hāc esse communem opinionē. lib. 2. var. resol. c. 16. nu. 9. vers. fateor tamen.
- 80 Id tamē limitat Socinus in illo. §. res quæ. non procedere, si tēpore mortis patris prohibentis alienationem sufficiens filius patrimonium ex sua legitima habuerit ad se exhibendum quod ille nepos dilapidauit. Dicit tamen cogitandum hīc esse, quoniam non inueniat ab aliquo tactum.
- 81 Pro hac sententia cōi contra glo. facit optimē text. iuncta gloss. in. l. ob as alienum tantum. C. de præd. minor. vbi res prohibita alienari à lege qm̄ minoris est, excepta causa aris alieni pot̄ iure optimo alienari ad exhibendū ipsum pupillum atq; personas ei coniunctas. & glo. illā dicit esse notandam Bart. in præsen. nu. 9. & esse cōmuniter approbatam testatur Iass. in. l. 2. col. si. ff. de officio eius cui manda. est iurisdic̄t.
- 82 Secunda ratio est non leuis pro cōmuni contra gloss. q̄ cū patri liceat propter famem proprium filium venundare. l. 2. C. de patr. qui fil. distraxe. imò & ipsum posset comedere, si modò tanta esset necessitas. l. 8. tit. 7. par. 4. multò magis licebit ppter eandē causam fideicommissum euertere.
- 83 Tertiò eadē opinio eo iuuatur, q̄ res prohibita alienari qm̄ apud sequestrum sit deposita, ex causa alimentorum potest alienari. l. fin. C. de ordi. cognit. ex quo text. ita colligit Bart. in tract. de aliment. nu. 44.
- 84 Quartò cū liceat propter hāc causam aliena occupare. c. si quis propter. de furt. c. discipulos. de conse. dist. 5. multò magis licebit propria distrahere. Et cū vt vitæ consulatur liceat fideicommissum euertere, licebit etiam idem facere in subsidium famæ ac honoris grauati. argum. tex. vulg. in. l. iusta. ff. de manu vindic̄t. in. l. isti quidē ff. quod

- ff. quod met. caus. atque ita expressim text. hunc interpretatur Gaspar Valascus in. l. Imperium. nu. 251. ff. de iurisd. omn. iudic.
- 85 Et insinuât omnes superiores licere quidem patri fideicommissum euertere non solum ut se alat, sed & pro alendis liberis. Adde tu & pro alenda nuru posse à socero fideicommissum euertere.
- 87 Quemadmodum enim pater tenetur alere filium, ita & eius vxorē. glo. in cap. admonere. in glos. partem. 33. q. 2. quam dicit esse singularem eam sequutus Barbat. in cap. 2. nu. 46. de for. compet. & in cap. iuravit. nu. 24. de probat. Est tamen glos. expressior in l. si quis à liberis. §. 1. vers. non tatum. verbo; cetera onera. ff. de libe. agnos. vbi eam notat Bart. vbi Accursius legū omnium scientissimus allegat text. hoc expressè dicentem in l. si filia. §. 1. ibi, quia & filij onera & nurus ipse agnoscere necesse habet. ff. fam. Ercisc. & idem notauit Bart. in tract. de alimē. nu. 16. Cynus in l. vbi adhuc. q. 10. C. de iure do. l. ass. in l. si cōstante. nu. 48. ff. solu. matr. vbi idem sequitur Crotus. 2. lectione. col. pen. Ripa. nu. 54. Episcopus Ciuitatensis in epit. de spon. 2. par. c. 8. §. 6. nu. 5. versic. tertio subinfertur. Guido papæ decis. 127. idē pro fratre, quem successor fideicommissi, vel maioratus tenetur alere ne mendicet. Ioann. Andr. in cap. grandi. de suppl. neg. praelat. Francus in rubri. de test. in. 6. nu. 63.
- 88 Alij autem doctores aliter glos. hanc in hac parte interpretantur, quasi glo. non velit agere de sumptibus alimētorum, sed de alijs sumptibus militiæ. v. vel doctoratus, in quo dicunt Paulus & ceteri posteriores pro huiusmodi impensis ac sumptibus fideicommissum euertere non posse.
- 89 Sed posset in hac specie dubitari, nūquid pro sumptibus faciendis causa studiorum fideicommissum euertere liceat? Et Franciscus Curtius in præs. nu. 43. in eam sententiam concessit, ut liceat causa studij fideicommissum subuertere: nam cum causa dotis hoc permittatur, & causa studij videatur esse permissum, cum causa dotis ac studij soleant æquiparari ex sententia Bartoli in l. 1. ff. solu. matr. nu. 31.
- 90 Nam & piā causam studij esse quibusdā visum est. ita enim cēsuit Bal. in l. 1. in. repe. col. 5. versic. solutio. ibi. idē fortē si aliquid sit relictum. ff. de lega. 2. & licet Bal. restringat hoc ibi ad studium sacræ philosophiæ, generaliter in omnibus studijs id esse accipiendum affirmat Andreas Tiracquellus, aut is est aliquis ex ipsius liberis. in tractatu de priuileg. piæ causæ. in præfatione. col. 15.
- 91 Nam & quēadmodum ex causa dotis licet patri filiæ etiam in potestate constitutæ donare. l. Pōponius Philadelphus. ff. fam. Ercisc. ita & causa studij, ita enim voluit Bal. in l. 1. ff. solu. matr. col. pen. in medio. versic. quia glo. æquiparat. Angelus ibi. nu. 12. Cumanus in finalibus verbis. l. as. n. 52. testatus cōem esse hāc opinionem, nec ab ea oportere recedere, quā & Camillus probat nu. 191. Sed hæc non me mouent, quin contra Curtiū libetere teneam, ex causa studij nō licere alicui alienare res subiectas fideicommissis. Quam opinionē tenet Angel. primus omnium in præs. nu. 5. Paulus de Castr. nu. 13. l. as. fin. col. versic. decimò limita. & testatur hanc opinionē esse cōem Curtius ipse in l. si certis annis. nu. 16. de pact. quā etiā sequitur Alexā. nu. 55. Alciatus nu. 24. in l. 1. ff. solu. matr. Claudius in l. Marcellus. §. res quæ nu. 2. ff. ad Trebel. & eam sequor, quoniam cum patris obligationem vel eius qui rem subiecit fideicommissis hic contemplerur ut vinculata bona resolui possint. l. cum feruus. versic. nam si viuus ipse. ff. de condit. & demonstra. & est nota communis omnibus materiam hanc tractantibus post Paulum in l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad Trebel. & esse communem affirmat Socius in illo. §. res quæ. nu. 4.
- 92 Pater autē cū non teneatur filiū in scholas mittere, neq; impensas studij illi ministrare. Bart. in l. de bonis. §. nō solum. ff. de carb. edict. pro impensa studij fideicommissum subuertere non potest. Sunt tamen qui existiment teneri patrem filiū ad studia mittere, missioq; impensas ministrare. argu. tex. in illo. §. non solum. & tenet Bart. in l. quidam

cum filium. nu. 11. ff. de verb. obli. Sed quod præmissi verius est. Ad humaniorum autem studiorum curam tenetur pater filium mittere, atq; ex eo tenetur sumptus facere. Bart. in illo. §. non solum. & videtur probari ex lege qui filium. vbi pup. edu. debeat. Rebusus de privileg. scholasti. priuil. 53.

93 Neq; satis certum est valere donationem factam filio in potestate ex causa studij, contrarium enim videtur probare tex. in l. quæ pater. ibi, emancipato. ff. fami. ercisc. & tenet Bart. expressim in l. 1. §. sed neq; Castrense. nu. 8. ff. de colla. bon. Bart. Bald. & Salicetus in l. filia cuius. C. fami. ercisc. Imola nu. 15. Alex. nu. 55. in l. 1. ff. solut. mat. vbi Ripa. nu. 140. Andreas Alciatus. nu. 24. testatur hæc esse communem eam sequuti nisi (quod posterior inquit) donatio fieret in lauream doctoratus. licet apud nos prior opinio iure probata sit lege. 3. tit. 4. par. 5. & pragmatice regum catholicorum. 25. versu. *Pero si.*

94 Octauo ampliabis tex. hunc vt procedat etiam pro redimendo grauato ab hostium seruitute, nam & hoc casu licebit euertere fideicommissum ita enim voluit Bart. in præf. nu. 10. quem sequuntur Paulus. nu. 13. Ias. nu. 32. versu. sexto extendit. testantur hanc opinionem esse communem eam sequuti Corneus si. col. Curtius. nu. 31.

95 Cuius rei ea ratio est, quoniam tenetur pater filium ab hostibus captum redimere. in auth. Si captiui. ibi, eadem poena est parentum, si redemptionem neglexerint libero rum. C. de epis. & cler. Sed & ad alias personas onus illud redemptionis extendit pijsima lex Alphonsi. 3. tit. 29. par. 2. Præterea in hoc etiam videntur militare rationes oēs, quibus constat text. hic. Nam pudicitia ac honori hominis cuiusq; conuenit ab hostibus redimi, neq; enim mulieris pudicitia aut honor viri alicuius sine periculo esset apud hostes. Præterea hoc maximè conuenire videtur voto parentum ipsorum. Nam quis parens a deo vecors adinueniri posset, qui vel magno pretio filium suum captum non redimeret? Sed & ratio illa publicæ utilitatis non abest huic propositioni. Quotus enim

quisque non intelligat publicæ interesse ciues nostros ab exteris barbarisque gentibus esse redemptos? Quartam ipse his rationibus adjicio Christianæ pietatis. Quis enim non videat maximum beneficium eius animæ conferri, qui ab hostibus redimitur, restitendus fidelium ac Sacramentorum ecclesiæ communioni? Quare ipse Bart. opinionem libenter sequor.

96 Sed an ea quoque procedat, si captus non sit apud Barbaros, sed apud gentes Christianas, inter quas bella interdum non sine magna religionis iactura geruntur: nam finge captum esse aliquem grauatum fideicommissum restituere apud Gallos, an pro hoc redimendo liceat euertere fideicommissum?

97 Est autem ratio dubitandi in hac parte non levis, quoniam capti in bello gesto inter Christianos, non efficiuntur captiui, neque serui capientium. ita enim voluit Barto. in l. hostes. numero. 16. ff. de capt. & post. reuer. vbi inquit hoc esse consuetudine receptum. & idem sequuntur Ange. nu. 1. Zasius. num. 14. in §. rursus. de actioni. Institut. Cepola de seruitut. urban. prædi. cap. 1. numero. 4. Martinus Laudensis in tractatu de bello. quæst. 19. Ioannes Lopus Segobienensis de bello & bellatoribus. §. si summus. num. 4. Iacobus Septimancensis de institut. cathol. cap. 59. nu. 1. Andreas ab Exea de pactis nu. 263. neminem allegans. Ferrarius in l. filius familias. col. 2. ff. de regul. iur. Boerius decisione. 178. nu. 2. Alciatus in l. hostes. nu. 2. ff. de verb. signific. quorum traditio probata est lege regia. 1. tit. 29. p. 2. non igitur videtur rationes huius textus ad huc captum pertinere. Sed ego idem in capto in bello à Christianis gesto existimo: licet enim reuera seruus non efficiatur, nil tamen ab specie seruitutis differt. l. 2. ff. de libe. hom. exhiben. & cum pro fame ac honore fideicommissum euertere posse in superioribus permiserimus, & pro libertate grauati idem videtur esse concedendum, quæ inestimabilis res est.

98 Sed quærit hoc in loco Bartolus nu. 11. an eodem modo liceat fideicommissum euertere pro

pro redimendo grauato filio uè eius à carce-
ribus, quibus ex suo delicto vel debito de-
tinetur? In quo Bartolus ipse cogitandum
relinquit. Raphael quidem Fulgosius nu.
7. pulcherrimam esse Bartoli dubitatione
præfatus, in eam sententiam inclinatur, ut li-
ceat etiam res subiectas fideicommissis ex
hac causa alienare, qui subdit humaniore
esse sententiam hanc. allegat Fulgosius iura
generalia in l. isti quidem. ff. quod met. cau-
sa. in l. utilitatem. ff. de confir. tut. in l. i. ff.
de bon. eorum, qui mortem sibi consciue.
videturque Fulgosius (inquit) sententiam
hanc voto parentum conuenire. Hanc Ful-
gosij sententiam dicit esse ueriores in pun-
cto iuris Alexan. eam sequutus in l. Marcel-
lus. §. res quæ. nu. 3. ff. ad Trebell. idem affirmat
ipse Alexan. idem sequutus in l. quauis. nu.
11. ff. soluto. matri.

99 Cui opinioni & illud non parum suffra-
gatur, quod cum bona ecclesiæ possint impunè
alienari pro redemptione captiuorum. l. san-
ctimus. C. de sacrosanct. eccles. quam opti-
mè interpretatur lex Alphonsi. i. tit. 14. par.
1. ut tantum procedat in captiuis parrochia-
nis illius ecclesiæ, cuius bona sunt in hanc
causam alienanda, certè illa poterunt etiam
alienari, etiam pro redemptione incarcera-
torum. glo. vnica in c. sacrorum. 12. q. 2. quam
præter ordinarios Canonistas ibi ueluti sin-
gularem approbavit Bal. in l. illud. nu. 1. de
sacro. ecclesi. & eam sequuntur allegantes
alios Lopus in rep. rub. de donat. inter vir.
& vxor. §. 78. nu. 30. Boerius decis. 128. nu. 3. di-
cens, quod eam sequuntur doctores. Campetius
de dote. i. par. q. 12. testatur glo. opinionem
esse communiter approbatam Gomecius
in §. item si quis in fraudem. nu. 32. de actio.
Instit. Episcopus Ciuit. lib. 2. varia. resolut.
cap. 16. num. 9.

100 Nam & sicutipium censetur legatū pro
redemptione captiuorum. l. si quis pro re-
demptione. ibi, pijsimā administrationem.
C. de dona. ita etiam exemptio incarcera-
torum pijsima esse censetur. quod Bal. nu. 1.
ac Paul. nu. 3. obseruauerunt in l. illud. C. de sa-
cro. eccles. Tiraq. de priuileg. piæ caus. in præ-

fatione. versic. item relictum.

Quare executores deputati à testatore,
vel ab alio ad distribuendas pecunias in re-
demptionem captiuorum, possunt eas di-
stribuere in libertatem hominum ex suo
delicto incarcerationum. Ita enim determi-
nat Bal. & Imola in l. quauis. ff. solu. matri.

102 Sed textum hunc in hac redemptione à
publicis carceribus non procedere existi-
māt in præf. Ange. & Salicet. nu. 4. qui illud
vulgare allegat, non esse subueniendum
ei, qui sua culpa incidit in necessitatem.
l. siue hereditaria. ff. de neg. gest. & hanc Sa-
licet. opinionem oēs posteriores probasse
videntur. nam eam sequuntur Paulus nu. 13.
Ias. dicens eam esse cōem nu. 20. & iterum
nu. 33. vers. tertio limita. testatur esse cōem
Curtius. nu. 32. quam etiam sequuntur An-
ge. nu. 2. Imola. nu. 9. Roma. nu. 7. in l. Mar-
cellus. §. res quæ. ff. ad Trebell. quo in loco
Socin. nu. 4. testatur hanc esse comm. opinio-
nem, ac ueriores in puncto iuris, eam sequi-
tus. item Claudius ibi. nu. 2. affirmans hanc
opinionem uideri communem. hic tamen
solum Alexā. allegat. sequuntur hanc opi-
nionem Alexan. consil. 23. nu. 14. volu. 1. Se-
gura in l. cohæredi. §. cum filie. nu. 275. ff. de
vulga. & pupill. testantur esse communem
eam sequuti Ioannes Crotus in l. filius fa-
miliæ. §. diui. nu. 71. ff. de lega. 1. Boerius de-
cis. 128. nu. 2. & eam sequitur Felynus. in ca.
quæ in ecclesiarum num. 67. de constit. Epi-
scopus Ciuitaten. lib. 2. var. reso. cap. 16. nu.
9. vers. tertio. A qua in praxi recedere nō o-
portet, ne passim fideicommissa labefactentur.

Nonò tu text. hunc intellige procedere
etiam in re emphyteutica, quæ potest ab
emphyteuta in dotē dari pro se vel liberis
suis, aut etiam in donationem propter nu-
ptias. ita enim voluit Speculator, cui ibi cō-
sentit Ioannes Andreæ in titu. de locato. §.
nunc aliqua. vers. 109. incipienti. quæritur.
n. 133. qui solum ex text. nostri ratione fun-
dantur. atq; idem sequuntur Albericus in
l. si. nu. 3. C. de iure emphyt. Ioannes Faber
ibi. Salicetus. nu. 10. Ias. nu. 108. idem in præ-
senti. nu. 32. vers. decimo septimò.

104 Quare existimo ego & pro dote ecclesiæ, quam aliquis construxit, licere Emphyteutæ rem emphyteuticā alienare sine consensu directi domini. tametsi contrarium determinet Lambertinus de iure patr. lib. 1. par. 1. q. 5. artic. 4. num. 2.

105 Feudum autem in dotem dari nō posse pro filia feudatarij, constare videtur inter doctores ipsos ex textu in cap. 1. §. donare. qualite. olim. feud. alienari poterat. vbi Bal. colligit textū hunc non habere locum in materia feudali. & idem consuluit Cardinalis consi. 64. col. 2. nu. 4. versi. item nec de feudo. Et hanc Bald. opinionem testatur esse cōem Ias. in præf. nu. 26. Quæ est primò limitanda, vt nō procedat, si mulier feudataria sit, quæ potest feudū secum in dotem offerre ex textu in c. 1. de eo qui sibi & hæredibus suis. atq; id notauit etiam Bald. in præf. nu. 14. Secūdo limita, nisi feudū pater filiæ in dotem cōcedat quādiu pater ipse vixerit. ex textu in c. nuper. de dona. inter vi. & vxor. ex quo ita colligit glo. 1. in c. ex parte. de feud. Mihi tamen magis placet, vt & feudū generaliter in dotē dari possit, sicuti & res subiectæ fideicōmissio: nam rationes oēs in hac lege notatæ locū habēt etiam in re feudali, idem igitur & in illa dici oportet. vulg. l. à Titio. ff. de verb. obliga. Neq; huic opinioni obstat text. in illo. §. donare. nam ibi etiam ex causa dotis prohibetur feudi alienatio, sicuti etiā in rebus fideicōmissio subiectis prohibet tex. hic. Præterquā si grauatus habeat bona libera, ex quibus possit se competenter dotare, quo casu etiā videtur permissum feudū in dotem dari. Neq; constat ex illo. §. donare. non habuisse feudatariū alia bona libera, quod si constaret, libenter communi opinioni adstipularer, quæ hætenus mihi non placet.

106 Decimò ampliabis tex. hūc, vt habeat locū, etiā si grauatus nō alienet res fideicōmissi, sed alteri alienandi facultatē cedat, quod voluit Paulus de Castro. & eū referēs Ias. in præf. nu. 32. versi. decimoquartò. qui de Pauli decisione dubitat, & anceps erga illā est Curtius. n. 38. Ego falsam esse existimo, cum

in cessione cessent rationes, quibus dispositio hæc cōstare videtur. Si igitur velit mulier se dotare, priuilegio dotis poterit subuertere fideicōmissum, non tñ poterit hoc ius subuertēdi fideicōmissi alteri cedere.

107 Nam & priuilegio prælationis quā mulier habet, vt agēs pro dote anterioribus etiam creditoribus præferatur. iuxta text. in l. assi. duis. C. q. poti. in pigno. habeāt. vti ipsamet potest, non tamē id priuilegiū poterit alteri cedere, cui dotis suæ actionē cesserit. quod probat text. pulcherrimus in authen. vt ex act. instat. dotis. in prin. ibi, non enim. coll. 7. & in. §. fuerat. ibi, cuius solius. Inst. de act. vbi hoc visa est glo. insinuare in parte, cum ipsa. & tenet ibi Faber nu. 10. atq; ita dicitur tenuisse Dynus in l. 1. ff. solu. matr. vbi idem videtur sequutus Ripa. nu. 33. & tenet idem Bart. vbi id limitat, vt solum procedat, quādo cessio fuit facta ex voluntate, non ex necessitate. in l. post dotem. nu. 35. ff. solu. matr. idem Imola ibi, etiam reiecta Bart. limitatione nu. 7. Bal. in l. 1. nu. 11. C. de priui. ff. Ias. in illo. §. fuerat. nu. 123. licet ibi Bartoli limitationem sequatur. Sed simpliciter id sequuntur ibi Gomecius nu. 26. Zasius nu. 29. itē Ias. ipse in l. qui stipēdia. n. 3. C. de procurat. & in l. cum fundus. §. seruū tuum imprudēs. nu. 15. ff. si cer. pet. Cāpetius de dote. 2. part. q. 82. affirmās in fine hāc esse veriorē opinionē in puncto iuris. tametsi aliter hæc explicet Bal. nouellus. d. dote. 12. p. 4. q. n. 15.

108 Vndecimò tex. hūc ampliabis, vt habeat locū etiā in fideicōmissio particulari. ita em̄ voluit Bal. n. 6. Ias. n. 33. versi. non dē extende. Et ego sequor, qm̄ textus generalis est, quare & ad hūc casum videtur pertinere. vulg. l. nō distinguem⁹. in prin. ff. de arbit. & par. plerūq; causa vtriusq; fideicōmissi esset sol. l. 3. §. si qs Titio. versi. idē dicēdū. ff. de adl. legat. Et rationes oēs, quibus dispositionem hāc cōstare admonuimus, militāt etiā in fideicōmissio particulari, & nil interesse inter vniuersale ac particulare fideicōmissū generaliter tradit Imperator in. §. nil interest. de fideicō. hære. Inst. & cum vniuersale quoq; fideicōmissum euertere liceat, licebit multo

multò magis particulare, in quo nò videtur ita graue præiudicium inferri fideicommissario. Et hæc opinio mihi placet, licet ei scrupulum nescio què Curt. iniecerit. nu. 47.

109 Et si totum fideicommissum necessum videbitur ad congruam dotem constituendam, totum licebit alienare, siue generale siue particulare illud sit. argu. tex. in auth. siue rogatus. ad Trebel. atq; ita determinat in præfenti Bal. num. 4. Paulus num. 5. quorum opinionem sequor, dubitante licet Curtio iuniori. nu. 40.

110 Duodecimò ampliabis tex. hunc, ut procedat, etiam si restitutio huius fideicommissi esset facienda ecclesiæ, vel piæ causæ. Bald. in præf. num. 5. Ias. nu. 32. Curtius nu. 37.

111 Decimotertiò ampliabis textum hunc, ut habeat locum, etiam si restitutio fideicommissi esset facienda cohæredibus, nam & eo casu fideicommissum pro dote vel donatione propter nuptias liceret alienare. 114 quod Iacobus de Bellouiso notauit in corpore huius tex. quæst. 6. de quo potuit (nec iniuria) dubitari: quoniã cum testator hos fecerit heredes, eosdemq; in aliorum portionibus fideicommissarios magnâ dilectione erga eos testatus est. quare contra defuncti mentem agi videtur, si in eorum fraudem fideicommissum euertatur. Sed Iacobi sententia vera est, & præsumptio hæc magnæ dilectionis peruincitur à rationibus, quibus textum hunc constare supra repetiuius.

112 Decimoquartò ampliabis text. hunc, ut procedat etiam pro dotanda muliere sterili, nam & huius fauore poterit alienari fideicommissum. Bal. in præf. nu. 15. qui subdit substantiam contractus matrimonij non pendere ex liberorum procreatione, hoc enim cum accidens sit, regulas naturales non immutare. Atq; Baldi opinioni & Ias. accedit. nu. 32.

113 Cui & illud suffragatur, quod per manus traditur, quæ priuilegia dotis causa cõcessa mulieris sunt, & sterili competere. l. asiduis vers. & ideo quod antiquitas ibi siue ab initio non habuit. C. qui poti. in pig. habet. atq; ita censuerunt antiquissimi quidam iuris ciuilibus interpretes in l. 1. ff. sol. mat. vbi Bart.

nu. 29. idem sequutus affirmat hanc opinionem tenere omnes. quam esse cõmuniter approbatam ex recentioribus testantur ibi Socin. nu. 18. Alex. n. 5. Ias. nu. 42. Franciscus Ripa nu. 124. & alij ex recentioribus. & præterea Maynerius in l. in ambiguis pro dotibus. nu. 169. ff. de reg. iur. Sed hæc ampliatio nostri tex. in ea muliere procederet, quæ ex accidenti aliquo morbo nò conciperet, nã si naturali impedimento obstringeretur ut cõcipere, aut conceptum partum edere nò posset, alienari pro illa fideicommissum non posset, quoniam illo quidè casu cessant priuilegia dotis, quæ mulieribus dari solent. quod Bar. notauit in l. si quis posthumos. in prin. n. 2. ff. de lib. & posth. Sed ego indistinctè superiorè sententiã sequi malo: qm̃ & si ratio sobolis in muliere natura sterili deficiat, adsunt aliæ ex multis, ppter quas leges in hoc mulieribus consultum esse voluerunt.

114 Tex. hunc ita intellectu tu limitabis, ut solum procedat in prohibitione facta à patre, auo, proauo, vel aliquo ex ascendētibz grauati, in cuius bonis vel debetur vel deberetur legitima ipsa grauato, si modò decederet ille testator. quod text. hic satis insinuat in illis verbis, sed si legitima. & tenent hanc opinionem Bal. n. 20. Pau. de Cast. n. 4. Ange. col. 2. & satis esse videtur ex mēte Bart. dum agit, an habeat locum in matre & fratre grauatis restituere, quod superius examinauimus. sequuntur idē Ias. in præf. nu. 33. Socin. cõf. 73. vol. 4. & esse hanc opinionem cõmunem testantur Alex. in l. filiusfamiliæ. §. diui. num. 10. ff. de legat. 1. Episcop. Ciuitaten. lib. 3. variar. resolut. c. 6. num. 10. col. eius numeri secunda. Antonius Gomecius ciuis meus atq; præceptor in l. 40. Tauri. nu. 87. vers. quartò notabiliter. qui omnes eam sequuntur. & præterea Phanucius Lucen. de lucro dotis. gl. 10. nu. 76.

115 Itaq; nò habet locum text. hic in extraneo hærede rogato restituere. Sed neq; in transfuersalibus, sed solucū grauamen iniūgitur descendenti ab ascendente. tametsi contrarium tenuerit glos. in corpore. verbo, non suffecerit. in fine. Cuius opinio dicitur esse

approbata, in lib. nouellarum. penul. colū.
 Sed ego libri illius authoritatē nil moror.
 116 Secundo limitabis textum hunc, vt non
 procedat, si alienatio sit expressim prohibi-
 ta etiam ex causa dotis, tunc enim minimē
 habebit locum egregia hæc dispositio. ita
 enim voluit glos. ordinaria in. l. nulla. sup.
 de iure dotium. vbi eam sequuntur Cynus
 Bart. & Bald. dicens eā esse multū signan-
 dam. & eam quoq; sequitur Alexander in
 illo. §. diui. vbi las. num. 105. Ripa nume. 70.
 testantur gl. illius opinionem esse commu-
 niter approbatam, eam sequuti. idem affir-
 mat las. in præsent. nu. 25. qui & glos. sequi-
 tur. nu. 32. Cuius opinionem etiam sequun-
 tur Socinus regu. 12. fall. 2. Rodericus Xua-
 rez in. l. quoniā in prioribus. in. 2. limitatio-
 ne ad legem regni. C. de inof. test. nu. 11. Lo-
 pius in rep. rub. de donat. inter vir. & vxor.
 §. 16. nume. 8. & iterum num. 14. Cagnolus
 vbi tamen glos. non meminit in. l. id quod
 nostrum. col. 2. ff. de regu. iur. Socinus iun.
 consil. 119. num. 8. volu. 2. Boërius decis. 129.
 Tiraquellus de iure primoge. q. 61. num. 9.
 approbatamq; esse glo. illius opinionem te-
 statur præterea eam sequutus las. in. l. 3. nu.
 3. ff. si cert. petat. verioremq; esse affirmat eā
 sequutus Episcopus Ciuitaten. lib. 3. variar.
 resolut. c. 6. num. 10. versic. ceterū Paulus
 Castrensis. Ex quibus constat, posse testato-
 rem tollere de medio in rebus suis, quas fi-
 deicommissio restitui iubet, beneficium hu-
 ius legis. quod expressim Alexander cōsul-
 tus respondit consilio. 56. nume. 3. volu. 1.
 Qua opinione attentata, neq; regia faculta-
 te impetrata, poterit grauatus sibi filiabus
 ve suis dotem aut donationem propter nu-
 ptias ex rebus prohibitis alienari, etiam ex
 causa dotis cōstituere. neq; enim posse prin-
 cipem iustas defunctorum voluntates re-
 scripto suo nisi ex causa solū publicæ uti-
 litatis immutare, pluribus probabo in. l. au-
 thoritatem. C. vnde vi. Cessabit præterea di-
 spositio huius tex. in hoc regno, in quo lu-
 risperitorum, imò & tabellionum consilio
 norunt testatores omnes, cū rerū aliqua-
 rum prohibent alienationem, adijcere, vt

neq; ex causa dotis vel donationis propter
 nuptias permittatur illarum rerum aliena-
 tio. Sed iudicio quidem meo periculi plena
 est hæc limitatio, & si cōmunis illa sit. Nam
 cū ex eo constare dixerimus huius text.
 dispositionē, quoniam teneatur is qui has
 res fideicommissio subiecit, dotē vel donatio-
 nē propter nuptias illis personis cōstituere,
 in quarum gratiam euertitur fideicommis-
 sum, quo pacto ille renuntiare huiusmodi
 obligationi possit, ipse nō video, præsertim
 cū fauore publico constet hæc dispositio.
 117 quod textus testatur manifestissimē, maxi-
 mē quod iuxta quorundam sententiā text.
 hic procedit ex defectu potestatis ipsius te-
 statoris. quod ex Paulo de Castro retulit las.
 in præsent. num. 25. Ex quibus ego libenter
 teneo non valere huiusmodi prohibitionē
 factam à testatore. quam etiam sequuntur
 las. in præsen. fin. col. Bald. nouellus de do-
 te. 6. par. q. 13. nume. 3. Phanucius de Phanu-
 cijs de lucro dotis. conclusio. 10. num. 77. lu-
 dices autem à vulgo recepta sententia rece-
 dere non oportet.

118 Regiæ autem facultates à principibus
 nostris in hoc passim impetrantur, vt mari-
 tus dotem accepturus res subiectas restituo-
 ni obliget ad dotis acceptæ restitutio-
 nem. Et huiusmodi facultatem obligandi
 res fideicommissas solet princeps concede-
 re, habita consultatione cū regijs consilia-
 rijs sui status, quos vulgus à *camara* vel à con-
 silio secreto vocat, qui adhibita causę cogni-
 tione, quod supplicans non habet bona li-
 bera quæ possit obligare, facultatem obli-
 gandi res prohibitas alienari etiam ex cau-
 sa dotis concedunt: & soluto matrimonio,
 si possessor rerum fideicommissi non relin-
 quat bona libera ex quibus vxor ipsa possit
 dotē suam repetere, immittitur virtute obli-
 gationis factæ ipsi pro dote ex vi regiæ fa-
 cultatis in possessionem bonorum maiora
 tus pro portione quantitatis sibi debitæ, at-
 que ita detinet bona illa ipsa, hæredesque
 eius, quousq; possessor maioratus dotem il-
 lius persoluerit. Solet etiam facultas cōcedi
 possessori maioratus, vt pro certa quātitate
 obligare

obligare possint atq; alienare rem prohibi-
tam alienari pro dotanda filia, vel nepte, in
quo etiam apud regios illos camera consilia-
rios causa cognitio adhibetur, quae constat
possessorem maioratus non possidere bona
libera ex quibus possit filiae suae dotem consti-
tuere, & semper in hac facultatum concessio-
ne ex more citari solent; quos proxima suc-
cessionis spes rerum vincularum tangit.
iuxta tex. in l. i. vers. denuntiari. ff. de vent. in-
spiciend. Ipse autem, si degenti mihi intra pri-
uatos hos honestissimi collegij parietes iu-
ris aliquid esset aut auctoritatis, vel reueren-
tissime admonere clarissimos regis consilia-
rios, ne passim huiusmodi facultates conce-
derent, ex quibus fideicommissa penitus sub-
uertuntur, peritq; nomen illustrium fami-
liarum, ob quarum splendorem atq; digni-
tatem conseruanda permissa esse hanc re-
rum submissionem pleriq; existimarunt.

119 Tertio tex. huc tu limitabis, ut procedat
solum in dote restituenda, quam reuera accepit
grauatus, non vero pro restituenda dote
quam confessus est se recepisse. Ita enim voluit
elegantem Ange. in corpore huius auth. n. 3.
Quod ille colligit ex gl. si non suffecerit. in
illis verbis Accursij. Hae eadem locum habet,
quando filius dotem iam accepit. Et Angeli
opinionem non sine commendatione pro-
bavit las. col. penul. & praeterea Areti. in l. i.
nume. 7. versicu. circa istud priuilegium. ff.
solu. matr. Paulus Parisius consi. 52. col. fin.
volumi. 2. Rolandus à Valle consil. 85. nu-
mero. 26. & hoc rationem habet: quoniam

120 quae pro dote, contra iuris rationes intro-
ducta sunt, in vera dote locum habent, non
in ea, quam ipse maritus confessus est rece-
pisse. Quod voluit glo. agens de praelatione
hypothecae, quod est praecipuum causa do-
talis priuilegium. in l. assiduis. in gl. dote. C.
qui pot. in pig. hab. quam praeteris ibi no-
tauit Bal. n. 9. idem Bal. dicens veram esse il-
lius gl. opinionem in l. cum aliquis. nu. 5. C. de iu-
re delib. idem Bald. in l. vnica. col. 3. C. de priu-
dot. quam etiam sequuntur Ange. Cuman.
Imola in l. i. ff. solu. matr. vbi Bar. Socin. nu. 87.
testatur glo. traditionem esse communiter rece-

pta. & sequitur eam Ripa ibi. nu. 11. Socinus
reg. 109. dotis causa. las. in §. fuerat. de actio.
Inst. nu. 91. vbi Zasius nu. 26. testatur comu-
nem esse gl. opinionem. quod affirmat idem
Zasius in l. i. nu. 15. ff. solu. matr. & eam sequun-
tur allegantes alios Andreas Tiraque. in l. si
vnuquam. in parte, donatione largitus. nu.
88. C. de reuo. donat. idem de retract. muni-
cipali. §. i. gl. 18. nu. 82. & de retract. couen. §.
4. gl. 6. n. 14. Mainierius in l. in ambiguis pro-
dotibus. nu. 138. ff. de reg. iur. Episcopus Ci-
uitaten. qui ceteris & latius & diligentius
disputationem hanc exegit lib. 1. varia. reso-
lut. c. 7. nu. 4. Nicolaus Bellonus testatus com-
munem esse gl. opinionem cons. 86. nu. 13
Existimo autem ipse Iassonem & Curt. praes-
entes sequutus, quod cum certi quidam casus
sint, in quibus confessio dotis recepta facta à
marito praedictum infert creditoribus, quos
enumerauit Soci. in illa l. i. nu. 69. & sequen-
tibus. posse in eisdem casibus fideicommissum
alienari in praedictum substituti.

121 Quarto limitabis textum hunc, ut mini-
me procedat pro augmento dotis facien-
do, postquam mulier grauata, vel grauati
filia fuit maritata, nec enim si parua dote
dotata fuerit, poterit illa augeri ex rebus
subiectis fideicommissis. ex text. eleganti in
auth. de resti. & ea quae parit. §. haec igitur
omnia. collatio. 4. Baldus tamen in praesen-
nume. 10. Paulus num. 7. textum illum mi-
nimè recordati, impunè permittunt dotis
augmentum ex bonis subiectis restitutioni.
Quorum sententia vera quidem esse po-
test, nisi aliqua fraudandi fideicommissa-
rij suspicio ex probabilibus consurgeret con-
iecturis, quo casu solum fortassis augmen-
tum hoc textus ille videtur prohibuisse.
Quamquam & hoc casu dubius sit Curtius
nume. 45. Ut autem augmentum fiat con-
gruo modo, semper ad tempus contracti
matrimonij respici oportebit.

Quinto limitabis textum hunc, ut mi-
nimè habeat locum, si filius grauatus legiti-
mam à patre habitam consumpsisset, ac
deinde velit euertere fideicommissum pro
dotandis filiabus quas vult collocare, neq;
enim

enim hoc est illi permittendum. quod Paulus in præsen. notauit num. ii. laf. final. col. qui aliud dicendum esse existimat in dote restituenda, pro qua potest mulier euertere fideicommissum, etiam si tempore contracti matrimonij maritus habuisset præter fideicommissum bona, ex quibus dotem saluo fideicommissio posset persolvere: Quod tamen tu intellige, nisi culpa posset mulie-

ri imputari, quæ marito vergente ad necessitatem dotem suam non repetijt, cum id liceret ei facere. vulg. l. si constante. in princip. ff. solu. matrimo. l. vbi adhuc. C. de iure dot. cum alijs.

Vltimò collige ex finalibus verbis huius text. vtilitatē publicam semper esse præferendam priuatæ, quæ res expeditione nõ eget:

Quia si mulieris dote restituta, etiam si tempore contracti matrimonij maritus habuisset præter fideicommissum bona, ex quibus dotem saluo fideicommissio posset persolvere: Quod tamen tu intellige, nisi culpa posset mulieri imputari, quæ marito vergente ad necessitatem dotem suam non repetijt, cum id liceret ei facere. vulg. l. si constante. in princip. ff. solu. matrimo. l. vbi adhuc. C. de iure dot. cum alijs.

Quia si mulieris dote restituta, etiam si tempore contracti matrimonij maritus habuisset præter fideicommissum bona, ex quibus dotem saluo fideicommissio posset persolvere: Quod tamen tu intellige, nisi culpa posset mulieri imputari, quæ marito vergente ad necessitatem dotem suam non repetijt, cum id liceret ei facere. vulg. l. si constante. in princip. ff. solu. matrimo. l. vbi adhuc. C. de iure dot. cum alijs.

Quia si mulieris dote restituta, etiam si tempore contracti matrimonij maritus habuisset præter fideicommissum bona, ex quibus dotem saluo fideicommissio posset persolvere: Quod tamen tu intellige, nisi culpa posset mulieri imputari, quæ marito vergente ad necessitatem dotem suam non repetijt, cum id liceret ei facere. vulg. l. si constante. in princip. ff. solu. matrimo. l. vbi adhuc. C. de iure dot. cum alijs.

Quia si mulieris dote restituta, etiam si tempore contracti matrimonij maritus habuisset præter fideicommissum bona, ex quibus dotem saluo fideicommissio posset persolvere: Quod tamen tu intellige, nisi culpa posset mulieri imputari, quæ marito vergente ad necessitatem dotem suam non repetijt, cum id liceret ei facere. vulg. l. si constante. in princip. ff. solu. matrimo. l. vbi adhuc. C. de iure dot. cum alijs.

Quia si mulieris dote restituta, etiam si tempore contracti matrimonij maritus habuisset præter fideicommissum bona, ex quibus dotem saluo fideicommissio posset persolvere: Quod tamen tu intellige, nisi culpa posset mulieri imputari, quæ marito vergente ad necessitatem dotem suam non repetijt, cum id liceret ei facere. vulg. l. si constante. in princip. ff. solu. matrimo. l. vbi adhuc. C. de iure dot. cum alijs.

Quia si mulieris dote restituta, etiam si tempore contracti matrimonij maritus habuisset præter fideicommissum bona, ex quibus dotem saluo fideicommissio posset persolvere: Quod tamen tu intellige, nisi culpa posset mulieri imputari, quæ marito vergente ad necessitatem dotem suam non repetijt, cum id liceret ei facere. vulg. l. si constante. in princip. ff. solu. matrimo. l. vbi adhuc. C. de iure dot. cum alijs.

ANTONII DE PADILLA

Y MENESES AD LEGEM. NATV

RALIS. ff. DE PRÆSCRIP. VERB.

Commentaria.

Summarerum. l. Naturalis.

- 1 Partus matris sequitur conditionem.
- 2 Sed potest effici consuetudine, ut patris conditionem sequatur.
- 3 Et idem esse, cum propter ingratitudinē pater reuocatur in seruitutem.
- 4 Atq; idem esse in murilegulis.
- 5 Filius ex propria ancilla procreatus seruus est patris sui.
- 6 Quo ad honores tamen filius semper sequitur patrem suum.
- 7 In Castellano principatu filio nobilitas uulgo dicta hidalguia à solo patre descendit.
- 8 Neq; ualere statutum in contrarium, nisi fiat ab eo, qui non recognoscit superiorem.
- 9 Vulgo quæsit, in omnibus matris conditionem sequuntur.
- 10 Sed naturalis apud nos hidalguia perfruitur.
- 11 Naturalis quis sit.
- 12 Legitimati principis rescripto à tributorum exemptione non eximuntur.
- 13 Illustrium filij uulgo quæsit, an cogantur contribuere.
- 14 Actio non est iuris uinculum, sed obligatio.
- 15 Dati appellatione factum etiam comprehendit.
- 16 Contractus quatuor tantum innominati.
- 17 Et multe præterea ex iure nostro dispositiones enumerantur, quæ sunt innominatæ.
- 18 Contractus innominati simplices nec respectui sunt plures.
- 19 Pactum nudum est contractus innominatus simplex.
- 20 Contractus innominati an concipiantur per dictionem, si, an uero tantum per dictionem, ut.
- 21 Factum est genus, & diuiditur in affirmatiuum & negatiuum.
- 22 Sed si hi contractus duplicentur, quo pacto de illis erit iudicandum.
- 23 Permutatio an sit contractus innominatus.
- 24 Transactio contractus innominatus.
- 25 Donatio an sit contractus innominatus.
- 26 Contractus dotis an sit innominatus.
- 27 Feudum an sit contractus innominatus.
- 28 Euphytensis an sit contractus nominatus, uel inno-

minatus.

- 29 Contractus precarie an sit nominatus uel innominatus.
- 30 Iure canonico admissam esse hanc differentiam contractuum nominatorum, & innominatorum.
- 31 Item iure nostro.
- 32 Contractus diuisionis an sit nominatus uel innominatus.
- 33 Contractus innominati iure gētium inuenti fuerunt.

L. naturalis. ff. de præscrip. verbis.

In Egem hanc inter difficiliores leges. ff. veteris annumerari nemo est qui nesciat: nā & Barto. eius interpretationem aggressus, hæc uerba præfatur. Nota difficiliorem & utiliorē fortē legem quā sit in. ff. veteri. In qua inquit Bart. fuisse quæstionem quandā altius disputatam per Paul. in qua plenē tractat materiam, sicut ipse Barto. dicit se solitum facere in quæstionibus suis. Sed & Raphael Fulgo. statim in princip. eorum quæ in hanc legem scripsit cōmentariorum, plurimum huius legis & difficultatem & utilitatem commendat. Addit Pau. legem hanc esse famosam ac subtilem. Iasso semper sibi fuisse legem hanc uisam difficilem affirmat. Curtius, qui nouissimus eam fuit interpretatus, putare se inquit materiam hanc esse multum difficilem. Dicit Odofredus in præfati. col. i. in prin. legem hanc esse famosam & valde difficilem, & fecisse hinc Paulum Iuriscons. quod medici solēt, qui cū de qualitate morbi alicuius interrogantur, vniuersæ medicinæ tractatum reuoluūt respōsuri.

Diuiditur autem vniuersus textus hic in septem partes principales. In prima ponitur thema

thema & quaestio. In. 2. Paulus pro resolutione propositae quaestionis altius exorditur vniuersam materiã ob rem dati tractatus, quã ille diuidit in quatuor partes, hoc est in quatuor contractus innominatos. In 3. parte prosequitur primum contractũ, in 4. secundũ. in. 5. prosequitur tertium, in. 6. prosequitur quartũ. in. 7. determinat quaestionẽ in principi. propositã. Secunda ibi, in hac quaestione. Tertia ibi, & siquidem. Quarta ibi, at cũ do. Quinta ibi, quod si faciam. Sexta ibi, sed si facio. Septima ibi, si ergo. Oportet autẽ legem hãc legi per particulas. Prima igitur particula continet merum factum, neque eget sumario, in qua additur etiã quadrimẽbris diuisio contractũ innominatorũ.

¹ Ex facti autem propositione hinc à Paulo relata tu collige ex illis verbis, naturalis filius meus seruiebat tibi cum Accursio. l. scholio eum qui nascitur ex homine libero & matre serua seruum esse, quoniam partum ventris conditionem sequi necesse sit. l. partum. C. de rei vendi. l. fi. C. de lib. caus.

² Potest tamen consuetudine effici, vt conditionem patris partus sequatur. Quod probat pulcher tex. Urbani. 3. in. c. licet. de cõi. seruor. quem in hoc notarunt ibi post antiquiores Canonistas Ancharan. 2. notabili, Panormitanus in primo. qui text. illius decisionem ad statutum extendit: & inquit ille esse huiusmodi consuetudinem in multis locis, ac proinde esse textũ illum in hoc mente tenendum.

³ Sequitur & patris conditionem partus, cũ pater propter ingratitudinẽ reuocatur in seruitutem, nam & filij hoc patre nati post commissam ingratitudinem reuocantur in seruitutem, etiã si libera ex matre nati fuerint. l. 2. vers. filijs. de liber. & eorum libe. quod Ias. mirabile in præsenti videtur. Sed hoc propter insigne delictum patris in gratitudine commissum euenire existimat noster Orosius in. l. & seruorum. §. 1. nu. 2. ff. de stat. hom.

⁴ In murilegulis sanè ius singulare constitutum est, vt patris, non matris conditionem sequantur. l. fi. de murileg. lib. 11. Et vix pau-

cos casus præter hos inuenies, vbi non matris, sed patris conditione partus sequatur.

⁵ Nam & filius ex ancilla propria susceptus, seruus est patris sui. l. 2. C. si mancip. ita fuer. alienat.

⁶ Quo ad honores sanè filius patris conditionem sequitur, non matris etiam nobilissimẽ. l. exemplo de decuri. lib. 10. l. nobiliores. de commer. & mercat. lib. 11. l. liberos. in fine. ff. de senator.

⁷ Vnde in Castellano hoc principatu ea nobilitas, quæ vulgo *hidalguia* appellatur, à patre in filios descendit, non à matre, etiam si illa illustris admodum genere sit. l. 3. titu. 21. part. 2. Quare in his causis de statu matris nil tractandum erit, tamen si ex eadem lege regia cõstet manifestissimẽ matris quoque nobilitatem vel plurimum decoris adijcere filiorum propagini: nam licet natus ex solo patre *hidalgo* propriè dici possit & debeat *hidalgo*, nobilis tamẽ non est, nisi à matre quoque *hidalga* fuerit procreatus. quæ lex notabilis in hoc est. atq; illi in hac parte videtur quodammodo conuenire text. in. c. penul. de præben. ibi, nisi nobilem & liberũ, & ab utroque parente illustrem. Derogatur etiam vel plurimum ignobilitati patris ex perspicua matris clari sanguinis ingenuitate, vel Baldo notante in. l. fin. in fin. C. de serui. fugit.

⁸ Sed neque statutum valere dicitur deferens nobilitatẽ filijs ipsis ex matribus. quod ex illa. l. exemplo. Bar. ibi notauit. nu. 2. qui neque consuetudinem valere in hoc existimat idem Platea ibi. nu. 3. Decius in. l. foemina. num. 73. ff. de reg. iur. qui id statim limitat, vt nõ procedat, si huiusmodi statutum fiat à principe, qui non recognoscit superiorem, cui licet illud facere ex Bartolo in. l. 1. num. 28. de digni. lib. 12. Cuius opinionem præter Decium sequuntur Ioãnes Arze ab Otalora de nobilit. 2. p. c. 2. num. 7. Andreas Tiraquellus allegans multos. de nobilit. c. 18. num. 22. Guillelmus Benedictus in cap. Raynuntius. in prin. num. 15. de testament. Orosius in. l. liberos. num. 4. ff. de senat. Quare nec gẽtilitia matris nobilis insignia filio

- filio gerere concessum esse scribit vir vsque
qua; doctissimus Andreas Alciatus in. l.
familia. §. foeminarum. num. 2. ff. de verbo.
signifi. Sed apud nos passim videmus nobi-
lissimos quoq; matrum quoq; & cogno-
minibus nuncupari, & insignibus quoque
viti. Regibus autem Hispania hoc legitimū
semper fuit, vt matrum insignia suis mini-
mè interferant, vxorū sanè solent suis quoq;
semper adiungere.
- 9 Sed hoc in vulgo quæsitus locū non ha-
bet, illi enim matris non patris statum con-
ditioneq; sequuntur. l. cū legitime. l. lex na-
tura. ff. de stat. hom. l. generaliter. §. spurios.
ff. de decur. quare ad eos paternam nobilita-
tem non pertinere. Bar. verè existimauit in
l. 1. de digni. lib. 12. nu. 50. Florianus in. l. qui
testamentū. ff. de probat. l. as. in. l. si. nu. 14. de
ver. sig. Et licèt in Francia hi quoq; paterna
nobilitate perfruantur. quod referunt Bo-
nus de Curti. de nobi. 4. p. nu. 45. Ioan. Ota-
lora de nobilit. 2. p. 3. part. c. 3. nu. 3.
- 10 Apud nos sanè si naturales illi sint nec il-
ligitimi aliunde, paterna *hidalgua* filij per-
fruentur. l. 1. tit. ii. par. 7.
- 11 Est autem naturalis filius ex lege illa, qui
conceptus fuit ex vnica concubina domi-
retenta. Sed hodie vt cunq; ex soluto & so-
luta procreatus naturalis. est. l. 1. Tauri.
- 12 Illegitimi sanè, et expunibili coitu procrea-
ti, etiā principis rescripto legitimati ad hu-
iusmodi nobilitatē atq; tributorū exēptio-
nem nō admittuntur. Quod Carolus Ma-
ximus Pintię disposuit anno. 1542. petitione
9. secundū quā fuisse nō semel in Granatēsi
prætorio pronūtiatū cōtra hos legitimatos
prætendentes exemptionē affirmat Epif. Ci-
uita. in epit. de sponfal. 2. p. c. 8. §. 4. num. 4.
- 13 Sunt tamē qui existiment filios illustriū
personarū, Ducū, Comitū, vel Marchionū
etiā spurios liberos esse à cōtributione atq;
paterna nobilitate perfrui, quod neq; iure
probari scio, neq; verum esse arbitror.
- 14 Secundo loco ex illis verbis Pauli, qua
actione mihi teneatur. colligit Fulg. impro-
priè hīc Iurisconsultum loquutum fuisse,
quoniā propriū dixisset, qua obligatione
- quoniam actio non est iuris vinculum, sed
obligatio. in princip. de obligat. Inst. l. licet.
§. ea obligatio. ff. de procurat. sed postquam
Iurisconsultus ita loqui non exhorruit, Ful-
go. inquit, & nos eodem modo loquemur.
- 15 Tertiò colligit ex illis verbis ob rem dati,
quod appellatione dati, factum etiam com-
prehenditur, nam hoc vno verbo etiā con-
tractus, facio vt des & do vt facias, Iuriscon-
sultus hīc complectitur.
- 16 Quartò collige ex tex. quatuor esse tantū
contractus innominatos, qui hīc à Paulo
referuntur.
- 17 Adde, quod sicuti contractus quidā in-
ueniuntur innominati, ita & distractus qui
dam sunt innominati: nam si fiat liberatio
per acceptilationem, est distractus nomina-
tus: si pacto nudo, est distractus innomina-
tus. Bald. eleganter in rub. de transact. extra
fin. col. vers. & sic cōclude. l. as. in. l. cū mo-
ta. num. 23. C. de transact. Sūt & delicta quæ-
dam innominata. Barto. in. l. si familia. ff. de
iuris. om. iud. idem in. l. senatus. ff. de accus.
& in. l. 1. in prin. nu. 7. ff. ad Turpill. Est & vl-
tima voluntas quædam innominata, quæ
nec testamentum est, nec codicilli. glo. in. l.
licet inter priuatos. in gl. compendium. C.
de pact. quam ibi sequuntur omnes. & testa-
tur esse communiter approbatam Boërius
decisione. 155. num. 7. pro quā videtur text.
in. l. cū antiquitas. in prin. C. de testamen-
ti. ibi. vel vltima quædam dispositio. & in. l.
vnica. §. fin. C. de cadu. toll. ibi, & omni vlti-
mo elogio. in. l. hac cōsultissima. §. si quis au-
tem. C. de testa. ibi, non quasi testamētum,
sed quasi voluntatem vltimam intestati. li-
cèt nonnulli contendant illam vltimā vo-
luntatem de qua agit Imperator in. l. licet
inter priuatos. non esse vltimam voluntatē
innominatam, sed testamentum esse con-
stans militari priuilegio. quod ibi censue-
runt Petrus, Cynus, ac Fulgo. & esse cōmu-
nem horum opinionem testatur Antonius
Crispus Lucensis in rub. ff. de leg. 1. num. 2.
Sed reuera illa dispositio non est vltima vo-
luntas, sed cōuentio quædā, postremi iudiciij
vicem obtinens. Quod quā optimè dedu-

citur ex lege. 33. tit. 11. part. 5. Est & probatio quædam innominata, cuius meminit Bald. in rub. C. de probat. statim in prin. Sunt & seruitutes innominatæ. quod nos notauimus in rub. C. de seruit. & aqua. Item actio quædam innominata ac in genere. l. siue pro fratre. C. de neg. gest. quem text. in hoc notat Bald. ibi. col. 2. & dicit esse mirabile Marcus Mantua lib. 1. obseruat. c. 2. col. 8. Est & hæres quidam innominatus in prin. Instit. de eo cui libert. caus. bon. addic. Et successio quædam innominata. Bald. in authen. itaq. num. 1. c. omu. de success. Est & iudex quidam innominatus. de quo est text. in authen. habita. C. ne filius pro pat. Et iudiciu quod dā innominatū. Decius in rub. ext. de iudi. n. 7. Et sententia quædam innominata. Bald. in l. fin. §. sed & si quis. num. 6. C. commu. de legat. Est & bonorum quædam possessio innominata, non quidem illa septima extraordinaria, quam optima ratione introduxit prætor, de qua loquitur text. in l. vnica. ff. vt ex legibus. & senat. cōsul. in. §. septima. de bono. poss. sed alia quædam, quæ dicitur gratia tuendarum tabularum, cuius in optimo proposito meminit Romanus in l. fin. num. 5. C. vnde legit.

18 Sed contra tex. hunc, imò quod vltra species hinc enumeratas sint etiam alij contractus innominati, allego text. eiusdem Pauli in l. senatus. §. 1. vers. nec dubitauerunt Cassiani. ff. de donat. vbi ille cōtractus celebratur, vt Lucius Titius aliquid faciat, aut vt aliquid contingat. Bar. in præsen. col. 1. vers. ego fortissimè oppono. soluit hanc difficultatem, dicens contractū propriè dici eū, qui est vltro citroq; obligatorius. l. Labeo. §. cōtractū. ff. de ver. sig. atq; Iuriscōsultū. hinc id agere, vt tractet materiā ob rē dati tractat, quādo illa cadit in contractū. & hoc est qd dicitur in tex. hoc. totus ob rē dati tractat. sed in l. cōtraria licet insit datio ob causam in illis casibus tamen recipiens non obligatur ad aliquid faciendum vel dandū. Facilius multo potuisset Bar. explicuisse mentē suā in hac oppositione, dicēs tex. hūc agere de cōtractibus i nnominatis respectiuis,

qui sunt hi quatuor dūtaxat hīc à Pau. enumerati, legem contrariā agere de contractibus innominatis simplicibus nec respectiuis. Bar. solutionem & intellectū sequuntur in præf. Fulgo. n. 1. Pau. de Cast. nu. 3. Iaf. n. 3. & cæteros transire cū Barto. affirmat Curr. idem sequutus col. 1. Hos autem cōtractus innominatos informes nouissima voce, sed aptissima, nuncupauit Fernandus Menchaca. de success. creat. §. 11. nu. 48.

19 Ex hac cōmuni solutione infertur, pactū nudum esse contractum innominatū simplicem nec respectiuum. Atq; ita est intelligenda glos. in l. 1. in gl. figuris. in fin. ff. de act. & obligat. quam ita interpretatur Bald. in l. lecta. col. penul. vers. quæro an certum. ff. si cert. pet. idem in rub. C. de pact. ante numerū. 1. Soci. dicēs eā esse ordinariā in l. 2. in prin. col. 2. ff. si cer. pet. Tiraq. allegans multos eandem gl. sequutos. post. ll. cōnubi. gl. 3. nu. 6. Ioan. Crotus in rub. nu. 12. ff. de verb. oblig. & testatur gl. opinionē esse cōmuniter approbatā noster præceptor Orosius in l. 1. §. conuentionis. nu. 15. ff. de pact. Et ita nō oportet dicere improprie pactū esse cōtractū, sed proprie est cōtractus innominatus simplex ac nō respectiuus. Tamen si de contractu improprio glo. illam interpretentur Alex. in l. 5. in prin. n. 9. ff. de ver. obl. Decius in rub. C. de pact. n. 7. Secūdo loco oppono ipse contra tex. hunc cū Bar. col. 1. vers. Secūdo oppono & fortiter. Datur hīc doctrina à Iuriscōsulto, quod hi contractus innominati respectiui cōcipiūtur per aduerbiū, vt, vt si dicā, Do vt facias, Facio vt des. Sed interdum hi contractus cōcipiuntur per dictionē, si, vt in hoc exēplo, Do si feceris, Facio si dederis. & similibus. vt in l. si intra. ff. de pact. Nō est igitur perfecta decisio quæ hīc ponitur à Iuriscōsulto. Bar. ipse soluit hāc difficultatē, dicens per dictionē, si, induci cōditionē, & ea quæ sunt in cōditione, nō esse in dispositione. l. si qs sub cōditione. ff. si quis omis. caus. tes. & idē cōtractus ille per cōditionē gestus nō est proprie cōtractus, cū nō sit vltro citroq; obligatori. Cōstat igitur ex hac Bar. resolutione, quod cōtractus

innomi-

innominati non concipiuntur per si, sed per
 vt. Contrariam sententiam, imò quòd & per
 si, concipiuntur, tenet glo. in l. si intra. in gl.
 mag. ff. de pact. alia in l. hoc iure. §. Labeo. in
 gl. fueris. ff. de donat. vbi eam sequitur Cu-
 manus. Sed opinionem Bartoli in præsentia
 tenet gl. in l. si quis cum debitore. in gloss.
 iusta conuentio. ff. de iureiuran. Bartolus in 22
 l. solent. nume. 2. Andreas ab Exea de pact.
 num. 518. Barto. in illa. l. si quis cum debito-
 re. num. 3. & in illa. l. si intra. ita has opinio-
 nes componit, vt si ex implemēto cōditio-
 nis aliquid adsit parti, dicitur ille cōtractus
 innominatus. Et ita sunt accipiendæ duæ
 illæ gloss. priores, quæ hoc ipsum videntur
 significasse iunctæ suis textibus. Sed si parti
 nil adsit, ex huiusmodi implemēto non di-
 citur cōtractus innominatus. atq; ita oportet
 accipi gloss. in l. si quis cum debitore. Ve-
 ra tamen opinio est, vt ante impletam con-
 ditionem improprie dicatur ille cōtractus
 innominatus, sed post impletam conditio-
 nem censeatur iam conuentio illa contra-
 ctus innominatus. ita enim verè Bartolus
 distinxit in l. siue apud acta. nu. 24. de trans-
 act. C. & sequuntur hanc opinionem Ful-
 go. in præf. nu. 2. Ias. nu. 5. Curtius col. 2. Ful-
 go. in illa. l. si quis cū debitore. nu. 4. Alexā.
 ibi. num. 4. Ias. nu. 6. Ias. in l. solent. §. eodem.
 Angel. in illa. l. si intra. vbi Orosius nu. 2. 23
 testatur hanc esse magis communem opi-
 nionem eam sequutus. num. 2.

21 Tertiò contra tex. hunc ita oppono. Nō
 facere, est species distincta à facere. l. in fa-
 cto. in prin. ff. de con. & demōst. sed quidā
 est cōtractus innominatus, do vt nō facias,
 vel nō facio vt des. l. dedi. in prin. ff. de cōdi.
 ob caus. vbi ego decē tibi dedi ne ad iudiciū
 ires, & est quidem ille cōtractus innomina-
 tus, nō igitur Iurisconsultus sufficiēter hīc
 docuit de contractibus innominatis. Huic
 difficultati respondet Bartolus in. 3. oppo. di-
 cens factum posse accipi vt genus, & diuidi
 tur in affirmatiuum & negatiuum, vt in fa-
 cere & non facere. vt in dicta. l. in facto. hīc
 igitur accipit Iurisconsultus factum vt ge-
 nus, & ita continet sub se factum affirma-

tiuum & negatiuum facere & non facere.
 Licet Iurisconsultus hīc minimè prosequa-
 tur nisi quando factum affirmatiuè fuit
 promissum. Bart. solutionem sequuntur in
 præf. Fulgo. nu. 2. Paulus de Cast. nu. 4. Ias.
 in effectu nu. 5. & ceteros transire cū Barto.
 affirmat Curtius nu. 5.

Quartò oppono imò quòd adhuc Iuri-
 sconsultus insufficiēter diuiserit hos con-
 tractus innominatos, sunt enim plures eorū
 species: vt si ego aliquid dem & faciam vt
 tu des, vel do & facio vt tu des. & ita pote-
 runt hi contractus multis numeris excre-
 scere. Sed Bart. responder in vers. quartò op-
 pono. quòd & si plures illi sint, doctrina ta-
 men data hīc de simplicibus comprehendit
 casus mixtos. & Bartoli solutionem sequū-
 tur Fulgosius in fine. Paulus de Cast. nu. 3. 25
 Ias. col. 2. & esse communem affirmat Cur-
 tius nu. 6. Probat autem Bar. hoc ex legibus
 vulgatis. §. item mista. de acti. Inst. l. si ita scri-
 ptum. in prin. ff. de lib. & posthum. Ex qui-
 bus Barto. apparatus ad huius legis princi-
 pium est explicitus. Sed antequam ad vlti-
 ores contractuum innominatorum pri-
 uatas difficultates p̄grediamur, scire te ob-
 iter oportet de quibusdam contractibus nō
 satis ex iuris consultorum responsis atq; le-
 gibus imperatorum cōstare nominati sint
 vel innominati, nam permutatio vtrius sit
 annumeranda ambigitur. Obtinuit tamen
 innominatum esse hunc contractum, vt in
 quo re integra liceat p̄enitere. l. ex placito.
 C. de rer. permut. l. i. vers. permutatio. ff. de
 rer. permut. Sed nonne elegans nomen est
 permutationis? cur igitur innominatus di-
 citur? Et cū variè in enodanda hac diffi-
 cultate dictum sit, vera magis & receptior
 est sentētia glo. in l. iuris gentium. in princi-
 in gloss. facias. ff. de pact. quoniam nomen
 hoc generale sit, quodq; alijs etiam conuen-
 tionibus conueniat. Nam vt eleganter Bar-
 tolus obseruauit in illa. l. iuris gentium. no-
 men generis generalissimi vel subalterni
 non facit re nominatā, sed nominis speciali-
 tas (vt ita dicam). l. 2. cū sequentibus. sup. isto
 titu. & hanc rationem sequuntur omnes
 X 2 in illa

in illa. l. iuris gentium. 7. Nam quod ex Alberi. constat antiquiores eam probarunt. itē ipse Albe. & Bar. Bal. & Angel. nu. 2. Paulus num. 5. dicens hanc esse veritatem. Alex. ibi. nu. 5. dicens hanc esse veram rationem. cōmunem esse testantur eam sequuti ibi Iass. num. 7. Oroscius num. 2. quam apertius posuit glos. in rub. C. de rer. permut. vbi eā omnes sequuntur. & tamen si quādam subtiliter contra communia moliatur Fortunius in illa. l. iuris gentium. illa omnia diluit Berēgarius Fernandus in. l. pacta conuenta. c. 3. num. 43. ff. de cont. empt.

24 Qua ratione etiam dicitur transactionē esse contractum innominatum, quoniam generale nomen habet. quod ipse explicabo in rub. C. de transact.

25 At de donatione maius negotium est, vtrum sit nominatus vel innominatus contractus? Et gl. quidem in illa. l. iuris gentium. olim fuisse innominatū affirmat, hodie nominatū, vt qui vel citra stipulationē actionem iam producat. l. si quis argentum. §. fi. C. de donat. & tenuit eandē opinionē gl. in l. fi. in parte, liberaberis. ff. de condi. ob caus. quam ibi sequitur Salice. nu. 7. gl. in. l. pacta conuenta. in parte, nouam emptionē. col. 2. de con. emp. ff. alia in. l. 2. in gl. resolveretur. C. de condi. ob causam. vbi eam opinionē sequuntur Odofredus col. 1. in. fi. Alber. super gl. 2. & affirmat ibi Salicet. nu. 4. quod hanc opinionē tenent gl. cōmuniter. gl. in. l. in adibus. §. 1. in glo. 1. ff. de donat. rursus Iacob. Butrica. & Alberi. in illa. l. iuris gentium. nu. 8. contendunt & olim & hodie esse contractum donationis innominatum. Sed verius Bar. ibi. nu. 2. existimauit & olim & hodie contractum hunc fuisse nominatum. quod probat tex. in. l. Aristo. in prin. versic. deniq. ff. de donat. vbi re integra in contractu donationis non est locus poenitentiae, igitur est contractus nominatus, nā si esset innominatus, poenitentia admitteretur. l. si pecuniā. in prin. ff. de condi. ob caus. hanc Bar. opinionem sequuntur ibi Angel. nu. 3. Pau. nu. 7. Alex. testatus hanc esse cōmunem opinionē. nu. 6. cōmunem esse praterca te-

stantur Ias. nu. 8. Oroscius nu. 10. & eā etiam tenet Barto. in. l. in adibus. §. 1. versic. quāro an donatio. ff. de don. idem Bar. in. l. 2. col. 1. ad fin. C. de condi. ob causam. Baldus ibi. nu. 8. dicens hanc esse veritatem. idem Bart. in. l. fi. num. 6. ff. de condi. ob. Ang. ibi nu. 1. Paulus de Castro nu. 14. Alexan. num. 6. & testatur esse cōmunem Iass. num. 13. & affirmat esse cōmunem idem Ias. eā sequutus in. l. qui Romae. §. Flavius. num. 12. ff. de verb. oblig. testatur esse cōm Riminald. in rub. de dona. inst. n. 40. multos allegās. Neque mutat, quod olim actionem cōtractus donationis non produceret, nā neq. cōmodatum actionē producit hodie, neq. depositum, neq. deniq. omnes, qui re contrahuntur, illi enim solū ex nominatis actionē pariūt, qui ab ipso actu pasciscendi denominantur, vt emptio, locatio, societas, nō qui à rei executione appellantur, vt donatio, & ceteri similes. De contractu dotis non minor cōtētio est. Sed esse contractū innominatum probat tex. in. l. si ego. §. 1. ff. de iure dot. vbi probatur fauore dotis in illo cōtractu etiam re integra nō esse locū poenitentiae: vt igitur sit ius speciale in dote, superest dotis cōtractū est innominatū, nā si esset nominatus, iure cōmuni nō admitteretur poenitentia. l. sicut. de act. & obliga. & cū similibus. atq. ita tenuit Bart. in. l. legitima. nu. 2. & in. l. iuris gentium. col. 1. ad finē. ff. de pact. dicēs, qd si contractus dotis incipiat à traditione, est nominatus, & actionem producit, sed si à promissione, nullā actionē pducere. idē tenet Bal. in. l. legē. n. 5. C. de pact. & in. l. sicut. n. 6. C. de act. & obligat. & hanc opinionē testatur esse cōmunem Rip. in rub. ff. sol. matri. nu. 75. Sunt tamen qui existiment hunc dotis cōtractum nominatum quidē esse, qm elegans nomē habet. atq. hanc opinionem videtur mihi Bar. in duobus locis paulò antè à me citatis significasse, & hanc opinionē testatur esse cōmunem eam sequutus Campanius de dot. 2. par. quæst. 6. Neq. huic opinioni obstat tex. in. l. si ego. quoniam priuilegium ibi in hoc versatur, vt non finiatur mandatum re integra morte mandantis, non

- nō verò vt pœnitētia excludatur re integra.
- 27 Feudum autem contractus nominatus est, qui à consuetudine nomen accepit. Bartolus in l. iuris gentium. §. quinimo. num. 19. ff. de pactis. Ias. ibi. nu. 16. Oroscius nu. 45. Bal. in c. quæ in ecclesiarij. nu. 20. de constit. Imo. ibi. nu. 17. Ias. in præludi. feud. nu. 34. idē in l. vnica. nu. 8. ff. de condiēt. ex leg. & ita obtinuisse post multas contentiones affirmat Zasius de feud. 1. par. c. 2. nu. 5. & allegans multa testatur hanc esse cōmunem opinionem Laurentius Syluanus de feud. q. 3. nume. 4. Vnde ex hoc contractu nō cōpetet actio præscriptis verbis, sed actio feudi, seu ex feudo. Bart. in l. vnica. nu. 10. ff. de condiēt. ex leg. tametsi Bal. in rub. C. de rer. per. nu. 2. & in l. vnica. n. 8. quād. lice. ab empt. disced. cōtendat feudū esse contractū innominatum, cuius opinio explosa est.
- 28 De cōtractu emphyteusis etiā cōtrouersa est, obtinuit tñ cōtractum nominatum esse ex tex. in l. i. C. de iure emphyteut. vbi contractus hic speciale à lege nomē accepit, quod alijs cōtractibus nō cōuenit. atque ita tenent ibi Ange. n. 1. Ias. allegās alios nu. 69. & testatur hanc opinionē esse cōem idē Ias. in prælud. feud. nu. 34. Vnde neq; ex hoc cōtractu dabitur actio præscriptis verbis, sed actio ex emphyteusi. quod Bart. ipse notauit in illa. l. vnica. nu. 8. tametsi Pet. de Bellapertica Barto. ibi relatus existimaret actionē præscriptis verbis dandā esse, & leges nostræ etiā contractū hunc agnouerūt, à quibus etiā nomē accepit. l. i. ti. 14. p. 1. l. 28. ti. 8. p. 5. De cōtractu precarij etiā dubitarūt, quē iura pōtificum inuenerūt. De quo sunt tex. in c. precarij. 10. q. 2. in c. clerici. 16. q. 3. in c. 1. de precarijs. Et cōstat contractū hūc esse innominatū, qm̄ habet nomen generis, nō speciale. gl. sing. in c. 1. in gl. 1. in. fi. de precariis opinionē sequuntur ibi Abbas antiquus, Ioan. Andr. Antonius & antiquiores. & testatur esse cōem opinionē. Ioā. de Imo. ibi. n. 3. quare dabitur ex eo cōtractu actio præscriptis verbis. Ex quo tu subinde notabis iure etiam Canonico admissam esse hāc differentiam contractuum nominatorum

- 31 & innominatorum. Sed & iure nostro admissa est lege regia. 3. titul. 6. par. 5.
- 32 Diuisionis autem contractū innominatū esse cōstat ex eo, quod nisi traditione vel stipulatione sumat effectum, ad actionē vt nudum pactū prodesse nulli possit. l. diuisionis placitum. ff. de pact. vbi id eleganter vt omnia notat Salmanticensis scholæ ciuilis præceptor doctissimus Ioānes Oroscius nu. 2. atq; idem ex eadem. l. notauit Bald. in rub. nu. 2. C. de rer. permut. Contractus aut innominatos iure gentium inuentos fuisse author est Paulus de Castro in l. ex hoc iure. num. 31. ff. de iust. & iure.

¶ Summa rerum. §. Et siquidem.

- 1 **D**ata pecunia pro re, est contractus emptiois & uenditionis.
- 2 Sed quid si pecunia & species dentur, quis erit cōtractus æstimandus?
- 3 In dubio contractum nominatum uel innominatū debeamus æstimare?
- 4 Dominijs translatio est contra substantiam contractus emptiois ac uenditionis.
- 5 Venditor generis tenetur dominium transferre.
- 6 Sed neq; esse uenditionem, in qua ne dominiū transferatur dictum sit.
- 7 Verbum suscipio, uel recipio, an importet dominijs translationem.
- 8 Data specie pro specie, contrahitur permutatio.
- 9 Et an hic contractus et contractus, Do ut des, inter se differant.
- 10 Ex contractu innominato, Do ut des, cōpetit actio præscriptis uerbis.
- 11 Ita dicta, quoniam datur secundum præscripta uerba ab ipsis partibus.
- 12 Et cōpetit hæc actio in tribus contractibus innominatis.
- 13 Et in pacto uestito coherentia contractus.
- 14 Et quoties dubitatur de nomine contractus.
- 15 Et ex diuisione bonorum facta inter coheredes ab arbitrio.
- 16 Differentiæ inter hanc actionē & actionē in factū.
- 17 In his contractibus innominatis an oriatur obligatio naturalis ante implementum?
- 18 Et an iure Canonico actionem producant?
- 19 Et an iure nostro?
- 20 Et quid si iuramentum illis accesserit.
- 21 Et an in his contractibus oblato implementi loco sit?
- 22 In contractibus innominatis obligatio danā nō est præcisa, sed ad id quod interest.

- 23 Declaratur tex. in l. fin. ff. de condit. caus. dat.
 24 In cōtractibus innominatis an liberetur debitor re
 perempta.
 25 Libellus quomodo in hac causa concipiendus ex do
 ctrina Bartoli.
 26 Examinatur questio Bartoli ab eo tractata. nu. 6.
 27 Item altera eiusdem Bartoli. nu. 7.
 28 In cōtractibus innominatis favore dotis non est
 locus pœnitentiæ.

§. Et siquidem.

Ite incipit tertia pars huius tra-
 ctatus, in qua Paulus Iuriscon-
 sultus incipit differere de pecu-
 liari natura cuiusq; cōtractus,
 atq; in primis de contractu, Do vt des. Diui-
 ditur text. hic in tres particulas. In prima po-
 nitur vnum dictum, aliud in secūda. In ter-
 tia dicitur, ad quem pertineat periculum
 rei ex permutatione præstandæ. Secūda est
 ibi. Si autem ré do. Tertia ibi, Sed si scyphos.

- 1 Ex prima particula tu collige, quòd quā-
 do datur pecunia pro re aliqua accipienda,
 ille est cōtractus nominatus emptionis ac
 venditionis.
 2 Sed quid si pecunia simul & species ali-
 qua dentur, an erit cōtractus ille nomina-
 tus emptionis ac venditionis, an verò inno-
 minatus, Do vt des? Et Bart. in l. 1. nu. 7. sup.
 de rer. permut. existimat distinguendum hic
 esse, quid principaliter agatur: nam si re ven-
 dita certo pretio superaddatur aliquid qđ
 in pretio non consistat, erit emptio nihil-
 ominus. allegat Barto. tex. in l. tenetur. §. 1. ff.
 de act. empt. vbi si insulā certo pretio ven-
 didi, & vt alteram insulam mihi ædificares,
 ad vtrunq; mihi contrate ex empto actio
 est. Quòd si re cum re altera permutata pe-
 cuniæ aliquid addatur, erit cōtractus inno-
 minatus, Do vt des. Et hanc Bartoli doctri-
 nam videtur probare text. in l. 1. Aristo. ff. de
 donat. vbi Barto. idem notat. l. fundi partē.
 ff. de cont. empt. l. si in emptionem. in prin.
 ff. de cont. empt. vbi Bartolus idem notat.
 & est text. cæteris in hoc notatu dignior in
 c. ad quæstiones. de rer. permut. quare Bar-

toli distinctionem sequūtur omnes in pro-
 prio loco. quod idem sequutus affirmat
 Ias. ibi. num. 11. & Bart. Præterea sequuntur
 plurimi allegati à Tiraquel. de vtr. retract.
 §. 30. gl. 1. nu. 36. & testantur præterea esse cō-
 munem opinionem eam sequuti Ripa nu.
 62. Purpurat. num. 62. in l. 2. in prin. ff. si cer.
 pet. Boërius decis. 144. nu. 1. Pinclus in rub.
 C. de rescinden. vendit. 2. p. c. 2. nu. 1.

- 3 Sed quid si constare non possit maior sit
 quantitas an species, vel contra, quis con-
 tractus in dubio sit præsumendus? Et Bald.
 quidem in prælud. feud. num. 11. cōtractum
 nominatum emptionis ac venditionis in
 dubio esse præsumendum existimat, quo-
 niam nobilior ille quidem sit, atque ex iu-
 re gentium originem ducat. Baldo consen-
 serunt in hoc Alexan. in l. si in emptionem.
 in princip. 2. addit. ff. de contr. emptio. Ias.
 in §. actionum. num. 122. de actio. Institut.
 Sed cōtractum innominatum esse in du-
 bio præsumendum existimat Bartolus in il-
 la. l. 1. ff. de rer. per. vbi idem sequuntur Ful-
 go. & Ias. idem Ias. in l. 2. in princip. fina. co-
 lum. ff. si cert. petat. vbi Purpurat. paulò an-
 tè à me citatus testatur hanc esse commu-
 nem opinionem. item Boërius, quem pau-
 lò antè allegau. Oroscius. l. iuris gentium. §.
 & ideò. nu. 17. ff. de pact. Sed opinioni quæ
 Baldi est, accedere videtur argumentum ex
 textu in l. 2. §. 1. vers. quòd si aurum. ff. locat.
 vbi in dubio videtur lex cōtractum nomi-
 natum interpretari. Sed ibi merces aurifici
 pro auro expoliendo constituta, declarauit
 cōtractum gessisse partes nominatum lo-
 cationis & conductionis, non innomina-
 tum, Do vt facias. Tertia fuit sententia exi-
 stimantium pro dimidia parte in hac specie
 censerī cōtractum innominatum, nomi-
 natum verò pro alia dimidia. argumen-
 to textus in l. Lucius. j. eod. ita enim tenuer-
 unt Cynus & Baldus. 3. lectione in l. quæ-
 ritur. ff. de statu. homi. & horum opinio-
 nem probauit Episcopus Ciuitatensis lib. 2.
 variar. resol. c. 4. num. 9.

- 4 Sed contra tex. hunc in hac parte oppo-
 no tex. in l. fin. ff. de cōdi. ob caus. vbi si ego
 pecuniam

pecuniam tibi dederō ut mihi tu Stichum dares, non contrahitur emptio neque venditio, sed contractus innominatus, Do ut des. Glo. in præf. in verbo. emptio, & venditio, soluit hanc difficultatem, dicens in illa l. si. datam fuisse pecuniam in specie, hinc in quantitate, atque ideo in præfenti fuit emptio & venditio, in lege contraria fuit innominatus contractus. Do ut des. atque hunc etiam intellectum ad has leges tenuit gloss. in l. hæc venditio. §. penult. verbo, quantum pretij. ff. de contrahen. emptio. Sed hic intellectus diuinat ad legem illam. Verior igitur intellectus est gloss. in l. contraria. in parte, procliuior. ideo ibi venditionis contractum non fuisse, quoniam per verbum, dares, fuit contractus ille celebratus, quod cum dominij translationem significet, est contra substantiam illius contractus. Atque hunc intellectum sequuntur in præf. Bart. 1. oppo. Fulg. nu. 6. Paulus de Cast. nu. 2. Ias. nu. 1. Curtius nu. 9. affirmās omnes in hoc transire cum Bartolo. Et eam quoque solutionem tenent Bart. & alij in l. contraria. idem Bartolus in l. 2. in fin. principij. ff. si cert. pet. vbi Decius nu. 13. Ripa nu. 31. Curtius nu. 30 testatur communem esse hunc intellectum. & præter eos. affirmant hunc intellectum esse communem Corrasius in miscell. lib. 2. cap. 9. Pinel. in rub. C. de res. vendit. 2. par. cap. 3. num. 13. & hi alios etiam intellectus referunt ad l. illam.

5 Constat igitur ex hac solutione Bart. communiter approbata, contra substantiam venditionis esse pactum, ut venditor rei venditæ dominium transferre teneatur, & hoc esse proprium contractuum innominatorum, ut obligati ex illis dominium transferre teneantur. Ratio autem ea communiter notata est, quoniam cum venditor non aliter liberetur quam si rem quam vendidit in specie tradat, emptor autem possit hos vel illos nummos offerre venditori: venditor in hoc veluti grauatus in altero alleuiatur, ne teneatur rem quam vendidit facere accipientis. Ex qua ratione inferitur, quod venditor rei in genere, puta equi vel tritici, te-

netur rem venditam dare emptori, atque eius dominium in eum transferre, non aliter ab actione ex empto liberandus. quod videtur innuisse gloss. notabilis in l. exempto. in princ. in gloss. facere cogitur. ff. de act. emp. ex qua tenet hanc illationem Bart. ibi. idem Bart. in l. 2. in fine principij. ff. si cert. pet. vbi Ias. col. pen. Decius nu. 22. Alciatus. nu. 26. Curtius nu. 35. testantur hanc esse communem opinionem. quam etiam tenet Bartolus in l. qui concubinam. §. si hæres. num. 2. ff. de legat. 3. Bartolus. in l. si domus. §. de euitatione. num. 3. ff. de legat. primo. Ias. ibi. nu. 25. idem Ias. in l. si à substituto. §. si. num. 4. ff. de legat. 1. & in l. cum mota. num. 22. C. de transactio. testatur hanc opinionem esse communem Gomecius in §. sic itaque discretis. nu. 23. de actio. Instit.

6 Vltimò adde, quod sicut non est venditio in qua conuenit de transferendo dominio rei venditæ, ita quoque vitabitur contractus ille, si dictum sit, ne dominium in emptorem transferatur. ex text. fortasse singulari in l. cum manu sata. versic. fin. ff. de contrahen. emptio.

7 Ex superioribus inferit Bar. nu. 3. hoc verbum (recipiam) vel (suscipiam) non inducere necessariò translationem dominij. Et eius opinionem quam ille rectè colligit ex hoc textu probat in præf. Fulgo. nu. 6. Paulus nu. 3. Ias. col. 2. Curtius nu. 10. & idè voluit Bart. in l. 1. nu. 4. supr. de re. permut. Sed huic Bartoli obseruationi obstat text. in l. cum mota. C. de transact. vbi fuit facta transactio super quadam querela in officiosi testamenti, ut hæres legitima ab actione discederet, suscepta aliqua parte bonorum. Et inquit ibi gloss. parua in parte, susciperet. & gloss. magna in parte, danda, fuisse ibi celebratum contractum, Do ut ut facias. Sicuti igitur dare importat dominium transferre, ita & suscipere. Sed Bartolus ipse respondet hoc ibi ita statui, quoniam verbum, suscipere, fuerit adiectum generi, non speciei, hoc est, parti bonorum, quod est nomen generis. l. non amplius. §. cum bonorum. ff. de leg. 1. & hanc solutionem tenet

etiam Bart. in l. i. sup. de rer. per. idem Bart. in l. contraria. n. 5. quo in loco ex Iafone ac Decio in primis columnis constat hanc esse communem resolutionem.

8 Secundò collige ex tex. hoc, quòd quando datur species pro specie, dicitur contractus permutationis.

9 Sed an contractus hic idem sit cum contractu, do ut des? Quod videtur. Còtrarium tamen tenet gl. in l. i. in verbo, nomen suum habent. sup. de re. permut. dicens cum una species pro altera mutatur, permutatione esse: si verò genus cum genere, vel genus cum specie mutantur, non esse permutationem, sed contractum, Do ut des. gloss. illius opinionem sequuntur ibi Bart. num. 2. Salicet. 5. oppo. Iass. nu. 10. & idem quoque tenuit glo. in l. i. in gl. postulabis. C. de rer. permut. quam ibi ab omnibus probari Salicetum testor. num. 5. idem tenentem. fuitq; Azonis sententia in summa. de rer. per. num. 3. quã & Bartolus sequutus est in l. 2. in prin. num. 6. ff. si cert. pet. quam ibi sequitur Ias. col. 3. & testatur esse communem Curtius nu. 29. Hieronymus Butigella nu. 34. sequuntur eandem opinionem Faber nu. 15. Ange. nu. 58. Iass. nu. 92. in §. actionum. de acti. in situ. vbi Gome. num. 26. testatur hanc esse communem opinionem. Quæ ea sola ratio fundatur: quoniã, per, significat perfectionem. l. urbana familia. §. pernoctare. ff. de verb. signifi. non igitur videtur perfecte facta mutatio, nisi fiat de specie ad speciem. Et præter superiores hanc etiam rationem sequitur Ias. in l. si id quod aruum. nu. 4. ff. de verbo. obligat. Sed hæc differentie ratio inefficax quidem est. Nam etiam si permutationis specibus prior permutatio sit, non si genera permutentur, perit nomen permutationis. vulg. l. f. ff. de fun. instru. & etiã si à principio genus cum genere, vel genus cum specie permutentur, facta solutione generis, potest videri speciem quæ soluitur fuisse permutatam. l. cum incertus. ff. de legat. primo. Quare còmunis hæc opinio falsa semper mihi legem hanc, atq; legem. 2. si cert. pet. interpretanti visa fuit, à qua etiam

modò nec inuitus discedo. Arguitur præterea ex hoc Pauli responso, in quo fit permutatio de re ad rem in specie scyphorum ad Stichum, & tamen subiungit Paulus Iurisconsultus, explicitus est articulus ille, Do ut des. Quare Philippus Decius in illa. l. 2. contrariam defendit, atq; facile eam sustineri posse existimat Curtius ibi. & contra eam tenet Alciatus. nu. 23. item Petrus Gamar. in rep. cap. 1. de rerum permut. libr. 6. nu. 23. Pinellus in rubr. de rescind. vendi. 2. part. c. 1. num. 10.

10 Tertio collige ex tex. qd ex còtractu innominato, Do ut des, còpetit civilis actio præscriptis verbis. In quò videnda tria hic sunt. Primum, quare hæc actio ita vocetur. Secundum, in quibus demum casibus competat. Tertio in quo differat hæc actio præscriptis verbis ab actione ni factum.

11 Quo ad primum dicendum ita denominari, quoniam detur secundum præscripta verba contractus. l. cum mota. in fine. C. de transactio.

12 Quo ad secundum, dicendum est còpetere hæc actionem in tribus còtractibus innominatis, Do ut des, Do ut facias, Facio ut facias.

13 Competit præterea eadem actio ex pacto vestito coherentia contractus. l. 2. C. de pact. inter emp. & vendit. ex quo duæ actiones competunt, actio propria ipsius contractus, informat enim veterem actionem, & ipsa præscriptis verbis. Quæ opinio receptior est, & si ultramontani (quos vocant) reclamauerint. Ita enim voluit gloss. in l. in bonæ fidei. C. de pact. quam ibi sequuntur omnes. alia in l. i. in gloss. non figuris. ad fin. ff. de actio. & oblig. quarum opinionem præter ordinarios ibi testantur esse còmunem Ias. nu. 11. Fortunius. col. 8. versi. secundò ex superioribus. Orosius nu. 3. in l. i. iurisdictionum. §. quinimo. ff. de pact. Alciatus lib. Paradox. 5. capitulo. 1. Tiraquell. de vtro. retract. §. 1. gloss. i. numero. 3. Competit etiam actio præscriptis verbis, quoties dubitatur de nomine contractus. l. 2. sup. isto titulo. His igitur tribus casibus còpetit actio præscriptis verbis.

Com-

15 Competit etiã hæc actio ex diuisione bonorũ facta ab arbitro inter cohæredes. l. si familia. qui est pulcher casus. C. fami. ercifi. Et est ratio notante Baldo. ibi. nu. 1. quoniam illa diuisione est veluti contractus quidam in nominatus permutationis, ex quo competit actio præscriptis verbis. atque ita eum text. declarant etiam Alexand. num. 10. Ias. nu. 5. in l. miles. §. iudicati. ff. de rei iudic. vbi illum pluribus commendant.

16 Sed in quo differat ab actione in factum? Et differentia prima illa esto, quod actio in factum, generalior est aliquanto. Nam vbi cumque competit actio præscriptis verbis, competit etiam actio in factum. Nam sicut actio præscriptis verbis datur secundum verba præscripta, ita actio in factum datur secundum factum, quod partes ipsæ explicarunt. Quæ differentia constat ex glo. rubricæ huius tituli. Ex qua etiam constat secunda differentia, quod actio in factum cõpetit in omnibus edictis & interdictis Prætorum, in quibus nomina actionum desiderantur. quod probat text. in. §. si. de interdict. Instit. Tertia differentia est, qm̃ actio præscriptis verbis non datur nisi ex contractu, in quo verba interuenerunt: actio verò in factum datur vbiq; æquum est actionem dari siue ex contractu, siue extra contractum. Quæ differentia Bart. est in rubr. de rer. permut. sup. nu. 2. Quarta differentia est, quod actio præscriptis verbis est natia, actio in factum est datia.

17 Sed cum hæc actio præscriptis verbis quæ datur in his cõtractibus innominatis non detur nisi implẽti ex parte sua, an aliqua saltem obligatio naturalis ex his contractibus oriatur ante implementum? Et videtur nec naturalem obligationem ante implementum oriri ex tex. in. l. i. versic. permutatio. de rer. permut. sup. vbi ita scribitur. Permutatio autem ex re tradita, initium præbet obligationi. Quasi apertius Vlpianus significet ante rem tradita ne initium quidem fuisse obligationis, ac proinde nullam obligationem ortam fuisse. Secundo hæc opinio probari videtur ex tex. hoc ibi, vel si

meu. vbi probatur soluti ab vna parte, ante implementum dari repetitione: sed si vel naturalis obligatio orta fuisset, impediretur repetitio. l. naturaliter. ff. de cond. indebi. Sed verius est, saltem naturalem obligationem in his contractibus oriri ante implementum. Huius rei fortissimum argumentum est tex. in. l. iurisgentium. in prin. sup. de pact. vbi probatur, hos cõtractus exceptionem parere. Nam oportet tex. illum intelligere ante sequutum implementum, vt primum à consensu partium producti sunt: nam sequuto implemento, & ciuilem actionem pariunt præscriptis verbis. vt in hac lege. Illa igitur exceptio filia est naturalis obligationis, quæ adest ante sequutum implementum, quæ nõ est sufficiens ad producendam actionem, sed solũ exceptionem, vt in illa. l. iurisgentium. §. igitur nuda. l. Stichum aut Paphilum. §. naturalis. ff. de solu. Præterea obligationem naturalem parit nudus cõsensus. l. cõsensu. ff. de act. & obli. sed hîc est expressus cõsensus cõtrahetium, est igitur & naturalis obligatio. & tenet hæc opinionem gl. ord. in. l. petes. in gl. magna. ibi, Sed respõdeo nõ. C. de pact. quã ibi sequuntur oēs. ex quibus gl. opinionem testatur esse cõem Riminal. 8. col. Lancellotus Decius. col. pen. & huius frater natu minor. nu. 20. Curtius iun. nu. 44. Purpu. nu. 85. cõem esse præterea testatur Soci. in. l. legem. nu. 5. co. tit. Crotus nu. 7. Ripa. num. 41. in rub. ff. de verb. obli. Soci. ibi ante eos. n. 22. Curtius in prin. huius legis. nu. 9. & fuit ante Accursium Azonis hæc traditio in sũma. C. de rer. permut. nu. 2. Cui & illud patrocinator, qd cū hi contractus expendantur per, vt, non per, si, quod supra expediuius, non impeditur ortus huius obligationis. l. quibus diebus. §. Termilius. ff. de cond. & demõst. Et huic opinioni non obstat tex. in versic. permutatio. quoniam rei traditio præbet initium obligationi efficaci ad agendum præscriptis verbis, naturalis enim iam orta impropria obligatio erat, vt quæ non erat efficax ad agendum. Neq; mutat, qd detur repetitio: quoniam obligatio hæc naturalis debilis admodum est, & cui non temerè cõpetunt ciuiles

ciuiles naturalis obligationis effectus. Vel
 secundo respondeo, repetitionem hic dari,
 ne hinc insurgat iniquitas quædam in si-
 gnis, ex qua qui non impleuit, cum aliena
 iactura fieret locupletior contra naturalis
 iuris perpetuam æquitatem. l. nam hoc na-
 tura. l. hæc conditio. ff. de condit. indebit.
 esset igitur melioris conditionis qui contra-
 ctus legi non paruit, quam qui illi obtem-
 perauit, quod minimè est admittendum. c.
 cõtingat. de dol. & cõt. Vel tertio respon-
 deo, concedi hic repetitionem, quoniam na-
 turaliter debitum fuit solutū per errorem
 facti, quo casu datur repetitio. l. regula. §. si.
 ff. de iur. & fact. ignor. l. error. C. ad l. falcid.
 cum alijs. Fuisse autem hic errorem facti,
 constat: nam ille, qui ex parte sua contra-
 ctum impleuit, in nullo iure errauit, imò se-
 cundum ius gentium fecit, quod præcipit
 pacta seruari. l. i. in princip. ff. de pact. l. i. in
 prin. ff. de const. pecu. Errauit itaque in fa-
 cto, existimans alterum quoque suas partes
 impleturum, alioquin neque ipse implere
 vellet. argu. tex. generalis in. l. cum de inde-
 bito. versi. qui enim soluit. ff. de probat. im-
 propria itaque est hæc naturalis obligatio.
 18 Quare nec iure canonico, quod vel ex
 pacto nudo dat actionem. c. i. de pact. ante
 implementum in his contractibus innomi-
 natis efficaciter ageretur. quoniam in illo
 cap. i. solum videtur sublata scrupulosa illa
 verborum forma, qua stipulationem con-
 cipi præceptum fuit: si tamen conuentioni
 desit causa vel implementum, nec illo iure
 agi poterit. quod expressim firmarūt Bald.
 in. l. siue apud acta. nu. 4. C. de transact. vbi
 idem sequuntur Riminal. & Lancell. col.
 2. idem Bal. in. l. cum quis. nu. 17. C. de iuri.
 & fact. ign. idem in. l. si diuisione. nu. 3. C. fa-
 mi. ercisc. idem in rubr. nu. 2. C. de rer. per-
 mut. Felyn. in illo. c. i. col. fin. Fortunius ibi.
 nu. 34. Ange. de Aret. in. §. in personam. col.
 penul. de act. Instit. Iass. in. l. si pecuniam. in
 prin. col. 2. de condit. ob caus. idem in. l. iur-
 isgentium. §. igitur nuda. num. 8. Oroscius
 ibi. nu. 20. ff. de pact. Iass. in rubr. ff. de verb.
 oblig. num. 8. Ripa ibi. num. 41. & ante hos

Socinus nu. 10. Franciscus de Aretio in. l. pe-
 tens. C. de pact. num. 7. & non dubito, quin
 communis sit hæc traditio.

19 Quare & apud nos, cum vtrūq; appa-
 reat de animo obligare se volentis induca-
 tur obligatio. l. 3. titu. 8. libr. 3. ordinament.
 videtur, quod nec ante implementum in his
 contractibus innominatis oriatur obliga-
 tio efficax ad agendum, cum lex illa locū ha-
 beat in contractibus simplicibus: nam in
 his, quos respectiuos appellat, legem illam
 non accipio, nisi demum sequuto imple-
 mento. Opinio hæc Gregorij Lopez est &
 Fernandi Menchacæ ita legem regiam in-
 terpretantium, quæ hactenus mihi placuit,
 tametsi alij aliter senserint, & post omnes
 eos referens Diegus Perez, vir equidem sa-
 tis diligens, literarumq; ac virtutis admo-
 dum studiosus in illa. l. regia. col. 10. versic.
 dubitari.

20 Quod si his contractibus innominatis
 iuramentum accedat iam non liceret, re inte-
 gra poenitere. quod Corneus notauit in au-
 then. sacramenta puerum. 14. quæst. C. si
 adue. vendit. Menchaca. §. 29. nu. 21. Sed ho-
 rum traditioni obstare videtur text. vulga-
 tus in. l. si. C. de non num. pecu. sed illi rectè
 in hoc respondet Alciatus in. c. cum cõtin-
 gat. nu. 249. de iure iur.

21 Sed an sola oblatio sine implemento au-
 ferat facultatem poenitendi in his contra-
 ctibus innominatis? Et si rectè obseruaberis
 leges hoc agentes, semper illæ vt excluda-
 tur poenitentia videntur requirere imple-
 mentum, quasi oblationem excluderint, vn-
 de non immeritò oblationem non suffice-
 re existimauit glos. ordinaria in. l. iurisgen-
 tium. in prin. in parte. facias. ibi, item quid.
 ff. de pact. quam ibi sequuntur Barto. nu. 1.
 Ange. nu. 4. Paul. de Cast. fi. col. Alex. nu. 12.
 Iass. num. 11. Albericus in. §. sed cum nulla.
 nu. 3. eiusdem leg. Cynus in. l. quanuis. col. 1.
 C. de transact. Iacobus Butrica. & hunc re-
 ferens Bal. in. Lex placito. n. 18. C. de rer. per-
 mut. Bal. in authen. cui relictum. nu. 21. C.
 de indict. vidui. tollen. Iass. in. l. si pecuniam.
 in prin. nu. 6. & iterum. nu. 11. ff. de cond. ob
 caus.

caus. testantur gl. opinionem esse communem eam sequuti Claudius in. l. ita stipulatus. col. 9. ff. de verb. oblig. Socin. in. l. si pacto quo poenā. nu. 1. Curt. iun. in. l. cum proponas. nu. 3. & in. l. petens. nu. 39. C. de pact. Sed ut poena exigi posset, satis esset hæc obligatio. quod Iass. ibi obseruauit. col. 4. Claud. vbi sup. Alex. in illa. l. si pacto quo poenam. quem posteriores sequuntur teste Purpura to ibi. nu. 30. & idem sequuntur Iass. in. l. si cum fundum. col. 2. ff. de pact. Paulus Paris. conf. 34. nu. 27. volu. 4.

22 Quartò collige ex text. in obligationibus dādi obligationē succedere ad id quod interest. Sed videtur ad rē ipsam præcisè teneri, qui dare promisit. l. vbi autem non apparet. §. si. ff. de verb. oblig. Bart. in præf. nu. 4. tentat dicere hīc nō fuisse obligationem præcisè dandi. Sed hæc solutio nec ipsi Bart. facit satis. Quare soluit ille ex sentētia glos. in. l. vnica. in parte, contractibus. C. de sent. quæ pro eo. q̄ inter. profe. ut in cōtractibus innominatis, quoniā debiliores illi in omnibus sunt nominatis, nō teneatur quis præcisè dare. & glossæ illius opinionem sequitur ipse Bart. ibi. nu. 28. & testatur esse cōmunem Curtius iunior nu. 62. hanc Bart. solutionem sequūtur præterea Fulg. in præf. nu. 6. Paul. de Cast. nu. 4. Iass. num. 6. & fuit etiā sententia glo. in. l. cum precibus. C. de rer. perm. quā etiā tenet idem Bart. in. l. stipulationes nō diuiduntur. nu. 14. ff. de ver. oblig. vbi & Alex. nu. 16. testatur hanc esse cōm resolutionem. testatur esse cōm. opinionē Soci. in rub. de verb. obli. nu. 23. quæ probatur ex tex. in. l. 1. §. si. ff. de rer. permut. vbi ex permutatione tenetur quis dare, & tamē liberatur soluendo id quod interest creditoris. deniq; probata est hæc differentia communis lege regia. 3. tit. 6. part. 3.

23 Aduersum versiculū, sed si scyphos. opponit glo. periculi. text. in. l. si. vers. & ideo. ff. de cond. caus. dat. nam dicitur hīc in hoc contractu, Do ut des, rem perire periculo creditoris. sed. l. si. dicitur, q̄ si res non tradita pereat, videtur perire periculo debitoris. Glo. in præfenti. & in. l. contraria. in parte

possum. plures solutiones accommodant huic difficultati, è quib⁹ illa vera cōmunif. q̄ est, q̄ ad hoc ut ipse, qui iam impleui, nō possim agere actione præscriptis verbis ad id quod interest, res meo periculo perit, sed ut possim repetere quod dedi, res illa perit periculo debitoris. Quæ solutio Bartolo etiam placuit. & eam tenet ipse Barto. in. l. quod te mihi. nu. 4. in fi. ff. si cert. petat. Salicet. ibi. 7. opposit. Paul. de Castr. nu. 7. Ripa nu. 10. communem esse testatur Curtius nu. 12. Sed huic solutioni illud obijcit Curtius in præfenti. quod cum præmiserit Paulus hīc illa duo remedia quæ competūt in hoc contractu actionis præscriptis verbis & conditionis ob causam, versiculus hic ad vtrūque videtur pertinere. Sed Curtij obiectioni respondeo ipse, quod cum principaliter hīc agatur de actione præscriptis verbis, atq; sub hoc titulo lex hæc collocata sit, proprius versiculus hic ad hanc actionem videtur pertinere. reg. tex. in. l. si. §. Titio. ff. de libe. leg. l. 4. ff. si cert. petat.

24 Ex superioribus colligit Alexander in illa. l. si. ff. de cōdic. ob caus. quod etiā si in cōtractibus nominatis liberetur debitor perēpta specie. l. si ex legati causa. ff. de ver. obli. l. si is quē. ff. de noxa. actio. in innominatis tñ nō liberatur, & mihi placet. tametsi eā conetur euertere Iass. in illa. l. quod te mihi. nu. 13. & in illa. si ex legati caus. num. 2.

25 Deinde Bart. nu. 5. admonet libellum ita esse in hac causa concipiendum, ut petatur res, & si illa non tradatur, petatur id quod interest petitoris rem fuisse petitam. in quo omnes Bartolum sequuntur, teste Curtio num. 13. Subijcit deinde Bart. duas quæstiones, vnam nu. 6. alteram nu. 7.

26 Prior est, an si ego dem tibi decem ut mihi tu seruū des ut eum manumittā, datio quam ego sum facturū, videtur fieri propter factū, quare videtur contractus hic potius Do ut facias, quā do ut des. quoniam datio hæc ad factū ordinetur. de quo remittit Bar. ad. §. sed si faciam. vbi glos. hoc tangit, & nos dicemus.

27 Altera quæstio est. Pone (inquit Bart.) q̄ ego

ego do tibi vt alij des, vel vt in aliquam causam conuertas, non vt mihi des, quis contractus hic sit iudicandus? Et Barto. contractum innominatū esse inquit. Et ideo posse reuocari ex sola poenitētia. Sed videtur hūc non esse contractum innominatum, sed mandatum. l. si cū filius. versic. sed et si quis. l. si tibi dederim. l. hoc iure. §. penult. ff. de donat. quare Curtius inquit hāc esse arduam difficultatem per doctores non gustatam. Et ille tentat Bartolum hūc agere, quando ego dedi, ac proinde transfuli dominium, & iura quæ allegauī loquuntur quando pecuniā datā dominium in accipientem rranslatum non est. Sed huic intelligentiā illud refragatur, obijciente Curtio ipso, quod quando ego in te pecuniā dominium transfuli, & mandauī vt eā alicui dares, mandatum non potest reuocari l. eiusq; in prouincia. versic. quas verō. ff. si cert. pet. vbi hoc notant gloss. ac Barto. Sed ego huic difficultati respondeo, obiecta Curtij habere locum, cū ego simpliciter pecuniam do vt ea alteri detur, sed Bart. agit, cū ipse pecuniam accepi, & aliquid dedi vt alteri daretur.

28 Vltērius colligit fauore dotis nō esse in his contractibus etiam re integra locū poenitentiā. Quod ego in initio huius legis expediui, agens de intellectu tex. in. l. si ego. §. si res. ff. de iure dot. quem hūc corruptē Barto. allegat.

¶ Summa rerum. §. At cū do.

- 1 Locatio ut constet, oportere mercedem consistere in pecunia numerata.
- 2 Inuecta & illata in domum cōductam mercede non consistente in pecunia numerata, an teneatur pro pensione domus.
- 3 Requiritur præterea ut factum sit solitum locari, & persona sit solita huiusmodi facta locare.
- 4 Quo pacto facta locabilia ab his quæ locari non solent discernantur.
- 5 Glo. i. in parte, præscriptis uerbis, in omnibus difficultatibus explicatur.
- 6 In cōtractibus ultro citroq; obligatorijs, ut primū obligatus desinit dare, est in mora.
- 7 Atque idem esse in ultimis uoluntatibus.

8 Declaratur glo. in parte, de dolo.

9 Iuramentum non deferri nisi in contractibus bonæ fidei arbitrarijs.

10 Actiones quædam nativæ; quædam dativæ.

11 Et an dativæ ad heredē stransmittantur.

§. At cū do.

Existimat Paulus de Castr. valde difficile esse textum hunc defendere à difficultatib⁹ quas patitur, atque Paulum ipsum huius. l. conditorem difficile quoq; si reuisceret legē hanc suam defensurum. Nemo autem tex. hunc diuisit, quoniam constat pluribus particulis. Ex quarum primatu collige: locatio vt rectē constet, duo esse necessaria.

1 Primū oportere mercedē consistere in pecunia numerata. Quod probant etiam leges ordinariæ. in. l. i. §. si quis seruū. ff. de pos. l. si vir. ff. de donat. inter vir. & vx. Cuius rei ratio est, quoniam cū contractus locationis eisdē regulis coarctetur, quibus contractus emptionis ac venditionis. in princ. Insti. de loc. & conduct. sicut in illo requiritur merces in pecunia numerata. §. pretiū. Inst. de empt. & vend. ita & in hoc. Et communis est opinio hæc, atque tenenda per tex. hunc. Tametsi contrariam probare nitantur Corrasius lib. 2. miscell. quæst. ca. 11. Arius Pinellus Lusitaniæ decus atque ornāmetum in rub. C. de rescind. vend. 2. part. cap. 3. num. 29. atque hic quidem posterior vehemētioribus (quod ille solet) argumentis. Sed licet noua hæc traditio iure communi sustineri posset, iure nostro non potest, quod expressē optimus legislator rex Alphonsus statuit in pecunia numerata oportere consistere mercedem locationis, alioquin contractum innominatum futurum l. i. tit. 8. par. 5. quibus obstare vel maximē videtur tex. in. l. si olei. C. locat. sed ibi nō fuit contractus locationis sed innominatus, sed propter similitudinem inquit text. locasti. quæ responsio gl. ibi est cōiter receptæ.

Hinc existimauit Speculator in tit. de locato. §. postquā. vers. porrō tacitā hypothecam

eam, qua tenetur res illata in domum conductam. l. certis iuri. C. locat. non comprehendere res illatas in domum conductam mercede quæ non consistat in pecunia numerata. atq; idem probauit Curtius iunior in. l. singularia. nu. 21. ff. si cert. pet. Ego opinionem hanc falsam esse reor: quoniam ea quæ colonus partiarius inuehit, sunt tacite hypothecata, etiam si nummis ille non colat. glo. 2. in. §. item Seruiana. de act. Insti. quam ibi antiquiores omnes sequuntur. & esse communiter approbatam testantur Angel. ibi. numero. 7. Iass. numero. 15. Gome. numero. 9. Zasius num. 14. eam sequuti. Quare Speculatorem in hoc reprehendit Iass. in. l. item quia. in princip. colum. 2. ff. de pact. vbi noster præceptor Orosius num. 18. testatur communem esse contra Durandum. Tu adde usque ad eod. necessarium esse ut merces locationis consistat in pecunia numerata, quod si ego cum artifice conuenerim de vestibus poliendis pretio quo vestibus politis conuenerit inter nos, ille non erit etiam mercede postea constituta contractus locationis, sed innominatus, Do ut facias. l. si tibi polienda. infra eod. vbi id recte Iass. paucis explicauit.

3 Secundum est, ut factum tale sit, quod soleat locari, aliàs erit contractus innominatus, Do ut facias. & ita hæc duo solum copulatiue requiruntur. & ita tenet glo. ordinaria in. l. rogasti. §. 1. in glo. ex locato. §. eodem. Tu adde tertium requiri, ut persona, quæ contrahit, sit solita locare factum illud, & ita videntur iam esse tria requisita. Hoc tertium requisitum glo. in. l. si pecuniam. in prin. in glo. acceperis. de condict. ob caus. & idem voluit gloss. eiusdem legis in parte, repetetur. cuius opinionem testantur esse communem Alexan. ibi. nu. 3. Iass. nu. 4. & est ibi tex. pro hac opinione. Nam accepit quis pecuniam ut Capuam iret, & cum esset impeditus Capuam ire, conceditur repetitio ex capite poenitentiae, quod minime liceret, si esset contractus locationis. Et ideo gloss. interpretatur illum tex. duobus modis: vel

quod pecunia fuit ibi data tanquam species: vel quod ille qui obligauerat se iturum Capuam, non esset solitus locare operas suas, & hic intellectus communis quidem est. & est quidem tex. illo expressior in. l. 1. versi. ideo aut. ff. si mensor fal. mod. dixer. vbi ex qualitate personæ quæ non solebat operas suas locare, æstimauit Vlpianus non esse contractum locationis inter agri mensorem & dominos agri. idem etiam obseruauit glo. ordinaria in. l. cum plures. §. mandauit. in glo. restituas. ff. locat. quare hoc tertium requisitum facile concedit Iasson in præsen. col. 1. cuius opinio mihi placet. licet Curtius numero. 3. aliter accipiat text. in dict. l. si. In rebus sanè hæc obseruatio non est necessaria, semper enim videntur locari, & si solita locari non sint. gloss. in. l. rogasti. infra eod. vbi eam sequitur Paul. ibi. idem & Iass. numero. 4. in. l. si pecuniam. de cond. ob caus.

4 Sed quo pacto dignoscemus facta solita locari ab his quæ locari non solent? In quo Bart. more suo eleganter distinguit in versi. item quæro extra glossam. Ex cuius dictis prima constat conclusio. Ea quæ sunt meri facti, ut ire Romam, portare libros, & similia, dicuntur facta solita locari. l. qui operas. sup. locat. Barto. conclusionem sequuntur Fulgo. nu. 3. Iass. nu. 2. & esse communem affirmat Curtius nu. 2. Secunda conclusio. Facta habentia admixtum ius, ut videri, manumittere, si illa habeant actum momentaneum, non possunt locari. Bart. conclusionem dicit esse communem idem Curtius numero. 2. Sed est contra hanc Barto. conclusionem tex. expressissimus in. l. rogasti. versicul. si prædium. infra eod. Ex quo merito Barto. opinionem reprehendunt Fulgo. numero. 4. Iass. numero. 2. Curtius nu. 4. Tertia conclusio ex Bartolo est. Facta habentia admixtum ius, quæ expediuntur tractu successiuo, censentur locabilia, ut sunt operæ aduocati. Barto. conclusionem affirmat esse communem idem Curtius.

5 Ex tex. in versi. quod si tale. tu collige, quod si factum

si factum propter quod aliquid datur non sit solitū locari, non videtur celebratus cōtractus locationis, sed innominatus, Do ut facias, & quod implēti ex parte sua cōpetit hoc casu actio præscriptis verbis, ut alter cōpellatur implere ex parte sua, vel soluat id quod interest implētis, & cōdictio ob causam, si mallet rem suā repetere. Sed in specie proposita videretur hęc remedia non cōpetere, sed q̄ seruus hic, pro quo manumittendo ego aliquid dedi, efficiatur liber ipso iure. l. si is qui pretio. C. si mancip. ita fuer. alienat. l. si quis ab alio. ff. mandat. Difficultatem hanc soluit gloss. in præsenti. verbo, præscriptis verbis. dicens primò in lege contraria fuisse contractum emptionis ac venditionis, nam ego emi à te seruum, ut tu eum intra certum tempus manumitteres. & inquit text. quòd si tu cesses manumittere præterita die, qua tenebaris ex imperatorum constitutionibus, liberum eum futurum: sed in præsenti data pecunia est ob causam manumissionis, & ita veluti species quædam, & ideo non efficitur seruus liber iuxta tenorem constitutionum. Hunc primum intellectum gloss. sequitur Barto. in præsenti. i. opposit. & esse communem affirmat Curtius numero. 6. qui existimat hoc esse difficile contrarium. Secundo modo soluit gloss. quòd hic dantem poenituit conuentionis, quod ei licet. l. dedi. §. i. ff. de cōdict. ob causam. quare seruus reuocata iam voluntate volentis eum liberum esse, non potest ad iura libertatis ex constitutionibus aspirare. Sed hic intellectus ex eo iudicio meo nil valet, quoniam sequuta poenitentia competeret poenitenti cōdictio ob causam solū, non verò actio præscriptis verbis, quam hic dicitur etiam competere. Vel tertio soluit gloss. quòd hic erat seruus alienus in. l. si is qui proprius. quare ne iniuria fiat domino, seruus non fit liber ex constitutionibus. Quarto soluit gloss. quòd hic fuit dictum de actu manumittendi, ut quia à partibus dictum esset, ut seruus certo modo manumitteretur. Quarto loco soluit hanc

difficultatem Iass. numero. 5. dicens, quòd quando ego do tibi seruum meum ut eum manumittas, seruus ille te cessante liber fit ex constitutionibus: si verò pro tuo seruo manumittendo aliquid tibi dedi, etiam præterita die quæ fuit præfinita manumissioni, seruus non erit liber ex constitutionibus, & ita opus erit agere actione præscriptis verbis ad te compellendum, ut seruum manumittas. qui intellectus vel tacente Iassone Pauli de Castro est numero. 6. Ego priorem, qui communis est, sequi malo, quem tamen oportet pluribus declarare. Quare Cynus post Petrum de Bellaperti. in. l. si liber. C. de cōdictio. ob causam. ita soluit hanc difficultatem, quòd si pactum est appositū in seruo meo, dubio procul pacto non seruato seruus fiet liber ex constitutionibus, atque ita est accipiendus text. in. l. si ea lege. C. si mancip. ita fuer. alienat. Si verò pactum sit appositum in seruo alieno, & datus est nummus, qui videtur habitare ratione ad seruum emptioni ac venditioni respondere, tunc idem sit futurum seruus liberum iuxta tenorem constitutionum. Et ita accipi oportet text. in. l. si is qui pretium. Si verò pecunia non respondeat pretio serui, competere contra serui dominum ut eum manumittat actionem præscriptis verbis. & ita oportet intelligi text. hunc. Ratio differentie in his casibus est, quoniam fortius est pactum appositum in re mea, quàm in aliena, etiam domino consentiente. l. nemo. ff. de pact. iuncta. l. ea lege. C. de cōdict. ob causam. Et hanc Cyni distinctionem refert Barto. qui eam dilatat in. l. si pecuniam. §. idem est. numero. 3. ff. de cōdict. ob causam. vbi Iass. numero. 5. testatur eam esse communem. Notabis tu autem ex hac legis particula, in contractibus innominatis locum esse poenitentiae, etiam si adsit ex altera parte fauor libertatis. Nam is qui seruum manumittere decreuerat, potest conuentionem reuocare, & quod dederat repetere. idem probat text. in illo versiculo. idem erit.

6 Collige deinde ex textu in versi. siue certū tempus, hic esse textum pro doctrina Bartoli eleganti in l. de diuisione. nu. 3. ff. solut. matrimo. in l. si filius. §. filia. ff. de colla. dot. & in l. vinum. col. 3. ff. si cert. petat. quod in contractibus vltro citroq; obligatorijs statim quod obligatus ad dandum vel faciendum desinit dare vel facere, cēsetur in mora constitutus, si alter iam impleuit ex parte sua. allegat Bart. textum in l. Iulianus. §. offerri. & in §. ex vendito. ff. de acti. empt. in l. curabit. C. de act. empt. Sed tex. hic noster illis longē in hoc præstantior est, quem pro illa Bar. doctrina expendunt Paul. de Cast. nu. 5. l. ass. nu. 3. dicēs eum esse meliorem de iure in hoc. Curtius nu. 5. testatus cōem esse Bartoli doctrinā, qui huic duas ampliaciones ad eam colligit. Primam, vt Bart. doctrina habeat locum etiam in contractibus in nominatis. per tex. hunc. Secundam, vt habeat locū in cōtractibus stricti iuris. Nam contractus hic, Do vt facias, vt vides stricti iuris est.

7 Idemq; est in vltimis volūtatibus, in quibus vt primū potest oportet eū, cui aliquid relictū est, parere cōditioni. l. hæc conditio si capitolium. ff. de cond. & demonstr.

8 Glos. si. in parte, de dolo. timore cuiusdā difficultatis multa inuoluit. Pro qua explicanda ipse contra text. hunc ita oppono. Actio de dolo solū competit in vno cōtractu innominato, Facio vt des. vt infrā. §. proximo. in cæteris tribus competit actio præscriptis verbis, sed in præsentī agitur de cōtractu, do vt facias, quomodo igitur potuit hic competere de dolo actio contra eum qui sciens seruū alienum dedit? Huic difficultati respondet glo. dicens competere hic actionem de dolo. i. præscriptis verbis propter dolum. Sed huic solutioni illud ob stare videtur vel maximē, quod si hæc solutio vera esset, nō videretur differētia esse in hoc textu inter priorē casum, quando quis dedit seruū ignorans esse alienum, & posteriore, quando sciens esse alienum, & tamen manifestē constat Iuriconsultum hic voluisse hos casus distinguere. Sed huic dif-

ficultati videtur iterum respondere glossa ipsa adhuc differentiā superesse, nam quando actio præscriptis verbis competit propter dolum, iurabitur in litem: quod minime erit, quando simpliciter illa competit. Secunda differentia erit ex mēte glo. quod quādo actio præscriptis verbis dabitur propter dolum, competit euictio etiam ante rem euictam. l. seruus quē. §. si. ff. de actio. empt. licet regulariter euictio non competat nisi re euicta. l. qui rem. C. de euict. l. r. sup. de re. per. Hic est primus intellectus gl. ad hanc difficultatem, qui non procedit ex eo, quoniam violat literā hanc, exponēdo de dolo. i. præscriptis verbis propter dolum.

9 Secundō, quoniā iuramentum in litem non est deferēdum nisi in actionibus bonæ fidei arbitrarijs. l. in actionibus. ff. de in lit. iur. §. præterea quasdam. De actio. Inst. unde non immeritō hunc glo. intellectum reprobat Alberi. nu. 6. Salicet. col. 2. l. ass. num. 9. Quare secundō respōdet glo. hic dari de dolo actionē, quoniam propter dolum cōtractus est ipso iure nullus. l. eleganter. ff. de dol. mal. Sed hunc intellectum glo. ipsa reprobatur tribus nominibus. Primō, quoniam regula tex. in. l. & eleganter, non habet locum in contractibus stricti iuris. l. dolo vel metu. C. de inu. stipulat. Secundō dolo hic non dedit causam contractui, neque enim dolo ego te induxi ad contrahendum, sed post contractum dolo commisi, tradendo seruū alienum, & in hoc cōsistit dolo. Ter tiō, quoniam non sum ego ex meo facto principaliter obligatus, sed ex tuo: cū enim tu seruū iuxta conuentionem nostram manumiseris, hoc facto tuo me obligasti, vt euictionem tibi præstarem. Quare aliter hanc difficultatem soluit Bart. versic. item oppono. Pau. num. 9. l. ass. col. dicentes hic fuisse contractū, do vt facias, qui ab obligato facere fuit impletus, & ex huius parte videtur, Facio vt des, quare iam competit actio de dolo iuxta tex. in. §. sed si faciam. vbi plura videbimus.

10 Vltimō collige ex tex. ibi, de dolo in me dādā actionē, inueniri in iure nostro actio-

nes quas dā datiuas, cum plerūq; oēs actiones natiuæ sint. Natiuæ aut actiones illæ videntur omnes, quæ habeāt materiam præexistentem vnde oriatur, vtpote contractū, vel quamcūq; obligationem. Datiuæ, quæ carent hac materia præexistenti, & profici scūtur ex legis vel prætoris beneficio, præmisso tñ facto aliquo contrahētium, vnde æquū legi vel Prætori visum fuit hāc actionem generare. Differētiā hanc actionum videtur etiā significasse Vlpianus in. l. 3. in prin. ff. cōmo. ibi, dandam vtilem cōmodati actionē. quem tex. dicit esse meliorem ad hoc ex iure Iass. in princ. de actio. Instit. nu. 11. ad idem est tex. in. l. iuriscētium. versic. & ideo. ibi, in factū actionē à Prætorē dādā. ff. de pact. vbi Bart. nu. 1. affirmat nullibi in iure esse planiorem locū ad huius rei argumentū. atq; ibi hanc differētiā actionum admittunt etiā Albericus nu. 4. Bald. & Ange. nu. 2. Paul. de Castr. nu. 4. Alex. nu. 2. Iass. nu. 4. testatus cōmunem esse hāc actionum distinctionem. idē testantur ibi Curtius iunior. nu. 25. Ioann. Orosius nu. 4. & præter omnes videtur hāc differentia probari ex text. eleganti in. l. solent. isto titu. ibi. sed habet in se negotium aliquod, ergo ciuilis actio potest oriri. vbi cum text. dicūt esse mirabilem in hoc Barto. Paul. & Iass. admittit hanc differētiā glos. in. l. cum mota. C. de transact. in verbo. danda. vbi idē tenet Bar. fi. col. & esse cōiter receptā hāc differētiā affirmat Decius ibi. nu. 7. itē gl. in. l. ex legato nominis. in gl. fi. C. de lega. & in. l. i. in gl. figuris. ff. de act. & obli. Bart. ibi. nu. 5. atque idem Bar. in. l. i. nu. 11. & in repet. nu. 19. ff. de act. & obli. idem. in. l. cum quis. nu. 23. C. de iur. & fact. ignor. & in. l. i. nu. 22. ff. de cōdi. indebit. quæ semper erit amplectenda. Tametsi Fulgosius in dicta. l. cū mota. nu. 13. primus (quod ipse sciam) tenuerit actionem nullam datiuam esse, sed omnes esse natiuas, & post hunc Decius ibi. item Alciatus nu. 36. Forcatulus Dialogo. 97.

II Sed quis erit effectus huius disputationis? Et ille vel maximus, q̄ quæ datiuæ actiones sunt, ad hæredes nō trāseunt, in natiuis

contrā. glo. notabilis in. l. cum precario. in gl. non trāsit. ff. de preca. vbi eam sequitur Ange. atq; Bart. in. l. si hominem. §. datur. ff. deposit. & voluit idem glo. in. l. fi. in gl. nec in hæredem. ibi, vel dic eam non natiuā. ff. de eden. vbi eam expēdit Orosius nu. 3. dicens eam traditionē suspectiorem semper visam fuisse. sed esse cōem testantur idem Orosius nu. 7. Fortunius nu. 41. in illo versiculo. & ideo. receptā esse testatur Episcopus Ciuitatēsis in. c. possessor. de reg. iur. in 6. 2. par. §. 1. nu. 3. sequūtur eā præterea Alex. ad Bart. in. l. certi conditio. in prin. nu. 9. ff. si cert. pet. Curtius in. l. i. C. de eden. nu. 68. Sed glo. illam falsam esse ostenditur multis argumētis nec leuib; quæ contra eam induxit Orosius, vbi eum allegaui. Quibus aliud ipse addo nō leuius ex tex. in. l. i. §. fin. ff. si qua. pau. fe. dicat. Iuncta glos. i. in prin. eiusdem. l. præterquam quod gl. opinionē esse cōiter reprobata affirmat Aemilius Ferretus in illo versu. & ideo. nu. 50. Sed re vera communiter recepta fuit à maioribus nostris opinio glo. Sed nil est cur eam, cum sit falsissima, amplectamur.

¶ Summarerū. §. Quod si faciā.

- 1 IN nullo contractu innominato competit actio de dolo nisi in contractu, Facio ut des.
- 2 Declaratur tex. in. l. cum proponas. C. de dolo mal.
- 3 Datio ad factum ordinata, iudicatur potius factum, quam datio.
- 4 Promissio de parēdo sententiæ arbitri an sit datio uel factum? & an uideatur usura suspitione laborare?
- 5 Ex contractu, Facio ut des, non competit actio præscriptis uerbis, sed de dolo. Et huius textus communis intellectus & eius ratio.
- 6 Declaratur iterum textus in prædicta. l. cum proponas.
- 7 Tex. in. l. cum mota. C. de transact. quinq; modis declaratur.
- 8 In contractu, Facio ut facias, quare non etiam datur de dolo actio?
- 9 Declaratur text. in. l. siue apud acta. C. de transact. & num. 10.
- 11 In contractu, Facio ut des, in quo non datur actio præscriptis uerbis, an sit locus conditioni ob causam?

¶ §. Quod

§. Quod si faciam.

Ræfatur Fulgoſi text. hunc interpretaturus intrare nos modo materiam ſubtilem, & difficile. Paulus de Caſtro inquit, text. hūc negotium magnum facere in hac materia. Sed & Iaſſ. & Curtius plurimum huius text. difficultatem commendarunt. Quam ego ut potero explicabo: nectamen quaſi Pythius Apollo certa ut ſint & fixa quæ dixerō, ſed ut homūculus vnus è multis probabilia coniectura ſequens, vltra enim quò progrediar quàm ut veriſimilia videam, non habeo. Text. hunc diuiſit nemo, nec diuiſione eget. Ex quo tu collige duas regulas, vnā implicitam, explicitam alteram.

1 Prior regula eſt. In nullo contractuum innominatorum cōpetit actio de dolo niſi in contractu, Facio ut des.

2 Sed contra hanc priorem regulam oppono text. in. l. cū proponas. C. de dol. mal. vbi in contractu, Do ut des, competit implenti partes ſuas actio de dolo, ibi enim inter Menandram dominam ancillæ & alium conuenerat, ut Menandra ipſa ancillam manumitteret, cum qua ille contubernium contraxerat, & Menādra quidem manu miſit: alter verò mancipium Menandræ non dedit, quod ex conuentione dare eum oportuit. Inquit tex. collatam ancillæ à Menādra libertatem reuocari non poſſe, competere autem Menandræ actionem de dolo, ut conſequatur quāti ſua interfuerit ancillam non eſſe manu miſſam. competit igitur ex cōtractu, do ut des, de dolo actio. Gloſſa magna in præſenti ſoluit hanc difficultatem, dicens in. l. cōtraria geſtum à partibus fuiſſe contractum, Facio ut des, licet prima facie videatur, Do ut des. Nam ibi ego dedi ſeruum meum, ut tu eum manu mitteres, quod perinde eſt, ac ſi ego manu mittere, & ſic facerem. Et inquit gl. q̄ cū ibi datio ordinaretur ad factū, habetur pro facto, & ita reuera fuit ibi geſtus cōtractus, Facio ut des, ac proinde competit actio de

dolo. iuxta diſpoſitionē huius text. Glo. ſolutionē ſequūtur Bar. 1. oppoſ. Fulg. n. 1. Paulus de Caſt. nu. 2. Salice. 2. oppoſ. Iaſ. col. 1. & eandem ſolutionē repetit glo. in. l. cōtraria, vbi eā ſequuntur oēs. Ex qua tu collige, q̄ quādo datio ordinatur ad factū, iudicatur tāquam de facto, non tāquam de datione. in quo gl. hāc multi in varijs locis notarūt. & eſſe cōiter approbatā teſtatur Iaſ. in. l. ſtipulationes nō diuidūtur. nu. 27. ff. de verb. obli. & ex contrario ſi factū ſit ordinatū ad dationē, habetur pro datione, nō pro facto.

4 Ex quo infert Bart. in præſ. q̄ ſi quis promittat cum poena parere ſententiæ arbitri, videri potius hūc pmiſiſſe dationē, q̄ factū: licet emparere ſententiæ arbitri facti eſſe videatur, cū factū hoc ad dationē ordinari videatur, ad dationē videtur eſſe ille obligatus, non ad factū. Ex quo ſubinfert Barto. q̄ cū poena appoſita dationi videatur adiecta in fraudem uſurarū. l. Iulianus. §. idem Papinianus. ff. de actio. empt. poenā adiectā in hac obligatione parēdi ſententiæ arbitri videri adiectā in fraudem uſurarū, ac proinde exigi non poſſe. Bartoli illationem videtur ſequutus Fulgo. nu. 3. dicēs vidiffe ſe de hoc diſputari. Sed cōtrariam opinionem tenēt Iacobus Butri. & Bal. in. l. promiſſis. C. de tranſact. imò q̄ huiusmodi poena non cenſeatur iniecta in fraudē uſurarum, addit Fulg. ibi ita tenere Canoniſtas. & idē ſequūtur cōtra Bar. ibi Salicet. & Alex. nu. 2. & ceteri recētiores. & præterea Panor. in. c. dilecti. nu. 13. de arbit. Alex. in. l. §. ſi. nu. 7. ff. de verb. oblig. vbi affirmat hanc eſſe veriorem opinionem. idē Alex. in illa. l. cū proponas. nu. 3. Purpurat. in. l. rogati. §. ſi tibi. nu. 82. ff. ſi cert. petat. Rebuſus. in. l. vnica. C. de ſent. quæ pro eo q̄d intereſt proſe. nu. 568. Mouētur hi cōtra Bart. quoniā parere ſententiæ arbitri, eſt facti. glo. 1. in. l. §. ſi. & illa ratio uſuræ præſumptæ habere locū, quando in gratiā vnus à principio ponitur promiſſio poenæ, nō verò cū dubiū ſit quis ſit pariturus, vel relictaturus ſententiæ. Et hāc opinionē ſequor ipſe. Poſterior regula text. eſt. Ex cōtractu, Facio ut des, non competit actio

actio præscriptis verbis sicuti in cæteris cōtractibus innominatis, sed actio de dolo. Sed cōtra hāc regulā ita argumētor. Actio de dolo est subsidiaria, nec datur deficientibus alijs actionibus. l. 2. C. de dol. mal. imō in integrū restitutio, quod & ipsum remedium extraordinariū est ac subsidiariū. l. in causā. de minor. ff. excludit actionē de dolo. l. 1. §. idē Pōponius. ff. de dol. mal. quare igitur hic ad actionem de dolo vētum est, cū cōpetere potuerit actio ordinaria præscriptis verbis? Glo. mag. in præf. in vers. sed quæro quare. mouet hāc difficultatem, ex qua cōstat intellectus huius respōsi, vt ei vno solo casu locus sit, nempe cū ex facto ipsius implētis nullū cōmodum quæritur alteri parti: vt puta, si ego nudo capite cōceserim in scholas vt tu des mihi cētum, nam si ego iam nudo capite scholas intrauerim, agā cōtra te vt des mihi centū, non actione præscriptis verbis, sed de dolo. Hunc intellectū ad hūc tex. sequūtur Bar. in præf. dicēs eum tenere oēs. l. as. nu. 4. dicēs ab hoc intellectu neminē discrepare, quē præter ordinarios in præf. testātur esse cōem (& si plurib⁹ cōtra eum disputent) Decius. col. 1. Curtius nu. 23. in l. cum mota. C. de transact. Alciat. lib. 5. Paradox. c. 7. Corrasius libr. 2. miscell. quæst. c. 10. Berégarius Fernādus in l. pacta conuēta. de cōtr. emp. c. 3. nu. 74. Ioan. Orosius in l. iurisperitū. vers. & ideo. nu. 23. ff. de pact. Et est ratio, qm̄ in his contractibus innominatis non datur actio nisi implenti, implere autem nō videtur is, ex cuius implemēto nullū commodum quæritur alteri. Et hāc rationē tenet glo. in præf. in vers. est ergo ratio. quā etiam tenet Bar. in l. actione. C. de transact. vbi Curtius iunior. nu. 22. testatur eam esse cōem. Pro hoc communi intellectu induci solet text. in. l. solent. j. eodem tit. vbi cū seruū fugitiuū tibi indicaui vt tu mihi decem dares, respōdit Vlpianus cōpetere mihi ex hoc cōtractu actionē præscriptis verbis, vt mihi des illa decem, qm̄ ex facto meo ex indicio furis vel serui fugitiui aliquid adfuit tibi. atq; cum text. in hoc notarūt ibi. gl. in fine. Bart. i. notabili.

6 Sed contra hūc intellectum cōem vrget vel maximē text. in. l. cū proponas. C. de dol. mal. vbi aliquid adfuit ei, quem oportuit dare ex facto faciētis, remāsit enim ille ex manumissione patronus, quod est cōmodū considerabile. l. si quis seruū. l. Titius. ff. de act. empt. Præterea etiam si rationem iuris patronatus omittamus, adest seruo libertas, quæ cū illi competat ex illius cum quo pactū cōuentum est volūtate, videtur aliqd vel hac sola ratioe illi adesse. l. solutū. §. solutā. ff. de pigno. actio. & tamē non cōpetit actio præscriptis verbis, sed de dolo, non igitur est vera ratio cōis ad hoc responsum. Huic difficultati respōdet Bart. in præf. dicēs actionē illam de dolo, de qua in l. contraria, non subrogari in locum actionis præscriptis verbis: nam actio quidē præscriptis verbis cōpeteret ibi Menandræ ad consequendum id quod sua interesse pba uerit sibi seruū promissum traditum fuisse, actio verò de dolo succedit ibi in locum conditionis ob causam, quæ præter actionem præscriptis verbis competit in his contractibus innominatis. §. & siquidem. sup. cod. sed cū facta repeti nō possint vt quæ infecta esse nequeant. l. in bello. §. factæ. de capt. & postl. reuer. c. si Paulus. 32. quæst. 5. glo. restitui. in. l. vnica. C. de rap. virg. loco conditionis ob causam iure quidē cōpetit actio de dolo. Sed videtur qd idē quod venit in actione præscriptis verbis, veniat etiā in actioe de dolo. vt in. §. si. j. ea. leg. Sed Bar. respōdet, qd in. l. cū pponas. aliqd veniebat in actione de dolo, qd venire minimē poterat in actioe præscriptis verbis, & ideo datur actio de dolo. Ex hoc cōi huius respōsi intellectu infertur intellectus ad textū in. l. cū mota. C. de transact. vbi inter hæredē scriptum & legitimā hæredē cōuenit, vt legitima discederet à lite, quā aduersum testamētū veluti inofficiosum cōmouerat, atq; ita faceret aliquid ex parte sua, & scriptus propter hoc factū centum daret legitimæ, legitima quidē ex parte sua cōtractū impleuit à lite discedēs, scriptus autem non expleuerat conuēta, legitimæ vita decessit, dubitabatur apud

tur apud Alexan. quænam actio hæredibus legitimæ aduersus scriptum cõpeteret. Et ille determinat actionem præscriptis verbis cõpetituram, nã datur in specie illius text. actio illa ex hoc cõtractu, Facio vt des, qm̃ ex implemẽto facientis aliquid adest ei, quẽ dare oportuit. Atq; ita eum tex. interpretantur gl. in præf. Bar. ibi. nu. 4. Ias. nu. 28. & esse cõem intellectum testatur Decius ibi. nu. 7. Longè aliter tex. illum intelligit gl. ordi. ibi. in parte danda, dicẽs ibi fuisse celebratũ contractũ, Do vt facias, licet heres legitima obligata ad factũ suas partes primò impleuerit. Tertius illius legis intellectus est ibi nõ dari actionẽ præscriptis verbis ex illo cõtractu, sed nouiter actionẽ illã à lege produci, atq; ideo datiuã esse: hinc verò nõ agitur de actione datiuã, sed de natiuã ex partiũ conuentione resultante. qui intellectus Bar. est in præf. nu. 1. Quartus intellectus est Curtij in præf. col. 2. existimantis speciale esse in cõtractu transactionis, vt in illo non detur actio de dolo. Nã cũ in illo non habeat locũ poenitentia. l. si super possessione. l. fratris. l. quãuis. C. de transact. nec cõditioni ob causam poterit esse locus, quare nec de dolo actio cõpetet, quæ loco cõditionis ob causam videtur hinc fuisse inducta. Quinto loco eũ text. interpretatũ Socin. in rub. de ver. obli. n. 23. Alciat. lib. Paradox. 5. c. 7. dicentes ibi fuisse celebratũ contractum, Facio vt facias, qui intellectus sustineri minimè potest. & ad. l. cũ mota. plura addã ipse in loco ordinario.

8 Vlteriũs cõtra text. hũc ita argumẽtor. Eadem ratio quæ est in cõtractu, Facio vt des, militat in cõtractu, Facio vt facias, quare igitur in illo nõ datur actio de dolo sed præscriptis verbis vt in tex. sequenti? Glo. in præf. respondens huic difficultati iã ex sententia Irnerij alterã rationẽ profert, quare in cõtractu Facio vt des, cõpetat actio de dolo, nõ verò præscriptis verbis, dicẽs hoc euenire ratione seruandæ æqualitatis. Nã cũ ille qui dedit

ad actionem de dolo. Secũdò respondet Bar. huic difficultati. nu. 3. vers. item oppono. dicens quòd fortassis actio præscriptis verbis, quæ datur in cõtractu, Facio vt facias, solum habet locũ, quando cõtractus implementum attulit aliquam vtilitatem contractentibus, & quòd si nullã vtilitatem afferret, adhuc daretur ex illo cõtractu actio de dolo, quæ datur ex cõtractu, Facio vt des. Sed hanc Bartoli traditionem ipse non admittit, quoniam offendit generalitatẽ text. in. §. sed si facio. j. ea. lege. Tertiã rationẽ ad tex. huius decisionẽ posuit gl. in præfenti ex sententia Ioannis, quoniã factum grauius sit quàm datum, ideo contrarium penem fidẽ in facto duriorẽ actionem competere, nõ pẽ de dolo, quæ est famosa.

9 Deinde contra tex. hunc oppono tex. in l. siue apud acta. C. de transact. Bart. in præf. opponit huic tex. illũ, licet Bart. corruptior circũferatur, atq; ita vult eum inducere. Dicitur hinc cõpetere actionem de dolo ex cõtractu, Facio vt des, si ex implemento in. l. adsit ei, contra quẽ datur actio, si verò aliquid adsit, actionẽ præscriptis verbis cõpetituram. sed in. l. cõtraria fuit cõtractus non facio vt des. hoc est, nõ petam à te fundum vt mihi des centum, & tamen si non impleã ipse conuentionem, quoniam adhuc fundum petam, non datur aduersum me actio præscriptis verbis. Barto. existimat hoc esse difficile contrarium, quod ille ita soluit, quòd ideò ibi non datur actio præscriptis verbis, quoniam obligatus non petere, non potest implere ex parte sua, neq; est in mora, quoniam si hodie non petit, cras poterit petere. Hanc solutionem limitat Bartolus, vt non procedat, quãdo transactio esset appositã in cõtractu bonæ fidei, nã in cõtractibus bonæ fidei cautio de implẽdo habetur pro implemento. l. in sulã. §. si. ff. locat.

10 Secundò limitat Bar. vt superior traditio nõ procedat, quando est adiectum certum tempus, intra quod ille nõ posset petere, nã transacto illo tempore, est iam sequutũ implementum, & poterit iã intendi actio præscriptis verbis: sed si in cõtractu stricti iuris

ponatur, nunquam poterit agi actione præscriptis verbis.

- 11 Ultimò quærit Bartolus num. 5. an in hoc contractu, Non facio ut des, sit locus conditioni ob causam? Et exemplum ex Barto. ipso est huiusmodi, Promitto à te nõ petere & tu promittis mihi centum. Pone liberaui ego te ab obligatione qua mihi tenebaris, an si cesses mihi dare illa centum, possem ego condicere tibi illam liberationem? Et ex Bart. colligitur conclusio cum limitationibus. Conclusio est. Hic qui tenetur non facere, potest condicere obligationem, quam suo debitori remiserat. l. si quis accepto. ff. de cõdict. ob causam. Adde tu actione etiam præscriptis verbis agi posse, ut ille daret illa cõtum quæ promissit. l. ob eam causam. j. eo. tit. imò & si inter partes actum esset actio præscriptis verbis, vetus obligatio condiceretur. l. si dominus. vers. dixi. sup. eo. tit. quem tex. in hoc expendit Paulus de Castro in. §. & si quidẽ. num. 4. sup. hac lege.

Conclusionem Bartoli tu limitabis non procedere, quando liberatio obueneret alicui propter mortem alicuius, tunc enim nõ condiceretur, sed actioni præscriptis verbis esset locus. l. cum mota. C. de transact. Secundò limitabis, quando actio remissa est talis, ut per pactum restaurari nequeat, ut est illa quæ fuit orta ex maleficio. l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. quo casu actione de dolo opus esset. l. actione. C. de transact. Ultimò quærit Barto. quo pacto hi contractus innominati dignoscantur? Et remittit ad text. in. §. sed si facio. vbi & nos articulum hunc explicabimus.

¶ Summarerum. §. Sed si facio.

- 1 **E**X contractu, Facio ut facias, competit actio præscriptis uerbis, qui contractus similis est mandato.
- 2 Mandatum quo ad ipsos debitores non est necesse gratuitum esse.
- 3 Per conventionem de exigendis debitoribus censetur factum mandatum ad debitorum exactionem.
- 4 Contractus innominati sortiuntur naturam contractuum nominatorum, quibus magis assimilantur.

- 5 Contractus innominati à forma ineundi an à forma implendi cognoscantur ut denominentur.
- 6 Declaratur tex. in. l. iuris gentium. in princip. ff. de pactis.
- 7 An ex contractu innominato duplicato oriatur actio præscriptis uerbis?
- 8 An nomina indita conventionibus à partibus inueniunt naturam contractuum innominatorum?
- 9 Contractum innominatum esse qui dicitur, iuro ut iures.

§. Sed si facio.

Extum hunc esse difficilem affirmat Paulus de Castro, quem nemo diuidendum curauit, quoniam etiam constat pluribus particulis. Summatim hoc continet.

- 1 Ex contractu, Facio, ut facias, competit actio præscriptis verbis, quæ est similis actioni mandati.
- 2 Collige tu primò ex text. hoc, quod licet mandatum debeat esse gratuitum. l. i. vers. mandatum. l. ita ut omnes. in prin. ff. mandat. l. item. C. de procur. glos. ordinaria in. l. i. in gl. aliena. ad fi. ff. de procurat. hoc tñ accipi oportet quo ad ipsum mandantem & procuratorem, non tamen quoad debitores mandantis. Nā non ex hoc dicitur mandatum non habere; qui mercedem accepit pro sua procuratore, alioquin corrueret usus procuratorum nostri temporis: qui omnes pecunia accepta, negotia aliena procurant. Atq; ita hunc textum expendunt in præf. Bart. Albe. Pau. Ias. & Curtius.
- 3 Secundò collige ex text. per solam conventionem de exigendis debitoribus factam inter creditores, censeri factum mandatum ad exigenda debita, licet aliter de mandato non constet, quod tamen ad hoc negotium speciale admodum esse oportet. l. hoc iure. l. vero procuratori. l. qui hominem. §. si gener. ff. de solut. atq; ita textum hunc veluti singularem in hoc notarunt in præf. Paul. & Ias. Quare eleganter Bald. notauit in. c. ex parte. 3. num. 14. de rescript. contractum innominatum habere vim mandati.
- 4 Tertiò collige ex text. contractus innominatos

minatos sortiri naturam contractuum nominatorum, quibus illi magis assimilantur: hic enim contractus, Do ut des, quod proximè ad mandatum accedit, sicuti, Do ut des, ad emptionem & venditionem, Do ut facias, ad locationem. Idem probat tex. in l. si gratuita. j. eo. in l. i. in fi. sup. de rer. per. in l. i. §. si quis seruū. ff. de positi. in l. eum qui. §. si. ff. como. atq; ita notant in præf. Bar. & posteriores. Hoc tñ ita accipiendū est, ut de ea culpa quis in cōtractu hoc innominato teneatur, d̄ qua in nominato, cui ille assimilatur, teneretur. Quo ad alia tamē differētia est: licet ceterū cōtractus mandati bonę fidei sit contractus, Facio ut des, qui illi assimilatur, erit stricti iuris: quā actio præscriptis verbis semper est stricti iuris, nisi cū ex permutatione vel æstimatione proponitur. §. actionū. de acti. Inst. atq; ita tex. interpretatur gl. in parte similis. cuius opinionē admittit Bar. & ceteri sequuntur. Quærit deinde Bar. nu. 4. contractus hi innominati quo pacto dinoscantur? In qua quæstione decidēda tres sunt veluti principes grauissimorū hominū opiniones. Accursius em̄ semper sibi cōstans existimauit ab ipsa forma ineundi cōtractus hos esse estimādos. ut si dixerō, Dabo tibi decē si iueris Romę Salmanticā, esse hūc contractū, Do ut facias: rursus si dixerō, lbo pro te Salmaticam si mihi decē numeraueris, esse cōtractū, Facio ut des, & idē de omnibus iudiciū est. Hāc igitur opinionē tenuit gl. in l. cū proponas. verb. tradidisti. C. de dolo mal. quā sequitur Sal. ibi. n. 6. alia in l. ex placito. verb. subiecta. C. de re. permut. vbi hanc opinionē sequūtur Iacob. Butr. & Bal. nu. 27. gl. in l. cū mota. in parte. danda. C. de transact. vbi eā sequūtur Bal. nu. 6. Ricar. de Salice. & hunc referens alter Salicet. ibi. n. 7. vers. vltimō dicit. et hāc opinionē sequūtur Bal. in c. i. nu. 2. quid præcede. debeat inuesti. an fide. & hāc esse cōem opinionē testatur Ioan. de Imo. in rub. extra. de rerū permut. n. 6. sequūtur hanc opinionē Bal. Ange. & Salicet. in l. iuris gentiū. in prin. 2. notab. ff. de pact. Secūda fuit opinio doctorū, quos Itali vocāt VItramōtanos, hi em̄ tradiderūt hos cōtractū

esse dijudicādos à modo implendi. Itaq; si inter me & Titū cōueniat, ut ego eā Tole-tū ut ille mihi centū præstet, si ego prius Tole-tū iuero, esse cōtractum hūc, Facio ut des: si ille primō mihi dederit, esse, Do ut facias. & sequuti fuere hāc opinionem permulti. atq; cōem esse testatur Andr. Alciat. in l. cū mota. in parte, præscriptis verbis. C. de transact. cōem esse testatur Soci. in rub. ff. de ver. obli. nu. 23. col. 2. vers. & quod hoc sit verū. Tertia est opinio Barto. in præf. existimātis quod nec hoc nec illo modo hi contractus dinoscantur, sed inesse singulis cōtractibus duplicem faciem. Nam ex parte eius quem dare oportet, censetur contractus, Do ut des, ex parte eius quem facere oportet, est Facio ut des: sicuti in venditione & locatione ex parte vnius, est emptio, ex parte alterius, est veditio, & ex parte vnius est locatio ex parte alterius est cōductio: itaq; non erit præuentioni locus, ut cōtractus denominetur, sed ut primū quis dederit, habebit cōtractū formā & nomē, Do ut facias, ut q̄ primū alter fecerit, huius respectu erit cōtractū Facio ut des, esse & hāc Bar. doctrinā testatur cōem Curtius iunior in præf. nu. 15. atq; eā tenuit ipse Bart. in l. cū proponas. nu. 6. C. de dol. mal. vbi Alex. col. 2. eam sequutus testatur esse cōiter approbatā, & eā tenet etiā Bart. in l. cū mota. nu. 4. & iterū. 2. lectione col. 1. versic. ex qua nota. C. de transact. vbi inquit Bart. hāc fuisse traditionē cuiusdam Bartolucij. & eā sequūtur ibi Ange. qui opinionē glos. probauerat. nu. 4. Paul. de Cast. ibi. nu. 6. dicens malè hic Bartolum à Baldo reprehensum. Iass. ibi. nu. 28. testatus hanc esse cōem opinionem. cōemq; esse testatur præterea ibi Claudius col. pen. Curtius iunior. nu. 19. & tenuit idem Bart. in l. ex placito. nu. 10. Ange. ibi. nu. 7. C. de re. per. Bar. in l. si qs cū debitore. ff. de iureiu. vbi Ias. nu. 5. testatur cōem esse hāc Bar. opinionē. Bar. in l. si intra. n. 2. ff. de pact. Alex. in illa. l. iuris gentiū. in prin. col. 2. Ias. ibi. n. 6. Quo in loco doctores nostri i vers. & ideo. iuris peritia & sermonis elegātia nemini autoritate inferior, Fortunius Garcia. col. 1. Ioā. Orosci. n. 20. testantur

Fortunius
et Oro-
sci.

testatur hanc esse communem opinionem eam sequuti. quam etiam testantur esse communem, licet res novas contra eam moliantur, Lodouicus Gomecius in §. actionum. nu. 29. de actio. Inst. Berenga. Fernan. in l. pacta con-
6 uenta. col. 77. num. 7. ff. de cont. empt.

Est tamen contra hanc Bartoli communiter receptam traditionem textus difficilis in l. iuris gentium. in princip. ff. de pact. ubi is qui manumisit Pamphilum, impleuit ex parte sua, ac proinde iuxta Bartoli doctrinam debuit illi competere actio de dolo, quæ competit ex contractu, Facio ut des, sed tex. inquit competere huic manumitteri actionem præscriptis verbis, ut alter sibi seruum promissum præstet. videtur igitur iam non procedere Bar. doctrinam. Stringo ipse tex. illum contra Bart. ultra omnes: nam tantum abest ut actio de dolo ibi competat, quam si vera esset opinio Bar. dari oportuit, ut etiam si non daretur actio civilis incerta præscriptis verbis, non tamen adhuc daretur actio de dolo, sed in factum potius, iuxta sententiam Iuliani ibi à Martino notatam. At verò illa in factum actio subsidiaria est, ac vtiliter datur, quando deficit omnis civilis actio. l. quoties. j. eo. Sed sustinendo communia illi textui respondeo, quod ibi fuit quidam celebratus contractus, Facio ut des, ex parte eius, qui Pamphilum manumisit, ut Stichus sibi daretur: sed ideo non datur huic actio de dolo, quoniam alter utrumque impleuit partes suas, qui Stichum quidem dedit, licet ille fuerit euictus ab illo qui Pamphilum manumiserat, actio verò de dolo competere, si nullo modo ille impleuisset. atque ita eum textum ne Bartoli traditionem offendant interpretantur ibi Paulus de Castro num. 4. Ias. num. 6. & communem hanc intelligentiam ex Orosio constat nu. 22. qui eam probat. & idem Alexan. probauit in illa. l. cum proponas. idem Alexan. & Ias. fin. col. in illa. l. cum mota. & mihi placet.

7 Quærit exinde Bartolus num. 5. an si contractus hi duplicentur, ut si ego faciam ut tu facias & des, an ex huiusmodi conventionem oriatur civilis actio præscriptis verbis? Et

respondet oriri: neque enim duplicatio cum accidens quidam sit, mutat naturam horum contractuum. l. si dominus. l. permisisisti. j. eodem. & cum Bartoli sententia transire omnes affirmat Curtius num. 17.

8 Quærit ultimo loco Bar. num. 6. an si contractui innominato partes imponant nomen contractus nominati, vitietur conventio? Et respondet non vitari. allegat tex. in l. insulam. j. eo. ubi fuit gestus contractus innominatus, Do tibi insulam ut alteram reficias, idque sub nomine venditionis, & adhuc ex illo contractu competit civilis actio præscriptis verbis, non ex empto. & Bar. decisio nem esse communem testatur Curtius nu. 18. Ex qua constat, nomina à partibus imposita non immutare negotij quod agitur qualiter. Nam ut eleganter colligit Bald. ex illa. l. insulam. in l. 2. num. 2. C. commodat. verba seruiunt naturæ contractus, non natura verbis.

9 Postremo tu adde adinueniri etiam in iure nostro contractum innominatum, iuro ut iures, qui simillimus est, aut certe idem qui, Facio ut facias, ut si conveniant partes de præstando iuramento in aliqua causa: nam si una pars iurauerit, competit iuranti actio præscriptis verbis, ut compellat alterum iurare. quod Baldus diuino illo suo ingenio excogitauit in c. i. §. item sacramenta. nu. 19. vers. sed quando. de pace tenend. & iura. firman. lib. feud.

Summarerum. §. Si ergo.

- 1 IN contractu innominato, Facio ut facias, qui non impleuit, tenetur alteri qui impleuit ad id quod interest.
- 2 In contractibus innominatis non habetur ratio interesse affectionis, licet aliud sit in nominatis.
- 3 Conditio ob causam quare hic locum non habeat.
- 4 In contractibus innominatis peti potest id quod interest conventionem fuisse seruata, uel id quod propter implementum implens amisit.
- 5 Ius patronatus an sit considerabile.
- 6 In his contractibus innominatis an detur actio contraria.
- 7 Actiones contrarie non dantur nisi in casibus in iure expressis.

§. Si ergo.

AE est vltima particula huius legis, in qua Paulus Iuriscōsul. decidit quæstionem propositā in principio huius legis.

1 Collige tu primò, in contractu innominato, Facio vt facias, partem non implentē soluere id quod alterius interfuerit implementum sequutum non fuisse. Sed oppono tex. in. §. 1. & 2. sup. ead. lege. vbi quando aliquis implebit, pōt agere actione præscriptis verbis cōtra non implētem ad id quod agentis interest, alterum fecisse. Gl. 1. soluit hanc difficultatem, dicens hoc in loco æstimari non posse id quod interest huius, qui contractum impleuit, quoniam illud est affectionis quanti æstimaret quis naturalem filium suum seruientem alteri fuisse manu missum, & hoc affectionem magis continet, quàm vllum commodum. Glo. solutionem sequuntur Bart. & Fulgo. num. 4. Paulus num. 1. las. col. 2. affirmans omnes tenere hanc glo. solutionem. communem esse affirmat Curt. num. 19. qui text. hunc legit sub textu præcedenti.

2 Ex qua solutione tu collige in his cōtractibus innominatis non venire interesse affectionis, licet in nominatis maxima eius ratio haberi soleat. l. si in emptionem. ff. de minor. l. lex quæ tutores. C. de admini. tut.

3 Sed iterum oppono aduersum text. hūc. Quando huiusmodi interesse nō potest cōprehēdi in actione præscriptis verbis, succedit cōdictio ob causam, quæ etiā hīc denegata esse videtur. Sed Bartolus respondet conditionem ob causam hīc locum habere non posse, quoniam libertas semel præstita reuocari minimè possit. §. semel. quib. ex caus. manu. non licet. & statim subiicit distinctionem, quæ est magis cōmuniter approbata, teste Curtio n. 13. Item adde, quod sicuti fauore libertatis ne illa retractetur non est locus cōditioni ob causam, ita nec illa habet locum in contractibus cum ecclesia celebratis. c. verum. de condit. appof. sola igitur actio præscriptis verbis dabitur

contra ecclesiam. Et hæc opinio mihi placet, tametsi in ecclesiam quoq; non seruantem contractum innominatum vtrunque actionem dari ex conditionis ob causam & præscriptis verbis existimet Bald. in. l. dictam. nume. 5. vers. ego dixi. C. de condit. ob caus.

4 Ex gl. manumissi, tu collige in his cōtractibus innominatis posse peti id quod interest implentis conuentionem sibi seruata fuisse, vel si ita malit, quod amiserit propter implementum ex sua parte sequutum. In quo glo. hæc notabilis est, quoniam vnum interesse potest esse maius altero. atq; ita gl. hanc notat Iass. in præsentī. addit hīc alterū petendum esse, nec vtrunq; exigi posse. l. rescriptum. §. si pacto. ff. de pact. licet huic Iass. annotationi scrupulum nescio quem iniecerit Curtius num. 19.

5 Vltimò collige ius patronatus non æstimari, nec in commodum pecuniario consistere. l. assignare. ff. de assign. liber. l. planè. 2. §. si. ff. de lega. 1. quare non videtur locupletior factus, qui liberti alicuius ius patronatus acquisiuit. l. nemo prædo. §. locupletior. ff. de regu. iur. nam verior litera est tex. illius, vt libertum legatur, non liberum, atq; etiam receptior. quod affirmat Pinelus in. l. 1. C. de bon. mat. 1. part. num. 6. quibus ipse aliqua addam in. l. ab eo. C. de fideicommiss.

Sed videtur ius patronatus æstimari. ex tex. in. l. idq; Iulianū. ff. de actio. empt. in fine. Glo. verbo, æstimari. soluit hanc difficultatem, dicens quod ibi seruū aliquis manumisit, vt propriæ satisfaceret voluntati, sed in præsentī manumisit vt alterius voluntati obtemperaret, quare cū hic veluti lege conuentionis compulsus seruū manu miserit, non censetur ex patronatu locupletior. Hanc glo. solutionem sequūtur in præsentī Barto. num. 3. Pau. nu. 3. & videtur magis cōmuniter approbata. Longè aliter soluit hac difficultatem glo. in. l. sed hoc nomine. ff. de euictio. verb. ex vendito, dicens ius patronatus semper & vbique esse maximè æstimabile, sed in præsentī non æstimari propter contumaciam eius, qui noluit ex parte

parte sua implere cōventionem, cū alter plenissimē seruū propriū manumiserit. Et hanc solutionem sequitur Ias. in præsen. num. 1. quoniam iura omnia maximo odio contumacem semper habuerunt. l. de ætate. §. qui tacuit. ff. de interro. actionibus.

- 6 Ultimo loco quæro ipse, an in his quatuor, de quibus supra dictum est, contractibus innominatis, competat actio contraria præscriptis verbis sicuti in nominatis? Prope omnibus sunt actiones directæ ac etiam contrariæ, qualis est mandati, commodati, depositi, tutelæ, negotiorum gestorū, pignoratitia, & similes, quarum Iureconsulti ipsi rubricas titulorum inscribentes meminerunt. Et præterea Imperator in. §. ex quibusdam. de pœna reme. litigāt. & cū qua potui diligentia hunc Iuriscōsultorum ob

rem dati tractatū perlustrauerim, ne vestigium quidē inuenire potui contrariarū in eo actionū, quare libenter assentior Baldo, qui in rubrica. extra. de transact. col. fin. vers. item in contractibus. testatur in his cōtractibus non esse in vsu actiones illas contrarias.

- 7 Est præterea in illis vulgaris forma à maioribus nostris tradita, vt actionibus illis nō fiat locus nisi in casibus in iure expressis. ita enim voluit glos. in l. omnino. in glos. alioquin. ff. de impens. in rebus dotal. fact. vbi Alexan. ad Barto. nu. 2. Bald. & alios allegat glos. illius opinionem sequutos. & voluit idem glo. in §. præiudiciales. ibi. cū nulla reperiatur lege cautum. de acti. Institut. & addit multa Ias. ibi. nu. 35.

ANTONII DE PADILLA

Y MENESES IN TITVLVM

DELEGATIS SECVNDO.

Commentaria.

*Summa rerum. Rubric.**delegat. 2.*

IN principijs librorum non esse necessariò rubricas continuandas.

2 Quare legatorum tractatus in tres libros distributus sit.

3 Differre legata à fideicommissis.

4 Fideicommissa iure. ff. an efficaciter peterentur.

Summa rerum. l. in arbitrium.

1 Differentiæ inter priorem text. partem et posteriorem.

2 Heredis quoque institutionem ualere collatam in arbitrium tertij.

3 Legatum potest conferri in arbitrium ipsius hæredis.

4 Donatio causa mortis potest etiam conferri in alterius arbitrium.

5 Matrimonium conferri potest in alterius arbitrium.

6 Substantia contractus potest in alterius arbitrium conferri.

7 Substantia contractus non potest conferri in partem ipsius uoluntatem.

8 Probatio eius quod interest potest conferri in partem ipsius uoluntatem.

9 Quod in hac declaratione pars exceßerit, reduceatur declaratio ad arbitrium boni uiri.

10 Fauore dotis substantia contractus confertur in partem ipsius uoluntatem.

11 Verbum, arbitrio tuo, importat arbitrium boni uiri.

12 Nisi commissio fiat ei qui iam à lege habebat arbitrium boni uiri.

13 Testamenti factio concessa ei qui iure communi poterat testari, hoc tribuit, ut testetur ille omnis iuris solennibus.

14 Fallit præterea si uerbo, arbitrio, addatur, plenū, liberum, uel similia.

15 Verbum beneplacitū, importat arbitrium boni uiri.

16 Septimus casus absolute positus an importet conditionem.

17 Et licet faciat conditionem, actum tamen non suspendit.

18 Condicio etiam tacita suspendit dispositionem cui inest.

19 Expediuntur due priores glossæ.

20 An is cuius arbitrio testator legatum commisit compellatur arbitrari.

21 Nolens arbitrari quia habet iuris impedimentum, non priuatur legato.

22 Agnoscens arbitrium tacite uel expresse cogitur illud suscipere.

23 Executor datus à testatore præsens et tacens cogitur exequi.

24 Etiam si tacite uel expresse agnouerit post mortem defuncti.

25 Cogitur etiam exequi si quid sibi relictum sit.

26 Et an statim non exequens priuetur relicto.

27 An iudex executorem testamenti possit compellere ad executionem.

28 Executor consanguineus compellitur exequi.

29 Episcopus priuat executorem male exequentem.

30 Rupto testamento conseruari etiam dationem executoris ex nouella constitutione.

31 Quæ actione executor compellatur?

32 Non arbitrante illo cuius arbitrio legatum relictum est, an legatum debeatur.

33 Cui datur electio intra certum tempus intra illud debet eligere.

34 Potest debitor pignus luere quod iam potuit creditor uenundasse.

35 Arbitratore non arbitrante an recurratur ad alium.

36 Et si male arbitretur recurritur ad arbitrium boni uiri.

37 Arbitratore male arbitrante petitur reductio ad arbitrium boni uiri, etiam si partes arbitramento stare iurassent.

38 An huiusmodi reductioni possit renuntiare.

39 Nulla cautio satis est ad huiusmodi renuntiationem.

40 Quando dicatur quis grauatus in magna quantitate, ut sit locus reductioni.

41 Et intra quantum tempus huiusmodi reductio peti possit.

- 42 Qualiter uir bonus in huius l. specie arbitra-
bitur.
- 43 Ex consuetudine testantis capi optimam coniectu-
ram pro hoc arbitrio.
- 44 Clerico infirmo, qui sanus nō solet horis interesse,
non dari distributiones.
- 45 Arbitrator an arbitretur legati modum absente
herede.
- 46 Etiam non expressa quantitate in legato legatum
dici purum.
- 47 An ex obligatione eius quod interest uel alia simi-
li executio peti possit.
- 48 A iudice, qui ut bonus uir arbitratur, an liceat
appellare.
- 49 An ualeat legatum relictum in alterius uoluntate.
- 50 Propter piam causam sustineri captatoriam uo-
luntatem.
- 51 Et quid in legato libertatis? Et textus in l. fidei-
commissaria libertas. ff. de fideicom. liber. tribus
modis declaratur.
- 52 Statutum an possit approbare captatoriam uo-
luntatem?
- 53 Legem regiam uideri captatoriam uoluntatem
permisisse.

Rubrica de legat. 2.

Quanquam non ignorem præ-
ceptoribus, qui iuris civilis ar-
tem in his scholis profitentur,
hoc curæ semp fuisse, ut rubri-
cas titulorum quorū tractatum aggrediun-
tur rubricis præcedentibus annectant, hoc
tamen nobis curæ suscipere erit superuaca-
neum, cum principium libri titulus hic no-
ster sit, quo casu rubricas minimè esse con-
tinuandas pro regula traditū est à glo. in ru-
bri. ff. de codic. fur. communiter recepta
authore Ripa in rubri. de iudicij. nu. 5.

2 Quærit autem gl. rubricæ, quare primò
agit de legatis, deinde tractatū subiicit de le-
gat, tandem tertium eiusdem materiæ tra-
ctatum annectit. Ad hoc respondet rubri-
cæ. l. de lega. 3. quod primò dixit, quid &
quantum legari possit. In secundo quis &
à quo legari possit. In tertio de significatio-
ne tractauit tam circa res, quàm circa per-
sonas. Et hanc traditionem ubiq; omnes se-
quuntur, & probata est. l. 10. tit. 9. part. 6.

3 Ex litera rubricæ tu collige, legata & fi-

deicommissa distare quidem inter se, cum
copula hîc diuidatur, quæ semper ponitur
inter diuersa. glo. ordinaria in rubrica. ff. de
iuris & facti ignoran. alia in c. querelam. in
parte, potuit, de symo. alia in clem. dispen-
diosam. in gl. matrimonijs. de iudic. Bar. in
l. 1. in princ. nu. 2. ff. de iust. & iur. Idem do-
minus Bart. in l. 1. in princ. nu. 2. ff. de pact.
Differre autem hæc videntur primò origi-
ne. Fuit enim legandi forma inuenta proba-
taq; à lege. 12. tabularum. l. verbis legis. ff. de
verb. sign. Fideicommissa postea inuenta sunt,
quæ cum à fide dûtaxat pederent fideicôm-
missarij, in iuris necessitatē tracta sunt à di-
uo Augusto in prin. Instit. de fideicôm. hære-
di. de quo in rubr. C. de fideicôm. nos dicem?

4 Sed an iure saltē. ff. fideicommissa effici-
ter peterentur, dubium esse solet. Et gl. qui-
dem in l. 1. in gl. 1. ff. de leg. 1. cōstanter affir-
mat fideicommissa iure. ff. efficaciter peti po-
tuisse. Rursus Cynus in l. 2. C. cōmu. de leg.
existimauit iure quidem actionis peti non
posse, officio tñ iudicis peti posse. l. pecuniæ
verbum. §. fi. ff. de verb. signi. Tu uerò tene
iure etiā actionis posse fideicommissum pe-
ti. l. si res. ff. de legat. 3. l. à patre. ibi, utilibus
actionibus postulabitur. ff. eod. l. ex imper-
fecto. ibi, vendicare. ff. eod. tit. & tenet hæc
opinionem Bar. in l. 1. de lega. 1. ubi idem se-
quuntur Angel. & Paul. Alexā. dicens esse
veriorē opinionem nu. 13. asserit esse com-
munem Ripa. nu. 20. ubi Crotus. nu. 17. pro-
ponit pro hac opinione octo fundamenta,
quam esse cōmunem contra eam pugnans
affirmet Menchaca. §. 17. nu. 126.

L. I. In arbitrium.

Extus hic ut difficilis est, ita
quoq; est p̄q̄ utilis. Diuiditur
in duas partes principales. In
prima legauit testator expref-
sa quātitate. In secūda nō expressa. Et hæc di-
uisio satis sit. Secūda est ibi, at cū ita legatur.

1 Et ita tu collige cū Angelo de Periglis.
col. 1. primā differentiā inter priorem par-
ticulā textus & secūdam. In prima em̄ par-
te legatum est cōditionale, qđ cōstat ex tex-
tū ibi,

ibi, veluti conditio. In. 2. autem parte legatum est purum, quod textus ibi satis aperit, quæ enim mora est in boni viri arbitrio. Secunda differentia est, quod in priori parte suspenditur quantitas & validitas legati in arbitrium tertij, in secunda verò parte non suspenditur validitas legati, quoniam ex testatoris voluntate legatum ipsum consistit, quantitas verò certificanda & exprimenda arbitrio boni viri cui hoc commisit testator, qui si nolit arbitrari, eius arbitrio derelicto, aditur iudex, qui semper intelligitur, quando aliquid boni viri arbitrio relinquatur. l. cõtinuus. §. cum ita. ff. de verb. oblig. & hic iudex ecclesiasticus aliquando esse debet. l. nullus. C. de episcop. & cleric. aliquando secularis. l. alio. ff. de aliment. & cibari. leg. prout subiectæ materiæ necessitas postulaverit. Tertia differentia est, quod in priori parte substantia totius legati confertur in arbitrium tertij, in posteriore autem particula substantia totius legati non confertur in arbitrium tertij, sed declaratio duntaxat legati facti. Quarta differentia est, quod in priori parte fuit expressa quantitas legati, in secunda verò parte est adhuc legatum in definitum respectu quantitatis. In textu ibi, pupillo siue pupillæ, in hoc nõ est vlla vis, sed exẽpli causa dictum est. Dynus & hũc referens Ange. de Periglis. col. 1.

2 Tu adde textui in hac prima parte, quod etiam heredis institutio potest iure optimo conferri in alterius arbitrium. l. si quis Sempronium. ff. de heredib. instituend. vt si dicat testator, Instituo Scium si Titius arbitratus fuerit.

3 Secundo adde, quod etiam in heredis ipsius arbitrium potest conferri legatum. vt si dixerit testator, Lego Titio si hæres arbitratus fuerit, vel si putauerit, vel existimauerit, vel æquum duxerit. l. si sic. in prin. ff. de lega. 1.

4 Tertiò extende etiã in donatione causa mortis hæc habere locum. A costalib. i. selectarum interpretatio. c. 21. nu. 16. l. tam is. §. 1. de donat. causa mortis.

5 Quarto etiam in matrimonio. c. super eo. de conditio. apposi. etiam in voluntatem

extranei. Card. in cap. per tuas. eod. tit. l. ass. nu. 10. in. l. captatoria. ff. de leg. 1.

6 Item adde, quod in contractibus substantia contractus potest conferri in arbitrium alterius. l. si. C. de cõtra. emp. qui text. probat pretium contractus in alterius arbitrium conferri posse, in quo contractus illius substantia consistit. §. item pretium. Instit. de emptio. & vendit. idẽ probat text. in. l. si. merces. in princ. ff. locati.

7 Hoc tamen differunt contractus ab ultima voluntate, quod in contractibus substantia contractus non potest conferri in partis ipsius voluntatem. l. quod sæpe. §. 1. ff. de cõtra. empt. l. in venditis. C. de cõtra. empt. at substantia legati, quod iam diximus, potest in arbitrium alterius ex partibus conferri, accidentia tamen contractus possunt iure optimo in partium voluntatem conferri. l. hæc venditio. ff. de contra. emp. l. in personam. §. generaliter. ff. de regul. iur.

8 Quare probatio interesse potest committi solius partis declarationi. ita enim tenet Bar. in. l. si. nu. 3. ff. de pretorijs stipulat. idem in. l. Theopompus. ff. de dot. prælegat. & ante eum Cinus in. l. pen. C. de pact. vbi Alberi. nu. 13. idẽ sequutus affirmat eam esse cõem opinionem lassi. qui firmat etiam esse cõem in. l. iusiurandum quod ex conventionem. in princ. num. 1. ff. de iur. iur. testatur eam esse cõem Decius in. c. in super. nu. 18. & in. c. veniens. nu. 18. de testibus. Alciatus in. l. 1. §. si. nu. 24. ff. de verb. obli. Bellonus cõfi. 77. nu. 5. Gualden. tit. 6. caut. 48. Cõtrarium tñ tenet Bal. in. l. vnica. C. de sent. nu. 3. duabus rationibus. Primò, quoniam incerta videbatur hæc promissio, ac proinde nõ admittebatur. l. triticum. cum alijs. ff. de verb. obli. Secundò, quoniam sicut obligatio non debet pendere ex voluntate debitoris. l. sub hac. ff. de actio. & obli. ita nec creditoris. gl. singul. in. l. à Titio. in glo. si. ff. de verb. obli. Sed vera est communis opinio, quoniam substantia stipulationis non confertur hinc in voluntatem creditoris, sed declaratio quædam, quæ accidens est ipsius contractus.

9 Si tamen is, cuius arbitrium hinc electum est, in declaratione excesserit, reducitur declaratio

claratio ad arbitrium boni viri, argumen-
to textus in. l. si libertus ita iurauerit. ff. de
operi. libert. Pro quo ipse allego gloss. in. l.
penult. ff. de arbit. in glo. imperarem. in fi.
dicentem qd si ego compromiserō in aliquē
quem offenderim vt æstimationem arbit-
retur iniuriæ, si nimium fuerit arbitratus,
potero deducere eius æstimationem ad ar-
bitrium boni viri. & ita ex illa gloss. tenuit
in proposito Bart. in. l. si. nu. 3. de præst. stipu-
lat. Cuius opinionem testatur esse commu-
nem Diegus Couarru. libr. 2. variarum re-
solut. cap. 13. col. 2.

10 Illud tamen in contractu dotis vtili-
ter receptum est, vt substantia illius pos-
sit in arbitrium partis conferri. l. cum post.
§. gener. ff. de iur. dot. l. 3. C. de dotis pro-
miss.

11 Secundò principaliter tu collige ex litera
textus huius ibi, arbitrio tutorum, qd inter
cætera verba denotat arbitrium boni vi-
ri, vnū est hoc, arbitrio tuo, qd probat text.
hic. 2. parte, Idē probat text. in. l. fideicommissa.
§. quāquam. ff. de legat. 3. in. c. præterea, de te-
stibus. in. c. 2. de corpor. vitiat. quæ iura in
hoc allegat Panor. in. c. 1. nu. 18. de sequest.
poss. & fructuū. Sed illis melior longē text.
hic noster est. ad idem textus in. l. 1. de con-
dit. in publi. horr. libr. 11. quem textū notat
Bald. in hoc, quod paria sunt dicere. arbi-
trio tuo, vel iudicio tuo: & quando aliquid
committitur iudicio alicuius, perinde est,
ac si committeretur arbitrio boni viri. l.
Thais ancilla. §. Lucius. 2. ff. de fideicom-
miss. libert. reprobata gloss. in parte, iu-
dicio, exponente pro voluntate. quam
reprobant Benedictus de Plubino ibi. Bar-
to. in extrauaganti. ad reprimendum. in
parte, videbitur. colum. 1. nam verba illa,
iudicio & cætera. important arbitrium bo-
ni viri secundum Barto. vbi suprā. Alexan.
qui multos refert consilio. 33. volumine. 1.
colum. 2. Adde quod verbum, iudicio,
idem importat quod verbum, discretio.
gloss. in. l. cum prætor. §. fina. in parte, iu-
dicio. ff. de iudic. at verbum, discretio,
importat arbitrium boni viri. Panormita.

in capit. cum autem. de iure patronat. nu-
mero. 6.

12 Limitabis tu superiora minimè procede-
re, si alicuius arbitrio aliquid committatur,
qui ante illam commissionem iam ipse à le-
ge haberet arbitrium boni viri, quoniam
si huius arbitrio aliquid committatur, po-
terit quidem illud decidere secundum
quod sibi visum fuerit. hæc est declaratio
Imolæ in. l. si filius familias. colum. 2. ff. de
donatio.

13 Qui simile & illud videtur, quod si prin-
ceps alicui concedat libertatem, vel libe-
ram testandi facultatem, qui aliàs ex regu-
lis iuris communis ipse testari posset, vide-
tur illi remissa testamenti solennitas. gloss.
singularis in. l. si quando. in gloss. 1. C. de in-
officio. testament. quam ibi sequitur Bart.
i. oppositio. asserit esse communem Ias. col.
1. dicit eam magistralem Ias. in. l. 1. lect. 2. nu-
mero. 20. C. de sacrosanct. eccles. asserit præ-
terea communem Alciat. libro Paradox. 5.
cap. 5. & est similis in. l. si mutus. in glo. fina.
ff. de testament. similis in cap. 1. in parte, vt
liberè. de rescript. vbi idem sequuntur Bal-
num. 14. & dicit esse communem opinio-
nem Ripa num. 29. Quare Baldus. nec inele-
ganter scriptum reliquit in. l. nullus. C. ad
legem Iul. maieft. nu. 1. quod si iudici man-
detur vt inquirat de aliquo delicto, si ipse
aliàs poterat de delicto illo cognoscere, vir-
tute huius commissionis poterit inquirere,
etiam fama non præcedente. cuius opinio-
nem sequitur post alios Ioannes Crotus in
l. nemo potest. num. 3. ff. de legat. 1.

14 Secundò limitabis hoc minimè proce-
dere, si verbo, arbitrio tuo, adiiciatur verbū,
plenus plena plenum. vel verbum, liber li-
bera liberum. tunc enim videtur commit-
ti non tanquam bono viro, sed ad bene-
placitum eius, cui fit commissio. ex textu
in. l. fideicommissa. §. quāquam. ff. de le-
gat. 3. in ratione quam ponit textus ibi, non
enim quem textum ad hoc notant Barto.
in. l. 1. C. de sacrosanct. eccles. nu. 49. idem Bart. in
l. alio. numero. 9. ff. de aliment. & ciba. le-
gat. Quod tu tamen sublimitabis minimè
procedere

procedere in causis criminalibus, in quibus etiam si alicuius libero arbitrio committatur, semper censetur commissum veluti bono viro. Ita Bal. eleganter in. c. licet vndiq; de offic. delegat. idem in cap. i. de offi. ordina. Alexan. consi. 65. col. n. 2. volumi. i. Verba tamen quantumcunque absoluta, vel libera ad iudicem relata, semper important arbitrium boni viri. quod ex Baldo videtur constare in. c. quinquauallis. in fine. de iur. iur. Hosti. & Imol. in. c. significauerunt. de testib. Decius in. c. causam quæ. nu. i. de testibus. quod rationem habet ex textu in l. plenum. §. equitij. ff. de usu & habita. & cap. cum de beneficio. de præbendis libr. 6.

15 Adde quod inter cætera verba arbitrii boni viri significantia verbum, beneplacitum, importat arbitrii boni viri, ex textu in l. Thais. §. sorori. ff. de fideicommiss. libert. vbi dictio, placuit, denotat arbitrium boni viri. multò igitur fortius dictio, beneplacitum, denotabit arbitrium boni viri. & ita textum illum expendit Panormitanus in cap. verum. in ultimo notabili. de for. compet. vbi idè sequitur Barbat. Item Capitius decisione. 116. nu. 4. Iass. in l. si sic. in principi. nu. 6. ff. de legat. i. Sed ante hos text. illum in hoc expenderat Bald. in l. si. §. sed & si quis. nu. 3. C. commu. delegat. Superioribus tamen obstare videtur regia. l. 29. titu. 9. part. 6. vbi testator in testamento legauit, si hæredi suo placuisset, respondet lex legatum posse liberè ab hærede reuocari. Sed tu responde, ne corruat cõmunis opinio, quod ibi verbu illud ponitur post aliud verbum arbitrium boni viri significas, ac propterea non iuducit arbitrium boni viri.

16 Tertiò principaliter tu collige ex litera textus huius, quod ablatius absolutus nõ importat conditionem. Quod enim legatum hîc est arbitrio tutorum, non cõditionem fecit vt tutores arbitrari vt velint possint, sed arbitrium boni viri denotari videtur. Contra hoc facit regula vulgata quæ habet ex ablatiuo absoluto conditionem resultare. l. à testatore. ff. de cond. & demõ. l. ab emptione. ff. de pactis. l. cum pater. §.

euictis prædijs. ff. de lega. 2. l. vnica. C. quando non pet. partes. & importat quidè ablatius absolutus conditione expressam. Bar. in l. i. q. 7. ff. de conditio. & demon. & propriã etiã non impropriã conditione inducit. Bart. in l. non sine ratione. col. i. C. de bonis quæ liber. Imò etiam si ablatius absolutus iungatur particulæ denotati modum, ille denotat cõditionem. Bartolus in l. sub conditione. nu. 8. ff. de solutio. vbi in hoc allegat text. in l. si ego. §. i. ff. de iur. dot. Hanc difficultatem tangit Dñs Barto. in l. si quis arbitrato Titij. 4. opposi. ff. de verb. obliga. vbi dicit differentiam maximam esse inter contractus & vltimas volutates in hac parte. Nam in contractibus verbum hoc, arbitrio, importare quidè conditionem ex ablatiuo absoluti natura, in vltimis autem volutatibus conditionem non importat. Et hæc Bartoli differentiam communem esse affirmat Iass. ibi, num. 17. & hoc dicit Barto. esse speciale fauore vltimæ voluntatis, vt faciliorem illè fortiantur effectum: nam si conditionem hîc ablatius absolutus importaret, nisi tutores arbitrarentur, legatum minimè consisteret, & hæc est veritas.

17 Superioribus tu adde, quod ablatius absolutus licet faciat conditionem, non tamen suspendit actum super quo imponitur, sicuti conditio illum suspendit. Bald. in rubrica. C. de inst. & subst. facit optimè textus in l. fideicommissa. §. cum esset. ff. de legat. 3. licet conditio etiam tacita actum cui inest semper suspendat. gloss. in l. item quia. §. i. in parte, malè petitur. ff. de pactis. vbi Albericus num. 5. Alexan. col. i. eam sequuti dicunt eam esse singularem. alia in l. omnia. in princ. in gloss. i. ff. de lega. 2. alia in l. 2. §. creditum. verbo, post nuptias. ff. si certum petatur. vbi eam sequuntur omnes. Barto. in l. interdum. ff. de verborum obligatio. Bald. in cap. significasti. fina. col. u. de electioe. vbi gl. in illa. l. ite quia. dicit esse singulare Alex. in l. 3. in princ. n. 3. ff. de leg. i. Ias. in l. Stichus qui meus. nu. 26. eod. tit. testatur esse cõem allegantes alios Decius cõsil. 2. nu. 4. Alciat. in l. cedere die. ff. de verb. sign. quare

reprobari oportet glo. in. l. ita demum. in glo. conditione. ff. de arbitris. & in. l. arbitrorum. in glo. poteris. C. cod. tit.

19 Glof. i. ponit casum ac facti speciem ad huc tex. glo. 2. in parte, cōditio, exponit primò tex. deinde refert duas opinioes Ioānis & Rogerij, an versiculus, quid enim, legatur interrogatiuè, an assertiuè? Et Ioannis quidem opinio ipsi glossatori magis placuisse videtur, & eam sequuntur Barto. & plerique omnes. asserit esse cōmunem Iass. in. l. captatorias. col. i. C. de test. mil.

20 Deinde subiicit glo. quæstionē, an si hic in cuius arbitrium legatū est nolit arbitrari, possit compelli? Et primò ingenuè glof. profitetur se hoc nō meminisse quod legit alicubi. Ex quibus verbis subinde Cumanus & Paulus commendant temperamentum Accursij, & eodem temperamento utitur Accursius ipse in. l. omnino. in glo. alioquin. ff. de impens. in rebus dot. fact. Placētus Accursio relatus. in. l. cū notissim. §. eodem iure. in glo. paratus. C. de præf. 30. vel. 40. an. quo etiam in simili utitur diuus August. in Canone. quanuis. 22. q. i. Item Innocen. in. c. cū speciali. de appellatio. & tamē si gl. non determinet in hoc, magis inclinare videtur, ut minimè cōpellatur ille arbitrari. & hanc opinionem sequitur Bar. in præf. nu. 6. Ex cuius dictis tu collige primā declarationē ad glossam, ut arbitrator, cui nil est in testamēto relictū, minimè cogatur arbitrari, ex. l. si quis sepulchrum. §. funus. ff. de religiof. & sump. funerum. l. filius familiars. §. inuitus. ff. de pcurator. l. 2. §. queritur. ff. de curat. bonis dād. l. 3. §. tametsi. ff. de arbit. quæ iura ad hoc adducit Barto. Et executorem testamenti compelli non posse exequi, probatur in. l. 38. Tauri. ibi, *no quis fieren.*

21 Sit secunda declaratio ex Bar. in præsen. quòd si quis nolit arbitrari quoniam habet iuris impedimētum ne arbitretur, non perdit legatū sibi in testamēto relictū. l. ab administratione. C. de lega. Exēplum ponit Bar. in fratre minoris clasis, qui est impeditus de cuiuspiā testamēti executione tracta-

re. Clemen. i. de test. cum alijs.

22 Superiora tu limitabis non procedere, quando arbitrator vel executor testamēti expresse vel tacite agnouit officiū sibi iniunctum etiam in vita testatoris. de expressa acceptatione ex tex. in. l. ex sentētia. de testamē. tut. & l. 12. tit. 5. lib. 3. for. leg. de tacita in l. vxori. §. i. ff. de falsis. & hoc voluit Bart. in præsen. dum textum illum allegauit.

23 Adde tamen, q̄ executor datus præsens & tacens in alicuius testamēto, non censetur acceptasse officiū. exequēdi, cōis scđm Barb. nu. ii. Couarrui. nu. 4. in. c. Ioannes. de test. Ioannem à Canibus lib. de executorib. vltimarum volunt. i. part. q. 4. nu. 42. quam tenet Iass. in. l. quæ dotis. nu. 98. ff. soluto matrimo.

24 Secūddò limitabis superiora minimè procedere, si post mortē agnouerit hic tacite, vel expresse officium arbitratoris vel executoris sibi iniunctū. l. 3. §. tametsi. ff. de arbitris. de tacita acceptatione allego text. in l. post legatum. §. amittere. ff. de ijs quibus ut indig. pulcher tex. in. l. at si quis. §. si cui. ff. de relig. & sump. fun. l. à filio. in principi. ff. de aliment. & ciba. legat. quæ tria iura allegat Paulus in præsen.

25 Tertiò limitabis superiorem regulam minimè procedere, quando aliquid relictū est huic arbitratori vel executori in testamento, tunc enim saltem causatiuè (quod aiūt) compellitur arbitrari vel exequi officium sibi iniunctū. & ad hoc allegat Bart. textum in. l. si quis sepulchrum. §. funus. ff. de relig. & sump. fun. in. l. i. §. quanuis. ff. vbi pupil. educ. debeat.

26 In quo Bar. aduertit, q̄ etiam si olim ita demum amittebatur relictum, si constaret ex hac causa testatorē motum hac legasse. l. Nensenius. ff. de excusatio. tuto. tamen hodie indistinctè amittitur relictum, ut in authen. de here. & falcid. §. his omnibus. & §. si quis autem non implēs. coll. i. idem quoq; tenet Bar. in. l. penul. C. de legat. vbi idē sequitur Bal. & Paulus, Ias. in auth. hoc amplius. 2. ampliatione. C. de fideicomiss. Cōtra tenēt Fulgo. & Imol. quos refert Alex. in præ-

- in presenti. Tu dic, quòd ante iudicis monitionem nulla est còstituenda differentia inter ius antiquum & nouũ, post iudicis verò monitionem priuaturis qui non exequitur quocũq; relicto. quæ concordia Alex. est in præsen. Itē Ange. Cornē. & Alex. in illa. l. penul. probaturq; lege regia fi. tit. 10. part. 6. Quartò limitabis superiora nõ procedere eo casu, quo iudex còpellit huiusmodi executorem non tanquam executorem, sed tanquam alium quemlibet tertium, quod ille facere potest. secundũ Bar. in presenti allegantem pro hoc textum in argumentum in. l. i. in fine. C. qui p sua iurisdic. vbi potest iudex compellere sibi subditum ad subeundam & acceptandam delegationem. Verũ textus ille hanc Bartoli opinionem non probat, agit enim ille de officio publico authoritate & vtilitate, quod quidem iudicandi munus necessariũ est. l. fi. §. iudicandi. ff. de mun. & hono. Quare còtrariam sententiam, imò quòd iudex non possit quenquam compellere vt in iustestamentum alicuius exequatur, tenet Ioannes Andreas ad Speculum in titul. de instrumentorum aditione. §. nunc verò aliqua. nu. 55. in additione incipiēti. Placet. Cuius opinionem tenet Alex. in præf. nu. 5. Verũ adhuc Barto. opinio & si lege non probetur, videtur tenenda, & eam esse & tutiorem & còmunem affirmat Raphael Comensis in præf. nu. 3. l. l. 1. lectione. lege tamen regia penul. titul. 10. partit. 6. videtur Ioann. Andr. & Alexand. opinio probari.
- 27 Quintò principaliter limitabis superiora minimè procedere in executore consanguineo ipsi testatori, qui etiam si velit, non potest recusare officium exequutoris sibi iniunctum. argum. text. in. l. i. §. quauis. ff. vbi pupillus educari debeat. Ex quo textu Bald. colligit ibi, quòd etiam si nemo compellatur regulariter arbitrium suscipere. l. 3. §. tamen si. ff. de arbitris. in causa tamen còsanguineorum quilibet cogitur arbitrium suscipere. & in hoc extollunt text. illũ Hippolytus in. l. vnica. nu. 202. C. de raptu virg. Cremenf. singul. 58. & in executore testamenti tenet hanc opinionem Ioannes à Canibus loco iam allegato nu. 39. Illud tũ hĩc notabis, quòd officium hoc commissaria testamentaria potest episcopus auferre testamentario, si sibi non obtemperet, vel illud malè administret. Bald. in. l. 3. C. de p. nu. 5. Alex. ibi nu. 4. dicens hoc esse notabile l. ass. num. 6. Curti. nu. 3. atq; hi tres posteriores Speculatorem laudant autorem huius opinionis. Vltimò adde, rupto testamēto ex causa præteritionis vel exhæredationis, còseruari dationem executorũ testamenti, nam & tutelarum còseruantur dationes in auth. vt cũ de appellatione cognoscitur. §. siue igitur. coll. 8. ex quo textu ita colligit Bar. in auth. ex causa. nu. 18. vers. Item ex hoc dicto. de lib. præter. Sed quibus casibus potest aliquis cogi ad suscipiendã executionem testamēti, quo remedio, quauē actione còpellatur, in dubium verti posset. Et Bart. quidem nu. 9. breuiter distinguit, quòd tunc actio ex testamento competit, cũ aliquid est relictum ipsi executori. argum. l. 2. C. de donatio. quæ sub modo. Si autem nihil est executori in testamento relictum, tunc officium iudicis aderit, quo ille compelletur ad exequendum testamētum. allegat Bart. textum in. l. planē. 2. §. fi. ff. de leg. 1. longè meliũ potuisset allegare textum in. l. hæreditas. §. 1. ff. de petit. hered.
- 28 Sed hĩc denuò cum glos. quærendum est, an si is, in cuius arbitrium hoc legatum collatum est, non arbitretur, an legatum debeat? Et gl. existimat legatũ deberi, còtrà Bart. nu. 10. qui ita docet, quòd si quidem legatum relictum est in vim conditionis, putà, Lego Titio centũ si Caius arbitratus fuerit, hæc illi danda esset, tunc iure optimo deficiat. Quærit statim Bart. nu. 10. quãdo dicetur eum, in cuius arbitrium legatũ collatum est, nolle arbitrari? Et in hoc ponit Bart. distinctionem, dicens, quòd cũ dixerit se nolle arbitrari, constabit eum minimè iam arbitraturum. l. 3. §. Sed & si quis. C. commun. de legat. Sed si hoc non exprimat, distinguit Barto, quòd si quidem quis in suum commodum arbitraturus est, poterit

- terit arbitrari donec à iudice fuerit sibi terminus assignatus, intra quem debeat arbitri. ³⁶ Deinde quærit gl. quid si arbitrator hic arbitratus sit sed malè? Glo. dicit ad alium recurri oportet, nec dicit ad quem. Barto. existimat ad iudicē, qui est bonus vir, recurrendum esse. l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. obligatio. Collige tu modò ex hac resolutione glo. & Bar. quòd arbitratore malè arbitrans, reducitur arbitriū ipsius ad arbitrium boni viri. Tu adde, quòd etiā si arbitramentū iuratū sit, adhuc potest peti huiusmodi reductio, cum iuramento eadem æquitatis conditio hic subsit, quæ inerat simplici compromisso. argu. text. in. l. fi. C. de non numer. pecun. in. l. fi. ff. ad municip. in. c. quinquaginta. de iur. iur. ex quibus tribus textibus firmavit hanc opinionem Bar. in. l. societate. §. arbitrorū. ff. pro so. nu. 31. Cuius opinionem dicit videri cōem Syluester verb. arbit. q. 7. asserūt eā esse cōem Zasius. 2. vol. consil. 12. nu. 36. Socinus consil. 220. nu. 6. vol. 2. Adde tamen, quòd compromittentibus liberum est renunciare huic reductio ad arbitrium boni viri. Bart. in dicto. §. arbitrorū. nu. 24. Cuius opinionē asserit esse cōem Corneus consil. 177. col. 4. vol. 2. Sed si excessus esset in magna quantitate, etiam post renuntiationem posset peti reductio ad arbitrium boni viri. quod Bar. eodem loco satis monstravit. cōm. receptus est secūdū Alberic. qui tamen Bar. non meminit in. l. nō distinguemus. §. cum quidā. nu. 6. ff. de arbitris. cōiter praticari affirmat Bal. in. l. si vnus. §. illud. ff. de pact. cōm. Decius consil. 39. nu. 6. Curtius consil. 79. nu. 4. & ita Paulus respōdit consil. 255. nu. 2. vol. 2. adedò vt nulla cautio satis sit ad excludendam hanc reductionem ad arbitrium boni viri. quod Bald. affirmat in. l. si vnus. §. illud. ff. de pact. tamen si quatuor cautelas excogitauerit Cepola cautela. 189. incipiente, Difficile est dare modū. Cui addit alias duas Ferrara. cautela. 8. incipiente, Rursus quòd si in aliquē. Sed quādo dicatur quis in magna quātitate grauatus, vt non obstāte renūtiatione, possit petere reductionem ad arbitriū boni viri? Et Bar. vbi supra nu. 25. existimat
- 33 col. i. quòd quādo cumq; relinquatur alicui electio a iure vel ab homine, debet ille eligere intra terminum sibi à iudice cōsignatū, quo elapso, iam ille elegēdi optione priuabitur. Et ex eodem textu colligit Bart. in. l. Titia. nu. 8. ff. de accus. quòd etiā in criminalib⁹ potest iudex statuere terminū accusatori, intra quem ille eligat velit accusare vel nō, quo elapso, iam non poterit accusare. Illud tamen in hac specie notari oportet, quòd elapso termino dato ad eligēdū, si omnia sint integra, adhuc legatarius poterit iterū eligere. Quod probat textus ibi in vers. quid ergo. & in vers. ego toties. qui induci posse videtur pro singulari sententia. Cardinalis in clem. 1. §. nos itaq; 7. q. de iur. iur. vbi tenet, quòd si tempus quo debitor poterit pignus dissolvere esset elapsū, & potuit iam creditor pignus distrahere, & tamen nō distraxit quòd potest iure optimo debitor pecunia soluta pignus suum redimere. Quæ opinio (quod refert Cardinalis ipse) Matheselanus fuit. quam sequuntur etiam Decius & Cagnolus in. l. fructus rei est. ff. de regul. iur. Si verò inquit Bar. in sua distinctione arbitraturus ille est, nō ad suū commodū & arbitrium est faciendum, circa personas potest arbitrari donec interpellatus sit in iudicio. l. cum quidem. j. isto tit. si verò circa res, habet annum ad arbitrandū. l. fi. §. sed et si quis. C. comm. delegat. Est tamen casus, in quo ex præsumpta testatoris volūate potest quis ad mortē vsq; arbitriū extēdere. l. seruos legauit. ff. de manu. testa. Deinde quærit gl. an si hic arbitrator nō arbitretur, recurratur ad aliū? Et videtur ⁴⁰ innuere gl. q. nō arbitrans illo arbitratore ad aliū recurratur, & non dicit ad quē. Bart. hic nu. 11. facit longiusculam distin-

existimat, quod magna quantitas hic dicatur sexta pars totius. & Bar. opinionem in hoc cōem esse affirmat Curtius cōsil. 126. nu. 12. Tamen si verius affirmet alij hoc iudicis arbitrio cōmitti oportere, quorū opinionem cōem esse affirmat Decius cōsil. 39. nu. 1. ex regula vulgata tex. in l. 1. in fine. C. de iur. di. lib. Itē Ferrar. in illa cautela. 8. col. 3. vers. & iste sunt duæ. Sed intra quantum tēpus peti possit hec ad boni viri arbitrium reductio, posset dubitari. Et Speculator relat⁹ quidē p Bar. vbi sup. decē diebus finiri hāc facultatē existimauit, ad similitudinē eius, quæ datur ad appellandū. auth. hodie. de appellatio. attenta hac opinione Specul. Hodie apud nos quinque diebus excluditur hęc facultas, cum hoc tēpus datū sit ad appellandū. l. 1. tit. 16. lib. 3. ordi. Sed hac opinio Durandi Bar. nō placet, esseq; cōiter reprobatam asseuerat Alex. cōsil. 95. nu. 11. vol. 2. Tū dic cū Bar. quod triginta annis excluditur & nō minū facultas hęc reducendi arbitrata ad arbitriū boni viri. quæ opinio cōmunis est. 2. Alberic. ibi nu. 6. Corneū cōsil. 177. vol. 2. Deciu cōsil. 39. nu. 6. Prapōsi. in. c. à iudicib⁹. 2. q. 6. Marā. de ordie iudicio. fol. 261. nu. 112. Balb. de præscri. 4. p. 4. p. quæst. 33. nu. 2. Sed querit statim Bar. tit. 14. qualiter bonus vir arbitrabitur? Et primò refert gl. nostrā, dicentē pro virib⁹ patrimonij arbitriū inducēdū esse, habita etiā cōsideratione ad merita legatarij. Bar. verò (more suo) hec ita declarat, quod aut legatū factum est ob certā causam, puta studiū, vel alimētōrū, seu dotis, & tunc ille debet arbitarij quātū illerēi peragēdā sufficeret, cōsideratis hac ī pte qualitatibus psonarū. l. si filia. ff. de leg. 3. l. qro. ff. de iur. dot. satuo (inquit Bar.) nisi quātitas esset tāta, qd absorberet totū patrimonij testantis, tūc em̄ arbitrio iudicis mīnueretur legatum. Si verò relictū esset simpliciter, tūc arbiter debet arbitrari, attēta qualitate psonarū legatarij, & testātis, vel attēta cōsuetudine quā habuit testator in aliis legatis. Ex Bartolo tu hic collige, quod ex consuetudine patrisfamilias colligitur optima coniectura ad dignoscendam mentem ipsius. Adde tu textum vulgatum in

l. si seruus pluriū. §. si. ff. de leg. 1. tex. generalit⁹ lē in l. vel vniuersorū. ff. de pignor. act. Ex qua coniectura infert elegāter Panor. in. c. ad audientiā num. 5. de cleric. nō ref. dētib. quod etiā si clerico infirmo dari debeāt distributiones oēs cotidianæ. c. 1. de clerico c. grotāt. cum seruire ecclesiæ is intelligatur l. cum hæres. §. si. ff. de statu liber. l. in rebus §. possunt. ff. cōm. id tñ accipere debet modò clericus ille ex consuetudine habuerit sanus ecclesiā ipsam frequētare, ac diuinis officijs interesse. & illā opinionē Panor. sequitur Feli. in. c. ecclesiasticę. nu. 11. de excep. Querit deinde Bar. nu. 15. an cū is, cuius arbitriū legatū cōmissum est, vult arbitrari, id facere debeat præsente hærede, eo ve requisito? Et Bar. quidē distinguit, quod si testator taxauit quantitātē legatī, vt in primo respōso huius textus, tūc minimē oporteat hæredē acciri. Si verò quantitātē nō taxauit, tūc hæres sit required⁹, circa electionē tñ psonarū distributionē ve faciēdā inter eas nō oportet hæredē citari. l. nulli. §. cū autē. C. de episc. & cleric. Querit deinde Bar. nu. 16. an oēs psonæ, quas quis possit eligere, sint in electione vocādæ? Et Bar. determinat minimē vocari eas oportere, idq; duab⁹ rationib⁹, ē quib⁹ vna illa est, quod hęc electio solet fieri in testamēto instituēdo, vel legādo. l. vnū ex familia. p totā. j. eo. igitur nō requiritur p̄sentia p̄tis, qm̄ tūc nō esset libera illa vltima volūtas. Secunda ratio est, qm̄ cū illa electio possit fieri inuitis illis, multò magis absentib⁹ his fieri poterit. l. 4. §. 2. ff. de fideicōmiss. lib. l. quæ inuitis. ff. de regul. iuris. Nec obstat naturalis illa ratio, vt semper eos citari oporteat, de quorum agitur præiudicio. l. nam ita diuus. ff. de adopt. l. de vnoquoq; ff. de re iudic. l. 1. §. denūciare. ff. dē vtre in sp. l. ea quæ. C. quo. & quādo iudex. qm̄ Bar. responderet. quod cū hic agatur de lucro captando, citari eos minimē oportebit. Colligit deinde dominus Bart. nu. 17. ex hac lege, quod etiam si quantitas non sit in legato expressa nec declarata, tamen legatū dicitur purū, executio em̄ differtur, nō natiuitas ori⁹ ve obligatiōis. Ex quo subinfert

47 infert Bartol. quod si aliquis in instrumento guarētigio promittat interesse, vel quid incertum, quod adhuc ex hoc instrumento poterit peti executio, & quantitas in executione declarabitur. Bald. tamē in presenti. i. lēctura. col. i. dicit hoc debet licet non sit conditionale, non esse tamen liquidum ante declarationē. Ex quibus verbis colligunt in presenti Imo. col. 4. Alex. nu. 13. Bal. diuersā esse in hac cōtrouersia à Bar. opinionis, quasi velit Baldus huiusmodi obligationē nō habere paratā executionē. Idē quoq; tenet Cumanus in præf. Itē Bart. ipse sibi præter morē cōtrarius in l. proinde. §. notandū. vers. vltimō nota. ff. ad l. Aquil. Sed & hanc opinionem tenet Alex. consil. 168. vol. 2. Imola in presenti componit huiusmodi opiniones, dicens quod si quidem probatio eius quod in instrumento petitur, breui fieri possit, res ad executionem perducatur, si verò non breui, prius super quantitate declaretur, quā ad executionem possit perueniri. Tu verò opinionem Bart. lequere, quam tenet idem Bartol. in l. 2. C. sentēt. quæ sine certa quanti prof. Bar. in l. 1. nu. 3. ff. iu. solui. idem in l. 1. nu. 8. ff. de edendo. testatur Bart. opinionē cōem esse la. ibi nu. 31. Za. nu. 13. dicit cōem Oroscius ibi nu. 8. eā sequit. & cōem esse affirmat eam pluribus examinās Præsul Ciuitaten. lib. 2. variarū resolu. c. 11. nu. 1. quod notabis ad l. fi. tit. 8. lib. 3. ordinam. Hoc tamen tu accipe de quantitate expressē promissa, licet liquida illa non sit: nam si intellectu duntaxat promissa sit, non meretur executionem, vt si quis in instrumento promittat factum, in cuius obligationem ex iuris dispositione succedit id quod interest. §. fin. Institut. de verb. obligat. l. stipulationes non diuiduntur. versic. Celsus. ff. de verb. oblig. l. si quis ab alio. §. fi. ff. de rei iudi. certē creditor hoc casu non poterit petere executionem pro eo quod hoc casu probauit sua interfuisse factum illud explicatum fuisse. Anton. & Imol. in c. translatio. de constit. vbi idem sequitur Felin. Alexā. in l. certi conditio. in princ. nu. 5. ff. si certū

petatur. Iassibi nu. 21. licet dicat hanc decisionem esse dubiam Decius ibi nu. 9. & cōtrariam dicat communem Purpur. ibi nu. 45. Sed mihi verior est. Vltimō quærit Bart. nu. 18. an eo casu quo recurritur ad iudicē, si ipse arbitratū tanquam bonus vir, an ab eius sententia possit appellari? Et Bart. quidem post Innocen. in c. presenti. de rescript. existimat appellari hoc casu minime posse, sicuti nec à sententia arbitri appellabitur. l. 1. C. de arbit. Præterea cum arbitri procedunt tanquam iudices ordinarij, ab eis iure optimo appellatur. c. arbitris. de offic. deleg. in. 6. c. fi. de iudic. eodem iurē à iudice procedente tanquam arbitro non oportet appellari, quod contrariorū ē qua sit dispositio. l. & si cōtra. de vulg. & pupill. l. fin. §. fi. ff. de leg. 3. Hanc Bar. opinionem vltra ipsum tenet etiam Ioannes Andr. in additionib. ad Specul. in tit. de appell. §. in quibus. vers. quid si conuenit. nu. 6. & Bald. in præf. col. penult. vbi Ioā. Andr. refert quendam rusticānum de rusticanis ita tenentem. Tenet eandem opinionē Angel. de Perusio in l. arbitro. nu. 3. ff. qui satisf. cog. vbi hoc commendat Salic. in l. societatem. §. arbitrorum. 20. q. ff. pro socio. Panor. in c. quinquauallis. nu. 40. de iur. iur. dicit hanc opinionem veram & omnes cū ea transire Alex. consil. 20. nu. 11. vol. 4. & eam multi tenent, quos allegat Episcopus Ciuitaten. li. 2. variarum resolutio. c. 11. nu. 13. qui nu. 5. existimat esse magis cōem. Contrariam tamen opinionē, imò quod liceat hoc casu à iudice appellare, tenet in præsen. Cumanus in repetit. nu. 4. Ioā. de Imol. col. 4. qui allegat Ancharranum. idem Paul. in præf. nu. 8. qui dicit se id pluries habuisse de facto, & idem sequitur Alexand. nu. 18. Bald. in l. 1. C. ne liceat tertio prouoc. num. 10. Antonius de Butrio in c. quinquauallis in. 24. differentia. & ibi etiam Imol. nu. 36. de iur. iur. Roman. in l. arbitro. ff. qui satisf. dare cog. & dicit hanc opinionem veriorē & magis communem Alex. consil. 106. nu. 7. vol. 3. relatus Accursio in præf. in addit. ad Paulum dicit hanc opinionem æquiorē, & veriorē,

& veriore, & à maiori numero scriben-
tium approbatà Boerius decis. 184. nu. 18.
nam cum hic non sit expressim denegata
appellatio, minimè est cur ei locum esse dis-
fiteamur. l. & in maioribus. C. de appell. cū
alijs. Vltimo loco colligit gl. nostra in pref.
valere legatum in alterius voluntatē reli-
ctum, siue legatarij ipsius, cui sit legatū, si-
ue hæredis, à quo legatur, siue tertij, in cu-
ius arbitriū hoc confertur. Pro quo Bar. la-
tius distinguit, dicēs valere legatū relictū
in legatarij voluntatē. l. Senat. versiculo. le-
gatū. iuncta glo. ff. de legat. 1. Si tamen lega-
tum relictum sit conditionaliter, oportet
& cōditionē impleri, & quātitatē legato ex-
pressam fuisse. Item in hæredis voluntatē
legatum cōferri potest. l. fideicommissa. §. quā
quam. ff. de legat. 3. & si dictum sit, si hæres
arbitratus sit, nō debetur nisi illo arbitra-
te aut in mora arbitrandi cōstituto. l. iure
ciuili. ff. de cōd. & demōst. si autē si hæres
voluerit legatū relictū sit, constat legatum
non deberi. l. sub hac. ff. de actio. & obligat.
Itē in arbitriū tertij legatū conferri potest,
vt in hac lege, præterquā si dictū sit, ille vo-
luerit, tunc enim est captatoria voluntas,
quæ legatū vitiat in hac parte. l. nō nunquā.
50 ff. de cōditio. & demōstratio. Fallit tamen
fauore piarum causarum, nam propter piā
causam sustinetur captatoria voluntas. c.
cū tibi. de testamētis. quē ita intelligit Bart.
in pref. idē Bar. in. l. 1. col. 3. vers. tertio quero
C. de sacros. eccl. Bar. in. l. Theopōpus. ff. de
dote præleg. nu. 6. Bar. in. l. vtrū. §. cū ita.
finalib⁹ verbis. ff. de rebus dubijs. idem Bar.
in. l. captatoriæ. in fine. ff. de hæred. institu.
Bart. consil. 6. nu. 1. & testantur hūc esse tex.
illius intellectū præter ordinarios ibi Iass.
nu. 12. Decius nu. 20. in. l. captatorias. C. de
51 testam. mil. Soci. conf. 53. nu. 18. vol. 1. Secū-
dō fallit in relictis ad libertatem præstan-
dam, in quibus sustinetur libertatis fauore
captatoria voluntas. Bar. tex. in. l. fideicom-
missaria libertas. ff. de fideicommiss. libert.
quē in præsentī Bart. allegat. Verū textus
ille maximā cōtinet difficultatē: cū enim
in principio text. dicatur valere dationem

libertatis in alterius arbitriū collatæ, statim
in vers. quod si ita. videtur textus determi-
nare non valere huiusmodi dationem li-
bertatis. Quare Benedictus de Plumbino
existimat in proprio loco in primo respon-
so hæredem præsentem fuisse, & veluti an-
nuisse libertatis dationi, in secundo respon-
so hæredē absentē fuisse, ac proinde nō va-
luisse dationē libertatis. Hic intellect⁹ toto
cælo diuinat, quare minimè est tenendus.
Secundō intelligit tex. illum glo. dari in p-
prio loco, vt in principio solū proponatur
quæstio, nec tamē decidatur, sed in vers. quod
si ita. determinat Vlpianus non valere da-
tionem libertatis in hæredis voluntatē col-
latam, & tamen si in principio hoc videtur
determinare Vlpianus vt legatum valeret
libertatis, tamen plenius inuestigando in
vers. quod si ita. determinat non valere le-
gatū libertatis in voluntatē hæredis relictū.
& hunc intellectum ad text. illū tenet Bar.
in. l. 1. C. de sacros. eccl. nu. 64. vers. sed vi-
detur. vbi Bart. apertē docet non valere da-
tionem libertatis in hæredis voluntatē colla-
tā. idē Bar. in. l. Lucius. nu. 4. ff. eod. tit. de fi-
deicommiss. lib. & sequūtur hunc intellectū
Romanus & Alexan. nu. 2. in. l. captatorias.
C. de testam. milit. & ibi Iass. nu. 10. vers. se-
cundus est intellectus. Decius. nu. 15. testan-
tur cōem esse hūc intellectū eius textus. cō-
munē præterea testatur, licet ab eo discedat,
Emanuel Acosta lib. 1. selectarū interpreta-
tionū. c. 22. col. 2. ante numerū primū. asserit
hūc intellectū cōem Soci. in. l. vtrū. §. cū quā
nu. 4. ff. de reb⁹ dubijs. Lodo. Ferreira ibi. col.
8. vers. & sic reliquitur. dicit esse cōem ab eo
tamen discedēs Episcopus Ciuit. in. c. cū
tibi. de testam. nu. 12. Lōgè aliter textū illū
interpretat⁹ est Raphael. Comēs. in. l. illa in-
stitutio. fi. col. nu. 12. ff. de hæred. instituend.
existimat em̄ Cūma. duo respōsa ibi cōtine-
ri. in prioriq; Vlpia. respondisse valere liber-
tatē per fideicommiss. relictū in meram vo-
luntatem ipsius hæredis in vers. quod si ita.
vbi ponitur secundum responsum Vlpia-
num determinasse non valere libertatem
directē relictam in voluntatem hæredis.
Sed

Sed quæ sit differentia ratio inter directâ & fideicommissariâ libertatem in hac parte dubium esse potest. Et Cumanus vbi supra fauorabiliora ac benigniora esse legata fideicommissis respondit. rursus Iass. vbi supra eandem rationem repetit. Item Acoſta. in loco iam citato. nu. 5. Item Menchaca. §. 17. num. 123. & Ludouicus Lusitanus in. l. v. trum. §. cum quidam. col. 14. ff. de rebus dubijs. Cum verò simile sit hæredem fideicommissarijs libertatem assensurum, nõ autem directè, cum ex illa efficiatur ex manu missionis patronus, ex hac libertus non manu mittentis, sed orcinus constituatur. §. qui autem ex causa. Insti. de sing. rebus per fideicommiss. relict. Tertio fallit superius dicta regula infringens captatoriam voluntatē, si per statutū permittatur, potest enim induci per statutum vt valeat captatoria voluntas. argumento est, quod cum iure duntaxat civili improbata sit captatoria voluntas, altero iure civili poterit approbari. Cōsequentia est manifestissima, cuius antecedens probatur ex tex. in. l. captatorias. ff. de hæred. instituend. in illis verbis textus, eas solū senatus improbauit. & ita per illum tenent ibi Angel. & Imol. quorum opinionem sequuntur Alexan. nu. 2. Iass. & Decius vterq; nu. 4. in. l. captatorias. C. de testa. milit. idem sequitur Alex. nu. 4. Ripa post Socinum nu. 3. in. l. morib⁹. ff. de vulg. & pupill. Vnde iure regio permittitur testamenti factionem in alterius arbitrium conferri. l. 31. & l. 32. in decisionibus Taurinis. tametsi contrā velit Areti. & ibi Iass. nu. 1. in. d. l. moribus. quæ annotatu digna esse videntur, ex quibus textus huius intelligentia in aperto esse potest.

¶ Summa rerum. l. quoties plures.

- 1 Legatarius non acceptat partem legato.
- 2 Pluribus rebus separatim legatis, non censetur unum legatum, sed plura.
- 3 Supellex quid sit.
- 4 Instrumentum quid sit.
- 5 Dolia an sint pars fundi.

6 Factum compromissum de pluribus rebus, unica sententia absolui potest.

7 An absolutio ab excommunicatione multiplici sit una, vel plures.

8 Clausula illa adiecta instrumento donationis, ut tot censentur donationes quot sunt res donata, an suppleat defectum insinuationis.

¶ L. 2. quoties plures.

NON diuiditur textus hic, quoniam vnica constat contextura. Summatim hoc continet. Si plures res legentur particulari nomine, non vnum legatum, sed plura legata constituuntur. Si verò nomine vniuersali, vnum legatum dicitur. Præmittere primò oportebit, legatarium eiusdem rei legatæ partem accipere parte altera repudiata minimè posse. l. legatarius pro parte. ff. de leg. 1. l. neminem. §. isto tit. Idem est in hæreditate. l. 1. & 2. ff. de acquir. hæred. l. quidam elogio. de iure deliber. Cuius ratio ea videtur esse, quoniam minimè voluntas defuncti scindi potest. l. eum qui. §. pro parte. ff. de his quibus vt indign. l. nā absurdum. ff. de bon. libert. Hoc ita præmissis dicit textus noster, quod si plures res legentur separatim, non censetur vnum legatū, sed plura, itaq; poterit vna res acceptari, sprete altera: sed si nomine vniuersali legatum sit, censetur vnum legatum, & si plures res illud cōtineat: veluti si quis leget supellectilem, argentum, seu peculium, hoc enim vnum legatum est, in textu ibi supellex, hoc quid sit declarat tex. in. l. 1. & 2. ff. de supell. leg. in quo illud notabis ex dicta. l. 1. vestem supellectili non annumerari. Adde quod nec capsæ, armaria ve vestiū seruandarum causa parata legato cedent supellectilis. l. 3. vers. sed sunt qui rectè putant. ff. de suppe. leg. Adde quod etiam si paterfamilias ipse supellectili vestem ascribere solitus esset, adhuc legatæ supellectili vestis nõ cederet. l. Labeo vers. verum si ea. l. qui vestem. de suppell. legat. licet vino legato, acetum quoque accedat, quod vini

vini numero habuit testator. l. i. l. si quis vi
 num. vers. item actum. ff. de vino, tri. oleo.
 legat. In textu ibi instrumentum hoc quid
 sit, declarat textus in. l. instrumenta. ff. de
 4 fundo lusti instr. Ex quo textu obiter no-
 tabis appellatione instrumenti venire do-
 lia quæ sunt subtus terram defossa. & ita vi-
 detur probare textus elegans in. l. sed & si
 quid. §. proprietatis. ff. de usufruct. vbi dici-
 tur huiusmodi dolia defossa partem instru-
 menti esse. Sed contrarium probat textus
 in. l. cum fundus. ff. de fundo instruct. Vbi
 dicitur dolia defossa partem fundi esse. Za-
 rius in summa. ff. veteris. col. 6. in tit. de usu-
 fructu. meminit huius contrarietatis, quam
 tamen non est ille ausus decidere.
 5 Tu dic, quod si dolia sunt ita defossa, vt
 ibi perpetuò maneant, erūt fundi pars, non
 instrumenti: si verò non sunt reposita vt ibi
 perpetuò sint, erunt annumeranda instru-
 mento. argumento text. optimi in. l. 3. §. fin.
 vers. in dolijs. ff. de vino tri. oleo legat. Ex
 quo text. colligit Bar. in. l. sciendum. in prin.
 nu. 5. ff. qui satisfacere cogā. q̄ etiam si quis
 nō sit possessor immobilium, si tamē possidet
 mobilia, quæ sui grauitate & difficultate
 difficulter moueri possunt, excusabitur ad
 huc ab onere satisfaciendi. Et fuit illa ante Bar-
 tolū opinio Andreæ de Pisis, quam ibi præ-
 ter Bart. sequitur Albericus nu. 5. Ange. nu.
 2. Paul. nu. 8. las. nu. 2. Socin. nu. 4. Orosius
 nu. 9. item Angel. de Aretio in. §. sed hodie.
 de satisfd. Insti. In textu ibi exprimūt, sup-
 ple copula coniūgente: nam si alternatio
 modo legētur illud aut illud, vnū legatum
 est, non plura. l. cum illud aut illud. in prin.
 ff. quād. dies legat. cedat. quæ minimè ob-
 stat huic legi. Et ex hoc textu determinat e-
 6 leganter Bar. in. l. de rebus. ff. de arbitris. q̄
 si verbo vniuersali fiat compromissum de
 litibus omnibus, quæ ortæ sunt inter Titium
 & Sempronium, potest eas omnes vnica sen-
 tentia terminare, quoniam vnicum dunta-
 xat censetur compromissum: si verò separa-
 tim causæ cōmittantur, plura cōpromissa
 esse censentur. Secūdo ex hoc textu de-
 7 termināt in presenti Bal. & Imol. q̄ si episco-

pus dicat, Absoluo te ab omni excōicatio-
 ne, cēsetur vnica hæc sentētia: si tñ episcop⁹
 dinumerat diuersas excōicatiōes, plures sen-
 tentiæ tūc censentur. Tertiò hinc infer-
 8 ri potest, q̄ si quis donet alicui plures res, &
 adiciat tot se facere donationes, quot sunt
 res, q̄ verè videantur plures donationes.
 Quod certè negari nō potest: nam q̄ hic tra-
 ditur de legato, transferre ad donationē nō
 erit alienū. l. legatū. j. isto titu. At verò quæ-
 ri posset, an id ad insinuationē sufficeret?
 Et sunt qui credāt sufficere, quare tabellio-
 nes ac notarij nostri temporis solent illam
 clausulā omnibus propè donationibus in-
 cludere, q̄ si hæc donatio excedat summā
 500. solidorū, intēdit donator tot facere do-
 nationes, quot sunt summæ, quæ cautela
 ex cōsilio quorūdam supplet defectum insi-
 nuationis, quod tñ ipse non credo. Verūm
 ex textu in. l. sancimus. vers. quid tamen. C.
 de donatio. est q̄; egregia Bartoli determina-
 tio in. l. Modestinus. num. 10. ff. de donatio.
 Bal. in. l. illud. C. de sacros. eccle. q. 6. lass. in. l.
 scire debemus. nu. 7. ff. de verb. obli. Anto.
 Gomez. 2. tomo. c. 4. nu. 7. quam esse cōem
 conclusionē affirmat Antonius Cana eam
 sequutus in tractatu de insinuatione. 2. par.
 q. 25. nu. 42. volu. 9. tracta. communem esse
 affirmat eam sequutus Imol. in. c. cum con-
 tingat. nu. 91. de iur. iuran.

¶ Summarerum. l. cum quidam.

- 1 Non est captatoria uoluntas, in qua substantia dispositionis non confertur in alterius arbitrium, sed electio, uel declaratio.
- 2 Valet institutio talis. Instituo pauperes Christi, quos custos Franciscanorum nominauerit.
- 3 Valet institutio incertæ personæ pauperū fauore;
- 4 In prædicta institutione non uideri omnes pauperes institutos, sed eos duntaxat quis sunt domicilij testatoris.
- 5 In dubio testator censetur mandare dispositionem fieri in suo domicilio.
- 6 Legante testatore ecclesiæ, de qua ecclesiā accipi debeat.
- 7 Testator non censetur instituisse omnes pauperes mundi.
- 8 Pauperes testatori consanguineos in dubio esse præferendos.

- 9 Legante testatore Deo uel Christo, cui legatum
debeatur.
- 10 Atque in prædicta institutione non posse custodem
illum unum solum pauperem eligere.
- 11 Si is, cuius conscientia testator electionem commi-
sit malè eligat, poterit ab eius electione appellari.
- 12 An ualeat dispositio dicentis uelle se persolui quod
inuentum fuerit scriptū in schedula quæ est apud
custodem Franciscanorum.
- 13 Et quid in hæredis institutione?
- 14 Cui est absolute commissa potestas electionis per-
sonarum, potest eligere personam etiam ingratam
testatori.
- 15 Secus esse ita committente testatore, quos dignos
esse putauerit, eligens indignum, priuatur iure eli-
gendi eod. num.
- 16 Postulans indignum, priuatur iure postulandi.
- 17 Patronus presentans indignum, an priuetur uice
iterum presentandi.
- 18 An ualeat electio facta de digno, omisso dignio-
ri.
- 19 Et quid in foro animæ dicendum quoque sit.
- 20 Pater an pro melioratione in filium conferenda
teneatur pensare merita ipsius filij.
- 21 Commissa electione pauperum custodi, an possit
suos fratres eligere.
- 22 An seipsum in pauperem possit eligere is, cui ele-
ctionem testator commisit.
- 23 Desinente hærede eligere, omnes de familia admitti
ad fideicommissum.
- 24 Et quid si res esset uinculo subiecta, quo pacto oēs
admittantur?
- 25 Declaratur præter omnes textus in uersic. utique
si uno petente.
- 26 Hæres qui non elegit, an possit moram purgare.
- 27 Executor negligens, an possit moram purgare.
- 28 Dicente marito in testamento filium suum, quem
uxor nominauerit, percepturum quintam ac ter-
tiam bonorum suorum partem, intra quatum tem-
pus teneatur uxor nonnare.
- 29 Potestas arbitrandi concessa ex pacto contrahen-
tium, quanto tempore duret.
- 30 Intra tempus datum hæredi ad arbitrandum, lega-
tum est conditionale.

*L. cum quidam ita cauis-
set. 24.*

Item hanc difficilem esse &
multum bonam Paul. Castrès.
affirmat. Diuiditur per Barto.
& ceteros in quatuor partes
principales. Primò em refert Vlpianus qua-
tuor dicta Marcelli. Secundò ponitur re-

prehensio quædam Scæuolæ aduersus Mar-
cellum circa ultimum dictum. Tertiò poni-
tur confirmatio Vlpiani ad Marcelli repre-
hensionem. Quartò ponitur limitatio quæ-
dam circa prædicta. Prima particula durat
usque ad uersiculum, Scæuola autem notat.
ubi ponitur secunda pars. Tertia ibi, vide-
tur enim Marcellus. Quarta ibi, nisi fortè
antequam. Rursus. i. particula in quatuor
partes subdiuiditur, prout quatuor in ea
Marcelli dicta referuntur. Secunda ibi, at si ita.
Tertia ibi, idè ait. Ultima ibi, planè si cæteri
defuncti sunt. Summatim textus hic hoc cõti-
net, qd Bart. longiusculo summario cõpre-
hendit, & nos sigillatim examinabimus.

¹ Collige tu primùm ex hac lege, qd licet
captatoria voluntas in iure sit reprobatis-
sima. in. l. captatorias. suprà de legatis. l. l. ca-
ptatorias. cum alijs. ff. de hæred. instit. illa ta-
men ualet, in qua substantia dispositionis
non confertur in alicuius arbitrium, sed ele-
ctio, seu declaratio personarum: ut rogo
te hæres centum restituas quibus uoles. idè
probat tex. uulgatus in. l. utrum. §. cum qui-
dam. uersic. nec enim. ff. de rebus dubijs. l. l.
cum pater. §. hæreditatem filius. infrà isto ti-
tulo. ubi ualuit fideicommissum relictū filio
à patre suo ea conditione, ut illud filius filijs
suis restitueret. Ex quo infert Bart. eleganter
in. l. illa institutio. nu. 9. ff. de hæredibus in-
stituendis. qd si quis dicat instituere se eos pau-
peres Christi quos Franciscanorum custos
nominauerit, ualere huiusmodi institutio-
nem, quoniam non substantia institutionis,
sed qualitas quædam ipsius, hoc est declara-
tio fuerit in alterius arbitrium collata. Bart.
opinionem sequuntur ibi Baldus col. 2. Ioan-
nes de Imol. nu. 4. idem quoq; uoluit idem
Bart. ubi refert hanc esse opinionem Dyni
ac Cini in. l. captatorias. C. de testam. milit.
ubi eum sequuntur Alexand. num. 7. Iass.
nu. 5. Decius num. 12. citatq; Barto. pro hac
opinionem textū in hac. l. nā ex ea existimat
ille ualere institutionē, qm custode Franci-
scanorū non eligēte, oēs pauperes instituti
esse uidentur, sicuti in præfenti hærede non
eligente, liberti oēs ad fideicommissum voca-
tici-

ti censentur; quare suam determinationem intelligit Bart. quando electio est facienda certæ personæ de incertis, alioquin huiusmodi dispositione non valituram. Secundo huic institutioni non obstat incertitudo, quæ singulari iure pauperum favore toleratur. l. nulli. l. si quis ad declinandam. C. de epis. & cle. Tertiò addendum est, nō oēs pauperes hīc testatorē eligere voluisse, sed eos duntaxat, qui sui domicilij sunt. quod Bar. ipse notauit in. l. 2. nu. 2. C. de annon. ciuili. lib. 10. Imol. in dict. l. illa institutio. Decius in dict. l. captatorias. nu. 13. & hoc voluit gl. in. c. 1. verb. pauperes. de testam. in. 6. quā ibi sequūtur doctores. & vltra illos Epif. Ciuit. in. c. cū tibi. nu. 14. de testam. Et est opinio hæc probata lege regia. 20. titu. 3. par. 6. pro qua citat Imol. vbi. s. textū elegantē in arg. in. l. quæ cōditio. §. si. ff. de cōd. & demō. vbi si loc⁹ in quo testator dispositionē fieri mā dauit, non sit ab ipso designatus, in dubio de eo loco eius dispositio accipi debet, in quo testator habuit domiciliū. Quod optimē ex eo quoq; cōfirmatur, qđ per illū tex. determinat Bald. in proprio loco, dicēs qđ si testator relinquat pro anima sua cētum ecclesiæ, & dubiū sit de qua ecclesiā testator senserit, de parochiali ipsius testatoris ecclesiā in dubio interpretādum est. & idem quoq; tenet Cinus. §. q. Salice. col. 3. in. l. 1. C. de sacros. eccles. vbi idem sequūtur Paul. de Cast. nu. 3. qui oēs citant textū in dict. l. quæ cōditio. §. si. ex quibus hanc esse cōm opinionē affirmat ibi Ias. 2. lectione. num. 4. & Gome. in. §. ex maleficijs. nu. 52. de actio. Instit. & dicit eam esse magis cōm opinionē eam sequutus Ias. in. l. Si insulam. nu. 95. ff. de verb. oblig. Tamen si Ioānes Faber & Ange. de Aretio in. §. sed ius quidē ciuile. Insti. de iure nat. gen. & ciui. ecclesiæ maiori legatum hoc cedere contendat: quod si duas fortē parœcias testator habeat, nec distingui posset de qua ille senserit, scribit Cinus in illa. l. 1. legatum hoc tanquam incertum periturum. argum. text. in. l. si quis seruum. §. si inter duos. hoc titu. Barbat. tamen in. c. indicante. col. 3. de testam. diui-

dendum inter has ecclesias legatum censet. Sed hoc videtur iudicium rusticorum. Hostiensis tamen in dict. c. indicāte. Anto. Abbas, & Imol. concedūt electionē in hoc, vt ille legatū applicet cui maluerit. & hanc opinionem testatur ibi cōm Episcop. Ciui. nu. 2. Et oportet quidē hanc pauperum incertitudinem ad eos, qui ex domicilio testatoris sunt, restringere ne oēs, pauperes de mūdo hæredes instituti hoc casu videātur, vnde non posset fieri distributio, iuxta glo. in. §. & vnum. in glo. si. de hæred. instituen. In hac tamen distributione facienda inter pauperes domicilij testatoris, præferendi sunt pauperes, qui testatoris consanguinei erunt. quod notauit expressim Paris. consi. 26. nu. 30. volum. 4. Item adde, quod si testator dicat, Legatalem rem Deo vel Christo, debetur legatum ecclesiæ parochiali. Bal. in practica. titu. de vltimis voluntatibus. quæst. 12. nu. 2.

Vltimò addendum est in hac specie non posse eum, cui pauperum electionem testator cōmisit, vnum solummodo pauperem eligere. Barto. per text. in. l. 1. ff. de optione legat. Cuius opinionē sequi videntur Alex. nu. 2. Ias. nu. 12. in. l. Gallus. §. quid si is. ff. de liber. & posth. licet Alex. ibi referat Bartoli opinionem in hoc cōtradictentes. idem sequitur Alex. in. l. qui quartam. §. si. nu. 2. ff. de legat. 1. Item adde, qđ quādo testator cōmisit distributionem faciendam inter pauperes scđm cōscientiam hæredis, si ille malē distribuat, poterit id per superiorem emendari ex singulari sententia glo. in clem. 1. verb. oneramus. de iur. patr. ex qua dicit se ita in pract. seruasse pluries Dominicus in. c. statutum. §. assessorem. nu. 5. de rescrip. in. 6. & glo. illam dicit esse singularem alios allegans Corneus consi. 188. nu. 2. volu. 3. quam & alij sequuntur apud Tiraquel. de vtr. retract. Ex hoc primo notabili infertur valere eam dispositionem, qua testator iussit id velle persolui, quod ex quadam scripta manu sua schedula constiterit, quæ apud custodem Franciscanorum reperta fuerit: licet enim captatoria voluntas hæc videatur

deatur veluti in custodis illius voluntatem collata, re vera captatoria non est, cum in eius arbitriū nihil cōferatur, sed solum declaratio quādā & demonstratio scripturæ sit, ad quam testator se retulit. Et tamen si Iacobus de Aretio tenuerit eam dispositionem minimè valere, illa quidem sustinetur Bartoli auctoritate in l. si ita scripsero. ff. de cōsti. & demōst. quo in loco Soci. nu. 3. vers. tu considera. dicit oēs in hoc cōcordare cū Bart. eandem sequutus tenet idem Bart. in l. quem hæredi. ff. de rebus dubijs. & Barto. opinionē testatur esse cōm Alex. col. pen. l. ass. nu. 3. Ripa num. 2. in l. ait prætor. §. si iudex. ff. de re iudi. dicit esse cōm l. as. in l. certum. col. 1. ff. si cert. pet. dicit cōm Ripa in l. nemo potest. nu. 31. ff. de lega. 1. Boërius de cōf. 240. col. 14.

13 Sed an in institutione hæredis illa Bartoli doctrina locū habeat, in discrimē adduci solet. Paul. enim ibi existimat ad institutionem nō pertinere. idē Aretinus, vbi id limitat in l. hæredes palā. in princ. col. 2. vers. re de iudo. ff. de testa. l. ass. in l. hac cōsultissima. §. per nūcupationem. nu. 1. C. de testam. Sed Bartolus licet quæstionē in legatis proposuerit, idem ex rationibus subiectis videtur in hæreditate sensisse. quod expressim affirmat Bal. & Ange. in l. ass. et toto. ff. de hæredibus instit. & optimè sustinet Socin. in illa l. si ita scripsero. & idem tenet ipse cōsil. 173. volu. 1. col. 3. quorū opinionem cōm esse affirmat Bellonus cōf. 85. nu. 11. Quibus tu addere poteris, qd non solum si schedula sit manu propria testatoris scripta, sed si modo constet eam esse de qua testator sensit, præstari relicta oportere. Paul. in l. vbi autē non apparet. §. qui illud. ff. de verb. obligat. l. ass. in l. si. nu. 15. C. de fideicōm. Secūdo collige ex litera textus huius, qd is, cui est cōmissa electio respectu aliquarū personarū, pōt eligere personā ingratā & infestā testatori, quam textus in præsentī indignā vocat. Indignū autē hīc accipe. i. non meritū: non tamen intelligat incapacē, qua significatio ne accipitur in tit. 1. de his qui. vt indign. hūc enim nō posset eligere. l. in tacitis. l. Lucius.

§. testamento. ff. de leg. 1. Sed huic particulæ tex. obstat textus in. l. Lucius. §. Lucius. 2. in frā isto tit. vbi in generali legato alimentorum factō libertis minimè continetur hi, qd testatorē offenderūt. Cui difficultati respōdet Paul. de Castr. in præsentī. dicens qd cū absolutissimā eligēdi facultatē testator hīc concefferit hæredi ex illis verbis, rogo restituas libertis meis quib⁹ voles, & indignos videtur eligēdi facultatē cōcessisse, hoc autem operatur verbum, quibus voles, positū in tex. quod tātā libertatis est, vt iniquē etiam velle possit is, cuius volūtati aliquid cōmissum est. quod ex hac lege notat Bart. in l. centesimis. §. si. nu. 8. ff. de verb. obligat. adeo, vt reductio ad arbitriū boni viri hoc casu peti nō possit. Abb. in. c. 1. nu. 4. de his quæ fiunt à mai. parte capituli. Sed eū qui testatorem capitali causā offenderet, non posset hæres eligere. quod Cumanus & eū referēs Ange. de Periglis notauit. col. 2. vers. 15 Cumanus autē hīc dicit. Tertiū ex vers. qd si ita, tu collige, qd si non quibus volet rogatus sit hæres restituere, sed quos dignos esse putauerit, nō quosuis esse eligēdos, sed eos qui grati testatori futuri fuissent: quod si indignos elegerit, oēs petere fideicōmissum iam posse. Ex quo tu collige cum Bar. nu. 4. qd is, qui eligit indignū, statim priuatur iure eligendi. & hunc intellectū ad hūc versiculū tenet gl. qui non offenderint. quā Barto. col. 9. sequutus est, vt vides. itē Bald. col. 1. & iterū in. 2. notabili. vbi dicit eum qui indignū eligit, facere se indignū iure videlicet eligendi. idē expressim sensere Dinus & Albericus in præf. in quadam additūcula ad textū. idem Paul. nu. 5. & dicit esse hunc intellectū cōm doctorib⁹ Ioan. de Imol. nu. 3. tamen si alterū ille referat. & hoc est in iure perpetuū, vt eligens indignū, priuetur potestate & iure eligendi. cap. cū Vitonen. cap. cū in cunctis. §. fin. c. innotuit. de electio. Principes quoque Germanum eligentes Imperatorem indignum, priuantur iure eligēdi, et ad papam illud deuoluitur. Panormit. in cap. venerabilem. num. 20. de elect. nisi electores tempore electionis protestentur

testentur, quod si electio non sortiatur effectum, reseruare semper sibi ius iterum eligendi. quod Bal. diligenter notauit in pract. rubrica. de caut. & remediis. q. 15. nu. 2. vers. sed in predictis. cōseruat enim protestatio ius protestatis. l. terminato. C. de fruct. & li. 16
 16 ti. expens. c. solitudinē. de app. cū alijs. Sed & postulās indignum, priuatur iure postuladi. c. i. iuncta gl. priuare. de post. praelat. vbi eā sequitur Panor. Barb. & Deci. col. pen. qm̄ poena imposita electioni, ad postulatio nē etiā pertinet, quoniam per illam ad electionem peruenitur. l. oratio. ff. de spons.
 17 Sed an idem in patrono indignum presentanti dicendum sit? Et idem esse dicendū in patrono indignum presentanti probat tex. in auth. de sanctissimis episcopis. §. si quis oratorij. coll. 9. Glo. minūs idoneē in c. cū vos. de offic. ordin. differentiam hic constituit inter patronum clericum, & laicum, vt prior ille si scienter eligat indignū, priuetur potestate & iure eligendi pro illa vice: si autem patronus laicus sit, adhuc possit iterum presentare. Et illam glo. opinionem sequuntur ibi Ioan. And. & hunc referēs Ancharan⁹ nu. 4. Imol. nu. 7. affirmās non oportere ab opinione gl. recedi. Card. ibi. item Archidiac. in c. i. de prae. in. 6. nu. 2. vers. sed cōtra in laicis. Oldral. cōf. 18. nu. 6. & idē quoq; voluit gl. i. c. pastoralis. verb. robur. de iur. patron. Imol. in l. serui electio ni. in princip. in finalibus verbis. ff. de legat. 1. testatur hanc differentiā esse cōiter approbatā August. Beroius in c. quod autē. nu. 10 de iure patro. quae pbata est lege regia. §. tit. 15. par. 1. vbi Gregorius in glo. §. dicit, quod lex illa voluit approbare opinionē gl. illius, quā etiā pbauit Castaldus in tract. de imperatore. quest. 15. nu. 3. Panor. verō in illo. c. cū vos. firmissimē tenet patronū etiā laicū presentantē indignū esse priuatū iure eligendi. atq; hāc opinionē munit ille auctoritate dñorū de Rota & Ioann. de Ligniano, quā etiā ante Panor. tenuit Hostiēsis ibi col. 1. dicēs gl. illā esse cācellādā, & iquit Panor. putare se hāc opinionē esse verissimā, quam etiam tenet idem Panor. in c. 2. §. fi. de supp.

neglig. prael. Paulus de Citadinis de iure patro. 6. p. principali. artic. 2. q. 10. nu. 4. vbi ad finē inquit eā esse ecclesiē vtiliorē & æquiorē. sequitur hāc opinionē Areti. col. 3. Rip. nu. 5. in l. serui electioni. in princ. ff. de leg. 1. & testatur cōem esse eā sequuti Roch⁹ de Curte. de iur. patro. verb. honorificum. q. 4. vers. limita tñ. nu. 15. pro qua Panor. iducit textū in presenti, quē ita vult ille inducere, nam is qui habet ius eligendi à testatore sibi cōcessum, priuatur si eligat indignū. idē igitur dicendū est in habēte ius eligendi à lege. & inquit Panor. Bart. hoc sensisse in presenti. Secundō hāc opinionē iuuat, quod cū habēs ius eligendi à iure cōi priuetur si indignū scienter eligat, qđ iā prēmisi mus, facilius eo iure priuabitur patroni, qui iure speciali hoc presentadi munus obtinere videtur. c. 3. de iur. patro. vulgata. l. eius militis. §. militia missus. ff. de testam. mil. Tertia ratio accedit huic cōi opinionē, quod cū pro regula traditū sit perire priuilegiū ei, qui eo abutitur, idq; in electione priuatim cautū reperiatur. c. gratū. de postul. praela. c. priuilegiū. 11. q. 3. patrono autē ex gratia videatur cōpetere hoc ius presentadi, quare presentans indignū, pro illa vice priuari debet iure presentadi. Quartō pro hac opinione inducit Panor. textū in auth. de ecclesiasticis titulis. §. si qs edificationē. col. 9. in vers. beatissimis locorū. vbi si hāres inertē rectorē praefecerit Xenodochio erecto ex iussu testatoris, episcopus eum remouet, alterū preficiēs. Vltima nostra his accedit ratio, quod cū iure ciuili hoc expressim reperiatur decisum in. §. si quis oratorij. ne ab hoc expressē discrepauerit sanctio canonica, legi iā stari oportet ex regula. l. priuilegia. de sacr. eccles. in. c. 1. & 2. de noui operis nuntia.

18 Hoc in loco querit opportunē gl. in parte, qui nō offenderint, an valeat electio facta de dignis, omisis dignioribus? In quo gl. breuiter respondit, valere huiusmodi electionē. & eam sequitur Bar. nu. 6. Bal. allegans Dylum fi. col. vers. secundō quāro. Imol. & Paul. de Cast. vterq; nu. 6. qui post Bal. referunt Petrum de Bellapertica existi-

mantem hoc minimè procedere in electione cōpetenti ex legis beneficio, hi tñ Petri opinionē reprehēdūt, valet enim electio facta de digno, omisso dignori, siue legis, siue hominis beneficio competat ius eligendi. pro quibus aduersus Petrū est tex. in. c. monasteriū. 16. q. 7. in. c. cū vobis. de electi. in. c. licet ergo. 8. q. 1. vbi hoc nominatim glos. obseruauit. alia in. c. constitutis. verbo, magis. de appell. alia in. c. quoniā. verbo, q. maioribus. de iur. patro. alia in. c. 2. vers. sanctio res. de offic. custod. quæ ita accipiēda sunt, vt valeat quidē electio, valet enim mero iure, nec tenetur eligens dignū prætermisso digniori ad restitutionē vllā faciēdā. quod cōtra Caieta. optimè probauit Sot⁹ de iust. & iur. lib. 4. q. 6. artic. 3. Ex vi tamē præcepti in foro cōscientiæ ad mortale reatū obligātis tenetur semper quis eligere meliorē ac digniorē, nec satis erit dignū tantū eligere. Panor. allegans Federicū & Antoni. in illo. c. cōstitutis. nu. 7. & tamet si Imol. ibi nu. 4. item Perusinus. col. 2. cōtrariā opinionē defendant Panor. post antiquos opinionē tutantur esse cōem Decius ibi nu. 5. Gomez. in. c. vt animarū. nu. 22. de const. in. 6. Episcopus Ciuitatē in. c. peccatū. de reg. iur. in. 6. 2. p. §. 7. nu. 4. Et eā testimonijs sacre scripturæ ac sanctorū patrū authoritatib⁹ optimè cōfirmat Sotus eam sequutus. de iust. & iur. lib. 3. q. 6. artic. 2. inducitq; in hoc Panor. textū. in. c. si quis iusto. §. porro. de electi. in. 6. vbi si qs in eadē electione duas voces habeat, vnā iure pprio, tanquā pcurator aliā, minimè eas diuidere potest in duos: qm cū teneatur eligere præ cæteris idoneū, magis nō sunt voces illæ separabiles. q. textus singularis est. Roma. notab. 76. Vnde & illud inferri videtur, vt pater, q. ex legū regiarum dispositione potest filio vel nepoti relinqre vltra legitimā tertiā ac quintā partē bonorū oīm. l. 9. tit. 5. lib. 3. foro leg. l. 27. cum sequēti Tauri. teneatur ad cōferendū huiusmodi bñficiū filiū magis idoneū magisq; pmerentē id beneficii eligere. Cui rei præstat optimum argumētum tex. in. l. fœminæ. C. de secūd. nupt. ibi, in quē ratione meritorū

liberalitatis suæ iudiciū crediderit dirigendū. ibi em̄ in hoc mulier cōpellitur, vt lucra sibi ex priori matrimonio acq̄sita filiis eiufdē matrimoni cogatur referuare, sed ita ea debet inter filios distribuere, vt meritorum ratio in filiis habēda sit. Et ita in pposito ex illa lege argumētatur Lopus in repet. c. per vestras. 3. notab. §. 26. de donat. inter virum & vxor. cuius opinionem & si argutē improbet Episcopus Ciuitatēns. paulō antē citatus nu. 7. eā tamen sequūtur Archiepiscop⁹ Florentinus in. 3. parte summæ tit. 10. c. 1. §. 2. Segura in. l. vnū ex familia. §. sed si fundum. nu. 71. j. isto tit. Gomez. in. l. 17. Taurinu. 18. Simancas de institutio. catholic. c. 9. nu. 12. Et æquissima est opinio hæc filiorūq; erga parentes obsequio cōuenientissima. Quod si Episcopi opinionem sequi velis. l. fœminæ poteris respondere, verba illa esse enuntiatua, nō verò quicquā disponere. Vel posset respondere, quod lex ibi processit vltiūsdistribuēdo, nulla autē regia lex hoc mādāt, vt filiorum merita in hac causa pensentur. ²¹ Inde etiam Dinus determinat in præsentī, cōmissa electione distributionis inter pauperes faciēda custodi Franciscanorū, non posse inter suos fratres custodem bona illa distribuere, sed distributionem faciendam esse pauperibus iuxta formam textus in. l. si quis ad declinandam. C. de episcop. & cleri. quoniam illi digniores his esse censentur. Quod Bart. in præf. reprehendit, cū satis sit vt electio valeat, non esse indignum eū, qui eligitur: illi autem pauperes digni sunt, qui ex ordinis sui instituto paupertatem profitentur. Et idē voluit Bal. in fortioribus terminis in practica tit. de vltimis voluntatibus. q. 3. dicens, quod si testator iubeat distribuere inter pauperes per manus fratrum, posset sibi distribuere, etiam si testator specialiter illis aliquid ex testamento legasset. ²² Poterit etiam is, cui est cōmissa electio faciēda inter pauperes, seipsum eligere in aliquā pecuniæ quantitatē, si ille egens maximè sit. Card. i. cle. 1. q. 22. de testamētis. Augustin⁹ de Arimino ad Angel. in tract. maleficio. verb. Metidori. col. 9. Anto. Rose. in tractat

in tractat. de indulgēt. nu. 460. Nec hoc casu locū sibi vendicabit text. in. l. si mandaue-
ro tibi. §. si tibi centum. ff. mād. & hanc opi-
nionē sequuntur oēs moderni secundūm
Socin. cōf. II. nu. 6. volu. I. & sequitur Gual-
denſis de arte testandi. titu. 7. cautela. 10.
num. 4.

23 Quartò nota ex tex. in versic. idem ait. q̄
statim q̄ hāres definit eligere, ius petendi
transfertur ad oēs. Idem probat text. in. l. si
quis Titio. §. si. §. isto tit. & in. l. si quis in te-
stamento. C. de fideicōmiss. libert. facit text.
in. l. hāc venditio. ff. de contr. empt. Adde
idem esse in conditionibus, quā si potesta-
tiuā sint quod dicunt, implendā illā sunt
primo quoq; tempore. l. hāc conditio, si ca-
pitulum. ff. de cōd. & demōst. siue in faciē-
do consistat conditio, vt ibi, siue etiam in
dando. l. i. §. item si ita. ff. si cui plusq; pro. l.
falcid. Imò nec admittitur post tēpora prae-
scripta morae purgationi. l. Thais. §. intra
certa. ff. de fideicōm. libert. Sed contra text.
in hoc notabili allego text. in. l. si. §. sed & si
quis. C. cōmu. delegat. vbi quādo alicui cō-
petit electio ex testamēto, potest eligere in-
tra annum. Hanc difficultatē nominatim
diluīt Bart. in pres. nu. 8. dicēs, q̄ si electio est
facienda inter personas, statim illa fieri de-
bet. Secūs si inter res illa facienda sit, tunc
enim intra annū electionem fieri satis est.
Et solutionem Bart. sequuntur Bald. Imol.
& Paul. de Castr. & est cōis intellectus. Ra-
tio differentiae est manifesta, quoniā in ele-
ctione personarū est maximū periculum,
ne si illae ante electionē decedāt, ad earum
hāredes ius electionis non transeat, perit e-
nim illud, si ante moram hāredis decedāt,
in rebus aut eligēdis rationem illam cessare
constat. Similis differētia statuitur inter res
& personas etiam, q̄ si testator iusserit lega-
tum dari cui hāres voluerit, etiam indignū
eligere ille potest. vt in hac. l. Si verò iussus
sit dare rem quam voluerit, omnino inuti-
lem dare non potest. l. si hāres generaliter.
ff. de legat. I.

24 Sed quid si res hāc in qua testator fecit
potestatem suo hāredi vt daret eam cui vo-

let de familia esset vinculata & prohibita
in ea esset alienatio, an hoc casu etiam oēs
de familia sint admittendi, si hāres non ele-
gerit, an enim ex hoc videatur offensa vo-
luntas testātis, si res in plures diuidatur? Et
in hoc existimo ipse rem ipsam indiuiduā
remāsuram apud eum de familia, qui natu-
maior inter eos fuerit. argu. tex. in. l. si. ff. de
fide instr. sed cōmoditatem, hoc est, redditus
ac prouentus ex hac re diuidi oportere in-
ter omnes de familia mouet me tex. in. l. cō-
muni diuidundo. in princ. ff. cōm. diui. vbi
probatur, q̄ ne ager vectigalis diuidatur,
est vni cohāredum adiudicandus. In hoc
certē aut ego fallor, vt ille veluti sequester
quedā perpetuus cōmoditatem illius agrī
suis cohāredibus impartiat, nisi iam ille
æquiualentem quantitatem ex ipsis corpo-
ribus hāreditarijs habuisset. & ibi glos. 2. in
fine inducit illum text. in argu. ad feudum
ne diuidatur.

25 Modò reuoco in dubium, quid velit di-
cere textus in illis verbis, vtq; si vno peten-
te iā eligere non potest cui det. Glo. & Bar.
existimāt hunc ordinem poni in hac lege,
quod hāres, cui est personarum electio cō-
missa, possit eligere, & si sit in mora eligen-
di, omnes esse ex eius negligentia admitten-
dos, posse tamen hāredem moram suam
purgare: q̄ si vnus eorum petat fideicōmis-
sum in iudicio auferri, hoc casu hāredi ius
purgandi moram, idq; his verbis significa-
ri existimant quae sunt in textu, vtq; si vno
petente iam eligere non potest cui det. Et
dicit Bart. se intelligere petitionē hanc, quē
hāredi aufert facultatem purgādi moram
oportere fieri per litis cōtestationem. l. am-
plius non peti. infrā. rem ratam haberi.
Hunc gloss. & Bartoli intellectum nemo
vnquam improbauit, mihi verò longē ali-
ter accipienda hāc verba Vlpiani esse vi-
dentur, vult enim Vlpianus casum in hac
specie constituere, in quo Marcellus à Scæ-
uola notatus saluari possit: nam si vnus ex
libertis hāredē in iudiciū interpellat, cū
iā sit sublatū ius eligēdi ipsi hāredi, eo for-
tassis casu ceteri liberti nil ad hāredes trās-

26 mittent. Sed vt gloss. & Bartolum propter eorum auctoritatem hic sequamur, aduersus text. hunc in hac parte obstare videtur, quod cum hærede non eligente lex ipsa faciat in cæteris executionem electionis, nil est quod hæres iam possit moram purgare. l. si is cui. isto tit. Ex quo tex. colligit ibi Bar. fi. col. quod cum executio fit à lege, non est locus purgationi moræ. Bart. in præsen. re spondet textum illum agere, quando ex executione illa facta per legem transfertur dominium, secus si solum transferatur actio personalis, vt in hac lege, in qua non quod hæres sit in mora eligendi, ac proinde censetur iam facta executio à lege, in omnibus libertis ad eos pertinet dominium rei legati, sed solum actio quidē personalis ad legatum illud persequendum, nam hoc casu etiam si executio sit facta per legem, adhuc poterit moram purgare.

27 Ex quo infert Bart. nu. 9. se ex facto consultum respōdisse. Cauetur synodali constitutione, vt exequutores vltimarū voluntatū intra annum illas exequantur: q̄ si nō fecerint, ad episcopum executionem esse deuolendam. Pone testatorem iussisse, vt bona sua inter pauperes distribuerentur, quos Titius nominasset, Titius pauperes hos minime intra annū nominauit, episcopus cōtendit ius pauperum nominādorū ad se esse deuolutum, Bart. determinauit ius eligēdi apud Titium adhuc residere, qui cum de iure cōmuni posset eligere purgata mora, eliget etiam post annum. Ex constitutione autem synodali ille nō amisit ius eligendi, quoniam illa loquitur de exequutoribus vltimarum voluntatum, hic autem Titius non executor, sed elector declarator v̄ est. Et hanc decisionem sequitur idem Bar. vbi tamen breuius eam recitauit in. l. si. §. sed si quis. C. commu. delega. idem tenet idem Barto. in. l. executorem. de execu. rei iudic. idem Bar. consi. 142. Antonius de Butrio in cap. literas. de supplend. neglig. prælat. Panorm. num. 12. in cap. nos quidem. de testamen. Barb. ibi nu. 41. Et huius opinionis esse videtur Iass. dum simpliciter refert Bart.

in præsen. in. l. si insulam. nu. 33. & ibi expressius Ripa num. 88. ff. de verb. oblig. Verum hæc Bartoli decisio verbis imposita esse videtur, quare Iacobus de Are. quem refert Bald. in præf. 3. oppositione. contrariam sequutus est sententiam, imò quod post annum pertineat ad episcopum ius nominandi pauperes illos. & affirmat Bal. ita contra Bar. practicari. & idem contra Bart. videtur sequuti in præsen. Imol. fi. col. Paul. de Cast. num. 7. qui affirmat hanc opinionem contra Bart. communiter seruari. quam etiam tenet Cardin. in illo capit. nos quidem. vbi eam sequuntur Ancharranus nu. 10. Imol. nu. 14. Episcopus Ciuitatens. nu. 7. affirmās hanc esse communem opinionem contra Bart. Item Angel. de Perus. in. l. si. §. sed & si quis. nu. 2. C. communia delegat. vbi eam aduersus Bartoli decisionem rationem adfert, quod cum facta hoc casu electioe pauperum transeat in illos dominium rei à testatore legatæ, electio, ac executio non ita differri videntur, vt tam insigni differentia electores ac executores Bartolus debuerit discriminare. Idem post Angel. Ias. ibi nu. 3. qui etiam cōiter aduersus Bar. practicari ex Ange. ipse testatur. & esse communem contra Bart. Canonistarum opinionē affirmat ibi Philippus Corneus pen. col.

28 Tu illud adde, q̄ si maritus dicat in suo testamento se meliorare filium in tertia ac quinta parte bonorum quem vxor sua nominauerit, q̄ ex hac lege videtur quod statim teneatur nominare, vel fortē potest illam nominationem facere intra quatuor menses. argumento text. in. l. 33. in legibus Tauri. Fauore sanē libertatis qui tenetur eligere, tenetur electionem intra duos menses explicare. l. Latinus. ff. qui sine manumiss. ad lib. perue. vel certē quamprimū potest l. si quis in testamento. C. de fideicommiss. libert.

29 Sed cum arbitrium electionis circa personas statim fieri debeat, vt in hac lege, circa res verò intra annum. ex titulo. in. §. sed si quis potestas alicui data arbitrandi ex contrahentium consensu. quanto tempore sit duratura.

duratura, posset esse questionis. Et Bartolus quidem in l. si quis arbitrato. num. 8. ff. de verborum obligatio. in versic. si verò arbitramentum confertur in tertium. existimat anno duntaxat durare potestatem arbitrandi. in idque Barto. inducit textum in illa l. si. sed et si quis. C. commu. delegat. Salicet. in l. 1. C. de arbit. existimat quinquennium durare facultatem pronunciandi ex compromisso. argumento text. in princip. in versiculo. multum. Institu. de lite. oblig. iuncta. l. item si vnus. versic. item si multo. ff. de arbitris. Paulus verò in illo. §. sed si quis. num. 3. existimat triennio huiusmodi facultatem durare, cum eodem tempore daret instantia. l. properandum. in princip. de iud. Tu verò dic huiusmodi facultatem, si sine temporis præfinitione arbitrium factum sit, perpetuò quidem durare. argumēto text. in l. sed si compromissum. de arbit. ff. qui textus & si in arbitro agat, ad arbitratorem est extendendus. & ibi Alberic. sequitur hanc opinionem. quam opinionem contra Barto. ibi affirmant Bald. Cuman. Imol. Roman. & Paul. Castrensis in illa. l. si quis arbitrato. vbi lassi. num. 24. Hanc esse communem opinionem affirmat & eam sequitur Lanfrancus de Orianio in tracta. de arbitris. memb. 5. quæst. 19. nu. 40. cum sequentibus. & hanc opinionem affirmat communem contra Barto. quasi omnium recentiorum, licet ipse Bart. sequatur Ioan. Baptist. Perus. in tracta. de arbitris. lib. 13. ca. 2. nu. 7. quam etiam dicit post Alexan. magis veram conclusionē eam sequutus Marcus Antonius Blancus de compromissis. 7. part. num. 36. versic. lapsu temporis. Quærun. gloss. in parte, interuallo, & Barto. nu. 22. quod sit huiusmodi interuallum. Et gloss. arbitrio iudicantis hoc remittit, & subdit gloss. hoc contingere, cum est in mora hæres, vel eligit indignum.

30 Ultimo collige ex textu in versicul. nisi fortē. quod intra illud modicum tempus quod datur hæredi ad eligendum, legatum est conditionale, contra quod opponit Barto. text. in l. fin. in principi. & in §. sed & si

quis. C. communia delegat. vbi legatarius intra huiusmodi tempus decedens, ad hæredes legatum transmittitur. sed textus ille agit in rebus eligendis, hic verò in personis, & in vtriusque manifesta est differentiæ ratio.

¶ Summa rerum. l. sitamen.

- 1 Hærede constituto in mora eligendi an si vnus ex legatarijs petat legatum, auferat alijs ius petendi.
- 2 Quod quo pacto sit intelligendum, tribus ex Barto lo conclusionibus declaratur.
- 3 Citationem ad domum cum persona non inuenitur iure fieri posse.
- 4 Quæ habet locum, siue in ciuilibus, siue in criminalibus.
- 5 Et ad domum quoque conductam fieri posse.
- 6 Citatio ad domum non sufficit ut aliquis possit excommunicari.

¶ L. Sitamen.

1 **R**o legis huius (quæ veluti particula præcedētis est) intelligentia, quærit Bar. an si vnus ex libertis petat ab hærede iam in mora constituto fideicommissum, an auferat alijs legatarijs ius fideicommissi petendi? Et primò dicit, videri ex vnus petitione ceteris legati petendi facultatem esse præscriptam. argu. tex. in l. ex duobus. ff. de duobus reis. vbi si duobus reis credendi res ex stipulatione debeat, & alter illorū rem exegerit, alteri tollit facultatē petitionis. In cōtrarium videtur pugnare tex. hic, cum omnes ad hoc fideicommissum admittat, quare Bart. distinguit.

2 Ex cuius distinctione prima constat conclusio, quod quando pluribus veluti reis credendi debetur res alternatiua, ille qui primò petit, applicat sibi legatum. l. si Titio aut Seio. supra isto titu. Secunda constat ex Bar. conclusio, quod si res relicta sit incerto de certis commissis alicui electione, tunc post mortem eius qui potuit eligere, omnes ad electionem vocantur, non in solidū, sed æqualiter, vt in præsent. & in l. cum pater. §. rogo.

- go. in frā isto tit. in l. si quis Titio. §. si. suprà cod. tit. Terria conclusio sit, quòd si hoc casu vnus petat negligentibus alijs, ille solus applicabit sibi legatum: si verò negligentes illi non sint, omnes ad electionē admittentur. glo. in l. vnum ex familia. §. si duos. in glo. petent. in frā isto titu. Itaq; hoc casu hāredi petitio facta per vnū ex legatarijs, aufert electionem, non verò ipsismet legatarijs, nisi negligentes illi sint. Quando autem negligentes illi esse videantur, Bartolus respondit hoc dicere Iuriscōsultum in præsenti, dicentem causa cognita hoc esse statuendum: iudex enim tempus statuet, intra quod illi cōparituri sint. Sicut enim fit inquit Bart. discussio bonorū, aut discutiatur an aliquis sit soluēdo, auth. hoc nisi debitor. C. de pignorib. auth. præsente. C. de fideiussorib. ita etiam discussio fiet personarum, an illæ fideicommissum sint petituræ. facit lex. aut prætore. §. si. ex quib. causis mai. Quare notar Bart. quòd cum de iure cōmuni quis sit citādus ad locum, si ille non reperiatur. l. i. §. i. ff. de liber. agnosc. est consilium, quòd nuntius referat se diligenter perquisisse, & non inuenisse personam quam citare posset, ideo citasse se ad domū.
- 3 Ex hac Bart. doctrinā tu collige, citationem ad domum iure personarum esse, quoties persona facillè inueniri non potest. quod probat textus, quem Bart. allegat in l. i. §. i. ff. de liberis agnoscend. & præterea textus in l. vt perfectius. §. fin. C. de ann. excep. in l. 4. §. prætore. ff. de damno infect. l. aut qui aliter. §. i. ff. quod vi aut clam.
- 4 Quod tu intelligas procedere, siue citatio fiat in ciuilibus causis, quò casu iura illa loquūtur, siue etiam in criminalibus, nam & in illis denuntiationem seu citationem ad domum posse fieri constat. glo. in capit. caueant. 3. quæst. 9. quæ tamen hoc non probat necessariò. est tamen Barto. sententia in l. inter accusatorem. nu. 7. ff. de publ. iud. & asserit hāc esse communem opinionem Alexand. in l. 4. §. prætore. nume. 3. ff. de damno infect.
- 5 Secundò declara, vt citatio fieri posset

nō solūm ad domum propriam, sed etiam ad domum conductam, vel precariam. gl. vnic. in clement. causam. §. quod si fortè. verb. habitare. de electione. Innocen. in ca. si. de eo qui mittitur in poss. caus. rei seruād. & tenent eam opinionem permulti, quos in vnum congerit Tiraquel. de vtroque tract. §. 9. glo. 2. num. 33.

- 6 Quæ omnia limitari quidem oportet, si quis citetur, vt ex citatione contumax habeatur, ac proinde possit excommunicari, tunc enim non satis erit ipsum ad domum citari, sed oportet personaliter denunciari. Innocen. in c. si. de eo qui mittitur in poss. caus. rei seruād. & sequūtur hanc opinionē infiniti propè authores, quos in vnum congregat Tiraq. vbi paulò antè ipsum allegauit. num. 4.

¶ Summarerum. l. is cuius in seruo.

- 1 Hæres non potest retinere usumfructum sibi debitum in re legata.
- 2 Ususfructus pars domini.
- 3 Seruitus non afficit dominium rei seruientis.
- 4 Testator disponit de re hæredis sicut de propria.
- 5 Legans rem communem cum hærede, uidetur partem etiam hæredis legasse.
- 6 Legans fundum, uidetur legare usumfructum eius etiam alienum.
- 7 Declaratur text. in l. si purè proprietatis. de usufr. legat.

¶ L. Is cuius in seruo. 26.

Non diuiditur text. hic, quoniā est breuissimus, imò nec legitur per Barto. Diuidi potest in duas partes. In prima ponitur factum, ex quo videtur resultare dubitatio. In secūda ponitur decisio. 2. ibi, non potest hæres. In textu ibi, proprietatis, supple nuda. Dynus & Albericus. in textu ibi fructuario. f. serui. In textu ibi, hæres, supple idemq; fructuarius. Ibi, vèdicare seruum velit, supple pleno iure. Summatim hoc continet.

1 Hæres non potest retinere usumfructum sibi

sibi debitum in re legata. Idem probat textus in l. cum filius. §. dominus. isto tit. Idem in l. si fructuarii dominus. ff. de manu. testam. Sed contra text. hūc opp. ipse textum elegantem in l. si seruus Titij. & in l. huiusmodi. §. ædes. & in l. legatum est. §. fundus legatus. ff. de legat. 1. in l. Papinianus. ff. de seruit. vbi si testator leget fundum seruietem hæredi, hæres iure optimo retinet seruitutem in re legata sibi debitam: præterquam si testator legasset rem vti optima maxima q̄; esset, tunc enim videtur libertatem quoque seruitutis legare. l. seruo legato. §. si fundus. de legat. 1. l. si cum venderes. ff. de contra. empt. l. quo ad seruitutem. ff. de eucti. Quid igitur est in causa, vt vsum fructum retinere minimè possit? imò etiam si seruitus debita fundo hæredis aditiōe videatur perijsse, legatū non vēdicat hæres, nisi seruitutē aditione peremptā restituat. Hanc difficultatē tollit text. in illo. §. dominus. nam

2 cum vsum fructus sit pars domini. l. 4. ff. de vsum fruct. l. qui vsum fructum. ff. de verbo. oblig. seruitus autem nō afficit dominium rei seruietis. l. loci corpus. ff. si seruit. vend. qui legat rem, videtur legare proprietatem & vsum fructum: quoniam rei apellatione, proprietas & vsum fructus continentur, & hoc est speciale in vsum fructu hæredis.

4 Nam cum testator possit de re illius sicut de propria disponere. l. vnum ex familia. §. si rem. infra eod. titu. l. hæredum. C. de fideicommiss. legans rem, videtur totum legasse.

5 Eodem modo inquit Paul. de Cast. in presenti, testator legans rem sibi communem cum hærede, videtur eam in totum legasse. Et hanc opinionem ante Paul. ex illo. §. dominus. collegerat dominus Bart. in l. serui electione. §. fin. num. 3. ff. de legat. 1. Vbi eius opinionem sequuntur Baldus ibi in finalibus verbis, qui existimat hoc esse bene notandum. idem sequuntur ibi Ange. num. 1. qui dicit singularem esse in hoc textum in illo. §. dominus. Alex. ibi col. 2. versic. tertio limita. Iass. nu. 20. asserit esse communem eam opinionem Ripa. ibi num. 13. quam o-

pinionem sequuntur etiam Petrus de Ancharra. nu. 5. Imol. nu. 14. in. c. filius noster. de testamen. vbi Episcopus Ciuitatens. nu. 3. dicit esse communem opinionem Romanus singul. 733. sequitur Socinus regul. 224. fallentia. 2. Guillel. de Cugno & Baldus in l. cum alienam rem. num. 10. C. de legat. vbi Baldus allegat Dinū hoc tenētem. & idem tenet ibi Iass. col. fin. Corneus ibi nu. 5. post Salicet. col. 2. nu. 6. vers. item nisi fuisset communis cum hærede. vbi dicit singularem esse textum in illo. §. dominus. Qui tamen non procederet legante testatore rem illam sub commemoratione iuris sui, quod Bald. ibi obseruauit. item Molineus in consue. Pari. 1. par. tit. 1. §. 13. glo. 3. nu. 38.

6 Adde textum hunc procedere non solum si vsum fructus rei legata sit hæredis, sed etiam si sit tertij cuiusdam, nam & tunc si testator leget fundum, videtur & proprietatem & vsum fructum legasse. textus est vnicus in iure in l. Mæuius. §. fundo. isto tit. Et tamen si Bart. ibi nu. 2. non patiat hunc intellectum, ille est communis. quod constat ex Iass. in illo. §. si. Et certè difficilis Bartoli intellectus est, vult enim Bartolus vel vsum fructum ibi hæredis fuisse. & ita text. ille conuenit nostræ decisioni, vel certè testatorem ita legasse, vt fundus ille integer præstaretur.

7 Secundò contra textum nostrum oppo no textum in l. si purè proprietas. ff. de vsum fruct. legat. vbi etiam si testator leget rem in qua habuit hæres vsum fructum, adhuc hæres ipse potest vsum fructum retinere. Sed testator ibi nudam proprietatem legauit, vt manifestissimè insinuauerit nolle hæredem fructuariū suo vsum fructu defraudare, purè enim legauit proprietatem.

¶ Summa rerum. l. si illud aut illud.

1 Legatum alternatiuum unum esse, non duo, atq; idem esse in legato sub contrarijs cōditionibus relicto.

2 Declaratur text. difficilis in. l. si quis seruum. §. si

ita legetur. *supr. eod. titu.*

- 3 In legato alternatio electio cuius sit, heredis ne, an legatarij?

L. Si illud aut illud. 27.

Non diuiditur textus hic ab scribentibus, diuidi tamen potest in quatuor particulas. In prima ponitur quoddam thema. In secunda illud ad alium casum extenditur. In tertia respondere videtur Iuriscōsultus cuidam tacitæ obiectioni. In quarta ponuntur exempla secundi dicti. Secunda est ibi. sub contrarijs conditionibus. Tertia ibi, nec refert. Quarta ibi, veluti si ita legatū
 1 est. Collige tu modò ex textu, legatum alternatiuū vnū legatum esse, nō plura. Idēq; esse de legato sub contrarijs conditionibus
 2 relicto. Sed contra textum hunc oppono text. in. l. si quis seruū. §. si ita legetur. isto titu. vbi si quis decem aut Stichum seruū legauerit, duo legata esse censentur. glo. in l. contraria. in hac residet solutione, vt duo dicantur, quoniam re ipsa duo sunt, vnum verò, quoniam in idem tēpus non possunt concurrere, nam necesse est prius decem repudiari, quā recipiatur Stichus, quasi glo. differentiam constituat in hoc, quòd si quidem legata ita alternatiuè relinquuntur, vt vtrumq; sit ab initio in obligatiōe, duplex legatum dicatur. Aut vnum ponitur in defectum alterius, vt Lego decem, aut si nolit Stichum, & tunc quoniam eodem tempore vtrumq; legatum deberi non potest, dicitur vnum legatum. Et hanc solutionem tenet etiā glo. in. l. cū illud aut illud. in glo. non facit. ff. quādo dies lega. ced. cū se remittit ad seipsam in illa. l. si quis seruū. §. 1. Sed hanc solutionem expressim arguit textus noster. 2. respons. nam legatum illud alternatiuum, Lego Titio centum si Nerua consul factus fuerit, & illud Mæuio cētum si Nerua consul factus non fuerit, non possunt eodem tempore concurrere, & tamen vnum legatum est. Quare gl. nostra in præsenti aliter soluit, dicens legata quidem plu

ra esse, si rerum nominatio attendatur, vt in contrario, vnum verò dici respectu solutionis, vnica enim illud tollitur solutione. Quare glo. in. l. contraria reprehendunt in præsenti Dynus & Alberic. & Paul. de Castro in finalibus verbis, qui glo. illam dicit reprehendi. & eam etiam reprehendunt in proprio loco Bartolus, Albericus, item Baldus allegans Petrum & Dynum eiusdem opinionis authores, qui ipsam sequitur, affirmans hanc esse veritatem. Paul. in finalibus verbis. Ioann. de Imol. num. 1. testatus hanc esse communem solutionem ad nostrum textum. & ita etiam conciliauit hæc iura glo. ordinaria in. l. si ex toto. §. si in parte, in alterutra. ff. de legat. 1. Vbi glossam in hoc veram esse Bartolus affirmat ibi. nu. 2. qui in alio eandem reprobauit. & hunc intellectum tenet Ias. licet neminem alleget. in. l. planè. i. §. si ita Titio. nu. 6. ff. de legat. 1. & hæc est vera & communis solutio.

- 3 Sed cū illud aut illud legauit testator, cuius in legato alternatio sit electio, posset dubitari, heredis ne, an legatarij? Et si qui dem verba executiua referuntur ad legatarium, vt si dixerit testator, Percipito talem aut talem rem, electio erit legatarij. l. planè. §. si ita Titio. suprā de legat. 1. vbi quoniam testator dixit fundum Seianum aut vsum fructum tibi habeto, videtur electionē ip si legatario concessisse, quòd si eadē hæc verba ad heredem porrigantur, eius erit electio. l. si ita scriptum. §. si. ff. isto titulo. Sed si ex verbis testatoris non possit concipi cui ille electionem concessam voluerit, legatarij erit electio, vt plenius voluntatem testatis interpretemur. Ita enim voluit glo. singularis in. l. Lucio Titio. suprā isto titulo. vbi eam sequuntur Bart. 1. opposi. Item Albericus, dicēs eam esse meliorem, quā sit alia ex corpore iuris. Idem Bald. Imol. & Paul. è quibus prior dicit glo. illam esse meliorem de corpore iuris, posterior addit illā legem propter glo. esse memorabilem. tandē glo. opinionem dicit esse communem Angel. de Periglis ibidem. & eam quoq; asserit esse communiter approbatam Salicet. eam sequutus

quutus in l. plerunq; §. si res. ff. de iure dot. & eam sequitur Ioannes de Imol. in. c. indicante. nu. 17. de testam. vbi Episcopus Ciui. asserit eā esse cōem opinionē. & glo. illā solennem dicit Iass. in. l. beneficiū. nu. 15. ff. de const. princ. magistrā dicit eā idem Iass. in. l. qui duos. in prin. ff. de leg. 1. quo nomine eā sequutus laudauit eādem gl. Iass. ipse in §. huic aut. nu. 12. de actionib. Insti. notabilē & singularē dicit gl. illā Ange. de Aretio in §. si generaliter. col. 1. Insti. de legat. eāq; veluti singularē sequutus est Euerardus in topicis. col. 367. cōem esse eiusdē gl. opinionē testantur Romanus. in. l. 2. §. ex his. nu. 19. ff. de verb. oblig. Frācis. Ripa in. c. inter ceteras. nu. 70. de rescrip. eā sequuti. Et eā sequitur Lodouicus Texeira in. lege. 1. j. de reb. dub. col. 2. versi. secūs autem si essent.

¶ Summarerum. l. unum ex familia. in princ.

- 1 **P**auperes electi per executores necessarios, nullam habēt actionem ex electione, sed ex primo testamēto, atq; ideo respectu posterioris testamēti, in quo sunt electi, creditores dici non legatarios.
- 2 Non ualeat legatum factum de re debita creditori.
- 3 Etiam si improprie ille creditor sit.
- 4 Etiam si debitum esset ex contractu stricti iuris.
- 5 Item etiam si debito addatur hypotheca bonorum.
- 6 Etiam si debitum tēporale legetur cum adiectione actionis perpetuae.
- 7 Cui est electio cōmissa, an eligere teneatur ex necessitate.
- 8 Declaratur tex. in. §. rogo. infra ea. lege.
- 9 Et posse fieri hanc electionē actu etiā inter uiuos.
- 10 Iure potuisse Caesarum omnium clarissimum Carolum primum Hispanie regem in uita sua eligere in regnorum successionem excellentissimum filium Philippum.
- 11 Electio, de qua in hac lege tempore praeuenta, potest ad mortem usq; reuocari.
- 12 Grauatius pauperibus restituere post mortē suam, an possit statim restituere.
- 13 Declaratur tex. in. §. à filia. l. cū pater. infra hoc tit.
- 14 Declaratur textus. in. l. huiusmodi. §. Stichum. supra titu. proximo.
- 15 Ex electione facta ante tempus, nullum ius queritur electo.
- 16 Ex testamento eligentis non debetur gabella pro electione, sed ex primo testamento.
- 17 Qui regia facultate maiorum constituit, potest eum mutare, nisi nōinato rerū traditione fecisset.

L. Unum ex familia.

Niuerſam legē hāc Bart. in sex particulas diſcindit, in vnoquoq; legis huius paragrapho partem cōſtituens. Secūda eſt in. §. ſi de falcidia. Tertia in. §. ſi vno. Quarta in. §. ſi duos. Quinta in. §. ſed ſi fundum. Sexta in. §. rogo. Et proſequitur lex hāc ſecūdum Bar. ſuā materiam ſolēniter. Diuiditur hoc principiu in tres particulas principales, put tres ponit quæſtiones & ſolutiōes earū cum ratione. Secūda eſt ibi, & ſi quē elegerit. Vltima ibi, utrū ergo. Ad euidētiam huius. l. gl. 1. & poſt eā Bart. præmittūt, q̄ quidā teſtator nomine Sēpronius Titiu hāredē inſtituit, & eum grauauit, vt fundū Botrianū reſtitueret vni de ſua familia cum moreretur. quæ verba colligūtur ex. §. rogo. j. iſta lege. vel dixit teſtator, vt fundū illū Titius hāres relinqueret vni de familia, quod verbū actū vltimæ volūtatis ſignificat. l. 1. in. fi. ff. de tabul. exhibēd. & ita colligitur facti ſpecies ad hāc legem. Ex qua dubitationes oriūtur. Collige primò cum Bartolo. 1. notabili, q̄ pauperes electi per executores neceſſarios nullā actionē habēt ex electione, ſed ex primo testamēto. Vnde iterum colligit Bar. alio notabili, q̄ legatarij ex primo testamēto ſquātū ad hāredē in primo testamēto inſtitutū nō dicūtur legatarij ſed creditores. ad idē Bart. allegat text. in. l. 1. C. de boni. auth. iud. poſſ. Collige ſecūdò ex text. ibi, & ſi quē elegerit fruſtra legat. q̄ iure nō valeat legatū factū creditori. quod probat text. vulgaris in. l. ſi creditori. ff. de lega. 1. in. l. Meuius. in prin. verſi. debitor. §. iſto titu. in. l. ſi debitor creditori. verſi. itē quæſitū. ff. de libe. legat. in. §. ſi quis debitori ſuo. verſi. ex cōtrario. Inſti. de lega. l. 1. §. ſi quis creditori. ff. ad leg. falcid. Quæ iura ampliāda ſunt ex litera textus huius, vt procedāt non ſolū in vero ac proprio, ſed etiā in ficto ac improprio creditore: nam is cui exprimi teſtatoris testamento debetur fideicōmiſſum, improprie quidem creditor eſt, maximē cū non illi nominatim ſit hāres obligatus reſtituere,

4 stituere, sed cui voluerit de familia. Amplia-
bis tu hanc cōclusionē vt procedat, etiā si de-
bitum actione stricti iuris legetur, nā etiā
si iam peti posse videatur actione ex testa-
mēto, quæ actionibus bonæ fidei assimilan-
tur. l. in minorū. C. in quibus caus. in integ.
rest. est necessar. ea cōsideratio non tāti est,
vt valere legatū faciat. tex. est in l. Aurelius.
§. si. ff. de libe. lega. vbi probatur maritū vx-
ori suæ legasse cētum quæ ipse debebat ipsi
vuxori ex mutuo, & dicit textus legatū non
valere. & ita ex illo tex. colligūt hanc amplia-
tionē ad regulam propositā Bar. in l. si credi-
tori. nu. 3. ff. de leg. 1. Cuius opinionē cōem
affirmat Ias. ibi nu. 18. tamen si contrariā te-
nuit glo. quā oportet reprobari in l. si cui
legetur. §. si Titio decem. in parte, nō valet.
ff. de legat. 1. cuius opinionē glo. non citata
sequutus est Ioānes Faber in. §. ex cōtrario.
de legatis. Insti. col. 1. nu. 1. vers. plus dico. Et
est ratio, qm̄ actio bonæ fidei nihilo plus
habet actione stricti iuris, nisi respectu vsu-
rarum, quas bona fides facit currere à tēpo-
re moræ, nulla facta interpellatione. l. quia
tantūdem. ff. de negotijs gest. sed morā hanc
cū delictū sapere videatur, sperādā hinc
non esse Barto. in hac quæstione proposuit,
5 quare teneri oportet hanc opinionē. Secūdo
ampliabis regulā huius textus procedere,
etiā si debito personali adiiciatur hypothe-
ca bonorū, nam adhuc legatū nō valet. ita
em̄ voluit glo. singularis in. §. si quis debito-
ri. in gl. nil amplius. de lega. Insti. Cuius opi-
nionē sequūtur Angel. de Peru. in l. si cre-
ditori. ff. de legat. 1. in. si. vbi idē tenet Imol.
& cæteri scribētes asserūt hanc esse cōem opi-
nionē cōtra Bar. ibi Aretinus col. 2. Ias. nu.
19. sequūtur idē Bal. & Imol. in l. Meuius. in
princ. s. isto tit. Angel. de Aretio in dict. §. si
quis debitori. nu. 2. Tamen si cōtra teneat Fa-
ber ibi. Asserit hanc esse magis cōem opinio-
nem Alex. in l. 1. §. si quis creditori. ff. ad leg.
Falcid. Et pro hac oēs cōsiderant, qd etiā iure
ff. cōpetebat pro legatis hypothecaria. l. cre-
ditoribus. ff. de separat. & tñ quod leges su-
pra allegatæ dicūt, etiā ex iure illo propter
hypothecā cōsiderationem legatū non cō-

6 sistebat. Tertiò ampliabis vt procedat tex.
hic & sibi similes, etiā si debitū actione ali-
qua tēporali legetur cum adiectione actio-
nis perpetuæ: neq; enim tūc legatū cōsistet
propter cōsiderationē lōgioris vitæ actio-
nis. Ita enim voluit Bar. cōtra glo. ibi in l. si
creditori. nu. 1. ff. de legat. 1. cuius opinionē
cōem esse testatur Alex. ibi col. si. Areti. col.
2. qui illā legē legit sub l. sin autē. Ias. nu. 13.
Et ratio est, qm̄ hoc tēporis interuallū non
est in cōsideratione. l. pater qui castrense.
in fin. ibi, quāvis tēporis incurrat dispēdiū.
ff. de castrenf. pecul. glo. vulgaris in. l. qui
bis idē. ff. de verb. obli. Licet cōtrarium te-
nuerit glo. in l. si mādauero tibi. §. interdū.
7 ff. mādati. Tertiò collige ex textu, qd is, cui
est aliquid relictum vt illud restituat vni de
familia, tenetur eligere eum quē maluerit,
quasi necessitatis actus sit hanc electio: ver-
bum enim, debet, in textu positū, importat
necessitatē. cap. oblata. vers. superior. de ap-
pell. Ex quo textu ita colligit glo. notabilis
in clem. attēdentes. in parte, debeāt, de sta-
tu monachorū. Cuius opinionē sequitur
Ias. ex alijs in. §. curare. In tit. de actio. 1. no-
tab. Idem Ias. in l. 1. nu. 3. ff. de iurisd. omni. iu-
dic. Tiraq. allegās multos, & vtroq; retract.
8 §. 1. glo. 15. Sed cōtrarium, imò qd non teneat
ur eligere, probat tex. in. §. rogo. j. ead. lege.
Hanc difficultatem tollit Bart. nominatim
nu. 4. dicēs non teneri eum eligere præcisē.
Sed si velit vnū alteri præferre, vel omni-
bus hanc electionē facere debet, quod si nō
eligat, oēs esse admittendos. & ita loquitur
text. in. §. dict. §. rogo. & probāt idē iura opti-
ma in l. si quis Titio. §. si. in l. cū quidam.
9 vers. idē ait si neminē elegerit. s. isto. tit. His
tu adde, qd potest fieri huiusmodi electio
personæ etiā in actu inter viuos. quod pro-
bat text. hic, dum dicit, ei quē elegit frustra
testamento suo legat. quasi prius elegisset,
deinde testamentū fecisset. Sed pro hac sen-
tētia est pulcher text. Pauli Cast. in præf. 1.
col. in l. ex facto. §. si quis rogatus fuerit fi-
lijs suis. j. ad Trebel. vbi grauatus restituere
fundū vni ex filijs suis quē elegerit, potest
facere hanc electionē, etiā si sit deportatus,
& tamen

& tamen deportati testamēti factionē non habēt. l. eius qui apud hostes. §. i. vers. in su- lam. ff. de testam. poterit igitur fieri electio hęc etiā in actu inter viuos. Quare inquit Paul. Castrensis in presenti, vel corā duobus testibus hęc electionē seu nominationē fieri posse. Vnde iure optimo potuit in clitus Carolus Imperator in regnorū suorū successione in vita eligere excellentissimū Philippū. Cuius rei ea ratio esse videtur, q̄ cum dilatio hęc electionis faciēda in tēpus mortis grauati facta solū eius fauorē respiciat, poterit ei grauatus renūtiare. l. post mortē. C. de fideicō. l. eū q. ff. de annuis lega. l. cum tēpus. ff. de regul. iur. Potest ergo prāueniri tēpus electionis. Sed videbatur fieri electio nō posse ante tēpus mortis, cum verba illa, cū moreretur, diē incertū continerent ac p̄inde cōditionē. l. dies incertus. ff. d. cōd. & dem. & cōditiones specificę sint implēdę. Sed huic difficultati respōdet Bal. in. l. post mortē. col. i. C. de fideicō. dicēs id esse verū in cōditionibus proprijs secūs aut̄ in impro- prijs. Quartō colligē, q̄ electio hęc tēpore prāuēta potest iure optimo reuocari vsq; ad tēpus mortis, quasi ita demū valeat electio, siue nominatio, si in ea quis vsq; in finē perseueret. Cuius ratio ea esse videtur, q̄ cum testator videatur habuisse respectum ad eos qui ex familia sua essent super futuri tēpore mortis grauati in horū pręiudiciū electio, siue nominatio fieri nō potest. Ita videtur p̄bare textus elegās in. l. cum pater. §. à filia. j. isto tit. Vnde inferitur grauātū centum pauperibus restituere post mortē suā vel post certū tēpus, nō posse pauperes pręsentēs eligere in pręiudiciū pauperū futurorum. Quā opinionē tenet Bart. in illo. §. à filia. vbi eam sequūtur Bal. & Imol. qui dicit hoc esse notādum, quia potest de facto contingere. Bar. in. l. post mortē. nu. 2. de fideicom. dicēs ita se eo anno pluries de facto respōdisse, idq; multum Bart. cōmendat. sequūtur eum ibi Ange. in princ. affirmās se ita multoties Perusij practicasse Salicet. nu. 2. l. aff. affirmās Bar. opinionē cōem esse. nu. 7. Sequūtur hanc opinionē Angel. in. l. si-

pulatio ista habere licere, §. inter certam. num. i. vers. sic. adde tamen. Imol. ibi. num. 22. Alexā. qui eū legit sub. §. si quis dolū. nu. 6. ff. de verb. oblig. testatur hanc esse cōem opinionem pręterea Philippus Decius in. l. cum tēpus. nu. 2. ff. de regul. iur. Episcop. Ciuitatens. in cap. tua nobis. num. 5. de testam. quā tenet Ripa in. l. serui electione. in princ. nu. 4. ff. de legat. i. Sed ante hos dixerat hęc opinionē esse cōem eam sequutus Alex. in l. recusare. §. fin. sub illa. l. sed si ante. nu. 13. ff. ad Trebel. Pro cuius fundamento optimē facit quod ex eodē. §. à filia. Bart. elegāter de terminauit in. l. oēs populi. nu. 11. ff. de iusti. & iur. dicens, q̄ si iudex vellet à principio sui officij statuere certā pœnā pro delictis, quæ ipse suo arbitrio persequi posset, non valiturū huiusmodi arbitriū, imō licere illi illud variare, cum ex tēporum ac causarum qualitate pœnæ sint imponēdę. l. Padius. ff. de incend. rui. nauis. l. aut facta. §. si. l. respiciendum. ff. de pœnis. & illam Bar. decisionem sequūtur ibi alij. quod idē probās testatur Orosius nu. 39. quā etiam sequūtur Ias. in illa. l. post mortē. col. pen. Decius in cap. de causis. §. si. nu. 5. de offic. delegat. Verū hęc non me mouet, quin contra Bart. existimem verius esse iussum bona quādā distribuere post mortē, posse distributionē prāuenire in vita sua. quæ sentētia Bald. est in. l. post mortē. nu. 10. de fideicōmis. qui licet dicat hęc opinionē esse dubiā, affirmat tñ esse æquā ac probabilē. sequūtur eandē opinionem Fulgos. ibi. nu. 6. Paul. & Cornueus, vterq; nu. 2. & ita ex facto consultus Anchar. respōdit in cōsil. 202. & dicit eam esse veriorē Ioā. de Imol. in. l. filius familias. §. dini. col. fi. Paul. ibi. nu. 6. ff. de lega. i. & eā sequūtur Decius in. l. cum tēpus. num. 2. Cagnol. ibi. nu. 6. testatus hanc esse cōem opinionē, quam veluti veriorē sequūtur Episcop. Ciuitatens. in illo. c. tua nobis. Méchaca §. 7. nu. 19. dicit eam esse veriorē iudicādo & consulēdo eam sequutus Gomez. in. l. 17. Tauri. nu. 7. Censui olim, & nūc quoq; censuo, opinionē hanc lōgē altera esse veriorē. Primō q̄ hęc opinio faueat animæ testato-

ris, cum illa plurimū adiuuetur ex pramatura hac distributione. c. animæ defunctorum. 13. q. 2. Secūda ratio est, q̄ si testator sci uisset hoc haredē libēter laturū, statim præcepisset distributionē. Tertio legatū hoc videtur relictum pauperibus Christi Optimi Maximi contēplatione. argu. text. in. l. filio familias. ff. de cōd. & dem. & in. l. cum aliquis. C. de iur. delib. nō igitur cēsetur hic testator habuisse respectū ad pauperes futuros. Nec his obstat text. in. §. à filia. ibi enim erat facienda restitutio personæ incertæ de certis vni ex liberis filiæ fideicommissariæ, & ad huiusmodi personas potest haberi affectio, quare expectādū est tēpus à testatore præfixū: at verò in distributionē inter pauperes faciēda, testator vocauit personā incertā de incertis, ad quam nullā potuit habere affectionē, quare cōtra Bart. in hoc libenter teneo. tametsi eius opinionē seruari in practica dixerit Claudius in. l. sed si ante ad Trebell. Sed dū textus electionē hanc semel factam mutari posse permittit, oppo. textum in. l. huiusmodi. 86. §. Stichum. ff. de legat. l. in. l. statu liberum. §. 1. ff. isto tit. in. l. apud Aufidium. ff. de opt. legat. in. c. publicato. de elect. vbi si hares semel elegerit, iā illi non permittitur variare. Glo. fin. & post eam Bart. in vltima oppositione soluūt hāc difficultatem, dicentes factā fuisse hīc electionem ante tempus. quare mutari eā potuisse, in legibus contrarijs fuit legitimo tēpore facta, quare mutari nō poterit. Hāc solutionem dicit esse tenendā Barto. & bene. idem Cynus & hūc referens Ioān. de Imol. in præsen. nu. 6. reiecta altera solutione glossæ, dum hīc cōstituit differentiam inter electionem personarū ac rerū. Et hanc etiā solutionem sequitur ad hūc textū Ias. in. l. huiusmodi. §. Stichū. nu. 4. ff. de legat. l. Cuius ratio ea est, quoniā ex electione facta ante tēpus, nullū ius quæretur electo, quare pōt electio reuocari, cū cesset ratio legis apud Aufidiū. ff. de optio. leg. & nullū ius inde cōpetit: quoniam cū electio competat haredi cū moreretur, non potest ipse huic iuri conditionali renūtiare. l. si ita scriptum.

§. si sub conditione. supra isto titu. Quare si hares ante hareditatem agnitam ve. bonorum possessionem permittat legatario auferre rem legatā, cū tempore incompetēti hoc permiserit, poterit adhuc agere pro recuperādo legato interdicto quorū legatorum. l. 1. §. quod ait prætor. versi. quod si. ff. quorum legat. Vltimò contra textum hunc oppono tex. in. §. sed si fundum. infra ista lege. vbi postquam elegit aliquis eum cui fieri vult restitutionem, potest illi legare. Sed respondet Bart. valere legatū in vim electionis, non in vim legati. Quare si alius qui, quibus est commissa aliqua electio seu distributio dicant se eligere tales, valebit electio, non tamen debetur gabella ex instrumento huius electionis, sed de primo testamento.

17 Vltimò adde, quòd is, qui ex regia facultate constituit maioratum, potest nominationem semel factam reuocare, nisi iam rei traditionē fecisset. Ita enim probat textus. in. l. 44. Tauri.

§ Summarerum. §. si de falcidia.

- 1 Lectus ab hærede testatoris, uidetur nominatus in primo testamento.
- 2 Eligens non potest eum nominare quem non posset primus testator.
- 3 Eligens potest eligere filium suum etiam spurium.
- 4 Ex legato conuerso in usus ecclesiæ an Episcopus quartam habere debeat.
- 5 Expeditur glo. 1. et numero sequenti. glo. necesse.
- 7 Successor in maioratu an teneatur soluere debita prædecessoris. et nu. 8. 9. 10. et 11.
- 12 Successor maioratus an teneatur stare locationibus prædecessoris.
- 13 Et an eius morte conductores etiam hoc casu possint relinquere successorī res conductas.
- 14 Successori maioratus an præiudicet sententia lata contra prædecessorem.
- 15 Successor maioratus uiuo possessore in iudicio cōparet pro eo quod sua interest.
- 16 Successor in maioratu antiquo an possit ab eo exheredari. à possessore propter ingratitudinem.
- 17 Successor in feudo antiquo potest eo per dominū priuari propter ingratitudinem.
- 18 Volūtatē testatoris omnino tacitam non attēdi.
- 19 Fundator maioratus potest filium ingratum maioratu exheredare.

20 Successor maioratus an teneatur stare conuentio-
nibus ac transactionibus factis à predecessore.

21 Episcopus conferens beneficia an exerceat libera-
litatem.

22 Episcopus dicitur præbendam dare, non donare.

23 Episcopus an possit beneficium quod confert pen-
sione prægrauare.

24 Necessitas etiam quam uocant causatiuam facit
ne actus uideatur exercitus liberaliter.

§. Si de falcidia.

Extus hic eandem materiam
prosequitur, quam in princip.
legis Papinianus intrauit. Di-
uiditur text. hic in duas partes
principales. In prima ponitur vnū dictum,
alterum in secunda, quæ est ibi, ita. Rursus
prima diuiditur in tres particulas. In prima
ponitur decisio. In secunda decisionis ra-
tio. In tertia rursus alia ratio subiicitur. Se-
cunda est ibi, non enim facultas. Tertia ibi,
quid enim est. Rursus secunda pars principa-
lis diuiditur in duas partes. In prima poni-
tur dictum. In secunda dicti ratio, quæ est
ibi, nam postquam paritum est voluntati.
Summatim hoc continet textus, quod Bar-
to. lógiusculo summario est prosequutus.

1 Collige primum ex tex. quòd electus vi-
detur nominatus in primo testamento. Idē
probat textus in l. item eorum. §. si decurio-
nes. ff. quod cuius vnus nom. ubi electus à
Duumiris, quibus populus electionis vi-
cem cōmiserat, ab ipso populo electus esse
videtur. tex. in l. municipibus. ff. de cōdi. &
dem. glo. rubr. C. quæ sit longa cōsue. quare
electio potest compromitti. c. causam. c. in
causis. c. cum iure. de electi. c. si cōpromissa-
rius. de elect. lib. 6. Quoniā electus hic à cō-
promissarijs, videtur electus ab illis, qui in
2 eos cōpromiserūt. Vnde infertur primò nō
posse eum cui testator cōmisit huiusmodi
electionē, eligere eū in fideicōmissum, quē
ipse testator eligere nō posset, puta filiū spu-
rium testatoris. ita enim voluit ex hac lege
Bar. in l. si. nu. 7. ff. de ijs quib. vt indig. Ber-
tachinus, qui tamē Bart. nō meminit lib. 4.
de Episcopo par. 6. nu. 39. Secūdo ex hac ra-

3 riōe legis huius infertur elegāter, q̄ si quis
fuerit grauatus distribuere cētum in paupe-
res, posse filio suo spurio aliquid distribue-
re, etiā si ex suis bonis nil possit filio relin-
quere, cū hic filius videatur electus in hu-
ius elemosynæ subsidiū non à parēte suo,
sed ab illo, qui eum fecit executorē. Ita de-
terminat Paul. de Cast. in l. si is qui. nu. 5. ff.
de vulg. & pupill. Cuius opinione sequun-
tur ibi Alex. nu. 8. l. ass. nu. 7. qui textū hunc
in Pauli sententiā cōsiderarūt. Hinc infert
4 Barto. in præsentī, q̄ cū episcopus omniū
relictōrū ecclesiæ quartam portione cano-
nicam habere debeat. c. certificari. de sepul.
c. requisisti. d. testam. nisi sint ad certos vsus
deputata, q̄ si centū distribuēda per Sēpro-
niū Titius leget ecclesiæ, & ille ea distribuāt
in certos ac determinatos vsus, ex illis epi-
scopus quartā habere debet, ac si esset illud
legatum ab ipso testatore in illos vsus desi-
gnatū. & ita dicit Barto. determinasse Dy-
nū ex hac lege. Bartoli opinionē sequitur
Bald. in præsentī, Rayneriū allegans. eiusdē
opinionis authorē, sequūtur etiā Imol. nu. 8
Paul. de Cast. nu. 3. idē tenuit Corsetus sin-
gulari verbo, cōpromissarius. & dicunt esse
communem opinionem Barbatius. 4. col.
Episcopus Ciuit. num. 7. in. c. fin. de testam.

5 Glo. i. admonet hunc versiculū. si de fal-
cidia. non esse. §. quoniā eandem materiam
prosequatur, sed §. poni gratia euidētiōis
intelligētia: quare diligēter aduertit Ioan.
de Imol. non quēuis versiculum tanquā. §.
esse computādum, sed duntaxat eum, qui
distinctā à lege materiā habeat. Glo. secūda
in præsentī allegat quasdā ad hāc nostram
6 legem legē concordātiās. Glo. necesse, col-
ligit necessum esse, vt hic, cui cōpetit hęc
facultas eligēdi, eligat, alioquin proximio-
res de familia esse admittēdos. Vult igitur
glo. singularis, nō oēs de familia esse admit-
tēdos, sed eos solū, qui sunt proximiores.
Et glossæ opinionē in hoc cōiter teneri affir-
mat Imol. in præf. nu. 10. tametsi cōtra tene-
re velit. Vltimò facit tex. hic in argumentū
7 quōnis illi, qua quēri solet, an successor in
maioratu teneatur persolvere debita cōtra

Et a suo prædecessore, si nulla alia bona hæreditaria ab eo habuerit. Et in hoc duas statuo conclusiones, quarum est prima. Si debita maioratus sint cōtracta p̄ ipsum q̄ fundauit maioratū, tūc successor in maioratu tenetur quidē ad illa p̄soluēda. argu. text. optimi in l. cū fidei hæredis. ff. de fidei cōm. libertat. vbi seruus alienari prohibitus, potest alienā pati seruitutē, si id fiat ex causa obligationis ipsius alienari prohibētis. Idē probat textus in l. filius familias. §. diui. vers. quid si liberis. ff. de legat. 1. Ad idem solet allegari tex. in l. peto. §. prædiū. ff. isto tit. iuncta glo. hæredis. licet tex. ille hoc non probet necessariō. l. alienatiōes. ff. familię ercisc. l. senatus. in prin. ff. de legat. 1. ibi, quāuis vt non vēdat detraxerit, sed vt exoluat. Et ita hāc opinionē tenet Ioānes Lopus in repet. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 16. nu. 14. ad fin. vbi dicit valde singularē esse in hoc text. in illa l. cū fidei hæredis. Quod tu intellige, si non super sunt bona libera, nā illa alienari oportebit, nō vinculata, ex tex. in l. pater filiū. in prin. & ibi notat Bar. ff. de lega. 3. Secūda conclusio versatur, quādo maioratus venit ab antiquo. In quo videtur dicēdum, q̄ cū successor in maioratu illū capiat ex testamēto primi testātis, quod minimē tenetur ad solutionē debitorū, quę cōtraxit vltimus possessor, per textū nostrū. Contrarium tñ in hac specie determinat tex. egregius. in l. 4. tit. 15. par. 2. vbi cauetur teneri quidē successorē in regno soluere debita sui prædecessoris. idē igitur in cæteris dignitatibus & maiorijis dicendum erit. Hoc enim argumēti genere vsus est Paul. Castren. in specie. cōsil. 164. in præf. causa. col. 1. volu. 2. vt exēplo capitis reliquæ mēbra regantur. c. cū nō liceat. de præf. & firmat hāc opinionē generaliter Oldraldus consi. 94. nu. 16. vbi generaliter ille determinat teneri successorē hoc casu creditoribus eius, cui succedit. Et hāc opinionē dicit esse veriorē eam sequutus Ioan. Lecirier de primogenitura. lib. 2. q. 5. nu. 3. tenet hanc opinionē ex lege partitæ Castellus in l. 40. Tauri. nu. 26. Michaël Cifontanus ibi. q. 16. qui ita ait tenere doctores. Boërius decis. 204.

nu. 41. illud Oldraldi cōsiliū sequutus. Tu tñ semper tenebis firmissimē, q̄ cū hic successor in maioratu solū videatur electus ac nominatus ab ipso primo fundatore, huius solius debita, nō aliorū possessorē debet persoluere. & ita tenent hāc opinionē tenet Bald. consi. 271. volu. 1. Alex. consi. 19. nu. 13. vol. 5. Grego. in l. part. col. 2. dicit hāc esse verā resolutionē Gomecius in l. 40. Tauri. nu. 72. Carolus Molin. in cōsue. Pari. 1. p. §. 11. nu. 8. dicēs hoc esse indubitabile. pro quibus est tex. in. c. 1. an agna. vel fil. defunct. ibi, nec de debito hæreditario aliqd feudi nomine soluere cogitur. licet enim arguere de fundo ad maioratū, vti asseuerant Paul. vbi. §. Socinus in cōsi. 47. lib. 3. vers. 4. Episc. Ciuit. lib. 3. vari. reso. c. 5. nu. 5. vers. quintō feuda. Nec his obstat. l. regia, quę (iudicio meo) honestatē continet, non necessitatē, nam id interdū importat verbū, debet, in illa l. positi. c. 1. cum glo. de spōsat. impub. Quā conclusionē tu limitabis, nisi talia debita, quæ vltimus possessor cōtraxit, cōtracta essent nomine dignitatis, quo casu tenetur successor illa soluere. text. est in. c. significauit. de rescript. vbi nisi adesset defectus iurisdictionis Comes quædam posset cōueniri pro debitis a suo fratre cui illa successit in dignitate cōtractis. & ita textū illū intelligūt ibi Butrius & Ancharranus nu. 2. & ibi Barb. nu. 21. dicēs hoc esse cōdictū. facit optimē text. in. c. 1. de solutio. Secundo limitabis, nisi in vtilitatē rerum vincularū debita cōuersa essent, tūc enim tenetur successor ad eorū solutionē. argu. tex. in. c. 1. §. si vasallus. Hic finitur lex, deinde cōsue. in cip. in vsibus feudorum. Tertiō limitat Gregorius ex Andrea de Isernia id minimē procedere, si debita essent parua, & tangerent exonerationem animæ defuncti, quo casu cōpelleretur successor illa persoluere. Et ita accipi posset secundo loco intellectus legis regię, quanquam tertiō eam declarat quoque Gregorius fortassis procedere, quando hæres fuit successor in regno cū alijs rebus præter ipsum regnū. Quarto limita id non procedere, si filius se obligasset ad debita sua persoluenda. c. licet. de voto.

Quintō

11 Quintò videtur nobis propositio hæc limitanda, quando debita sunt cōtracta pro necessaria sustentatione personæ possidentis maioratum, quoniam & successor in beneficio tenetur ad debita cōtracta pro sustentanda persona sui prædecessoris. Panor. in. c. ex præsentiu. nu. 5. de pignor. vbi hoc ille dicit esse singulariter notandum. idem Panor. in. c. si quorundam. nu. 2. de solutio. Pro quo facit quod ipse post alios notauit in auth. resq. C. cōmunia de lega. Sextò limita hoc non procedere in impenſa fune- ris, quā successor maioratus tenetur persol- uere, si non sint bona libera. quod in feudo 12 firmavit Matthæus de Afflict. in capitul. 1. num. 15. an agn. vel filius. ne tanta iniuria mortuo inferatur. l. quod si nulla. ff. de relig. & sump. fu. Secūdo infertur ex supradi- ctis, successorē in maioratu non teneri stare conductionibus ac locationibus factis ab ipso vltimo possessore, si antiquus maiora- tus sit. Quēadmodum hæres fructuarij nō tenetur stare locationi factæ per fructuariū. l. si quis domū. §. hīc subiūgi potest. ff. loca- ti. ita nec successor maioratus tenebitur. Quo argumēto colligit Panor. in. c. 2. nu. 6. de decim. ex illo. §. hīc subiūgi potest, nō li- cere Canonico suam præbendam obligare vl- tra tēpus vitæ suæ. Idem tenet Romanus in l. si filio. §. si vir in quinquenniū. nu. 22. ff. so- lut. matr. quare non trāsibit locationis obli- gatio hoc casu in hæredē regulariter cōtra- l. sed addes. §. pen. vers. hæredē. ff. locati. §. si. insti. de locat. & cōdu. Hāc illationem tenet Gregorius in. l. 2. in gl. el heredero. tit. 8. part. 5. Tenetur tñ successor in maioratu locationi stare, si alia bona habuisset à defuncto, hæc enim maximè si essent hypothecæ subiecta, pro securitate huius contractus obligatum reddunt ipsum successorem. argu. text. in. l. cū à matre. C. de rei vëdic. in. l. ex qua per- sona. ff. de reg. iur. pro quo allego ipse textū elegātē in. l. 9. tit. 17. par. 1. vbi probatur hæ- rē canonici, q. vltra tēpus qđ vixit locauerat fructus suæ p̄bendæ, teneri cōductori solue- re dāna quæ passus est propter extinctā con- ductionē: quod si ibi obligatur hæres cano-

nici, qui etiā si vellet nō posset stare colono, multò magis hæres vltimi possessoris in ma- ioratu cōtractui stare tenebitur, q. si vellet, posset eum approbare. Superioribus obsta- re videtur, q. creditor ex autoritate iudicis in rē aliquā succedens, vel in possessionē rei petita missus, tenetur stare locationi factæ per debitore, etiam si minoris illa facta sit. l. in venditione. §. 1. vers. sed hoc ita. ff. de bo- nis auth. iudic. poss. Sed tu respōde teneri ibi creditore, qui à iudice causam habeat, qm̄ ab ipso debitore causam habere videtur, æq. paratur em̄ illi factū iudicis. l. si ob causam. cū alijs. C. de euictioni. Sed vidi aliquādo ex causa agitari, an si ipse successor in maioratu velit stare locationi factæ per eū, cui ipse suc- celsit, conductores verò contendant solu- tionem esse legē conductionis quare ipsos esse liberatos sicut & ipse successor, an sint au- diēdi? Et ego respōdi posse hos rerū vincula- tarū cōductores hoc casu conductionē dese- rere, ne inæqualitas hic reperiatur inter ipsū successorem maioratus. vulg. tex. in. l. fin. de fruct. & lit. expēs. & cōtractus hic claudica- re videatur. cōt. tex. l. Iulianus. §. si à pupillo. ff. de act. emp. Sed quibus casibus successor tenetur stare colono? Et ipsos conductores existimo esse obligatos, q. si aliter dicerem, cōtractus claudicaret. Esset itaq. remedium hoc casu, vt filius primogenitus cōsensum præstaret huiusmodi locationi: licet enim videatur ille cōsensisse, nil pro illius tēporis statu operari, vtpote præstit⁹ super re aliena superueniente iure illi filio ex morte patris, nō poterit ipse consensum suū reuocare. ex tex. elegātē in. l. cū vir. ff. de vsucapio. Ter- tiò hinc determināda videtur quæstionis il- lius decisio, qua quæri solet, an sentētia lata cōtra possessore maioratus præiudicet suc- cessori nō citato. Nā cū nil iuris successor habeat ab hoc possessore, sed à primo insti- tutore, videtur nil ei obesse iudicium cum hoc agitatū. Quam opinione tenet Bart. in l. filiusfamilias. §. diui. nu. 9. ff. de legat. 1. vbi subdubius animi hoc Barto. determinauit ex tex. in. l. in cōcedēdo. ff. de aqua plu. arcē. & in. l. sēpe. ff. de re iudic. Et sequūtur hanc

Bartoli opinionem Andreas de Isernia in cap. si vasallus. si de feud. fuerit controu. inter. domin. & agn. vasall. Aluarotus ibi fin col. Matth. de Afflict. nu. 20. quam opinionem continere in se maximam æquitatem affirmat Alex. in illo. §. diui. nu. 9. & cōmunem affirmat Decius consi. 445. nu. 29. Verūm contraria opinio in hac specie mihi placet magis, vt fraude & collusione celsante, omnibus maioratus successoribus in infinitum præiudicet sententia lata contra possessorem maioratus. Quæ opinio Bart. esse videtur in. l. ad diem. num. 1. ff. de aqua plu. arc. vbi ille eleganter scribit non esse citandum substitutum ad examinationem causæ, quæ agitur cum instituto. & Bart. opinionem sequitur ibi Ange. & Roma. quare præiudicare sententiā latam super primogenio vel maioratu successoribus tenent Ange. in illo. §. diui. num. 4. & sequitur Cuma. ibi nu. 3. Imol. nu. 12. Alexan. dicens hanc esse veriore opinionem. nu. 10. dicit ab omnibus approbatam lass. ibi. 1. lectione. nu. 49. & in. 2. nu. 82. communem esse testantur Ripa. nu. 60. Loazes nu. 308. sequitur hanc opinionem alios allegās Gometius in. l. 40. Tauri. nu. 73. tenet hanc opinionem Menchaca. §. 6. nu. 28. vbi eam limitat non procedere in sententia lata per arbitrum, vel à iudice ordinario, iuris ordine prætermisso. Afferit eam magis cōmunem opinionem Episcopus Ciuitatens. optimè eam sustentans libr. practicarum quæstionum. cap. 13. nu. 6. afferit esse magis communem opinionem eam sequutus Pinelus in l. 1. C. de bonis matern. 3. part. num. 48. Quæ opinio veritatem habet ex eo, quod cū defensio huius causæ ad ipsum possessorem priuatim spectet, non oportet citari alios, qui secundariò ladi possent. glo. insignis in l. de vnoquoq. negotio. ff. de re iudic. in gl. quos tangit. quam ibi omnes receperunt. Secundò facit optimè textus in. l. ex contractu. ff. de re iudic. vbi valuit iudiciū factum cum instituto nō citato substituto. Tertiò adest textus in. l. si patroni. §. fin. ff. ad Trebel. vbi causa mota contra hæredem, non

requiritur vocare fidei cōmissarium. Quartò facit optimè textus in. l. qui repudiantis. §. si. & in. l. si suspecta. in princ. ff. de inoffic. testam. & ita sequitur hanc opinionem, alioquin nullus esset litium finis, si post transactam sententiā in rem iudicatam liceret nouo successorī maioratus iterum litem suscitare.

15 Posset tamē hoc casu substitutus vel vocatus ad maioratum comparere in hoc iudicio pro eo quod sua interest, atque probationes in defensione primogenij adducere. l. principaliter. C. de libe. caus.

16 Præstat præterea text. hic argumentum ad decidendam frequentem quæstionem illam, an possessor maioratus à maioribus cōstituti possit filium suum natu maiorem qui est post mortem possessoris legitimus successor propter ingratitudinem exhæredare: nam cū maioratus hic non veniat successorī ex manu huius vltimi possessoris, sed à primo, qui eum instituit, inepta videtur exhæredatio. Posse tamen hoc casu filium primogenitura exhæredari, non leue argumentum est, quod & à legitima exhæredari possit filius ingratus, quam ille non cōsequitur à patre, sed à lege. l. si arrogator. ff. de adoptio. Quare & primogenitura etiā vetusta propter hanc causam filium priuari posse existimant Oldral. consi. 94. nu. 16. vbi hoc vir doctissimus probat ciuili & diuinæ philosophiæ testimonijs Martinus Laudensis de primogenitu. quæst. 19. dicēs ex omnibus causis enumeratis à Iustiniano in. §. causas. ex quibus patri licet filium priuare legitima, ex eisdem posse primogenitum priuare primogenitura. Fraciscus Ripa in. l. nemo potest. num. 7. ff. de lega. 1. Curtius iunior in authen. non licet. nu. 4. C. de libe. præte. vel exhære. Fernāus Menchaca. de success. creat. §. 21. num. 146. Emanuel ab Acolta, acutissimi ingenij vir, in libello de success. regni Portug. pagi. 149. dicens hanc opinionem communem esse Carolus Moly. in consuet. Paris. 1. part. §. 8. glo. 3. nu. 12. Et filium posse priuari ex causā iusta primogenitura, tenuerunt etiam Innocentius

centius & Ioannes Andr. in cap. licet. de vo
to. & hos duos referens Philippus Francus.
in rubrica de testamen. in. 6. q. 5. nu. 63. Albe
ricus in proemio. ff. §. discipuli. vbi plura
in hoc fundamenta mutuatur ab Oldral
do in consilio sup. allegato. idem Alberic.
in. l. donationes quas parentes. C. de donat.
inter vir. & vxor. nu. 4. Panor. consil. 3. nu. 3.
volu. 2. Alex. cōsi. 87. nu. 4. vol. 6. Guillelm.
Benedictus in. c. Rainūtius. in parte. in eodē
17 testam. nu. 203. de testament. Quorum opi
nioni & illud maximè suffragatur, quod
feudo etiam antiquo potest dominus pri
uare feudatarium propter eius ingratitudi
nem. c. 1. §. prædictis. quæ sit prima causa be
nef. amit. in v. sib. feud. quæ text. in hoc dicit
esse terribile Iacobinus. de feudis. nu. 65. &
sequitur idem Curtius de feudis. 2. part. 3.
part. prin. q. 3. num. 6. Caccialupus in tract.
de feud. cognit. articulo. 5. num. 9. Zasius de
feudis. 8. part. num. 17. Martinus Sillanianus
de feud. sub rubri. qui. mo. feud. amit. num.
116. Præterea hæc opinio ex eo iuuatur, q. is
qui maioratum constituit, videatur huic
priuationi atq. exheredationi consentire.
Quis enim non videat ægrè laturum eum
fuisse ingratum hunc nepotem in posses
sorem maioratus rogatus deniq. de hoc per
mitteret exheredationem: igitur & hoc vi
detur disposuisse, vt ille posset exheredari.
argumento text. vulg. in. l. tale pactum. §. si.
cum glo. ff. de pact. Sed ipse in contrarium
procliuor sum: existimo enim exhereda
tionem hic non esse admittendam, nisi illa
funderetur in causa aliqua, quam instituens
ipsum maioratum expressisset. Mouet me
text. hic: nam cum successori huic nil tri
buat possessor, nil est quod eum possit ex
heredare. Secundò mouet me tex. in auth.
de nupt. §. sed hæc quidem. coll. 4. ibi. & li
cet decies millies cōtrarium aliquid velint
morientes. Tertiò moueor ex text. elegan
ti in. l. Paulus. 2. versic. fin. ff. de bon. libert.
vbi exhereditio patris non nocet filio in
bonis libertorum, quos filius non habuit à
patre, sed ab auo. tamen si text. ille non lo
quatur in propria exheredatione, sed in

præteritione facta à milite, cuius silentium
ex priuilegijs disciplinæ militaris habetur
pro exheredatione. Quartò mouet me sin
gularis sententia Bart. in. l. si liberatus. ff. de
adoptionibus. vbi Bartolus inquit emanci
patum ab auo, non posse à patre in potesta
tem reuocari, etiam si ingratus patri fuerit.
atque Bartolo & Orosius ibi consentit.
Neque obstat, quod patri permittatur filiū
exheredare à legitima, quam ille consequi
videtur ex ipsa legis providetia. Quoniam
cum patris diligentia & opera vel minua
tur, vel augeatur legitima filiorum, atque
parentes in hoc sedulam operam nauare so
leant, vt ampliores facultates liberis suis re
linquant, hocq. sit commune parētum vo
tum. l. penult. ff. de bon. libert. permittit lex,
vt possent à patre illi exheredari: sed maio
ratus neque augefcit, neque minui debet
ex industria possessoris, tenetur enim eius
commoditate yti, salua rerum substantia,
atque huius rei etiam ex causa cautionem
interponet. l. Imperator Adrianus. ff. ad
Trebell. Sed neque argumentum quod de
feudi causa adduxi secundo loco conuin
cit: nam in illo casu expressum ius est, quod
poenale cum sit, non est temerè trahendum
ad consequentiam, quanquam non per om
nia exequata sint feuda maioratibus.
18 Tertiò non obstat argumentum. l. tale
pactum. §. si. quoniam illud accipi oportet,
si vel aliqua coniectura etiam tacita testa
tor vel per transfennā (quod aiunt) metem
suam significauerit. Quod probat text. pul
cher in. l. quidam cum filium. ibi, neq. quic
quam ab eo petitū est. ff. de hære. instituen.
vbi elegāter Bal. colligit. col. 1. versic. tertiò
nota. quod non ex omni voluntate testato
ris agitur, sed solum ex ea, quæ transit ad
dispositionem, atque ideo non sufficere te
statorem velle, nisi disponat. Atque idem
ex eodem text. colligit Alexand. allegans
Bald. in. l. si quis filium. nu. 4. C. de filiis præ
te. & exhered. Corneus ibi nu. 4. ad fin. l. 1.
col. 2. versic. limita primò. idem Ias. in. l. quic
quid astringendæ. nu. 7. ff. de verb. obligat.
idem in. l. 3. ff. si cer. pet. 1. l. 1. lectione. num. 17.

vbi Curtius. nu. 10. testatur hanc esse communem opinionem. Quare cum primus ille parens primogenij nil in hoc significauerit tacite vel expresse, non est curandum quid interrogatus hic esset responsurus. Nā & in. l. quidam cum filiū. rogatus testator respondisset ad illum filium familias voluisse se hereditatem peruenire, & quoniam id minimè significauit, non potest filius familias agere ex illo testamento, atq; ita ipse tenendum censeo.

19 Limitabis tu hanc opinionē vt non procedat in ipso primo fundatore: licet enim constituens maioratum instrumēta tradidisset filio, quo casu irrevocabile iure nostro efficitur primogenium. l. 44. Tauri. posset tamen ex post facto filium sibi ingratum à maioratu illo ex heredere. quod Anto. Gome. notauit in. l. 40. Tauri. nu. 71.

20 Præterea ex hoc tex. videtur argumentū constare, ne successor maioratus teneatur stare transactionibus vel conventionibus factis super illo maioratu à prædecessore, à quo causam non habet, vt ex causa transactionis aliquid ille ex maioratu ipso promississet, vel partem aliquā decidisset in fauorem alicuius, & ita nominatim admonet Anton. Gome. in. l. 40. Tauri. nu. 86. Tametsi in feudo transigere vassallus possit. c. 1. §. si vassallus feudum. Si de feu. defunct. cōtēt. sit inter domi. & agnat. vassal. lib. feudor. Sed neq; valere videntur cōventiones illæ, quæ apud nos iniri solent tēpore quo dominus maioratus ducit vxorem habentem aliam maioratum: solet enim inter eos cōuenire, vt filius natus maior succedat in vno maioratu patris, secundò genitus in maioratu matris, his enim conventionibus primogenitus stare non tenetur, cum à parentibus suis in hac parte nil sit consequutus, sed à primis maioratus conditoribus: quare cōventiones hæ omnes vt valeant, principis nostri facultate expediendæ erunt, quocalu valere eas constat, ex tex. in. c. 1. de tras. act. ext. & ita eas sustinet Pinel. in. l. 1. C. de bo. mater. 3. part. nu. 50. penult. col.

21 Vltimò collige ex illis verbis tex. huius.

Nō enim facultas necessarię electionis propria liberalitatis beneficiū est, quod actus gestus ab eo qui tenebatur actum illum facere non dicitur liberalitas. Et hoc est, quod dici solet, in necessitatibus nemo liberalis existit. l. rem legatam. cum alijs. ff. de adim. legat. quare prælatus conferens beneficia in sua diocesi vacantia, non dicitur facere liberalitatem, cum ea ille cōferre teneatur, neque possit sibi retinere. c. vt singulæ. de offic. archipresby. Sed contra pugnant tex. in. c. consultationibus. de donat. ibi, donationes. vbi concessionibus atq; collationes præbendarum donationes appellat Alexā. tertius. c. venerabilis. de præbē. ibi. donatio eius erat ad sedem apostolicam deuoluta. c. fi. de offic. vica. lib. 6. Sed & lex regia. 3. tit. 16. part. 1. has beneficiorū collationes donationes appellat. Item. l. 7. & iterum lex. 10. eiusdem titu. Hanc difficultatē explicat glo. ordi. in. c. relatum. in glo. liberaliter. de præben. dicens liberalitatem in hoc consistere, an prælatus conferat huic vel illi necessitatem in eo quod conferre tenetur. & illam sequuntur ibi Calderi. & Cardina. & hoc referens Imol. nu. 7. Anto. de Buttr. Anchar. num. 3. Panor. nu. 4. Panor. in cap. cum olim. de maior. & obedi. Dec. consi. 224. nu. 3. Ripa in. l. fi. num. 160. C. de reuo. dona. idē in. c. eam te. de rescript. Andreas ab Exca de pact. nume. 244.

22 Quare Episcopus censetur dare præbendam, non verò præbendam donare. glo. in cap. fi. in glo. inuitus. 23. q. 6. donari enim videtur, quod nullo prorsus iure cogente datur. l. 1. in fi. ff. de dona. l. donari. ff. de regu. iur. Vnde episcopus conferens beneficium non potest aliqua pēfione illud prægrauare, quod concilium Lateranense statuit, vt in. c. si quis præbēdas. 1. q. 3. c. 1. §. fi. vers. cum in Lateranensi concilio. vt Ecclesiast. benefi. quibus cōuenit. l. regia. §. titu. 16. part. 1. text. in hac parte tu accipe etiam in necessitate causatiua (quam vocāt) nam & illa facit, ne liberalitatē quis videatur exercuisse. l. si quis pro vxore. vers. non enim. ff. de donat. inter virum & vxorem.

Vltimò

Vltimò facit Barto. aduersus textum hunc quasdam oppositiunculas, quæ nil prorsus habent difficultatis.

J Summarerum. §. sed si

uno.

Quare sit inducta confusio actionum inter hæredem & testatorem.

2 Ius excipiendi transire etiam in singularem successorem.

3 Qui facit partem, non admittitur ad partem.

4 Expediuntur glo. omnes.

§. sed si uno.

Dividitur in tres particulas. In prima ponitur vnum dictum. In secunda ponitur aliud dictum. In tertia ponitur ratio huius secundi dicti. Secunda est ibi, verum. Tertia ibi, nanque ratio. Summatim hoc continet. Si in proposita specie vnus de familia instituat, & extraneo fundus alienari extra familiam prohibitus legetur, omnes de familia petent, excepto hærede instituto. In primis Bartolus aduersus textum hunc opponit textum in. §. sed si fundum. eadem lege. vbi nos difficultatem hanc dissoluemus, Deo volente.

I Collige tu modò in versiculo. nanq; ratio, rationem hinc videri assignatam, quare inducta fuit confusio actionum inter hæredem ac testatorem, nempe ex quadam tacita compensatione: ita enim vult testator me hæredem instituere, si ego illi actionem, quæ mihi centum est, aduersus eum remittam. Idem probat textus in. l. filius familias. §. cum pater. in ver. si. sed si cum duos. iuncta gloss. in parte, ex hæredatos. ff. de legat. 1. Ex quo textu ita colligit Rodericus Suarius in. l. quoniam in prioribus. C. de inoffic. testam. ampliat. 7. num. 2. Sed contra hanc textus particulam opponit glo. fin. deinde Barto. textum in. l. i. ff. de compen. vbi ea sola dicitur compensatio, quæ est crediti ac debiti contributio. Glo. ac Bar. respondent impro-

prie hinc esse compensationem, sed vel retentionem dici, vel admittit etiam glo. & Bar. dici compensationem, quoniam saltem in genere vtrunque videtur debitum.

2 Secundo collige ex litera textus huius, ius incipiendi transire etiam in singularem successorem, hic enim legatarius, qui iuris successor non est. §. legatarijs. Instit. de testamen. habet ius excipiendi aduersus hæredem fundum alienari prohibitum volentem reuocare. idem probat textus in. l. si tibi decem. §. pactum conuictum. ff. de pact. in. l. etiam. ff. de iur. iur. in. l. si mater. §. item Iulianus. ff. de except. rei iudic. Barto. in. l. si tertius. §. si prius. nu. 6. ff. de aqua plu. arcen. Item competit etiam contra singularem successorem. l. idemque. §. si. ff. pro socio.

3 Tertiò collige ex textu, quod qui facit partem, non admittitur ad partem: nam hic hæres institutus facit partem, quoniam illam ceteri de familia non habent, & tamen ad partem non admittitur, quoniam loco eius successit portio ei à testatore relicta, sicuti seruus, cui factum legatum est sine libertate, licet partem legati non habeat, inutiliter enim illud datum fuit, partem facit, ut impediatur accrescendi, cum portio illa non vacet omni iure saltem naturali debeat. l. planè. §. si coniunctim. ff. de legat. primo.

4 Gloss. 1. in parte, instituto, ponit casum adhuc text. & est clara Glo. 2. in parte ille fundus, declarat quis sit fundus, quem testator reliquit extraneo, & dicit fundum Botrianum esse, cuius alienatio extra familiam fuerat prohibita. Glo. 3. in parte, ex testamento, est expositiua. Glo. 4. in parte, petitur. dicit eos hoc fideicommissum petere posse, qui non sunt instituti ab eo qui est rogatus restituere, & dicit petere eos posse hoc fideicommissum actione ex testamento, quæ est personalis, posseque agere contra legatarios actione reali. Glo. 5. in parte, hæres extitisset, opponit contra textum hunc text. in. §. sed si fundum. & soluit eius difficultatem. Cuius solutionem nos repetemus in illo. §. sed si fundum. Gloss. 6. in parte, doli exceptionis, colligit id quod nos in secundo notab. diximus.

ximus. Glof. 7. in parte, parte intelligitur, dicit in effectu vendicadas esse omnes partes fundi huius Botriani à legatario, præter partem ipsius instituti. Vult autem textus hic dicere hæredem institutum facere partem cæteris, hoc est, partem quam ipse ex fundo alienato esset habiturus, si non esset hæres institutus illis impedire eā, & vice cuiusdam compensationis apud legatarium remanere. Glo. fi. in verbo, quæ ratio. ponit quare hanc appellat compensationem textus. Et respondet improprie dici compensationem, cum illi de familia, & testator grauatus illis restituere, non essent inuicem obligati, hoc enim oportebat esse. vt veradicetur compensatio: sed illi non sunt obligati, non est igitur vera compensatio, sed impropria, quod glof. inquit: neque enim plures eadem re possidentes sunt inuicem obligati. In quo glo. hæc notabilis & expensa per Bald. & Imol. contra glo. in. l. si post diuisionem. C. de iuris & facti ignor. Vel secundò respondet glof. admitti hic cōpensationem debiti in genere, quod dicit glof. satis concedi posse ex textu in. l. qui non militabat. ff. de hæred. instit. licet hoc lege ista non probetur secundum Azon. Vltimò colligit Bar. ex hac. l. quod sicut testator potest legare rem hæredis, ita legare potest rem hæredi à se debitam.

¶ Summarerum. §. si duos.

- 1 **E**lectio, de qua in hac lege, potest fieri in testamento.
- 2 In testamento etiam posse celebrari contractum ultro citroq; obligatorium.
- 3 Delictum etiam committi potest in testamento.
- 4 Iussus restituere uni de familia, potest duobus restituere.
- 5 Pater potest duos etiam filios aut nepotes meliorare.
- 6 Iussus restituere duobus, non potest uni soli restituere.
- 7 Si is cui est commissæ electio faciat eam in parte, & negligat in parte, electio ualet solum in illa parte.
- 8 Iussus eligere, uidetur eligere, si hæredem instituat.
- 9 Expediuntur glossæ.

§. Si duos de familia.

Extum hūc diuisit nemo, posset fortè diuidi in tres particulas. In prima ponitur factum. In secunda decisio. In tertia eadem decisio declaratur. Secūda est ibi, pro ijs quidem. Vltima ibi, pro alia verò parte. In text. ibi, non æquis vel etiam æquis, nam in hoc non est vis secundum Dinum ac Baldum. Summatim hoc cōtinet. Pluribus ex familia hæredibus institutis, & parte fundi Botriani extraneo legata, illa pars vendicabitur, excepta parte, quæ competeret institutis. Et summatim quod textus in. §. sed si vno. disposuerat quando fundus totus extra familiā legatur, disponit text. hic, quando pars tantum extra familiam alienatur.

- 1 Primò tu collige ex litera textus huius, electionem restituendi fundi in testamento fieri posse, hic enim testator duos instituit hæredes in fundo Botriano, & ex huiusmodi institutione electio resultauit.
- 2 Adde contractum etiam ultro citroque obligatorium in testamento fieri posse. gl. vnica in. l. hæres palam. in. §. fin. gloss. alienum. ff. de testament. quam ibi sequuntur Dyn. & Cynus, & hos referēs Bart. nu. i. dicit esse cōm Alexan. in his quæ ad Bar. adiecit sequuntur præterea glof. illius opinionem Oldrald. consi. 114. num. 2. Tiraquel. alios allegans post. ll. connubiales. glo. 3. num. 94. & in tract. de consi. i. part. nu. 23. dicit glof. opinionem esse communiter approbatam Roman. consi. 171. col. i. inducēs pro glo. textum in. l. Pantonius. ff. de acqui. hæred. & l. si auia. C. de iur. delib. Adde delictū etiam in testamento committi posse. l. & si pepercerit. in princ. ff. de liber. & posthum. vbi hoc notauit Iass. notab. §.

- 4 Secundò collige ex textu, rogatum restituere vni de familia, posse duobus facere huiusmodi restitutionē. quod probat textus hic iuncto principio legis. & hoc dicit Bart. esse mirandum, neque enim videbatur licere hæredi formam à testatore præscriptam transgredi, cum mutari nō possit, etiam

etiam in melius. l. 3. §. qui in bello. ff. de re mil. sed hoc facere potest, nec enim testator eam videtur habuisse voluntatem, ut vni tantum fieret restitutio, sed ut in familia fundus Botrianus remaneret.

- 5 Vnde infertur, quod cum hodie liceat parentibus filium suum meliorare in tertia ac quinta parte bonorum præter legitimam. ut in l. 9. tit. de legatis. lib. 3. for. leg. licere parenti duos vel tres filios eligere. ut eos possint meliorare. quæ opinio deducitur quod optimè ex hoc textu. iuncto hoc notabili Bar. & eam tenet expresse Segura in. §. sed si fundum. huius legis. nu. 156. asserens ita practicari. & extat hodie elegans lex. 19. Tauri, quæ id probat apertissimè in illis verbis, *el hijo, o hijos, o nietos*. Et nepotes quidem impunè, auus meliorabit, etià si filij sint in medio secundum Episcopo. Ciuita. allegantem alios. lib. vari. resolu. c. 19. nu. 4. dum tamè eligant siue unum siue duos, quæ id præ cæteris mereantur. ex his quæ in l. cum quidam. deduximus. contra autem iussus duos eligere de familia, vnum eligere non poterit. quod Bart. ex textu ibi annotauit in. l. 1. ff. de opt. legat. tamen si Paul. de Castro in præ. cōtrarium videatur sequutus. nu. 2. Barto. opinionem sequuntur Alex. nu. 2. las. nu. 12. in. l. Gallus. §. quid si is. ff. de lib. & posth. Alex. in. l. qui quartam. §. fin. nu. 2. ff. de legat. 1. Adde tamen, quod si testator iubeat distribui mille in viginti virgines maritandas, si non reperiantur nisi decem, in illas poterit fieri distributio. Bal. in. l. 1. sup. eod. Ange. de Periglis. ibi. col. 4. in fine. vers. imò si testator. qui dicit expectari hic oportere aliquod tēporis spatium, ut plenum præcepto defuncti obsequium exhibeatur.

- 7 Tertiò collige cum Bart. in præsent. notab. 2. quod is, cui est electio commissa, si illam facit solum in parte, valebit quidem in parte, & in parte neglecta, electio ad aliud deuoluetur. Quare colligit ex hac particula textus Bald. Imol. & Paul. de Castro, quod si electio facta sit in parte testamenti alicuius, pro illa parte valebit, pro alia verò electio

ad Episcopum peruenit ex dispositione iuris communis in. l. nulli. & in. l. si quis ad declinandam. C. de episco. & cleri. in. c. si hæredes. de testam.

- 8 Quartò collige cum Bart. in tertio notabili, quod iussus bona aliqua in certas personas distribuere, instituendo personas illas sibi hæredes, videtur eas eligere. quod Bart. intelligit & rectè procedere, cum quis est rogatus bona distribuere post mortem suam inter pauperes, nā illum, quæ sibi hæredem instituit, videtur eligere in pauperem. Quod verum est ex Bar. si hospitale eligat, vel aliud locum similem: nā si aliquem hominem diuitem eligat, nō videtur tanquā pauperem eum eligere, ex qualitate enim personæ Bart. colligit in præsent. an satisfactum fuerit defuncti voluntati. Et hoc perpetuum est in iure, ut ex personæ qualitate, cum qua actus geritur, ipsum actum interpretemur. l. plenū. §. equitij. vers. sed si testator sciens. ff. de usu. & habitat. ca. cum de beneficio. de præb. lib. 6. Quare eleganter gl. obseruauit in. l. cum ij. §. si in singulos. in gl. 1. in. 2. lectione. ff. de transactio. quod legatum annuum relictum homini diuiti, censetur factum simpliciter propter ipsius contemplationem, factum autem homini pauperi, censetur factum propter alimenta. & ita colligit Bart. ex illa glo. quæ sequuntur ibi omnes. las. nu. 2. Orosius nu. 1. & esse cōiter approbatam affirmat Frāsciscus Ripa in. l. re coniuncti. nu. 142. ff. de legat. 3.

- 9 Glo. in parte, si alteri, dū textus hic probat videri satis paritum voluntati defuncti si vel generaliter vni duobusve de familiares alienari prohibita relictā sit, opponit in auth. de nuptijs. §. soluto. collat. 4. vbi nondum operatur generalis dispositio quod particularis. Et glo. non soluit, nec soluere necesse habuit, quoniam est ibi speciale, ut specialis requiratur expressio.

Glo. in parte, petent, quærit quonam pacto isti de familia vocentur ad huiusmodi fideicommissi petitionem. Et glo. respondet proximiores esse admittendos, quod si illi negligant, sequentes admitti posse.

REPERTORIUM RE-

RV M MAXIME MEMORABI-

lium quæ in hoc opere continentur, ordine al-
phabetico digestum.

A.

Absolui an possit unica sententia com-
promissum de pluribus rebus factū.
pag. 275. col. 1. nu. 6.
Absolutio ab excommunicatione multi-
plici an sit una uel plures? pag. 275. col. 1. nu. 7.
Abstensionis reuocandæ facultatem an filius ad heredē
transmittat? pag. 17. col. 1. nu. 9.
Abstensionis reuocandæ beneficium, an emancipato cō-
petat? pag. 21. col. 2. nu. 10.
Abstensione an filius habens substitutum reuocare pos-
sit? pag. 16. col. 2. nu. 7.
Abstensionem an qui se à patris maioratu abstinuit, re-
uocare possit? pag. 17. col. 1. nu. 8.
Abstensionem an iam iure nouiori filius emancipatus
reuocet? ibid. col. 2. nu. 10.
Accusare an possint sequentes in gradu, si proximiores
consanguinei iniuriam remiscent, uel transegerint.
pag. 111. col. 1. nu. 52.
Accusare q. non possint remotiores, nisi renuntiātibus
prioribus. ibid. col. 2. nu. 53.
Accusatio falsi, ut in eudente falsam monetam, quod
quādoque pœnam mortis ingerat. pag. 125. colum. 2.
num. 10.
Accusator transgens an incidat in Turpillianum? pag.
109. col. 1. nu. 46.
Accusatus si post accusationem fugiat, quod non ex hoc
presumatur deliquisse. pag. 99. col. 2. nu. 3.
Accusatus in criminali causa, an condemnatur in ex-
pensis? pag. 100. col. 1. nu. 4.
Accusato quod ea quæ sibi ingererent pœnam sangui-
nis reticere liceat. ibid. col. 2. nu. 5.
Accusato quod non liceat sequuta iam condemnatione
transigere. pag. 108. col. 2. nu. 40.
Actio non est iuris uinculum, sed obligatio. pa. 141. col.
1. num. 14.
Actio ciuilis præscriptis uerbis quod ex contractu inno-
minato, Do ut des, competat. pag. 248. columna. 2.
num. 10.
Et quare ita dicatur. ibid. nu. 11.
Actio ciuilis præscriptis uerbis, quod in tribus contra-
ctibus innominatis, Do ut des, Do ut facias, Facio ut
facias, competat. ibid. nu. 12.
Actio ciuilis præscriptis uerbis quod in pacto uestito
coherencia contractus competat. ibid. nu. 13.
Actio præscriptis uerbis quod quoties dubitatur de no-
mine contractus competat. ibid. nu. 14.

Actio præscriptis uerbis quod ex diuisione bonorum
facta inter cohæredes ab arbitro competat. pa. 248
alias. 249. col. 1. nu. 15.
Actio præscriptis uerbis in quo differat ab actione in
factum. ibid. nu. 16.
Actio de dolo quod in nullo contractu innominato com-
petat, nisi in contractu, Facio ut des. pag. 255. col. 1.
num. 1.
Actio præscriptis uerbis, quod ex contractu, Facio
ut des, non competat, sed de dolo. Et huius tex. cō-
munis intellectus, & eius ratio. pag. 255. colum. 2.
num. 5.
Actio de dolo, quare in contractu, Facio ut facias, non
detur. pag. 257. col. 1. nu. 8.
Actio præscriptis uerbis esto non detur in contractu,
Facio ut des, an sit locus conditioni ob causam. pa.
258. col. 1. nu. 11.
Actio præscriptis uerbis, quod ex contractu, Facio ut
facias, competat, qui contractus similis est manda-
to. ibid. col. 2. nu. 1.
Actio præscriptis uerbis, an ex contractu innominato
duplicato oriatur? pag. 260. col. 1. nu. 7.
Actio contraria an in contractibus innominatis detur?
pag. 262. col. 1. nu. 6.
Actione in confessoria quod ueniant damna, ut res resti-
tuatur in pristinum statum. pagina. 167. columna. 1.
num. 1.
Actione qua prosequetur damna is qui est prohibitus
uti seruitute sibi competenti. ibid. nu. 2.
Actione in negatoria an ueniant damna, & cetera in-
commoda? ibid. col. 2. nu. 3.
Actione in negatoria quod ueniant damna in rei uendi-
catione. ibid. nu. 4.
Actione in confessoria quod fructuum ratio sit habenda.
ibid. num. 5.
Actiones quæ proditæ sint pro causa seruitutum, recen-
sentur. pag. 140. col. 2. nu. 57.
Actiones confessoria & negatoria quomodo dētur, aut
pro quibus rebus? pag. 141. col. 1. nu. 58.
Actiones confessoria & negatoria q. utiliter saltē cre-
ditori competāt. ibid. nu. 59.
Actiones confessoria & negatoria quod competant su-
perficiario. ibid. nu. 60.
Actiones confessoria & negatoria competere fructua-
rio ostenditur. ibid. nu. 61.
Actiones confessoria & negatoria, quod competant cō-
tra quemcunque impediētem usum seruitutis. ibi-
dem. num. 63.

¶

Actiones

REP E R T O R I U M.

Actiones confessoria & negatoria, an cōpetāt non solum pro seruitutibus, sed pro alijs rebus incorporabilibus, puta uectigalibus, decimis, iurisdictione, iure patronatus, & similibus? *ibid.* col. 2. nu. 64.
Actiones confessoria & negatoria nihil interesse utiliter, uel directe cōpetāt. *ibid.* nu. 65.
Actiones quōd quaedam sint natiuæ, & quaedam datiuæ. pag. 243. col. 2. nu. 10.
Actiones datiuæ an ad heredes transmittantur? pag. 254. col. 1. nu. 11.
Actiones contrariæ quōd non dentur nisi in casibus à iure expressis. pag. 262. col. 2. nu. 7.
Actionum inter heredem & testatorem confusio quare sit inducta. pag. 296. col. 1. nu. 1.
Adulterium an sit peccatū homicidio grauius? pag. 115. col. 1. nu. 72.
Adulterium q. non liceat inferre, cui licet foemina occidere. pag. 116. col. 1. nu. 73.
Adulterium committens cum uxore regis, committit in. l. Iuliam maiestatis. *ibid.* nu. 74.
Adulterium si quis committat, q. ob id pax rupta censeatur. *ibid.* nu. 75.
Adulterium intrinsecè malum. *ibid.* nu. 76.
Adulterium delictum atrocissimum. Et rationes quare super eo non transigatur. *ibid.* nu. 77.
Adulterium an probetur per solum osculum. pag. 120. col. 1. & 2. nu. 87.
Adulterium accusare quibus hodie liceat. pa. 121. col. 2. num. 92.
Adulterij super crimine q. non liceat transigere. pag. 115. col. 1. nu. 70.
Adulterij pena quæ olim & quæ hodie sit. *ibid.* nu. 71.
Aduocatus quōd semper debeat deducere scientiam eius contra quem præscriptio intenditur. pag. 140. col. 1. nu. 5.
Aduocatus excommunicatus, quōd non solum aduocationis officium exercere non possit, sed & si salariū ab aliquo perceperit, restituere teneatur. pag. 14. col. 2. num. 55.
Aduocatus qui uult retrahere rem fideicommissam alienari prohibitam, q. scientiam contrahentium deducere debeat. pag. 218. col. 1. nu. 4.
Aduocati sui errorem q. quis ad sententiam usq. reuocare possit. pag. 41. col. 1. nu. 9.
Aedes suas quōd unicuiq. altius erigere liceat, liberæ enim præsumuntur. pag. 172. col. 2. nu. 1.
Aedes proprias quōd non liceat erigere propter antiquam consuetudinem ne erigantur. pag. 174. col. 1. num. 8.
Aedes proprias non licere erigere, quōd etiam alienigenas edificantes comprehendat. *ibidem.* columna. 2. num. 9.
Aedes non licere propter antiquam consuetudinem altius erigere, q. etiam clericos altius sua ædificia erigentes comprehendat. *ibid.* nu. 10.

Aedes non licere propter consuetudinem altius erigere, an stante huiusmodi consuetudine seruitus imponi possit, ut liceat altius tollere contra formā consuetudinis. *ibid.* col. 2. nu. 11.
Aedes proprias altius attollere q. in limitibus imperij non liceat. pag. 175. col. 1. nu. 14.
Aedes turræ sue fortes erigere quōd hodie non liceat. *ibid.* nu. 15.
Aedes alienas noctu introire maxime prohiberi ostenditur. pag. 182. col. 2. nu. 4.
Aedes suas altius extollere q. quis prohibeatur, ne uentus aræ, in qua messes trituantur, impediatur. pag. 189. col. 2. nu. 1.
Aedibus affixa legare, quare olim testatoribus non licebat. pag. 175. col. 1. nu. 13.
Aedificandi altius licentiam lege partitæ esse restrictam ostenditur. pag. 179. col. 1. nu. 31.
Aedificans an in dubio uideatur æmulari Et æmulationis coniecturæ quaedam non uulgares recensentur. pag. 177. col. 1. nu. 22.
Aedificans q. possit uicini ædibus lumina prorsus obturare. pag. 178. col. 2. nu. 25.
Aedificans heres, q. respectu ædium à testatore legatarum non possit lumina obturare. *ibid.* nu. 26.
Aedificans donator q. non possit lumina domus donatæ obturare. *ibid.* nu. 27.
Aedificans q. lumina scholarum in quibus literæ docentur obturare non possit. *ibid.* nu. 28.
Aedificans donatarius q. lumina ædium donatoris obturare non possit. *ibid.* nu. 29.
Aedificans locator, q. lumina domus quā locauit obturare non possit. *ibid.* nu. 30.
Aedificare altius etiam in proprio solo q. iuxta Regiā non liceat. pag. 175. col. 1. nu. 16.
Aedificare altius etiam in proprio loco q. iuxta ecclesiā non liceat. *ibid.* col. 2. nu. 17.
Aedificare altius in priuato solo si fiat ad æmulationē, q. non liceat. *ibid.* nu. 18.
Aedificare q. non liceat debenti seruitutem, si ex ædificio seruitus ledatur. pag. 178. col. 1. nu. 23.
Aedificiorum publici aspectus curā semper fuisse legumlatoribus, ostenditur. pag. 175. col. 1. nu. 12.
Agrum alienum q. nemini inuito agri domino intrare liceat. pag. 182. col. 1. nu. 1.
Agrum alienum ingredi q. domino non prohibente liceat. pag. 183. col. 2. nu. 10.
Agrum alienum ingredi q. propter transitus difficultatem liceat. pag. 184. col. 1. nu. 11.
Agrum alienum q. quis ut thesaurum suū, aut pecuniam terræ creditam repetat, intrare possit. *ibidem.* col. 2. nu. 17.
Agrum alienum q. quis propter innoxij trāsitus necessitatem intrare possit. *ibid.* nu. 18.
Et q. si per agri dominum negetur, iuste illi bellum inferri possit. pag. 185. col. 1. in prin.

Agrum

REPERTORIUM.

Agrum per alienum quod mihi domino invito in syl-
nam meam concedere non liceat. pag. 189. colum. 1.
num. 9.
Et quid dicendum si alia via eo pergere non possim?
ibid. num. 10.
Agro alicuius in viam publicam publicato, tempus publi-
cam ipsam teneri domino agri estimationem per-
soluere, ostenditur. pag. 184. col. 2. nu. 14.
Alienigena quod aduersus ignorantiam iuris municipi-
palis restitui possit. pag. 66. col. 1. nu. 4.
Alienigena q. iuris priuati ignorantia excuset. ibidem.
num. 3.
Anni Domini, an in rescriptis, seu instrumentis inseri de-
beant? Et quomodo illorum fiat dinumeratio. pagi.
86. col. 2. nu. 7.
Antidotalis obligatio an impediatur repetitionem? pag.
63. col. 1. nu. 20.
Appellare pro cōdenato ad membri mutilationē, quod
unicuique liceat. pag. 101. col. 2. nu. 9.
Appellare an liceat a iudice, qui ut bonus uir arbitra-
tur? pag. 272. col. 2. nu. 48.
Appellari q. semper possit a sententia, quae perpetuū gra-
uamen infert. pag. 48. col. 1. nu. 35.
Appellatione interposita quae fieri possunt, quod etiam
intra tempora data ad appellandum fiant. pag. 109.
col. 1. nu. 45.
Aqua q. sine uoluntate mea ex fundo meo non ducatur.
pag. 166. col. 1. nu. 1.
Aqua ut ex fundo plurium dominorū ducatur, q. ut con-
sentiant omnes oporteat. ibid. nu. 2.
Aque haustus seruitutem qui concessit uni, an alteri
idem iuris concedere possit? pagina. 166. colum. 1.
num. 4.
Aque seruitutis dominus, an alteri eius aquae seruitutē
constituere possit? ibid. col. 2. nu. 6.
Aque seruitutem singularia praecepta habere ostendi-
tur. pag. 128. col. 2. nu. 4.
Aque seruitutis haustus pro fratre promissio, quod
non transeat ad emptorem. pagina. 163. columna. 1.
num. 22.
Aquam iam in agrum meum ingressam, q. ego in cuius
uis praedictū ut meam dispensare possim. pag. 167.
col. 1. num. 8.
Aquam ex flumine priuato per loca publica deriuare q.
non liceat. pag. 136. col. 1. nu. 64.
Aquam ex flumine priuato per loca publica deriuare,
quod saltem sine Principis licentia nō liceat. ibidem.
num. 65.
Arbitrandi potestas ex pacto contrahentium concessa,
quanto tempore duret? pagina. 282. columna. 2. nu-
mero. 29.
Arbitrari an compellatur is, cuius arbitrio testator le-
gatum commissit. pag. 268. col. 1. nu. 20.
Arbitrari nolens quia habet iuris impedimentum q. nō
priuatur legato. ibid. nu. 21.

Arbitrator an arbitretur legati modum absente herede
de? pag. 271. col. 2. nu. 45.
Et quid si male arbitretur? ibid. nu. 36.
Arbitrator non arbitrante, an recurratur ad alium?
pag. 270. col. 1. nu. 35.
Arbitrator male arbitrante quod petatur reductio ad
arbitrium boni uiri, etiam si partes arbitramēto sta-
re iurassent. ibid. col. 2. nu. 37.
Et an huiusmodi reductioni renuntiare possit? ibid.
num. 38.
Et quod nulla cautio satis sit ad huiusmodi renuntia-
tionem. ibid. nu. 39.
Arbitrium agnoscens tacite uel expresse, quod illud su-
scipere cogatur. pag. 68. col. 2. nu. 22.
Arbitrio tuo, uerbum, quod boni uiri arbitrium impor-
tet. pag. 266. col. 1. nu. 11.
Arcis custos domino noctu pulsanti non aperiens,
quod non censeatur fidem uiolasse. pag. 182. col. 2.
num. 5.
Argumentum de alimentis ad dotem q. non recte suma-
tur. pag. 230. col. 1. num. 7.
Arrharum promissio q. sicut et dotis congrua esse de-
beat. pag. 221. col. 1. nu. 25.
Arrharum promissio quanta esse debeat, ostenditur. pa-
gina. 221. col. 2. nu. 26.
Et quid si in contrarium fiat obligatio? ibidem. nu-
mero. 27.
Et q. non liceat legibus super hoc disponentibus renū-
tiare. ibid. nu. 28.
Arrharum promissio ultra decimam partem facta, an
iuramento firmetur? ibid. num. 29.
Arrharum promissio ob quam demum causam fiat? pa-
gina. 222. col. 1. nu. 31.
Arrhas quo pacto uxori promittere possit is qui bona
uinculata possidet. pag. 221. col. 2. nu. 30.
Arrhas quod ducentes uxores uiduas clargiri non so-
leant. pag. 222. col. 1. nu. 32.
Arua aliena cum ouibus uel capris intransibilibus si
poena imponatur, quod non teneat intransibilibus quia
uia publica sit amissa. pagina. 184. columna. 1. nu-
mero. 12.
Ascendens grauatus a descendenti in diem, uel sub con-
ditione restituere hereditatem, an detrahat dupli-
cem quartam? pagina. 223. columna. 1. nume-
mero. 36.
Authentica res quae. C. communia de legat. dispositio,
permittens ex causa dotis uel donationis propter nu-
ptias alienari rem subiectam fideicommissio, an pro-
cedat etiam in expressa testantis prohibitionem? pag.
225. aliis. 227. col. 1. nu. 52.
Et an res maioratus ex hac causa possint alienari?
ibid. col. 2. nu. 53.
Et an text. hic procedat in dote spiritali, quae dari
solet intransibilibus religionem. pagina. 224. aliis. 228.
col. 1. nu. 54.

REPERTORIUM.

Et an in huiusmodi dotis numeratione labes simoniae contrahatur? ibid. nu. 55.
 Et an tex. hic procedat in constituenda dote filiabus, uel neptibus grauati? ibid. col. 2. nu. 56.
 Et q. tex. hic procedat in illis personis, quas ipse testator qui prohibuit alienationem, dotare teneretur. ibi dem. nu. 57.
 Auius, proauus, & superiores, q. descendentes filias dotare teneantur. pag. 224. aliis. 228. col. 2. nu. 58.
Bartoli egregia quaedam doctrina notatur. pag. 123. col. 1. nu. 101.
 Bartoli ex doctrina quando in contractibus innominatis libellus sit concipiendus. pagina 249. colum. 2. num. 25.
 Bartoli quaestio ab eo tractata nu. 6. examinatur. ibid. num. 26.
 Item altera eiusdem Bartoli. nu. 7. expenditur. ibid. num. 27.
 Beneficium q. ad eum porrigatur, qui non sit expressus in beneficio propter communionem causae. pag. 76. col. 2. num. 3.
 Beneplacitum, uerbum q. boni uiri arbitrium importet. pag. 267. col. 1. nu. 15.
 Bona patris non esse filio obligata pro legitima. pa. 29. col. 1. num. 37.
 Bona fides quod sicut in corporalium rerum praescriptione requiritur, ita in incorporaliu. pag. 135. col. 2. num. 28.
 Bona fides in corporalibus praescribendis, in quo differat ab incorporalium praescriptione. ibid. num. 29.
 Bona fides quod interueniat a principio in corporalium rerum praescriptione, quod satis sit, ostenditur. ibid. num. 30.
 Bona fides perpetua, q. in incorporalium rerum praescriptione requiratur. pag. 136. col. 1. num. 31.
 Bona fides perpetua, q. in fructuum praescriptione requiratur. ibid. col. 2. nu. 32.
 Bona fides perpetua, quod in praescriptione procedente ex generali titulo requiratur. ibid. nu. 33.
 Bona fides, quod in praescriptione corporalium semper praesumatur, secus in incorporalibus. ibid. nu. 34. 35. & 36.
 Bona fides, quod in praescribenda libertate contra quamcunq. seruitutem praesumatur. pagina 137. colum. 1. num. 37.
 Bona fides, quod in praescribenda libertate contra rusticam seruitutem non requiratur. ibidem. numero 38.
 Bona fides quod non requiratur in praescribenda libertate contra rusticam seruitutem, quae sit ratio. ibidem col. 2. nu. 39. 40. & 41.
 Bona maior auius quod pro alendo possessore maioratus

libere alienari possint. pag. 230. col. 1. nu. 79.
 Et an id procedat, cum tempore mortis patris filius habuisset sufficiens patrimonium quod ille nepos profudit. ibid. num. 80.
 Bona ecclesiae quod sicut alienantur pro redemptione captiuorum, ita & pro libertate incarceratorum. pag. 233. col. 1. nu. 99.
 Bonorum ex diutina possessione, quod diuisio inter heredes praesumatur. pag. 153. col. 1. nu. 34.
 Bono uiro q. non liceat decipere quenquam, etiam intra dimidiam. pag. 210. col. 1. nu. 57.
 Et quam hinc cautela Ioannes de Anania excogitauerit. ibid. col. 2. nu. 58.

C.

Casus septimus seu ablatiuus, absolute positus an conditionem importet? pag. 267. col. 1. nu. 16.
 Casus septimus seu ablatiuus licet faciat conditionem, q. tamen actum non suspendat. ibid. col. 2. nu. 17.
 Captatoria uoluntas q. libertatis fauore sustineatur. Et tex. in l. fideicommissaria libertas. ff. de fideicom. liber. tribus modis declaratur. pagi. 273. col. 1. & 2. numero. 51.
 Captatoria uoluntas q. non sit, in qua substantia dispositionis non confertur in alterius arbitrium, sed electio, uel declaratio. pag. 276. col. 2. nu. 1.
 Captatoriam uoluntatem propter piam causam sustineri. pag. 273. col. 1. nu. 50.
 Captatoriam uoluntatem an statutum approbare possit? pag. 274. col. 1. nu. 52.
 Captatoriam uoluntatem lege regia uideri permissam. ibid. num. 53.
 Capti in bello gesto inter Christianos q. non efficiantur serui capientium. pag. 232. col. 2. num. 97.
 Carolus primus Hispaniae Rex, & Caesarum omnium clarissimus, quod iure potuerit in uita sua eligere in regnorum suorum successionem excellentissimum Philippum filium suum, ostenditur. pag. 289. col. 1. num. 10.
 Causa quod alia liberationis, alia obligationis sit. pag. 35. col. 2. nu. 4.
 Censum annuum qui debet rei censuali, quod non prohibeatur imponere seruitutem, eo quod firmitus ius habeat quam emphyteuta. pag. 162. col. 1. nu. 11.
 Charitatem bene ordinatam initium capere a seipso qua lege probetur, ostenditur. pag. 169. col. 2. nu. 6.
 Citari q. debeat pars in cuiuscunq. instrumenti praesentatione. pag. 83. col. 1. nu. 7.
 Citatio in quibus casibus in transcribendo exemplo requiratur. pag. 83. col. 2. nu. 9.
 Citatio sola an interrumpat praescriptionem? pag. 157. col. 2. num. 75.
 Et lege partite quid in hoc statutum sit. ibidem. numero. 76.

Citatio

REPERTORIUM.

Citatio sola an interrumpat prescriptionem? pag. 157. col. 2. nu. 75.
 Et lege partile quid in hoc statutum sit? ibidem numero. 76.
 Citatio sola q. iure canonico prescriptionem interrumpat. pag. 158. col. 1. num. 77.
 Et an id in foro civili sit obseruandum, cum concernat peccatum. ibid. nu. 78.
 Citatio ut prescriptionem interrumpat, q. apud iudicem competentem factam esse oporteat. pag. 158. col. 2. num. 80.
 Citatio ut prescriptionem interrumpat, oportet actorem comparuisse in iudicio. ibi. nu. 81.
 Citatio ut prescriptionem interrumpat, an oporteat esse factam animo litis prosequende? ibid. nu. 82.
 Citatio ad domum q. non sufficiat ut aliquis possit excommunicari. pa. 284. col. 2. nu. 6.
 Citationē in instrumēti praesentatione an in dubio praesumatur interuenisse. pa. 83. col. 1. nu. 8.
 Citationem ad domum cum persona non inuenitur iure fieri posse ostenditur. pag. 284. col. 1. nu. 3.
 Citationem ad domum cum persona non inuenitur iure fieri posse siue in civilibus siue in criminalibus palam sit. ibid. nu. 4.
 Citationem ad domum quoq; conductam, cum persona non inuenitur fieri posse ostenditur. ibid.
 Clausula, si preces ueritate nitantur, q. in Principis re scripto adesse debeat. pag. 92. col. 2. nu. 1.
 Clausula, si preces ueritate nitantur, si in re scripto non fuerit adiecta, an sit satis illam esse subintellectam? ibid. nu. 2.
 Clausula, si preces ueritate nitantur, q. respectu illarum clausularum, Ex certa scientia, Motus proprii, & similia, censeatur repetita. pag. 93. colum. 1. numero. 3.
 Clausula illa, Non obstantibus quibuscunq; apostolicis constitutionibus, q. conciliaribus constitutionibus non censeatur derogati. Et quomodo iura, quae pro hac opinione ab Archidiacono allegantur, id nuncius probent. pag. 96. col. 2. nu. 17.
 Clausula illa adiecta instrumento donationis, ut tot censeantur donationes, quot sunt res donate, an suppleat defectum insinuationis? pag. 275. col. 2. numero. 8.
 Clericus an sicut & miles post sententiam latam exceptionem peremptoriam opponere possit. Et an clerici & militis par sit causa? pag. 3. col. 2. nu. 7.
 Clericus iniurius an palinodiam recitare teneatur? pa. 4. col. 1. nu. 8.
 Clericus quod torqueri possit, licet miles non possit. ibidem. num. 9.
 Clericus & laicus si simul delinquant, an laicus etiam sit a iudice ecclesiastico iudicandus? pag. 77. col. 1. num. 6.
 Clerico infirmo, qui sanus non solet horis interesse, non

dari distributionem. pag. 271. col. 2. nu. 44.
 Cognati usq; ad quē gradum ad accusandum & transigendum admittantur? pag. 111. col. 2. nu. 54.
 Compromissum factum de pluribus rebus, quod unica sententia absolui possit. pag. 275. col. 1. nu. 6.
 Concessio quod uideatur reuocata, si concedenti incipiat esse damnofa. pag. 168. col. 2. nu. 3.
 Conclusio quod disceptationum litigantium sit terminus. pag. 49. col. 1. nu. 40.
 Condictio ob causam quare in contractibus innominatis locum non habeat? pag. 261. col. 1. nu. 3.
 Conditioni ob causam an sit locus in contractu, Facio ut des, in quo non datur actio praescriptis uerbis? pa. 258. col. 1. num. 11.
 Conditio etiam tacita quod dispositionem cui inest suspendat. pag. 267. col. 2. nu. 18.
 Conditionem an importet septimus seu ablatius casus absolute positus? pag. 267. col. 1. nu. 16.
 Conditionem licet faciat septimus seu ablatius casus, quod tamen actum non suspendat. ibid. col. 2. nu. 17.
 Confessio etiam ficta quod ueluti erronea reuocetur. pa. 42. col. 2. nu. 18.
 Confessio erronea quod non praedictet consentienti, quominus ex ueritate se iuuare possit. pag. 35. col. 2. num. 2.
 Confessio an praedictet, si ego fundum qui meus est, tuum esse confiteor. ibid. nu. 4.
 Confessio in iudicio facta, quod errore probato ad sententiam usq; reuocetur. pag. 39. col. 1. nu. 1.
 Confessio etiam geminata ut erronea potest reuocari. pag. 41. col. 2. nu. 11.
 Confessio iurata & erronea reuocari potest. ibidem. num. 12.
 Confessio quibus casibus ut erronea reuocatur, quod impensa aduersario refici debeat. pag. 44. col. 2. num. 27.
 Confessio erronea, quod lata sententia non reuocetur. pag. 49. col. 1. nu. 38.
 Confessio erronea, quod post conclusionem causae non reuocetur. ibid. nu. 39.
 Confessio erronea, quod etiam in fauore libertatis non praedictet Et declaratur tex. in l. 1. § si legatarius, ff. ad leg. falcid. pag. 53. col. 1. nu. 3.
 Confessionis reuocanda facilitatem, an uerba illa, Petrus ex certa scientia iuris & facti ita confessus est, auferant. pag. 39. col. 1. nu. 4.
 Confessionem ut erroneam quod non solum propriam, sed procuratoris etiam dominus reuocare possit. pag. 40. col. 1. nu. 6.
 Confessionem serui erroneam q. liceat domino reuocare. pag. 43. col. 1. nu. 19.
 Confessionem filij quod etiam pater si sit erronea reuocet. ibid. nu. 20.
 Confessionem erroneam q. quis reuocare possit, etiam si cum illa aliqua concurrant indicia. ibid. nu. 21.

REPERTORIUM.

Confessionem erroneam ex positione libelli resultantem quod reuocare liceat. *ibid.* nu. 22.
 Confessionem erroneam resultantem ex instrumento gaurentigio, quod quis reuocare non possit. *ibid.* n. 23.
 Confessionem erroneam quod non nisi semel reuocare liceat. *ibid.* nu. 24.
 Confessionem quod quocunque tempore reuocare possit is, qui dolo aduersarij ad confitendum fuerit inductus. pag. 50. col. 2. nu. 48.
 Confessus per errorem, etiam si dato termino responderit, q. confessionem reuocet. pag. 42. col. 1. nu. 15.
 Confessus per errorem, q. confessionem reuocet, etiam si preceptum de soluendo sequutum fuerit. *ibidem* num. 16.
 Confusio actionum inter heredem et testatorem quare sit induta? pag. 296. col. 1. num. 11.
 Coniunctus pro coniuncto usq. ad quem gradum sine mandato agat in iudicio. pag. 112. col. 1. nu. 56.
 Consilium ab uno petisse, modo ille sit praestantissimus, q. satis erit. pag. 25. col. 1. nu. 25.
 Consilium ab uno petisse q. sit satis, si publice pro dirimendis questionibus sit deputatus. *ibid.* col. 2. nu. 26.
 Consuetudo aliqua ut praescribatur, an quasi possessio sit necessaria. pag. 144. col. 2. nu. 4.
 Contractus omnes, qui cum principe celebrati fuerint, q. sint ipso iure nulli, si illis dolus causam dederit. pag. 193. col. 1. nu. 7.
 Contractus dolo factus an iure naturali ualeat. *ibidem* num. 8.
 Contractus prodigi an firmetur iuramento? pag. 204. col. 1. nu. 36.
 Contractus uniuersus utrum corrumpat, si plures res uno contractu uenerint diuersis pretijs, et in una eorum deceptio contingat. pag. 211. col. 1. nu. 63.
 Contractus pro obseruantia poenam promittens, an sine metu poena contractum praetextu lisionis ultra dimidiam rescindere possit. pag. 213. col. 2. nu. 74.
 Contractus quatuor tantum innominati. pag. 241. col. 2. num. 16.
 Et q. multae praeterea ex iure nostro dispositiones enumerentur, quae sunt innominatae, ostenditur. *ibidem* num. 17.
 Contractus innominati simplices nec respectui q. sint plures. pag. 242. col. 1. nu. 18.
 Contractus innominatus simplex pactum nudum. *ibid.* num. 19.
 Contractus innominati an concipiantur per dictionem, si, an uero tantum per dictionem, ut. *ibid.* nu. 20.
 Contractus innominati si duplicentur, quo pacto de illis erit iudicandum? pag. 243. col. 2. nu. 22.
 Contractus innominatus an sit permutatio? *ibid.* nu. 23.
 Contractus innominatus, Transactio. pag. 244. col. 1. nu. 24.
 Contractus innominatus an sit Donatio? *ibid.* num. 25.
 Contractus dotis an sit innominatus. *ibid.* col. 2. nu. 26.

Contractus innominatus an sit Feudum? pag. 245. col. 1. num. 27.
 Contractus nominatus an sit Emphyteusis, uel innominatus? *ibid.* num. 28.
 Contractus precariae an sit nominatus uel innominatus? *ibid.* num. 29.
 Contractus diuisionis an sit nominatus, uel innominatus? pag. 245. col. 2. nu. 32.
 Contractus innominati q. iure gentium inuenti fuerint, ostenditur. *ibid.* num. 33.
 Contractus q. sit emptionis et uenditionis si res pro pecunia detur. pag. 246. col. 1. nu. 1.
 Contractus quis erit aestimandus, si pecunia et species dentur? *ibid.* nu. 2.
 Contractus quis sit aestimandus, si non possit constare maior ne sit quantitas, an species, ostenditur. *ibid.* col. 2. num. 3.
 Contractus permutationis, et contractus, Do ut des, an inter se differant? pag. 248. col. 1. nu. 9.
 Contractus innominati q. naturam contractuum nominatorum quibus magis assimilantur, sortiantur. pag. 258. col. 2. nu. 4.
 Contractus innominati a forma ineundi an a forma implendi cognoscantur ut denominentur? pag. 259. col. 1. nu. 5.
 Contractus substantia q. in alterius arbitrium conferri possit. pag. 265. col. 1. nu. 6.
 Contractus substantia q. in partis ipsius uoluntatem conferri non possit. *ibid.* nu. 7.
 Contractus substantia q. fauore dotis in partis uoluntatem conferatur. pag. 266. col. 1. nu. 10.
 Contractum innominatum esse qui dicitur, iuro ut iures. pag. 260. col. 2. nu. 9.
 Contractum ultro citroq. obligatorium in testamento etiam celebrari posse, ostenditur. pag. 292. col. 2. num. 2.
 Contractu ex innominato duplicato an alio praescriptis uerbis oriatur? pag. 260. col. 1. nu. 7.
 Contractu in innominato, Facio ut facias, qui non impleuit, q. teneat alteri qui impleuit ad id quod interest. pag. 261. col. 1. nu. 1.
 Contractuum nominatorum et innominatorum differentia iure canonico esse admissam ostenditur. pag. 245. col. 1. nu. 30.
 Contractuum nominatorum et innominatorum differentiam iure Hispano esse admissam, palam fit. *ibid.* col. 2. nu. 31.
 Contractuum innominatorum naturam an nomina indita conuentionibus a partibus immutent. pag. 260. col. 2. nu. 8.
 Contractibus q. hodie lege regia iuramentum addere non liceat. pag. 203. col. 2. nu. 35.
 Contractibus in innominatis an obligatio naturalis ante implementum oriatur? pag. 248. col. 1. numero. 17.

Et an

REPERTORIUM.

Et an iure Canonico actionem producant? pag. 249. col. 1. nu. 18.
 Et an iure Hispano? ibid. col. 2. nu. 19.
 Et quid si iuramentum illis acceperit? ibid. nu. 20.
 Contractibus in innominatis an obligatio implementi loco sit? ibid. nu. 21.
 Contractibus in innominatis q. obligatio dandi non sit precisa, sed ad id quod interest. pag. 249. col. 1. nu. 22.
 Contractibus in innominatis an liberetur debitor re perempta. pag. 249. col. 2. nu. 24.
 Contractibus in innominatis q. fauore dotis non sit locus pœnitentiæ. pag. 250. col. 1. nu. 28.
 Contractibus in ultro citroq. obligatorijs ut primum obligatus definit dare, quod sit in mora. pag. 253. col. 1. nu. 6.
 Et quod idem sit in ultimis uoluntatibus. ibid. nu. 7.
 Contractibus in innominatis q. non habeatur ratio interesse affectionis, licet aliud sit in nominatis. pagin. 261. col. 1. nu. 2.
 Contractibus in innominatis quod peti possit id quod interest conuentionem fuisse seruatum, uel id, quod propter implementum implens amisit. ibid. col. 2. nu. 4.
 Contractibus in innominatis an actur actio contraria? pag. 262. col. 1. nu. 6.
 Creditor, qui iudicis opera & manu rē suā habere nō potest, quod sibi eam propria auctoritate occupare liceat. pag. 61. col. 1. nu. 17.
 Custos arcis domino noctu pulsanti non aperiens, quod non censatur fidem uiolasse. pag. 182. col. 2. nu. 5.
 D.
Damnatus ad pœnā capitalem, quod nō sit necessario uita priuandus. pag. 106. col. 2. nu. 32.
 Datio ad factum ordinata, quod iudicetur potius factū, quā datio. pag. 255. col. 2. nu. 3.
 Datio an sit uel factum promissio de parendo sententiæ arbitri: Et an uideatur usura suspiciōe laborare? ibid. nu. 4.
 Dati appellatione factum etiam comprehenditur, ostenditur. pag. 241. col. 2. nu. 15.
 Datiue actiones an ad heredes transmittantur? pag. 254. col. 1. nu. 11.
 Datorum repetitionem sola æquitate morali impediri ostenditur. pag. 60. col. 2. nu. 14.
 Debitum naturaliter ciuilitur indebitum quo pacto ex errore repeti possit? pag. 61. col. 1. nu. 18.
 Debitum ciuilitur, & indebitum naturaliter quo pacto repetatur. pag. 62. col. 1. nu. 21.
 Debiti naturaliter quod non sit repetitio. pag. 3. col. 2. nu. 6.
 Debitor an in cōtractibus innominatis liberetur re perempta. pag. 249. col. 2. nu. 24.
 Debitor q. potest pignus luere, quod iam potuit credi-

tor uenundasse. pag. 270. col. 1. nu. 34.
 Debitor si quod debet, promittat sub hypotheca bonorum, minimum damnum esse. pag. 37. col. 1. nu. 3.
 Deceptio intra dimidiā an in foro animæ sit licita? pag. 213. col. 1. nu. 73.
 Deceptus ultra dimidiā quando quis dicatur? pag. 205. col. 2. nu. 40.
 Et q. satis sit uel unius nūmi esse deceptionem ultra dimidiā. pag. 206. col. 1. nu. 41.
 Decepto ultra dimidiā iusti pretij licere agere ex. l. rē maioris. ad contractus rescissionem, uel ut res sibi restituantur. pag. 191. col. 2. nu. 1.
 Decepto quæ actio competat. pag. 207. col. 1. nu. 45.
 Decepto quod beneficium. l. rē maioris. triginta annos duret. pag. 208. col. 1. nu. 46.
 Et quod iure regni quatuor annos duret. ibid. nu. 47.
 Et q. ecclesiæ, principi, uel reipublicæ triginta annos adhuc duret. ibid. nu. 48.
 Et q. imò sint qui existiment quadraginta annos dura re. ibid. nu. 49.
 Decimarum collector q. per agrum debentis decimam, ut decimam sibi colligat, intrare possit. pag. 184. col. 2. nu. 16.
 Defensionem si quis promittat, quod contra se eam præstare non teneatur. pag. 169. col. 2. nu. 9.
 Delictum si sit enorme, q. etiam post transactionem imponatur pœna ordinaria. pag. 110. col. 1. nu. 48.
 Delictum si pœnam sanguinis non exigit, q. non liceat transigere, etiam si accusator petat reo pœnam sanguinis imponi. pag. 114. col. 1. nu. 66.
 Delictum q. etiā in testamento cōmuti possit. pag. 297. col. 2. nu. 3.
 Delicta enormia quæ sint. ibid. col. 2. nu. 49.
 Deputati ad pecunias distribuendas in redemptionem captiuorum, q. in asserendo in libertatem homines incarceratos illas distribuere possint. pag. 233. col. 2. nu. 101.
 Dies & Consul, q. in constitutionibus clausis in corpore iuris necessario non apponantur. pag. 86. col. 1. nu. 3.
 Dies, & Consul, q. in scriptura priuata non requirantur. Et declaratur tex. in. l. cum tabernam. §. idem. ff. de pignorib. ibid. nu. 4.
 Dies & Consul q. in scriptura priuata requirantur, si de tertij præiudicio agatur. ibid. col. 2. nu. 5.
 Dies & Consul q. in instrumento publico requirantur. ibid. nu. 6.
 Dies & Consul q. in testamento inter liberos, & ad alias causas non inferantur. pag. 87. col. 2. nu. 9. & 20.
 Dies, locusq. & tempus commissi criminis an & quando apud proprium sacerdotem sit inferendus? pag. 91. col. 1. nu. 28.
 Dispositio dicentis se uelle persolui quod inuentum fuerit scriptum in schedula quæ est apud custodem Franciscanorum, an ualeat? pag. 277. col. 2. nu. 12.

REPERTORIUM.

Diuisio facta cum herede putatio, quod non noceat uero heredi propter iuris ignorantiam. pag. 31. col. 2. num. 1.
Doctor legum, an post sententiam latam exceptionem peremptoriā opponere possit? Et quid dicendum de aduocato? pag. 5. col. 1. nu. 10.
Doctores malos consulere, etiā si plures sint, quod non erit satis. pag. 25. col. 2. nu. 27.
Dolia an sint pars fundi? pag. 275. col. 1. nu. 4.
Dolus et fraus, quod ex enormi lesione resultare praesumantur. pag. 191. col. 2. nu. 2.
Dolus an ipso iure contractum uitiet? ibid. nu. 3.
Dolus an uitiet contractum cui accessit iuramentum? pag. 192. col. 1. nu. 4.
Dolus, quod non quis contractum uitiet, sed qui prudentissimum capere posset, ostenditur. ibid. col. 2. nu. 45.
Dolus an iure Canonico ipso iure omnes contractus uitiet? ibid. nu. 6.
Dolus si contractibus cum principe celebratis causam dederit, quod ipso iure nulli sint. pag. 193. col. 1. nu. 7.
Dolus, quod professionem religionis non uitiet. ibid. col. 2. num. 3.
Donum actionum nos habere ostenditur. pa. 135. col. 1. nu. 11.
Dominium, quod uenditor generis transferre uideatur. pag. 246. col. 1. nu. 5.
Domini translatio est contra substantiam contractus emptionis et uenditionis. pag. 246. col. 2. nu. 4.
Domini translationem an uerbis suscipio, uel recipio importet? pag. 247. col. 2. nu. 7.
Dominus rei subtrahit, quod non possit impedire iudicem procedentem contra furem, etiam si dicat furtum fuisse factum sua uoluntate. pag. 124. col. 2. nu. 105.
Dominus syluae qui concedit alicui usum nemoris, an alteri eundem usum concedere possit? pag. 166. col. 2. num. 5.
Dominus seruitutis aquae, an alteri eius aquae seruitutem constituere possit? ibid. nu. 6.
Dominus an possit rescindere contractum factum a procuratore, etiam si deceptio non fuerit ultra dimidia. pag. 211. col. 1. nu. 66.
Dominus rei quod solus illi seruitutem imponat. pa. 150. col. 2. nu. 2.
Domini praedij tributarii, quod ueri domini non sint. pag. 160. col. 2. nu. 1.
Domini quod non obtinebunt contra uasallos pro meritis uel iure hospitiorum, etiam si et longi temporis praestationi adiciant tituli allegationem. pag. 153. col. 2. nu. 37.
Et an id procedat, etiam si tempore immemoriali illa oblata fuisse probetur? pag. 154. col. 1. nu. 38.
Domino prohibente, quod domum alienam nemini liceat ingredi. pag. 182. col. 2. nu. 2.
Donatio an sit contractus innominatus? pag. 244. col. 1. num. 25.

Donatio causa mortis, quod etiam in alterius arbitrium conferri possit. pag. 265. col. 1. nu. 4.
Dos quod semper constituenda sit honestati eius, quae nubit. pag. 220. col. 2. nu. 17.
Dotis nomine, quod hodie lege regia non liceat parentibus pro filia maiorem quantitatem promittere, quam legitime nomine ad filiam pertineat. pag. 220. col. 2. num. 18.
Et quid si pater contra faciat? pag. 221. col. 1. nu. 19.
Et quid si fideiussor pro huiusmodi dote obligetur? ibidem.
Et quid ante legem regiam Salicet. determinauerit. ibid. nu. 20.
Dotis et donationis propter nuptias ex causa, quod deficientibus alijs bonis res quae subiacent fideicommissariae restitutioni alienari possint. pag. 226. col. 1. num. 42.
Dotis ex causa quod res litigiosa alienari possit. ibid. num. 43.
Dotis ex causa, quod libertus in fraudem patroni rem alienare possit. ibid. nu. 44.
Dotis propter causam multa ex iuris solennibus remitti, ostenditur. ibid. nu. 45.
Dotis contractus an sit innominatus? pag. 244. col. 2. num. 26.
Dotis fauore, quod substantia in partis uoluntatem conferatur. pag. 266. col. 1. nu. 10.
Dotem congruam censeretur pro filia, quamcumque pater assignauerit, ostenditur. pag. 221. col. 1. nu. 21.
Dotium priuilegia, quod etiam in foraminis quae sunt steriles competant. pag. 235. col. 1. nu. 213.
Dubitans sicut et errans, quod confessionem reuocet. pa. 39. col. 1. nu. 3.
Duces, Comites, uel Marchiones, an in dubio bona libera, an potius feudaliter habere praesumantur. pag. 137. col. 1. nu. 2.

E.

Ecclesia, quod in dubio praesumatur libera, nisi quis se in eam ius patronatus habere probet. pag. 172. col. 2. num. 2.
Ecclesia praeter ceteris cultrix et auxilium iustitiae. pag. 210. col. 1. nu. 56.
Electio si alicui intra certum tempus datur, quod intra illud eligere debeat. pag. 270. col. 1. nu. 33.
Electio si datur alicui absolute aliquarum personarum, quod personam etiam ingratam et testatori infestam eligere possit. pag. 278. col. 1. nu. 14.
Electio si ita alicui a testatore committatur, ut eos quos dignos esse putauerit eligat, quod eligens indignum, prius uetur iure eligendi, ostenditur. ibid. col. 2. nu. 15.
Electio facta de digno, omisso digniori, an ualeat? pag. 279. col. 2. nu. 18.
Et quid in foro animae quoque dicendum sit. pag. 280. col. 1. num. 19.

Electio

REPERTORIUM.

Electio pauperum si custodi Franciscanorum à testa-
tore sit commissa, an suos fratres eligere possit. *ibidem*
col. 2. num. 21.
Electio facienda inter pauperes si alicui fuerit à testa-
tore commissa, an is seipsum in pauperē eligere pos-
sit. *ibidem*. num. 22.
Electio si alicui sit commissa, an ex necessitate eligere
tentatur? pag. 288. col. 2. nu. 7.
Electio personæ q. etiam actu inter uiuos fieri possit.
ibidem. num. 9.
Electio tēpore præuenta, q. iure optimo ad tempus usq;
mortis reuocari possit. pag. 289. col. 1. nu. 11.
Electio si fiat ante tempus, q. nullum ius quærat electio-
nem. pag. 290. col. 1. nu. 15.
Electio, de qua in §. si duos, q. in testamento fieri possit.
pag. 297. col. 2. nu. 1.
Electio si cui sit commissa, & eam faciat in parte, & ne
gligat in parte, q. electio ualeat solum in illa parte.
pag. 298. col. 1. nu. 7.
Electus ab hærede testatoris, q. uideatur nominatus in
primo testamento. pag. 291. col. 1. nu. 1.
Eligens q. non possit eum nominare, quem non posset
primus testator. *ibidem*. nam. 2.
Eligens q. filium suum etiam spurium eligere possit. *ibi-
dem*. col. 2. nu. 3.
Eligentis ex testamento q. gabelæ pro electione non
debeatur, sed ex primo testamento. pag. 290. col. 2.
num. 16.
Eligere si hæres definat, q. omnes de familia ad fidei-
commissum admittantur. pag. 281. col. 1. nu. 23.
Et quid si res effecti uinculo subiecta, quo pacto omnes ad-
mittantur? *ibidem*. nu. 24.
Eligere iure potuisse Cesarum omnium clarissimū Ca-
rolum primum Hispaniæ Regem in uita sua in re-
gnorum suorum successionem excellentissimum Phi-
lippum filium suum, ostenditor. pag. 289. col. 1. n. 10.
Eligere iussus q. uideatur eligere, si heredem instituat.
pag. 298. col. 2. nu. 8.
Eligendi ius, q. unica electione acquiratur. pag. 134.
col. 2. num. 23.
Elemosynæ subsidium, q. domesticis potius quàm extra-
neis sit elargiendum. pag. 170. col. 1. nu. 10.
Emancipationis & patriæ potestatis differentia in quibus
hodie sit sublata. pag. 22. col. 1. nu. 11.
Emancipatus filius, q. etiam hodie ex potentia suiuitatis
hæreditatem non transmittat. pag. 22. col. 2. nu. 13.
Emancipatus filius an iam iure nouiori abstentionem
reuocet? pag. 17. col. 2. nu. 10.
Emancipato an competat beneficium reuocandæ abste-
ntionis? pag. 21. col. 2. nu. 10.
Emphyteusis an sit contractus nominatus, uel innomi-
natus? pag. 245. col. 1. nu. 28.
Emphyteuta an rei emphyteuticæ seruitutē imponat?
pag. 161. col. 1. nu. 6.
Emphyteuta q. possit pignori rem emphyteuticam.

ibidem. col. 2. nu. 8.
Emphyteuta q. rem emphyteuticam liberè donare pos-
sit. *ibidem*. nu. 9.
Emphyteutam non posse alienare, non esse perpetuum
ostenditur. pag. 161. col. 2. nu. 7.
Emptor qui aliquem deceptum in emptione, si malit præ-
tium supplere quàm rem restituere, pretium ipsum,
non etiam pretij usuras esse soluendas. pag. 209. col.
2. num. 52.
Emptor si in re emptæ thesaurum inuenerit, an uendi-
tor thesauri prætextu agere possit beneficio. l. rem
maioris. pag. 211. col. 1. nu. 62.
Emptori, à quo res euincitur beneficio. l. rem maioris, q.
melioramenta sint soluenda. pag. 209. col. 2. nu. 53.
Emptori à quo res euincitur beneficio. l. rem maioris,
q. impensæ sint soluendæ. *ibidem*. nu. 54.
Episcopus q. priuet executorem malè exequentem. pa-
269. col. 2. nu. 29.
Episcopus, quem habere oportet certā uisitationis mer-
cedem in monasterio quolibet anno, q. nō amittat eā
nisi tempore duplicato. pag. 188. col. 2. nu. 7.
Episcopus an ex legato conuerso in usus ecclesiæ quar-
tam habere debeat? pag. 291. col. 2. nu. 4.
Episcopus conferens beneficia an liberalitatē exerceat?
pag. 296. col. 1. nu. 21.
Episcopus dicitur præbendam dare, non donare. *ibidem*. col.
2. num. 22.
Episcopus an beneficium quod confert, pēsione prægra-
uare possit? *ibidem*. nu. 23.
Encaustum quid sit. pag. 92. col. 1. nu. 8.
Erratis hæres, q. eius confessionem ante finitam causā
reuocare possit. pag. 41. col. 2. nu. 14.
Error facti proprii quando sit tolerabilis. pag. 52. col.
1. num. 51.
Error quo pacto sit probandus. *ibidem*. colum. 2. nu-
mero 53.
Error iuris obscurissimus, q. usucapionem non impediat.
pag. 68. col. 1. nu. 16.
Error iuris, q. in causā damni euitandi nemini noceat.
pag. 26. col. 2. nu. 29.
Erroris exceptio, an hodie executioni opponi possit?
pag. 42. col. 2. num. 17.
Errorem q. ad sententiam usq; probare potest, qui fal-
so instrumento usus est. pag. 39. col. 1. nu. 2.
Errorem non esse necesse probare, si incontinenti fiat
reuocatio. pag. 40. col. 1. nu. 7.
Errorem sui aduocati q. quis usq; ad sententiam reuo-
care possit. pag. 41. col. 1. nu. 9.
Errorem q. non licebit corrigere, si à sententia appella-
tum sit. pag. 49. col. 2. nu. 41.
Errorem q. corrigere liceat, si maxima sit erroris pro-
babilitas? *ibidem*. nu. 42.
Exceptio peremptoria post latam sententiam an habeat
locum solum in militibus equestribus? pag. 5. colum.
2. num. 11.

Et an

REPERTORIUM.

- Et an habeat locum in militibus nostri temporis? ibi.
- Exceptio, quæ non excluditur per sententiam, quod per executionem excludatur. pag. 6. col. 2. nu. 13.
- Exceptio peremptoria post latam sententiam, an in rusticis locum habeat? pag. 9. col. 1. nu. 24.
- Exceptio nullitatis q. possit quodcumq. opponi. pag. 10. col. 1. nu. 30.
- Exceptio expensarum q. post rem iudicatam opponatur. pag. 11. col. 2. nu. 37.
- Exceptio compensationis q. post rem iudicatam opponatur. ibid. nu. 38.
- Exceptio confecti inuentarij, an post rem iudicatam opponatur? ibid. nu. 40.
- Exceptio pretij non soluti, an opponatur post rem iudicatam? pag. 12. col. 1. nu. 41.
- Exceptio diuisionis & epistolæ diui Adriani an opponi possit in executione. ibid. col. 2. nu. 42.
- Exceptio ordinis et authenticæ, Præsente, an opponi possit post rem iudicatam? pag. 13. col. 1. nu. 43.
- Exceptio cedendarum actionum an possit opponi post rem iudicatam. ibid. col. 2. nu. 44.
- Exceptio orta post rem iudicatam, uel in ipsa sententia renouata opponi potest post rem iudicatam. ibi. nu. 45.
- Exceptio odiosa opponi potest post rem iudicatam. ibi. nu. 46.
- Exceptio excommunicationis opponitur post rem iudicatam. ibid. nu. 47.
- Idem esse in exceptione exterminationis. ibid. nu. 48.
- Et in exceptione usurarij contractus. pa. 14. col. 1. nu. 49.
- Exceptio quod post sententiam opponi possit, si lex remoueat à persona potentiam contrahendi, ut in muliere contrahente sine licentia mariti. ibid. nu. 50.
- Exceptio excommunicationis an opponatur coram iudice seculari. pag. 14. col. 2. nu. 56.
- Exceptio pretij non soluti quod obstat emptori, etiam stante lege ordinamenti. 4. tit. 8. lib. 3.
- Exceptio erroris an hodie executioni opponi possit. pag. 42. col. 2. nu. 17.
- Exceptio dilatoria per errorem facti omissa, an post litem contestatam opponi possit. pag. 46. col. 2. nu. 34.
- Exceptio spoliationis quod post litem contestatam non proponatur, si spoliatus scisset illam sibi competere. pag. 48. col. 2. nu. 36.
- Exceptio q. in dubio sit perpetua censenda, uel fauorabilis. pag. 64. col. 1. nu. 33.
- Exceptionis appellacione, propriè peremptoriam contineri. pag. 15. col. 2. nu. 59.
- Exceptione nullitatis etiam reiecta, q. opponi possit illa, quæ ex defectu iurisdictionis provenit. pag. 10. col. 2. nu. 31.
- Exceptiones peremptorie, q. non nisi ante sententiam opponi possint. pag. 2. col. 1. nu. 1.
- Et quæ sit ratio huius regule communis. ibid. num. 2.
- Exceptiones peremptorie q. etiam possint post sententiam opponi, casus singulares describuntur. ibid. col. 2. nu. 3. 4. 5. 6. & 7.
- Exceptiones quæ sententiam non perimunt, sed restringunt, quod etiam post rem iudicatam opponuntur. pa. 11. col. 2. nu. 36.
- Exceptiones dilatorie an post rem iudicatam opponi possint? pag. 15. col. 2. nu. 58.
- Exclusus ab uno capite successiōis, an à cæteris, quibus potuit admitti, exclusus uideatur. pa. 29. col. 1. nu. 38.
- Excommunicationis exceptio, an opponatur coram iudice seculari? pag. 14. col. 2. nu. 56.
- Excommunicationis de uiribus quando non dubitatur, coram seculari opponitur. pag. 15. col. 1. nu. 57.
- Executio quando sit in ipsamet re petita, quod non requiratur citatio. pag. 6. col. 2. nu. 15.
- Executio quando petitur post desertam appellationem, an requiratur citatio? pag. 7. col. 1. nu. 16.
- Executio si petatur contra heredem condemnati, an requiratur citatio? ibid. col. 2. nu. 17.
- Executio si fiat non à iudice causæ, sed ab eius successore, an requiratur citatio? ibid. nu. 18.
- Executio si petatur non ex sententia, sed ex instrumento garantigio, an citatio requiratur? pag. 8. col. 1. nu. 20.
- Executio an ex publico instrumento competat, si non habeat clausulam garantigiam? ibid. nu. 21.
- Et an in huiusmodi executione libelli oblatio requiratur, & in quo casu? ibid. col. 2.
- Executionē sententiæ an citatio precedere debeat? pa. 6. col. 2. nu. 14.
- Executor testamenti, q. in domesticos suos pauperes relictos distribuatur. pag. 170. col. 1. nu. 12.
- Executor datus à testatore præsens & tacens cogitur exequi. pag. 268. col. 2. nu. 23.
- Etiam sitacite uel expresse agnouerit post mortē defuncti. ibid. n. 24.
- Executor q. etiam cogatur exequi si quid sibi relictum sit. ibid. nu. 25.
- Executor non exequens quod statim priuatur relicto. ibid. nu. 26.
- Executor consanguineus compellitur exequi. pag. 269. col. 1. nu. 28.
- Executor qua actione compellatur? ibid. n. 31.
- Executor negligēs an possit purgare moram? pa. 282. col. 1. nu. 27.
- Executoris datio q. etiam rupto testamento ex nouella constitutione conseruetur. pag. 269. colum. 2. nu. 30.
- Executorem testamenti an ad executionem iudex compellere possit? pag. 269. col. 1. nu. 27.
- Exemplum q. contra eum qui illud dedit, probationem inducat. pag. 82. col. 1. nu. 2.
- Exemplum si sit à notario desumptum, q. probationē inducat. ibid. col. 2. nu. 4.
- Exemplum si cum iudicis autoritate sit desumptum, quod probationē inducat. ibid. nu. 5.
- Exemplum

REPERTORIUM.

Exemplum ut transcribatur, q. ambæ partes citari debeant. pag. 83. col. 1. nu. 6.

Exemplum desumptum sine iudicis autoritate, an faciat aliquam probationem? pag. 84. col. 1. nu. 11.

Exemplum repertum in archiuo publico, an probet? ibid. num. 12.

Exemplum nimis antiquum an faciat probationem? ibid. col. 2. nu. 13.

Exemplum quando dicatur fuisse confectum. ibidem. num. 14.

Exemplum q. parte non opponente probet. Et quod iure regio sit præceptum registra à Tabellionibus debere seruari, ostenditur. ibid. nu. 15.

Extensio q. in exorbitantibus et limitarijs sit licita. pag. 219. col. 1. nu. 9.

Factum est genus, et diuiditur in affirmatiuum et negatiuum. pag. 243. col. 1. nu. 21.

Facti affirmatiui promissio, q. ad heredes transeat. pag. 165. col. 1. nu. 29.

Facti affirmatiui promissio indeterminata, q. ad heredes non transeat. pag. 165. col. 2. nu. 30.

Facta locabilia quo pacto ab his quæ locari non solent secerantur. pag. 251. col. 2. nu. 4.

Facultas prætorie successionis, quod anno finiatur. pag. 30. col. 1. nu. 39.

Facultas uariandi concessa patrono laico, an ad heredes transmittatur? pag. 54. col. 2. nu. 5.

Falcidia an sit debita ipsis legatarijs, quibus detrahatur naturaliter? pag. 55. col. 2. nu. 2.

Falcidie remissio quod insinuationem non exigit. pag. 56. col. 1. nu. 3.

Falcidiam an in foro animæ heres rectè excipiat. pag. 57. col. 1. nu. 6.

Fenestram si quis promittat in domo sua se non aperturum, si ille uendat domum illam an emptor fenestrâ aperire possit? pag. 164. col. 2. nu. 27.

Feudum an ex causa dotis uel donationis propter nuptias alienari possit? pag. 234. col. 1. nu. 105.

Feudum an sit contractus innominatus? pag. 245. col. 1. nu. 27.

Fideicommissario an Trebellianica naturaliter debeatur? pag. 56. col. 2. nu. 4.

Fideicommissum quod sicut pro fame ita et pro honore conseruando liceat grauato euertere. pag. 230. col. 2. nu. 84.

Et etiam pro alendis eius liberis. pag. 231. col. 1. nu. 85.

Et pro alenda etiam nuru. ibid. nu. 86. et 87.

Fideicommissum an pro sumptibus uilitiæ uel doctoratus euertere liceat? ibid. nu. 88.

Fideicommissum quod pro redimendo grauato ab hostiū seruitute euertere liceat. pag. 232. col. 1. nu. 94.

Fideicommissum an liceat euertere pro redimendis pa-

tre uel filio patris grauati, si non sint capti à barbaris, sed apud fideles detineantur? ibid. nu. 96.

Fideicommissum an pro eximendo à publicis carceribus grauato uel eius filio euertere liceat? ibid. nu. 98.

Fideicommissum q. propter incarcerationum libertatem euertere non possit, resoluitur. pagina. 233. col. 2. nu. 102.

Fideicommissum totum q. ex causa dotis uel donationis propter nuptias alienari possit. pagina. 235. col. 1. nu. 109.

Fideicommissa à legatis differre. pagina. 264. col. 1. nu. 3.

Fideicommissa iure. ff. an efficaciter peteretur? pag. 264. col. 2. nu. 4.

Fideiussor quod sub hypotheca bonorū possit quod simpliciter debet principalis promittere. pag. 37. col. 1. nu. 4.

Fideiussor pœnam promittit, quam non debet principalis. ibid. nu. 5.

Fideiussor quod pro fideiussione pecuniam accipere possit. pag. 199. col. 2. nu. 27.

Filia exclusa à testamento lapsu. 30. annorū, an habeat alios triginta ad adeundum ab intestato. pag. 30. col. 2. nu. 42.

Filius an abstensionis reuocandæ facultatem ad heredem transmittat. pag. 17. col. 1. nu. 9.

Filius habens substitutum an abstensionem reuocare possit? pag. 16. col. 2. nu. 7.

Filius emancipatus an iam iure nouiori abstensionem reuocet? pag. 17. col. 2. nu. 10.

Filius emancipatus, quod etiam hodie ex potentia suæ hereditatem non transmittat. pag. 22. col. 1. nu. 12.

Filius uxoratus q. hodie hereditatem non transmittat. ibid. col. 2. nu. 13.

Filius in legitima parentis q. agat causa damni euitandi. pag. 26. col. 2. nu. 30.

Filius an priuetur legitima eo q. non fecerit inuentarium? pag. 27. col. 1. nu. 31.

Filius si pro maleficio condemnatur, quod pater pro eo condemnationem soluere nō teneatur. ibid. col. 2. nu. 33.

Filius q. legitimam solum ex bonis paternis non accipiet. pag. 28. col. 2. nu. 35.

Filius in quo casu legitimam solum ex bonis paternis accipere possit. pag. 29. col. 1. nu. 36.

Filius spurius q. ad accusandam patris mortem admittatur. pag. 112. col. 1. nu. 58.

Filius familias quod naturaliter teneatur mutuas pecunias sibi datas in uita patris soluere. pag. 63. col. 2. nu. 30.

Filius familias q. in foro conscientie creditoribus satisfacere teneatur. ibid. nu. 31.

Filius familias q. Macedoniano renuntiare non possit. pag. 71. col. 1. nu. 9.

Filius

REPERTORIUM.

Filius q. potius teneatur subuenire patri infideli, quam extraneo fideli. pag. 170. col. 2. nu. 11.
Filius commoratus in quasi possessione libertatis, q. ad huc libertatem emancipationis contra patrem probare teneatur. pag. 176. aliis. 180. col. 1. nu. 3.
Filius commoratus in quasi possessione libertatis quod libertatem emancipationis contra patrem probare teneatur, nisi seorsum à patre tanquam emancipatus diu habitasse probetur. ibid. col. 2. nu. 4.
Filius grauatus restituere hereditatem, an detrahat duas quartas legitimam, & Trebellianicam? pag. 222 col. 1. nu. 33.
Et quid in hoc ius Pontificum statuerit. ibid. nu. 39.
Filius arrogatus an detrahat duas quartas? pag. 223. col. 2. nu. 38.
Filius quod non detrahat nisi unam quartam, iubente testatore Trebellianicam in legitimam imputari. ibidem. nu. 39.
Filius q. nō detrahat duas quartas, si legitima filij grauati ad semissem ascendat. ibid. nu. 40.
Filius quod pro constituenda dote matri suae res subiectas restitutioni alienare non possit, eo quod ipse eā dotare non teneatur. pag. 228. col. 2. nu. 67.
Filius ex propria ancilla procreatus seruus est patris sui. pag. 240. col. 2. nu. 5.
Filius q. quoad honores semper patrē suum sequatur. ibid. nu. 6.
Filius naturalis quis sit. pag. 241. col. 1. nu. 11.
Filius uulgo quæsit in omnibus matris conditionem sequuntur. pag. 241. col. 1. nu. 9.
Filius naturales quod apud Hispanos hidalguia perfruatur. ibid. nu. 10.
Filius legitimati principis rescripto quod à tributorum exemptione non eximantur. ibid. nu. 12.
Filius illustrium uulgo quæsit, an cogantur contribuere? ibid. nu. 13.
Filio repudianti maternam hereditatē, quod non liceat pœnitere. pag. 16. col. 1. nu. 1.
Filio repudianti paternam hereditatem, quod pœnitere liceat. ibid. nu. 2.
Filio abstinentē se à paterna hereditate, reliquias quasdam suitatis superesse ostenditur. ibid. nu. 3.
Filio, cui pater dedit coheredem extraneum, an liceat abstentionem reuocare? ibid. col. 2. nu. 5.
Filio emancipato quod hodie pater pupillariter substituere non possit. pag. 22. col. 2. nu. 14.
Filio emancipato an saltem intra annum abstentionem reuocare liceat? ibid. nu. 15.
Filio emancipato an saltem pro sua legitima, si eam semel repudiasset, pœnitere liceat. ibid. nu. 16.
Filio quod nobilitas uulgo Hidalguia dicta à solo patre in Castellano principatu descendat. pag. 240. col. 2. nu. 7.
Neque ualere statutum in contrarium, nisi fiat ab eo, qui non recognoscit superiorem. ibid. nu. 8.

Fisci causa q. semper priuilegijs singularibus sit munita. pag. 171. col. 1. nu. 2.
Fisci priuilegia, quod ultra casus in iure expressos non extendantur, atque ideo iura de priuatis constituta, ad fiscum etiam regulariter pertinere ostenditur. ibid. nu. 3.
Frater fratri an querat ex stipulatione? pag. 79. col. 1. nu. 15.
Frater quod pro dotanda sorore res fideicommissio subiectas alienare possit. pag. 227. aliis 229. colum. 2. nu. 62.
Fugiens post accusationem, q. non ex hoc presumatur deliquisse. pag. 99. col. 2. nu. 1.
Fundator maioratus q. possit filiū ingratum maioratus exheredare. pag. 296. col. 1. nu. 19.
Fundum cum pertinentijs petens, q. seruitutes quoq. petiisse uideatur. pag. 155. col. 2. nu. 58.
Furis pœna apud Hispanos que sit. pag. 102. colum. 1. nu. 11.
Furtum unum si tribus equipolleat, an ei pœna mortis imponatur? pag. 102. col. 1. nu. 12.

G.

Gabella, quod ex testamēto eligentis pro electione non debeatur, sed ex primo testamēto. pa. 290. col. 2. nu. 16.
Glo. 1. l. summa rerum. explicatur. pagi. 9. colum. 1. nu. 23.
Glo. 2. expeditur. ibid. nu. 24.
Glo. in parte, ipso iure, expeditur. ibid. nu. 27.
Glo. in parte, uti, expeditur. pag. 10. nu. 19.
Glo. difficilis declaratur. pag. 35. col. 1. nu. 8.
Glo. omnes. l. si non transactionis. expeditur. pag. 38. col. 1. nu. 10.
Glo. magna. in parte, error, declaratur. pag. 43. col. 2. nu. 25.
Glo. facti. declaratur, & examinatur, an exceptio dilatoria omissa per errorem facti possit opponi post litem contestatam. pag. 463. col. 2. nu. 34.
Glo. obscura Irnerij declaratur. pagina. 53. colum. 2. nu. 4.
Glo. uerb. autoritas. declaratur. pagi. 73. colum. 2. nu. 18.
Glo. cuiusdam argumenta, ex quibus uidetur discontinuas seruitutes triginta annis praescribi. pa. 156. col. 2. nu. 66.
Glo. 1. Altijs. omnes expediuntur. pagi. 179. colum. 1. nu. 34.
Glo. 1. in parte, praescriptis uerbis. in omnibus difficultatibus explicatur. pag. 251. colum. 2. nu. 5. & pag. 252. colum. 1. & 2.
Glo. in parte, de dolo, declaratur. pagi. 253. columna. 1. nu. 8.
Glo. due priores. l. in arbitriū. ff. de legat. 2. expeditur. pag.

REPERTORIUM.

pag. 269. col. 1. num. 19.
 Glo. 1. §. si de falcidia. ff. de leg. 2. explicatur. pag. 291. col. 2. num. 5.
 Glo. necesse. explicatur. num. 6.
 Glo. omnes. §. sed si uno. ff. de leg. 2. expediuntur. pag. 296. col. 2. num. 4.
 Glo. §. si duos. ff. de leg. 2. expediuntur. pag. 298. col. 2. num. 9.
 Gratia Papæ, quod ad beneficia post gratiam creata non pertineat. pag. 186. col. 2. num. 4.
 Grauatius si non possit se ex fructibus atq; redditibus ipsius fideicommissi alere, quod ut se alat, fideicommissum euertere possit. pag. 230. col. 1. num. 78.
 Grauatius an priuilegium Auth. Res que. C. communia. de leg. 2. fideicommissi. alteri cedere possit? pagin. 234. col. 1. num. 106.
 Grauatius in magna quantitate quando quis dicatur, ut reductioni sit locus. pag. 270. col. 2. num. 41.
 Et intra quantum tempus huiusmodi reductio peti possit? pag. 271. col. 1. circa princ.
 Grauatius restituere post mortem suam pauperibus, an statim restituere possit? pag. 289. col. 1. num. 12.

H.

Hæreditas in minus soleuni uoluntate relicta, an debeatur naturaliter? pag. 33. col. 2. nu. 7.
 Hereditas quare ad heredes non transmittatur, ratio quedam præter omnes recensetur. p. 54. col. 2. nu. 3.
 Et inde egregia quedam Barto. determinatio notata. ibid. num. 4.
 Heres errantis, q. eius confessionem ante finitam causam reuocare possit. pa. 41. col. 2. num. 14.
 Heres an in foro conscientie falcidiam recte excipiat. pag. 57. col. 1. nu. 6.
 Heres quod confessionem erroneam defuncti reuocet. pag. 54. col. 1. num. 1.
 Heres quod libellum obscurum à defuncto oblatum non declaret. ibid. col. 2.
 Heres legitimus an scriptus potius ad accusandum admittatur? pag. 113. col. 1. nu. 59.
 Heres suus quando pro accusanda morte patris scripto præferatur. ibid. num. 60.
 Heres si testatoris iussu rem aliquam uendat, an possit deinde beneficio. l. rem maioris. agere? pagin. 211. col. 2. num. 64.
 Heres, qui non elegit, an possit moram purgare? pagin. 282. col. 1. num. 26.
 Heres quod usumfructum sibi in re legata debitum retinere non possit. pag. 284. col. 2. num. 1.
 Heredis institutione ualere collatam in arbitrium tertij. pag. 265. col. 1. num. 2.
 Herede legatario, uel donatario registri transcribente, an iudicis autoritas sit necessaria? pag. 83. col. 2. num. 10.
 Herede deficiente eligere, omnes de familia admitti ad

fideicommissum. pag. 281. col. 1. nu. 23.
 Et quid si res esset uinculo subiecta, quo pacto omnes admittantur? ibid. num. 24.
 Herede constituto in mora eligendi, an si unus ex legatarijs petat legatum, auferat alijs ius petendi? pagin. 283. col. 2. nu. 1.
 Et quo pacto id sit intelligendum, tribus ex Bartolo conclusionibus declaratur. ibid. nu. 2.
 Hora an in instrumento publico inferi debeat, et an sit de substantia contractus publici? pagin. 87. colum. 1. num. 8.
 Hospitale si sit erectum sine episcopi autoritate, quod eius prælatura non possit à Papa impetrari. pagin. 155. col. 1. num. 47.
 Hospitale quod in dubio semper episcopi autoritate erectum præsumatur. ibid. nu. 48.
 Hospitale si sit erectum cum episcopi autoritate, quod ei ecclesiastica immunitas competat. ibidem. numero. 49.
 Hypotheca an re cuius daret? pagin. 214. colum. 2. num. 75.

I.

Ignorantia, error, nescientia, et titubatio q. differre soleant, ostenditur. pag. 2. col. 1. nu. 1.
 Ignorantia, error, nescientia, et titubatio cum tam ad factum quam ad ius communiter referatur, q. non differant. ibid.
 Ignorantia iuris q. non prodest in lucro, uel quasi. Et hæreditatem opulentam ac lucratiuam in dubio præsumi. pag. 20. col. 1. nu. 1. et 2.
 Ignorantia iuris, q. ita demum noceat, si ignorans potuit consulere peritiores. pag. 23. col. 2. nu. 18.
 Ignorantia iuris, an locum habeat in expressa hereditatis repudiatione per errorem facta. ibid. nu. 19.
 Ignorantia iuris, q. in excusando aliquem à delicto semper obstat. ibid. nu. 20.
 Ignorantia legis, q. ante duos menses promulgationis excuset. pag. 66. col. 1. num. 6.
 Ignorantia constitutionum extrauagantium an excuset? pag. 67. col. 2. nu. 11.
 Ignorantia legum, dolus sit, an lata culpa? pag. 67. col. 2. num. 13.
 Ignorantia legum respectu casuum specialium, an sit lata culpa? ibid. col. 14.
 Ignorantia legum difficilius, q. præ ceteris non sit lata culpa. pag. 68. col. 1. num. 15.
 Ignorantia iuris consuetudinarij, quod neminem excuset. ibid. col. 2. num. 19.
 Ignorantia iuris, quod magis ætati quam sexui faueat. pag. 64. col. 2. num. 1.
 Ignorantia iuris quod aliquando excuset, ut si illud sit mere positium. pag. 66. col. 1. nu. 1.
 Ignorantia iuris municipalis promulgati, quod non excuset. ibid. num. 2.

REPERTORIUM.

Ignorantia iuris priuati quod alienigenam excuset. ibi-
dem. nu. 3.
Ignorantia priuati iuris, q. in ciue nouiter recepto tole-
rabilis sit. ibid. nu. 5.
Ignorantia iuris ciuiliis, q. personas ecclesiasticas excu-
set. pag. 67. col. 1. nu. 10.
Ignorantia iuris consuetudinarij, q. neminē excuset. pa-
68. col. 2. nu. 19.
Imperatoris de potestate qui disputat, q. sacrilegiū com-
mittat. pag. 91. col. 1. nu. 3.
Imperatores Romani, qui diuina nomina libēius usur-
parint, recensentur. pag. 91. col. 2. nu. 4.
Imperatorū excessus, se suaq. diuina ac caelestia appellā-
tium, describuntur. pag. 92. col. 1. nu. 6.
Imperialibus rescriptis obuiare, q. instar sacrilegij sit.
pag. 91. col. 1. nu. 1.
Incarceratos eximere q. sit pium sicut et captiuos re-
dimere. pag. 233. col. 1. nu. 100.
Incorporalia q. nec mobilia sint, nec immobilia. pag. 159
col. 2. nu. 86.
Inhibitio principalis, q. ad fideiussorē nō pertineat. pa-
78. col. 2. nu. 12.
Institutio talis quod ualeat. Instituo pauperes Christi,
quos custos Franciscanorum nominauerit. pag. 276.
col. 2. nu. 2.
Institutio incerte personae pauperum fauore q. ualeat.
pag. 277. col. 1. nu. 3.
Et q. in predicta institutione non uideantur omnes
pauperes instituti, se hi duntaxat qui sunt domicilij
testatoris. ibid. nu. 4.
Institutus in re certa dato coherede uniuersali, q. unam
tantum quartam detrahat. pagina. 223. colum. 1. nu-
mero. 37.
Instrumentum quid sit. pag. 275. col. 1. nu. 5.
Interruptio quod quaedā sit naturalis et quaedā ciuiliis.
pag. 157. col. 1. num. 69.
Interruptio naturalis q. pro fit omnibus, ciuiliis solū in-
terrumpenti. pag. 159. col. 1. nu. 83.
Interruptio ciuiliis quod ad res mobiles non pertineat.
pag. 157. col. 2. nu. 74.
Interruptionis naturalis exempla. pag. 157. col. 1. num-
70. et. 71.
Inuecta et illata in domū conductam mercede non cō-
sistente in pecunia numerata, an teneātur pro pensio-
ne domus. pag. 250. col. 2. nu. 2.
Iudex quod arbitrium suum ad mortem usq. extendere
possit. pag. 104. col. 2. nu. 27.
Iudex an non obstante transacione possit in causa pro-
cedere. pag. 110. col. 1. nu. 47.
Iudex q. possit ut uerū ualorē rei percipiat, rem ipsam
uisere, etiam factis à partibus probationibus. pa. 212.
col. 2. num. 72.
Iudici an liceat abbreviare tempora iure data ad adeū-
dam hereditatem. pag. 31. col. 1. nu. 43.
Iudices ecclesiastici, q. poenā perpetui carceris non im-
ponant. pag. 103. col. 2. nu. 19.

Iurās se non petiturum iuramenti relaxationem in uen-
ditione, quando huius etiam iuramēti relaxationem
petere poterit. pag. 202. col. 1. nu. 33.
Iuramentum q. hodie lege regia cōtractibus addere nō
liceat. pag. 203. col. 2. nu. 35.
Iuramentum q. non deferatur nisi in cōtractibus bonae
fidei arbitrijs. pag. 253. col. 2. nu. 9.
Ius adeundi de iure ciuili quāto tempore praescribatur.
pag. 30. col. 1. nu. 40.
Ius immiscendi competens suis heredibus quanto tempo-
re praescribatur. ibid. col. 2. nu. 41.
Ius successionis q. ad decimum usq. gradum protenda-
tur. pag. 111. col. 2. nu. 55.
Ius colligendi decimas maximi praedictij esse, quoniam
ex illis annui redditus prouenirent. pag. 147. col. 2.
num. 20.
Ius pascendi in pratis alienis, quanto tempore praescri-
batur. pag. 151. col. 2. nu. 32.
Ius patronatus quanto tempore praescribatur. pag. 155.
col. 1. nu. 53.
Ius patronatus quod nō uendatur, sed praescribi possit.
ibid. num. 54.
Ius patronatus quod quadraginta annis praescribatur,
si titulus adsit praescribenti, aliās minime. ibid. col.
2. num. 55.
Ius non habere, uel nō posse illud allegari paria esse. pa-
156. col. 2. nu. 63.
Ius Canonicum etiam in materia uenialis culpa quod
in foro seculari sit obseruandum. pag. 158. colum. 2.
num. 79.
Ius patronatus an sit considerabile. pag. 261. colum. 2.
num. 5.
Ius excipiendi q. etiam in singularem successorem tran-
seat. pag. 296. col. 2. nu. 2.
Iuris ignorantia quod nō prodest in lucro uel quasi. Et
hereditatem opulentam ac lucratiuam in dubio praes-
sumi. pag. 20. col. 1. nu. 1. et. 2.
Iuris ignorantia quod ita demum noceat, si ignorans
potuit consulere peritiores. pagina. 23. columna. 2.
num. 18.
Iuris ignorantia, an locum habeat in expressa heredita-
tis repudiatione per errorem facta. ibid. nu. 19.
Iuris ignorantia quod in excusando aliquem à delicto
semper obsit. ibid. nu. 20.
Iuris error, quod in causa damni cuiādi nemini noceat.
pag. 26. col. 2. nu. 29.
Iuris ignorantia, quod magis aetati quā sexui faueatur.
pag. 64. col. 2. nu. 1.
Iuris ignorantia quod aliquādo excuset, ut si illud sit me-
re positium. pag. 66. col. 1. nu. 1.
Iuris municipalis promulgati ignorantia, quod non ex-
cuset. ibid. nu. 2.
Iuris priuati ignorantia, quod alienigenam excuset. ibi-
dem. nu. 3.
Iuris municipalis aduersus ignorantia q. alienigena re-
stitui possit. ibid. nu. 4.

REPERTORIUM.

Iuris privati ignorantia, quod in ciue nouiter recepto tolerabilis sit. ibid. nu. 5.
Iuris civilis ignorantia, quod personas ecclesiasticas excuset. pag. 67. col. 1. nu. 10.
Iuris obscurissimi error, quod usucapionem non impediat. pa. 68. col. 1. nu. 16.
Iuris consuetudinarij ignorantia, quod neminem excuset. ibid. col. 2. nu. 19.
Iuris publici quæ sunt quod tempore ordinario non capiatur. pag. 156. col. 1. nu. 63.
Iure donantis resolutio, quod ius accipientis resoluatur. pag. 162. col. 1. nu. 11.
Iussus restituere uni de familia, quod duobus restituere possit. pag. 297. col. 2. nu. 4.
Iussus restituere duobus, quod uni soli restituere non possit. pag. 298. col. 1. nu. 6.
Iussus eligere, quod videatur eligere, si heredem instituat. ibid. pag. 2. nu. 8.
Iustinianus Imperator quid noui induxerit in auth. res quæ. C. communia. de leg. cū idem iureconsulti statuerint in l. mulier. §. cū proponeretur. ff. ad Trebell. ostenditur. pag. 226. colum. 1. numero. 46. 47. 48. 49.
Iustitie ministris reos inquirentibus quod domos priuatorum inquirere liceat. pag. 182. col. 2. nu. 3.
Legans rem communem cū herede, quod partem etiam heredis legasse uideatur. pag. 285. colum. 1. nu. 5.
Legans fundum, quod usufructū eius etiam alienū legare uideatur. ibid. col. 2. nu. 6.
Legate testatore ecclesie, de qua ecclesia accipi debeat. pag. 277. col. 1. nu. 6.
Legante testatore Deo, uel Christo, cui legatum debetur. pag. 277. col. 2. nu. 9.
Legatarius quod eiusdem rei legate partem accipere parte altera repudiata, minimè possit. pag. 274. col. 2. nu. 1.
Legatarijs imperfecti testamenti quod minimè competat remedium denuntiationis euangelicæ aduersus heredes legitimos. pag. 60. col. 2. nu. 15.
Legatarijs imperfecti testamenti quod non liceat occurrere rem sibi legatam. ibid. nu. 16.
Legatum incertæ quantitatis in tutelâ uia publicæ quod ualeat. pag. 184. col. 1. nu. 13.
Legatum canonicis quod ad canonicos post legatum alios non pertineat. pag. 186. col. 2. nu. 3.
Legatum quod dicatur purū, etiā non expressa quantitate in legato. pag. 271. col. 2. nu. 46.
Legatū quod in arbitratu ipsius heredis conferri possit. pag. 265. col. 1. nu. 3.
Legatum relictum in alterius uoluntatē an ualeat. pag. 273. col. 1. circa princ.
Legatum quod non censeatur unum, si plures res legentur,

sed plura. pag. 274. colum. 2. nu. 2.
Legatum quod intra tempus datum heredi ad arbitrandū sit conditionale. pag. 283. col. 1. nu. 30.
Legatum si unus ex legatarijs petat heredem constituto in mora eligendi, an alijs ius petendi auferat? pag. 283. col. 2. nu. 1.
Et quo pacto sit intelligendum, tribus ex Bartolo conclusionibus declaratur. ibid. nu. 2.
Legatum alternatiuum unum esse, non duo, atque idem esse in legato sub contrarijs conditionibus relicto, ostenditur. pag. 286. col. 1. nu. 1.
Legatum factum de re debita creditori, quod non ualeat. pa. 287. col. 1. nu. 2.
Etiā si improprie ille creditor sit. ibid. nu. 3.
Etiā si debitū esset ex contractu stricti iuris. pa. 288. col. 1. nu. 4.
Item etiam si debito addatur hypotheca bonorū. ibid. nu. 5.
Etiā si debitum temporale legetur cum adiectione actionis perpetuæ. ibid. col. 2. nu. 6.
Legatum si conuertatur in usus ecclesie, an de eo episcopus quartam habere debeat? pa. 191. col. 2. nu. 4.
Legaticausam lucratiuā esse, et ideo in illa non promdesse iuris ignorantiam ostenditur. pa. 20. colum. 2. nu. 4.
Legati modum an arbitrator absente herede arbitretur? pag. 271. col. 2. nu. 45.
Legato in alternatiuo electio cuius sit, heredis ne an legatarij? pa. 286. col. 2. nu. 3.
Legato prædio, censeri legatam seruitutem. pa. 156. col. 2. nu. 60.
Legata à fideicommissis differre ostenditur. pag. 264. col. 1. nu. 3.
Legatorum tractatus quare in tres libros sit distributus. pa. 264. col. 1. nu. 2.
Legitimus post mortem patris, an auferat hereditatem legitimis? pag. 19. col. 1. nu. 19.
Legitimati principis rescripto, à tributorum exemptione non eximuntur. pag. 241. col. 1. nu. 12.
Legitima quod in uita patris non sit filijs debita, sed quasi debita. pag. 27. col. 1. nu. 32.
Legitima iurata renuntiatio quod ob enormē lesionem rescindatur. pag. 207. col. 1. nu. 44.
Legitimus an scriptus heres, potius admittatur ad accusandū. pag. 113. col. 1. nu. 59.
Lex Regia. 4. titu. 8. lib. 3. ordinamenti. pag. 11. col. 2. nu. 39.
Lex partite. 4. titu. 19. part. 6. declaratur. pag. 45. col. 2. nu. 30.
Lex fin. tit. 13. lib. 3. ordinament. contra Lopium declaratur. pag. 140. col. 1. nu. 52.
Lex. 40. Tauri expenditur. pagin. 155. colum. 2. numero. 56.
Lex deprecatio. ad leg. Rhod. de iact. qua constat Imperatorem esse mundi dominum, quo pacto sit intelligenda. pag. 173. col. 2. nu. 5.

REP ERTORIUM.

Lex si cum consilio Senatorum facta fuerit, quod ei ob id multū authoritatis accedat. pag. 96. col. 2. nu. 16.
 Lex Scribonia negans seruitutum præscriptionē, quomodo sit intelligenda. pag. 150. col. 2. nu. 28.
 Legis. Sancimus. intellectus traditur. pag. 85. colum. 1. num. 17.
 Legis. Præses prouinciæ. tertius nec uulgaris intellectus assignatur. pag. 170. col. 2. nu. 15.
 Legis. Rem maioris. beneficium antiquis Iureconsultis fuisse ignotum. ostenditur. pag. 194. col. 1. in prin.
 Legis. ratione correctæ, quod lex ipsa uideatur correctæ. pag. 117. col. 1. nu. 78.
 Legis. ignorantiæ, quod ante duos menses promulgationis exisset. pag. 66. col. 1. nu. 6.
 Legi iustæ quod unusquisque ex ui præcepti obtemperare teneatur. pag. 183. col. 2. nu. 9.
 Legem à principe condendam esse cum concilio procerum ratione ostenditur. pag. 93. col. 2. nu. 7.
 Legem condere quod supremi gradus meri imperij sit. ibid. nu. 8.
 Legem Regiam uideri captatoriam uoluntatem permississe. pag. 274. col. 1. nu. 53.
 Lege regia quod nō liceat priuatis hominibus cū suis scribere dignitates proxiimiari. pag. 91. col. 2. nu. 3.
 Lege partitæ non ualere uenditionem propter superpressam seruitutem rei uenditæ. pag. 146. col. 1. nu. 14.
 Lege Aquilia quoque eum agere posse, cui seruitus turbata est, ostenditur. pag. 167. col. 2. nu. 6.
 Lege partitæ restrictam esse licentiam altius edificandi. pag. 179. col. 1. nu. 31.
 Lege Regia hodie non licere parentibus pro filio maiore quantitate dotis nomine promittere, quam legitime nomine ad filium pertineat. pag. 220. col. 2. nu. 18.
 Et quid si pater contra faciat. pag. 221. col. 1. in prin.
 Lege regia non licere promittere pro arrhis ultra decimam partem bonorum promittentis. ibid. col. 2. nu. 26.
 Et in contrariū factā obligationē irritari. ibi. nu. 27.
 Neque licere legibus hoc disponentibus renuntiare. ibid. nu. 28.
 Lege partitæ onus alendi filium nefarij conceptus, uel incestuosi in solo patre ipso, nō in cæteris ascendentibus esse statutum ostenditur. pagina. 228. colum. 2. num. 66.
 Leges quod ante duos promulgationis menses ligent scientes. pag. 66. col. 2. nu. 7.
 Leges loquentes de possessione, et in quasi possessione esse accipiendas ostenditur. Et quod idē sit in statutis. pag. 132. col. 1. nu. 5. et col. 2. nu. 6.
 Leges retractus quod non habeant locum in seruitute uenditæ. pag. 159. col. 2. nu. 87.
 Legum ignorantia, dolus sit, an lata culpa. pag. 67. col. 2. nu. 13.
 Legum ignorantia respectu casuum specialium, an sit lata culpa. ibid. nu. 14.

Legum difficultum ignorantia, quod præ cæteris non sit lata culpa. pag. 68. col. 1. nu. 15.
 Legibus regni permissam donationem filio in potestate propter causam studij. pag. 232. col. 1. nu. 93.
 Libellus quid sit. pag. 76. col. 1. nu. 1.
 Libellus querelæ criminalis, quod diem et Consulem continere debeat. pag. 88. col. 2. nu. 17.
 Libellus querelæ criminalis etiam in delictis quæ non infamant quod diem et Consulem requirat. pag. 89. col. 1. nu. 18.
 Libellus, in quo agitur de delicti crimine obiecto ad eleuandam fidem testis, quod diem et Consulem continere debeat. ibid. nu. 19.
 Libellus quod parte non opponente non requirat diei et Consulis appositionem. ibid. col. 2. nu. 20.
 Libellus accusatorius quod non requirat loci neque temporis commissi criminis insertionem, si causa coram Principe agatur. ibid. nu. 21.
 Libellus quod diem et Consulem non requirat, quando sola facti inspecta ueritate proceditur. pag. 90. col. 1. nu. 22.
 Libellus quod non debeat continere tempus illatæ iniuriæ, si agatur actione criminali ciuilitè intentata. ibid. nu. 23.
 Libellus quod super adulterio procedat, si de stupro probetur. pag. 95. col. 1. nu. 9.
 Libellorum legis solennitatem quæ Inquisitores hereticæ prauitatis obseruare non teneantur. pag. 90. col. 1. numero. 24.
 Libellorum solennitas quæ in leuibus criminibus locum non habeat. ibid. nu. 25.
 Libellorum solennitas, quæ in crimine notorio non sit necessaria. ibid. col. 2. nu. 26.
 Libellorum lex quæ in accusatione de falso non sit obseruanda. ibid. nu. 27.
 Liberatio quæ nō prius cōdicatur, quam debitū soluat. pag. 37. col. 2. nu. 7.
 Libertas quæ ex testamento imperfecto non debeatur. pag. 52. col. 2. nu. 1.
 Libertas contra rusticam seruitutem quod sine ciuili quasi possessione præscribatur. pag. 145. col. 1. nu. 9.
 Libertas personalis quanto tempore præscribatur. pag. 159. col. 2. nu. 88. 89. et 90.
 Libertus quæ in fraudem patroni rem ex causa dotis alienare possit. pag. 226. col. 1. nu. 44.
 Lite mora inter fiscum et priuatum, quæ procurator Cesaris sit iudex. pag. 171. col. 1. nu. 4.
 Literæ regie quæ forma sint scribende. Et an ea priuatis uti liceat. pag. 91. col. 2. nu. 1. et 2.
 Literas Regis seu Papæ qui falso fabricat, si sit laicus quæ poena plectatur. Et quid si sit clericus. pag. 126. col. 1. nu. 11.
 Locabilia facta quo pacto ab his quæ locari non solent, fecernantur. pag. 251. col. 2. nu. 4.
 Locatio ut constet, oportere mercedem consistere in pecunia numerata. pag. 250. col. 2. nu. 1.

REPERTORIUM.

Locus contractus an in instrumento inseri debeat? pag. 87. col. 2. num. 11.

Locus collati ordinis an in literis episcopalibus sit inserendus? ibid. nu. 12.

Lucrū iam radicātū qui admittit, q. damnum pati uideatur, ostenditur pag. 21. col. 1. nu. 7.

Lucrum iam radicatum si amittatur, quibus casibus is qui amittit, damnum pati non uideatur. ibid. col. 2. nu. 8. & 9.

Lumina erigere, ex quibus religiosæ personæ prospici possint, an liceat? pag. 176. col. 1. nu. 19.

M.

Maiores q. ad lucra quoq; restituantur. pag. 64. col. 2. nu. 2.

Maioratus mortuo possessore, q. quasi possessio etiā in successorem ipso iure transeat. pag. 132. col. 2. nu. 7.

Maioratus rerum possessor, q. seruitutem illis imponere possit. pag. 162. col. 1. nu. 13.

Maioratus res possidens, q. rerum illarum sit dominus. ibid. col. 2. nu. 14.

Maioratus possessor, q. seruitutē acquirere possit. ibid. num. 15.

Maioratus successor an teneatur solvere debita prædecessoris? pag. 291. col. 2. nu. 7. 8. 9. 10. & 11.

Maioratus successor an teneatur stare locationibus prædecessoris? ibid. nu. 12.

Et an eius morte conductores etiam hoc casu possint relinquere successoris res conductas? pag. 293. col. 2. nu. 13.

Maioratus successor an sententia lata contra prædecessorem præiudicet. ibid. col. 2. circa fin.

Maioratus successor, q. uiuo possessore p eo quod sua interest in iudicio compareat. pag. 294. col. 2. nu. 15.

Maioratus antiqui successor, an ab eo exheredari possit à possessore propter ingratitudinem? ibid. nu. 16.

Maioratus fundator q. filiū ingratum maioratu exheredare possit. pag. 296. col. 1. nu. 19.

Maioratus successor an teneatur stare cōuentionibus ac transactionibus factis à prædecessore? ibid. nu. 20.

Maioratum qui regia facultate constituit, q. cum mutare possit, nisi iam rei traditionem fecisset. pag. 290. col. 2. nu. 17.

Mala fides, bona fides, non mala fides, unde producantur? pag. 135. col. 1. nu. 26. & 27.

Mala fides respectu unius, an impediat usucapionē contra alium. pag. 139. col. 1. nu. 46.

Mandatum quo ad debitores, q. non sit necesse gratuitum esse. pag. 258. col. 2. nu. 2.

Mandatum ad debitorum exactionem, q. per conuentionem de exigendis debitoribus cōsecutur factū. ibid. n. 3.

Maritus, qui post adulterium commissum uxorem cognouit carnaliter, q. ins accusandi amittat. pag. 122. col. 1. nu. 94.

Maritus q. rei dotali seruitutem imponat. pag. 162. col. 2. num. 18.

Marito dicente in testamento filium suum, quem uxor

nominauerit percepturam quintam ac tertiam bonorum suorum partem, intra quantum tempus teneatur uxor nominare. pag. 282. col. 1. nu. 28.

Mater diues, quod pro constituenda dote filie suæ bona restitutioni subiecta alienare possit. pag. 227. alijs 229. col. 1. nu. 59.

Mater diues, q. filiā inopē dotare teneatur. ibid. nu. 60.

Mater heretica, q. filiam orthodoxā dotare teneatur. ibid. num. 61.

Matrimonium q. in alterius arbitrium conferri possit. pag. 265. col. 1. nu. 5.

Merum imperium q. tempore ordinario contra priuatum queratur. pag. 140. col. 2. nu. 54.

Miles q. etiam post sententiam latam, non autem executionem factam exceptionem peremptoriam opponere possit. pag. 2. col. 2. nu. 3.

Miles etiam actor quod post sententiam latam, &c. possit exceptionem peremptoriam opponere. Et quæ sit ratio huius. ibid. nu. 6.

Miles, q. etiā in facti nō iuris solum omiſsa allegatione exceptionem allegare possit. ibid. nu. 5.

Miles si agat per procuratorem, aut alienā causam tractet, q. post sententiam latā exceptionē peremptoriā opponere non possit. pag. 9. col. 2. nu. 25.

Militis aduersarius, q. post sententiam latam, non autem executionem factam exceptionē peremptoriam opponere possit. pag. 2. col. 2. nu. 4.

Militi an priuilegium militare ipso iure cōpetat, an per in integrum restitutionem. pag. 9. col. 2. nu. 27.

Minor an restituatur contra confessionem, ex qua sola constat de delicto contra eum. pag. 45. col. 1. nu. 29.

Minor q. in integrum restitutioni renuntiare non possit. pag. 71. col. 1. nu. 8.

Minor iurans, an sit certiorandus? pag. 202. colum. 2. nu. 34.

Minore repudiante hereditatem, q. in dubio concedenda sit in integrum restitutio. pag. 20. col. 1. nu. 2.

Minoribus q. etiam pro re minima restitutio in integrum restituatur. pag. 65. col. 1. nu. 3.

Molendinum antiquum si quis habeat, an uolentem in eodem fluuine aliud molendinum superius edificare prohibere possit. pag. 171. col. 2. nu. 5.

Monasterium quod compellere possit uicinum sibi uendere seruitutem altius non edificandi. pag. 176. col. 2. num. 20.

Mulier an teneatur consulere peritiores longè distantes. pag. 23. col. 2. nu. 21.

Mulier quæ non consuluit peritiores, q. propter bella, discordiam, aeris pestilentiam, atq; insidias castitatis excusetur. pag. 24. col. 1. nu. 22.

Mulier quo se propter cōsiliū excusare possit, quot sint periti consulendi. ibid. col. 2. nu. 23.

Mulier q. propter mutationem libelli expensas refundere teneatur. pag. 69. col. 2. nu. 2.

Mulier hæres, q. non confectio inuentario in solidum teneatur. ibid. nu. 3.

REPERTORIUM.

Mulier an Velleiano renunciare possit pag. 70. col. 2. num. 7.

Mulier ut renuntiet Velleiano, q. quid sit Velleianum sit certioranda. pag. 72. col. 1. nu. 10.

Mulier renuntians Velleiano, q. in dubio non præsuntur certiorata. ibid. nu. 11.

Mulier si iuret fideiussorem, an sit certioranda. ibid. col. 2. num. 12.

Mulier heretica quod exceptioni Velleiani non potitur. pag. 73. col. 2. nu. 16.

Mulier heretica quod non habeat tacitā hypothecam. ibid. nu. 17.

Mulier quod non cedat priuilegia causa dotis sibi concessa. pag. 234. col. 2. nu. 107.

Mulier occupās propria autoritate rem sibi legatam, quod incidat in poenam legis. pag. 74. col. 1. nu. 20.

Mulier si clam aliquid faciat, quod dolosa & fraudulenta sicut & mas præsuntur. ibid. col. 2. nu. 21.

Mulier delinquens, q. mitius quā masculus sit puniendus. ibid. nu. 22.

Mulier etiā inhonesta maritata, q. pro debito pecuniario non capiatur. pag. 122. col. 1. nu. 83. aliās. 93.

Mulieri contraria deponenti q. non subueniatur. pag. 74. col. 1. nu. 19.

Mulierem fuisse certioratam si in instrumēto dicatur, an illi sit standum? pag. 72. col. 2. nu. 13.

Mulierem renuntiasse Valeriano si in instrumento dicatur, cum dicere debuisset Velleiano, an uideat renuntiationem? pag. 73. col. 1. nu. 4.

Mulieres q. statutis terrarum ligentur, nisi sint specialiter exceptae. pag. 69. col. 1. nu. 1.

Murex quid sit. pag. 92. col. 1. nu. 7.

Murileguli q. patris non matris naturam sequantur. pag. 240. col. 1. n. 4.

N.

Naturalis filius q. apud Castellanos hidalgua perfruatur. pag. 241. col. 1. nu. 10.

Naturalis filius quis sit. ibid. nu. 11.

Necessitas etiam quam uocant causatiuam, q. faciat ne actus liberaliter exercitus uideatur. pag. 296. col. 2. nu. 24.

Negatiuum non posse præscribi, nisi ex illo resultet affirmatiuum. pag. 134. col. 1. nu. 15.

Nobilis etiam si sit in quasi possessione libertatis, q. pendente lite super nobilitate & immunitate, quae uulgo Hidalguia uocatur, quod cum ceteris plebeijs contribuere teneatur, & propter hoc illi pignora capiuntur. pag. 181. col. 1. nu. 6.

Nobilis si quis sit (de solar conosciendo quod aiunt) q. suā nobilitatem apud iudicē allegare sufficiat. ibid. n. 10.

Nobilem ac exemptum si quis se esse dicat, q. id probare teneatur etiam si sit in quasi possessione libertatis, ac exceptionis. pag. 176. aliās. 180. col. 2. nu. 5.

Nobilitas uulgo dicta hidalgua, q. in Castellano prin-

cipatu à solo patre descendat. pag. 240. colum. 2. num. 7.

Neq. ualere statutum in contrarium, nisi fiat ab eo, qui non recognoscit superiorem. ibid. nu. 8.

Nobilitatis prætenu qui contendit se non detinendum in carcere, uel torquendum minimè esse, q. ius nobilitatis apud iudicē probare debeat. pag. 181. col. 1. n. 7. Sufficere tamen in hac specie leuiiores probationes, ostenditur. ibid. nu. 8.

Et q. hoc sit perpetuum, ubicūq. agitur de aliqua qualitate incidenter probanda. ibid. nu. 9.

Nomina indita conuentionibus à partibus, an naturam contractuum innominatorum immutent? pag. 260. col. 2. nu. 8.

Notarius si rogatus quid sit Velleianum nesciat, an ualeat renuntiatio? pag. 73. col. 1. nu. 15.

Notarius si diem & consulem omiserit, aut in instrumento non apposuerit, quo pacto parti subueniatur. pag. 88. col. 1. nu. 13.

Notarij signum an pro substantia instrumenti sit necessarium? ibid. nu. 14.

Notarij signum q. in protocollis ex consuetudine non sit inferendum. ibid. nu. 15.

O.

Obligatio antidotalis, an impediatur repetitionem? pag. 62. col. 1. nu. 20.

Obligatio personalis q. non sequatur particularem successorem. pag. 163. col. 2. nu. 24.

Obligatio naturalis an in contractibus innominatis ante implementum oriatur? pag. 248. col. 1. nu. 17.

Obligatio dandi q. in contractibus innominatis non sit præcisa, sed ad id quod interest. pag. 249. col. 1. n. 22.

Obligatus ex solo chirographo, q. tantum ciuilitate teneatur. pag. 62. col. 1. nu. 22.

Officialis ad beneplacitum præficientis reuocandus, q. censeatur perpetuus. pag. 64. col. 1. nu. 33.

Oppositio respiciens partem libelli, q. non uideat totum processum. pag. 38. col. 1. nu. 9.

Oppositio. l. i. ut lit. pend. expeditur, atq. communis intellectus. l. si libellum. traditur. pag. 76. col. 1. nu. 2.

Oppositio ex. l. q. si minor. §. si seruus. ff. de minor. expeditur. ibid. col. 2. nu. 3.

Oppositio ex. c. si autem. & c. plerunq. de rescrip. expeditur. pag. 81. col. 2. nu. 6.

Oppositio ex. c. si de terra. & cap. accidentibus. de priuileg. expeditur. ibid. nu. 7.

P.

Pactio gratuita permissa in adulterio, & inde profecta practica hodierna. pag. 122. colum. 1. num. 95.

Pactum nudum est contractus innominatus simplex. pag. 242. col. 2. nu. 19.

REPERTORIUM.

Papa uel Imperator cum scribunt, quod suarum dignitatum nomina premittant. Et quid si id non fiat. pag. 91. col. 2. nu. 4.

Papa seu summus Pontifex quod in rebus arduis consilium Cardinalium requirat. pag. 93. col. 2. nu. 10.

Et resoluitur, an Princeps uel Papa possint legem facere sine consilio procerum & Cardinalium. ibid.

Papa quod Cardinalem creet & deponat sine consilio ceterorum Cardinalium. pag. 95. col. 2. nu. 11.

Papa quod sine Cardinalium consilio possit aliquem caelitibus addere. pag. 96. col. 1. nu. 12.

Papa q. in Canonizatione sanctorum errare minime possit. ibid. nu. 13.

Papa gratia, q. ad beneficia post gratiam creata non pertineat. pag. 186. col. 2. nu. 4.

Papa priuilegium q. ad futura non extendatur. ibid. n. 5.

Partem qui facit, q. non admittatur ad partem. pag. 296. col. 2. nu. 3.

Partes q. non compellantur ad concordiam, nisi delicto punito, ostenditur. pag. 121. col. 1. nu. 9.

Partus q. matris conditionem sequatur. pag. 240. col. 1. num. 2.

Partus q. patris conditionem sequatur, cum pater propter ingratitudinem renocatur in seruitutem. ibid. n. 2.

Partus q. in Murelegulis patris non matris conditionem sequatur. ibid. nu. 3.

Pascendi in pratis alienis ius, quanto tempore praescribatur? pag. 151. col. 2. nu. 32.

Pastus nemoris si non sufficiat, oues proprias exclusis alienis esse admittendas ostenditur. pag. 170. col. 2. num. 13.

Pater cum filium exheredat, an in exheredatione diem commissi criminis a filio inferere teneatur? fol. 91. col. 1. num. 29.

Pater legitimus administrator filij, q. rebus filij seruitutem imponat. pag. 162. col. 2. nu. 16.

Pater quod semper pro filio optimum consilium capiat. pag. 221. col. 1. nu. 22.

Pater si egeat, q. filio alimenta praestare non teneatur. pag. 170. col. 2. nu. 14.

Pater q. pro constituenda dote filiae suae naturali res quae fideicommissae sunt, alienare non possit. pag. 228. col. 1. num. 63.

Pater sicut iure canonico tenetur alimenta exhibere filiae naturali, imò ex quocumque complexu genitae, q. ita eam dotare teneatur. ibid. nu. 64.

Et iuris Canonici in hac parte statutum, etiam in foro Caesarum esse obseruandum, ostenditur. ibid. num. 65.

Pater q. solus teneatur alere filium nepharij uel incestuosi conceptus, non ceteri ascendentes, lege partitae statutum esse ostenditur. ibid. nu. 66.

Pater q. in suo testamento filiam ex rebus fideicommissis subiectis dotare possit. pag. 228. col. 2. nu. 68.

Pater si nihil dicat in suo testamento, q. filia ipsa ex rebus fideicommissis subiectis sibi dotem constituere possit. pag. 229. col. 1. num. 69.

Et an heres puella idem facere possit? ibid. n. 70. & 71.

Pater an filiam iam maritam ex rebus, quas gratus est restituere, dotare possit? ibid. nu. 72.

Et quibus in hac re statuenda fundamentis Bortolus usus sit. ibid. col. 2. nu. 73.

Pater quod non teneatur alere filium habentem unde se alat. ibid. nu. 74.

Pater quod iure actionis, non iudicis officio filiam dotare teneatur. ibid. nu. 75.

Pater feminae si ab hostibus capiatur, quod officio iudicis filia dotari possit. ibid. nu. 76.

Pater si fame labore, quod filium uenundare, imò & ipsum manducare possit. pag. 230. col. 2. nu. 82.

Pater an teneatur filium in scholas literis erudiendum mittere? pag. 231. col. 2. nu. 92.

Pater quod teneatur filium ab hostibus captum redimere. pag. 232. col. 1. nu. 95.

Pater, an pro melioratione in filium conferenda teneatur pensare merita ipsius filij? pag. 280. col. 1. nu. 20.

Pater quod possit duos etiam filios aut nepotes meliorare. pag. 298. col. 1. nu. 5.

Patientia inferioris, quod pro consensu non habeatur. pag. 154. col. 1. nu. 39.

Patronatus ius an sit considerabile? pag. 261. col. 2. num. 5.

Patronus qui existimabatur cum non esset, si praesentet, quod ius praesentato non tribuat. pag. 139. col. 2. nu. 48. & 49.

Patronus praesentans indignum, an priuatur iure iterum praesentandi? pag. 279. col. 1. nu. 17.

Pauperes testatori consanguineos in dubio esse praefereandos. pag. 277. col. 2. nu. 8.

Pauperes electi per executores necessarios, quod nullam habeant actionem ex electione, sed ex primo testamento, atq. ideo respectu posterioris testamenti, in quo sunt electi, creditores dici, non legatarios. pag. 286. col. 2. nu. 1.

Pecunia redacta ex monacho interfecto, patri naturali debeatur an monasterio? pagina. 108. col. 1. nu. 38.

Pecunia data pro re, quod sit contractus emptionis & uenditionis. pag. 246. col. 1. nu. 1.

Pecunia & species si dentur, quis erit contractus estimandus. ibid. nu. 2.

Et quod in dubio contractum nominatum uel innominatum debeamus estimare. ibid. col. 2. & 3.

Peritorum copia uel inopia an in dubio praesumatur? pag. 25. col. 1. nu. 24.

Permutatio an sit contractus innominatus? pag. 243. col. 2. nu. 23.

Permutatio quod data specie pro specie contrahatur. pag. 248. col. 1. nu. 8.

Persona in concessione seruitutis demonstrata, quod faciat ut concessio sit personalis. pagi. 163. col. 1. num. 20.

Personae affectio, cui fuit seruitus concessa, quod faciat ut concessio sit personalis. ibid. nu. 21.

REPERTORIUM.

Personalis obligatio q. non sequatur particularem suc-
cessorem. pag. 163. col. 2. nu. 24.
Personalis libertas quanto tempore praescribatur. pa.
159. col. 2. nu. 88. 89. & 90.
Pignoris in constitutione, an. l. Rē maioris. C. de rescin-
denda uendi. locū habeat? pa. 211. col. 1. nu. 61.
Pignorum in adiudicatione, an requiratur citatio? pa.
7. col. 2. nu. 19.
Pietatis ratio q. purget uitiiu impressionis. pa. 154. col.
2. nu. 42.
Podiū in uia publica, q. priuata domui ad mouere nō li-
ceat. pa. 179. col. 1. nu. 33.
Pœna perpetui carceris, q. in locū damnationis in me-
tallū successerit. pag. 103. col. 2. nu. 16.
Pœna perpetui carceris, q. legibus ciuilibus fuerit inco-
gnita. ibid. nu. 17.
Pœna capitalis, triplex. pag. 106. col. 2. nu. 32.
Pœna stupri quæ sit? pag. 119. col. 1. nu. 83.
Pœna homicidij, q. nō cōprehendat homicidiū probatū
presumptis probationibus. pa. 120. col. 2. nu. 88.
Pœna imposita alicui in domo sua ne ædificet in damnū
uicini, q. in emptorem domus illius non transeat. pa.
164. col. 1. nu. 26.
Pœnam perpetui carceris, q. iudices ecclesiastici nō im-
ponent. pag. 103. col. 2. nu. 19.
Pontē in uia publicam prominentem, q. etiā in proprio
erigere non liceat. pag. 179. col. 1. nu. 32.
Positioni continenti turpitudinem neminē teneri respō-
dere. pag. 210. col. 2. n. 59.
Positiōi captiosæ q. nemo teneatur respōdere. ibi. n. 60.
Possessio rerum incorporalium licet admodum impro-
pria sit, q. magis impropria sit illa, quā creditor ha-
bet in rem sibi debitam. pag. 132. col. 2. nu. 8.
Possessio rerum incorporalium licet impropria sit, q. ta-
men dominium, quo res illas tenemus, propriē domi-
nū nuncupetur. pag. 135. col. 1. nu. 10.
Possessores prædij tributarij, quod sint quasi domini, &
ideo seruitutes imponant. pag. 160. col. 2. nu. 3.
Postulās indignum, quod iure postulandi priuetur. pa.
279. col. 1. nu. 16.
Potestas arbitrādi concessa ex pacto contrahentiū quā
to tempore duret. pag. 282. col. 2. nu. 29.
Prædio publicato, seruitutes censeri plublicatas. pagi.
156. col. 1. nu. 1.
Prædio legato, censeri legatam seruitutem. ibid. nu. 60.
Præfectus prætorio quod solus non faciat legem. pag.
96. col. 2. nu. 14.
Præscribendi ius, q. patientia tyrāni non tribuat. pag.
139. col. 2. nu. 50.
Præscriptio immemorialis q. sine quasi ciuili possessio-
ne procedat. pag. 144. col. 1. nu. 8.
Præscriptio etiam si sit longissimū temporis, q. in meri
imperij præscriptione scientia & patientia aduersa
rii requiratur. pag. 140. col. 1. nu. 51.
Præscriptio quadragenaria, an in bonis societātū, quas
uocant fraternitates, requiratur. pa. 155. col. 1. nu. 50.

Præscriptio centenaria q. semper cōtra Romanam ec-
clesiam requiratur. ibid. nu. 51.
Præscriptio centenaria an semper contra Constantino
politānam ecclesiam requiratur? ibid. n. 52.
Præscriptio seruitutum sicut & ceterarum rerum q. in
terrumpatur. pag. 157. col. 1. nu. 68.
Præscriptio quod per litis contestationem ciuilit̄ in-
terrumpatur. ibid. nu. 72.
Præscriptio an per litis contestationē ciuilit̄ interrū-
patur, si illa corā arbitro fiat? ibid. col. 2. nu. 73.
Præscriptio rerū corporalium q. omnibus modis quibus
interrūpitur, præscriptio incorporalium interrūpa-
tur. pag. 159. col. 1. nu. 84.
Præscriptionem seruitutis an sola citatio ante litē con-
testatam interrumpat? pag. 157. col. 2. nu. 75.
Et lege partita quid in hoc statutū sit. ibid. nu. 76.
Præscriptionem quod sola citatio iure canonico inter-
rumpat. pag. 158. col. 1. nu. 77.
Et an id in foro ciuili sit obseruandum, cūm concernat
peccatum. ibid. nu. 78.
Præscriptione sublata, q. nō cēseatur sublata ea, quæ est
centum annorum. pag. 150. col. 2. nu. 29.
Præscriptiones procedentes ex sola negligētia aduersa-
rii, an hodie etiam procedant cum mala fide, extāte
c. si. de præscr. pa. 183. aliās. 138. col. 1. nu. 42.
Præsentandi ius, quod ex unica præsentatione acquirat-
tur. pag. 134. col. 2. nu. 24.
Prætores clarissimi ne essent, an spectabiles, ostenditur.
pag. 32. col. 1. nu. 2.
Prætoris successionis facultas quod anno finiatur. pag.
30. col. 1. nu. 39.
Princeps q. scripturā legitimā auctoritate carentē ro-
borare non possit. pag. 82. col. 1. nu. 2.
Princeps q. res arduas sine procerum consilio non ex-
pediat. pag. 93. col. 2. nu. 9.
Principū supremorū de potestate cūm dubitatur, q. res
cōtra inferiores expedita uideatur. pa. 96. col. 2. n. 15.
Priuilegiū donatoris, q. nō habeat locum in donatione
traditione iam perfectā. pag. 169. col. 1. nu. 5.
Priuilegium q. largo modo dici possit quicquid à Prin-
cipi emanat. pag. 75. col. 2. nu. 3.
Priuilegium socij unius uacationis munerum, an profit
alteri socio? pag. 76. col. 2. nu. 3.
Priuilegium si alicui fuerit concessum, & illius usus oc-
casionem nactus non fuerit, q. etiam multo tempore
eo non priuetur. pag. 80. col. 2. nu. 8.
Priuilegiū si in meram priuilegiati uolūtatē sit colla-
tū, an pereat per nō usum? pa. 81. col. 1. nu. 5.
Priuilegia q. sint stricti iuris, nec posse in illis argumē-
tū à similibus procedere. pag. 169. col. 1. nu. 5.
Priuilegia dotis causa à iure impensa, q. non cōpetant
doti, de qua non constat nisi per mariti confessionem.
pag. 237. col. 1. nu. 120.
Probatio q. cōtra præsumptionem iuris & de iure per
cōfessionē aduersarij admittatur. pa. 46. col. 1. nu. 33.
Probatio quod per originalia, non per exempla fiat.
pag.

R E P E R T O R I U M.

pag. 82. col. 1. nu. 1.
 Probatio q. aliquādo neq. per originalia, neq. per exemplaria, sed per testes de amissione instrumenti originalis fiat. pag. 84. col. 2. nu. 16.
 Probatio eius quod interest, q. in partis uoluntate cōferri possit. pag. 265. col. 1. nu. 8.
 Procurator excommunicatus, q. in iudicio esse non possit. pag. 14. col. 2. nu. 54.
 Promissio de parendo sententiae arbitri, an sit datio, uel factum? Et an uideatur usurae suspitione laborare? pag. 255. col. 2. nu. 4.
 Promissum indebitū, q. possit condici. pag. 37. col. 1. nu. 1.
 Promissum indebitū, quod possit condici, si obligatio ipsa principalis sit indebita. ibid. nu. 2.
 Provinciales q. in praedijs tributarijs proprietatem & dominium habeant. pag. 161. col. 1. nu. 4.
 Publicam utilitatem priuatae esse praefendam. pag. 238. col. 2. nu. 121.

Q.

Questor quid sit. Et de dignitate Cancellarij. pag. 93. col. 1. nu. 6.
 Questoris signum quod in principio rescripti sit necessarium. pag. 93. col. 1. nu. 6.
 Quarta patroni uel filij quod nemini alij naturaliter debeatur. pag. 56. col. 2. nu. 5.
 Quarta utriusque detractio quo pacto fiat? pag. 223. col. 1. nu. 35.
 Quarta duplicis detractio iure nostro non esse locū ostenditur. pag. 226. col. 1. nu. 41.
 Quasi possessio sicut in iure inuenitur, q. ita & quasi proprietatis inueniatur. pag. 132. col. 2. nu. 9.
 Quasi possessio seruitutis, q. ab eo tempore incipiat, quo quis prohiberi edificare acquieuit. pag. 133. col. 2. nu. 14.
 Quasi possessio q. queratur, etiā si uolenter quis prohibitus sit edificare. pag. 134. col. 1. nu. 16.
 Quasi possessio q. queratur, etiam si prohibitio fuerit extraiudicialis. ibid. nu. 17.
 Quasi possessio in incorporalibus, q. eodem modo quo possessio in corporalibus queratur. ibid. nu. 18.
 Quasi possessio quomodo in seruitutibus affirmatiuis queratur. ibid. nu. 21. & 22.
 Quasi possessio seruitutis, q. in scientia & patientia aduersarij consistat. pag. 143. col. 2. nu. 1.
 Quasi possessio, quae in rebus incorporalibus constat, an sit duplex, ciuilis, & naturalis, sicut rerum corporalium. ibid. nu. 2.
 Quasi possessio ciuilis rerum incorporalium, in quo consistat, & in quo etiam naturalis? pag. 144. col. 1. nu. 3.
 Quasi possessio an sit necessaria, ut consuetudo aliqua praescribatur? ibid. col. 2. nu. 4.
 Quasi possessio ciuilis sola quod ad praescribendas res corporales sit sufficiens, sed ad praescribendas seruitutes, in quibus utraq. requiritur, quod non sufficiat. ibid. nu. 5. & pag. 145. nu. 6.

Quasi possessionum utra praedominetur, ciuilis ne an naturalis in seruitutū praescriptione? pag. 145. col. 1. nu. 7.
 Quasi possessio ciuilis q. in praescribenda libertate contra rusticam seruitutem non requiratur. ibid. nu. 9.
 Quasi possessio ciuilis q. in praescribenda libertate contra urbanam seruitutem semper requiratur. ibid. col. 2. nu. 10.
 Quasi possessio ciuilis q. in praescriptione cum titulo nō sit necessaria. ibid. nu. 11.
 Quasi possessionem q. non acquiram in te, etiam si multo tempore ad meum molendinum ueneris. pag. 134. col. 2. nu. 20.
 Quasi possessio seruitutum, quod quasi possessorem ab onere probandi non releuet. pag. 176. aliās. 180. col. 1. nu. 2.

R.

Regia dignitas quod sicut in forma scribendi differt a priuata, ita & in modo induendi. pag. 92. col. 1. nu. 5.
 Regiae facultates quo pacto a principibus nostris impetrentur ad obligandas res prohibitas alienari ex causa dotis. pag. 236. col. 2. nu. 118.
 Regnū Nauarrae q. iure etiā hereditario ad reges Castellae pertineat. pag. 185. col. 1. nu. 22.
 Reges Hispaniae, q. Ioāni Nauarrae Regi innoxii transitū eis denegari bellū iustū inferre, atq. capta huiusmodi bello ueluti iure quaesita retinere potuerint. pag. 185. col. 1. nu. 20.
 Relicta in minus solenni uolūtate, an naturaliter debeantur? pag. 57. col. 1. nu. 7.
 Et an in foro animae a legitimo praestari debeantur? ibid. nu. 8. 9. 10. 11. 12.
 Religionis fauore quod quis rē propriam distrahere compellatur. pag. 176. col. 2. nu. 21.
 Religionis fauore q. quis per agrum suum transitū permittere teneatur. pag. 184. col. 2. nu. 5.
 Religionē professus, quod a patria potestate liberetur. pag. 108. col. 1. nu. 39.
 Remediū ordinariū q. nō deroget extraordinario, si tēdant ad diuersa. pag. 225. aliās. 227. col. 1. nu. 50.
 Remediū ordinariū q. non deroget extraordinario, si per illud plenius consulatur. ibid. nu. 51.
 Renuntiatio legitimae iurata, quod ob enormem lesionē rescindatur. pag. 207. col. 1. nu. 44.
 Repetitio quod in exceptionibus inuētis ad iuris rigorem conseruādū nō cōcedatur. pag. 64. col. 2. nu. 35.
 Repetitio quod maioribus soluentibus non concedatur, bene tamen minoribus. ibid.
 Repetitionem an uerba illa soluentis, Renuntio conditioni indebiti, impediunt. pag. 39. col. 2. nu. 5.
 Repetitionem datorum sola aequitate morali impediri, ostenditur. pag. 60. col. 2. nu. 14.
 Repudiatio an per illa uerba, Nolo esse haeres, inducatur. pag. 7. col. 2. nu. 11.

REPERTORIUM.

Rescriptum quid sit, & quomodo à privilegio distingua-
tur. pag. 75. col. 1. nu. 2.
Rescripta iustitiæ q. sint perpetua, nisi certum tēpus in
eis comprehensum sit. pag. 79. col. 2. nu. 1.
Idem esse in privilegijs ostenditur. ibid. nu. 2.
Rescripta personalia quòd sine die & Consule non ualeant. pag. 85. col. 2. nu. 1.
Rescripta realia, an sine die & Consule ualeant? pag.
86. col. 2. nu. 2.
Rescripta principalia q. diuina appellētur ac celestia.
pag. 91. col. 1. nu. 2.
Rescriptis imperialibus obuiare, quòd instar sacrilegij
sit. pag. 91. col. 1. nu. 1.
Responsio simplex, q. iuxta interrogationē sit interpre-
tanda. pag. 78. col. 2. nu. 13.
Res subiecta fideicommissio q. non possit alienari. pag.
217. col. 2. nu. 1.
Res subiecta fideicommissio si alienetur, an statim sequēs
admittatur? ibid. nu. 2.
Res quæ subiacent fideicommissariæ restitutioni, q. ex
causa dotis & donationis propter nuptias deficiēti-
bus alijs bonis alienari possint. pa. 226. col. 1. nu. 42.
Res litigiosa quòd ex causa dotis alienari possit. ibid.
num. 43.
Res minoris prohibita alienare, quòd propter famem
pupilli & personarū ei coniunctarum alienari pos-
sunt. pa. 230. col. 2. n. 81.
Res deposita apud sequestrum, q. ex causa alimētorum
alienari possit. ibid. nu. 83.
Res aliena q. propter famem occupari possit. ibi. n. 84.
Res subiectas restitutioni q. pro sumptibus causa studij
alienare liceat. pag. 231. col. 1. nu. 89.
Res emphyteutica an ex causa dotis uel donationis pro-
pter nuptias alienari possit? pag. 233. col. 2. nu. 103.
Res emphyteutica an pre dote ecclesiæ alienetur? pag.
234. col. 1. nu. 104.
Res et pretiū an sint in obligatione? pa. 204. col. 2. n. 38.
Rei fideicommissæ alienatio ex iusta ementis & uendē-
tis ignorantia quòd ualeat. Et declaratur tex. in l. si
§. si. ff. de. leg. 2. pag. 217. col. 2. nu. 3.
Rem fideicommissam prohibitā alienari aduocatus qui
uult retrahere, quòd scientiam contrahentiū deduce-
re debeat. pag. 218. col. 1. nu. 4.
Rem suā si quis iudicis opera habere nō possit, quòd sua
authoritate eam occupare liceat. pag. 61. col. 1. n. 61.
Restituere iussus uni de familia, quòd duobus restituere
possit. pag. 297. col. 2. nu. 4.
Restituere iussus duobus, q. uni soli restituere non pos-
sit. pag. 298. col. 1. nu. 6.
Rustici quā mulieris causam in iure esse fauorabilio-
rem, ostenditur. pag. 26. col. 1. nu. 28.
Rustico sicut & mulieri quòd in casibus à iure expres-
sis error iuris non prodest. pag. 69. col. 2. nu. 4.
Rustico sagaci quòd iuris errore non subueniatur. pag.
70. col. 1. nu. 6.
Rex an possit citare Duces, Comites, uel Marchiones,

ut ostendant titulos, quibus sua bona possident. pag.
173. col. 1. nu. 4.
Rex quòd possit citare Dominos, ut ostēdāt titulos, qui-
bus exigūt regalia. pag. 174. col. 1. nu. 6.
Rex quòd iure citet Dominos, ut titulos suarum digni-
tatum ostendant. ibid. nu. 7.
Rex Philippus, quòd regnū Nauarræ optimo iure pos-
sideat. pag. 185. col. 1. nu. 21.

S.

Sacrilegiū quòd cōmittat, qui de Imperatoris pote-
state disputat. pag. 91. col. 1. nu. 3.
Salutem alienā quòd nemo propria præferre teneatur.
pag. 169. col. 2. nu. 7.
Sanctio pragmatica quid sit, & unde dicta. pagi. 75.
col. 2. nu. 4.
Sanctio pragmatica quòd ad postulationem priuati nō
edatur. pag. 93. col. 1. nu. 4.
Sanctio pragmatica. 137. quomodo possit pcedere? pag.
183. aliās. 138. col. 2. nu. 43. & 44.
Sanctio pragmatica inchyti Caroli. 28. pag. 154. col. 1.
num. 41.
Sanctio pragmatica illa regia, quæ filiabus dotis quā-
titatem præscribebat, quòd in desuetudinem abiierit.
pag. 221. col. 1. nu. 23.
Et quòd è republica sit, dispositionem illius pragma-
ticæ seruari. ibid. nu. 24.
Sanguinem suum redimere quòd unicuiq. liceat. pag.
99. col. 2. nu. 2.
Scientia aduersarij an in præscriptione meri imperij lō-
gissima requiratur. pag. 140. col. 1. nu. 51.
Scientia quòd in præscribēda iurisdictione contra Prin-
cipē requiratur. Et idem dicendum in præscribēdo
mero imperio contra priuatum. ibid. col. 2. nu. 53.
Scientia magistratū uel officialium an principis uel
domini scientiam suppleat? ibid. nu. 56.
Scire quòd præsumatur unusquisq. quod publicè fertur
in ciuitate. pag. 52. col. 1. nu. 52.
Scriptura an pro substātia legis sit necessaria. pag. 68.
col. 1. nu. 18.
Senator si ex senatu cognoscat certum pretium tritico
præscribendum, quòd non possit iam carius uēdere.
pag. 67. col. 1. nu. 9.
Sententia lata ex probationibus privilegiatis, an tran-
seat in rem iudicatam? pag. 49. col. 2. nu. 44.
Sententia nulla, quòd sententiæ nomen non mereatur.
pag. 10. col. 2. nu. 32.
Sēntentia lata super libello inepto, quòd sit nulla. pag. 12.
col. 1. nu. 34.
Et quid hodie sit iure nostro? ibid. col. 2. nu. 35.
Sententia lata à iudice excommunicato, quòd sit ipso iure
nulla. pag. 14. col. 1. nu. 51.
Et an idem sit etiam in iudice ordinario? Et quid in
tutore excommunicato? ibid. col. 2. nu. 52.
Sententia lata contra extravagantem, an sit ipso iure
nulla?

REPERTORIUM.

nulla. pag. 67. col. 2. nu. 12.
 Sententia secularis condemnatis ad perpetuum carcerem, quod sit ipso iure nulla. pag. 103. col. 2. nu. 18.
 Septimus casus absolute positus, an importet conditionem. pag. 267. col. 1. nu. 16.
 Et licet faciat conditionem, quod tamen actum non suspendat. ibid. col. 2. nu. 17.
 Serui manumissio quod difficilius concedatur, quam alienatio. pag. 219. col. 1. nu. 8.
 Seruitus quid. Et q. sit quedam formalis, quedam casualis. pag. 129. col. 2. nu. 8.
 Seruitus quod naui non imponatur. pag. 130. col. 1. n. 12.
 Seruitus habens causam continuam, quod longi temporis spatio prescribatur. pag. 131. col. 2. nu. 1.
 Seruitus etiam discontinua q. tempore ordinario prescribatur, si prescribens alleget titulum, et eum probet ex solo temporis transcurso. pag. 152. col. 1. nu. 33.
 Seruitus contra ecclesiam etiam continua, q. nisi quadraginta annis non prescribatur. pag. 154. col. 2. n. 44.
 Idem est contra Hospitale. ibid. nu. 45.
 Et an procedat, etiam si id sit erectum sine Episcopi autoritate. ibid. nu. 46.
 Seruitus ab Emphyteuta constituta q. resoluitur resoluta ipsa emphyteusi. pag. 161. col. 2. nu. 10.
 Seruitus quod sequatur fundum quocumq. ille procedat. pag. 163. col. 1. nu. 19.
 Seruitus usus fructus quod decem annis inter presentes, et viginti inter absentes prescribatur. pag. 186. col. 2. num. 1.
 Seruitus predialis, quae usum sui habet diuisum per interualla, quod tempore duplicato prescribatur. pag. 187. col. 1. nu. 1.
 Seruitus quo pacto ex sola desidia non utentis sine facto domini predij seruientis amittatur. pag. 188. col. 2. num. 6.
 Seruitus discontinua q. etiam triginta annis prescribitur, argumentis glos. ostendere uidetur. pag. 156. col. 2. num. 66.
 Seruitus q. non minus triginta annis prescribatur, mirabilis casus proponitur. ibid. nu. 67.
 Seruitus cui turbata est, q. lege Aquilia is agere possit. pag. 67. col. 2. nu. 6.
 Seruitus non afficit dominum rei seruientis. pag. 285. col. 1. num. 3.
 Seruitutis realis definitio. pag. 129. col. 1. nu. 7.
 Seruitutis quasi possessio, quod ab eo tempore, quo quis prohibenti edificare acquieuit, incipiat. pag. 133. col. 2. num. 14.
 Seruitutis concessionem attendendam esse, non agrorum latitudinem. pag. 186. col. 1. nu. 1.
 Seruitutis personalis in prescriptione, q. requiratur titulus. Et traditur intellectus uerus ac communis. l. fin. de long. temp. prescrip. pag. 148. col. 1. in prin.
 Seruitutis aquae domus, an alteri eius aquae seruitute constituere possit. pag. 166. col. 2. nu. 6.
 Seruitutis quasi possessio q. in scientia et patientia ad

uersarij consistat. pag. 143. col. 2. nu. 1.
 Seruitutis concessio ac constitutio cum gratiam contineat, q. omnes consentire oporteat, nec maior pars sufficiat, ostenditur. pag. 166. col. 1. nu. 3.
 Seruitute an imponat maritus rei dotali. pag. 162. col. 2. num. 18.
 Seruitutem aquae singularia precepta habere ostenditur. pag. 128. col. 2. nu. 4.
 Seruitute an inuenire liceat merè personale. ibid. nu. 6.
 Seruitute aquae haustus, qui concessit uni, an alteri idem iuris possit etiam concedere. pag. 166. col. 1. nu. 4.
 Seruitutem antiquam q. etiam in praedio fiscali tueri oporteat. pag. 171. col. 1. nu. 1.
 Seruitutem si quis dicat se habere in rem aliquam, quod illam probare teneatur. pag. 176. aliis. 180. col. 1. n. 1.
 Seruitutem legitime prescriptam non interrumpi uno actu contrario, secus si legitime prescripta non fuisset. pag. 188. col. 2. nu. 8.
 Seruitutem ducere ex flumine publico, q. non nisi tempore immemoriali liceat. pag. 156. col. 1. nu. 62.
 Seruitutem si quis mihi constituit, q. ex eius uoluntate ego eam alteri concedere possim. pag. 166. col. 2. n. 7.
 Seruitute sibi competere uti prohibitus, qua actione damnata prosequatur. pag. 167. col. 1. nu. 2.
 Seruitute in prescribenda q. equale tempus contra absentes ac contra presentes statuatur. pag. 188. col. 1. n. 3.
 Inaequalemq. in hac causa esse seruitutis acquisitionem atq. reuocationem ostenditur. ibid. nu. 4.
 Seruitutes omnes, quod in personales ac reales diuidantur. pag. 128. col. 1. nu. 2.
 Seruitutes quae reales dicuntur, quod proprius reales dicuntur. ibid. col. 2. nu. 3.
 Seruitutes etiam reales iure gentium fuisse inuentas ostenditur. pag. 130. col. 1. nu. 9.
 Seruitutes quod sint quedam nominatae, quedam innominatae. ibid. nu. 10.
 Seruitutes quod non imponantur nisi rebus duraturis. ibid. num. 11.
 Seruitutes q. non possideantur. pag. 131. col. 2. nu. 2.
 Seruitutes q. quasi possideantur ostenditur. pag. 132. col. 1. nu. 3.
 Seruitutes quod quaerantur ipsis fundis, qui sibi titulum acquirere non possunt. pag. 146. col. 1. nu. 15.
 Seruitutes q. prescribantur eodem temporis spatio quo res immobiles. pag. 150. col. 1. nu. 25.
 Seruitutes discontinuae quanto tempore prescribantur. ibid. nu. 26.
 Seruitutes continuae quae sint, et quae discontinuae. ibid. col. 2. nu. 27.
 Seruitutes personales etiam discontinuae quod ordinario tempore prescribantur. ibid. nu. 30.
 Seruitutes discontinuae cum titulo quod tempore ordinario prescribantur. pag. 154. col. 2. nu. 43.
 Seruitutes in consequentiam rerum principalium quod ordinario tempore prescribantur. pag. 155. col. 2. n. 57.
 Seruitutes esse tertiam quaedam bonorum speciem, quae

REPERTORIUM.

nec mobiles sunt, nec immobiles ostenditur. pag. 159. col. 2. nu. 85.
 Seruitutes esse qualitates corporū quibus inherēt quæ sit ratio. pag. 146. col. 1. nu. 13.
 Seruitutes q. quærantur ipsis fundis qui sibi titulum acquirere non possunt. pag. 146. col. 1. nu. 15.
 Seruitutes q. non sint reales sed personales quædā obligationes ut possis in meis mœnibus cœnare, in furno meo coquere, ex nemore meo excidere. &c. pa. 163 col. 2. nu. 25.
 Seruitutes omnes reales q. decē annis inter præsentes, & uiginti inter absentes pereant. pa. 187. col. 1. nu. 2.
 Seruitutum in præscriptione quod titulus non requiratur. pag. 145. col. 2. nu. 12.
 Seruitutum in constitutione an causa requiratur. pag. 146. col. 2. nu. 17.
 Seruitutum in præscriptione an saltem sit necessaria tituli allegatio. ibid. nu. 18.
 Seruitutum quasi possessionem, possessionem aliquando dici. pag. 132. col. 1. nu. 4.
 Seruitutum præscriptio q. interarūpatur sicut cæterarū rerum. pag. 157. col. 1. nu. 68.
 Seruitutum quasi possessio, quod quasi possessorem ab onere probandi non releuet. pag. 176. aliās. 180. col. 1. nu. 2.
 Seruitutum præscriptionem negans lex Scribonia quo pacto sit intelligenda. pag. 150. col. 2. nu. 28.
 Seruitutibus in affirmatiuis quomodo quasi possessio queratur. pag. 134. col. 2. nu. 21. & 22.
 Seruitutibus in præscribendis quoniam requiritur sciētia, q. titulus non sit necessarius. pag. 146. col. 2. nu. 16.
 Signum notarij an pro substantia instrumenti sit necessarium. pag. 88. col. 1. nu. 14.
 Signū notarij q. in protocollis ex consuetudine non sit inferendum. ibid. nu. 15.
 Signum sanctissimæ crucis an sit in instrumēto ad eius ualiditatem necessarium. ibid. col. 2. nu. 16.
 Signum Quæstoris q. in Principis rescriptis sit necessarium. pag. 93. col. 1. nu. 5.
 Socius criminis q. in atrocissimis eadē poena qua principalis pniatur. pag. 78. col. 1. nu. 8.
 Soluens utroq. iure indebitū, quod semper repetat. pag. 62. col. 2. nu. 23.
 Solutum ex causa transactionis, q. tanquam indebitum repeti non possit. pag. 37. col. 2. nu. 6.
 Solutum per ignorantiam iuris, q. non repetatur. Secus si per ignorantiam facti. pag. 55. col. 2. nu. 1.
 Sponsa quod ad accusandam mortem sponsi admittatur. pag. 112. col. 2. nu. 58.
 Statutum præcipiens q. pater teneatur pro delicto filij, an ualeat. Et si ualeat, quomodo sit intelligendum? pa. 27. col. 2. nu. 34.
 Statutum, ne quis eius ignorantiam allegare possit, an ualeat. pag. 68. col. 1. nu. 17.
 Statutum imponens poenam pecuniariam pro corporali, q. non habeat locum in delicto iterum perpetrato.

pag. 114. col. 2. nu. 68..
 Statutum an possit approbare captatoriam uoluntatē? pag. 274. col. 1. nu. 52.
 Studiorum causam piam quibusdam dictam fuisse ostēditur? pag. 231. col. 2. nu. 90.
 Et q. sicuti pro dote, ita & pro studio liceat patri donare filio. ibid. nu. 91.
 Et q. legibus regni permissa sit donatio filio in potestate propter causam studij. pa. 232. col. 1. nu. 93.
 Stupri poena quæ sit. pag. 119. col. 1. nu. 83.
 Substantia contractus quod in alterius arbitrium conferri possit. pag. 265. col. 2. nu. 6.
 Substantia contractus quod in partis ipsius uoluntatem conferri possit. ibid. nu. 7.
 Successor in maioratu, an teneatur soluere debita prædecessoris. pag. 291. col. 2. nu. 7. 8. 9. 10. & 11.
 Successor maioratus an stare teneatur locationibus prædecessoris. pag. 293. col. 1. nu. 12.
 Et an eius morte conductores etiam hoc casu possint relinquere successorī res conductas? ibid. col. 2. nu. 13.
 Successor maioratus uiuo possessore in iudicio comparet pro eo quod sua interest. pag. 294. col. 2. nu. 15.
 Successor in maioratu antiquo, an possit ab eo exhere dari à possessore propter ingratitudinem. ibid. n. 16.
 Successor in feudo antiquo, potest eo per dominum priuari propter ingratitudinem. pa. 295. col. 1. nu. 17.
 Successor maioratus an teneatur stare conuentionibus ac transactionibus factis à prædecessore? pagi. 296. col. 1. nu. 20.
 Successori maioratus an præiudicet sententia lata contra prædecessorem. pag. 294. col. 1. circa prin.
 Siuitas q. quædā sit semiplena, quædā plena, quædā plenissima. pag. 16. col. 1. nu. 4.
 Suo heredi nil obesse dationem coheredis extranei in his, quæ extra testamentum aguntur, ostenditur. ibidem. col. 2. nu. 6.
 Supellex quid sit. pag. 274. col. 2. nu. 3.
 Supplicatio si principi porrigatur, q. delicti iterū commisi mentio fieri debeat. pag. 114. col. 2. nu. 69.

T.

TAbellio si sit excoicatus, an & quando illius instrumenta sint ualida, & quando non. pag. 14. col. 2. nu. 53.
 Testamentū quod in dubio solenne & uerum præsumatur. pag. 32. col. 2. nu. 3.
 Testamenti factio concessa ei, qui iure cōmuni poterat testari, hoc tribuit, ut testetur ille omīssi iuris solennitatibus. pag. 266. col. 2. nu. 13.
 Testamento rupto conseruari etiā dationem executoris ex nouella constitutione ostenditur. pag. 269. col. 2. nu. 30.
 Testari de rebus suis quod ex iuris rigore nemini liceat. pag. 60. col. 1. n. 13.
 Testator an possit abbreviare tēpora iure data ad adendam hereditatem. pag. 31. col. 2. nu. 44.

Testator

REPERTORIUM.

Testator quod in dubio censeatur mādare dispositionē fieri in suo domicilio. pag. 277. col. 1. nu. 5.
 Testator q. non censeatur instituisse omnes pauperes mundi. ibid. col. 2. nu. 7.
 Testator quod de re heredis sicut de propria disponat. pag. 285. col. 1. nu. 4.
 Testatore legatē ecclesiā, de qua ecclesia accipi debeat. pag. 277. col. 1. nu. 6.
 Testatore legante Deo uel Christo, cui legatum debeatur. ibid. col. 2. nu. 9.
 Testis quando in continenti uideatur se corrigere. pag. 4. col. 2. nu. 8.
 Testis quod propter falsi grauitatem apud iudicem incompetentem puniatur. pag. 120. col. 2. nu. 12.
 Tex. l. quāuis. C. de iuris et facti ignorat. an in exceptionibus delatorijs locum habeat. pag. 15. col. 2. nu. 58.
 Tex. in. l. filij matrē. §. 1. ff. ad Tertull. declaratur. pag. 18. col. 1. nu. 12. & col. 2. nu. 13.
 Tex. in. l. si partem. uersi. Si per fundum. ff. quemad. seruit. amittatur. declaratur. pag. 20. col. 2. nu. 5.
 Tex. in. l. quæ fideicommissum. ff. de leg. 2. declaratur. ibid. nu. 6.
 Tex. in. l. si. de repu. hære. quod in tacita repudiatione locum non habeat. pag. 23. col. 1. nu. 17.
 Tex. in. l. cum putarem. ff. fami. Ercise. declaratur. pag. 33. col. 1. nu. 4.
 Tex. in. l. non fatetur. ff. de confess. declaratur. pag. 35. col. 2. nu. 3.
 Tex. in. l. interrogatā. & l. iubemus. C. de lib. caus. non conciliantur. pag. 36. col. 1. nu. 6.
 Tex. in. l. si. C. de erro. aduocat. declaratur. pag. 41. col. 1. nu. 10.
 Tex. in. c. cū dilecti. de accu. declaratur. ibi. col. 2. nu. 13.
 Tex. in. l. de etate. §. si. ff. de interro. act. declaratur. pag. 44. col. 1. nu. 26.
 Tex. in. l. si is cū quo. ff. de conf. declaratur. ibid. col. 2. nu. 28.
 Tex. in. l. si mulier in iure. in prin. ff. ad Velleia. declaratur. pag. 46. col. 1. nu. 31.
 Tex. in. l. iubemus. C. de lib. caus. declaratur. ibid. col. 2. nu. 32.
 Tex. in. c. 1. de resti. spoliat. declaratur. pag. 49. col. 1. nu. 37.
 Tex. in. l. 1. C. de error. calcul. declaratur. pag. ead. col. 2. nu. 43.
 Tex. in. l. si. C. de reb. credit. declaratur. Et an sententia lata ex probationibus priuilegiatis transeat in rem iudicatam. ibid. nu. 44.
 Tex. in. l. 2. C. si aduer. rem iudicat. declaratur. pag. 50. col. 1. nu. 45.
 Tex. in. l. si. §. sin autem. nesciens & dubitās. C. de furt. declaratur. ibid. nu. 46.
 Tex. in. l. 1. §. si. ff. quando act. de pecul. est annal. quatuor modis declaratur. ibid. nu. 47.
 Tex. in. l. habeat. ff. de institor. declaratur. pag. 51. col. 2. nu. 50.

Tex. in. l. in testamento. ff. de fideicommiss. liber t. declaratur. pag. 52. col. 2. nu. 2.
 Tex. in. l. si. §. 1. ff. rem rat. hab. declaratur. pag. 61. col. 2. nu. 19.
 Tex. in. l. Scio. ff. de in integ. resti. declaratur. pag. 65. col. 1. nu. 4.
 Tex. in. l. si. C. de accus. quo sententia Antonij de Prato probata uidebatur. declaratur. pag. 78. col. 1. nu. 7.
 Tex. l. Si libellum. an in libello conuentionali procedere possit. pag. 78. col. 1. nu. 9.
 Et an in priuilegio. ibid. col. 2. nu. 10.
 Tex. in. l. 1. ff. de nundinis. quatuor modis interpretatur. pag. 79. col. 2. nu. 3.
 Tex. in. l. testium. C. de testibus. ampliatur. pag. 84. col. 1. nu. 16.
 Tex. in. l. cum Tabernam. §. idem. §. de pignor. declaratur. pag. 86. col. 1. nu. 4.
 Tex. l. Transigere. C. de transact. quod de iure Canonico locum non habeat. pag. 107. col. 2. nu. 36.
 Tex. in. c. 2. de pœn. declaratur. pag. 108. col. 1. nu. 37.
 Tex. in. l. unica. uersi. pœnas. C. de rap. uirgin. declaratur. pag. 118. col. 2. nu. 86.
 Tex. in. §. Item lex iulia. uersi. pœnas. de publi. indi. declaratur. pag. 119. col. 1. nu. 84.
 Tex. in. auth. Vt liceat matri & auie. §. si. declaratur. Et an. l. Transigere. C. de transact. procedat in adulterio præsumpto. ibid. col. 2. nu. 85.
 Tex. in. auth. Vt nulli iudicum. §. adulterā. declaratur. pag. 120. col. 2. nu. 89.
 Tex. in. l. Si maritus. 2. §. si negauerit. ff. de adulter. declaratur. pag. 131. col. 1. nu. 91.
 Tex. in. l. sequitur. §. si uiam. ff. de usucapio. noniter declaratur. pag. 183. col. 2. nu. 45.
 Tex. in. l. 1. §. idem iulianus. ff. de remissio. & tex. in. l. 1. in prin. ff. si ususfruct. pet. qui uidebatur propē dissentire. declaratur. pag. 141. col. 1. nu. 62.
 Tex. in. c. 1. de. præsc. lib. 6. tribus modis declaratur. pag. 147. col. 1. nu. 19.
 Tex. in. l. si. C. de long. præsc. probans sine scientia domini præscribi seruitutem. duodecim non ungaribus intellectibus illustratur. pag. 148. col. 1. nu. 24.
 Tex. in. l. hoc iure. §. ductus aquæ. de aqua quoti. & æstiuā. declaratur. pag. 156. col. 1. nu. 61.
 Tex. in. l. si. §. Lucius. de contr. empt. quatuor modis explanatur. pag. 163. col. 2. nu. 23.
 Tex. in. l. Lucius. ff. de seruit. rusti. prædi. quatuor modis explanatur. pag. 164. col. 2. nu. 28.
 Tex. in. l. 2. infra ad. l. Aquiliā. tribus modis declaratur. pag. 167. col. 2. nu. 7.
 Tex. in. l. seruitutes. §. si sublatū. uersi. seruitus de seruit. urb. prædior. declaratur. pag. 178. col. 1. nu. 24.
 Tex. l. Si tibi. quid superioribus addat ostenditur. pag. 181. col. 2. nu. 1.
 Tex. in. l. Si domus. 2. responso. ff. de seruitu. urba prædior. declaratur. pag. 186. col. 1. nu. 2.
 Tex. in. l. Si sic constituta. ff. quemad. ser. amittantur contra

REPERTORIUM.

contrarium disponens, quatuor intellectibus instruitur. pag. 187. col. 2. nu. 2.

Tex. in. l. 1. §. fi. de usufru. accres. duobus modis cum glossa declaratur. pag. 188. col. 1. nu. 5.

Tex. §. cū autē. duobus intellectibus fulcitur. Et quis sit cōis ac tenendus admonetur. pag. 189. col. 2. nu. 2.

Tex. in. l. in causā. 2. §. Idem Pomponius. ff. de minoribus. sex modis explanatur. pag. 193. col. 2. nu. 10.

Tex. l. Rem maioris. C. de resc. uend. agēs in uenditore, an ad emptorem etiam pertineat? pag. 195. col. 1. nu. 12.

Et an habeat locum in omnibus contractibus bonae fidei? ibid. nu. 13.

Et quid in operibus, quae suo periculo facienda conduunt architecti, uel fabri lignarii? Et expensa lex Se-gobiae. ibid. col. 2. nu. 14.

Et quid in conducentibus herbeta, uel quartas Episcopales? pag. 196. col. 1. nu. 15.

Tex. l. Rem maioris. C. de resc. uend. quod in conductio-nibus gabellarū regiarū locū nō habeat. ibid. nu. 16.

Tex. l. Rem maioris. quod in contractu permutationis etiam locum habeat. nu. 17.

Nisi permutatio sit beneficiorum. ibid. nu. 18.

Et quid in pensionis ecclesiasticae constitutione? ibid. col. 2. nu. 19.

Et an habeat locum in taxatione rerum dotalium? ibid. nu. 20.

Et quid statuendum sit in contractibus stricti iuris? pag. 197. col. 1. nu. 21.

Et quid si contractui bonae fidei stipulatio accesserit? ibid. nu. 22.

Tex. l. Rem maioris. C. de resc. uend. an in transacione locum habeat? ibid. col. 2. nu. 23.

Et an in remissione iuris conditionali? pag. 198. col. 1. nu. 24.

Et an in contractu pecuniae traiecitia, quam uocant affecurationem? ibid. col. 2. nu. 25.

Et an habeat locum in fideiussore accipiente pecu-niam pro fideiussione? ibid. nu. 26.

Tex. l. Rem maioris. C. de resc. uend. an in contractu emphyteutico locum habeat? pag. 200. col. 1. nu. 28.

Et an in feudi concessione? ibid. nu. 29.

Et quid in uenditione facta in publica subhastatione? ibid. col. 2. nu. 30.

Quo iure procedat communis practica huius regni, ut si res fuerit data in solutum creditori, possit debi-tor intra quadriennium lucre. pag. 201. col. 1. nu. 31.

Tex. l. Rē maioris. C. de resc. uend. an in uenditione in rata locū habeat? ibid. col. 2. nu. 32.

Tex. l. Rē maioris. an contra tertiū possessorem locum habeat. pag. 205. col. 1. nu. 39.

Tex. l. Rē maioris. C. de resc. uend. beneficio si partes re-nuntiauerint, an cesset hoc beneficiū. p. 206. col. 1. nu. 42.

Et quod non cesset, si sit enormis lesio. pag. 207. col. 1. nu. 43.

Tex. in. l. 1. si maior fact. rat. hab. alien. nouē. explicatus. pag. 209. col. 1. nu. 51.

Tex. l. Rem maioris. C. de resc. uend. an in ecclesia lo-cum habeat? pag. 210. col. 1. nu. 55.

Tex. l. Rem maioris. C. de rescin. uend. an in re uendita per procuratorem locum habeat, & an successione tunc opus sit? pag. 211. col. 2. nu. 65.

Tex. l. Rem maioris. C. de resc. uend. an in eo qui rem suam non uendat, sed uendenti consentiat, locum ha-beat? pag. 212. col. 1. nu. 67.

Tex. l. rem maioris. C. de resc. uend. an consuetudine, uel statuto possit derogari? ibid. nu. 68.

Et an huiusmodi statutum ad ceteros contractus per-tineat? ibid. col. 2. nu. 69.

Tex. in. l. fin. §. fin. de legat. 2. quod tex. authen. Res quae. comm. de leg. non fuerit correctus, ostenditur. pag. 218. col. 1. nu. 5.

Et an tex. ille solum procedat, quando ignorantia pro-uenit ex facto ipsius testatoris alienationem prohi-bentis? ibid. nu. 6.

Et an text. ille procedat in re specialiter subiecta fi-deicommissio? ibid. col. 2. nu. 7.

Tex. in. l. 1. §. fi. de leg. 2. an procedat in expressa prohi-bitione? pag. 219. col. 1. nu. 10.

Et an procedat in fideicommissio puro? ibid. nu. 11.

Et an procedat in alienatione facta ex titulo lucrati-uo? ibid. col. 2. nu. 12.

Et pretium rei uenditae in casu tex. l. 1. §. fi. de lega. 2. ad quem pertineat, ostenditur. ibid. nu. 13.

Tex. auth. Res quae. com. de leg. an procedat in rebus subiectis pupillari substitutioni? ibid. nu. 14.

Tex. in. l. 1. §. fin. autē sub conditione. declaratur. pagin. 220. col. 1. nu. 15. & col. 2. nu. 16.

Text. authen. Res quae. com. de leg. an in fideicommissio particulari procedat. pag. 234. col. 2. nu. 108.

Tex. auth. Res quae. com. de leg. q. procedat etiā si resti-tutio fideicommissi ecclesiae esset faciēda. ibid. nu. 110.

Et quod idem sit, si esset faciēda coharedibus gra-uaui. ibid. nu. 111.

Tex. auth. Res quae. quod procedat in constituenda do-te mulieri sterili. ibid. nu. 112.

Tex. auth. Res quae. q. solum in prohibitione facta à pa-tre, auo, uel superioribus procedat. ibi. col. 2. nu. 114.

Et quod non habeat locum prohibentibus res suas a-lienari extraneo uel transuersali. ibid. nu. 115.

Tex. auth. Res quae. q. nō procedat, si testator prohibeat alienationē etiā ex causa dotis. pa. 236. col. 1. nu. 116.

Tex. authen. Res quae. q. ex defectu potestatis testatoris procedat. ibid. col. 2. nu. 117.

Tex. authen. Res quae. quod nō procedat pro restituē-da dote, quam maritus confessus est se recepisse. pag. 237. col. 1. nu. 119.

Tex. aut. Res quae. q. pro augmento dotis non proce-dat. pag. 237. col. 2. nu. 121.

Tex. in. l. 1. ff. de condict. cans. dat declaratur. pag. 249 col. 1. nu. 23.

Tex. in. l. cum proponas. C. de dol. mal. declaratur. pa. 255. col. 1. nu. 2. & pag. 256. col. 2. nu. 6.

Tex.

REPERTORIUM.

Tex. in. l. cū mota. C. de transact. quinq; modis declaratur. pag. 256. col. 2. nu. 7.

Tex. in. l. siue apud acta. C. de transact. declaratur. pag. 257. col. 2. nu. 9. & 10.

Tex. in. l. iuris gentium. in prin. ff. de pactis. declaratur. pag. 260. col. 1. nu. 6.

Tex. in. uersic. Vtiq; si uno petente. prater omnes declaratur. pag. 281. col. 2. nu. 25.

Tex. in. l. si purē proprietatis. de usufruct. legat. declaratur. pag. 285. col. 2. nu. 7.

Tex. difficilis in. l. si quis seruum. §. si ita legetur. declaratur. pag. 286. col. 1. nu. 2.

Tex. in. §. rogo. declaratur. pag. 288. col. 2. nu. 8.

Tex. in. §. à filio. l. cū pater. declaratur. pag. 290. col. 1. nu. 13.

Tex. in. l. huiusmodi. §. Stichum. declaratur. ibid. nu. 14.

Titulus q. in præscribenda emphyteusi & superficie requiratur. eo q. sint magni præiudicij. pag. 147. col. 2. nu. 21.

Titulus q. in præscriptiōe seruitutis personalis requiratur. Et traditur intellectus uerus ac communis. l. fin. de long. temp. præscript. pag. 148. col. 1. nu. 22.

Titulus diuisionis. q. ex diutina bonorum inter cohæredes possessione præcessisse præsumatur. pag. 153. col. 1. nu. 34.

Tituli defectus an arguat malā fidē? p. 148. col. 2. n. 23.

Tituli allegatio. quod ex aliquibus præscriptionibus excludatur. pag. 153. col. 2. nu. 36.

Titulū seruitutis qui allegat. q. debeat probare se usum seruitute ueluti sibi debita ex illo titulo. pag. 153. col. 2. nu. 35.

Transactio q. in publicis criminibus poenam sanguinis ingerentibus sit licita. pag. 99. col. 1. nu. 1.

Transactio qua ratione in accusatore sustineatur. pag. 101. col. 1. nu. 6.

Transactio q. etiam in priuato delicto locū habeat. pag. 101. col. 1. nu. 7.

Transactio quod locum habeat. si agatur de poena mutilationis membri. ibid. nu. 8.

Transactio quod sit licita. cū facies alicui inurēda sit. pag. 102. col. 2. nu. 14.

Transactio facta de uulnere pro morte secuta. an prosit? pag. 105. col. 2. nu. 28.

Et qui perijt. an in dubio præsumatur ex uulnere decessisse? ibid. nu. 29. & 30.

Transactio facta in causa criminali. quod alijs accusare uolentibus uiam non præcludat. pag. 110. col. 2. n. 51.

Transactio quare super adulterio non transigatur. rationes recensentur. pag. 116. col. 1. & 2. nu. 77.

Transactio an super raptu permittatur. p. 117. col. 2. n. 79.

Transactio cōtractus innotinatus. pa. 244. col. 1. nu. 24.

Transactiōi an sit locus in delicto. ex quo imponitur fustigatio. pag. 101. col. 2. nu. 10.

Transactiōem si fecerit filius eum occisoribus patris. quod paternam hereditatem adiisse non uideatur. pag. 113. col. 1. nu. 63.

Transactiōe lege regia inita. quod non nisi extraordinaria poena imponatur. pag. 110. col. 2. nu. 50.

Transigēdi ius super morte defuncti. quod non sit hereditarium. pag. 113. col. 1. nu. 61.

Transigendi ius super morte patris quare filio cōpetat. etiam si ille heres non sit. ibid. nu. 62.

Transigente patre pro filio. an ulla probatio contra filium inducatur. pag. 104. col. 2. nu. 23.

Transigere quod liceat. si tortura pro poena imponatur. pag. 102. col. 2. nu. 13.

Transigere q. liceat accusato. cui poena perpetui carceris uenit imponenda. pag. 103. col. 1. nu. 15.

Transigere q. liceat patri pro filio capitaliter accusato. pag. 104. col. 1. nu. 20.

Transigere quod liceat patri pro filio emancipato capitaliter accusato. Et an emancipatus & pater sint una persona? ibid. nu. 21.

Transigere an liceat cognato pro suo cognato? ibi. nu. 22.

Transigere q. liceat etiam lite nondum mota. sed si moueri speretur. pag. 104. col. 2. nu. 24.

Transigere quod liceat. si reus sit alternatiuē obligatus ad poenā sanguinis. uel ad pecuniariam. ibid. nu. 25.

Transigere quod liceat. si agatur de delicto. cuius poena est arbitraria. ibid. nu. 26.

Transigere an liceat cum de causa honoris agitur. pag. 107. col. 2. nu. 34.

Transigere an liceat. cū agitur de maiori parte bonorum. ibid. nu. 35.

Transigere quod non liceat accusato. sequuta iam condemnatione. pag. 108. col. 2. nu. 40.

Transigere an liceat accusato. sequuta iam condemnatione. & appellatum. ibid. nu. 41.

Transigere an liceat accusato post condemnationem. si sententia lata esset in absentem. ibid.

Transigere an liceat post condemnationem in causa? ibid. nu. 42.

Transigere q. liceat damnato intra tempora data ad appellandum. pag. 109. col. 1. nu. 44.

Transigere quod non liceat. si delictum poenam sanguinis non exigit. etiam si accusator petat reo poenam sanguinis imponi. pag. 114. col. 1. nu. 66.

Transigere q. liceat super delicto. super quo iterū accusatus. ibid. nu. 67.

Transigere super crimine adulterij quod non liceat. pag. 115. col. 1. nu. 70.

Transigere super adulterio quare nō liceat. Et an adulterium sit grauius homicidio. ibid. nu. 72.

Transigere quod super adulterio probato ex solo osculo liceat. pag. 120. col. 1. nu. 86.

Transigere super crimine lese maiestatis quod non liceat. pag. 122. col. 2. nu. 96.

Transigere super crimine lese maiestatis diuine quod minime liceat. ibid. nu. 97.

Transigere super crimine lese maiestatis diuine tamen si illud ingerat poenā sanguinis. q. non liceat. Et quæ sit hodie hæreticorum poena. ibid. nu. 98.

Transigere

REPERTORIUM.

Transfigere super crimine blasphemiæ licet sit capitale, quod non liceat. ibid. nu. 99.

Transfigere q. nō liceat sine Papæ autoritate, ubi maestas diuina offenditur. pag. 123. col. 1. nu. 100.

Transfigere q. in criminibus non ingredientibus pœnam sanguinis non liceat. pag. 123. col. 2. nu. 103.

Transfigere esto non liceat in criminibus non ingredientibus pœnâ sanguinis, an id procedat tam in priuatis, quàm in publicis criminibus? pag. 124. col. 1. nu. 104.

Transfigere in delictis, ex quibus applicatur pœna fisco q. non liceat. ibid. col. 2. nu. 106.

Transfigere q. liceat in delictis quæ sunt cōmissa in omitendo, etiam si pœnam sanguinis non ingerant. pag. 125. col. 1. nu. 107.

Transfigere sicut non licet in criminibus quæ non ingerunt pœnam sanguinis, q. ita in his pactio gratuita non sit licita. ibid. nu. 108.

Transfigere quod non liceat super crimine falsi, quanuis capitale sit. ibid. col. 2. nu. 109.

Transfigere quare liceat super falso, rationes quædam notantur. pag. 127. col. 1. & 2. nu. 113.

Trebellianica an naturaliter fidei cōmissario debeatur? pag. 56. col. 2. nu. 4.

Tutor, uel Curator, an transfigat super morte patris pupilli? pag. 113. col. 2. nu. 64.

Tutor posthumi quod super morte ipsius patris nō transfigat. pag. 114. col. 1. nu. 65.

Tutus exceptione tēporali fauorabili si soluat, an possit repetere soluta? pag. 62. col. 2. nu. 24.

Tutus exceptione fauorabili perpetua si soluens an repetat? pag. 63. col. 1. nu. 25.

Tutus exceptione epistolæ dñi. ibid. nu. 28.

Tutus exceptione authentica, præsente. C. de fidei ius. soluens an repetat? ibid. col. 2. nu. 27.

Tutus exceptione. Hoc ita. de duobus reis. soluens an repetat? ibid. nu. 28.

Tutus exceptione perpetua soluens, an repetat? ibid. nu. 29.

Tutus exceptione partim odiosa, partim fauorabili soluens an repetat? pag. 64. col. 1. nu. 32.

V.

Valor rei quod tempore considerandus. pag. 112. col. 2. nu. 70.

Et in dubio nō præsumi rem factam deteriore. ibid. nu. 72.

Vasalli longo tempore non uenati, nisi aliquando fuerint prohibiti, q. ius uenandi non amiserint. pag. 134. col. 1. nu. 19.

Vasalli etiam si permiserint longissimo tempore domino locare arua communia, quod non ex hoc poterit e ab illorū pastu prohibere. pa. 154. col. 1. nu. 40.

Vasallos, uulgo dictos Solariegos, seruitutem rebus soli

imponere. pag. 162. col. 2. nu. 17.

Venditio quod propter suppressam rei uendita seruitutem lege partita non ualeat. pag. 146. col. 1. nu. 14.

Venditor deceptus ultra dimidiam iusti pretij partem, quod ex constitutione. l. Rem maioris. C. de resc. uendi. rem ipsam recuperare possit. pag. 191. col. 2. nu. 1.

Venditor re perempta an liberetur à beneficio. l. Rem maioris. C. de rescin. uend. pag. 204. col. 1. nu. 37.

Venditor restituens, an fructus quoq. restituere teneatur? pag. 208. col. 1. nu. 80.

Venditor generis, quod dominium transferre teneatur. pag. 247. col. 1. nu. 5.

Venatus in agro alieno dño prohibente, an sua faciat quæ cepit? pag. 182. col. 2. nu. 6.

Venatus in agro alieno domino prohibente, an in foro saltem (quod conscientie appellant) illa retinere possit? pag. 183. col. 1. nu. 7.

Venatus si quis fuerit tempore lege ex iusta causa uctito, quod lethalis culpe reus fiat. ibid. nu. 8.

Verba præsenti tēporis, q. significant actum fieri ipso iure. pag. 9. col. 2. nu. 28.

Verbum, suscipio, uel recipio, an importet dominij trāslationem? pag. 247. col. 2. nu. 7.

Verbum, arbitrio tuo, q. boni uiri arbitrium importet. pag. 266. col. 1. nu. 1.

Verbum, beneplacitum, q. boni uiri arbitriū importet. pag. 267. col. 1. nu. 15.

Veritatis atq. rerum substantia, q. hominum denominatione non immutetur. pag. 35. col. 1. nu. 1.

Via in publica duobus plaustris sibi obuiantibus, utrum alteri cedere debeat? pag. 185. col. 2. nu. 24.

Vie publicæ usum, q. index ne ad rixam & arma perueniatur, interdicere possit. pag. 185. col. 1. nu. 25.

Viam publicam ingredi, quod unicuiq. impune liceat. pag. 185. col. 1. nu. 23.

Viro bono q. sit credendum. pag. 51. col. 1. nu. 49.

Voluntatem minùs solennem quam errans approbavit, q. quis exequi non teneatur. pag. 33. col. 2. nu. 5.

Voluntatem testatoris omnino tacitam non esse attendendam ostenditur. pag. 295. col. 2. nu. 18.

Vsfructuarius ex qua demum quasi possessione præscribat. pag. 151. col. 1. nu. 31.

Vsfructuarius q. non possit seruitutem imponere, sed nec acquirere. pag. 161. col. 1. nu. 5.

Vsfructus q. sit pars dominij. pag. 285. col. 1. nu. 2.

Vtilitas publica q. priuatæ sit præsferenda. pa. 238. col. 2. nu. 122.

Vulgo quæsti, q. in omnibus matris cōditionem sequantur. pag. 241. col. 1. nu. 9.

Vxor agens pro dote, si illa sit egens, q. non teneatur seruare marito priuilegiū, ne egeat. p. 169. col. 2. n. 8.

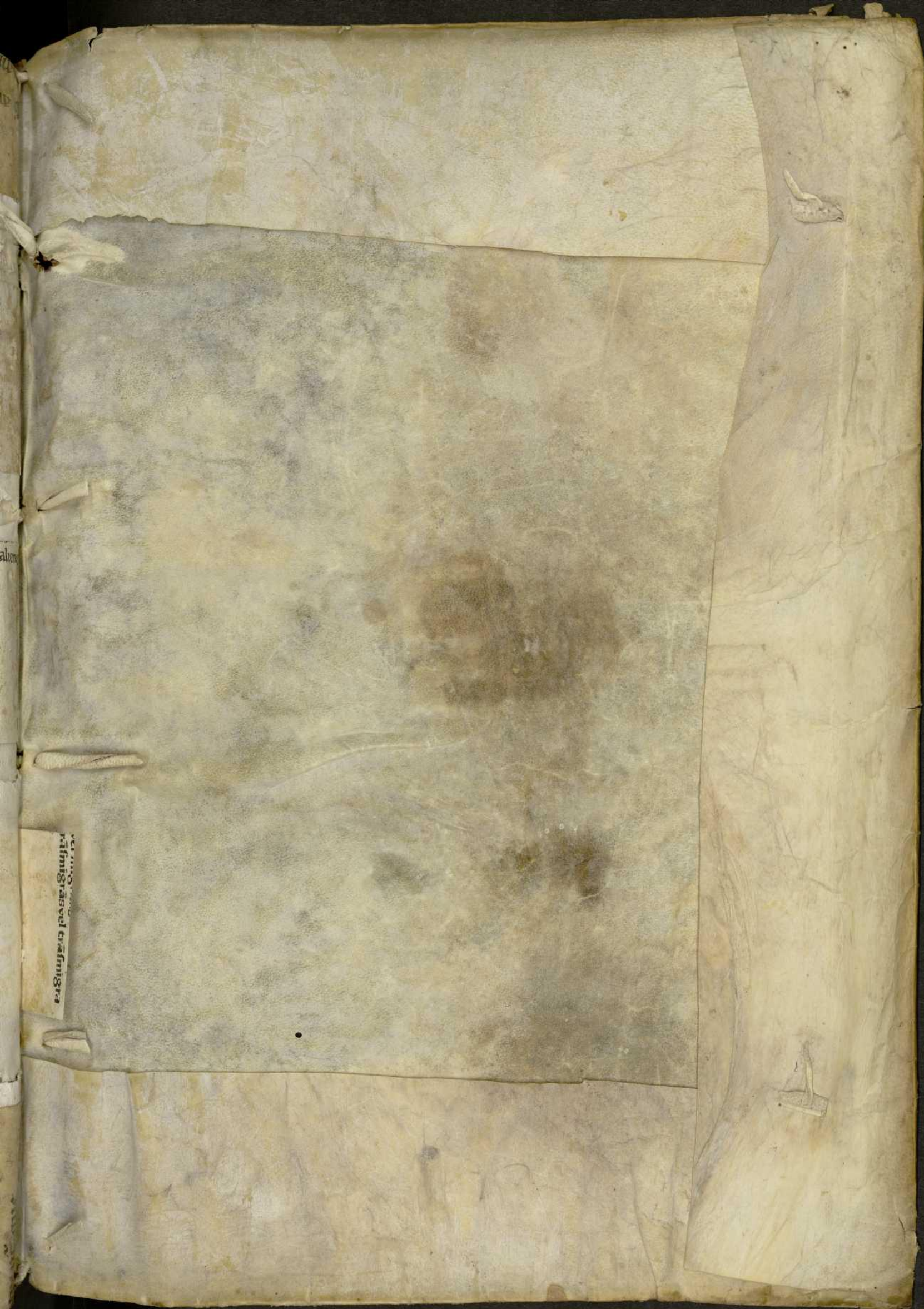
Vxor hominis occisi, q. ad accusandū & transigendū propinquior persona censeatur. p. 112. col. 1. nu. 57.

¶ Finis Repertorij.

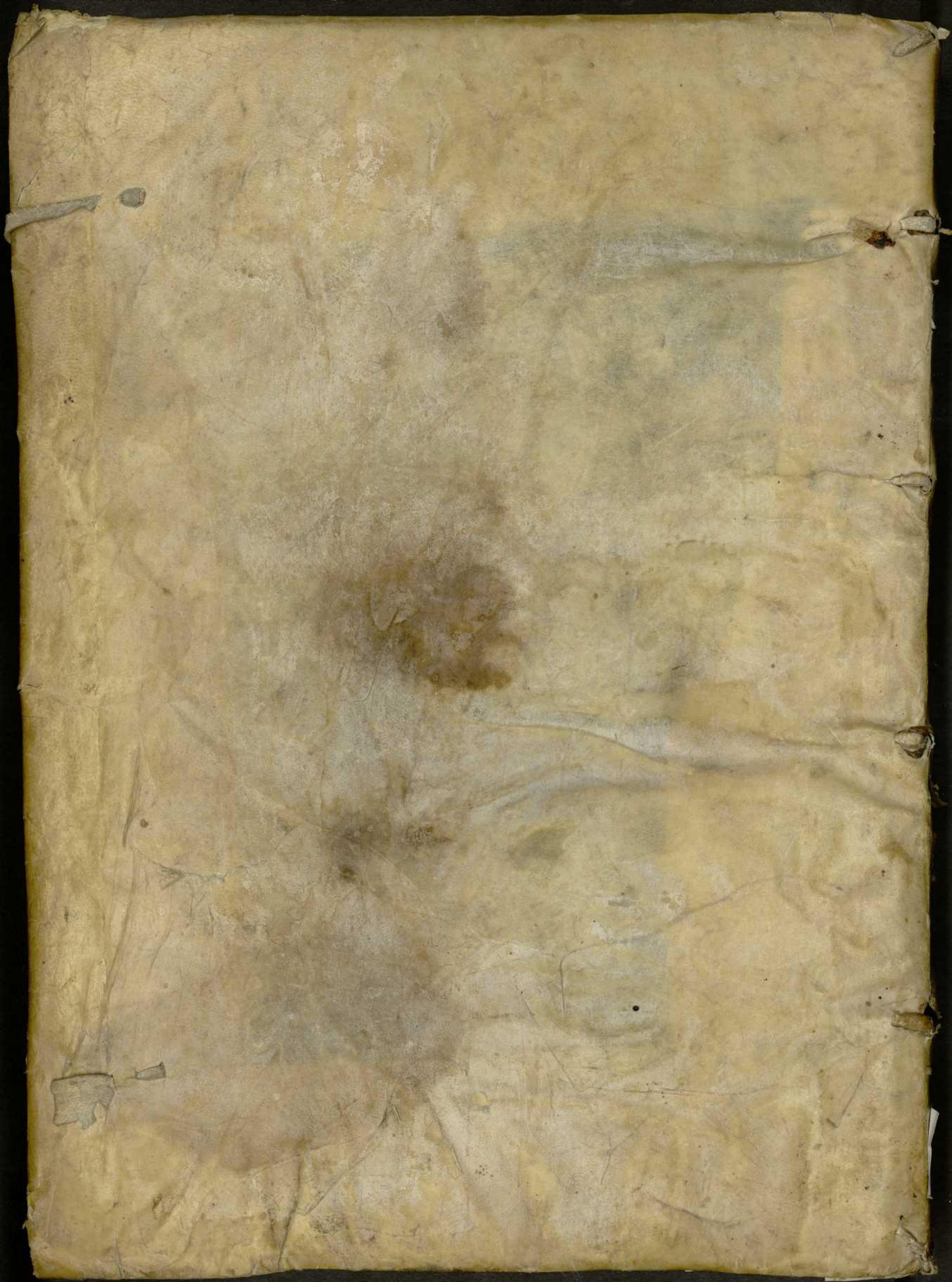

Gareth-alum

siuam.

புத்தகம்
பாதிசாஸ்திரம்

THE

9
72

8.276